

Over den Hemel en de Hel

Over den Hemel
en deszelfs Wonderlijke Dingen
en over de Hel
vanuit de gehoorde en geziene dingen

Nederlandse Vertaling van

'De Coelo et ejus mirabilibus, et de inferno, ex auditis et visis'

Londini MDCCLVIII

Dit boek is de hernieuwde uitgave van het in 1953 uit het Latijn vertaalde werk 'DE COELO ET EJUS MIRABILIBUS, ET DE INFERNO, EX AUDITIS ET VISIS'. De bewoordingen, grammatica en spelling uit 1953 zijn intact gelaten. Dit om de oorspronkelijke geest en betekenis van het werk te behouden.

Inhoud

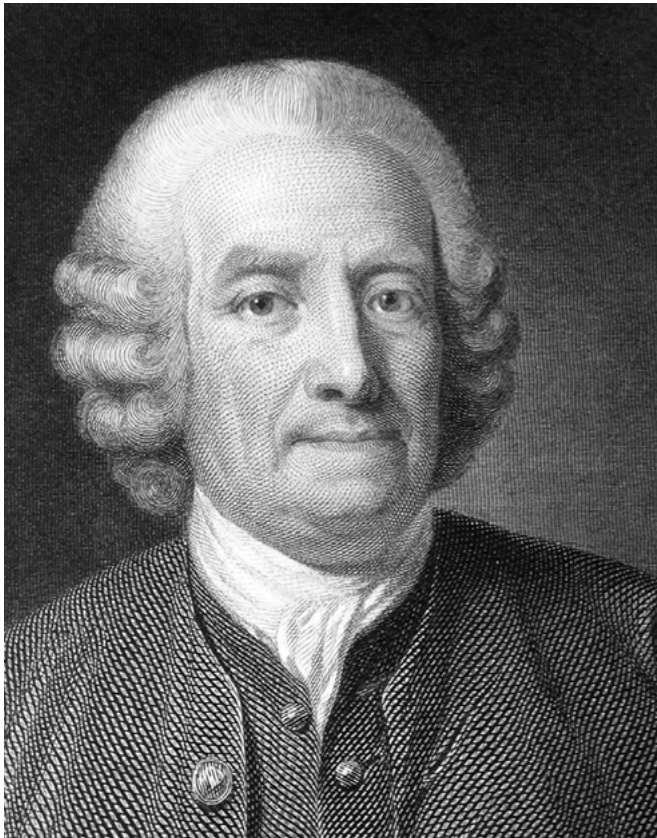
Over den Hemel en de Hel	9
Dat de heer de God des Hemels is	12
Dat het Goddelijke des Heren den Hemel maakt	15
Dat het Goddelijke des Heren in den Hemel de liefde tot Hem en de liefde jegens den naaste is	18
Dat de Hemel is onderscheiden in twee Rijken	23
Dat er drie Hemelen zijn	27
Dat de Hemelen uit talloze gezelschappen bestaan	33
Dat ieder gezelschap de Hemel in kleineren vorm is, en iedere Engel in kleinsten	37
Dat de algehele Hemel in één samenvatting een mens weergeeft	42
Dat vandaar iedere Engel in den volmaakten menselijken vorm is	46
Dat het vanuit het Goddelijk Menselijke des Heren is dat de Hemel in het ganse en in het deel een mens weergeeft	50
Dat er een overeenstemming is van alle dingen van den Hemel met alle dingen van den mens	58
Dat er een overeenstemming is van den Hemel met alle dingen van den aardbol	65
Over de zon in den Hemel	74
Over het Licht en de warmte in den Hemel	80
Over de vier windstreken in den Hemel	90
Over de veranderingen van den staat der Engelen in den Hemel	97
Over den tijd in den Hemel	101
Over de uitbeeldende dingen en de schijnbaarheden in den Hemel	105
Over de klederen waarmede de Engelen bekleed verschijnen	108
Over de woningen en de verblijven der Engelen	111
Over de ruimte in den Hemel	115
Over den vorm des Hemels volgens welken de vergezelschappingen en de vergemeenschappingen daar zijn	119
Over de regeringen in den Hemel	127
Over den Goddelijken erediens in den Hemel	131
Over de macht van de Engelen des Hemels	134

Over de spraak der Engelen	138
Over het spreken der Engelen met den mens	144
Over de schriften in den Hemel	151
Over de wijsheid van de Engelen des Hemels	155
Over den staat van de onschuld der Engelen in den Hemel	165
Over den staat des vredes in den Hemel	171
Over de verbinding van den Hemel met het menselijk geslacht	176
Over de verbinding van den Hemel met den mens door het woord	184
Dat de Hemel en de hel zijn vanuit het menselijk geslacht	192
Over de natiën of de volken buiten de Kerk in den Hemel	198
Over de kleine kinderen in den Hemel	206
Over de wijzen en de eenvoudigen in den Hemel	216
Over de rijken en de armen in den Hemel	229
Over de huwelijken in den Hemel	238
Over de functies der Engelen in den Hemel	251
Over de hemelse vreugde en gelukzaligheid	256
Over de onmetelijkheid van den Hemel	269

**Over de Wereld der Geesten
en over den Staat des mensen na den dood** 277

Wat de wereld der geesten is	277
Dat ieder mens een geest is ten aanzien van zijn innerlijke dingen	282
Over de wederopwekking van den mens uit de doden, en de intrede in het eeuwige leven	287
Dat de mens na den dood in den volmaakten menselijken vorm is	292
Dat de mens na den dood in elken zin is, in alle geheugen, denking, aandoening in welke hij in de wereld was; en dat hij niets achterlaat uitgezonderd zijn aards lichaam	299
Dat de mens na den dood zodanig is als zijn leven in de wereld is geweest	310
Dat de verkwikkelijke dingen van eens ieders leven na den dood worden verkeerd in overeenstemmende dingen	323
Over den eersten staat van den mens na den dood	331
Over den tweeden staat van den mens na den dood	335
Over den derden staat van den mens na den dood, zijnde de staat van het onderricht van hen die in den hemel komen	344

Dat niemand vanuit onmiddellijke barmhartigheid in den hemel komt	352
Dat het niet zo moeilijk is als men gelooft om een leven te leiden dat tot den hemel voert	358
Over de Hel	367
Dat de Heer de hellen regeert	367
Dat de Heer niemand in de hel werpt, maar de geest zelf zichzelf	371
Dat allen die in de hellen zijn, in de boze dingen en daaruit in de valse dingen zijn vanuit de liefden van zich en van de wereld	375
Wat het helse vuur is, en wat de knersing der tanden	386
Over de boosheid en de schandelijke kunstgrepen van de helse geesten	393
Over de verschijning, de ligging, en de meervoudigheid der hellen	397
Over het evenwicht tussen den Hemel en de hel	403
Dat de mens in het vrije is door het evenwicht tussen den Hemel en de hel	409

Emanuel Swedenborg, 29 Januari 1688 – 29 Maart 1772

*Ik weet zeker dat hetgeen ik schrijf
de levende waarheid Gods is.*

Over den Hemel en de Hel

I. Waar de Heer over de voleinding der eeuw, zijnde de laatste tijd der Kerk,¹ voor de discipelen spreekt, daar zegt Hij aan het einde der voorzeggingen aangaande de opeenvolgende staten ervan ten aanzien van de liefde en het geloof² aldus: *Terstond na de verdrukking dier dagen zal de zon verduisterd worden, en de maan zal haar schijnsel niet geven, en de sterren zullen van den Hemel vallen, en de machten der Hemelen zullen bewogen worden. En dan zal het teken van den Zoon des mensen verschijnen in den Hemel; en dan zullen al de stammen der aarde weeklagen; en zij zullen zien den Zoon des mensen, komende in de wolken des Hemels met macht en veel heerlijkheid, En Hij zal Zijn Engelen uitzenden met een bazuin en een grote stem, en zij zullen Zijn uitverkorenen bijeenvergaderen uit de vier winden, van het uiterste der Hemelen tot het uiterste derzelve*, Matth. xxiv: 29, 30, 31. Zij die die woorden volgens den zin der letter verstaan, geloven niet anders dan dat al die dingen volgens de beschrijving in dien zin in den laatsten tijd, welke het Laatste Gericht wordt genoemd, zullen geschieden; aldus niet alleen dat de zon en de maan zullen worden verduisterd, en dat de sterren van den Hemel zullen vallen, en dat het teken des Heren in den Hemel zal verschijnen, en dat zij Hem in de wolken zullen zien, en tegelijk de Engelen met bazuinen, maar ook, volgens de voorzeggingen elders, dat de ganse aanschouwbare wereld zal vergaan, en daarna een nieuwe Hemel met een nieuwe Aarde zal ontstaan. In deze mening zijn de meesten heden ten dage binnen de Kerk. Maar zij die aldus geloven, weten de verborgenheden niet die in de afzonderlijke dingen des Woords schuilten; in de afzonderlijke dingen des Woords immers is een inwendige zin, waarin niet natuurlijke en wereldlijke dingen worden verstaan zodanig als in den zin der letter zijn, maar geestelijke en hemelse dingen, en dit niet slechts ten aanzien van den zin van verscheidene woorden, maar ook ten aanzien van ieder

VANUIT DE HEMELSE VERBORGENHEDEN

1 De voleinding der eeuw, dat zij de laatste tijd der Kerk is, n. 4535, 10672.

2 De dingen die de Heer aangaande de voleinding der eeuw, en aangaande Zijn Komst, aldus aangaande de geleidelijke verwoesting van de Kerk en aangaande het Laatste Gericht had voorzegd bij Mattheus hfdst. xxiv en xxv, worden ontvouwd in de aanvangen tot de hoofdstukken xxvi tot xl van Genesis, en daar n. 3353 tot 3356, 3486 tot 3489, 3650 tot 3655, 3751 tot 3759, 3897 tot 3901, 4056 tot 4060, 4229 tot 4231, 4332 tot 4335, 4422 tot 4424, 4635 tot 4638, 4661 tot 4664, 4807 tot 4810, 4954 tot 4959, 5063 tot 5071.

woord;³ het Woord is immers door louter overeenstemmingen geschreven,⁴ te dien einde dat in de afzonderlijke dingen een inwendige zin zij. Hoedanig die zin is, kan vaststaan uit al de dingen die aangaande dien zin in DE HEMELSE VERBORGENHEDEN zijn gezegd en getoond; welke dingen men ook daaruit verzameld zie in de ontvouwing aangaande het *Witte Paard*, waarover in de Apocalyps wordt gehandeld. Volgens dien zelfden zin moeten de dingen worden verstaan die de Heer in de boven aangevoerde plaats aangaande Zijn Komst in de wolken des Hemels heeft gesproken; met de zon daar, welke zal worden verduisterd, wordt de Heer aangeduid ten aanzien van de liefde,⁵ met de maan de Heer ten aanzien van het geloof;⁶ met de sterren de erkentnissen van het goede en het ware, of van de liefde en het geloof;⁷ met het teken van den Zoon des mensen in den Hemel, de verschijning van het Goddelijk Ware; met de stammen der aarde welke zullen weeklagen, alle dingen van het ware en het goede, of van het geloof en de liefde;⁸ met de Komst des Heren in de wolken des Hemels met macht en heerlijkheid, Zijn tegenwoordigheid in het Woord en de onthulling;⁹ met de wolken wordt de zin der letter des Woords aangeduid,¹⁰ en met de heerlijkheid de inwendige zin des Woords;¹¹ met de Engelen met een bazuin en een grote stem, wordt de Hemel aangeduid van-

3 Dat in alle en de afzonderlijke dingen des Woords een inwendige of geestelijke zin is, n. 1143, 1984, 2135, 2333, 2395, 2495, 4442, 9049, 9063, 9086.

4 Dat het Woord door louter overeenstemmingen is geschreven, en dat vandaar alle en de afzonderlijke dingen daar geestelijke dingen betekenen, n. 1404, 1408, 1409, 1540, 1619, 1659, 1709, 1783, 2900, 9086.

5 Dat de zon in het Woord den Heer betekent ten aanzien van de liefde, en vandaar de liefde tot den Heer, n. 1529, 1837, 2441, 2495, 4060, 4696, 4996, 7083, 10809.

6 Dat de maan in het Woord den Heer betekent ten aanzien van het geloof, en vandaar het geloof in den Heer, n. 1529, 1530, 2495, 4060, 4996, 7083.

7 Dat de maan in het Woord den Heer betekent ten aanzien van het geloof, en vandaar het geloof in den Heer, n. 1529, 1530, 2495, 4060, 4996, 7083.

8 Dat de stammen alle ware en goede dingen in een samenvatting betekenen, aldus alle dingen des geloofs en der liefde, n. 3858, 3926, 4060, 6335.

9 Dat de Komst des Heren Zijn tegenwoordigheid in het Woord, en de onthulling is, n. 3900, 4060.

10 Dat de wolken in het Woord het Woord in de letter, of den zin der letter ervan betekenen, n. 4060, 4391, 5922, 6343, 6752, 8106, 8781, 9430, 10551, 10574.

11 Dat de heerlijkheid in het Woord het Goddelijk Ware betekent zodanig als het in den Hemel is, en zodanig als het is in den inwendigen zin des Woords, n. 4809, 5292, 5922, 8267, 8427, 9429, 10574.

waar het Goddelijk Ware is.¹² Daaruit kan vaststaan dat onder die woorden des Heren wordt verstaan dat aan het einde der Kerk, wanneer er niet langer liefde en vandaar niet geloof is, de Heer het Woord zal openen ten aanzien van den inwendigen zin ervan, en dat Hij de verborgenheden des Hemels zal onthullen. De verborgenheden die in de nu volgende dingen worden onthuld, zijn die aangaande den Hemel en aangaande de hel, en tegelijk aangaande het leven van den mens na den dood. De mens der Kerk kent heden ten dage nauwelijks iets aangaande den Hemel en aangaande de hel, noch aangaande zijn leven na den dood, hoewel alle dingen beschreven uitkomen in het Woord; ja zelfs ontkennen ook velen die binnen de Kerk geboren zijn, die dingen, in hun hart zeggende: Wie is daarvandaan gekomen en heeft het verteld? Opdat nu zulk een ontkenkende, hetwelk vooral regeert bij hen die in vele dingen vanuit de wereld wijs zijn, niet ook de eenvoudigen van hart en de eenvoudigen van geloof besmette en bederve, is het mij gegeven samen te zijn met de Engelen, en met hen te spreken zoals een mens met een mens, en eveneens de dingen te zien die in de Hemelen zijn, voorts die welke in de hellen zijn, en dit dertien jaar achtereen, aldus nu die dingen vanuit hetgeen gezien en gehoord is te beschrijven, in de hoop dat zo de onwetendheid verlicht, en het ongeloof verstrooid wordt. Dat heden ten dage zulk een onmiddellijke onthulling plaats vindt, komt omdat die het is welke onder de Komst des Heren wordt verstaan.

12 Dat de bazuin of de trompet het Goddelijk Ware in den Hemel betekent, en vanuit den Hemel onthuld, n. 8815, 8823, 8915; eender wordt dit met de stem aangeduid, n. 6971, 9926.

Dat de heer de God des Hemels is

2. Eerst moet men weten wie de God des Hemels is, aangezien de overige dingen daarvan afhangen; in den algehelen Hemel wordt geen ander erkend als de God des Hemels dan de Allene Heer; zij zeggen daar, zoals Hijzelf heeft geleerd: *dat Hij één is met den Vader; dat de Vader in Hem is, en Hij in den Vader is; en dat die Hem ziet, den Vader ziet; en dat al het Heilige uit Hem voortgaat*, Joh. x: 30, 38, hfdst. xiv: 9, 10, 11, hfdst. xvi: 13, 14, 15. Ik heb meermalen met de Engelen over deze zaak gesproken, en bestendig zeiden zij dat zij in den Hemel het Goddelijke niet in drie kunnen onderscheiden, aangezien zij weten en doervatten dat het Goddelijke één is, en dat het één is in den Heer. Zij zeiden ook dat diegenen van de Kerk die uit de wereld komen, bij wie de idee van drie Goddelijken is, niet in den Hemel kunnen worden toegelaten, aangezien hun denking van het ene tot het andere dwaalt, en het daar niet geoorloofd is drie te denken en één te zeggen,¹³ omdat een ieder in den Hemel vanuit de denking spreekt; daar is immers een gedachtespraak of een sprekende denking; en daarom kunnen zij die in de wereld het Goddelijke in drie hebben onderscheiden, en van een ieder een afgescheiden idee hebben aangenomen, en niet die in den Heer hebben één gemaakt en geconcentreerd, niet opgenomen worden; er bestaat immers in den Hemel een vergemeenschapping van de denkingen van allen, en daarom zou hij die drie denkt en één zegt, indien hij daar kwam, terstond onderkend en verworpen worden. Maar men moet weten dat al diegenen die niet het ware van het goede of het geloof van de liefde hebben gescheiden, in het andere leven, wanneer zij zijn onderricht, de hemelse idee aangaande den Heer dat Hij de God des heelals is, opnemen; anders echter zij die het geloof van het leven hebben gescheiden, dat is, die niet hebben geleefd volgens de geboden van het ware geloof.

3. Diegenen binnen de Kerk die den Heer hebben ontkend, en alleen den Vader hebben erkend, en zich in een zodanig geloof hebben bevestigd, zijn buiten den Hemel; en omdat er bij hen niet enige invloed is vanuit den Hemel, waar de Heer alleen wordt aanbeden, worden zij bij graden beroofd van het vermogen om het ware te denken aangaande welke zaak dan ook; en tenslotte worden zij of zoals stom, of zij spreken stompzinnig, en bij het gaan

13 Dat de Christenen in het andere leven werden onderzocht hoedanige idee zij aangaande den enen God hadden, en dat het werd bevonden dat zij de idee van drie goden hadden, n. 2329, 5256, 10736, 10738, 10821. Dat het Goddelijk Drievuldige in den Heer wordt erkend in den Hemel, n. 14, 15, 1729, 2005, 5256, 9303.

dwalen zij, en hun armen hangen neer, en bengelen als verstoken van krachten in de geledingen. Diegenen echter die het Goddelijke des Heren hebben ontkend, en alleen Zijn Menselijke hebben erkend, zoals de Socinianen, zijn eender buiten den Hemel, en worden naar voren gebracht een weinig naar rechts, en in de diepte vedergelaten, en zo geheel en al gescheiden van de overigen uit de Christelijke wereld. Zij die echter zeggen dat zij geloven in een onzichtbaar Goddelijke, hetwelk zij het Zijnde des heelals noemen, uit hetwelk alle dingen ontstonden, en het geloof aangaande den Heer verwerpen, aangaande hen werd bevonden dat zij in geen God geloven, omdat het onzichtbaar Goddelijke voor hen zodanig is als dat wat der natuur in haar eersten is, waarin het geloof en de liefde niet valt, omdat de denking niet daarin valt;¹⁴ zij worden onder diegenen verwezen die naturalisten worden genoemd. Anders geschiedt met hen die buiten de Kerk zijn geboren, die de natiën worden genoemd; over hen zal in hetgeen volgt worden gehandeld.

4. Alle kleine kinderen, vanuit wie het derde deel des Hemels is, worden ingewijd in de erkenning en het geloof dat de Heer hun Vader is, en daarna dat Hij de Heer van alle dingen is, aldus de God des Hemels en der Aarde. Dat de kleine kinderen in de Hemelen opgroeien en door erkentnissen worden vervolmaakt, tot aan het engelijk inzicht en de engelijke wijsheid toe, zal men zien in hetgeen volgt.

5. Dat de Heer de God des Hemels is, daaraan kunnen zij die van de Kerk zijn, niet twijfelen; Hijzelf immers heeft geleerd: *dat alle dingen des Vaders van Hem zijn*, Matth. xi: 27, Joh. xvi: 15, hfdst. xvii: 2; en *dat Hij alle mogendheid heeft in den Hemel en op de Aarde*, Matth. xxviii: 18; in den Hemel en op de Aarde zegt Hij, omdat wie den Hemel regeert, ook de Aarde regeert; het ene immers hangt van het andere af.¹⁵ Den Hemel en de Aarde regeren, is uit Hem opnemen al het goede hetwelk der liefde is, en al het ware hetwelk des geloofs is, aldus alle inzicht en wijsheid, en zo alle gelukzaligheid, kortom, het eeuwige leven; dit heeft de Heer ook geleerd door te zeggen: *Wie in den Zoon*

14 Dat een Goddelijke dat niet met enige idee kan worden doorvat, niet met het geloof kan worden opgenomen, n. 4733, 5110, 5633, 6982, 6996, 7004, 7211, 9267, 9359, 9972, 10067.

15 Dat de algehele Hemel is des Heren, n. 2751, 7086. Dat Hij de mogendheid heeft in de Hemelen en op aarde, n. 1607, 10089, 10827. Dat de Heer, omdat Hij den Hemel regeert, ook alle dingen regeert die daarvan afhangen, aldus alle dingen in de wereld, n. 2026, 2027, 4523, 4524. Dat de Heer alleen de mogendheid heeft om de hellen te verwijderen, van de boze dingen af te houden, en in het goede te houden, aldus om te zaligen, n. 10019.

gelooft, heeft het eeuwige leven; wie echter den Zoon niet gelooft, zal het leven niet zien, Joh. III: 36. Elders: Ik ben de wederopstanding en het leven; wie in Mij gelooft, ook al sterft hij, zal leven; een elk die leeft en gelooft in Mij, zal niet sterven tot in het eeuwige, Joh. XI: 24, 25. En elders: Ik ben de weg, de waarheid, en het leven, Joh. XIV 6.

6. Er waren zekere geesten die, toen zij in de wereld leefden, den Vader hebben beleden, en aangaande den Heer niet een andere idee hebben gehad dan zoals aangaande een ander mens, en vandaar niet hadden geloofd dat Hij de God des Hemels is; deswege werd het hun toegestaan rond te zwerven en te onderzoeken waar zij ook maar wilden, of er een andere Hemel was dan die des Heren; zij onderzochten het ook ettelijke dagen achtereen, en vonden er nergens een. Zij behoorden tot diegenen die de gelukzaligheid des Hemels stelden in den roem en in de heerschappij, en omdat zij de dingen niet hebben kunnen bemachtigen die zij begeerden, en het hun werd gezegd dat de Hemel niet in zulke dingen bestaat, werden zij verontwaardigd, en wilden zij een Hemel hebben waarin zij zouden kunnen heersen over de anderen, en uitblinken in een zodanige heerlijkheid als in de wereld.

Dat het Goddelijke des Heren den Hemel maakt

7. De Engelen worden tezamen genomen de Hemel geheten, omdat zij dien samenstellen; maar nochtans is het het Goddelijke voortgaande uit den Heer, hetwelk bij de Engelen invloeit en hetwelk door hen wordt opgenomen, wat den Hemel in het gemeen en in het deel maakt. Het Goddelijke voortgaande uit den Heer is het goede der liefde en het ware des geloofs; voor zoveel als zij dus van het goede en het ware uit den Heer opnemen, zijn zij Engelen, en zijn zij in den Hemel.

8. Een ieder in de Hemelen weet en gelooft, ja doorvat dat hij niets van het goede vanuit zich wil en doet, en niets van het ware vanuit zich denkt en gelooft, maar dat het is vanuit hert Goddelijke, aldus vanuit den Heer, en dat het goede en het ware die uit hemzelf zijn, niet het goede en het ware zijn, omdat dezelve niet het leven uit het Goddelijke in hebben. De Engelen van den binnensten Hemel doorvatten en voelen ook helder den invloed, en voor zoveel als zij opnemen, ontwaren zij dat zij in den Hemel zijn, omdat zij voor zoveel in de liefde en het geloof zijn, en voor zoveel in het licht van het inzicht en van die wijsheid, en in de hemelse vreugde daaruit. Aangezien al die dingen voortgaan uit het Goddelijke des Heren, en in dezelve voor de Engelen de Hemel is, is het duidelijk dat het Goddelijke des Heren den Hemel maakt, en niet de Engelen vanuit enig eigene van henzelf.¹⁶ Vandaar komt het dat de Hemel in het Woord het habitakel des Heren en Zijn troon wordt geheten; en dat van hen die daar zijn, wordt gezegd dat zij in den Heer zijn.¹⁷ Hoe echter het Goddelijke voortgaat uit den Heer en den Hemel vervult, zal in hetgeen volgt worden gezegd.

9. De Engelen schrijden vanuit hun wijsheid nog verder voort; zij zeggen niet slechts dat al het goede en ware uit den Heer zijn, maar ook het al des levens; zij bevestigen dit daarmede dat niets kan ontstaan uit zich, maar uit iets dat

16 Dat de Engelen des Hemels erkennen dat al het goede uit den Heer is, en niets uit henzelf; en dat de Heer in het Zijne woont bij hen, en niet in het eigene van hen, n. 9338, 10125, 10151, 10157. Dat derhalve in het Woord onder de Engelen iets van den Heer wordt verstaan, n. 1925, 2821, 3039, 4085, 8192, 10528. En dat derhalve de Engelen goden worden geheten vanwege de opneming van het Goddelijke uit den Heer, n. 4295, 4402, 7268, 7873, 8301, 8192. Dat ook uit den Heer elk goede is dat goed is, en elk ware dat waar is, bij gevolg alle vrede, liefde, naastenliefde, en geloof, n. 1614, 2016, 2751, 2882, 2883, 2891, 2892, 2904. En dat alle wijsheid en inzicht uit Hem zijn, n. 109, 112, 121, 124.

17 Dat van hen die in den Hemel zijn, wordt gezegd dat zij in den Heer zijn, n. 3637, 3638.

eerder is dan hetzelfde, aldus dat alle dingen ontstaan uit een Eerste, hetwelk zij het Zijn zelf des levens van alle dingen noemen, en dat zij eender blijven bestaan, aangezien het blijven bestaan een voortdurend ontstaan is, en dat datgene wat niet aanhoudend door tussenliggende dingen in een nexus met het Eerste wordt gehouden, terstond uiteenvalt en geheel en al wordt verstrooid. Zij zeggen bovendien dat er slechts één enige bron des levens is, en dat het leven van den mens een beek daaruit is, welke, indien zij niet aanhoudend uit haar bron blijft bestaan, terstond vervloeit. Verder, dat uit die enige bron des levens, welke de Heer is, niets anders voortgaat dan het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware, en dat deze een ieder aandoen volgens de opneming; dat in hen die dezelve met het geloof en het leven opnemen, de Hemel is; maar dat zij die dezelve verwerpen, of dezelve verstikken, dezelve in een hel verkeren; zij verkeren immers het goede in het boze, en het ware in het valse, aldus het leven in den dood. Dat het al des levens uit den Heer is, bevestigen zij ook daarmede dat alle dingen in het heelal betrekking hebben op het goede en het ware, het leven van des mensen wil, zijnde het leven van zijn liefde, op het goede, en het leven van des mensen verstand, zijnde het leven van zijn geloof, op het ware; en dat daarom, daar al het goede en ware van boven komt, volgt dat ook het al des levens van boven komt. Omdat de Engelen aldus geloven, weigeren zij derhalve alle dankzegging voor het goede dat zij doen, en zij worden verontwaardigd en trekken zich terug indien iemand aan hen het goede toeschrijft. Zij zijn verwonderd dat iemand gelooft dat hij wijs is vanuit zich, en dat hij het goede doet vanuit zich; het goede doen terwille van zich, dit noemen zij niet het goede, omdat het geschiedt vanuit zich; doch het goede doen terwille van het goede, dit noemen zij het goede vanuit het Goddelijke, en zeggen dat dit het goede is hetwelk den Hemel maakt, omdat dat Goede de Heer is.¹⁸

10. De geesten die zich toen zij in de wereld leefden, in dat geloof hebben bevestigd dat het goede dat zij doen en het ware dat zij geloven, uit henzelf zijn, of hun toegeëigend zoals het hunne, in welk geloof al diegenen zijn die verdienste stellen in weldaden, en de gerechtigheid voor zich opeisen, die geesten worden niet in den Hemel opgenomen; de Engelen ontvluchten hen; zij beschouwen hen als stompzinnigen en als dieven; als stompzinnigen omdat zij bij voortduur naar zich en niet naar het Goddelijke schouwen, als dieven omdat zij van den Heer wegnemen wat van Hem is. Dezen zijn

18 Dat het goede uit den Heer van binnen in zich den Heer heeft, niet echter het goede uit het eigene, n. 1802, 3951, 8478.

tegen het geloof des Hemels dat het Goddelijke des Heren bij de Engelen den Hemel maakt.

11. Dat zij die in den Hemel en in de Kerk zijn, in den Heer zijn en de Heer in hen is, leert de Heer eveneens door te zeggen: *Blijft in Mij, en Ik in u; zoals de rank niet vrucht kan dragen uit zichzelf tenzij zij in den wijnstok zal gebleven zijn, aldus ook gij niet tenzij gij in Mij zult gebleven zijn. Ik ben de Wijnstok, gij de ranken; die in Mij blijft, en Ik in hem, deze draagt veel vrucht; omdat gij zonder Mij niet wat ook kunt doen*, Joh. xv: 4 tot 7.

12. Uit deze dingen nu kan vaststaan dat de Heer in het Zijne woont bij de Engelen des Hemels, en zo dat de Heer het al is in alle dingen des Hemels; en dit ter oorzaak hiervan dat het goede uit den Heer de Heer bij hen is; hetgeen immers uit Hemzelf is, is Hijzelf; bijgevolg dat het goede uit den Heer voor de Engelen de Hemel is, en niet enig eigene van hen.

Dat het Goddelijke des Heren in den Hemel de liefde tot Hem en de liefde jegens den naaste is

13. Het uit den Heer voortgaande Goddelijke wordt in den Hemel het Goddelijk Ware genoemd, wegens een oorzaak waarover in hetgeen volgt zal worden gehandeld. Dit Goddelijk Ware vloeit in den Hemel in uit den Heer vanuit Zijn Goddelijke Liefde. De Goddelijke Liefde en daaruit het Goddelijke Ware verhouden zich vergelijkenderwijze zoals het vuur der zon en het licht daaruit in de wereld; de liefde zoals het vuur der zon, en het ware daaruit zoals het licht vanuit de zon; vanwege de overeenstemming betekent ook het vuur de liefde, en het licht het ware daaruit voortgaande.¹⁹ Daaruit kan vaststaan hoedanig is het Goddelijk Ware vanuit de Goddelijke Liefde des Heren voortgaande, namelijk dat het in zijn wezen is het Goddelijk Goede verbonden met het Goddelijk Ware; en omdat het verbonden is, maakt het alle dingen des Hemels levend, zoals de warmte der zon verbonden met het licht in de wereld alle dingen van den aardbol vruchtbaar maakt, zoals geschiedt in den tijd van de lente en den zomer; anders is het gesteld wanneer de warmte niet is verbonden met het licht, aldus wanneer het licht koud is; dan verstarren alle dingen en liggen uitgeblust terneder. Dat Goddelijk Goede, hetwelk werd vergeleken met de warmte, is het goede der liefde bij de Engelen, en het Goddelijk Ware, hetwelk werd vergeleken met het licht, is dat waardoor en vanuit hetwelk het goede der liefde is.

14. Dat het Goddelijke in den Hemel, hetwelk dien maakt, de liefde is, komt omdat de liefde de geestelijke verbinding is; zij verbindt de Engelen met den Heer, en zij verbindt hen wederzijds onder elkander; en zij verbindt aldus, dat allen zijn zoals een éne in den aanblik des Heren. Bovendien is de liefde het Zijn zelf des levens voor een ieder; en daarom heeft de Engel vanuit dezelve het leven, en heeft eveneens de mens het leven. Dat vanuit de liefde de binnenste levenskracht van den mens is, kan een ieder weten die het overweegt; vanwege de aanwezigheid ervan immers wordt hij warm, vanwege de afwe-

19 Dat het vuur in het Woord de liefde in den enen en den anderen zin betekent, n. 934, 4906, 5215. Dat het heilig en het hemels vuur de Goddelijke Liefde betekent, en elke aandoening die van die liefde is, n. 934, 6314, 6832. Dat het licht daaruit het ware betekent, voortgaande vanuit het goede der liefde, en het licht in den Hemel het Goddelijk Ware, n. 3395, 3485, 3636, 3643, 3993, 4302, 4413, 4415, 9548, 9684.

zigheid ervan wordt hij koud, en vanwege de beroving ervan sterft hij weg.²⁰ Maar men moet weten dat een ieder een zodanig leven heeft als zijn liefde is. **15.** Er zijn twee onderscheidene liefden in den Hemel, de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste; in den binnensten of derden Hemel is de liefde tot den Heer, en in den tweeden of middelsten Hemel is de liefde jegens den naaste; de ene en de andere gaat voort uit den Heer, en de ene en de andere maakt den Hemel. Hoe de beide liefden zich van elkander onderscheiden, en hoe zij zich verbinden, blijkt in een duidelijk licht in den Hemel, doch niet dan duister in de wereld; in den Hemel wordt onder den Heer liefhebben niet verstaan Hem liefhebben ten aanzien van den persoon, maar het goede liefhebben hetwelk uit Hem is, en het goede liefhebben is het goede willen en doen vanuit de liefde; en onder den naaste liefhebben wordt niet verstaan den genoot liefhebben ten aanzien van den persoon, maar het ware liefhebben dat vanuit het Woord is, en het ware liefhebben is het ware willen en doen. Daaruit blijkt dat die beide liefden zich van elkander onderscheiden zoals het goede en het ware, en dat zij zich verbinden zoals het goede met het ware.²¹ Maar deze dingen vallen bezwaarlijk in de idee van een mens die niet weet wat de liefde is, wat het goede, en wat de naaste.²²

16. Ik heb enige malen met de Engelen over deze zaak gesproken, die zeiden dat zij verwonderd zijn dat de mensen der Kerk niet weten dat den Heer liefhebben en den naaste liefhebben is het goede en het ware liefhebben, en vanuit willen dezelve doen; terwijl zij toch kunnen weten dat een ieder zijn liefde betuigt door de dingen te willen en te doen die de ander wil, en dat hij zo op zijn beurt wordt geliefd en met hemzelf wordt verbonden, en niet daardoor dat hij hem liefheeft, en nochtans niet diens wil doet, hetgeen in zich is niet liefhebben; en eveneens dat zij kunnen weten dat het goede voortgaande uit den Heer de gelijkenis van Hem is, aangezien Hijzelf in hetzelfde is, en dat

20 Dat de liefde het vuur des levens is, en dat het leven zelf daadwerkelijk daaruit is, n. 4906, 5071, 6032, 6314.

21 Dat den Heer en den naaste liefhebben is leven volgens de geboden des Heren, n. 10143, 10153, 10310, 10578, 10648.

22 Dat den naaste liefhebben niet is den persoon liefhebben, maar datgene wat bij hem is vanuit hetwelk hij is, aldus het ware en het goede, n. 5025, 10336. Dat zij die den persoon liefhebben, en niet dat wat bij hem is vanuit hetwelk hij is, evenzeer den boze als den goede liefhebben, n. 3820. Dat de naastenliefde is de ware dingen willen en door de ware dingen worden aangedaan terwille van de ware dingen, n. 3876, 3877. Dat de liefde jegens den naaste is het goede, het gerechte, en het rechte doen in elk werk en in elke functie, n. 8120, 8121, 8122.

diegenen de gelijkenissen van Hem worden en met Hem worden verbonden die het goede en het ware door willen en doen van hun leven maken; willen is ook liefhebben te doen. Dat het aldus is, leert de Heer ook in het Woord, door te zeggen: *Die Mijn geboden heeft, en dezelve doet, die is het die Mij liefheeft; en Ik zal hem liefhebben en verblijf bij hem maken*, Joh. xiv: 21, 23. En elders: *Indien gij Mijn bevelen zult hebben gedaan, zo zult gij in Mijn liefde blijven*, Joh. xv: 10, 12.

17. Dat het uit den Heer voortgaande Goddelijke, hetwelk de Engelen aandoet en den Hemel maakt, de liefde is, getuigt elke ondervinding in den Hemel; allen immers die daar zijn, zijn vormen der liefde en der naastenliefde; zij verschijnen in een onuitsprekelijke schoonheid, en de liefde blinkt op uit hun aangezicht, uit hun spraak, en uit de afzonderlijke dingen van hun leven.²³ Bovendien zijn er geestelijke sferen des levens welke voortgaan vanuit iederen Engel en vanuit iederen geest, en zij zijn ervan omgoten, door welke sferen zij, somtijds op groten afstand, worden gekend hoedanig zij zijn ten aanzien van de aandoeningen welke der liefde zijn; want die sferen vloeien uit van het leven der aandoening en daaruit der denking, of van het leven der liefde en daaruit des geloofs van een ieder; de uit de Engelen voortgaande sferen zijn zo vol van liefde dat zij de binnenste dingen des levens aandoen van hen bij wie zij zijn; zij werden enige malen door mij doorvat, en zij deden aldus aan.²⁴ Dat het de liefde is waaruit de Engelen hun leven hebben, bleek ook daaruit dat een ieder zich in het andere leven keert volgens zijn liefde; zij die in de liefde tot den Heer zijn en in de liefde jegens den naaste, keren zich bestendig tot den Heer; zij echter die in de liefde van zich zijn, keren zich bestendig achterwaarts van den Heer weg; dit geschiedt in elke wending van hun lichaam, want in het andere leven gedragen zich de ruimten volgens de staten der innerlijke dingen van hen, eender de streken, welke daar niet zijn bepaald zoals in de wereld, maar bepaald worden volgens den blik van hun aangezicht; echter zijn het niet de Engelen die zich tot den Heer keren, maar het is de Heer Die diegenen tot Zich keert die het liefhebben de dingen te

23 Dat de Engelen vormen der liefde en der naastenliefde zijn, n. 3804, 4735, 4797, 4985, 5199, 5530, 9879, 10177.

24 Dat de geestelijke sfeer, welke de sfeer des levens is, uitvloeit en uitgolt van iederen mens, geest, en Engel, en hen omstuwt, n. 4464, 5179, 7454, 8630. Dat zij uitvloeit van het leven der aandoening en daaruit der denking van hen, n. 2489, 4464, 6206.

doen die uit Hem zijn.²⁵ Maar over deze dingen meer in hetgeen volgt, waar over de streken in het andere leven wordt gehandeld.

18. Dat het Goddelijke des Heren in den Hemel de liefde is, komt omdat de liefde het receptakel van alle dingen des Hemels is, welke zijn de vrede, het inzicht, de wijsheid, en de gelukzaligheid; de liefde immers neemt alle en de afzonderlijke dingen op die met haar overeenkomen, verlangt naar ze, zoekt ze op, doordrenkt zich ervan als het ware uit eigen beweging, want zij wil aanhoudend door dezelve verrijkt en vervolmaakt worden;²⁶ hetgeen ook den mens bekend is, want de liefde bij hem werpt als het ware een blik in de dingen van zijn geheugen en put daaruit alle dingen die samenstemmen, en verzamelt ze, en schikt ze in zich en onder zich, in zich opdat zij de hare zijn, en onder zich opdat zij haar van dienst zijn; de overige dingen echter welke niet samenstemmen, verwerpt zij en verbant zij. Dat de liefde elk vermogen inheeft om de ware dingen op te nemen die met haar overeenkomen, en het verlangen om ze met zich te verbinden, bleek ook duidelijk uit hen die in den Hemel werden geheven; zij kwamen, hoewel zij in de wereld eenvoudigen waren geweest, nochtans in de engellijke wijsheid en in de gelukzalige dingen des Hemels toen zij onder de Engelen kwamen; de oorzaak hiervan was deze dat zij het goede en het ware hadden liefgehad terwille van het goede en het ware, en dezelve aan hun leven hadden ingeplant, en daardoor vermogens waren geworden om den Hemel op te nemen met al het onuitsprekelijke daar. Zij echter die in de liefde van zich en van de wereld zijn, zijn in geen vermogen om dezelve op te nemen; zij hebben een afkeer van dezelve, zij verwerpen ze, en bij de eerste aanraking en den eersten invloed ervan vluchten zij heen, en vergezelschappen zich met diegenen in de hel die in eendere liefden als zij zijn. Er waren geesten die twijfelden dat de hemelse liefde zulke dingen inhad, en zij verlangden te weten of het aldus was; deswege werden zij in den staat der hemelse liefde gebracht, terwijl de belemmeringen zolang werden verwijderd, en naar voren overgebracht tot op een zekeren afstand waar de engellijke Hemel is, en van daar spraken zij met mij, zeggende dat zij een gelukzaligheid doorvatten die te innerlijk was dan dat zij die in woorden kon-

25 Dat de geesten en de Engelen zich bestendig tot hun liefden keren, en zij die in de Hemelen zijn, bestendig tot den Heer, n. 10130, 10189, 10420, 10702. Dat de streken in het andere leven voor een ieder zijn volgens den blik van het aangezicht, en daaruit worden bepaald, anders dan in de wereld, n. 10130, 10189, 10420, 10702.

26 Dat de liefde ontelbare dingen inheeft, en dat de liefde alle dingen die samenstemmen, tot zich neemt, n. 2500, 2572, 3078, 3189, 6323, 7490, 7750.

den uitdrukken, het zeer betreurende dat zij in den voormaligen staat moesten terugkeren. Anderen werden ook in den Hemel geheven, en naarmate zij innerlijker of hoger werden opgeheven, traden zij meer in het inzicht en de wijsheid binnen, zodat zij dingen konden doorvatten die tevoren onbegrijpelijk voor hen waren geweest. Daaruit blijkt dat de uit den Heer voortgaande liefde het receptakel is van den Hemel en van alle dingen daar.

19. Dat de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste in zich alle Goddelijke ware dingen omvatten, kan vaststaan uit de dingen die de Heer aangaande die beide liefden heeft gesproken, door te zeggen: *Gij zult uw God liefhebben vanuit uw ganse hart en vanuit uw ganse ziel: dit is het grootste en eerste gebod; het tweede, daaraan gelijk, is dit: Heb uw naaste lief zoals uzelf; aan deze twee geboden hangen de Wet en de Profeten*, Matth. xxii: 37, 38, 39, 40. De Wet en de Profeten zijn het ganse Woord, aldus al het Goddelijk Ware.

Dat de Hemel is onderscheiden in twee Rijken

20. Aangezien in den Hemel oneindige verscheidenheden zijn, en het ene gezelschap niet geheel en al eender is aan het andere, zelfs niet één Engel aan den anderen,²⁷ wordt derhalve de Hemel onderscheiden in het gemeen, in het bijzonder, en in het deel; in het gemeen in twee Rijken, in het bijzonder in drie Hemelen, en in het deel in talloze gezelschappen; over die afzonderlijk zal in hetgeen nu volgt worden gesproken. Rijken worden zij geheten, omdat de Hemel het Koninkrijk Gods wordt genoemd.

21. Er zijn Engelen die meer of minder innerlijk het uit den Heer voortgaande Goddelijke opnemen; zij die meer innerlijk opnemen, worden hemelse Engelen genoemd, doch zij die minder innerlijk opnemen, worden geestelijke Engelen genoemd; vandaar wordt de Hemel onderscheiden in twee Rijken, waarvan het ene het HEMELS RIJK wordt genoemd, het andere het GEESTELIJK RIJK.²⁸

22. De Engelen die het Hemels Rijk samenstellen, worden, omdat zij meer innerlijk het Goddelijke des Heren opnemen, innerlijke en eveneens hogere Engelen genoemd; en vandaar worden ook de Hemelen die zij samenstellen, innerlijke en hogere Hemelen genoemd.²⁹ Dat zij hogere en lagere worden geheten, komt omdat de innerlijke en de uiterlijke dingen aldus worden genoemd.³⁰

23. De liefde waarin diegenen zijn die in het hemels Rijk zijn, wordt de hemelse liefde genoemd; en de liefde waarin diegenen zijn die in het geestelijk Rijk zijn, wordt de geestelijke liefde genoemd. De hemelse liefde is de liefde

27 Dat er een oneindige verscheidenheid is, en dat nooit iets hetzelfde is als iets anders, n. 7236, 9002. Dat er ook in de Hemelen een oneindige verscheidenheid is, n. 684, 690, 3744, 5598, 7236. Dat de verscheidenheden in de Hemelen verscheidenheden van het goede zijn, n. 3744, 4005, 7236, 7833, 7836, 9002. Dat daardoor alle gezelschappen in de Hemelen, en iedere Engel in het gezelschap, van elkander over en weer onderscheiden zijn, n. 690, 3241, 3519, 3804, 3986, 4067, 4149, 4263, 7236, 7833, 7836. Maar dat nochtans allen één maken door de liefde uit den Heer, n. 457, 3986.

28 Dat de Hemel in het ganse in twee Rijken is onderscheiden, in een hemels Rijk en in een geestelijk Rijk, n. 3887, 4138. Dat de Engelen van het hemels Rijk het Goddelijke des Heren opnemen in het willijke deel, aldus innerlijker dan de geestelijke Engelen, die hetzelfde opnemen in het verstandelijke deel, n. 5113, 6367, 8521, 9935, 9995, 10124.

29 Dat de Hemelen die het hemels Rijk samenstellen, de hogere worden geheten; die echter welke het geestelijk Rijk samenstellen, de lagere, n. 10068.

30 Dat de innerlijke dingen worden uitgedrukt door hogere, en dat de hogere dingen de innerlijke betekenen, n. 2148, 3084, 4599, 5146, 8325.

tot den Heer, en de geestelijke liefde is de liefde jegens den naaste. En omdat al het goede is der liefde, want wat iemand liefheeft, dat is voor hem het goede, wordt derhalve het goede van het ene Rijk het hemels goede genoemd, en het goede van het andere Rijk het geestelijk goede. Daaruit blijkt waarin die beide Rijken zich van elkander onderscheiden, namelijk zoals het goede der liefde tot den Heer en het goede der liefde jegens den naaste.³¹ En omdat het eerstgenoemde goede een innerlijk goede is, en de eerstgenoemde liefde een innerlijke liefde is, zijn derhalve de hemelse Engelen innerlijke Engelen, en worden zij hogere genoemd.

24. Het hemels Rijk wordt ook het priesterlijk Rijk des Heren genoemd, en in het Woord Zijn habitakel; en het geestelijk Rijk wordt Zijn koninklijk Rijk genoemd, en in het Woord Zijn troon; krachtens het Goddelijk Hemelse werd de Heer ook in de wereld Jezus geheten, en krachtens het Goddelijk Geestelijke Christus.

25. De Engelen in het hemels Rijk des Heren munten in wijsheid en heerlijkheid zeer uit boven de Engelen die in het geestelijk Rijk zijn, ter oorzaak hiervan dat zij het Goddelijke des Heren innerlijk opnemen, zij zijn immers in de liefde tot Hem, en vandaar Hem dichter nabij en meer met Hem verbonden.³² Dat die Engelen zodanig zijn, komt omdat zij de Goddelijke ware dingen terstond in het leven hebben opgenomen en opnemen, en niet zoals de geestelijke vooraf in het geheugen en in de denking; deswege hebben zij die dingen ingeschreven aan hun harten, en doorvatten zij ze en als het ware zien zij ze in zich; noch redeneren zij ooit over dezelve of het aldus, dan wel niet aldus is;³³ zij zijn zodanig als zij worden beschreven bij Jeremia: *Ik zal Mijn wet aan hun gemoed ingeven, en zal haar aan hun hart inschrijven; zij zullen niet meer leren, een ieder zijn vriend, en een ieder zijn broeder, door te zeggen: Leert Jehovah kennen; zij zullen Mij leren kennen van hun kleinste tot hun grootste, xxxi: 33, 34.* En zij worden bij Jesaja genoemd *uit Jehovah geleerd*, LIV: 13; dat zij die

31 Dat het goede van het hemels Rijk het goede der liefde tot den Heer is, en dat het goede van het geestelijk Rijk het goede der liefde jegens den naaste is, n. 3691, 6435, 9468, 9680, 9683, 9780.

32 Dat de hemelse Engelen onmetelijk veel meer wijs zijn dan de geestelijke Engelen, n. 2718, 9995. Hoedanig het onderscheid is tussen de hemelse Engelen en de geestelijke Engelen, n. 2088, 2669, 2708, 2715, 3235, 3240, 4788, 7068, 8121, 9277, 10295.

33 Dat de hemelse Engelen niet redeneren over de ware dingen des geloof; omdat zij die in zich doorvatten; maar dat de geestelijke Engelen over dezelve redeneren of het aldus is dan wel niet aldus is, n. 202, 337, 597, 607, 784, 1121, 1387, 1398, 1919, 3246, 4448, 7680, 7877, 8780, 9277, 10786.

uit Jehovah geleerd zijn, diegenen zijn die uit den Heer geleerd zijn, leert de Heer Zelf bij Johannes, hfdst. vi 45, 46.

26. Er is gezegd dat zij wijsheid en heerlijkheid boven de overigen hebben omdat zij de Goddelijke ware dingen terstond in het leven hebben opgenomen en opnemen; zodra zij immers die horen, willen en doen zij die ook; ook leggen zij ze niet in het geheugen weg en denken daarna erover of het aldus is; zij die zodanig zijn, weten dadelijk door den invloed uit den Heer of het ware dat zij horen waar is; de Heer vloeit immers onmiddellijk in het willen van den mens in, en middellijk door het willen in zijn denken; of, wat hetzelfde is, de Heer vloeit onmiddellijk in het goede in, en middellijk door het goede in het ware;³⁴ want dat wordt het goede geheten wat des wils en daaruit des werks is, doch dat wordt het ware geheten wat des geheugens en daaruit der denking is. Ook wordt elk ware in het goede verkeerd en aan de liefde ingeplant zodra het den wil binnentreedt; zolang echter het ware in het geheugen en daaruit in de denking is, wordt hetzelfde het goede niet, noch leeft het, noch wordt het den mens toegeëigend, aangezien de mens een mens is vanuit den wil en het verstand daaruit, en niet vanuit het verstand gescheiden van den wil.³⁵

27. Omdat er zulk een onderscheid is tussen de Engelen van het hemels Rijk en de Engelen van het geestelijk Rijk, kunnen zij derhalve niet tezamen zijn, noch omgang met elkander hebben; er is slechts vergemeenschapping door bemiddelende engellijke gezelschappen, welke hemels-geestelijk worden

34 Dat de invloed des Heren is in het goede, en door het goede in het ware, en niet omgekeerd; aldus in den wil en door dien in het verstand, en niet omgekeerd, n. 5482, 5649, 6027, 8685, 8701, 10153.

35 Dat de wil van den mens het Zijn zelf van diens leven is, en dat hij het receptakel van het goede der liefde is, en dat het verstand het Bestaan van het leven daaruit is, en dat hetzelfde het receptakel van het ware en het goede des geloofs is, n. 3619, 5002, 9282. Aldus dat het leven van den wil het principale leven van den mens is, en dat het leven van het verstand daaruit voortgaat, n. 585, 590, 3619, 7342, 8885, 9285, 10076, 10109, 10110. Dat de dingen die met den wil worden opgenomen, des levens worden, en den mens worden toegeëigend, n. 3161, 9386, 9393. Dat de mens een mens is vanuit den wil en het verstand daaruit, n. 8911, 9069, 9071, 10076, 10109, 10110. Een ieder ook die goed wil en goed verstaat, wordt door de anderen geliefd en geacht, en een ieder die goed verstaat en niet goed wil, wordt verworpen en veracht, n. 8911, 10076. Dat de mens ook na den dood blijft zoals zijn wil en daaruit zijn verstand is, en dat de dingen die des verstands zijn en niet tegelijk des wils, dan verdwijnen, omdat zij niet in den mens zijn, n. 9069, 9071, 9282, 9386, 10153.

genoemd; door deze vloeit het hemels Rijk in het geestelijk Rijk in.³⁶ Daardoor komt het dat de Hemel, hoewel hij in twee Rijken is verdeeld, nochtans één maakt. De Heer voorziet steeds in zulke bemiddelende Engelen, door welke er vergemeenschapping en verbinding is.

28. Omdat met vele dingen in hetgeen volgt over de Engelen van het ene en het andere Rijk wordt gehandeld, zullen hier derhalve de specifieke dingen worden voorbijgegaan.

36 Dat er tussen de twee Rijken vergemeenschapping en verbinding is door engellijke gezelschappen, welke hemels-geestelijk worden genoemd, n. 4047, 6435, 8787, 8881. Aangaande den invloed van den Heer door het hemels Rijk in het geestelijk Rijk, n. 3969, 6366.

Dat er drie Hemelen zijn

29. Drie hemelen zijn er, en deze onderling ten strengste onderscheiden: de binnenste of derde, de middelste of tweede, en de laatste of eerste; zij volgen op elkander en blijven onderling bestaan zoals het hoogste van den mens, hetwelk het hoofd wordt genoemd, zijn middelste, hetwelk het lichaam wordt genoemd, en het laatste, hetwelk de voeten wordt genoemd; en zoals het hoogste deel van een huis, het middelste ervan, en het laagste ervan; in zulk een orde is ook het Goddelijke dat uit den Heer voortgaat en nederdaalt: vandaar is vanwege de noodzakelijkheid der orde de Hemel driedelig.

30. De innerlijke dingen van den mens die van zijn gemoed en animus zijn, zijn ook in een eendere orde; hij heeft een binnenste, een middelste, en een laatste, want in den mens zijn, als hij geschapen is, alle dingen der Goddelijke orde samengebracht, en wel dermate dat hij de Goddelijke orde in vorm werd, en vandaar een Hemel in kleinste afbeelding;³⁷ derhalve heeft de mens ook gemeenschap met de Hemelen ten aanzien van zijn innerlijke dingen; en eveneens komt hij onder de Engelen na den dood, onder de Engelen van den binnensten Hemel, of van den middelsten, of van den laatsten, volgens de opneming van het Goddelijk goede en ware uit den Heer wanneer hij in de wereld leeft.

31. Het Goddelijke dat invloeit uit den Heer en wordt opgenomen in den derden of binnensten Hemel, wordt het hemelse genoemd, en vandaar worden de Engelen die daar zijn, hemelse Engelen genoemd; het Goddelijke dat invloeit uit den Heer en wordt opgenomen in den tweeden of middelsten Hemel, wordt het geestelijke genoemd, en vandaar de Engelen die daar zijn, geestelijke Engelen; het Goddelijke echter dat invloeit uit den Heer en wordt opgenomen in den laatsten of eersten Hemel, wordt het natuurlijke genoemd; doch omdat het natuurlijke van dien Hemel niet is zoals het natuurlijke van

37 Dat in den mens alle dingen der Goddelijke orde zijn samengebracht, en dat de mens uit de schepping de Goddelijke orde in vorm is, n. 4219, 4220, 4223, 4523, 4524, 5114, 5368, 6013, 6057, 6605, 6626, 9706, 10156, 10472. Dat bij den mens diens inwendige mens is gevormd naar het beeld des Hemels, en de uitwendige naar het beeld der wereld, en dat derhalve de mens door de Ouden een mikrokosmos werd geheten, n. 4523, 5368, 6013, 6057, 9279, 9706, 10156, 10472. Dat zo de mens vanuit de schepping ten aanzien van zijn innerlijke dingen de Hemel in kleinste afbeelding is naar het beeld van den grootsten, en dat zodanig ook de mens is die opnieuw is geschapen of is wederverwekt door den Heer, n. 911, 1900, 1928, 3624 tot 3631, 3634, 3884, 4041, 4279, 4523, 4524, 4625, 6013, 6057, 9279, 9632.

de wereld, maar in zich het geestelijke en het hemelse heeft, wordt derhalve die Hemel geestelijk- en hemels-natuurlijk genoemd, en vandaar de Engelen die daar zijn, geestelijk- en hemels-natuurlijk;³⁸ geestelijk-natuurlijk worden diegenen genoemd die den invloed opnemen vanuit den middelsten of tweeden Hemel, zijnde de geestelijke Hemel; en hemels-natuurlijk worden diegenen genoemd die den invloed opnemen vanuit den derden of binnensten Hemel, zijnde de hemelse Hemel. De geestelijk-natuurlijke Engelen en de hemels-natuurlijke Engelen zijn onderling onderscheiden, maar nochtans stellen zij één Hemel samen, omdat zij in één graad zijn.

32. Er is in iederen Hemel een inwendige en een uitwendige; zij die in het inwendige zijn, worden daar inwendige Engelen genoemd; zij echter die in het uitwendige zijn, worden daar uitwendige Engelen genoemd. Het uitwendige en het inwendige in de Hemelen, of in iederen Hemel, verhouden zich zoals het willijke en deszelfs verstandelijke bij den mens, het inwendige zoals het willijke, en het uitwendige zoals deszelfs verstandelijke; elk willijke heeft zijn verstandelijke; het ene zonder het andere komt niet voor; het is met het willijke vergelijkenderwijze zo gesteld als met de vlam, en met het verstandelijke ervan als met het licht daaruit.

33. Men moet terdege weten dat de innerlijke dingen bij de Engelen maken dat zij in den enen of in den anderen Hemel zijn; hoe meer immers de innerlijke dingen tot den Heer zijn geopend, in des te innerlijker Hemel zijn zij. Er zijn drie graden van innerlijke dingen zowel bij iederen Engel als bij iederen geest, en eveneens bij den mens; zij bij wie de derde graad is geopend, zijn in den binnensten Hemel; zij bij wie de tweede, of slechts de eerste is geopend, zijn in den middelsten of in den laatsten Hemel. De innerlijke dingen worden geopend door de opneming van het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware. Zij die door de Goddelijke ware dingen worden aangedaan en dezelve terstond in het leven toelaten, aldus in den wil en daaruit in de daad, zijn in den binnensten of derden Hemel, en daar volgens de opneming van het goede vanuit de aandoening van het ware; zij die dezelve echter niet terstond toelaten in den wil, maar in het geheugen en daaruit in het verstand, en van-

38 Dat er drie Hemelen zijn, een binnenste, een middelste, en een laatste, of een derde, een tweede, en een eerste, n. 684, 9594, 10270. Dat ook in een drievoudige orde het diverse goede daar op elkander volgt, n. 4938, 4939, 9992, 10005, 10017. Dat het goede van den binnensten of derden Hemel hemels wordt geheten, het goede van den middelsten of tweeden geestelijk, en het goede van den laatsten of eersten geestelijk-natuurlijk, n. 4279, 4286, 4938, 4939, 9992, 10005, 10017, 10068.

uit dit die dingen willen en doen, zijn in den middelsten of tweeden Hemel; doch zij die zedelijk leven en het Goddelijke geloven, en wien het ook niet zo veel daaraan gelegen is om onderricht te worden, zijn in den laatsten of eersten Hemel.³⁹ Daaruit kan vaststaan dat de staten der innerlijke dingen den Hemel maken, en dat de Hemel is binnen een ieder, en niet buiten hem; hetgeen de Heer ook leert, door te zeggen: *Het Koninkrijk Gods komt niet met waarneming; en zij zullen niet zeggen: Ziet hier, of ziet daar; immers, ziet, het Koninkrijk Gods hebt gij in ulieden*, Lukas xvii: 20, 21.

34. Alle volmaaktheid groeit ook naar de innerlijke dingen toe, en neemt af naar de uiterlijke dingen toe, aangezien de innerlijke dingen het Goddelijke dichter nabij zijn en in zich zuiverder, de uiterlijke dingen echter verder van het Goddelijke af en in zich grover.⁴⁰ De engellijke volmaaktheid bestaat in inzicht, in wijsheid, in liefde, en in elk goede, en vandaar in gelukzaligheid, niet echter in een gelukzaligheid zonder die, want de gelukzaligheid zonder die is uitwendig, en niet inwendig. Omdat de innerlijke dingen bij de Engelen van den binnensten Hemel geopend zijn in den derden graad, steekt derhalve hun volmaaktheid onmetelijk ver uit boven de volmaaktheid der Engelen in den middelsten Hemel, wier innerlijke dingen geopend zijn in den tweeden graad; eender gaat de volmaaktheid van de Engelen van den middelsten Hemel de volmaaktheid van de Engelen van den laatsten Hemel te boven.

35. Omdat er zulk een onderscheid is, kan niet een Engel van den enen Hemel binnentreden tot de Engelen van den anderen Hemel, of kan niet iemand vanuit een lageren Hemel opklimmen, noch iemand vanuit een hogeren Hemel nederdalen. Hij die vanuit een lageren Hemel opklimt, wordt door een benauwdheid tot aan pijn toe aangegrepen, en ook kan hij hen die daar zijn, niet zien, te minder met hen spreken; en hij die vanuit een hogeren Hemel nederdaalt, wordt van zijn wijsheid beroofd, stottert in zijn spreken, en geraakt tot wanhoop. Er waren sommigen vanuit den laatsten Hemel, die

39 Dat er evenzovele graden des levens in den mens zijn als er Hemelen zijn, en dat zij worden geopend na den dood volgens zijn leven, n. 3747, 9594. Dat de Hemel in den mens is, n. 3884. Vandaar dat hij die den Hemel in zich opneemt in de wereld, in den Hemel komt na den dood, n. 10717.

40 Dat de innerlijke dingen volmaakter zijn omdat zij het Goddelijke dichter nabij zijn, n. 3405, 5146, 5147. Dat er in het inwendige duizenden en duizenden dingen zijn die in het uitwendige verschijnen als één gemene, n. 5707. Dat de mens voor zoveel als hij uit de uitwendige dingen wordt opgeheven naar de innerlijke dingen, in het licht en aldus in het inzicht komt, en dat de verheffing is zoals vanuit een nevel in de klaarte, n. 4598, 6183, 6313.

nog niet daaromtrent waren onderricht dat de Hemel bestond in de innerlijke dingen van den Engel, gelovende dat zij in een hogere hemelse gelukzaligheid zouden komen als zij slechts in den Hemel kwamen waar die Engelen zijn; het werd ook toegelaten om tot hen binnen te treden; doch toen zij daar waren, zagen zij niemand, hoezeer zij ook zochten, ofschoon er een grote menigte was; de innerlijke dingen van de aangekomenen immers waren niet geopend in een zodanigen graad als waarin de innerlijke dingen het waren van de Engelen die daar waren; vandaar ook niet het gezicht; en een weinig later werden zij door een beklemming van het hart aangegrepen, en wel dermate dat zij nauwelijks wisten of zij in leven waren dan wel niet; weshalve zij zich overhaast van daar naar den Hemel begaven waar zij vandaan waren, verheugd dat zij onder de hunnen kwamen, belovende dat zij niet langer hogere dingen zouden begeren dan die welke met hun leven samenstemmen. Ik zag er eveneens nedergelaten vanuit een hogeren Hemel, en beroofd van hun wijsheid, totdat zij niet wisten hoedanig hun Hemel was. Anders geschiedt wanneer de Heer enigen vanuit een lageren Hemel in een hogeren verheft, opdat zij daar de heerlijkheid zien, hetgeen meermalen geschiedt; dan worden zij eerst voorbereid, en omstuwd door bemiddelende Engelen door wie er vergemeenschapping is. Uit deze dingen blijkt dat die drie Hemelen van elkander ten strengste zijn onderscheiden.

36. Zij die echter in een zelfden Hemel zijn, kunnen met wie ook daar vergezelschap worden, doch de verkwikkelijke dingen der vergezelschapping gedragen zich volgens de verwantschappen van het goede waarin zij zijn, maar hierover in de volgende artikelen.

37. Hoewel echter de Hemelen aldus zijn onderscheiden dat de Engelen van den enen Hemel geen verkeer kunnen onderhouden met de Engelen van den anderen Hemel, verbindt de Heer alle Hemelen nochtans door onmiddellijken en middellijken invloed; door onmiddellijken invloed vanuit Zich in alle Hemelen, en door middellijken invloed uit den enen Hemel in den anderen;⁴¹ en zo bewerkt Hij dat de drie Hemelen één zijn, en allen in een nexus zijn van het Eerste tot het laatste, dermate dat er niets is, dat niet is samengeschalkeld;

41 Dat de invloed uit den Heer onmiddellijk uit Hem is, en eveneens middellijk door den enen Hemel in den anderen, en bij den mens eender in zijn innerlijke dingen, n. 6063, 6307, 6472, 9682, 9683. Over den onmiddellijken invloed van het Goddelijke uit den Heer, n. 6058, 6474 tot 6478, 8717, 8728. Over den middellijken invloed door de geestelijke wereld in de natuurlijke wereld, n. 4067, 6982, 6985, 6996.

wat niet is samengeschapeld door bemiddelende dingen met het Eerste, blijft ook niet bestaan, maar wordt verstrooid, en gaat te niet.⁴²

38. Wie niet weet hoe het is gesteld met de Goddelijke orde ten aanzien van de graden, kan niet vatten hoe de Hemelen zijn onderscheiden, zelfs niet wat de inwendige en de uitwendige mens is. De meesten in de wereld hebben geen ander begrip van de innerlijke en de uiterlijke dingen, of van de hogere en de lagere, dan zoals aangaande het continue of aangaande het samenhangende door het continue. van het zuiverdere tot het grovere; doch de innerlijke en de uiterlijke dingen verhouden zich onderling niet continu, maar discreet. De graden zijn van tweevoudig geslacht; er zijn continue graden, en er zijn niet-continue graden; de continue graden gedragen zich zoals de graden der afneming van het licht uit een vlam tot aan zijn duistere toe; of zoals de graden der afneming van het gezicht van de dingen die in het licht zijn tot die welke in de schaduw zijn; of zoals de graden der zuiverheid van de atmosfeer van het laagste tot aan het hoogste ervan; de afstanden bepalen deze graden. Doch de graden die niet continu maar discreet zijn, zijn van elkander onderscheiden zoals het vroegere en het latere, zoals de oorzaak en de uitwerking, en zoals het voortbrengende en het voortgebrachte; hij die het onderzoekt, zal zien dat in alle en de afzonderlijke dingen in de algehele wereld, welke het ook maar zijn, zulke graden van voortbrenging en samenstelling zijn, namelijk dat uit het ene een tweede, en uit het tweede een derde komt, en zo voort. Wie zich geen doorvatting van deze graden verwerft, kan geenszins de onderscheiden van de Hemelen weten, en de onderscheiden van de innerlijke en de uiterlijke vermogens van den mens, noch het onderscheid tussen de geestelijke wereld en de natuurlijke wereld, noch het onderscheid tussen den geest van den mens en zijn lichaam; en vandaar kan hij ook niet verstaan wat en vanwaar de overeenstemmingen en de uitbeeldingen zijn, noch hoedanig de invloed is; de zinlijke mensen vatten deze onderscheiden niet; zij maken immers de toenemingen en de afnemingen ook volgens deze graden continu; vandaar kunnen zij het geestelijke niet anders opvatten dan zoals een zuiverder natuurlijke; weswege zij ook buiten staan, en vèr weg van het inzicht.⁴³

42 Dat alle dingen ontstaan uit dingen die vroeger zijn dan zichzelf, aldus uit een Eerste, en dat zij eender blijven bestaan, omdat het blijven bestaan een voortdurend ontstaan is; en dat er derhalve niets is dat niet samengeschapeld is, n. 3626, 3627, 3628, 3648, 4523, 4524, 6040, 6056.

43 Dat de innerlijke en de uiterlijke dingen niet continu zijn, maar volgens de graden onderscheiden en discreet, en dat iedere graad begrensd is, n. 3691, 5145, 5114, 8603, 10099.

39. Tot slot is het geoorloofd een zekere verborgenheid aangaande de Engelen der drie Hemelen te vermelden welke tevoren niet in iemands gemoed is opgekomen, omdat men de graden niet verstond; namelijk dat bij iederen Engel, en eveneens bij ieder mens een binnenste of hoogste graad is, of een zeker binnenste of hoogste, waarin het Goddelijke des Heren het eerst of het meest nabij invloeit, en vanuit hetwelk het de overige innerlijke dingen schikt welke volgens de graden der orde bij hen opeenvolgen. Dit binnenste of hoogste kan de ingang van den Heer tot den Engel en tot den mens worden genoemd, en de eigenlijke woonplaats zelf van Hem bij hen. Door dit binnenste of hoogste is de mens een mens, en wordt hij onderscheiden van de brute dieren, want deze hebben dat niet. Vandaar komt het dat de mens, anders dan de dieren, ten aanzien van alle innerlijke dingen die van zijn gemoed en animus zijn, door den Heer tot Hemzelf kan worden verheven, kan geloven in Hem, aangedaan worden met liefde tot Hem, en zo Hem zien, en dat hij inzicht en wijsheid kan opnemen, en vanuit de rede spreken; vandaar eveneens is het dat hij leeft tot in het eeuwige. Wat echter wordt geschikt en waarin wordt voorzien uit den Heer in dat binnenste, vloeit niet klaarblijkend in de doorvatting van enigen Engel in, omdat het boven zijn denking is, en zijn wijsheid te boven gaat.

40. Dit nu zijn de gemene dingen aangaande de drie Hemelen; in hetgeen volgt moet echter over iederen Hemel in het bijzonder worden gesproken.

Dat het ene ding gevormd is uit het andere, en dat de dingen die zo gevormd zijn, niet continu zuiverder en grover zijn, n. 6326, 6465. Dat hij die niet de onderscheiding van de innerlijke en de uiterlijke dingen volgens zulke graden doorvat, niet den inwendigen en den uitwendigen mens kan vatten, noch de innerlijke en de uiterlijke Hemelen, n. 5146, 6465, 10099, 10181.

Dat de Hemelen uit talloze gezelschappen bestaan

41. De Engelen van iederen Hemel zijn niet op één plaats tezamen, maar zij zijn onderscheiden in gezelschappen, grotere en kleinere, volgens de verschillen van het goede der liefde en des geloofs waarin zij zijn; zij die in een eender goede zijn, vormen één gezelschap; de goede dingen in de Hemelen zijn van oneindige verscheidenheid; en iedere Engel is als het ware zijn eigen goede.⁴⁴

42. De engellijke gezelschappen in de Hemelen zijn ook op afstanden van elkander naar gelang de goede dingen in het algemeen en in het bijzonder verschillen; want de afstanden in de geestelijke wereld zijn niet vanuit een anderen oorsprong dan vanuit het verschil van den staat der innerlijke dingen, vandaar in de Hemelen vanuit het verschil van de staten der liefde; verstaan van elkander af zij die veel verschillen, en slechts weinig staan van elkander af zij die slechts weinig verschillen; de gelijkenis maakt dat zij tezamen zijn.⁴⁵

43. Allen in één gezelschap zijn eender onderling onderscheiden; zij die volmaakter zijn, dat is, die vooraanstaan in het goede, aldus in liefde, wijsheid, en inzicht, zijn in het midden; zij die minder vooraanstaan, zijn rondom, op een afstand volgens de graden al naar de volmaaktheid vermindert; het is hiermede gesteld zoals met het licht, hetwelk vanuit het midden tot de omtrekken afneemt; zij die in het midden zijn, zijn ook in het grootste licht, zij die naar de omtrekken toe hun plaats hebben, in minder en minder licht.

44. De eenderen worden als het ware vanuit zich tot de eenderen gevoerd, want zij zijn met de eenderen zoals met de hunnen, en zoals thuis, met de

44 Dat er een oneindige verscheidenheid is, en dat nooit iets hetzelfde is als het andere, n. 7236, 9002. Dat er in de Hemelen ook een oneindige verscheidenheid is, n. 684, 690, 3744, 5598, 7236. Dat de verscheidenheden in de Hemelen, welke oneindig zijn, verscheidenheden van het goede zijn, n. 3744, 4005, 7236, 7833, 7836, 9002. Dat die verscheidenheden ontstaan door de ware dingen, welke veelvoudig zijn, vanuit welke een ieder het goede heeft, n. 3470, 3804, 4149, 6917, 7236. Dat vandaar alle gezelschappen in de Hemelen en de Engelen ieder afzonderlijk in een gezelschap over en weer van elkander zijn onderscheiden, n. 690, 3241, 3519, 3804, 3986, 4067, 4149, 4263, 7236, 7833, 7836. Maar dat nochtans allen als één optreden door de liefde uit den Heer, n. 457, 3986.

45 Dat alle gezelschappen des Hemels een bestendige ligging hebben volgens de verschillen van den staat des levens, aldus volgens de verschillen van de liefde en van het geloof, n. 1274, 3638, 3639. Wonderlijke dingen in het andere leven of in de geestelijke wereld aangaande den afstand, de ligging, de plaats, de ruimte, en den tijd, n. 1273 tot 1277.

anderen echter zoals met vreemdelingen, en zoals buitenshuis. Wanneer zij bij eenderen zijn, zijn zij ook in hun vrije, en vandaar in al het verkwikkelijke des levens.

45. Daaruit blijkt dat het goede allen in de Hemelen vergezelschap, en dat zij worden onderscheiden volgens het hoedanige ervan; doch nochtans zijn het niet de Engelen die zich aldus vergezelschappen, maar het is de Heer, uit Wien het goede is; Hijzelf leidt hen, verbindt hen, onderscheidt hen, en houdt hen in het vrije zoveel als in het goede, aldus een ieder in het leven van zijn liefde, van zijn geloof, van zijn inzicht en wijsheid, en vandaar in de gelukzaligheid.⁴⁶

46. Ook kennen allen die in een eender goede zijn, elkander, geheel zoals de mensen in de wereld hun nabestaanden, hun verwanten, en hun vrienden, hoewel ze hen nooit tevoren hebben gezien, ter oorzake hiervan dat er in het andere leven geen andere familiebetrekkingen, verwantschappen, en vriendschappen zijn dan geestelijke, aldus welke der liefde en des geloofs zijn.⁴⁷ Dit is mij enige malen te zien gegeven toen ik in den geest was, aldus afgeleid van het lichaam, en zo in gezelschap met de Engelen, toen zag ik sommigen van hen als bekenden van de kindsheid aan, anderen echter als geheel onbekenden; zij die verschenen als bekenden van de kindsheid aan, waren diegenen die in een staat waren die eender was aan den staat van mijn geest; zij die echter als onbekenden verschenen, waren in een staat die niet eender was.

47. Allen die één engellijk gezelschap vormen, zijn van eender aangezicht in het gemeen, maar van een niet eender in het bijzonder, hoe het met de gelijknissen in het gemeen en met de variaties in het bijzonder is gesteld, kan enigermate worden begrepen uit zulke dingen in de wereld; het is bekend dat iedere natie een of ander gemeen eendere in de aangezichten en in de ogen draagt waardoor zij wordt gekend en onderkend van een andere natie, en nog meer de ene familie van de andere; maar dit veel volmaakter in de Hemelen, omdat daar alle innerlijke aandoeningen verschijnen en opblinken vanuit het

46 Dat elk vrije der liefde en der aandoening is, aangezien de mens dat wat hij liefheeft, vrijelijk doet, n. 2870, 3158, 8987, 8990, 9585, 9591. Dat, omdat het vrije dat is wat der liefde is, daaruit het leven van een ieder en deszelfs verkwikkelijke is, n. 2873. Dat niets als het eigene verschijnt dan alleen dat wat vanuit het vrije is, n. 2880. Dat het eigenlijke vrije zelf is door den Heer geleid worden, omdat men zo wordt geleid door de liefde van het goede en het ware, n. 892, 905, 2872, 2886, 2890, 2891, 2892, 9096, 9586 tot 9591.

47 Dat alle naaste familiebetrekkingen, maatschappen, verwantschappen, en als het ware bloedverwantschappen in den Hemel zijn vanuit het goede, en volgens de overeenkomsten en de verschillen ervan, n. 605, 917, 1394, 2739, 3612, 3815, 4121.

aangezicht, want het aangezicht is daar de uitwendige en uitbeeldende vorm van dezelve; een ander aangezicht hebben dan dat van zijn aandoeningen, bestaat in den Hemel niet. Het werd ook getoond hoe de gemene gelijkenis op bijzondere wijze wordt gevarieerd in de afzonderlijken die in één gezelschap zijn; er was een als het ware engellijk aangezicht hetwelk mij verscheen, en dit werd gevarieerd volgens de aandoeningen van het goede en het ware zodanig als die zijn bij hen die in één gezelschap zijn; die variaties hielden lang aan; en ik nam waar dat nochtans hetzelfde aangezicht in het gemeen zoals een vlak aanbleef, en dat de overige slechts de afleidingen en de voortplantingen daaruit waren; zo werden ook met dit aangezicht de aandoeningen van het ganse gezelschap getoond, door welke de aangezichten van hen die daar zijn, worden gevarieerd; want, zoals boven is gezegd, de engellijke aangezichten zijn de vormen van hun innerlijke dingen, aldus van de aandoeningen die der liefde en des geloofs zijn.

48. Vandaar geschiedt het ook dat een Engel die vooraanstaand is in wijsheid, dadelijk vanuit het aangezicht ziet hoedanig de ander is; niet kan wie ook daar met de gelaatstrekken de innerlijke dingen verbergen, en veinzen, en in het geheel niet liegen en met geslepenheid en huichelarij bedriegen. Het geschiedt somtijds dat zich in de gezelschappen huichelaars indringen die daarin zijn uitgestudeerd hun innerlijke dingen te verbergen en de uiterlijke dingen zo samen te stellen dat zij in den vorm van het goede verschijnen waarin diegenen zijn die in het gezelschap zijn, en zo zich voor te doen als engelen des lichts; maar dezen kunnen daar niet lang vertoeven; zij beginnen immers innerlijk beklemd, gepijnigd te worden, loodkleurig van aangezicht te worden, en als het ware te zieltogen; aldus worden zij veranderd tengevolge van de tegenstrijdigheid van het leven dat invloeit en werkt; en daarom storten zij zich plotseling in de hel neder waar huns gelijken zijn, en talen ook niet meer daarnaar om op te klimmen. Zij zijn het die worden verstaan onder hem die onder de aanzittenden en de genodigden bevonden werd niet met het bruiloftskleed te zijn aangedaan, en in de uiterlijke duisternis werd geworpen, Matth. xxii: ii en vervolg.

49. Alle gezelschappen des Hemels hebben gemeenschap onder elkander, niet door een open verkeer, weinigen immers gaan uit hun gezelschap uit in een ander, want uit het gezelschap uitgaan is zoals uit zich of uit zijn leven uitgaan, en overgaan in een ander dat niet aldus overeenkomt. Maar zij hebben allen gemeenschap door de uitbreiding van de sfeer die vanuit het leven van een ieder voortgaat; de sfeer des levens is de sfeer der aandoeningen die der liefde en des geloofs zijn; deze breidt zich uit in de gezelschappen rondom in

de lengte en in de breedte, en des te langer en breder naarmate de aandoeningen innerlijker en volmaakter zijn;⁴⁸ volgens die uitbreiding hebben de Engelen inzicht en wijsheid. Zij die in den binnensten Hemel zijn, en daar in het midden, hebben een uitbreiding in den algehelen Hemel; vandaar is er een vergemeenschatting van allen van den Hemel met een ieder, en van een ieder met allen.⁴⁹ Maar over deze uitbreiding moet hieronder meer volledig worden gehandeld waar sprake is van den hemelsen vorm volgens welken de engellijke gezelschappen zijn gerangschikt, en waar eveneens sprake is van de wijsheid en het inzicht der Engelen, want alle uitbreiding der aandoeningen en der denkingen gaat volgens dien vorm.

50. Boven werd er gezegd dat er in de Hemelen grotere en kleinere gezelschappen zijn; de grotere bestaan uit myriaden, de kleinere uit ettelijke duizenden, en de kleinste uit ettelijke honderden Engelen. Er zijn er ook die eenzaam wonen, als het ware huis bij huis, familie bij familie. Dezen zijn, hoewel zij aldus verspreid leven, nochtans eender geordend als zij die in gezelschappen leven, namelijk dat de wijzeren van hen in het midden zijn, en de meer eenvoudigen in de grenzen; dezen zijn nader onder het Goddelijk toezicht des Heren, en zij zijn de besten van de Engelen.

48 Dat een geestelijke sfeer, welke de sfeer des levens is, vanuit iederen mens, geest, en Engel uitvloeit, en hen dicht omstuwt, n. 4464, 5179, 7454, 8630. Dat zij uitvloeit van het leven van hun aandoening en denking, n. 2489, 4464, 6206. Dat die sferen zich ver uitbreiden in de engellijke gezelschappen volgens het hoedanige en het hoevele van het goede, n. 6598 tot 6613, 8063, 8794, 8797.

49 Dat er in de Hemelen een vergemeenschatting is van alle goede dingen, aangezien de hemelse liefde al haar dingen met den ander vergemeenschat, n. 549, 550, 1390, 1391, 1399, 10130, 10723.

Dat ieder gezelschap de Hemel in kleineren vorm is, en iedere Engel in kleinsten

51. Dat ieder gezelschap de Hemel in kleineren vorm is, en iedere Engel in kleinsten, komt omdat het goede der liefde en des geloofs is hetwelk den Hemel maakt, en dat goede in elk gezelschap des Hemels is, en in elken Engel van het gezelschap. Het doet er niets toe dat dat goede overal verschilt en verscheiden is, het is nochtans het goede des Hemels; het verschil is slechts dat de Hemel zodanig hier en zodanig daar is. Derhalve wordt er gezegd wanneer iemand in een of ander gezelschap des Hemels wordt verheven, dat hij in den Hemel komt; en van hen die daar zijn, dat zij in den Hemel zijn, en een ieder in den zijne. Dit weten allen die in het andere leven zijn; derhalve zeggen zij die buiten of beneden den Hemel staan en uit de verte daarheen schouwen waar de menigten der Engelen zijn, dat de Hemel daar is, en eveneens daar. Het is daarmede vergelijkenderwijze zo gesteld als met de grootwaardigheidsbekleders, de kamerheren, en de dienaren in een koninklijk paleis of aan een hof; hoewel zij elk afzonderlijk in hun verblijven of in hun kamer wonen, de een boven, de ander beneden, zijn zij nochtans in één paleis of aan één hof, een ieder daar in zijn functie om den Koning te dienen. Daaruit blijkt wat er wordt verstaan onder des Heren woorden: dat *in het huis Zijns Vaders vele woningen zijn*, Joh. xiv: 2; en wat onder de *habitakels des Hemels*, en onder den *Hemel der Hemelen* bij de Profeten.

52. Dat ieder gezelschap de Hemel in kleineren vorm is, kon ook hieruit vaststaan dat in ieder gezelschap een eendere hemelse vorm is zodanig als er in den gansen Hemel is. In den gansen Hemel zijn in het midden zij die boven de overigen uitstaan; en rondom tot aan de grenzen toe zijn in een afklimmende orde zij die minder vooraanstaand zijn, zoals men zie gezegd in het voorgaande artikel n. 43; en het staat eveneens hieruit vast dat de Heer allen die in den gansen Hemel zijn, leidt evenalsof zij één Engel waren; eender hen die in ieder gezelschap zijn; vandaar verschijnt somtijds een volledig Engellijk gezelschap zoals een éne in den vorm eens Engels, hetgeen mij ook uit den Heer gegeven is te zien. Wanneer de Heer ook in het midden der Engelen verschijnt, dan verschijnt Hij niet omstuwtd door verscheidenen, maar als Een in engellijken vorm; vandaar komt het dat de Heer in het Woord Engel wordt geheten, en eveneens dat een volledig gezelschap Engel wordt geheten;

Michael, Gabriel, en Raphael zijn niets anders dan engellijke gezelschappen die vanwege hun functies aldus worden genaamd.⁵⁰

53. Evenals een volledig gezelschap de Hemel in kleineren vorm is, aldus is eveneens de Engel de Hemel in kleinsten vorm; want de Hemel is niet buiten den Engel, maar binnen hem; de innerlijke dingen immers van hem, welke de dingen van zijn gemoed zijn, zijn in den vorm des Hemels geschikt, aldus tot de opneming van alle dingen des Hemels die buiten hem zijn; hij neemt die ook op volgens het hoedanige van het goede dat in hem is vanuit den Heer; vandaar is de Engel eveneens de Hemel.

54. Nooit kan het worden gezegd dat de Hemel buiten iemand is, maar wel binnen; want elke Engel neemt volgens den Hemel die binnen hem is, den Hemel op die buiten hem is. Daaruit blijkt hoezeer diegene zich bedriegt die gelooft dat in den Hemel komen alleen maar een opgeheven worden onder de Engelen is, onverschillig hoedanig men ten aanzien van zijn innerlijk leven is; aldus dat de Hemel aan een ieder vanuit onmiddellijke Barmhartigheid wordt gegeven;⁵¹ terwijl toch indien niet de Hemel binnen iemand is, niets van den Hemel die buiten is, invloeit en wordt opgenomen. Er zijn vele geesten die in zulk een mening zijn, en derhalve eveneens ter oorzake van hun geloof in den Hemel werden omhooggevoerd; maar toen zij daar waren, begonnen zij, omdat hun innerlijk leven strijdig was met het leven waarin de Engelen zijn, ten aanzien van hun verstandelijke dingen verblind te worden totdat zij als het ware dwaas werden, en ten aanzien van de willijke dingen gepijnigd te worden totdat zij zich gedroegen zoals uitzinnigen. In één woord zij die boos leven en in den Hemel komen, zieltogen daar en worden gemarteld vergelijkenderwijze zoals vissen het worden buiten de wateren in de atmosfeer, en

50 Dat de Heer in het Woord Engel wordt geheten, n. 6280, 6831, 8192, 9303. Dat een volledig engelijk gezelschap Engel wordt geheten; en dat Michael en Raphael engellijke gezelschappen zijn die vanwege hun functies aldus zijn geheten, n. 8192. Dat de gezelschappen des Hemels en de Engelen niet enigen naam hebben, maar dat zij worden onderkend naar het hoedanige van het goede, en naar de idee dienaangaande, n. 1705, 1754.

51 Dat de Hemel niet wordt gegeven vanuit onmiddellijke Barmhartigheid, maar volgens het leven; en dat het al des levens waardoor de mens uit den Heer tot den Hemel wordt geleid, vanuit de Barmhartigheid is, en dat dit wordt verstaan, n. 5057, 10659. Dat indien de Hemel werd gegeven vanuit onmiddellijke Barmhartigheid, dezelve aan allen zou worden gegeven, n. 2401. Aangaande sommige uit den Hemel nedergeworpen bozen, die hadden geloofd dat de Hemel aan een ieder wordt gegeven vanuit onmiddellijke Barmhartigheid, n. 4226.

zoals dieren in luchtpompen in den aether nadat de lucht daaruit is weggezogen. Daaruit kan vaststaan dat de Hemel binnen en niet buiten iemand is.⁵²

55. Omdat allen den Hemel die buiten hen is, opnemen volgens het hoedanige van den Hemel die binnen hen is, nemen zij derhalve eender den Heer op, aangezien het Goddelijke des Heren den Hemel maakt. Vandaar komt het dat de Heer, wanneer Hij Zich in enig gezelschap aanwezig vertoont, daar verschijnt volgens het hoedanige van het goede waarin het gezelschap is, aldus niet eender in het ene gezelschap als in het andere. Niet dat die oneenderheid in den Heer is, maar zij is in hen die Hem zien vanuit hun goede, aldus volgens dat zij worden ook door het zien van Hem aangedaan volgens het hoedanige van hun liefde; zij die Hem het binnenst liefhebben, worden het binnenst aangedaan; zij die minder liefhebben, worden minder aangedaan; de bozen, die buiten den Hemel zijn, worden bij Zijn tegenwoordigheid gemarteld. Wanneer de Heer in enig gezelschap verschijnt, zo verschijnt Hij daar als Engel; maar Hij wordt van de anderen onderkend door het Goddelijke hetwelk doorschijnt.

56. De Hemel is ook daar waar de Heer wordt erkend, geloofd; en geliefd; de verscheidenheid van den eredienst van Hem vanwege, de verscheidenheid van het goede in het ene en het andere gezelschap, brengt geen nadeel met zich mede, maar brengt voordeel; want de volmaaktheid des Hemels is daarvandaan. Dat de volmaaktheid van den Hemel daarvandaan is, kan bezwaarlijk bevattelijk worden ontvouwd indien men niet de uitdrukkingen te hulp neemt welke in de geletterde wereld gehuldigd en gebruikelijk zijn, en waarmede men uiteenzet hoe een éne, dat volmaakt is, vanuit verschillende dingen wordt gevormd; elk éne ontstaat vanuit verschillende dingen, want een éne dat niet vanuit verschillende dingen ontstaat, is niet iets, heeft geen vorm, en heeft derhalve geen hoedanige; wanneer echter een éne vanuit verschillende dingen ontstaat, en de verschillende dingen in een volmaakt vorm zijn, waarin ieder ding zich aan het andere toevoegt zoals een bevriende dat samenstemt in de reeks, dan heeft het een volmaakt hoedanige. De Hemel is ook een éne vanuit verschillende in den volmaaktsten vorm geordende dingen; want de hemelse vorm is de volmaaktste van alle vormen. Dat alle volmaaktheid daaruit is, blijkt uit alle schoonheid, bekoorlijkheid, en verkwikkelijkheid, welke zowel de zinnen als de animi aandoen: die ontstaan immers nergens anders vandaan en vloeien nergens anders uit voort dan vanuit den samenklank en de harmonie van verscheidene samenstemmende en eensgezinde dingen, hetzij zij in de

52 Dat de Hemel in den mens is, n. 3884.

orde medebestaan, hetzij zij in de orde op elkander volgen, en niet vanuit een éne zonder meerdere dingen. Vandaar zegt men dat verscheidenheid verlustigt, en weet men dat de verlustiging is volgens het hoedanige ervan. Uit deze dingen kan men zoals in een spiegel zien waarvandaan de volmaaktheid vanuit verschillende dingen is, ook in den Hemel, want vanuit de dingen die in de natuurlijke wereld bestaan, kunnen zoals in een spiegel de dingen worden gezien die er in de geestelijke wereld zijn.⁵³

57. Aangaande de Kerk kan het eendere worden gezegd als aangaande den Hemel, want de Kerk is de Hemel des Heren op aarde; die zijn eveneens verscheidene, en toch wordt een iedere de Kerk genoemd, en is eveneens de Kerk voor zoveel als daar het goede der liefde en des geloofs regeert. De Heer maakt ook daar vanuit verschillende dingen een éne, aldus vanuit verscheidene Kerken één Kerk.⁵⁴ Iets eenders kan ook worden gezegd aangaande den mens der Kerk in het bijzonder als wat er wordt gezegd aangaande de Kerk in het gemeen, namelijk dat de Kerk binnen den mens is, en niet buiten hem, en dat ieder mens de Kerk is in wien de Heer aanwezig is in het goede der liefde en des geloofs.⁵⁵ Iets eenders kan ook worden gezegd aangaande den mens in wien de Kerk is als wat er wordt gezegd aangaande den Engel in wien de Hemel is, namelijk dat hij de Kerk in kleinsten vorm is, zoals de Engel de Hemel in kleinsten vorm is; en nog meer, namelijk dat de mens in wien de Kerk is, evenzeer als de Engel, de Hemel is; want de mens is geschapen opdat hij in den Hemel kome en een Engel worde; weshalve hij die het goede heeft uit den Heer. een Engel mens is.⁵⁶ Het mag worden vermeld wat de mens met den Engel gemeen heeft, en wat hij op de Engelen vóór heeft. *De mens heeft met den Engel gemeen* dat zijn innerlijke dingen evenzeer gevormd zijn naar het beeld des Hemels, en eveneens dat hij een beeld des Hemels wordt

53 Dat elk éne is vanuit de harmonie en de samenstemming van meerdere dingen, en dat het anders geen hoedanige heeft, n. 457; dat vandaar de algehele Hemel een éne is, n. 457. En dit daarvandaan dat allen daar één einddoel beogen, hetwelk de Heer is, n. 9828.

54 Dat indien het goede het kenteken en het wezenlijke der Kerk was, en niet het ware zonder het goede, de Kerk één zou zijn, n. 1285, 1316, 2982, 3267, 3445, 3451, 3452. Dat ook alle Kerken één Kerk maken voor den Heer vanuit het goede, n. 7396, 9276.

55 Dat de Kerk in den mens is, en niet buiten hem, en dat de Kerk in het gemeen is uit de mensen in wie de Kerk is, n. 3884.

56 Dat de mens die de Kerk is, de Hemel in kleinsten vorm is naar het beeld van den grootsten, omdat zijn innerlijke dingen, welke des gemoeds zijn, geschikt zijn naar den vorm des Hemels, en vandaar tot de opneming van alle dingen des Hemels, n. 911, 1900, 1928, 3624 tot 3631, 3634, 3884, 4041, 4279, 4523, 4524, 4625, 6013, 6057, 9279, 9632.

voor zoveel als hij in het goede der liefde en des geloofs is. *De mens heeft op de Engelen vóór* dat zijn uiterlijke dingen gevormd zijn naar het beeld der wereld, en dat de wereld bij hem, voor zoveel als hij in het goede is, ondergeordend wordt aan den Hemel, en den Hemel dient;⁵⁷ en dat dan de Heer bij hem in het ene en het andere aanwezig is zoals in Zijn Hemel; Hij is immers in Zijn Goddelijke Orde aan welke zijde gij wilt, want God is de orde.⁵⁸

58. Ten laatste moet worden vermeld dat hij die den Hemel in zich heeft, niet slechts den Hemel heeft in zijn grootsten of in zijn gemene dingen, maar ook in zijn kleinsten of in zijn afzonderlijke dingen; en dat de kleinsten daar in beeld de grootsten weergeven; dit komt daarvandaan dat een ieder zijn liefde is, en zodanig als zijn regerende liefde is; dat wat regeert, vloeit in de afzonderlijke dingen in, en schikt die, en brengt overal de gelijkenis van zichzelf aan.⁵⁹ In de Hemelen is de liefde tot den Heer de regerende liefde, omdat de Heer daar boven alle dingen wordt geliefd; vandaar is de Heer daar het al in alle dingen, vloeit in allen en de afzonderlijken in, schikt hen, en brengt de gelijkenis van Zichzelf over hen, en maakt dat de Hemel daar is waar Hij is. Vandaar is de Engel de Hemel in kleinsten vorm, het gezelschap in groteren, en alle gezelschappen tezamen genomen in den grootsten. Dat het Goddelijke des Heren den Hemel maakt, en dat hetzelfde het al in alle dingen is, zie men boven, n. 7 tot 12.

57 Dat de mens een inwendige en een uitwendige heeft, en dat zijn inwendige uit de schepping gevormd is naar het beeld des Hemels, en zijn uitwendige naar het beeld der wereld, en dat de mens derhalve door de Ouden een mikrokosmos werd geheten, n. 4523, 4524, 5368, 6013, 6057, 9279, 9706, 10156, 10472. Dat de mens derhalve aldus is geschapen opdat de wereld bij hem den Hemel diene, hetgeen ook geschiedt bij de goeden, doch dat het omgekeerd is bij de bozen, waar de Hemel de wereld dient, n. 9283, 9278.

58 Dat de Heer de orde is, aangezien het Goddelijk Goede en Ware, welke uit den Heer voortgaan, de orde maken, n. 1728, 1919, 2201, 2258, 5110, 5703, 8988, 10336, 10619. Dat de Goddelijke ware dingen de wetten der orde zijn, n. 2247, 7995. Dat de mens voor zoveel als hij volgens de orde leeft, aldus voor zoveel als hij in het goede volgens de Goddelijke ware dingen is, voor zoveel mens is, en in hem de Kerk en de Hemel is, n. 4839, 6605, 8067.

59 Dat de regerende of de heersende liefde bij een ieder is in alle en de afzonderlijke dingen van zijn leven, aldus in alle en de afzonderlijke dingen van zijn denking en wil, n. 6159, 7648, 8067, 8853. Dat de mens zodanig is als het regerende van zijn leven is, n. 918, 1040, 1568, 1571, 3570, 6571, 6934, 6938, 8854, 8856, 8857, 10076, 10109, 10110, 10284. Dat de liefde en het geloof wanneer zij regeren, in de afzonderlijke dingen van des mensen leven zijn, hoewel hij het niet weet, n. 8854, 8864, 8865.

Dat de algehele Hemel in één samenvatting een mens weergeeft

59. Dat de Hemel in de ganse samenvatting één Mens weergeeft, is een verborgenheid die in de wereld nog niet bekend is; in de Hemelen echter is zij ten zeerste bekend; dit te weten, en de specifieke en de afzonderlijke dingen dienaangaande, is het voornaamste van het inzicht der Engelen daar; daarvan hangen ook verscheidene dingen af, welke zonder hetzelfde als hun gemeen beginsel niet onderscheiden en helder in de ideeën van hun gemoed zouden binnengaan. Omdat zij weten dat alle Hemelen tezamen met hun gezelschappen één Mens weergeven noemen zij derhalve den Hemel ook den GROOTSTEN en den GODDELIJKEN MENS,⁶⁰ Goddelijk uit hoofde hiervan dat het Goddelijke des Heren den Hemel maakt; men zie boven n. 7 tot 12.

60. Dat de hemelse en de geestelijke dingen in dien vorm en in dat beeld geordend en verbonden zijn, kunnen diegenen niet doorvatten die aangaande de geestelijke en de hemelse dingen geen juiste idee hebben; dezen denken dat de aardse en de stoffelijke dingen, welke het laatste van den mens samenstellen, dien maken, en de mens zonder die dingen niet een mens is; maar laten zij weten dat de mens niet mens is vanuit die dingen, maar uit hoofde hiervan dat hij het ware kan verstaan en het goede willen; deze zijn de geestelijke en de hemelse dingen welke den mens maken. De mens weet ook dat een ieder een zodanig mens is als hij ten aanzien van het verstand en den wil is; en eveneens kan hij weten dat zijn aards lichaam gevormd is om dat verstand en dien wil in de wereld van dienst te zijn, en om dezelve op overeenkomstige wijze nutten te betonen in de laatste sfeer der natuur; derhalve verricht het lichaam ook niets vanuit zich, maar het wordt geheel en al volgzzaam gedreven naar de wenken van het verstand en den wil, en wel dermate dat de mens al wat hij denkt, met de tong en den mond spreekt, en al wat hij wil, met het lichaam en de leden doet, zo dat het het verstand en de wil is die doen, en het lichaam niets uit zich doet. Daaruit blijkt dat de verstandelijke en de willijke dingen den mens maken, en dat die in een eenderen vorm zijn, omdat zij in de meest afzonderlijke dingen des lichaams handelen zoals het inwendige in het uitwendige; de mens wordt dus krachtens dezelve een inwendig en geestelijk mens genoemd. Een zodanig Mens in den grootsten en volmaaktsten vorm is de Hemel.

60 Dat de Hemel in de ganse samenvatting in den vorm zoals een Mens verschijnt, en dat de Hemel vandaar de Grootste Mens wordt geheten, n. 2996, 2998, 3624 tot 3649, 3636 tot 3643, 3741 tot 3745, 4625.

61. Een zodanige idee is de idee der Engelen aangaande den mens, weswege zij nooit letten op de dingen die de mens met het lichaam doet, maar op den wil vanuit welken het lichaam handelt; dezen noemen zij den mens zelf, en het verstand noemen zij den mens voor zoveel als het met den wil één handelt.⁶¹

62. De Engelen zien weliswaar den Hemel niet in de ganse samenvatting in zulk een vorm, want de ganse Hemel valt niet in den aanblik van enigen Engel, maar zij zien somtijds de uit elkander gelegen gezelschappen, welke uit vele duizenden Engelen bestaan, zoals een éne in zulk een vorm; en vanuit een gezelschap als een deel concluderen zij tot het gemene, hetwelk de Hemel is; want in den meest volmaakten vorm gedragen zich de gemene dingen zoals de delen, en de delen zoals de gemene dingen; het onderscheid is slechts zoals tussen een groter en een kleiner eendere. Vandaar zeggen zij dat de ganse Hemel zodanig is in den aanblik des Heren, omdat het Goddelijke vanuit het binnenste en het hoogste alle dingen ziet.

63. Omdat de Hemel zodanig is, wordt deze derhalve eveneens door den Heer zoals één mens geregeerd, en vandaar zoals een éne; het is immers bekend dat de mens, hoewel hij uit ontelbare verschillende dingen bestaat, zowel in het ganse als in het deel, *in het ganse* uit leden, organen, en ingewanden, *in het deel* uit reeksen van vezels, zenuwen, en bloedvaten, aldus uit leden binnen de leden, en uit delen binnen de delen, nochtans wanneer hij handelt, zoals één handelt; zodanig is ook de Hemel onder het toezicht en de leiding des Heren.

64. Dat in den mens zo vele verschillende dingen één handelen, komt omdat daar niets hoegenaamd is dat niet iets doet voor de gemene zaak en nut betracht; het gemene betracht nut voor zijn delen, en de delen betrachten nut voor het gemene, want het gemene is vanuit de delen, en de delen stellen het gemene samen; en daarom zorgen zij over en weer voor elkander beogen elkander wederzijds, en worden tot zulk een vorm verbonden dat alle en de afzonderlijke dingen betrekking hebben op het gemene en het goede ervan; vandaar komt het dat zij één handelen. Eender zijn de vergezelschappingen in de Hemelen; zij worden daar volgens de nutten verbonden tot een eendere vorm; daarom worden zij die geen nut betrachten voor het gemene, uit

61 Dat de wil des mensen het Zijn zelf van diens leven is, en dat het verstand het Bestaan des levens daaruit is, n. 3619, 5002, 9282. Dat het leven van den wil het principale leven des mensen is, en dat het leven van het verstand daaruit voortgaat, n. 585, 590, 3619, 7342, 8885, 9282, 10076, 10109, 10110. Dat de mens een mens is vanuit den wil en vanuit het verstand daaruit, n. 8911, 9069, 9071, 10076, 10109, 10110.

den Hemel geworpen, omdat het heterogene dingen zijn; nut betrachten is anderen goed willen terwille van het gemene goede, en geen nut betrachten is anderen goed willen niet terwille van het gemene goede, maar terwille van zich; dezen zijn het die zich boven alle dingen liefhebben, genen echter zijn het die den Heer boven alle dingen liefhebben; vandaar komt het dat zij die in den Hemel zijn, één handelen, maar dit niet vanuit zich maar vanuit den Heer; zij beogen immers Hemzelf als den Enige *a Quo*, en Zijn Rijk als het gemene waarvoor moet worden gezorgd. Dit wordt verstaan onder des Heren woorden: *Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en zijn gerechtigheid, en alle dingen zullen u toegeworpen worden*, Matth. vi: 33; zijn gerechtigheid zoeken is het goede ervan.⁶² Zij die in de wereld het goede van het vaderland meer liefhebben dan hun eigen goede, en het goede van den naaste zoals het hunne, zijn diegenen die in het andere leven het Rijk des Heren liefhebben en zoeken, want het Rijk des Heren is daar in de plaats van het vaderland, en zij die het liefhebben anderen het goede te doen, niet terwille van zich maar terwille van het goede, dezelve hebben den naaste lief, want daar is het goede de naaste;⁶³ al diegenen die zodanig zijn, zijn in den Grootsten Mens, dat is, in den Hemel.

65. Omdat de ganse Hemel één Mens weergeeft, en eveneens de Goddelijk-Geestelijke Mens in den grootsten vorm is, ook in afbeelding, wordt derhalve de Hemel onderscheiden in leden en delen, zoals de mens, en eveneens worden zij eender genoemd. De Engelen weten ook in welk deel het ene gezelschap is, en in welk het andere; en zij zeggen dat dit gezelschap is in het lid of een of ander gebied van het hoofd, dat gezelschap in het lid of een of ander gebied van de borst, ginds gezelschap in het lid of een of ander gebied van de longen, en zo voort. In het algemeen vormt de hoogste of derde Hemel het hoofd tot aan den hals; de middelste of tweede Hemel vormt de borst tot aan de lenden en de knieën; de laatste of de eerste Hemel vormt de voeten tot aan de voetzolen, en eveneens de armen tot aan de vingers, want de armen en de handen zijn de laatsten van den mens, hoewel aan de zijde. Daaruit blijkt het wederom waarom er drie Hemelen zijn.

62 Dat gerechtigheid in het Woord wordt gezegd van het goede, en gericht van het ware; vandaar is gerechtigheid en gericht doen het goede en het ware doen, n. 2235, 9857.

63 Dat de Heer in den hoogsten zin de Naaste is, en dat vandaar den Heer liefhebben is dat liefhebben wat uit Hem is, in al wat uit Hem is, Hijzelf is, aldus het goede en het ware, n. 2425, 3419, 6706, 6711, 6819, 6823, 8123. Vandaar dat al het goede dat uit den Heer is, de naaste is, en dat dit goede willen en doen is den naaste liefhebben, n. 5026, 10336.

66. De geesten die beneden den Hemel zijn, zijn zeer verwonderd wanneer zij horen en zien dat de Hemel zowel beneden als boven is; zij zijn immers in een eender geloof en een eendere mening als waarin de mensen in de wereld zijn, namelijk dat de Hemel niet ergens anders dan boven is; zij weten immers niet dat de ligging der Hemelen is zoals die van de leden, organen, en ingewanden in den mens, waarvan er sommige boven en sommige beneden zijn, en dat zij is zoals de ligging der delen in elk lid, orgaan, en ingewand, waarvan er sommige binnen, sommige buiten zijn; vandaar raken zij in de war aangaande den Hemel.

67. Deze dingen aangaande den Hemel als Grootsten Mens zijn aangevoerd omdat men zonder die erkenning vooraf geenszins de dingen kan vatten die volgen aangaande den Hemel, noch enige onderscheiden idee kan hebben aangaande den vorm des Hemels, aangaande de verbinding van den Heer met den Hemel, aangaande de verbinding van den Hemel met den mens, noch aangaande den invloed van de geestelijke wereld in de natuurlijke, en in het geheel niet enige aangaande de overeenstemming, over welke dingen evenwel in volgorde in hetgeen nu volgt moet worden gehandeld; weswege dit is voorafgezonden om in die dingen licht te geven.

Dat vandaar iedere Engel in den volmaakten menselijken vorm is

73. In de beide voorgaande artikelen is getoond dat de Hemel in de ganse samenvatting één Mens weergeeft, en dat eender ieder gezelschap in den Hemel dit doet; vanuit den nexus der oorzaken die daar zijn aangevoerd, volgt dat iedere Engel desgelijks hem weergeeft; evenals de Hemel een Mens in den grootsten vorm is, en een gezelschap des Hemels in een kleineren vorm, aldus is de Engel het in den kleinsten vorm; want in den volmaaktsten vorm, zodanig als de vorm des Hemels is, is er een gelijkenis van het ganse in het deel, en van het deel in het ganse. De oorzaak dat het aldus is, is deze dat de Hemel een gemeenschap is; deze vergemeenschap immers al zijn dingen met een ieder, en een ieder neemt vanuit die gemeenschap al zijn dingen op; de Engel is een receptakel, en vandaar een Hemel in den kleinsten vorm, zoals eveneens in het desbetreffend artikel boven is getoond. De mens ook; voor zoveel als hij den Hemel opneemt, is hij eveneens een receptakel, is hij de Hemel, en is hij Engel; men zie hoven n. 57. Dit wordt aldus in de Apocalyps beschreven: *Hij mat den muur van de heilige Hierosolyma, honderd vier en veertig ellen, de maat des mensen, zijnde die des Engels*, XXI: 17. Hierosolyma is daar de Kerk des Heren, en in een meer verheven zin de Hemel;⁶⁴ de muur is het ware dat tegen den aanval van de valse en de boze dingen beschermt;⁶⁵ honderd vier en veertig zijn alle ware en goede dingen in de samenvatting;⁶⁶ de maat is het hoedanige ervan;⁶⁷ de mens is hij in wien al die dingen in het gemeen en in het deel zijn, aldus in wien de Hemel is; en omdat de Engel ook een mens vanuit die dingen is, wordt derhalve gezegd: De maat des mensen, zijnde die des Engels. Dit is de geestelijke zin dier woorden; wie zou zonder

64 Dat Hierosolyma de Kerk is, n. 402, 3654, 9166.

65 Dat de muur het ware is dat beschermt tegen den aanval van de valse en de boze dingen, n. 6419.

66 Dat twaalf alle ware en goede dingen in een samenvatting zijn, n. 577, 2089, 2129, 2130, 3272, 3858, 3913. Eender tweeënveertig, en honderdvierenveertig, aangezien 144 uit twaalf ontstaat met zichzelf vermenigvuldigd, n. 7973. Dat alle getallen in het Woord dingen betekenen, n. 482, 487, 647, 648, 755, 813, 1963, 1988, 2075, 2252, 3252, 4264, 4495, 5265. Dat de vermenigvuldigde getallen iets eenders betekenen als de enkelvoudige waaruit zij door vermenigvuldiging ontstaan, n. 5291, 5335, 5708, 7973.

67 Dat de maat in het Woord het hoedanige van een zaak betekent ten aanzien van het ware en het goede, n. 3104, 9603.

dien zin verstaan dat de muur van de heilige Hierosolyma de maat des mensen was, zijnde die des Engels.⁶⁸

74. Maar om nu tot de ondervinding over te gaan: dat de Engelen menselijke vormen of mensen zijn, dit is door mij duizend malen gezien; ik heb immers met hen gesproken zoals een mens met een mens, somtijds met één, soms met verscheidenen in gezelschap, en ik heb ook niet wat ook gezien dat bij hen van den mens ten aanzien van den vorm verschilde; en ik heb mij enige malen verwonderd dat zij zodanig waren; en opdat men niet zou zeggen dat het een begoocheling of een visioen der fantasie was, werd het gegeven hen te zien in een volledig wakker zijn of terwijl ik in alle zinnen des lichaams en in den staat van heldere doorvatting was. Meermalen heb ik hun ook verteld dat de mensen in de Christelijke wereld in zulk een blinde onwetendheid zijn aangaande de Engelen en de geesten, dat zij geloven dat dezen gemoederen zonder vorm zijn, en zuivere denkingen, aangaande welke zij geen andere idee hebben dan zoals aangaande iets aetherisch waarin iets vitaals is; en omdat zij hun zo niets van den mens toekennen, uitgezonderd iets denkends, geloven zij dat dezen niet zien omdat zij geen ogen hebben, niet horen omdat zij geen oren hebben, en niet spreken omdat zij geen mond en tong hebben. Op deze dingen zeiden de Engelen dat zij weten dat velen in de wereld zulk een geloof hebben, en dat het regeert bij de ontwikkelden, en eveneens, waarover zij zich verwonderden, bij de priesters. Zij zeiden ook de oorzaak, namelijk dat de ontwikkelden die voorgangers waren geweest, en het eerst zulk een idee over de Engelen en de geesten hadden uitgebroed, vanuit de zinlijke dingen van den uitwendigen mens daarover hadden gedacht; en zij die vanuit die dingen denken, en niet vanuit een innerlijk licht, en vanuit de gemene idee welke een ieder is ingeënt, kunnen niet anders dan zulke dingen verzinnen, aangezien de zinlijke dingen van den uitwendigen mens geen andere dingen vatten dan die welke binden de natuur-zijn, niet echter de dingen die daarboven zijn, aldus niets hoegenaamd aangaande de geestelijke wereld.⁶⁹ Vanuit deze voorgangers als leiders werd de valsheid der denking aangaande de Engelen

68 Over den geestelijken of den inwendigen zin des. Woords zie men de ontvouwing aangaande het Witte Paard in de Apocalyps, en het aanhangsel tot de Hemelse Leer.

69 Dat de mens indien hij niet uit de zinlijke dingen van den uitwendigen mens wordt opgeheven, slechts weinig wijs is, n. 5089. Dat de wijze mens boven die zinlijke dingen denkt, n. 5089, 5094. Dat de mens wanneer hij boven die zinlijke dingen wordt geheven, in een klaarder schijnsel komt, en tenslotte in het hemels licht, n. 6183, 6313, 6315, 9407, 9730, 9922. Dat de verheffing en de wegleiding uit die zinlijke dingen aan de Ouden bekend is geweest, n. 6313.

afgeleid op de anderen die niet vanuit zich maar vanuit genen dachten, en zij die eerst vanuit anderen denken en dat van hun geloof maken, en daarna die dingen met hun verstand bezien, kunnen bezwaarlijk van die dingen terugtreden, en daarom leggen de meesten er zich bij neder met ze te bevestigen. Verder zeiden zij dat de eenvoudigen van geloof en hart niet in die idee aangaande de Engelen zijn, maar in de idee aangaande hen zoals aangaande mensen des Hemels, ter oorzake hiervan dat zij niet door de geleerdheid datgene hebben uitgeblust wat hun vanuit den Hemel is ingeënt; ook vatten zij niet iets zonder een vorm. Vandaar komt het dat de Engelen in de tempels, hetzij gebeeldhouwd, hetzij geschilderd, niet anders worden voorgesteld dan zoals mensen. Over het ingeënte hetwelk vanuit den Hemel is, zeiden zij dat het het Goddelijke is dat invloeit bij diegenen die in het goede des geloofs en des levens zijn.

75. Uit al de ondervinding, die er nu ene van verscheidene jaren is, kan ik zeggen en verzekeren dat de Engelen ten aanzien van hun vorm geheel en al mensen zijn, dat zij een aangezicht hebben, ogen, oren, een borst, armen, handen, voeten; dat zij elkander wederzijds zien, horen, met elkander spreken, in één woord, dat hun in het geheel niets ontbreekt van hetgeen des mensen is, uitgezonderd dat zij niet zijn overkleed met een stoffelijk lichaam. Ik heb hen gezien in een licht dat het middaglicht der wereld met vele graden te boven gaat, en in dat licht alle dingen van hun aangezicht meer onderscheiden en helderder dan de aangezichten der mensen van den aardbol werden gezien. Het werd ook gegeven een Engel van den binnensten Hemel te zien; hij was schitterender en blinkender van aangezicht dan de Engelen der lagere Hemelen; ik beschouwde hem aandachtig, en hij had den menselijken vorm in alle volmaaktheid.

76. Doch men moet weten dat de Engelen door den mens niet kunnen worden gezien met de ogen van zijn lichaam, maar met de ogen van den geest die in den mens is,⁷⁰ omdat deze in de geestelijke wereld is, en alle dingen des lichaams in de natuurlijke wereld zijn; het eendere ziet het eendere, omdat het vanuit het eendere ziet; bovendien is het orgaan van het gezicht des lichaams, zijnde het oog, zo grof dat het zelfs niet eens de kleinere dingen der natuur ziet tenzij met optische glazen, zoals een ieder bekend is; vandaar nog minder die dingen die boven de sfeer der natuur zijn, zodanig als alle dingen zijn die in de geestelijke wereld zijn. Maar deze dingen worden nochtans door den

70 Dat de mens ten aanzien van zijn innerlijke dingen een geest is, n. 1594. En dat die geest de mens zelf is, en dat vanuit dien het lichaam leeft, n. 447, 4622, 6054.

mens gezien wanneer deze wordt afgeleid van het gezicht van het lichaam, en het gezicht van zijn geest wordt geopend, hetgeen ook in één ogenblik geschiedt wanneer het den Heer behaagt dat die dingen worden gezien; en dan weet de mens niet anders dan dat hij die dingen ziet met de ogen des lichaams. Aldus werden Engelen gezien door Abraham, Loth, Manoach, en door de Profeten; aldus werd eveneens de Heer na de wederopstanding gezien door de discipelen; op eendere wijze werden de Engelen ook door mij gezien. Omdat de Profeten aldus zagen, werden zij derhalve zieners en geopenden van ogen geheten, 1 Sam. ix: 9, Num. xxiv: 3; en maken dat zij aldus zien werd de ogen openen geheten, zoals is geschied met den knaap van Elisa, over wien men aldus leest: *Elisa, biddende zeide: Jehovah, open, ik bid U, zijn ogen opdat hij zie; en Jehovah opende de ogen van zijn knaap; hij zag, en ziet, die berg was vol paarden en vurige wagens rondom Elisa*, 11 Kon. vi: 17.

Dat het vanuit het Goddelijk Menselijke des Heren is dat de Hemel in het ganse en in het deel een mens weergeeft

78. Dat het vanuit het Goddelijk Menselijke des Heren is dat de Hemel in het ganse en in het deel een mens weergeeft, volgt als besluit uit al de dingen die in de voorgaande artikelen zijn gezegd en getoond. In de voorgaande artikelen is getoond: i. *Dat de Heer de God des Hemels is.* ii. *Dat het Goddelijke des Heren den Hemel maakt.* iii. *Dat de Hemel bestaat uit talloze gezelschappen; en dat ieder gezelschap de Hemel in kleineren vorm is, en iedere Engel in kleinsten vorm.* iv. *Dat de algehele Hemel in één samenvatting één mens weergeeft.* v. *Dat ieder gezelschap in de Hemelen ook één mens weergeeft.* vi. *Dat vandaar iedere Engel in den volmaakten menselijken vorm is.* Al deze dingen leiden tot de gevolgtrekking dat het Goddelijke, omdat het den Hemel maakt, het Menselijke in den vorm is. Dat dit het Goddelijk Menselijke des Heren is, kan vanuit de dingen die bij wijze van aanvulling uit de Hemelse Verborgenheden zijn opgenomen en verzameld, nog helderder worden gezien, omdat zij in kort bestek zijn gegeven. Dat het Menselijke des Heren Goddelijk is, en dat niet, zoals binnen de Kerk wordt geloofd, het Menselijke van Hem niet Goddelijk is, kan men ook uit die verzamelde dingen zien, en eveneens vanuit de Leer van de Heilige Hierosolyma aan het einde, waar over den Heer wordt gehandeld.

79. Dat het aldus is, is mij vanuit meerdere ondervinding overtuigend bewezen, waarover iets in hetgeen nu volgt zal worden gezegd. Alle Engelen die in de Hemelen zijn, doorvatten het Goddelijke nooit onder een anderen vorm dan den Menselijken; en, wat wonderlijk is, zij die in de hogere Hemelen zijn, kunnen niet anders over het Goddelijke denken; zij worden tot die noodzakelijkheid van denken gevoerd vanuit het Goddelijke Zelf hetwelk invloeit, en eveneens vanuit den vorm des Hemels, volgens welken hun denkingen zich rondom uitstrekken; alle denking immers die de Engelen hebben, heeft een uitstrekking in den Hemel, en volgens die uitstrekking hebben zij inzicht en wijsheid. Vandaar komt het dat allen daar den Heer erkennen, omdat het Goddelijk Menselijke er niet is dan in Hem. Deze dingen zijn mij niet alleen door de Engelen gezegd, maar het is ook te doorvatten gegeven toen ik in de innerlijke sfeer des Hemels werd opgeheven. Daaruit blijkt dat hoe wijzer de Engelen zijn, des te helderder zij dit doorvatten; en vandaar komt het dat de Heer hun verschijnt; de Heer immers verschijnt in den Goddelijk-Engelijken vorm, welke de Menselijke is, aan hen die het zichtbaar Goddelijke erken-

nen en geloven, niet echter aan hen die het een onzichtbaar Goddelijke doen; genen kunnen immers Zijn Goddelijke zien, dezen echter kunnen het niet.

80. Omdat de Engelen niet een onzichtbaar Goddelijke, hetwelk zij een Goddelijke zonder vorm noemen, maar het zichtbaar Goddelijke in den Menselijken vorm doorvatten, is het voor hen gewoon om te zeggen dat de Allene Heer Mens is, en dat zij mensen zijn uit Hem; en dat een ieder voor zoveel mens is als hij Hem opneemt; onder den Heer opnemen verstaan zij het goede en het ware opnemen die uit Hem zijn, aangezien de Heer in Zijn goede en in Zijn ware is; dit noemen zij ook de wijsheid en het inzicht. Zij zeggen dat een ieder weet dat het inzicht en de wijsheid den mens maken, en niet het aangezicht zonder die. Dat het aldus is, verschijnt ook vanuit de Engelen der innerlijke Hemelen; die zijn, omdat zij uit den Heer in het goede en het ware zijn, en vandaar in de wijsheid en het inzicht, in den schoonsten en volmaaktsten menselijken vorm, en de Engelen der lagere Hemelen in een minder volmaaktten en schonen; doch omgekeerd is het in de hel; zij die daar zijn, verschijnen in het licht des Hemels nauwelijks als mensen, maar als monsters; zij zijn immers in het boze en het valse, en niet in het goede en het ware, en vandaar in de tegenovergestelden van de wijsheid en het inzicht, en daarom wordt hun leven niet leven genoemd, maar de geestelijke dood.

81. Omdat de Hemel in het ganse en in het deel een mens weergeeft vanuit het Goddelijk Menselijke des Heren, zeggen derhalve de Engelen dat zij in den Heer zijn, en sommigen dat zij in het Lichaam van Hem zijn, waaronder zij verstaan dat zij in het goede der liefde van Hem zijn; zoals de Heer Zelf ook leert door te zeggen: *Blijft in Mij, en Ik in u; zoals de rank geen vrucht kan dragen uit zichzelf, indien zij niet in den wijnstok zal gebleven zijn, aldus ook gij niet, indien gij in Mij niet zult gebleven zijn; want zonder Mij kunt gij niets doen; blijft in Mijn Liefde; indien gij Mijn geboden zult bewaard hebben, zo zult gij in Mijn liefde blijven*, Joh. xv: 4 tot 10.

82. Omdat de doorvatting aangaande het Goddelijke zodanig is in de Hemelen, is het derhalve ieder mens die enigen invloed vanuit den Hemel opneemt, ingeënt om over God onder een Menselijke gedaante te denken; dit deden de Ouden; dit doen ook de huidige mensen zowel buiten als binnen de Kerk; de eenvoudigen zien Hem met de denking zoals een Oude in blinkend wit. Maar dit ingeënte hebben al diegenen uitgeblust die den invloed vanuit den Hemel door het eigen inzicht en door het leven van het boze hebben verward. Zij die het hebben uitgeblust door het eigen inzicht, willen een onzichtbaren God; zij echter die het door het leven van het boze hebben uitgeblust, willen geen God; genen en dezen weten niet dat er een zodanig ingeënte

bestaat, omdat het er bij hen niet is, terwijl toch dit het Goddelijkhemelse zelf is, hetwelk vooreerst vanuit den Hemel bij den mens invloeit, omdat de mens geboren is tot den Hemel, en in den Hemel niemand komt zonder de idee van het Goddelijke.

83. Vandaar komt het dat hij die niet in de idee des Hemels is, dat is, in de idee van het Goddelijke vanuit hetwelk de Hemel is, niet tot den eersten drempel des Hemels kan worden opgeheven; zodra hij daar komt, wordt de tegenstand en een sterke tegenzin doorvat; de oorzaak hiervan is deze dat de innerlijke dingen bij hem, die den Hemel moesten opnemen, gesloten zijn, aangezien zij niet in den vorm des Hemels zijn; ja zelfs worden die, hoe nader hij tot den Hemel komt, des te strakker gesloten. Zodanig is het lot voor diegenen binnen de Kerk die den Heer ontkennen, en die, zoals de Socinianen, Zijn Goddelijke ontkennen. Hoedanig het lot echter is voor hen die buiten de Kerk geboren zijn, wien de Heer niet bekend is omdat zij het Woord niet hebben, zal men zien in hetgeen volgt.

84. Dat de Ouden de idee van het Menselijke aangaande het Goddelijke hadden, staat vast uit de verschijningen van het Goddelijke voor Abraham, Loth, Jozua, Gideon, Manoacih, zijn echtgenote, en voor anderen, die, hoewel zij God als een Mens hadden gezien, Hem nochtans aanbaden als den God des heelals, door Hem den God des Hemels en der Aarde en Jehovah te noemen. Dat het de Heer is geweest die door Abraham werd gezien, leert Hijzelf bij Johannes hfdst. VIII: 56; dat ook Hij het was Die aan de overigen is verschenen, blijkt uit des Heren woorden: *Dat niemand den Vader en Zijn gedaante heeft gezien, en Zijn stem gehoord*, Joh. I: 18, Hfdst. v: 37.

85. Maar dat God Mens is, kan bezwaarlijk worden begrepen door hen die alle dingen vanuit de zinlijke dingen van den uitwendigen mens beoordelen; de zinlijke mens immers kan niet anders over het Goddelijke denken dan vanuit de wereld en vanuit de dingen die daar zijn; aldus over den Goddelijken en Geestelijken mens niet anders dan zoals over den lichamelijken en natuurlijken; daaruit maakt hij de gevolgtrekking dat God, indien Hij een Mens was, van een grootte zou zijn zoals het heelal, en dat, indien Hij Hemel en Aarde regeerde, het geschieden zou door velen naar de wijze waarop de koningen in de wereld regeren. Indien hem werd gezegd dat er in den Hemel geen uitgestrektheid van ruimte is zodanig als in de wereld, zo zou hij dat in het geheel niet vatten; hij die immers vanuit de natuur en alleen vanuit haar schijnsel denkt, denkt nooit anders dan uit het uitgestrekte zodanig als het voor ogen ligt; maar hoe grotelijks bedriegen zij zich wanneer zij eender aangaande den Hemel denken; het uitgestrekte dat daar is, is niet zoals het uitgestrekte in de

wereld; in de wereld is het uitgestrekte bepaald, en vandaar meetbaar, in den Hemel echter is het uitgestrekte niet bepaald, en vandaar niet meetbaar; maar over het uitgestrekte in den Hemel zal men zien in hetgeen volgt, waar gehandeld wordt over de ruimte en den tijd in de geestelijke wereld. Bovendien weet een ieder hoe ver het gezicht van het oog zich uitstrekt, namelijk tot de zon en tot de sterren, welke op zulk een groten afstand staan; hij die dieper denkt, weet ook dat het inwendig gezicht, hetwelk der denking is, zich nog wijder uitstrekt, en vandaar dat het nog innerlijker gezicht zich nog wijder uitstrekt; wat is dan niet het geval met het Goddelijk Gezicht hetwelk het binnenste en hoogste van alle is. Omdat de denkingen van zulk een uitgestrektheid zijn, worden derhalve alle dingen des Hemels met een ieder daar vergemeenschaft, aldus alle dingen van het Goddelijke dat den Hemel maakt en dien vult, zoals is getoond in de artikelen die voorafgaan.

86. Zij die in den Hemel zijn, verwonderden zich dat de mensen die wanneer zij over God denken, over een onzichtbaren, dat is, over een niet onder enigen vorm begrijpelijken God denken, zich voor inzichtsvol houden, en dat zij hen die anders denken, niet inzichtsvol en zelfs onnozelen heten, terwijl toch het tegendeel het geval is. Zij zeggen: Laten zij die zich deswege voor inzichtsvol houden, zichzelf onderzoeken, of zij niet in de plaats van God de natuur zien, sommigen die welke voor ogen is, sommigen die welke niet voor ogen is; en of zij niet zozeer verblind zijn dat zij niet weten wat God is, wat een Engel, wat een geest, wat hun ziel welke na den dood zal leven, wat het leven des Hemels bij den mens, en meer dingen die van het inzicht zijn; terwijl toch zij die zij onnozelen noemen, al deze dingen op hun wijze weten; zij hebben van hun God de idee dat Hij het Goddelijke in den menselijken vorm is, van den Engel de idee dat hij de hemelse mens is, van hun ziel welke na den dood zal leven, de idee dat zij is zoals een Engel, en van het leven des Hemels bij den mens de idee dat hetzelfde is leven volgens de Goddelijke geboden; dezen dus noemen de Engelen inzichtsvol en geschikt voor den Hemel, genen daarentegen niet inzichtsvol.

Verzamelde plaatsen uit DE HEMELSE VERBORGENHEDEN aangaande den Heer en aangaande Zijn Goddelijk Menselijke

Dat de Heer het Goddelijke heeft gehad vanuit de ontvangenis zelf, n. 4641, 4963, 5041, 5157, 6716, 10125. Dat de Heer alleen een Goddelijk zaad had, n. 1438. Dat Zijn Ziel Jehovah was, n. 1999, 2004, 2005, 2018, 2025. Dat zo het binnenste des Heren het Goddelijke Zelf is geweest, en de bekleding uit de moeder, n. 5041. Dat het Goddelijke Zelf het Zijn van des Heren leven is geweest, vanuit hetwelk het Menselijke daarna uitging, en het Bestaan vanuit dat Zijn is geworden, n. 3194, 3210, 10370, 10372. Dat binnen de Kerk waar het Woord is en door hetzelfde de Heer bekend is, het Goddelijke des Heren niet moet worden geloofend, noch het Heilige dat uit Hem voortgaat, n. 2359. Dat zij binnen de Kerk die den Heer niet erkennen, niet verbinding met het Goddelijke hebben; anders zij die buiten de Kerk zijn, n. 10205. Dat het wezenlijke der Kerk is het Goddelijke des Heren en de vereniging van Hem met den Vader erkennen, n. 10083, 10112, 10370, 10728, 10730, 10816, 10817, 10818, 10820.

Dat in het Woord met vele dingen wordt gehandeld over de Verheerlijking des Heren, n. 10828. En overal in den inwendigen zin des Woords, n. 2249, 2523, 3245. Dat de Heer Zijn Menselijke heeft verheerlijkt en niet het Goddelijke, omdat dit in Zich verheerlijkt was, n. 10057. Dat de Heer in de wereld is gekomen om Zijn Menselijke te verheerlijken, n. 3637, 4286, 9315. Dat de Heer Zijn Menselijke heeft verheerlijkt door de Goddelijke Liefde welke in Hem vanuit de ontvangenis was, n. 4727. Dat de liefde des Heren jegens het algehele menselijke geslacht het leven des Heren in de wereld is geweest, n. 2253. Dat de liefde des Heren alle menselijke verstand te boven gaat, n. 2077. Dat de Heer het menselijk geslacht daardoor heeft gezaligd dat Hij Zijn Menselijke heeft verheerlijkt, n. 4180, 10019, 10152, 10655, 10659, 10828. Dat anders het ganse menselijke geslacht in den eeuwigen dood zou zijn vergaan, n. 1676. Over den staat der verheerlijking en der vernedering des Heren, n. 1785, 1999, 2159, 6866. Dat de verheerlijking waar over den Heer wordt gehandeld, de vereniging is van Zijn Menselijke met het Goddelijke, en dat verheerlijken is Goddelijk maken, n. 1603, 10053, 10828. Dat de Heer, toen Hij Zijn Menselijke heeft verheerlijkt, al het menselijke uit de moeder heeft afgelegd totdat Hij tenslotte niet haar zoon was, n. 2159, 2574, 2649, 3036, 10830.

Dat de Zoon Gods uit het eeuwige het Goddelijk Ware in den Hemel is geweest, n. 2628, 2798, 2803, 3195, 3704. Dat de Heer ook Zijn Menselijke heeft gemaakt het Goddelijk Ware vanuit het Goddelijk Goede dat in Hem was, toen Hij in de wereld is geweest, n. 2803, 3194, 3195, 3210, 6716, 6864, 7014, 7499, 8127, 8724, 9199. Dat de Heer toen alle dingen bij Zich in den hemelsen vorm heeft geschikt, welke is volgens het Goddelijk Ware, n. 1928, 3633. Dat derhalve de Heer het Woord is geheten, hetwelk het Goddelijk Ware is, n. 2533, 2818, 2859, 2894, 3393, 3712. Dat de Heer alleen de doorvatting en de denking vanuit Zichzelf had, en boven alle engellijke doorvatting en denking, n. 1904, 1914, 1919.

Dat de Heer het Goddelijk Ware hetwelk Hijzelf was, heeft verenigd met het Goddelijk Goede hetwelk in Hem was, n. 10047, 10052, 10076. Dat de vereniging wederkerig is geweest, n. 2004, 10067. Dat de Heer toen Hij uit de wereld heenging, Zijn Menselijke ook het Goddelijk Goede heeft gemaakt, n. 3194, 3210, 6864, 7499, 8724, 9199, 10076. Dat dit daaronder wordt verstaan dat Hij van den Vader is uitgegaan en tot den Vader is wedergekeerd, n. 3194, 3210. Dat Hij zo één is geworden met den Vader, n. 2751, 3704,

4766. Dat na de vereniging het Goddelijk Ware voortgaat uit den Heer, n. 3704, 3712, 3969, 4577, 5704, 7499, 8127, 8241, 9199, 9398. Hoe het Goddelijk Ware voortgaat, toegelicht, n. 7270, 9407. Dat de Heer vanuit eigen macht het Menselijke met het Goddelijke heeft verenigd, n. 1616, 1749, 1752, 1813, 1921, 2025, 2026, 2523, 3141, 5005, 5045, 6716. Dat daaruit kan vaststaan dat het Menselijke des Heren niet is geweest zoals het menselijke van een ander mens, omdat Hij ontvangen was uit het Goddelijke zelf, n. 10125, 10826. Dat het één-zijn van Hem met den Vader, vanuit Wien de ziel van Hem was, niet is geweest zoals tussen twee, maar zoals tussen de ziel en het lichaam, n. 3737, 10824.

Dat de Oudsten niet het Goddelijk Zijn hebben kunnen aanbidden, maar het Goddelijk Bestaan, hetwelk het Goddelijk Menselijke is, en dat de Heer derhalve in de wereld is gekomen opdat Hij zou worden het Goddelijk Bestaan vanuit het Goddelijk Zijn, n. 4687, 5321. Dat de Ouden het Goddelijke hebben erkend, omdat het hun verscheen in den Menselijken vorm, en dat Dit het Goddelijk Menselijke is geweest, n. 5110, 5663, 6846, 10737. Dat het Oneindig Zijn niet in den Hemel bij de Engelen heeft kunnen invloeiën, ook niet bij de mensen, tenzij door het Goddelijk Menselijke, n. 1646, 1990, 2916, 2034. Dat in den Hemel niet een ander Goddelijke wordt doorvat dan het Goddelijk Menselijke, n. 6475, 9303, 9267, 10067. Dat het Goddelijk Menselijke uit het eeuwige is geweest het Goddelijk Ware in den Hemel, en het Goddelijke heengaande door den Hemel, aldus Goddelijk Bestaan, hetwelk daarna in den Heer is geworden Goddelijk Zijn door zich, vanuit hetwelk het Goddelijk Bestaan in den Hemel is, n. 3061, 6280, 6880, 10579. Hoedanig de staat des Hemels was vóór de Komst des Heren, n. 6371, 6372, 6373. Dat het Goddelijke niet doorvatbaar is geweest dan alleen toen het door den Hemel is heengegaan, n. 6982, 6996, 7004.

Dat de inwoners van alle aardbollen het Goddelijke aanbidden onder den Menselijken vorm, aldus den Heer, n. 6700, 8541 tot 8547, 10736, 10737, 10738. Dat zij zich verheugen wanneer zij horen dat God daadwerkelijk Mens is geworden, n. 9361. Dat de Heer allen opneemt die in het goede zijn, en het Goddelijke aanbidden onder den Menselijken vorm, n. 9359. Dat aangaande God niet gedacht kan worden tenzij in den Menselijken vorm, en dat hetgeen onbegrijpelijk is, in geen idee valt, aldus ook niet in het geloof, n. 9359, 9972. Dat de mens datgene kan vereren aangaande hetwelk hij enige idee heeft, en niet datgene aangaande hetwelk hij er geen heeft, n. 4733, 5110, 5633, 7211, 9356, 10067. Dat derhalve door de meesten in het algehele aardrijk het Goddelijke wordt vereerd onder den Menselijken vorm, en dat dit is door den invloed vanuit den Hemel, n. 10159. Dat allen die in het goede zijn ten aanzien van het leven, wanneer zij over den Heer denken, over het Goddelijk Menselijke denken, en niet over een Menselijke gescheiden van het Goddelijke; anders zij die niet in het goede zijn ten aanzien van het leven, n. 2326, 4724, 4731, 4766, 8878, 9193, 9198. Dat heden in de Kerk zij die in het boze ten aanzien van het leven zijn, voorts zij die in het van de naastenliefde gescheiden geloof zijn, over het Menselijke des Heren zonder het Goddelijke denken, en eveneens dat zij niet vatten wat het Goddelijk Menselijke is; de oorzaken, n. 3212, 3241, 4689, 4692, 4724, 4731, 5321, 6372, 8878, 9193, 9198. Dat het Menselijke des Heren Goddelijk is, omdat het vanuit het Zijn des Vaders was dat Hij de ziel had; toegelicht door de gelijkenis van een vader in zijn kinderen, n. 10269, 10372, 10823. En omdat het was vanuit de Goddelijke Liefde, welke het Zijn zelf des levens van Hem was uit de ontvangenis, n. 6872. Dat

ieder mens zodanig is als diens liefde is, en dat hij zijn liefde is, n. 6872, 10177, 10284. Dat de Heer al het Menselijke, zowel het inwendige als het uitwendige, Goddelijk heeft gemaakt, n. 1603, 1815, 1902, 1926, 2093, 2883. Dat Hij derhalve ten aanzien van het ganse lichaam is wederopgestaan, anders dan enig mens, n. 1729, 2083, 5078, 10825.

Dat het Menselijke des Heren Goddelijk is, wordt erkend vanuit Zijn Alomtegenwoordigheid in het Heilig Avondmaal, n. 2343, 2359. En vanuit Zijn gedaanteverandering voor de drie discipelen, n. 3212; en eveneens vanuit het Woord van het Oude Testament, namelijk dat Hij God wordt geheten, n. 10154; en Jehovah, n. 1603, 1736, 1815, 1902, 2921, 3035, 5110, 6281, 6303, 8864, 9194, 9315. Dat in den zin der letter onderscheid wordt gemaakt tussen den Vader en den Zoon, of tussen Jehovah en den Heer, maar niet in den inwendigen zin des Woords, waarin de Engelen des Hemels zijn, n. 3035. Dat zij in de Christelijke wereld het Menselijke des Heren niet als Goddelijk hebben erkend; dat dit is geschied in een Concilie terwille van den paus, opdat deze als de stedehouder van Hem zou worden erkend, n. 4738.

Dat de Christenen in het andere leven daarnaar werden onderzocht hoedanige idee zij over den énen God hadden, en dat het werd bevonden dat zij de idee van drie goden hadden, n. 2329, 5256, 10736, 10737, 10738, 10821. Dat de Drievuldigheid of het Goddelijk Drievuldige in één Persoon kan worden opgevat, en zo één God, niet echter in drie personen, n. 10738, 10821, 10824. Dat het Goddelijk Drievuldige in den Heer wordt erkend in den Hemel, n. 14, 15, 1729, 2005, 5256, 9303. Dat het Drievuldige in den Heer is het Goddelijke zelf, hetwelk de Vader wordt genoemd, het Goddelijk Menselijke, hetwelk de Zoon wordt genoemd, en het Goddelijke, voortgaande, hetwelk de Heilige Geest wordt genoemd, en dat dit Goddelijk Drievuldige één is, n. 2149, 2156, 2288, 2321, 2329, 2447, 3704, 6993, 7182, 10738, 10822, 10823. Dat de Heer Zelf leert dat de Vader en Hijzelf één zijn, n. 1729, 2004, 2005, 2018, 2025, 2751, 3704, 3736, 4766; en dat het Goddelijk Heilige uit Hem voortgaat, en dat het van Hemzelf is, n. 3969, 4673, 6788, 6993, 7499, 8127, 8302, 9199, 9228, 9229, 9407, 9818, 9820, 10330.

Dat het Goddelijk Menselijke invloed in den Hemel, en den Hemel maakt, n. 3038. Dat de Heer het al in den Hemel is, en dat Hij het leven des Hemels is, n. 7211, 9128. Dat de Heer in het Zijne woont bij de Engelen, n. 9338, 10125, 10151, 10157. Vandaar dat zij die in den Hemel zijn, in den Heer zijn, n. 3637, 3638. Dat het met de verbinding van den Heer met de Engelen is gesteld volgens de opneming van het goede der liefde en der naastenliefde uit Hem, n. 904, 4198, 4205, 4211, 4220, 6280, 6832, 7042, 8819, 9680, 9682, 9683, 10106, 10811. Dat de algehele Hemel betrekking heeft op den Heer, n. 551, 552. Dat de Heer het gemeenschappelijk middelpunt des Hemels is, n. 3633. Dat allen daar zich tot den Heer keren, Die boven de Hemelen is, n. 9828, 10130, 10189. Dat evenwel de Engelen zich niet tot den Heer keren, maar dat de Heer hen tot Zich keert, n. 10189. Dat er niet een tegenwoordigheid van de Engelen bij den Heer is, maar de tegenwoordigheid van den Heer bij de Engelen, n. 9415. Dat er geen verbinding is met het Goddelijke zelf in den Hemel, maar met het Goddelijk Menselijke, n. 4211, 4724, 5633.

Dat de Hemel overeenstemt met het Goddelijk Menselijke des Heren, en dat vandaar de Hemel in het gemeen is zoals één Mens, en dat derhalve de Hemel de Grootste Mens wordt genaamd, n. 2996, 2998, 3624 tot 3649, 3636 tot 3643, 3741 tot 3745, 4625. Dat de Heer de Allene Mens is, en dat diegenen slechts mensen zijn die het Goddelijke uit Hem

Verzamelde plaatsen

opnemen, n. 1894. Dat zij voor zoveel als zij opnemen, mensen en Zijn beelden zijn, n. 8547. Dat derhalve de Engelen vormen van liefde en naastenliefde in den menselijken vorm zijn, en dat dit uit den Heer is, n. 3804, 4735, 4797, 4985, 5199, 5530, 9879, 10177.

Dat de algehele Hemel is des Heren, n. 2751, 7086. Dat Hij alle mogendheid heeft in de Hemelen en op Aarde, n. 1607, 10089, 10827. Dat de Heer omdat Hij den algehele Hemel regeert, ook alle dingen regeert die daarvan afhangen, aldus alle dingen in de wereld, n. 2026, 2027, 4523, 4524. Dat de Heer alleen de macht heeft om de hellen te verwijderen, van de boze dingen af te houden, en in het goede te houden, aldus om te zaligen, n. 10019.

Dat er een overeenstemming is van alle dingen van den Hemel met alle dingen van den mens

87. Wat overeenstemming is, weet men heden ten dage niet; dat men het niet weet, is vanwege verscheidene oorzaken; de voornaamste is deze dat de mens zich vanuit den Hemel heeft verwijderd door de liefde van zich en van de wereld; wie immers zich en de wereld boven alle dingen liefheeft, schouwt niet tot andere dingen dan tot wereldlijke dingen, omdat die de uitwendige zinnen strelen en zijn ingeboren aard verlustigen, en niet tot de geestelijke dingen, omdat die de inwendige zinnen strelen en het gemoed verlustigen; weswege zij de laatstgenoemde dingen van zich werpen, zeggende dat zij te hoog zijn om een zaak van denking te kunnen zijn. Anders hebben de Ouden gedaan; voor hen is de wetenschap der overeenstemmingen de voornaamste van alle wetenschappen geweest; door haar hebben zij ook het inzicht en de wijsheid geput; en zij die van de Kerk waren, hadden door haar vergemeenschapping met den Hemel; de wetenschap der overeenstemmingen is immers de engellijke wetenschap. De Oudsten, die hemelse mensen waren, dachten vanuit de overeenstemming zelf, zoals de Engelen; derhalve spraken zij ook met de Engelen, en derhalve is de Heer hun meermalen verschenen, en onderrichtte Hij hen. Maar heden ten dage is die wetenschap zo volslagen teloor gegaan dat men niet weet wat overeenstemming is.⁷¹

88. Omdat men nu zonder doorvatting wat overeenstemming is, niet iets in het licht kan weten aangaande de geestelijke wereld, noch aangaande den invloed ervan in de natuurlijke, zelfs niet wat het geestelijke is ten opzichte van het natuurlijke, noch iets in het licht aangaande den geest van den mens, welke de ziel wordt genoemd, en aangaande de werking ervan op het lichaam, noch aangaande den staat des mensen na den dood, moet het derhalve worden gezegd wat overeenstemming is en hoedanig zij is; zo wordt ook de weg bereid tot de volgende dingen.

89. Eerst zal het worden gezegd wat overeenstemming is; de ganse natuurlijke wereld stemt overeen met de geestelijke wereld; en niet alleen de natuurlijke

71 Hoezeer de wetenschap der overeenstemmingen uitmunt boven de andere wetenschappen, n. 4280. Dat de voornaamste wetenschap der Ouden de wetenschap der overeenstemmingen is geweest, maar dat zij heden ten dage in vergetelheid is geraakt, n. 3021, 3419, 4280, 4749, 4844, 4964, 4965, 6004, 7729, 10252. Dat bij de oosterlingen en in Egypte de wetenschap der overeenstemmingen in bloei is geweest, n. 5702, 6692, 7097, 7779, 9391, 10407.

wereld in het gemeen, maar ook in de afzonderlijke dingen; weswege al hetgeen in de natuurlijke wereld ontstaat vanuit de geestelijke wereld, overeenstemmend wordt geheten. Men moet weten dat de natuurlijke wereld ontstaat en blijft bestaan vanuit de geestelijke wereld, geheel en al zoals de uitwerking vanuit haar uitwerkende oorzaak. De natuurlijke wereld wordt al dat uitgestrekte geheten hetwelk onder de zon is, en vanuit dezelve de warmte en het licht opneemt, en van die wereld zijn alle dingen die daaruit blijven bestaan; de geestelijke wereld echter is de Hemel, en van die wereld zijn alle dingen die in de Hemelen zijn.

90. Omdat de mens de Hemel en eveneens de wereld in kleinsten vorm is naar het beeld van den grootsten, men zie boven n. 57, is derhalve bij hem de geestelijke wereld en de natuurlijke wereld; de innerlijke dingen, welke van zijn gemoed zijn, en betrekking hebben op het verstand en den wil, maken zijn geestelijke wereld; de uiterlijke dingen echter, welke van zijn lichaam zijn, en op de zinnen en de handelingen van dit betrekking hebben, maken zijn natuurlijke wereld. Al wat dus ontstaat in zijn natuurlijke wereld, dat is, in zijn lichaam en in de zinnen en de handelingen van dit vanuit zijn geestelijke wereld, dat is, vanuit zijn gemoed en vanuit het verstand en den wil van dit, wordt het overeenstemmende genoemd.

91. Hoedanig de overeenstemming is, kan men in den mens vanuit zijn aangezicht zien; in een aangezicht dat niet heeft geleerd te veinzen, vertonen zich alle aandoeningen des gemoeds zichtbaar in den natuurlijken vorm als in haar afdruk; vandaar wordt het aangezicht de aanwijzer van den animus geheten; aldus vertoont zijn geestelijke wereld zich in zijn natuurlijke wereld; eender vertonen de dingen die des verstands zijn, zich in de spraak; en de dingen die des wils zijn, zich in de gebaren des lichaams. Dus worden de dingen die in het lichaam geschieden, hetzij het is in het aangezicht, hetzij in de spraak, hetzij in de gebaren, overeenstemmingen genoemd.

92. Vanuit deze dingen kan men eveneens zien wat de inwendige mens en wat de uitwendige mens is; namelijk dat het de inwendige is welke de geestelijke mens wordt genoemd, en de uitwendige welke de natuurlijke wordt genoemd; voorts ook dat de een van den ander is onderscheiden zoals de Hemel van de wereld; alsmede dat alle dingen die in den uitwendigen of natuurlijken mens geschieden en ontstaan, geschieden en ontstaan uit den inwendigen of geestelijken.

93. Deze dingen zijn gezegd over de overeenstemming van den inwendigen of geestelijken mens met zijn uitwendigen of natuurlijken; maar in hetgeen

nu volgt, moet gehandeld worden over de overeenstemming van den gansen Hemel met de afzonderlijke dingen van den mens.

94. Het is getoond dat de algehele Hemel één Mens weergeeft, en dat hij een Mens in beeld is, en dat hij derhalve de Grootste Mens wordt geheten; getoond is ook dat vandaar de engellijke gezelschappen, vanuit welke de Hemel bestaat, zijn geordend zoals de leden, organen, en ingewanden in den mens, aldus dat er zijn die in het hoofd, die in de borst, die in de armen, en die in de afzonderlijke delen ervan zijn; men zie boven n. 59 tot 72. De gezelschappen dus die in een of ander lid daar zijn, stemmen overeen met een eender lid in den mens; zo stemmen die welke daar in het hoofd zijn, overeen met het hoofd in den mens, die welke daar in de borst zijn, met de borst in den mens, en stemmen die welke daar in de armen zijn, met de armen in den mens overeen; en zo in de overige dingen; vanwege die overeenstemming blijft de mens bestaan; want de mens blijft nergens anders vandaan bestaan dan vanuit den Hemel.

95. Dat de Hemel in twee Rijken is onderscheiden, waarvan het ene het hemels Rijk, het andere het geestelijk Rijk wordt genoemd, zie men boven in het desbetreffende artikel; het hemels Rijk stemt in het algemeen overeen met het hart en met alle dingen van het hart in het ganse lichaam; en het geestelijk Rijk met de long en met alle dingen ervan in het ganse lichaam; het hart en de long maken ook de twee rijken in den mens; het hart regeert daar door de slag- en bloedaderen, en de long door de zenuw- en beweegvezels, beide in iedere kracht en handeling. In ieder mens, in zijn geestelijke wereld, welke zijn geestelijke mens wordt genoemd, zijn ook twee rijken, het ene is des wils, en het andere is des verstands; de wil regeert door de aandoeningen van het goede, en het verstand door de aandoeningen van het ware; deze rijken stemmen ook overeen met de rijken van het hart en de long in het lichaam; eender in de Hemelen; het hemels Rijk is het willijke des Hemels, en daar regeert het goede der liefde; en het geestelijk Rijk is het verstandelijke des Hemels, en daar regeert het ware; het zijn deze dingen die overeenstemmen met de functies van het hart en van de long in den mens. Vanwege die overeenstemming is het dat het hart in het Woord den wil betekent, en eveneens het goede der liefde, en de ademtocht der long het verstand en het ware des geloofs. Vandaar eveneens is het dat aan het hart de aandoeningen worden toegeschreven, hoewel zij niet daar zijn, noch daaruit zijn.⁷²

72 Aangaande de overeenstemming van het hart en de longen met den Grootsten Mens, welke de Hemel is, uit ondervinding, n. 3883 tot 3896. Dat het hart overeenstemt met hen

96. De overeenstemming van de twee Rijken des Hemels met het hart en de long is de gemene overeenstemming van den Hemel met den mens; een minder gemene echter is er met de afzonderlijke leden, organen, en ingewanden van hem; en hoedanig deze is, zal ook worden vermeld. Zij die in den Grootsten Mens, welke de Hemel is, in het hoofd zijn, zijn meer dan de overigen in elk goede; zij zijn immers in de liefde, den vrede, de onschuld, de wijsheid, het inzicht, en vandaar de vreugde en de gelukzaligheid; deze vloeien in het hoofd in, en in de dingen die van het hoofd zijn bij den mens, en daarmede overeenstemmen. Zij die in den Grootsten Mens, welke de Hemel is, in de borst zijn, zijn in het goede der naastenliefde en des geloofs, en zij vloeien eveneens in de borst van den mens in, en stemmen daarmede overeen. Zij die echter in den Grootsten Mens of den Hemel in de lenden zijn, en in de daar voor de verwekking bestemde organen, zijn in de echtelijke liefde. Zij die in de voeten zijn, zijn in het laatste goede des Hemels, hetwelk het geestelijk-natuurlijk goede wordt genoemd. Zij die in de armen en de handen zijn, zijn in de macht van het ware vanuit het goede. Zij die in de ogen zijn, zijn in het verstand. Zij die in de oren zijn, zijn in het luisteren en de gehoorzaamheid. Zij die in de neusvleugels zijn, zijn in de doorvatting. Zij die in den mond en de tong zijn, zijn in de gesprekvoering vanuit het verstand en de doorvatting. Zij die in de nieren zijn, zijn in het ware dat monstert, vaneenscheidt, en kastijdt. Zij die in de lever, de alvleesklier, en de milt zijn, zijn in verschillende zuivering van het goede en het ware; anders in de overige dingen. Zij vloeien in eendere dingen van den mens in, en stemmen daarmede overeen. De invloed des Hemels is in de functies en de nutten der leden; en de nutten vormen zich, omdat zij vanuit de geestelijke wereld zijn, door zulke dingen die in de natuurlijke wereld zijn, en zo vertonen zij zich in de uitwerking; daarvandaan is de overeenstemming.

97. Vandaar komt het dat met die zelfde leden, organen, en ingewanden, in het Woord eendere dingen worden aangeduid; alle dingen duiden daar immers aan volgens de overeenstemmingen; met het hoofd wordt vandaar het

die in het hemels Rijk zijn, de long echter met hen die in het geestelijk Rijk zijn, n. 3885, 3886, 3887. Dat in den Hemel een pols is zodanig als van het hart, en een ademhaling zodanig als van de longen, maar innerlijk, n. 3884, 3885, 3887. Dat de pols van het hart daar verschillend is volgens de staten der liefde, en de ademhaling volgens de staten der naastenliefde en des geloofs, n. 3886, 3887, 3889. Dat het hart in het Woord de wil is; dat aldus vanuit het hart is vanuit den wil, n. 2930, 7542, 8910, 9113, 10336. Dat het hart ook in het Woord de liefde betekent; dat aldus vanuit het hart is vanuit de liefde, n. 7542, 9050, 10336.

inzicht en de wijsheid aangeduid; met de borst de naastenliefde; met de lenden de echtelijke liefde; met de armen en de handen de macht van het ware; met de voeten het natuurlijke; met de ogen het verstand; met de neusvleugels de doorvatting; met de oren de gehoorzaamheid; met de nieren de monstering van het ware, en zo voort.⁷³ Vandaar eveneens komt het dat het voor den mens gewoon is om, wanneer van een inzichtsvolle en een wijze sprake is, te zeggen dat hij een hoofd heeft; wanneer sprake is van hem die in de naastenliefde is, dat hij een boezemvriend is; van hem die in de doorvatting is, dat hij een scherp neus heeft; van hem die in het inzicht is, dat hij van een scherp blik is; van hem die in de macht is, dat hij handen heeft die ver reiken; van hem die vanuit de liefde wil, dat hij vanuit het hart wil; deze en andere dingen meer die in het spreken van den mens voorkomen, zijn vanuit de overeenstemming; zulke dingen zijn immers vanuit de geestelijke wereld, hoewel de mens het niet weet.

98. Dat er zulk een overeenstemming is van alle dingen des Hemels met alle dingen van den mens, is mij door veel ondervinding getoond, en wel door zo vele dat ik van die dingen overtuigd ben zoals van een klaarblijkende en aan geen twijfel onderhevige zaak; maar het is niet nodig om al die ondervinding hier aan te voeren, en het is ook vanwege de veelheid niet geoorloofd; gij moogt ze zien aangevoerd in DE HEMELSE VERBORGENHEDEN waar wordt gehandeld over de overeenstemmingen, over de uitbeeldingen, over den invloed van de geestelijke wereld in de natuurlijke, en over het verkeer van de ziel en het lichaam.⁷⁴

73 Dat de borst in het Woord de naastenliefde betekent, n. 3934, 10081, 10087. Dat de lenden en de organen der verwekking de echtelijke liefde betekenen, n. 3021, 4280, 4462, 5050, 5051, 5052; de armen en de handen de macht van het ware, n. 878, 3091, 4931 tot 4937, 6947, 7205, 10017; de voeten het natuurlijke, n. 2162, 3147, 3761, 3986, 4280, 4938 tot 4952; het oog het verstand, n. 2701, 4403 tot 4421, 4523 tot 4534, 6923, 9051, 10569; de neusvleugels de doorvatting, n. 3577, 4624, 4625, 4748, 5621, 8286, 10054, 10292; de oren de gehoorzaamheid, n. 2542, 3869, 4523, 4653, 5017, 7216, 8361, 8990, 9311, 9390, 10061; de nieren de monstering en de kastijding van het ware, n. 5380 tot 5386, 10032.

74 Over de overeenstemming van alle leden van het lichaam met den Grootsten Mens of den Hemel, in het algemeen en in het bijzonder, uit ondervinding, n. 3021, 3624 tot 3649, 3741 tot 3751, 3883 tot 3896, 4039 tot 4051, 4218 tot 4228, 4318 tot 4331, 4403 tot 4421, 4527 tot 4533, 4622 tot 4633, 4652 tot 4660, 4791 tot 4805, 4931 tot 4953, 5050 tot 5061, 5171 tot 5189, 5377 tot 5396, 5552 tot 5573, 5711 tot 5727, 10030. Over den invloed der geestelijke wereld in de natuurlijke wereld, of van den Hemel in de wereld, en over den invloed van de ziel in alle dingen van het lichaam, uit ondervinding, n. 6053 tot 6058, 6189 tot 6215, 6307 tot 6327, 6466 tot 6495, 6598 tot 6626. Over het verkeer van de ziel

99. Maar ofschoon alle dingen van den mens ten aanzien van het lichaam overeenstemmen met alle dingen des Hemels, is de mens evenwel niet het beeld van den Hemel ten aanzien van den uitwendigen vorm, maar ten aanzien van den inwendigen; de innerlijke dingen immers van den mens nemen den Hemel op, en zijn uiterlijke dingen nemen de wereld op; voor zoveel als dus zijn innerlijke dingen den Hemel opnemen, is de mens ten aanzien van die dingen de Hemel in kleinsten vorm naar het beeld van den Grootsten; voor zoveel als echter zijn innerlijke dingen niet opnemen, is hij niet een Hemel en een beeld van den Grootsten; de uiterlijke dingen, welke de wereld opnemen, kunnen nochtans in een vorm volgens de orde der wereld zijn, en vandaar in verschillende schoonheid; de uitwendige schoonheid immers, welke die van het lichaam is, leidt de oorzaak uit de ouders, en uit de vorming in de baarmoeder, en daarna wordt zij in stand gehouden door den gemenen invloed vanuit de wereld. Vandaar komt het dat de vorm van den natuurlijke mens zeer verschilt van den vorm van zijn geestelijken mens. Het werd enige malen getoond hoedanig in zijn vorm de geest van den mens was, en het werd gezien dat hij in enigen die schoon en aanvallig van aangezicht waren, wanstaltig, zwart, en monsterlijk was, zodat gij hem een beeld der hel, niet des Hemels zoudt heten; dat hij in sommigen echter die niet schoon waren, welgevormd, blank, en engellijk was; de geest van den mens verschijnt zodanig als hij in het lichaam is geweest toen hij in hetzelfde in de wereld leefde.

100. Maar de overeenstemming strekt zich nog wijder uit dan tot den mens; er is immers een overeenstemming van de Hemelen onder elkander; met den derden of binnensten Hemel stemt overeen de tweede of middelste Hemel; en met den tweeden of middelsten Hemel stemt overeen de eerste of laatste Hemel; en deze stemt overeen met de lichamelijke vormen in den mens, welke diens leden, organen, en ingewanden worden genoemd. Aldus is het het lichamelijke van den mens waarin de Hemel ten laatste stilhoudt, waarop hij zoals op zijn basis blijft bestaan. Maar deze verborgenheid zal elders vollediger worden ontwikkeld.

101. Men moet in elk geval weten dat elke overeenstemming die er met den Hemel is, er ene is met het Goddelijk Menselijke des Heren, aangezien uit Hem de Hemel is, en Hijzelf de Hemel is, zoals in de voorgaande artikelen is getoond; want indien het Goddelijk Menselijke niet invloede in alle dingen des Hemels, en volgens de overeenstemmingen in alle dingen der wereld, zo

en het lichaam, uit ondervinding, n. 6053 tot 6058, 6189 tot 6215, 6307 tot 6327, 6466 tot 6495, 6598 tot 6626.

zou er geen Engel zijn, noch zou er een mens zijn. Daaruit blijkt wederom waarom de Heer Mens is geworden, en Zijn Goddelijke met het Menselijke heeft bekleed van het eerste tot het laatste, namelijk dat het is geweest aangezien het Goddelijk Menselijke vanuit hetwelk de Hemel vóór de Komst des Heren was, niet langer toereikte om alle dingen te ondersteunen, omdat de mens, die de basis der Hemelen is, de orde had doen wankelen en haar had vernietigd. Wat en hoedanig het Goddelijk Menselijke was hetwelk vóór de Komst des Heren was, en hoedanig de staat des Hemels toen was, zie men in de uittreksels toegevoegd aan het voorgaande hoofdstuk.

102. De Engelen staan verbaasd wanneer zij horen dat er mensen zijn die alle dingen aan de natuur en niets aan het Goddelijke toekennen; en die eveneens geloven dat hun lichaam, waarin zoveel bewonderenswaardige dingen des Hemels zijn verzameld, is samengesmeed vanuit de natuur; en nog meer zijn zij verbaasd dat genen geloven dat het redelijke des mensen ook daaruit is; terwijl zij toch, indien zij slechts enigermate het gemoed verheffen, kunnen zien dat zulke dingen zijn vanuit het Goddelijke, en niet vanuit de natuur; en dat de natuur slechts geschapen is om het geestelijke te bekleden, en hetzelfde overeenstemmend te doen optreden in het laatste der orde. Maar zij stellen dezulken gelijk met de nachtuilen, welke in de duisternis zien, en niets in het licht.

Dat er een overeenstemming is van den Hemel met alle dingen van den aardbol

103. Wat overeenstemming is, is in het voorgaande artikel gezegd; en eveneens is daar getoond dat alle en de afzonderlijke dingen van het animale lichaam overeenstemmingen zijn; nu moet vervolgens in de orde worden getoond dat alle dingen van den aardbol, en in het algemeen alle dingen der wereld overeenstemmingen zijn.

104. Alle dingen die van den aardbol zijn, worden in drie geslachten onderscheiden, welke Rijken worden genoemd, namelijk het dierenrijk, het plantenrijk, en het delfstoffenrijk. De dingen die in het dierenrijk zijn, zijn overeenstemmingen in den eersten graad, omdat zij leven; de dingen die in het plantenrijk zijn, zijn overeenstemmingen in den tweeden graad, omdat zij slechts groeien; de dingen die in het delfstoffenrijk zijn, zijn overeenstemmingen in den derden graad, omdat zij niet leven noch groeien. De overeenstemmingen in het dierenrijk zijn de levende wezens van verschillend geslacht, zowel die welke lopen en kruipen op de aarde, als die welke in de lucht vliegen, en deze worden niet in het bijzonder genoemd, omdat zij bekend zijn. De overeenstemmingen in het plantenrijk zijn alle dingen die in tuinen, wouden, akkers, en velden groeien en bloeien, en deze worden evenmin genoemd, omdat ook zij bekend zijn. De overeenstemmingen in het delfstoffenrijk zijn de edelere en de minder edele metalen, de kostbare en de niet kostbare stenen, en de verschillende aardsoorten, voorts ook de wateren. Behalve die zijn er ook overeenstemmingen die door de menselijke nijverheid vanuit gene tot nut worden bereid, zoals spijzen, klederen, huizen, gebouwen, en meer dingen van elk geslacht.

105. De dingen die boven den aardbol zijn, zoals de zon, de maan, de sterren, en eveneens de dingen die in de atmosferen zijn, zoals wolken, nevels, regens, bliksemschichten, donderslagen, zijn ook overeenstemmingen. De dingen die voortgaan uit de zon, uit haar aanwezigheid en afwezigheid, zoals licht en schaduw, warmte en koude, zijn ook overeenstemmingen; desgelijks de dingen die daaruit op elkander volgen, zoals de tijden van het jaar, welke lente, zomer, herfst, en winter worden genoemd; en de tijden van den dag, zoals morgen, middag, avond, en nacht.

106. In één woord: alle dingen die in de natuur bestaan, van haar kleinste tot haar grootste, zijn overeenstemmingen.⁷⁵ Dat het overeenstemmingen zijn, komt omdat de natuurlijke wereld met al haar dingen ontstaat en blijft bestaan uit de geestelijke wereld, en de ene en de andere uit het Goddelijke; er wordt gezegd dat zij ook blijft bestaan, omdat alles blijft bestaan uit dat waaruit het ontstaat; het blijven bestaan immers is een voortdurend ontstaan, en omdat niet iets kan blijven bestaan uit zich, maar uit iets dat eerder dan hetzelfde is, aldus uit een Eerste; en indien het dus van dit wordt gescheiden, zo vergaat het geheel en al, en verdwijnt.

107. Al datgene is overeenstemmend wat in de natuur vanuit de Goddelijke Orde ontstaat en blijft bestaan. Het Goddelijk Goede, hetwelk uit den Heer voortgaat, maakt de Goddelijke Orde; zij zet in uit Hem, gaat uit Hem voort door de Hemelen achtereenvolgens in de wereld, en in de laatsten daar vindt zij haar grens; de dingen die daar volgens de orde zijn, zijn overeenstemmingen. Volgens de orde daar zijn alle dingen die goed en volmaakt zijn tot nut, want elk goede is goed volgens het nut; de vorm heeft betrekking op het ware, omdat het ware de vorm van het goede is. Vandaar komt het dat alle dingen die in de algehele wereld en in de natuur der wereld in de Goddelijke Orde zijn, betrekking hebben op het goede en het ware.⁷⁶

108. Dat alle dingen die in de wereld zijn, vanuit het Goddelijke ontstaan, en in de natuur met zulke dingen worden bekleed door welke zij daar kunnen zijn en nut doen, en zo overeenstemmen, staat klaarblijkend vast uit de afzonderlijke dingen die zowel in het dieren-, als in het plantenrijk verschijnen; in het ene en het andere zijn zulke dingen aan welke een ieder kan zien, indien hij vanuit het innerlijke denkt, dat zij vanuit den Hemel zijn; ter toelichting mogen vanuit ontelbare dingen enkele weinige worden vermeld; hier eerst enige dingen *in het dierenrijk*; het is aan verscheidenen bekend hoedanige

75 Dat alle dingen die in de wereld en in haar drie rijken zijn, overeenstemmen met de hemelse dingen die in den Hemel zijn, of dat de dingen die in de natuurlijke wereld zijn, overeenstemmen met die welke in de geestelijke wereld zijn, n. 1632, 1881, 2758, 2890 tot 2893, 2907 tot 3003, 3213 tot 3227, 3483, 3624 tot 3649, 4044, 4053, 4116, 4366, 4939, 5116, 5377, 5428, 5477, 9280. Dat door de overeenstemmingen de natuurlijke wereld met de geestelijke wereld wordt verbonden, n. 8615. Dat vandaar de algehele natuur het uitbeeldende theater van het Rijk des Heren is, n. 2758, 2999, 3000, 4383, 4938, 4939, 8848, 9280.

76 Dat alle dingen in het heelal, zowel in den Hemel als in de wereld, die volgens de orde zijn, betrekking hebben op het goede en het ware, n. 2451, 3166, 4390, 4409, 5232, 7256, 10122; en op de verbinding van het ene en het andere, opdat zij iets zijn, n. 10555.

wetenschap daar als het ware ieder dier is ingeënt; de bijen weten honing te lezen vanuit de bloemen, celletjes te bouwen vanuit was, waarin zij hun honing opbergen, en zo zich en de hunnen te voorzien van spijs ook voor den komenden winter; hun wijffe legt eieren, de overigen staan ten dienste en dekken de eieren rondom af, opdat daaruit een nieuw nakroost wordt geboren; zij leven in een zekeren regeringsvorm, welken allen daar vanuit het ingeënte kennen; de nuttigen behouden zij, en de onnuttigen werpen zij uit en beroven hen van de vleugels; behalve andere wonderbaarlijke dingen welke zij vanuit den Hemel terwille van het nut hebben; de was is immers het menselijk geslacht als kaarsen van dienst in de ganse wereld, en de honing om spijzen toe te bereiden. Wat geschiedt niet met de wormpjes, welke in het dierenrijk de geringste zijn; zij weten zich te voeden met het sap vanuit de voor hen geëigende bladeren, en na volbrachten tijd zich met een deksel te omkleeden, en zich als het ware in een baarmoeder te leggen, en zo kroost van hun eigen geslacht uit te broeden; sommige worden eerst in poppen en goudpoppen verkeerd, en brengen draden voort, en na volbrachten arbeid worden zij met een ander lichaam uitgedost, en met vleugels onderscheiden, en zij vliegen in de lucht als in hun hemel, en vieren huwelijken, leggen eieren, en voorzien zich van nageslacht. Behalve deze in het bijzonder, weten in het algemeen alle gevleugelde dingen des hemels hun spijzen waarmede zij zich kunnen voeden, niet alleen welke het zijn, maar ook waar zij zijn; zij weten nesten voor zich te bouwen, de ene soort anders dan de andere, daar eieren te leggen, daarover te broeden, hun jongen uit te broeden, en te voeden, en ze het huis uit te drijven wanneer zij zelfstandig kunnen zijn; zij weten ook hun vijanden, welke zij moeten ontvluchten, en hun vrienden, waarmede zij zich kunnen vergezelschappen, en deze dingen van hun eerste kindsheid aan. Om nog te zwijgen van de wonderbaarlijke dingen in de eieren zelf, waar alle dingen voor de vorming en de voeding van het in wording zijnde kuikentje in hun orde klaar liggen; behalve ontelbare andere dingen. Wie die vanuit enige wijsheid der rede denkt, zal ooit zeggen dat deze dingen ergens anders vandaan zijn dan vanuit de geestelijke wereld, waaraan de natuurlijke wereld van dienst is om datgene wat daaruit is, met een lichaam te bekleden of om datgene in de uitwerking te doen optreden wat geestelijk is in de oorzaak. Dat de dieren van den aardbol en de gevleugelde dingen des hemels in al die wetenschap worden geboren, en niet de mens, die toch voortreffelijker dan zij is, heeft deze oorzaak dat de dieren in de orde van hun leven zijn, en ook dat wat zij vanuit de geestelijke wereld hebben, niet hebben kunnen vernietigen, aangezien zij het redelijke niet hebben; anders is het gesteld met den mens, die vanuit de

geestelijke wereld denkt; deze kan, omdat hij dit bij zich heeft verdraaid door een leven tegen de orde, welk leven het redelijke begunstigde, derhalve niet anders dan in louter onwetendheid worden geboren, en daarna door Goddelijke middelen in de orde des Hemels worden teruggebracht.

109. Hoe de dingen die *in het plantenrijk* zijn overeenstemmen, kan uit vele dingen vaststaan, zoals dat zaadjes tot bomen groeien, bladeren doen uitbotten, bloemen voortbrengen, en daarna vruchten, waarin zij wederom zaden leggen, en dat deze dingen achtereenvolgens geschieden en zich tegelijk in een zo bewonderenswaardige orde vertonen, dat het niet met weinig woorden kan worden beschreven; er zouden boekdelen voor nodig zijn, en toch zouden nochtans de innerlijke verborgenheden, welke van meer nabij hun nutten betreffen, niet met de wetenschap kunnen worden uitgeput. Aangezien die dingen eveneens vanuit de geestelijke wereld zijn of vanuit den Hemel, welke in den vorm van een Mens is, zoals boven in het desbetreffende artikel is getoond, staan vandaar ook de afzonderlijke dingen in dat rijk in een zekere verhouding tot zulke dingen die bij den mens zijn; hetgeen ook aan sommigen in de geleerde wereld bekend is. Dat alle dingen die in dat rijk zijn, ook overeenstemmingen zijn, bleek mij uit veel ondervinding; meermaalen immers, wanneer ik in tuinen was en daar bomen, vruchten, bloemen, en groenten nader beschouwde, werd ik de overeenstemmingen gewaar in den Hemel, en sprak ik met hen bij wie zij waren, en werd ik onderricht vanwaar zij waren, en hoedanig zij waren.

110. Maar heden ten dage kan niemand de geestelijke dingen die in den Hemel zijn, waarmede de natuurlijke dingen die in de wereld zijn overeenstemmen, weten tenzij vanuit den Hemel, aangezien de wetenschap der overeenstemmingen heden volledig teloor is gegaan; hoedanig echter de overeenstemming van de geestelijke dingen met de natuurlijke dingen is, zou ik met enige voorbeelden willen toelichten. De levende wezens der aarde stemmen in het algemeen overeen met de aandoeningen, de zachtaardige en nuttige met de goede aandoeningen, de wreedaardige en onnuttige met de boze aandoeningen. In het bijzonder stemmen de ossen en de varren overeen met de aandoeningen van het natuurlijk gemoed, de schapen en de lammeren met de aandoeningen van het geestelijk gemoed; de gevleugelde dingen echter stemmen volgens hun soorten overeen met de verstandelijke dingen van het ene en het andere gemoed;⁷⁷ vandaar komt het dat verschillende dieren, zoals

77 Dat de dieren vanwege de overeenstemming de aandoeningen betekenen, de zachtaardige en nuttige dieren de goede aandoeningen, de wreedaardige en onnuttige

ossen, varren, rammen, schapen, geiten, bokken, manlijke en vrouwelijke lammeren, voorts eveneens duiven en tortelduiven, in de Israëlietische Kerk, welke een uitbeeldende Kerk was, tot een heilig gebruik waren aanvaard, en dat vanuit die de slachtoffers en de brandoffers werden gebracht, zij stemden immers overeen in dat gebruik met de geestelijke dingen, welke in den Hemel werden verstaan volgens de overeenstemmingen. Dat ook de dieren volgens hun geslachten en soorten aandoeningen zijn, komt omdat zij leven, en een ieder het leven nergens anders vandaan heeft dan vanuit de aandoening en volgens dezelve; vandaar heeft ieder dier een ingeboren wetenschap volgens de aandoening van zijn leven; de mens is ook eender aan de dieren ten aanzien van zijn natuurlijke mens, en daarom wordt hij ook in het gewone spraakgebruik met hen vergeleken; zo wordt hij, indien hij zachtaardig is, een schaap of een lam genoemd; indien hij wild is, wordt hij een beer of een wolf genoemd; indien hij geslepen is, een vos of een slang, en zo voort.

III. Een eendere overeenstemming is er met de dingen die in het plantenrijk zijn. Een tuin stemt in het algemeen overeen met den Hemel ten aanzien van het inzicht en de wijsheid, en daarom wordt de Hemel de tuin Gods en het Paradijs genoemd,⁷⁸ en eveneens door den mens het hemels paradijs. De bomen stemmen volgens hun soorten overeen met de doorvattingen en de erkentissen van het goede en het ware, vanuit welke het inzicht en de wijsheid is; derhalve hadden de Ouden, die in de wetenschap der overeenstemmingen waren, hun heiligen eredienst in bossen;⁷⁹ en vandaar komt het dat in het Woord zo vaak bomen worden genoemd, en daarmede de Hemel, de Kerk, en de mens wordt vergeleken, zoals niet een wijnstok, een olijfbboom,

de boze aandoeningen, n. 41, 46, 142, 143, 246, 714, 716, 719, 2179, 2180, 3519, 9280; toegelicht door ondervinding vanuit de geestelijke wereld, n. 3218, 5198, 9090. Over den invloed der geestelijke wereld in de levens der beesten, n. 1633, 3646. Dat de ossen en de varren vanwege de overeenstemming de aandoeningen van het natuurlijk gemoed betekenen, n. 2180, 2566, 9391, 10132, 10407. Wat de schapen betekenen, n. 4169, 4809; wat de lammeren, n. 3994, 10132. Dat de gevleugelde dingen de verstandelijke dingen betekenen, n. 40, 745, 776, 778, 866, 988, 993, 5149, 7441; met een verscheidenheid volgens hun geslachten en soorten, uit ondervinding vanuit de geestelijke wereld, n. 3219.

78 Dat de tuin en het paradijs vanwege de overeenstemming het inzicht en de wijsheid betekenen, n. 100, 108; uit ondervinding, n. 3220. Dat alle dingen die overeenstemmen, ook de zelfde dingen betekenen in het Woord, n. 2890, 2987, 2989, 2990, 2971, 3002, 3225.

79 Dat de bomen de doorvattingen en de erkentissen betekenen, n. 103, 2163, 2682, 2722, 2972, 7662. Dat derhalve de Ouden den Goddelijken eredienst hadden in bossen onder de bomen volgens de overeenstemmingen ervan, n. 2722, 4552. Over den invloed des Hemels in de subjecten van het plantenrijk, zoals in bomen en planten, n. 3648.

een ceder, en andere bomen; en de goede dingen die zij doen, met vruchten. Ook stemmen de spijzen die vanuit dezelve zijn, vooral die welke vanuit de zaden van den oogst des velds zijn, overeen met de aandoeningen van het goede en het ware, ter oorzake hiervan dat zij het geestelijk leven voeden zoals de aardse spijzen het natuurlijk leven.⁸⁰ Vandaar stemt het brood in het algemeen overeen met de aandoening van elk goede, omdat dit meer dan de overige dingen het leven onderhoudt, en omdat daaronder alle spijs wordt verstaan. Vanwege die overeenstemming noemt de Heer Zich ook het Brood des levens; en eveneens waren deswege broden in heilig gebruik in de Israëlietische Kerk; zij werden immers gelegd op de tafel in den tabernakel, en de broden der aangezichten genoemd; en eveneens werd elke Goddelijke eredienst die niet slachtoffers en brandoffers geschiedde, brood geheten. Vanwege die overeenstemming is ook het heiligste van den eredienst in de Christelijke Kerk het Heilig Avondmaal, waarin brood en wijn wordt gegeven.⁸¹ Uit deze weinige dingen kan vaststaan hoedanig de overeenstemming is.

112. Het zal ook in het kort worden gezegd hoe de verbinding van den Hemel met de wereld door de overeenstemmingen geschiedt: het Rijk des Heren is het Rijk der einddoelen, welke de nutten zijn, of, wat hetzelfde is, het is het Rijk der nutten, welke de einddoelen zijn; derhalve is door het Goddelijke het heelal aldus geschapen en gevormd dat de nutten overal bekleed kunnen worden met zulke dingen waardoor zij zich in de daad of in de uitwerking kunnen vertonen, in den Hemel het eerst, en daarna in de wereld, aldus bij graden en achtereenvolgens tot aan de laatsten der natuur toe. Daaruit blijkt dat de overeenstemming van de natuurlijke dingen met de geestelijke dingen, of van de wereld met den Hemel, door nutten is, en dat de nutten verbinden; en dat de vormen waarmede de nutten zijn bekleed, voor zoveel overeenstemmingen zijn, en voor zoveel verbindingen, als zij vormen van nutten zijn. In de natuur der wereld, in haar drievoudig rijk, zijn alle dingen die daar volgens de orde ontstaan, vormen van nutten, of uitwerkingen gevormd uit een nut tot een

80 Dat de spijzen vanwege de overeenstemming zulke dingen betekenen die het geestelijk leven voeden, n. 3114, 4459, 4792, 4976, 5147, 5293, 5340, 5342, 5410, 5426, 5576, 5582, 5588, 5656, 5915, 6277, 8562, 9003.

81 Dat het brood al het goede betekent dat het geestelijk leven van den mens voedt, n. 2165, 2177, 3478, 3735, 3813, 4211, 4217, 4735, 4976, 9323, 9545, 10686. Dat de broden die op de tafel in den tabernakel lagen, iets eenders hebben betekend, n. 3478, 9545. Dat de slachtoffers in het algemeen broden werden geheten, n. 2165. Dat het brood elke spijs in zich sluit, n. 2165. Dat het aldus elke hemelse en geestelijke spijs betekent, n. 276, 680, 2165, 2177, 3478, 6118, 8410.

nut; deswege zijn de dingen die daar zijn, overeenstemmingen. Bij den mens echter zijn, voor zoveel als hij volgens de Goddelijke Orde leeft, aldus voor zoveel als hij in de liefde tot den Heer en in de liefde jegens den naaste leeft, zijn daden nutten in vorm, en zijn zij overeenstemmingen, door welke hij met den Hemel wordt verbonden; in het algemeen is den Heer en den naaste liefhebben nutten betrachten.⁸² Verder moet men weten dat het de mens is door wien de natuurlijke wereld met de geestelijke wereld wordt verbonden, of dat hij het middel der verbinding is, want in hem is de natuurlijke wereld en is eveneens de geestelijke wereld; men zie boven n. 57; en daarom is de mens voor zoveel als hij geestelijk is, het middel der verbinding; voor zoveel als hij echter natuurlijk en niet geestelijk is, is hij niet het middel der verbinding; nochtans houdt, zonder bemiddeling van den mens, de Goddelijke invloed in de wereld aan, en eveneens in de dingen die vanuit de wereld bij den mens zijn, maar niet in zijn redelijke.

113. Zoals alle dingen die volgens de Goddelijke Orde zijn, met den Hemel overeenstemmen, aldus stemmen alle dingen die tegen de Goddelijke Orde zijn, met de hel overeen; de dingen die met den Hemel overeenstemmen, hebben alle betrekking op het goede en het ware; de dingen die met de hel overeenstemmen, hebben betrekking op het boze en het valse.

114. Nu zal iets worden gezegd over de wetenschap der overeenstemmingen en over het nut ervan. Boven is gezegd dat de geestelijke wereld, welke de Hemel is, verbonden is met de natuurlijke wereld door overeenstemmingen; vandaar wordt den mens door de overeenstemmingen vergemeenschapping

82 Dat elk goede zijn verkwikkelijke heeft vanuit de nutten en volgens de nutten, en eveneens zijn hoedanige; vandaar hoedanig het nut is, zodanig is het goede, n. 3049, 4984, 7038. Dat het engelijke leven bestaat in de goede dingen der liefde en der naastenliefde, aldus in het betrachten van de nutten, n. 453. Dat door den Heer, en vandaar door de Engelen niet dan de einddoelen, zijnde de nutten, bij den mens worden beschouwd, n. 1317, 1645, 5854. Dat het Rijk des Heren een Rijk van nutten is, aldus van einddoelen, n. 453, 696, 1103, 3645, 4054, 7038. Dat den Heer dienen is nutten betrachten, n. 7038. Dat alle en de afzonderlijke dingen in den mens tot een nut zijn gevormd, n. 3565, 4104, 5189, 9297; en vanuit een nut, aldus dat het nut eerder is dan de organische vormen bij den mens, door welke vormen het nut geschiedt, omdat het nut is vanuit den invloed des Heren door den Hemel, n. 4223, 4926. Dat ook de innerlijke dingen van den mens, welke van zijn gemoed zijn, wanneer hij opgroeit, vanuit het nut en tot het nut gevormd worden, n. 1964, 6815, 9297. Dat vandaar de mens zodanig is als de nutten bij hem zijn, n. 1568, 3570, 4054, 6571, 6934, 6938, 10284. Dat de nutten de einddoelen zijn terwille waarvan hij handelt, n. 3565, 4054, 4104, 6815. Dat het nut het eerste en het laatste is, aldus het al des mensen, n. 1964.

met den Hemel gegeven; immers, de Engelen des Hemels denken niet vanuit de natuurlijke dingen, zoals de mens; en daarom kan de mens, wanneer hij in de wetenschap der overeenstemmingen is, samen zijn met de Engelen ten aanzien van de denkingen van zijn gemoed, en zo met hen verbonden worden ten aanzien van zijn geestelijken of inwendigen mens. Opdat er verbinding van den Hemel met den mens zij, werd derhalve het Woord door louter overeenstemmingen geschreven; alle en de afzonderlijke dingen immers die daar zijn, stemmen overeen;⁸³ en daarom zou de mens, indien hij in de wetenschap der overeenstemmingen was, het Woord ten aanzien van zijn geestelijken zin verstaan, en vandaar zouden hem de verborgenheden te weten gegeven worden, aangaande welke hij niets ziet in den zin der letter; in het Woord immers is een letterlijke zin en is een geestelijke zin; de letterlijke zin bestaat vanuit zulke dingen die in de wereld zijn; de geestelijke zin echter bestaat vanuit zulke dingen die in den Hemel zijn, en omdat de verbinding van den Hemel met de wereld is door overeenstemmingen; is derhalve een zodanig Woord gegeven waarin de afzonderlijke dingen tot op de jota toe overeenstemmen.⁸⁴

115. Ik ben vanuit den Hemel daaromtrent onderricht dat de Oudsten op onzen aardbol, die hemelse mensen waren, vanuit de overeenstemmingen zelf hebben gedacht, en dat de natuurlijke dingen der wereld, welke voor hun ogen waren, hun van dienst zijn geweest als middelen om aldus te denken; en dat zij, omdat zij zodanig waren, met de Engelen vergezelschaft waren, en met hen spraken; en dat zo door hen de Hemel met de wereld verbonden is geweest; uit hoofde hiervan werd die tijd de Gouden Eeuw genoemd, waarover ook bij de oude schrijvers wordt gezegd dat de hemelbewoners met de mensen hebben gewoond, en omgang met hen hebben gehad zoals dien van een vriend met vrienden. Maar dat na hun tijden diegenen op hen zijn gevolgd die niet vanuit de overeenstemmingen zelf, maar vanuit de wetenschap der overeenstemmingen hebben gedacht, en dat er toen ook verbinding van den Hemel met den mens is geweest, maar niet zulk een binnenste; de tijd van hen is die welke de Zilveren Eeuw wordt genoemd. Dat er daarna diegenen op hen zijn gevolgd die weliswaar de overeenstemmingen kenden, maar niet vanuit de wetenschap ervan dachten, ter oorzaak hiervan dat zij in

83 Dat het Woord door louter overeenstemmingen is geschreven, n. 8615. Dat de mens door het Woord verbinding heeft met den Hemel, n. 2899, 6943, 9396, 9400, 9401, 10375, 10452.

84 Aangaande den geestelijken zin des Woords zie men in het werkje over het Witte Paard, waarover in de Apocalyps wordt gehandeld.

het natuurlijk goede waren, en niet zoals de vorigere in het geestelijk goede; de tijd van dezen werd de Koperen Eeuw genoemd. Dat na de tijden van dezen de mens geleidelijk uitwendig is geworden, en ten slotte lichamenlijk, en dat de wetenschap der overeenstemmingen toen geheel en al teloor is gegaan, en met haar de erkenning van den Hemel, en van verscheidene dingen die des Hemels zijn. Dat zij die eeuwen naar het goud, het zilver, en het koper hebben genoemd, was eveneens vanuit overeenstemming,⁸⁵ aangezien het goud vanuit overeenstemming het hemels goede betekent, waarin de Oudsten waren geweest; het zilver echter het geestelijk goede, waarin de Ouden na hen zijn geweest; en het koper het natuurlijk goede, waarin het naaste nageslacht is geweest; het ijzer echter, waarnaar de laatste eeuw werd geheten, betekent het harde ware zonder het goede.

85 Dat het goud vanuit overeenstemming het hemels goede betekent, n. 113, 1551, 1552, 5658, 6914, 6917, 9510, 9874, 9881. Dat het zilver het geestelijk goede betekent, of het ware vanuit hemelsen oorsprong, n. 1551, 1552, 2954, 5658. Dat het koper het natuurlijk goede betekent, n. 425, 1551. Dat het ijzer het ware in het laatste der orde betekent, n. 425, 426.

Over de zon in den Hemel

116. In den Hemel verschijnt niet de zon der wereld, noch wat ook dat uit die zon is, omdat dat alles natuurlijk is; de natuur zet immers uit die zon in, en al wat door haar wordt voortgebracht, wordt het natuurlijke genoemd. Het geestelijke echter, waarin de Hemel is, is boven de natuur, en geheel en al van het natuurlijke onderscheiden; ook hebben zij onder elkander geen gemeenschap dan door overeenstemmingen. Hoedanig het onderscheid is, kan men begrijpen vanuit de dingen die eerder in n. 38 over de graden zijn gezegd, en hoedanig de vergemeenschapping is, vanuit de dingen die in de beide voorgaande artikelen over de overeenstemmingen zijn gezegd.

117. Maar ofschoon in den Hemel niet de zon der wereld verschijnt, noch wat ook dat vanuit die zon is, is daar nochtans een Zon, is daar Licht, en is daar Warmte en zijn daar alle dingen die in de wereld zijn, en ontelbare dingen meer, doch niet vanuit eenderen oorsprong, want de dingen die in den Hemel zijn, zijn geestelijk, en die welke in de wereld zijn, zijn natuurlijk. De Zon des Hemels is de Heer, het Licht daar is het Goddelijk Ware, en de Warmte daar is het Goddelijk Goede, welke uit den Heer als Zon voortgaan; vanuit dien oorsprong zijn alle dingen die in de Hemelen ontstaan en verschijnen; maar aangaande het Licht en de Warmte, en aangaande de dingen die daaruit ontstaan in den Hemel, zal in de volgende artikelen worden gesproken; hier alleen over de Zon daar. Dat de Heer in den Hemel verschijnt als Zon, komt omdat Hij de Goddelijke Liefde is, vanuit welke alle geestelijke dingen ontstaan, en door middel van de zon der wereld alle natuurlijke dingen; die Liefde is het welke als Zon blinkt.

118. Dat de Heer daadwerkelijk in den Hemel als Zon verschijnt, is mij niet slechts door de Engelen gezegd, maar ook ettelijke malen te zien gegeven; en daarom zou ik de dingen die ik aangaande den Heer als Zon heb gehoord en gezien, hier in het kort willen beschrijven. De Heer verschijnt als Zon niet in den Hemel, maar hoog boven de Hemelen; ook niet boven het hoofd of in de kruin, maar vóór de aangezichten der Engelen, op gemiddelde hoogte; Hij verschijnt in twee plaatsen, in de ene vóór het rechteroog, in de andere vóór het linkeroog, op een aanzienlijken afstand. Vóór het rechteroog verschijnt Hij geheel en al als Zon, met een eender vuur als het ware, en van een eendere grootte als waarin de zon der wereld verschijnt; vóór het linkeroog echter verschijnt Hij niet als Zon, maar als Maan, van een eendere blankheid maar met meer glinstering, en van een eendere grootte als de maan van onzen aardbol, maar zij verschijnt omgord met meerdere kleinere maantjes als het

ware, waarvan een ieder eender blinkend wit is en glinstert. Dat de Heer in twee plaatsen met zulk een verschil verschijnt, komt omdat Hij aan een ieder verschijnt volgens het hoedanige van de opneming van Hem, en derhalve anders aan hen die Hem met het goede der liefde opnemen en anders aan hen die Hem met het goede des geloofs opnemen; aan hen die Hem opnemen met het goede der liefde, verschijnt Hij als Zon, vurig en vlammig volgens de opneming; dezen zijn in Zijn hemels Rijk; doch aan hen die Hem met het goede des geloofs opnemen, verschijnt Hij als Maan, blinkend wit en glinsterend volgens de opneming, dezen zijn in Zijn geestelijk Rijk;⁸⁶ de oorzaak hiervan is deze dat het goede der liefde overeenstemt met het vuur; vandaar is het vuur in den geestelijken zin de liefde; en dat het goede des geloofs overeenstemt met het licht, en eveneens het licht in den geestelijken zin het geloof is.⁸⁷ Dat Hij voor de ogen verschijnt, komt omdat de innerlijke dingen, welke des gemoeds zijn, door de ogen zien, vanuit het goede der liefde door het rechteroog, en vanuit het goede des geloofs door het linkeroog;⁸⁸ want alle dingen die aan de rechterhelft bij den Engel zijn, en eveneens bij den mens, stemmen overeen met het goede vanuit hetwelk het ware is, en de dingen die aan de linkerhelft zijn, stemmen overeen met het ware hetwelk vanuit het goede is;⁸⁹ het goede des geloofs is in zijn wezen het ware vanuit het goede.

86 Dat de Heer in den Hemel als Zon verschijnt, en dat Hij de Zon des Hemels is, n. 1053, 3636, 3643, 4060. Dat de Heer aan hen die in het hemels Rijk zijn, waar de liefde tot Hem regeert, als Zon verschijnt; en aan hen die in het geestelijk Rijk zijn, waar de liefde jegens den naaste en het geloof regeert, als Maan verschijnt, n. 1521, 1529, 1530, 1531, 1837, 4696. Dat de Heer als Zon verschijnt op gemiddelde hoogte vóór het rechteroog, en als Maan vóór het linkeroog, n. 1053, 1521, 1529, 1530, 1531, 3636, 3643, 4321, 5097, 7078, 7083, 7173, 7270, 8812, 10809. Dat de Heer werd gezien als Zon en als Maan, n. 1531, 7173. Dat het Goddelijke zelf des Heren ver boven Zijn Goddelijke in den Hemel is, n. 7270, 8760.

87 Dat het vuur in het Woord de liefde betekent in den enen en den anderen zin, n. 934, 4906, 5215. Dat het heilig of het hemels vuur de Goddelijke Liefde betekent, n. 934, 6314, 6932. Dat het helse vuur de liefde van zich en van de wereld betekent, en alle begerigheid, welke van die liefden is, n. 1861, 5071, 6314, 6832, 7575, 10747. Dat de liefde het vuur des levens is, en dat het leven zelf daadwerkelijk daaruit is, n. 4096, 5071, 6032, 6314. Dat het licht het ware des geloofs betekent, n. 3395, 3485, 3636, 3643, 3993, 4302, 4413, 4415, 9548, 9684.

88 Dat het gezicht van het linkeroog overeenstemt met de ware dingen des geloofs, en dat het gezicht van het rechteroog overeenstemt met de goede dingen ervan, n. 4410, 6923.

89 Dat de dingen die aan de rechterzijde van den mens zijn, betrekking hebben op het goede vanuit hetwelk het ware is, en de dingen aan de linkerzijde op het ware vanuit het goede, n. 9495, 9604.

119. Vandaar komt het dat in het Woord de Heer ten aanzien van de liefde wordt vergeleken met de zon, en ten aanzien van het geloof met de maan; en eveneens dat de liefde uit den Heer tot den Heer wordt aangeduid met de zon, en het geloof uit den Heer tot den Heer wordt aangeduid met de maan; zoals in deze volgende plaatsen: *Het licht der maan zal zijn zoals het licht der zon; het licht echter der zon zal zevenvoudig zijn, als het licht van zeven dagen*, Jes. xxx: 26. *Ik zal, wanneer Ik u zal hebben uitgeblust, de Hemelen bedekken, en de sterren zwart maken; de zon zal Ik met een wolk bedekken, en de maan zal haar licht niet laten schijnen; alle schijnselgevers des lichts in de Hemelen zal Ik over u zwart maken, en Ik zal duisternis over uw land geven*, Ezech. xxxii: 7, 8. *Ik zal de zon verduisteren in haar opgang, en de maan zal haar licht niet laten glanzen*, Jes. xliii: 10. *De zon en de maan zullen zwart worden, en de sterren zullen haar glans terugtrekken; de zon zal verkeerd worden in duisternis, en de maan in bloed*, Joel ii: 2, 10, 31, hfdst. iv: 15. *De zon werd zwart zoals een haren zak, en de maan werd zoals bloed, en de sterren vielen op de aarde*, Apoc. vi: 12, 13. *Terstond na de verdrukking dier dagen zal de zon verduisterd worden, en de maan zal haar licht niet geven, en de sterren zullen van den Hemel vallen*, Matth. xxiv: 29, en elders; op deze plaatsen wordt met de zon de liefde aangeduid, en met de maan het geloof, en met de sterren de erkentissen van het goede en het ware;⁹⁰ van welke dingen wordt gezegd dat zij zwart worden, het licht verliezen, en van den Hemel vallen, wanneer zij er niet langer zijn. Dat de Heer als Zon in den Hemel verschijnt, staat eveneens vast uit Hem toen Hij van gedaante werd veranderd voor Petrus, Jakobus, en Johannes, namelijk: *dat Zijn aangezicht flitste zoals de zon*. Matth. xvii: 2; zo verscheen de Heer aan die discipelen toen zij aan het lichaam onttrokken waren, en in het licht des Hemels waren. Vandaar kwam het dat de Ouden, bij wie de uitbeeldende Kerk is geweest, het aangezicht naar de zon in het oosten keerden wanneer zij in den Goddelijken eredienst waren; vanuit hen is het dat men aan de tempels het uitzicht naar het oosten gaf.

120. Hoe groot en hoedanig de Goddelijke Liefde is, kan vaststaan uit de vergelijking met de zon der wereld, namelijk dat zij uiterst gloeiend is, en indien gij het wilt geloven, zij is veel gloeiender, weswege de Heer als Zon niet onmiddellijk in de Hemelen invloeit, maar de gloed Zijner liefde op den weg bij graden wordt getemperd, de temperingen verschijnen als stralende gordels rondom de Zon; en bovendien worden de Engelen oversluierd met een dunne

90 Dat de sterren en de gesternten in het Woord de erkentissen van het goede en het ware betekenen, n. 2495, 2849, 4697.

overeenkomende wolk, opdat zij niet door den invloed worden gekwetst;⁹¹ de Hemelen staan derhalve ervan af volgens de opneming; de hogere Hemelen zijn, omdat zij in het goede der liefde zijn, den Heer als Zon het dichtst nabij; de lagere Hemelen echter zijn, omdat zij in het goede des geloofs zijn, verder van Hem verwijderd; diegenen echter die in geen goede zijn, zoals zij die in de hel zijn, zijn het verst verwijderd, en daar voor zoveel verwijderd als zij in het tegengestelde tegen het goede zijn.⁹²

121. Wanneer de Heer echter in den Hemel verschijnt, hetgeen meermalen geschiedt, zo verschijnt Hij niet met de Zon omgord, maar in den Engellijken vorm, onderscheiden van de Engelen door het vanuit het aangezicht dóórschijnende Goddelijke; Hij is daar immers niet in persoon, want de Heer in persoon is bestendig met de Zon omgeven, maar Hij is in tegenwoordigheid door den aanblik; het is immers in den Hemel iets gewoons dat men zoals tegenwoordig verschijnt op de plaats waar de aanblik wordt gevestigd of begrensd, al is die plaats uiterst ver verwijderd van de plaats waar men daadwerkelijk is; die tegenwoordigheid wordt de tegenwoordigheid van het inwendig gezicht genoemd, waarover in hetgeen volgt. De Heer is ook mij verschenen buiten de Zon in den Engellijken vorm, een weinig beneden de Zon in de hoogte; en eveneens nabij in een eenderen vorm, met lichtend aangezicht; eenmaal ook in het midden der Engelen als een vlammege stralenglans.

122. De zon der wereld verschijnt aan de Engelen als iets donkers vanwege het tegengestelde aan de Zon des Hemels, en de maan als iets duisters vanwege

91 Hoedanig en hoe groot de Goddelijke Liefde des Heren is, toegelicht door de vergelijking met het vuur van de zon der wereld, n. 6834, 6844, 6849. Dat de Goddelijke Liefde des Heren de liefde jegens het gehele menselijke geslacht is om dat te zaligen, n. 1820, 1865, 2253, 6872. Dat de liefde die het naast voortgaat uit het vuur van de liefde des Heren, den Hemel niet binnentreedt, maar dat zij rondom de Zon verschijnt zoals een stralende gordel, n. 7270. Dat ook de Engelen worden oversluierd met een dunne overeenstemmende wolk, opdat zij niet worden gekwetst door den invloed der gloeiende liefde, n. 6849.

92 Dat het met de tegenwoordigheid des Heren bij de Engelen is gesteld volgens de opneming van het goede der liefde en des geloofs uit Hem, n. 904, 4198, 4320, 6280, 6832, 7042, 8819, 9680, 9682, 9683, 10106, 10811. Dat de Heer aan een ieder verschijnt volgens diens hoedanige, n. 1861, 2235, 4198, 4206. Dat de hellen van de Hemelen worden verwijderd daardoor dat zij de tegenwoordigheid van de Goddelijke Liefde uit den Heer niet kunnen uithouden, n. 4299, 7519, 7738, 7989, 8157, 8266, 9327. Dat vandaar de hellen uiterst ver zijn verwijderd van de Hemelen, en dat dit de ontzaglijke kloof is, n. 9346, 10187.

het tegengestelde aan de Maan des Hemels, en dit bestendig; de oorzaak hiervan is deze dat het vurige der wereld overeenstemt met de liefde van zich, en het schijnselachtige daaruit overeenstemt met het valse vanuit die liefde; en de liefde van zich is geheel en al tegengesteld aan de Goddelijke Liefde, en het valse vanuit die liefde is geheel en al tegengesteld aan het Goddelijk Ware; en dat wat is tegengesteld aan de Goddelijke Liefde en aan het Goddelijk Ware, is dikke duisternis voor de Engelen. Vandaar komt het dat de zon der wereld en de maan aanbidden en zich voor dezelve inkrommen, in het Woord betekent zich en de valse dingen die vanuit de liefde van zich zijn, liefhebben, en dat zij die dit deden. werden uitgeroeid, Deut. iv: 19, hfdst. xviii: 3, 4, 5, Jerem. viii: 1, 2, Ezech. viii: 15, 16, 18, Apoc. xvi: 8. Matth. xiii: 6.⁹³

123. Aangezien de Heer in den Hemel als Zon verschijnt vanuit de Goddelijke Liefde welke in Hem en uit Hem is, keren derhalve ook allen die in de Hemelen zijn, zich bestendig tot Hem; zij die in het hemels Rijk zijn, tot Hem als Zon, zij die in het geestelijk Rijk zijn, tot Hem als Maan; diegenen echter die in de hel zijn, keren zich tot het donkere en het duistere, welke vanuit het tegengestelde zijn, aldus achterwaarts van den Heer af, ter oorzake hiervan dat allen die in de hellen zijn, in de liefde van zich en van de wereld zijn, aldus tegengesteld aan den Heer. Zij die zich tot het donkere keren dat in de plaats van de zon der wereld is, zijn in de hellen aan den rug, en worden geniën genoemd; zij die zich echter tot het duistere keren dat in de plaats van de maan is, zijn in de hellen van voren, en worden geesten genoemd; vandaar komt het dat van hen die in de hellen zijn, wordt gezegd dat zij in de duisternis zijn, en van hen die in de Hemelen zijn, dat zij in het licht zijn; de duisternis betekent het valse vanuit het boze, en het licht het ware vanuit het goede. Dat zij zich aldus keren, is ter oorzake hiervan dat allen in het andere leven tot die dingen schouwen welke in hun innerlijke dingen regeren, aldus tot hun liefden, en de innerlijke dingen maken het aangezicht van den Engel en den geest; en in de geestelijke wereld zijn de streken niet bepaald zoals in de natuurlijke wereld, maar het is het aangezicht dat ze bepaalt. De mens keert zich ook eender ten aanzien van zijn geest, achterwaarts van den Heer af hij

93 Dat de zon der wereld niet aan de Engelen verschijnt, maar in plaats ervan iets duisters aan den rug vanwege het tegengestelde aan de Zon des Hemels of aan den Heer, n. 7078, 9755. Dat de zon in den tegenovergestelden zin de liefde van zich betekent, n. 2441; in welken zin met de zon aanbidden wordt aangeduid de dingen aanbidden die strijdig zijn met de hemelse liefde of met den Heer, n. 2441, 10584. Dat de Zon des Hemels voor hen die in de hellen zijn, dikke duisternis is, n. 2441.

die in de liefde van zich en van de wereld is, en tot Hem hij die in de liefde tot Hem en jegens den naaste is; maar de mens weet dat niet, omdat hij in de natuurlijke wereld is, waar de streken worden bepaald volgens den opgang en den ondergang der zon; doch dit zal, omdat het bezwaarlijk door den mens kan worden gevat, worden toegelicht in hetgeen volgt, waar zal worden gehandeld over de streken, de ruimte, en den tijd in den Hemel.

124. Omdat de Heer de Zon des Hemels is, en alle dingen die uit Hem zijn, Hem beogen, is de Heer ook het gemeenschappelijke middelpunt waaruit alle richting en bepaling is.⁹⁴ En derhalve zijn eveneens in Zijn tegenwoordigheid en onder Zijn toezicht alle dingen die beneden zijn, zowel die welke in de Hemelen, als die welke op aarde zijn.

125. Vanuit deze dingen kunnen nu in een helderder licht de dingen worden gezien die in de voorafgezonden artikelen aangaande den Heer zijn gezegd en getoond, namelijk: *dat Hijzelf de God des Hemels is*, n. 2 tot 6. *Dat Zijn Goddelijke den Hemel maakt*, n. 7 tot 12. *Dat het Goddelijke des Heren in den Hemel is de liefde tot Hem en de liefde jegens den naaste*, n. 13 tot 19. *Dat er overeenstemming is van alle dingen der wereld met den Hemel, en door den Hemel met den Heer*, n. 87 tot 115. Voorts *dat de zon der wereld en de maan overeenstemmen*, n. 105.

94 Dat de Heer het gemeenschappelijke middelpunt is waarheen zich alle dingen des Hemels keren, n. 3633.

Over het Licht en de warmte in den Hemel

126. Dat er licht in de Hemelen is, kunnen diegenen niet vatten die alleen vanuit de natuur denken; terwijl er toch in de Hemelen zulk een groot licht is, dat het met vele graden het middaglicht in de wereld te boven gaat; dat licht is mij meermalen verschenen, ook in de tijden van den avond en den nacht. In het begin was ik verwonderd toen ik de Engelen hoorde zeggen dat het licht der wereld nauwelijks iets anders dan een schaduw is ten opzichte van het licht des Hemels, maar daar het door mij is gezien, kan ik dat getuigen; het blinkend witte ervan en de schittering ervan zijn zodanig dat zij niet kunnen worden beschreven. De dingen die mij in de Hemelen verschenen, verschenen mij in dat licht, aldus helderder en meer onderscheiden dan de dingen die in de wereld verschijnen.

127. Het licht des Hemels is niet natuurlijk zoals het licht der wereld, maar het is geestelijk; het is immers uit den Heer als Zon, en de Zon is de Goddelijke Liefde, zoals in het voorgaande artikel is getoond. Dat wat uit den Heer als Zon voortgaat, wordt in de Hemelen het Goddelijk Ware genoemd; het is evenwel in zijn wezen het Goddelijk Goede verenigd met het Goddelijk Ware; daaruit hebben de Engelen het licht en de warmte; vanuit het Goddelijk Ware hebben de Engelen het licht, en vanuit het Goddelijk Goede hebben zij de warmte. Daaruit kan vaststaan dat het licht des Hemels, omdat het vanuit een zodanigen oorsprong is, geestelijk en niet natuurlijk is; eender de warmte.⁹⁵

128. Dat het Goddelijk Ware voor de Engelen het licht is, komt omdat de Engelen geestelijk zijn, en niet natuurlijk; de geestelijken zien vanuit hun Zon, en de natuurlijken vanuit de hunne; en het is het Goddelijk Ware, vanuit hetwelk de Engelen het verstand hebben, en het verstand is hun inwendig gezicht, hetwelk invloeit in hun uitwendig gezicht, en hetzelfde voortbrengt; vandaar verschijnen de dingen die in den Hemel uit den Heer als Zon verschijnen, in het licht.⁹⁶ Omdat daaruit de oorsprong van het licht in den Hemel is, wordt derhalve hetzelfde daar gevariëerd volgens de opneming van

95 Dat alle licht in de Hemelen is uit den Heer als Zon, n. 1053, 1521, 3195, 3341, 3636, 3643, 4415, 9548, 9684, 10809. Dat het uit den Heer voortgaande Goddelijk Ware in den Hemel als licht verschijnt, en alle licht des Hemels te voorschijn brengt, n. 3195, 3222, 5400, 8644, 9399, 9548, 9684.

96 Dat het licht des Hemels zowel het gezicht als het verstand der Engelen en der geesten beschijnt, n. 2776, 3138.

het Goddelijk Ware uit den Heer, of, wat hetzelfde is, volgens het inzicht en de wijsheid waarin de Engelen zijn; anders is het dus in het hemels Rijk dan in het geestelijk Rijk, en anders in ieder gezelschap; het licht in het hemels Rijk verschijnt vlammig, omdat de Engelen die daar zijn, het licht uit den Heer als Zon opnemen; het licht echter in het geestelijk Rijk is blinkend wit, omdat de Engelen die daar zijn, het licht uit den Heer als Maan opnemen; men zie boven n. 118; voor het ene gezelschap is ook het licht niet eender als voor het andere; ook in ieder gezelschap verschilt het; in een groter licht daar zijn zij die in het midden zijn, en in een kleiner licht zij die rondom zijn; men zie n. 43. In één woord, in den zelfden graad waarin de Engelen opnemingen van het Goddelijk Ware zijn, dat is, in het inzicht en de wijsheid uit den Heer, hebben zij licht.⁹⁷ Vandaar worden de Engelen des Hemels Engelen des lichts genoemd.

129. Omdat de Heer in de Hemelen het Goddelijk Ware is, en het Goddelijk Ware daar het Licht is, wordt de Heer derhalve in het Woord het Licht genoemd, desgelijks elk Ware dat uit Hem is, zoals in deze volgende plaatsen: *Jezus zeide: Ik ben het Licht der wereld; die Mij volgt, zal in de duisternis niet wandelen, maar zal het licht des levens hebben,* Joh. VIII: 12. *Zolang Ik in de wereld ben, ben Ik het Licht der wereld,* Joh. IX: 5. *Jezus zeide: Nog slechts een klein weinig is het Licht met u; wandelt terwijl gij het Licht hebt, opdat niet de duisternis u grijpt; terwijl gij het Licht hebt, gelooft in het Licht, opdat gij zonen des Lichts moogt zijn; Ik, het Licht, ben in de wereld gekomen, opdat een ieder die in Mij gelooft, in de duisternis niet blijve,* Joh. XII: 35, 36, 46. *Het Licht is in de wereld gekomen, maar de mensen hebben de duisternis liever gehad dan het Licht,* Joh. III: 19. Johannes zegt aangaande den Heer: *Deze is het ware Licht hetwelk elk mens beschijnt,* Joh. I: 4, 9. *Het volk dat in de duisternis zat, heeft een groot Licht gezien; en dengenen die in de schaduw des doods zaten, is een Licht opgegaan,* Matth. IV: 16. *Ik zal U geven tot een verbond des volks, tot een Licht der natiën,* Jes. XLII: 6. *Ik heb U gesteld tot een Licht der natiën opdat Gij Mijn heil zijt tot aan het uiteinde der aarde,* Jes. XLIX: 6. *De natiën die behouden zijn, zullen tot Zijn Licht wandelen,* Apoc. XXI: 24. *Zend Uw licht en Uw waarheid; die zullen mij leiden,* Psalm XLIII: 3. In deze plaatsen en in andere

97 Dat het met het licht in den Hemel is gesteld volgens het inzicht en de wijsheid der Engelen, n. 1524, 1529, 1530, 3339. Dat er evenzovele verschillen van licht in de Hemelen zijn als er engellijke gezelschappen zijn, aangezien er voortdurende verscheidenheden in de Hemelen zijn ten aanzien van het goede en het ware, aldus ten aanzien van de wijsheid en het inzicht, n. 684, 690, 3241, 3744, 3745, 4414, 5598, 7236, 7833, 7836.

wordt de Heer Licht genoemd vanwege het Goddelijk Ware, hetwelk vanuit Hem is; desgelijks wordt het ware zelf het licht genoemd. Aangezien uit den Heer als Zon het licht is in de Hemelen, verscheen derhalve, toen Hij van gedaante werd veranderd voor Petrus, Jakobus, en Johannes, *Zijn aangezicht zoals de zon, en Zijn bekleedselen zoals het licht, glinsterend en blinkend wit zoals de sneeuw, zodanig als een voller op aarde niet wit kan maken*, Markus ix: 3, Matth. xvii: 2; dat de bekleedselen des Heren aldus verschenen, kwam omdat zij het Goddelijk Ware uitbeeldden hetwelk uit Hem in de Hemelen is; de klederen betekenen in het Woord ook de ware dingen;⁹⁸ weshalve er wordt gezegd bij David: *Jehovah, Gij bekleedt U met het licht zoals met een kleet*, Psalm civ: 2.

130. Dat het licht in de Hemelen geestelijk is, en dat dat licht het Goddelijk Ware is, kan men ook hieruit opmaken dat de mens eveneens geestelijk licht heeft, en dat hij vanuit dat licht verlichting heeft voor zoveel als hij in het inzicht en in de wijsheid is vanuit het Goddelijk Ware. Het geestelijk licht van den mens is het licht van zijn verstand, welks voorwerpen de ware dingen zijn die hij analytisch in orden rangschikt, tot redenen vormt, en vanuit dewelke hij dingen in een reeks besluit.⁹⁹ Dat het een werkelijk licht is vanuit hetwelk het verstand zulke dingen ziet, weet de natuurlijke mens niet, omdat hij hetzelfde niet met de ogen ziet, noch hetzelfde opmerkt met de denking; maar nochtans kennen velen het, en onderscheiden het eveneens van het natuurlijk licht waarin diegenen zijn die natuurlijk en niet geestelijk denken; natuurlijk denken zij die slechts tot de wereld schouwen en aan de natuur alle dingen toekennen; geestelijk echter denken zij die tot den Hemel schouwen, en aan het Goddelijke alle dingen toekennen. Dat er het ware licht is hetwelk

98 Dat de klederen in het Woord de ware dingen betekenen, omdat zij het goede bekleden, n. 1073, 2576, 5248, 5319, 5954, 9216, 9952, 10536. Dat de klederen des Heren toen Hij van gedaante was veranderd, het Goddelijk Ware betekenden, voortgaande vanuit Zijn Goddelijke Liefde, n. 9212, 9216.

99 Dat het licht des Hemels het verstand van den mens beschijnt; dat derhalve de mens redelijk is, n. 1524, 3138, 3167, 4408, 6608, 8707, 9126, 9399, 10569. Dat het verstand wordt verlicht, omdat het het recipient van het ware is, n. 6222, 6608, 10659. Dat het verstand wordt verlicht voor zoveel als de mens het ware opneemt in het goede uit den Heer, n. 3619. Dat het verstand zodanig is als de ware dingen vanuit het goede zijn waaruit het gevormd is, n. 10064. Dat het verstand het licht vanuit den Hemel heeft, zoals het gezicht het licht vanuit de wereld, n. 1524, 5114, 6608, 9128. Dat het licht des Hemels uit den Heer steeds bij den mens aanwezig is, maar dat het voor zoveel invloeit als de mens in het ware vanuit het goede is, n. 4060, 4213.

het gemoed verlicht, volledig onderscheiden van het licht dat het natuurlijk schijnsel wordt genoemd, is mij vele malen te doorvatten en eveneens te zien gegeven; ik ben innerlijk bij graden in dat licht opgeheven, en naar gelang ik werd opgeheven, werd het verstand verlicht, totdat ik tenslotte dingen doorvatte die ik tevoren niet had doorvat, en tenslotte zulke dingen die zelfs niet kunnen worden begrepen met de denking vanuit het natuurlijk schijnsel: ik was somtijds verontwaardigd dat zij niet werden begrepen, terwijl zij toch helder en met doorzicht werden doorvat in het hemelse licht.¹⁰⁰ Omdat het verstand licht heeft, wordt derhalve van hetzelfde iets eenders gezegd als wat van het oog wordt gezegd, namelijk dat het ziet en in het licht is, wanneer het doorvat, en dat er voor hetzelfde het duistere en een schaduw is, wanneer het niet doorvat, en eendere dingen meer.

131. Aangezien het licht des Hemels het Goddelijk Ware is, is derhalve dat licht eveneens de Goddelijke Wijsheid en het Goddelijk Inzicht; weswege hetzelfde wordt verstaan onder opgeheven worden in het licht des Hemels als onder opgeheven worden in het inzicht en in de wijsheid, en verlicht worden; deswege is het licht bij de Engelen geheel en al in den zelfden graad volgens het inzicht en de wijsheid van hen. Omdat het licht des Hemels de Goddelijke Wijsheid is, worden derhalve allen gekend zodanig als zij zijn in het licht des Hemels; de innerlijke dingen van een ieder liggen daar open in het aangezicht, geheel en al zodanig als zij zijn; ook niet het minste ligt verscholen; de innerlijke Engelen hebben het ook lief dat alle dingen bij hen openliggen, aangezien zij niets dan alleen het goede willen. Anders is het gesteld met hen die beneden den Hemel zijn, en het goede niet willen; die vrezen derhalve zeer dat zij in het licht des Hemels worden beschouwd. En, wat wonderlijk is, zij die in de hel zijn, verschijnen onder elkander als mensen, maar in het licht des Hemels als monsters, van huiveringwekkend aangezicht en van huiveringwekkend lichaam, geheel en al in den vorm van hun boze.¹⁰¹ Eender verschijnt de mens ten aanzien van zijn geest, wanneer hij door de Engelen wordt geschouwd; indien hij goed is, verschijnt hij als een mens, schoon vol-

100 Dat de mens, wanneer hij uit het zinlijke wordt opgeheven, in een milder licht komt, en tenslotte in het hemelse licht, n. 6313, 6315, 9407. Dat er daadwerkelijke opheffing in het licht des Hemels is, wanneer de mens in het inzicht is, n. 3190. Welk een groot licht er werd doorvat toen ik van de wereldlijke ideeën was afgeleid, n. 1526, 6608.

101 Dat zij die in de hellen zijn, in hun schijnsel, hetwelk een schijnsel is zoals vanuit vurige kolen, aan elkander zoals mensen verschijnen, maar in het licht des Hemels zoals monsters, n. 4532, 4533, 4674, 5057, 5058, 6605, 6626.

gens zijn goede; indien hij boos is, verschijnt hij als een monster, wanstaltig volgens zijn boze. Daaruit blijkt dat alle dingen worden geopenbaard in het licht des Hemels; zij worden geopenbaard omdat het licht des Hemels het Goddelijk Ware is.

132. Omdat het Goddelijk Ware het licht in de Hemelen is, lichten derhalve alle ware dingen, waar zij ook zijn, hetzij binnen den Engel, hetzij buiten hem, voorts hetzij binnen de Hemelen, hetzij buiten dezelve; toch lichten de ware dingen buiten de Hemelen niet zo als de ware dingen binnen de Hemelen; de ware dingen buiten de Hemelen lichten koud, zoals een sneeuwige zonder warmte, aangezien zij niet het wezen trekken uit het goede gelijk als de ware dingen binnen de Hemelen; en daarom wordt dat koude licht ook verstrooid bij het binnenvallen van het licht des Hemels, en indien het boze daaronder is, zo wordt het in duisternis verkeerd; dit heb ik ettelijke malen gezien, en verscheidene andere vermeldenswaardige dingen aangaande de lichtende ware dingen, welke hier worden voorbijgegaan.

133. Nu zal iets worden gezegd aangaande de warmte des Hemels; de warmte des Hemels is in haar wezen de liefde; zij gaat voort uit den Heer als Zon, en dat deze de Goddelijke Liefde in den Heer en uit den Heer is, zie men in het voorgaande artikel getoond; daaruit blijkt dat de warmte des Hemels evenzeer geestelijk is als het licht des Hemels, omdat zij vanuit den zelfden oorsprong is.¹⁰² Het zijn twee dingen welke uit den Heer als Zon voortgaan: het Goddelijk Ware en het Goddelijk Goede; het Goddelijk Ware vertoont zich in de Hemelen als licht, en het Goddelijk Goede als warmte; maar het Goddelijk Ware en het Goddelijk Goede zijn aldus verenigd dat zij niet twee, maar één zijn; doch nochtans zijn zij bij de Engelen gescheiden; er zijn immers Engelen die het Goddelijk Goede meer opnemen dan het Goddelijk Ware; en er zijn er die het Goddelijk Ware meer opnemen dan het Goddelijk Goede; zij die meer het Goddelijk Goede opnemen, zijn in het hemels Rijk des Heren; zij die meer het Goddelijk Ware opnemen, zijn in het geestelijk Rijk des Heren; de volmaaktste Engelen zijn zij die het ene en het andere in eenderen graad opnemen.

134. De warmte des Hemels is, evenals het licht des Hemels, overal verschillend, anders in het hemels Rijk, en anders in het geestelijk Rijk, en eveneens

¹⁰² Dat er twee oorsprongen der warmte zijn, en eveneens twee oorsprongen des lichts, vanuit de zon der wereld en vanuit de Zon des Hemels, n. 3338, 5215, 7324. Dat de warmte uit den Heer als Zon de aandoening is die der liefde is, n. 3636, 3643. Dat vandaar de geestelijke warmte in haar wezen de liefde is, n. 2146, 3338, 3339, 6314.

anders in elk gezelschap daar; zij verschilt niet slechts in graad, maar ook in hoedanigheid; zij is intenser en zuiverder in het hemels Rijk des Heren, omdat de Engelen daar meer het Goddelijk Goede opnemen; minder intens en zuiver is zij in het geestelijk Rijk des Heren, omdat de Engelen daar meer het Goddelijk Ware opnemen; ook verschilt zij in ieder gezelschap volgens de opneming. Er is eveneens warmte in de hellen, maar een onreine.¹⁰³ Het is de warmte in den Hemel welke wordt verstaan onder het heilig en het hemels vuur, en het is de warmte der hel welke wordt verstaan onder het profane en het helse vuur; en onder de ene en de andere wordt de liefde verstaan; onder het hemels vuur de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste, en elke aandoening die van die liefden is; en onder het helse vuur de liefde van zich en de liefde van de wereld, en elke begerigheid die van die liefden is.¹⁰⁴ Dat de liefde een warmte vanuit geestelijken oorsprong is, blijkt uit het warm worden volgens de liefde; de mens ontbrandt immers en wordt warm volgens de hoeveelheid en het hoedanige ervan, en de hitte ervan openbaart zich wanneer zij wordt aangevallen; vandaar eveneens komt het dat het een aanvaard gebruik is om te spreken van ontstoken worden, warm worden, blaken, koken, vuur vatten, wanneer er sprake is van de aandoeningen die van de liefde van het goede zijn, en eveneens van de begerigheden die van de liefde van het boze zijn.

135. Dat de uit den Heer als Zon voortgaande liefde in den Hemel als warmte wordt gevoeld, komt omdat de innerlijke dingen der Engelen vanuit het Goddelijk Goede hetwelk uit den Heer is, in de liefde zijn, van waar de uiterlijke dingen, welke daaruit warm worden, in de warmte zijn. Daarvandaan is het dat in den Hemel de warmte en de liefde met elkander wederzijds aldus overeenstemmen dat een ieder daar in een zodanige warmte is in hoedanige liefde hij is, volgens de dingen die vlak boven zijn gezegd. De warmte der wereld treedt volstrekt niet in de Hemelen binnen, omdat zij grover is, en natuurlijk en niet geestelijk. Anders echter bij de mensen, omdat de mensen zowel in de geestelijke wereld als in de natuurlijke wereld zijn; dezen worden ten aanzien van hun geest geheel en al volgens hun liefden warm, doch ten aanzien van het lichaam vanuit de ene en de andere, zowel vanuit de warmte van hun geest als vanuit de warmte der wereld; gene vloeit in deze in, omdat zij

103 Dat er in de hellen warmte is, maar een onreine, n. 1773, 2757, 3340; en dat de reuk daaruit is zoals in de wereld de reuk van mest en drek, en in de ergste hellen zoals van lijken, n. 814, 815, 817, 943, 944, 5394.

104 [Zie p. 73, noot 2.]

overeenstemmen. Hoedanig de overeenstemming is van de ene en de andere warmte, kan vaststaan uit de dieren, namelijk dat hun liefden, waarvan de voornaamste die is van kroost van hun eigen soort voort te brengen, uitbreken en werken volgens de aanwezigheid en het toevloeien van de warmte vanuit de zon der wereld, welke warmte er alleen is in den tijd van de lente en den zomer. Grotelijks bedriegen zich zij die geloven dat de invloeiende warmte der wereld de liefden opwekt; er bestaat immers geen invloed van het natuurlijke in het geestelijke, maar er is een invloed van het geestelijke in het natuurlijke; deze invloed is vanuit de Goddelijke orde, gene echter tegen de Goddelijke orde.¹⁰⁵

136. De Engelen hebben evenals de mensen een verstand en een wil; het licht des Hemels maakt het leven van hun verstand, omdat het licht des Hemels het Goddelijk Ware en vandaar de Goddelijke Wijsheid is; en de warmte des Hemels maakt het leven van hun wil, omdat de warmte des Hemels het Goddelijk Goede en vandaar de Goddelijke Liefde is; het eigenlijke leven zelf der Engelen is vanuit de warmte, niet echter vanuit het licht, tenzij voor zoveel als het warmte inheeft; dat het leven is vanuit de warmte, is duidelijk, want wanneer zij verwijderd is, vergaat het leven. Iets eenders is het geval met het geloof zonder de liefde, of met het ware zonder het goede, want het ware dat des geloofs wordt genoemd, is het licht, en het goede dat der liefde wordt genoemd, is de warmte.¹⁰⁶ Deze dingen blijken duidelijker uit de warmte en het licht der wereld, waarmede de warmte en het licht des Hemels overeenstemmen; vanuit de warmte der wereld, verbonden met het licht, worden alle dingen die op den aardbol zijn. levend gemaakt en bloeien; zij zijn verbonden in de tijden van de lente en den zomer; doch vanuit het van de warmte gescheiden licht wordt niets levend gemaakt en bloeit niets, maar alle dingen

105 Dat er geestelijke invloed is, en niet physische, aldus dat de invloed is vanuit de geestelijke wereld in de natuurlijke, en niet vanuit de natuurlijke in de geestelijke, n. 3219, 5119, 5259, 5427, 5428, 5477, 6322, 9110, 9111.

106 Dat ware dingen zonder het goede in zich niet ware dingen zijn, omdat zij het leven niet hebben; al het leven immers hebben de ware dingen vanuit het goede, n. 9603. Dat zij aldus als het ware een lichaam zonder ziel zijn, n. 3180, 9454. Dat ware dingen zonder het goede niet door den Heer worden aanvaard, n. 4368. Hoedanig het ware is zonder het goede, aldus hoedanig het geloof zonder de liefde, en hoedanig het ware vanuit het goede, of hoedanig het geloof vanuit de liefde, n. 1949, 1950, 1951, 1964, 5830, 5951. Dat de zaak op hetzelfde neerkomt of gij het ware dan wel het geloof, en het goede dan wel de liefde zegt, aangezien het ware is des geloofs, en het goede is der liefde, n. 2839, 4353, 4997, 7178, 7623, 7624, 10367.

verstarren en sterven af; zij zijn niet verbonden in den tijd van den winter; dan is de warmte afwezig, en het licht blijft aan. Vanuit die overeenstemming wordt de Hemel het Paradijs genoemd, aangezien daar het ware is verbonden met het goede, of het geloof met de liefde zoals het licht met de warmte in den lentetijd op aarde. Uit deze dingen kan nu helderder die waarheid vaststaan waarover boven in het desbetreffende artikel n. 13 tot 19, namelijk dat het Goddelijke des Heren in den Hemel de Liefde tot Hem en de liefde jegens den naaste is.

137. Bij Johannes wordt gezegd: *In den aanvang was het Woord, en het Woord was bij God, en God was het Woord; alle dingen zijn door Hetzelve gemaakt, en zonder Hetzelve is niets gemaakt dat gemaakt is. In Hetzelve was het leven, en het leven was het Licht der mensen. Het was in de wereld, en de wereld is door Hetzelve gemaakt. En het Woord is Vlees geworden, en het heeft onder ons gewoond, en wij hebben Zijn heerlijkheid gezien*, 1: 1, 3, 4, 10, 14. Dat het de Heer is Die wordt verstaan onder het Woord, is duidelijk, want er wordt gezegd dat het Woord Vlees is geworden. Wat echter in het bijzonder onder het Woord wordt verstaan, is nog niet bekend; het zal dus worden gezegd; het Woord is daar het Goddelijk Ware, hetwelk in den Heer en uit den Heer is,¹⁰⁷ en daarom wordt het daar ook het Licht genoemd, en dat dit het Goddelijk Ware is, is in de voorgaande dingen van dit artikel getoond. Dat door het Goddelijk Ware alle dingen gemaakt en geschapen zijn, zal nu worden ontvouwd. In den Hemel heeft het Goddelijk Ware alle macht, en zonder hetzelfde is er in het geheel geen macht;¹⁰⁸ alle Engelen worden vanwege het Goddelijk Ware Machten genoemd, en eveneens zijn zij voor zoveel als zij de opnemingen of de receptakels ervan zijn, Machten; zij hebben door hetzelfde de overhand op de hellen en op allen die zich verzetten; duizend vijanden

107 Dat 'woord' in de Heilige Schrift verschillende dingen betekent, namelijk een rede, een denking des gemoeds, elke zaak die daadwerkelijk bestaat, voorts iets, en in den hoogsten zin het Goddelijk Ware, en den Heer, n. 9987. Dat het Woord het Goddelijk Ware betekent, n. 2803, 2884, 4692, 5075, 5272, 7830, 9987. Dat het Woord den Heer betekent, n. 2533, 2859.

108 Dat het uit den Heer voortgaande Goddelijk Ware is hetwelk alle macht heeft, n. 6948, 8200. Dat alle macht in den Hemel is van het ware vanuit het goede, n. 3091, 3563, 6344, 6413, 8304, 9643, 10019, 10182. Dat de Engelen Machten worden geheten, en eveneens dat zij machten zijn, vanwege de opneming van het Goddelijk Ware uit den Heer, n. 9639. Dat de Engelen de recipienten zijn van het Goddelijk Ware uit den Heer, en dat zij vandaar in het Woord hier en daar goden worden geheten, n. 4295, 4402, 8301, 8192, 9398.

houden daar niet één straal van het licht des Hemels uit, hetwelk het Goddelijk Ware is; omdat de Engelen Engelen zijn krachtens de opneming van het Goddelijk Ware, zo volgt dat de ganse Hemel niet ergens anders vandaan is, want de Hemel is vanuit de Engelen. Dat het Goddelijk Ware zulk een grote Macht inheeft, kunnen diegenen niet geloven die aangaande het ware geen andere idee hebben dan zoals aangaande een denking of aangaande een rede, welke geen macht in hebben in zich dan alleen voor zoveel als anderen vanuit gehoorzaamheid doen; maar het Goddelijk Ware heeft macht in zich in, en wel zulk een macht dat door hetzelfde de Hemel is geschapen en de wereld is geschapen, met alle dingen die daarin zijn. Dat het Goddelijk Ware zulk een macht inheeft, kan door een tweetal vergelijkingen worden toegelicht, namelijk door de macht van het ware en het goede in den mens, en door de macht van het licht en de warmte vanuit de zon in de wereld. *Door de macht van het ware en het goede in den mens*; alle dingen, die de mens ook maar verricht, verricht hij vanuit het verstand en den wil; vanuit den wil handelt hij door het goede, en vanuit het verstand door het ware; alle dingen immers die in den wil zijn, hebben betrekking op het goede, en alle dingen die in het verstand zijn, hebben betrekking op het ware;¹⁰⁹ vanuit die dus doet de mens het ganse lichaam handelen, en duizend dingen schieten daar tegelijk uit eigen beweging op hun wenk en naar hun believen toe; daaruit blijkt dat het ganse lichaam gevormd is tot volgzaamheid aan het goede en het ware, bijgevolg vanuit het goede en het ware. *Door de macht van de warmte en het licht vanuit de zon in de wereld*; alle dingen die in de wereld groeien, zoals bomen, graangewassen, bloemen, grassen, vruchten, en zaden, ontstaan nergens anders vandaan dan door de warmte en het licht der zon; daaruit blijkt hoedanige macht van voortbrengen dezelve in hebben; wat dan niet het Goddelijk Licht, zijnde het Goddelijk Ware, en de Goddelijke Warmte, zijnde het Goddelijk Goede, vanuit welke, omdat daaruit de Hemel ontstaat, ook de wereld ontstaat, want door den Hemel ontstaat de wereld, zoals in de voorgaande dingen is getoond. Uit deze dingen kan vaststaan hoe het moet worden verstaan dat door het Woord alle dingen zijn gemaakt, en dat zonder Hetzelfde niets is gemaakt dat gemaakt is, en dat ook de wereld door Hetzelfde

109 Dat het verstand de recipient van het ware is, en de wil de recipient van het goede, n. 3623, 6125, 7503, 9300, 9930. Dat derhalve alle dingen die in het verstand zijn, betrekking hebben op de ware dingen, hetzij dat het ware dingen zijn, hetzij dat de mens gelooft dat het ware dingen zijn; en dat eender alle dingen die in den wil zijn, betrekking hebben op de goede dingen, n. 803, 10122.

is gemaakt, namelijk door het Goddelijk Ware uit den Heer.¹¹⁰ Van daar is het eveneens dat in het Boek der Schepping eerst wordt gesproken over het Licht, en in hetgeen volgt over de dingen die uit het Licht zijn, Gen. 1: 3, 4. En eveneens is het van daar dat alle dingen in het heelal, zowel in den Hemel als in de wereld, betrekking hebben op het goede en het ware, en op de verbinding ervan, opdat zij iets zijn.¹¹¹

139. Men moet weten dat het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware, welke uit den Heer als Zon in de Hemelen zijn, niet zijn in den Heer, maar uit den Heer. In den Heer is alleen de Goddelijke Liefde, welke het Zijn is vanuit hetwelk die dingen Ontstaan; Ontstaan vanuit Zijn wordt verstaan onder Voortgaan. Dit kan eveneens worden toegelicht door een vergelijking met de zon der wereld; de warmte en het licht die in de wereld zijn, zijn niet in de zon maar uit de zon, in de zon is alleen vuur, en vanuit hetzelfde ontstaan die warmte en dat licht en gaan voort.

140. Omdat de Heer als Zon de Goddelijke Liefde is, en de Goddelijke Liefde het Goddelijk Goede zelf is, wordt derhalve het Goddelijke dat uit Hem voortgaat, zijnde het Goddelijke van Hem in den Hemel, terwille van het onderscheid het Goddelijk Ware genoemd, hoewel het is het Goddelijk Goede verenigd met het Goddelijk Ware. Dit Goddelijk Ware is het hetwelk het uit Hem voortgaand Heilige wordt genoemd.

110 Dat het uit den Heer voortgaande Goddelijk Ware het *enig* werkelijke is, n. 6880, 7004, 8200. Dat door het Goddelijk Ware alle dingen gemaakt en geschapen zijn, n. 2803, 2884, 5272, 7835.

111 [Zie noot 2 op p. 64.]

Over de vier windstreken in den Hemel

141. In den Hemel zijn evenals in de wereld vier windstreken: het oosten, het zuiden, het westen, en het noorden, in de ene en de andere wereld bepaald door haar eigen zon, in den Hemel door de Zon des Hemels, zijnde de Heer, in de wereld door de zon der wereld; maar nochtans treedt tussen beide een groot verschil op, HET EERSTE is dit dat in de wereld het zuiden wordt geheten waar de zon in haar grootste hoogte boven de aarde is, het noorden waar zij in het tegengestelde beneden de aarde is, het oosten waar zij in de nachteveningen opgaat, en het westen daar waar zij dan ondergaat. Aldus worden in de wereld alle windstreken door het zuiden bepaald. In den Hemel wordt echter het oosten geheten waar de Heer als Zon verschijnt; daaraan tegenovergesteld is het westen; ter rechterzijde in den Hemel is het zuiden, en ter linkerzijde daar is het noorden, en dit bij elke wending van hun aangezicht en lichaam; aldus worden in den Hemel alle windstreken door het oosten bepaald. Dat het het oosten (*oriens*) wordt geheten waar de Heer als Zon verschijnt, is ter oorzaak hiervan dat alle oorsprong (*origo*) des levens uit Hem als Zon is; en eveneens wordt van den Heer voor zoveel als bij de Engelen de warmte en het licht, of de liefde en het inzicht uit Hem wordt opgenomen, gezegd dat Hij bij hen opgaat (*exoriri*); vandaar komt het eveneens dat de Heer in het Woord het Oosten (*Oriens*) wordt geheten.¹¹²

142. HET TWEDE verschil is dit dat de Engelen steeds van het aangezicht uit het oosten hebben, in den rug het westen, ter rechterzijde het zuiden, en ter linkerzijde het noorden; maar omdat dit bezwaarlijk in de wereld kan worden begrepen, ter oorzaak hiervan dat de mens zijn aangezicht naar elke windstreek keert, zal het derhalve worden ontvouwd. De ganse Hemel keert zich tot den Heer als tot zijn gemeenschappelijk middelpunt, vandaar keren zich alle Engelen daarheen; dat alle richting ook op den aardbol er een naar een gemeenschappelijk middelpunt is, is bekend; doch de richting in den Hemel verschilt hierin van de richting in de wereld, dat in den Hemel de naar voren gelegen dingen tot hun gemeenschappelijk middelpunt worden gekeerd, maar in de wereld de lagere dingen; de richting in de wereld is die welke de middelpuntzoekende wordt genoemd, en eveneens de zwaartekracht. De innerlijke dingen der Engelen zijn ook daadwerkelijk naar voren gekeerd; en omdat de

112 Dat de Heer in den hoogsten zin het Oosten is, omdat Hij de Zon des Hemels is, welke steeds in den opgang en nooit in den ondergang is, n. 101, 5097, 9668.

innerlijke dingen zich in het aangezicht vertonen, is het derhalve het aangezicht hetwelk de windstreken bepaalt.¹¹³

143. Maar dat de Engelen het oosten hebben van het aangezicht uit *bij elke wending van hun aangezicht en lichaam*, kan nog bezwaarlijker in de wereld worden begrepen, ter oorzaak hiervan dat de mens elke windstreek voor het aangezicht heeft al naar hij zich keert; derhalve zal ook dit worden ontvouwd. De Engelen wenden en buigen, eender als de mensen, hun aangezichten en hun lichamen naar elke zijde, onverschillig welke, doch nochtans hebben zij steeds het oosten voor ogen; maar de wendingen der Engelen zijn niet zoals de wendingen der mensen; zij zijn immers vanuit een anderen oorsprong, zij schijnen weliswaar eender, maar zij zijn nochtans niet eender. De regerende liefde is de oorsprong; vanuit die zijn alle bepalingen bij de Engelen en bij de geesten; want, zoals vlak boven is gezegd, hun innerlijke dingen zijn daadwerkelijk gekeerd tot hun gemeenschappelijk middelpunt, aldus in den Hemel tot den Heer als Zon; weswege, omdat de liefde bij voortduur vóór hun innerlijke dingen is, en het aangezicht vanuit de innerlijke dingen ontstaat, het is immers de uitwendige vorm ervan, derhalve vóór het aangezicht steeds die liefde is welke regeert; in de Hemelen is het dus de Heer als Zon, omdat Hij het is uit Wien zij de liefde hebben;¹¹⁴ en omdat de Heer Zelf in Zijn liefde bij de Engelen is, is het derhalve de Heer Die maakt dat zij den Heer schouwen onverschillig waarheen zij zich keren. Deze dingen kunnen nog niet verder worden toegelicht, maar in de volgende artikelen, in het bijzonder waar moet worden gehandeld over de uitbeeldingen en de schijnbaarheden, en over den tijd en de ruimte in den Hemel, zullen zij zich duidelijker aan het verstand vertonen. Dat de Engelen den Heer bestendig voor het aangezicht hebben, is mij door veel ondervinding te weten en eveneens te doorvatten gegeven; zo vaak als ik immers met de Engelen in gezelschap was, werd de tegenwoor-

113 Dat allen in den Hemel zich tot den Heer keren, n. 9828, 10130, 10189, 10219. Dat evenwel niet de Engelen zich tot den Heer keren, maar dat de Heer hen tot Zichzelf keert, n. 10189. Dat er niet de tegenwoordigheid van de Engelen bij den Heer is, maar de tegenwoordigheid des Heren bij de Engelen, n. 9415.

114 Dat allen in de geestelijke wereld zich bestendig tot hun liefden keren, en de windstreken daar van het aangezicht uit inzetten en bepaald worden, n. 10130, 10189, 10420, 10702. Dat het aangezicht tot overeenstemming van de innerlijke dingen is gevormd, n. 4791 tot 4805, 5695. Dat vandaar de innerlijke dingen vanuit het aangezicht opblinken, n. 3527, 4066, 4796. Dat het aangezicht één maakt met de innerlijke dingen bij de Engelen, n. 4796, 4797, 4799, 5695, 8250. Over den invloed van de innerlijke dingen in het aangezicht en in de spieren ervan, n. 3631, 4800.

digheid des Heren voor mijn aangezicht ontwaard, Die, hoewel Hij niet werd gezien, nochtans in het licht werd doorvat; dat het aldus is, betuigden de Engelen ook meermalen. Omdat de Heer bestendig voor het aangezicht der Engelen is, wordt het derhalve ook in de wereld gezegd dat men God voor ogen en voor het aangezicht moet hebben, en Hem moet schouwen, en dat diegenen Hem zien die in Hem geloven en Hem liefhebben. Dat de mens aldus spreekt, is vanuit de geestelijke wereld, want daaruit zijn verscheidene dingen in de menselijke spraak, ofschoon de mens niet weet dat zij daaruit zijn.

144. Dat er een zodanige toekering tot den Heer is, behoort tot de wonderbaarlijke dingen des Hemels, want daar kunnen verscheidenen op één plaats zijn, en de een kan aangezicht en lichaam ergens anders naartoe keren dan de ander, en nochtans zien allen den Heer vóór zich, en heeft een ieder aan zijn rechterzijde het zuiden, aan zijn linkerzijde het noorden, en in den rug het westen. Tot de wonderbaarlijke dingen behoort ook dat hoewel de gehele blik der Engelen tot het oosten is gericht, zij nochtans ook den blik op de drie overige windstreken hebben; maar op deze windstreken is de blik vanuit hun innerlijk gezicht, hetwelk dat van de denking is. Het behoort ook tot de wonderbaarlijke dingen dat het nooit aan iemand in den Hemel is geoorloofd om achter den rug van een ander te staan, en naar diens achterhoofd te schouwen, en dat dan de invloed van het goede en het ware, welke uit den Heer is, wordt verstoord.

145. Anders zien de Engelen den Heer, en anders ziet de Heer de Engelen; de Engelen zien den Heer door de ogen, de Heer echter ziet de Engelen in het voorhoofd; de oorzaak dat Hij hen in het voorhoofd ziet, is deze dat het voorhoofd overeenstemt met de liefde, en de Heer door de liefde invloeit in hun wil, en maakt dat Hij wordt gezien door het verstand, waarmede de ogen overeenstemmen.¹¹⁵

146. Maar de windstreken in de Hemelen die het hemels Rijk des Heren samenstellen, verschillen van de windstreken in de Hemelen die Zijn geestelijk Rijk samenstellen, ter oorzaak hiervan dat de Heer aan de Engelen die in Zijn hemels Rijk zijn, als Zon verschijnt, aan de Engelen echter die in Zijn

115 Dat het voorhoofd overeenstemt met de hemelse liefde, en dat derhalve met het voorhoofd in het Woord die liefde wordt aangeduid, n. 9936. Dat het oog overeenstemt met het verstand, omdat het verstand het inwendig gezicht is, n. 2701, 4410, 4526, 9051, 10569. En daarom betekent de ogen opheffen en zien, verstaan, doorvatten, en bemerken, n. 2789, 2829, 3198, 3202, 4083, 4086, 4339, 5684.

geestelijk Rijk zijn, als Maan; en het oosten is waar de Heer verschijnt. De afstand tussen de Zon en de Maan is daar een van dertig graden; vandaar is er een eendere van de windstreken. Dat de Hemel is onderscheiden twee Rijken, welke het hemels Rijk en het geestelijk Rijk worden genoemd, zie men in het desbetreffende artikel, n. 20 tot 28; en dat de Heer in het hemels Rijk als Zon verschijnt, en in het geestelijk Rijk als Maan, n. 118; maar nochtans worden de windstreken des Hemels daardoor niet ononderscheiden, aangezien de geestelijke Engelen niet kunnen opklimmen tot de hemelse Engelen, noch dezen kunnen nederdalen tot genen; men zie n. 35 boven.

147. Daaruit blijkt hoedanig de tegenwoordigheid des Heren in de Hemelen is, namelijk dat Hij overal is, en bij een ieder in het goede en het ware welke uit Hem voortgaan; bijgevolg dat Hij in het Zijne bij de Engelen is, zoals boven in n. 12 is gezegd; de doorvatting van de tegenwoordigheid des Heren is in hun innerlijke dingen; vanuit die zien de ogen, aldus zien zij Hem buiten zich, aangezien het continu is. Daaruit kan vaststaan hoe het moet worden verstaan dat de Heer is in hen en zij in den Heer zijn, volgens des Heren woorden: *Blijft in Mij, en Ik in u*, Joh. xv: 4. *Die Mijn Vlees eet en Mijn Bloed drinkt, blijft in Mij en Ik in hem*, Joh. vi: 56. Het Vlees des Heren betekent het Goddelijk Goede, en het Bloed het Goddelijk Ware.¹¹⁶

148. Allen in de Hemelen wonen onderscheiden volgens de windstreken; aan het oosten en aan het westen wonen zij die in het goede der liefde zijn; aan het oosten zij die in de heldere doorvatting ervan zijn, aan het westen zij die in de duistere doorvatting ervan zijn; aan het zuiden en het noorden wonen zij die in de wijsheid daaruit zijn; aan het zuiden zij die in het heldere licht der wijsheid zijn, aan het noorden zij die in het duistere licht der wijsheid zijn. De Engelen die in het geestelijk Rijk des Heren zijn, wonen eender als zij die in Zijn hemels Rijk zijn, maar toch met een verschil volgens het goede der liefde en het licht van het ware vanuit het goede; want de liefde in het hemels Rijk is de liefde tot den Heer, en het licht van het ware daaruit is de wijsheid; in het geestelijk Rijk echter is de liefde jegens den naaste, welke de naastenliefde wordt genoemd, en het licht van het ware daaruit is het inzicht, hetwelk eveneens het geloof wordt genoemd; men zie boven n. 23. Zij verschillen ook ten

¹¹⁶ Dat het Vlees des Heren in het Woord Zijn Goddelijk Menselijke en het Goddelijk Goede Zijner Liefde betekent, n. 3813, 7850, 9127, 10283. En dat het Bloed des Heren het Goddelijk Ware en het heilige des geloofs betekent, n. 4735, 4978, 7317, 7326, 7846, 7850, 7877, 9127, 9393, 10026, 10033, 10152, 10204.

aanzien van de windstreken, want de windstreken in het ene en het andere Rijk staan dertig graden van elkander af, zoals vlak boven in n 146 is gezegd. **149.** Eender wonen de Engelen onder elkander in ieder gezelschap des Hemels; aan het oosten wonen daar zij die in een groteren graad van liefde en naastenliefde zijn; aan het westen zij die het in kleineren graad zijn; aan het zuiden zij die in een groter licht van wijsheid en inzicht zijn; aan het noorden zij die in een kleiner licht zijn. Dat zij aldus onderscheiden wonen, komt omdat ieder gezelschap den Hemel weergeeft en eveneens de Hemel in kleineren vorm is; men zie boven n. 51 tot 58. Iets eenders geschiedt in de samenkomsten. Zij worden tot deze orde gevoerd vanuit den vorm des Hemels, vanuit welke een ieder zijn plaats weet. Er wordt ook uit den Heer in voorzien dat er in ieder gezelschap zijn vanuit elk geslacht, ter oorzake hiervan dat de Hemel ten aanzien van den vorm overal aan zichzelf eender zij. Maar nochtans verschilt de ordening van den gansen Hemel van de ordening van het gezelschap, zoals het gemene van het bijzondere; want de gezelschappen die aan het oosten zijn, munten uit boven de gezelschappen die aan het westen zijn, en die welke aan het zuiden zijn, munten uit boven die welke aan het noorden zijn.

150. Daarvandaan komt het dat de windstreken in de Hemelen zulke dingen betekenen die zijn bij hen die daar wonen, namelijk het oosten de liefde en het goede ervan in de heldere doorvatting, het westen dezelve in de duistere doorvatting, het zuiden de wijsheid en het inzicht in het heldere licht, en het noorden dezelve in het duistere licht. En omdat zulke dingen met de windstreken worden aangeduid, worden derhalve eendere dingen daarmee aangeduid in den inwendigen of den geestelijken zin des Woords,¹¹⁷ want de inwendige of de geestelijke zin is geheel en al volgens de dingen die in den Hemel zijn.

151. Het tegendeel is het geval voor hen die in de hellen zijn; zij die daar zijn, schouwen niet tot den Heer als Zon of als Maan, maar achterwaarts van den Heer af tot dat donkere hetwelk in de plaats van de zon der wereld is, en tot het duistere dat in de plaats van de maan van den aardbol is; zij die geniën worden genoemd, tot het donkere dat in de plaats van de zon der wereld is; en zij die geesten worden genoemd, tot het duistere dat in de plaats van de maan

¹¹⁷ Dat het oosten in het Woord de liefde in de heldere doorvatting betekent, n. 1250, 3708. Het westen de liefde in de duistere doorvatting, n. 3708, 9653. Het zuiden den staat des lichts of van de wijsheid en van het inzicht, n. 1458, 3708, 5672; en het noorden dien staat in het duistere, n. 3708.

van den aardbol is.¹¹⁸ Dat de zon der wereld en de maan van den aardbol niet in de geestelijke wereld verschijnen, maar in de plaats van die zon iets donkers vanwege het tegenovergestelde ten opzichte van de Zon des Hemels, en in de plaats van die maan iets duisters vanwege het tegenovergestelde ten opzichte van de Maan des Hemels, zie men boven in n. 122; vandaar zijn er voor hen windstreken die tegenovergesteld zijn aan de windstreken des Hemels; het oosten is voor hen daar waar dat donkere en duistere is; het westen is voor hen daar waar de Zon des Hemels is; het zuiden is voor hen aan de rechterzijde, en het noorden aan de linkerzijde; en dit eveneens in elke wending van hun lichaam, zij kunnen ook niet anders ter oorzaak hiervan dat alle richting van hun innerlijke dingen, en vandaar alle bepaling daarheen neigt en streeft; dat de richting der innerlijke dingen en vandaar de daadwerkelijke bepaling van alle dingen in het andere leven volgens de liefde is, zie men in n. 143. De liefde van hen die in de hellen zijn, is de liefde van zich en van de wereld, en het zijn die liefden welke worden aangeduid met de zon der wereld en de maan van den aardbol; men zie n. 122; en eveneens zijn die liefden tegenovergesteld aan de liefde tot den Heer en aan de liefde jegens den naaste;¹¹⁹ vandaar komt het dat zij zich tot die donkerten achterwaarts van den Heer af wenden. Zij die in de hellen zijn, wonen ook volgens hun windstreken; zij die in de boze dingen vanuit de liefde van zich zijn, wonen van hun oosten tot hun westen; zij die in de valse dingen van het boze zijn, wonen van hun zuiden tot hun noorden; maar over deze dingen beneden meer, waar over de hellen wordt gehandeld.

152. Wanneer de ene of andere boze geest onder de goede komt, zo plegen de windstreken aldus verward te worden dat de goeden nauwelijks weten waar hun oosten is; welk feit ook ik ettelijke malen gewaar werd en waarvan ik eveneens geesten heb horen gewagen die daarover klaagden.

153. De boze geesten verschijnen somtijds tot de windstreken des Hemels gekeerd, en dan hebben zij inzicht en doorvatting van het ware, maar geen aandoening van het goede; en daarom zijn zij, zodra zij zich tot hun windstreken achterwaarts omkeren, in geen inzicht en doorvatting van het ware,

118 Wie en hoedanig diegenen zijn die geniën worden genoemd, en wie en hoedanig diegenen die geesten worden genoemd, n. 947, 5035, 5977, 8593, 8622, 8625.

119 Dat zij die in de liefden van zich en van de wereld zijn, zich achterwaarts van den Heer afkeren, n. 10130, 10189, 10420, 10702. Dat de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste den Hemel maken, en de liefde van zich en de liefde van de wereld de hel maken, omdat zij tegenovergesteld zijn, n. 2041, 3610, 4225, 4776, 6210, 7366, 7369, 7490, 8232, 8678, 10455, 10741 tot 10745.

terwijl zij dan zeggen dat de ware dingen die zij gehoord en doorvat hebben, niet ware dingen maar valse dingen zijn; ook willen zij dat de valse dingen ware dingen zijn. Ik ben aangaande deze toekering ingelicht, namelijk dat bij de bozen het verstandelijke aldus kan worden toegekeerd, niet echter het willijke; en dat hierin door den Heer is voorzien te dien einde dat een ieder de ware dingen kan zien en erkennen, maar dat niemand dezelve opneemt tenzij hij in het goede is, omdat het het goede is hetwelk de ware dingen opneemt, en nooit het boze. Voorts dat iets eenders het geval is bij den mens, terwille hiervan dat hij door de ware dingen kan worden verbeterd, maar dat hij nochtans niet meer wordt verbeterd dan voor zoveel als hij in het goede is; en dat het vandaar is dat de mens eender tot den Heer kan worden gekeerd; maar dat hij, indien hij in het boze is ten aanzien van het leven, zich terstond achterwaarts omkeert en bij zich de valse dingen van zijn boze bevestigt tegen de ware dingen die hij heeft verstaan en gezien, en dat dit geschiedt wanneer hij bij zich vanuit zijn innerlijke denkt.

Over de veranderingen van den staat der Engelen in den Hemel

154. Onder de veranderingen van den staat der Engelen worden hun veranderingen verstaan ten aanzien van de liefde en het geloof, en vandaar van de wijsheid en het inzicht, aldus ten aanzien van de staten van hun leven. Van staten wordt gesproken met betrekking tot het leven en tot de dingen die des levens zijn, en omdat het engellijke leven het leven der liefde en des geloofs is, en vandaar der wijsheid en des inzichts, wordt derhalve van staten gesproken met betrekking tot die dingen, en worden zij staten der liefde en des geloofs, en staten der wijsheid en des inzichts genoemd. Hoe deze staten bij de Engelen worden veranderd, zal hier nu worden gezegd.

155. De Engelen zijn niet bestendig in een eenderen staat ten aanzien van de liefde, en vandaar ook niet in een eenderen staat ten aanzien van de wijsheid, want zij hebben alle wijsheid vanuit de liefde en volgens de liefde. Soms zijn zij in een staat van intense liefde, soms in een staat van niet intense liefde; die liefde neemt bij graden van haar grootsten tot haar kleinsten af; wanneer zij in den grootsten graad der liefde zijn, dan zijn zij in het licht en in de warmte huns levens, of in hun klaarte en verkwikkelijke; wanneer zij echter in den kleinsten graad zijn, dan zijn zij in de schaduw en de koude, of in hun duistere en onverkwikkelijke; uit den laatsten staat komen zij wederom tot den eersten terug, en zo voort. Die wisselingen volgen elkander de ene na de andere op, met verscheidenheid. Deze staten volgen op elkander zoals de variaties van den staat van licht en schaduw, van warmte en koude, of zoals morgen, middag, avond, en nacht, elken dag in de wereld, met een voortdurende verscheidenheid het gehele jaar door; zij stemmen ook overeen, de morgen met den staat hunner liefde in de klaarte, de middag met den staat hunner wijsheid in de klaarte, de avond met den staat hunner wijsheid in het duistere, en de nacht met den staat van geen liefde en van geen wijsheid. Maar men moet weten dat er geen overeenstemming is van den nacht met de staten des levens van hen die in den Hemel zijn, maar er is een overeenstemming met de ochtendschemering welke er is vóór den morgen; de overeenstemming van den nacht is er met hen die in de hel zijn.¹²⁰ Vanuit die overeenstemming is het dat de dag en het jaar in het Woord de staten des levens in het algemeen

¹²⁰ Dat er in den Hemel geen staat is die overeenstemt met den nacht, maar een die overeenstemt met de ochtendschemering welke er is vóór den morgen, n. 6110. Dat de ochtendschemering den middelsten staat betekent tussen den laatsten en den eersten, n. 10134.

betekenen, de warmte en het licht de liefde en de wijsheid, de morgen den eersten en hoogsten graad der liefde, de middag de wijsheid in haar licht, de avond de wijsheid in haar schaduw, de ochtendschemering het duistere dat aan den morgen voorafgaat; de nacht echter de beroving van de liefde en de wijsheid.¹²¹

156. Met den staat der innerlijke dingen, welke van de liefde en de wijsheid der Engelen zijn, worden ook de staten van de verschillende dingen veranderd die buiten hen zijn, en voor hun ogen verschijnen; want de dingen die buiten hen zijn, krijgen een schijn volgens de dingen die binnen hen zijn; maar wat voor dingen dat zijn, en hoedanige, zal in de volgende artikelen worden gezegd, waar sprake is van de uitbeeldende dingen en de schijnbaarheden in den Hemel.

157. Iedere Engel ondergaat en doorloopt zulke veranderingen van staat, en eveneens ieder gezelschap in het gemeen, maar nochtans de een daar anders dan de ander, ter oorzaak hiervan dat zij in liefde en wijsheid verschillen; zij immers die in het midden zijn, zijn in een volmaakteren staat dan zij die rondom tot aan de grenzen zijn; men zie boven n. 43 en 128; maar het zou te ver voeren om over de verschillen te gaan handelen, want een ieder ondergaat veranderingen volgens het hoedanige van zijn liefde en van zijn geloof; vandaar geschiedt het dat de een in zijn klaarte en verkwikkelijke is, terwijl de ander in zijn duistere en onverkwikkelijke is; en zulks tegelijkertijd binnen hetzelfde gezelschap; en eveneens in het ene gezelschap anders dan in het andere; en in de gezelschappen van het hemels Rijk anders dan in de gezelschappen van het geestelijk Rijk. De verschillen der veranderingen van hun staat in het algemeen zijn zoals de variaties van den staat der dagen in het ene klimaat en in het andere op den aardbol; daar zijn er immers die morgen hebben wanneer de anderen avond hebben, en eveneens die warmte hebben wanneer de anderen koude hebben, en omgekeerd.

158. Ik ben vanuit den Hemel daarover ingelicht waarom daar zulke veranderingen van den staat zijn. De Engelen zeiden dat daarvoor verscheidene oor-

121 Dat het met de beurtwisselingen der staten ten aanzien van de verlichting en de doorvatting in den Hemel zo is gesteld als met de tijden van den dag in de wereld, n. 5672, 5962, 6310, 8426, 9213, 10605. Dat de dag en het jaar in het Woord alle staten in het algemeen betekenen, n. 23, 487, 488, 493, 893, 2788, 3462, 4850, 10656. Dat de morgen den aanvang van een nieuwen staat en den staat der liefde betekent, n. 7216, 8426, 8427, 10114, 10134. Dat de avond den staat betekent van het ophouden van het licht en van de liefde, n. 10134, 10135. Dat de nacht den staat betekent van geen liefde en geloof, n. 221, 709, 2353, 6000, 6110, 7870, 7947.

zaken zijn. De *eerste* is deze dat het verkwikkelijke des levens en des Hemels, hetwelk zij hebben vanuit de liefde en de wijsheid, welke uit den Heer zijn, bij graden zijn waarde zou verliezen indien zij aanhoudend daarin waren; zoals geschiedt met hen die in verrukkingen en liefelijkheden zonder verscheidenheid zijn. De *tweede* oorzaak is dat zij evenzeer als de mensen een eigene hebben, en dat dit daarin bestaat zich lief te hebben, en dat allen die in den Hemel zijn, van hun eigene worden afgehouden; en dat zij voor zoveel als zij van hetzelfde door den Heer worden afgehouden, in de liefde en de wijsheid zijn; doch dat zij voor zoveel als zij niet daarvan worden afgehouden, in de liefde van zich zijn; en dat zij, omdat een ieder zijn eigene liefheeft, en dit hem trekt,¹²² veranderingen van staat of opeenvolgende beurtwisselingen hebben. De *derde* oorzaak is deze dat zij zo vervolmaakt worden, aangezien zij aldus daaraan gewend raken om in de liefde des Heren gehouden en van de liefde van zich afgehouden te worden; en eveneens dat door de beurtwisselingen van het verkwikkelijke en het onverkwikkelijke de doorvatting en de gewaarwording van het goede fijner wordt.¹²³ Zij voegden daaraan toe dat niet de Heer de veranderingen van hun staat voortbrengt, omdat de Heer als Zon steeds met de warmte en het licht invloeit, dat is, met de liefde en de wijsheid, maar dat zij zelf in de oorzaak zijn, omdat zij hun eigene liefhebben, hetwelk hen bij voortduur wegleidt. Dit werd toegelicht door de vergelijking met de zon der wereld, namelijk dat in haar niet de oorzaak is van de veranderingen van staat der warmte en der koude, en des lichts en der schaduw elk jaar en elken dag afzonderlijk, omdat zij onbeweeglijk stilstaat, maar dat de oorzaak in den aardbol is.

159. Het werd mij getoond hoedanig de Heer als Zon aan de Engelen in het hemels Rijk verschijnt in hun eersten staat, hoedanig in den tweeden, en hoedanig in den derden; de Heer werd als Zon gezien, eerst rood gloeiend en schitterend in zulk een glans dat het niet kan worden beschreven. Er werd gezegd dat de Heer als Zon zodanig aan de Engelen verschijnt in hun eersten staat. Daarna werd een grote duistere gordel rondom de Zon gezien, waar-

122 Dat het eigene van den mens is zichzelf liefhebben, n. 694, 731, 4317, 5660. Dat het eigene moet worden afgescheiden opdat de Heer aanwezig kan zijn, n. 1023, 1044. Dat het ook daadwerkelijk wordt afgescheiden wanneer men in het goede uit den Heer wordt gehouden, n. 9334, 9335, 9336, 9445, 9452, 9453, 9454, 9938.

123 Dat de Engelen tot in het eeuwige worden vervolmaakt, n. 4803, 6648. Dat in de Hemelen nooit de ene staat geheel en al eender is aan den anderen, en dat daarvandaan de voortdurende vervolmaking is, n. 10200.

door het eerste roodgloeiende en schitterende vanuit hetwelk zij zozeer blonk, dof begon te worden. Er werd gezegd dat de Zon zodanig aan hen verschijnt in den tweeden staat. Daarna werd gezien dat de gordel zich meer verduisterde, en de Zon vandaar minder roodgloeiend werd gezien, en dit bij graden, totdat zij tenslotte zoals blinkend wit was geworden. Er werd gezegd dat zodanig de Zon aan hen verschijnt in den derden staat. Na dit werd gezien dat dit blinkend witte naar links toe voortschreed naar de Maan des Hemels, en zich aan haar schijnsel toevoegde, tengevolge waarvan de Maan toen uitermate opblonk. Er werd gezegd dat dit de vierde staat was voor hen die in het hemels Rijk zijn, en de eerste staat voor hen die in het geestelijk Rijk zijn; en dat de veranderingen van staat in het ene en het andere Rijk aldus elkander beurt om beurt afwisselen, doch niet over het geheel, maar in het ene gezelschap na het andere; voorts dat die wisselingen niet vastgesteld zijn, maar later of vroeger daarover opkomen, zonder dat zij het weten. Verder zeiden zij dat de Zon in zich niet aldus wordt veranderd, noch aldus voortschrijdt, maar dat het nochtans aldus verschijnt volgens de opeenvolgende voortschrijdingen der staten bij hen, aangezien de Heer aan een ieder verschijnt volgens het hoedanige van zijn staat, aldus roodgloeiend aan hen wanneer zij in de intense liefde zijn, minder roodgloeiend, en tenslotte blinkend wit wanneer de liefde afneemt; en dat het hoedanige van hun staat werd uitgebeeld door een duisteren gordel, welke over de Zon die schijnbare variaties ten aanzien van de vlam en het licht bracht.

160. Wanneer de Engelen in den laatsten staat zijne welke er is wanneer zij in hun eigene zijn, zo beginnen zij treurig te worden; ik sprak met hen toen zij in dien staat waren, en ik zag de treurigheid; maar zij zeiden dat zij in de hoop waren van binnenkort weer tot den voormaligen staat terug te zullen keren, en zo als het ware wederom tot den Hemel, want voor hen is de Hemel afgehouden worden van het eigene.

161. Er zijn ook in de hellen veranderingen van staat, maar daarover zal beneden worden gesproken waar over de hel wordt gehandeld.

Over den tijd in den Hemel

162. Hoezeer ook alle dingen op elkander volgen en voortschrijden in den Hemel zoals in de wereld, hebben de Engelen nochtans geen begrip en idee van tijd en ruimte, en wel zozeer geen, dat zij in het geheel niet weten wat tijd en ruimte is. Hier zal nu over den tijd in den Hemel worden gesproken, en over de ruimte in het desbetreffende artikel.

163. Dat de Engelen niet weten wat tijd is, hoezeer ook bij hen alle dingen opeenvolgend voortschrijden zoals in de wereld, en wel zo geheel en al dat er geen verschil is, heeft deze oorzaak dat er in den Hemel niet jaren en dagen zijn, maar veranderingen van staat; en waar jaren en dagen zijn, daar zijn tijden, en waar veranderingen van staat zijn, daar zijn staten.

164. Dat er tijden in de wereld zijn, komt omdat de zon daar naar den schijn achtereen voortschrijdt van den enen graad tot den anderen, en de tijden maakt welke de jaargetijden worden genoemd; en bovendien rondom den aardbol wordt gevoerd, en tijden maakt die de tijden van den dag worden genoemd, en deze en gene door vastgestelde beurtwisselingen. Anders is het gesteld met de Zon des Hemels; die maakt niet door opeenvolgende voortschrijvingen en rondwentelingen jaren en dagen, maar naar den schijn veranderingen van staat, en deze niet door vastgestelde beurtwisselingen, zoals in het voorgaande artikel is getoond. Vandaar komt het dat de Engelen niet enige idee kunnen hebben van tijd, maar in plaats daarvan een idee van staat. Wat staat is, zie men boven in n. 154.

165. Aangezien de Engelen geen idee vanuit den tijd hebben zoals de mensen in de wereld, hebben zij derhalve ook niet enige idee aangaande den tijd en aangaande de dingen die van den tijd zijn; zij weten zelfs niet wat de dingen zijn die de eigenlijke dingen van den tijd zijn, zoals wat een jaar is, een maand, een week, een dag, een uur heden, morgen, gisteren; wanneer de Engelen die dingen horen door den mens (de Engelen zijn immers steeds aan den mens door den Heer aangebonden), zo doorvatten zij in de plaats ervan staten en zulke dingen die van den staat zijn; aldus wordt de natuurlijke idee van den mens verkeerd in een geestelijke idee bij de Engelen. Vandaar komt het dat de tijden in het Woord staten betekenen, en dat de dingen die de eigenlijke dingen van den tijd zijn, zoals de bovengenoemde, geestelijke dingen betekenen welke daarmede overeenstemmen.¹²⁴

124 Dat de tijden in het Woord staten betekenen, n. 2788, 2837, 3254, 3356, 4816, 4901, 4916, 7218, 8070, 10133, 10605. Dat de Engelen denken zonder de idee van tijd en ruimte,

166. Iets eenders geschiedt met alle dingen die uit den tijd ontstaan, zoals met de vier jaargetijden, welke lente, zomer, herfst, en winter worden genoemd; met de vier tijden van den dag, welke morgen, middag, avond, en nacht worden genoemd; en met de vier leeftijden van den mens, welke de kindsheid, de jongelingsjaren, de manlijke leeftijd, en die ouderdom worden genoemd; en met de overige dingen welke of uit den tijd ontstaan, of volgens den tijd op elkander volgen; de mens denkt vanuit den tijd wanneer hij over die dingen denkt, de Engel echter denkt vanuit den staat, weswege dat wat die dingen vanuit den tijd in hebben bij den mens, in de idee van den staat bij den Engel wordt verkeerd; de lente en de morgen worden verkeerd in de idee van den staat der liefde en der wijsheid, zodanig als zij in den eersten staat bij de Engelen zijn; de zomer en de middag worden verkeerd in de idee van de liefde en van de wijsheid zodanig als zij zijn in den tweeden staat; de herfst en de avond zodanig als zij zijn in den derden staat; de nacht en de winter in de idee van den staat zodanig als die is in de hel; vandaar komt het dat eendere dingen met die tijden worden aangeduid in het Woord; men zie boven n. 155; daaruit blijkt hoe de natuurlijke dingen, welke in de denking van den mens zijn, geestelijke dingen worden bij de Engelen die bij den mens zijn.

167. Omdat de Engelen niet enig begrip van tijd hebben, hebben zij derhalve een andere idee aangaande het eeuwige dan de mensen van den aardbol; onder het eeuwige doorvatten de Engelen den oneindigen staat, niet echter een oneindigen tijd.¹²⁵ Ik dacht eens over het eeuwige, en door de idee van tijd kon ik doorvatten wat *tot in het eeuwige* was, namelijk zonder einde, maar niet wat was *uit het eeuwige*, aldus ook niet wat God voor de schepping uit het eeuwige had gedaan; toen hierdoor angst in mij opkwam, werd ik in de sfeer des Hemels opgeheven, en zo in de doorvatting waarin de Engelen zijn aangaande het eeuwige, en toen werd ik dienaangaande verlicht dat men over het eeuwige niet moet denken vanuit den tijd, maar uit den staat, en dat dan wordt doorvat wat uit het eeuwige is; hetgeen ook met mij is geschied.

n. 3404; de oorzaken, n. 1274, 1382, 3356, 4882, 4901, 6110, 7218, 7381. Wat het jaar in het Woord betekent, n. 487, 488, 493, 893, 2906, 7828, 10209. Wat de maand, n. 3814. Wat de week, n. 2044, 3845. Wat de dag, n. 23, 487, 488, 6110, 7430, 8426, 9213, 10062, 10605. Wat heden, n. 2838, 3998, 4304, 6165, 6984, 9939. Wat morgen, n. 3998, 10497. Wat gisteren, n. 6983, 7124, 7140.

125 Dat de mensen de idee van het eeuwige hebben met den tijd, de Engelen echter zonder den tijd, n. 1382, 3404, 8325.

168. De Engelen die met de mensen spreken, spreken nooit door de natuurlijke ideeën welke den mens eigen zijn, welke alle zijn vanuit den tijd, vanuit de ruimte, vanuit het stoffelijke, en vanuit de daarmede overeenkomende dingen, maar door geestelijke ideeën, welke alle zijn vanuit de staten en de verschillende veranderingen ervan binnen en buiten de Engelen; maar nochtans worden de engelijke ideeën, welke geestelijk zijn, wanneer zij bij de mensen invloeien, ogenblikkelijk en vanuit zich verkeerd in de natuurlijke ideeën welke den mens eigen zijn, geheel en al overeenstemmende met de geestelijke. Dat het aldus geschiedt, weten de Engelen niet, noch de mensen. Zodanig is ook alle invloed des Hemels bij den mens. Er waren Engelen die nader werden toegelaten in mijn denkingen en tot in de natuurlijke toe, waarin verscheidene dingen vanuit den tijd en de ruimte waren, maar omdat zij toen niets verstonden, trokken zij zich plotseling terug, en nadat zij zich hadden teruggetrokken, hoorde ik hen spreken, al zeggende dat zij in de duisternis waren geweest. Hoedanige onwetendheid de Engelen hebben aangaande den tijd, werd mij door ondervinding te weten gegeven; er was een zeker iemand vanuit den Hemel die zodanig was dat hij eveneens in natuurlijke ideeën, zodanige als de mens heeft, kon worden toegelaten, met wien ik derhalve daarna sprak zoals een mens met een mens; hij wist eerst niet wat datgene was dat ik tijd wilde noemen, en daarom moest ik hem daaromtrent inlichten hoe de zon rondom onzen aardbol schijnt te worden rondgevoerd, en jaren en dagen te maken, en dat vandaar de jaren worden onderscheiden in vier tijden, en eveneens in maanden en weken, en de dagen in vierentwintig uren, en dat die tijden met vastgestelde beurtwisselingen terugkeren; en dat er vandaar tijden zijn. Na deze dingen gehoord te hebben was hij verwonderd, al zeggende dat hij zulke dingen niet had gekend, maar wel wat staten waren. Onder het spreken met hem zeide ik ook dat men in de wereld weet dat er in den Hemel geen tijd is; de mensen immers spreken alsof zij het wisten, want zij zeggen van hen die sterven dat zij de tijdelijke dingen achterlaten, en dat zij uit den tijd overgaan, waaronder zij verstaan uit de wereld. Ik zeide ook dat het door sommigen wordt geweten dat de tijden in hun oorsprong staten zijn, uit hoofde hiervan dat zij geheel en al zijn volgens de staten der aandoeeningen waarin men is, kort voor hen die in liefelijke en blijde dingen zijn, lang voor hen die in onliefelijke en droevige dingen zijn, en afwisselend in den staat van hoop en van verwachting; en dat derhalve de geleerden navorssen wat tijd en ruimte is, en dat ook sommigen weten dat de tijd er is voor den natuurlijken mens.

169. De natuurlijke mens kan geloven dat hij geen denking zou hebben indien de ideeën van tijd, van ruimte, en van stoffelijke dingen werden weggenomen; op dezelve immers wordt alle denking gegrondvest die de mens heeft.¹²⁶ Maar laat hij weten dat de denkingen voor zoveel eindig zijn en zich vernauwen als zij vanuit den tijd, de ruimte, en het stoffelijke trekken, en voor zoveel niet eindig zijn en zich uitbreiden als zij niet vanuit dezelve trekken, aangezien het gemoed voor zoveel boven de lichamelijke en de wereldlijke dingen wordt verheven. De Engelen hebben de wijsheid daarvandaan, en deze is zodanig dat zij onbegrijpelijk wordt geheten, omdat zij niet valt in de ideeën die louter vanuit zulke dingen bestaan.

126 Dat de mens zonder de idee van tijd niet denkt, anders dan de Engelen, n. 3404.

Over de uitbeeldende dingen en de schijnbaarheden in den Hemel

170. De mens die vanuit het natuurlijk schijnsel alleen denkt, kan niet begrijpen dat iets in den Hemel eender is aan hetgeen in de wereld is, en dit ter oorzaak hiervan dat hij vanuit dat schijnsel had gedacht en zich daarin had bevestigd dat de Engelen slechts gemoederen zijn, en dat gemoederen als het ware aetherische ademtochten zijn, en dat zij vandaar niet de zinnen hebben die de mens heeft, aldus ook geen ogen, en dat zij indien zij geen ogen hebben, ook geen objecten hebben; terwijl toch de Engelen alle zinnen hebben die de mens heeft, ja zelfs veel fijnere; ook is het licht vanuit hetwelk zij zien, veel lichtender dan het licht vanuit hetwelk de mens ziet. Dat de Engelen mensen in den volmaaktsten vorm zijn, en zich in het bezit van elken zin verheugen, zie men boven, n. 73 tot 77; en dat het licht in den Hemel veel lichtender is dan het licht in de wereld, n. 126 tot 132.

171. Hoedanig de dingen zijn die aan de Engelen in de Hemelen verschijnen, kan niet in het kort worden beschreven; zij zijn voor het merendeel eender aan de dingen die op den aardbol zijn, maar ten aanzien van den vorm volmaakter, en ten aanzien van de menigte talrijker. Dat er in de Hemelen zulke dingen zijn, kan vaststaan uit de dingen die werden gezien door de Profeten, zoals die door Ezechiël aangaande den Nieuwen Tempel en aangaande de Nieuwe Aarde, welke worden beschreven van hfdst. XL tot XLVIII; die door Daniel, van hfdst. VII tot XII; die door Johannes van het eerste hoofdstuk tot het laatste in de Apocalyps; en die door de anderen, waarover zowel in de historische als in de profetische dingen des Woords. Zulke dingen werden door hen gezien toen voor hen de Hemel geopend was, en van den Hemel wordt gezegd dat hij geopend wordt, wanneer het innerlijk gezicht hetwelk het gezicht van des mensen geest is, wordt geopend. Want de dingen die in de Hemelen zijn, kunnen niet worden gezien met de ogen van des mensen lichaam, maar met de ogen van zijn geest; en wanneer het den Heer behaagt, worden die geopend wanneer de mens uit het natuurlijk schijnsel waarin hij is vanuit de zinnen des lichaams, wordt weggeleid en opgeheven in het geestelijk licht waarin hij is vanuit zijn geest. In dat licht zijn door mij de dingen gezien die in de Hemelen zijn.

172. Maar de dingen die in de Hemelen verschijnen, zijn, hoewel zij voor het merendeel eender zijn aan de dingen die op aarde zijn, nochtans niet eender ten aanzien van het wezen; de dingen immers die in de Hemelen zijn, ontstaan vanuit de Zon des Hemels; en die welke op de aarde zijn, ontstaan vanuit de zon der wereld; die welke vanuit de Zon des Hemels ontstaan, worden

geestelijke dingen geheten; die echter welke vanuit de zon der wereld ontstaan, worden natuurlijke dingen geheten.

173. De dingen die in de Hemelen ontstaan, ontstaan niet op eendere wijze als de dingen die op aarde ontstaan; in de Hemelen ontstaan alle dingen uit den Heer volgens de overeenstemmingen met de innerlijke dingen der Engelen. De Engelen immers hebben innerlijke en uiterlijke dingen; de dingen die in hun innerlijke dingen zijn, hebben alle betrekking op de liefde en het geloof, aldus op den wil en het verstand, want de wil en het verstand zijn de receptakels ervan; de uiterlijke dingen echter stemmen overeen met de innerlijke. Dat de uiterlijke dingen overeenstemmen met de innerlijke, zie men boven, n. 87 tot 115. Dit kan worden toegelicht vanuit de dingen die boven over de warmte en het licht des Hemels zijn gezegd, namelijk dat de Engelen de warmte hebben volgens het hoedanige hunner liefde, en het licht volgens het hoedanige hunner wijsheid; men zie n. 128 tot 134. Eender is het gesteld met de overige dingen die voor de zinnen der Engelen verschijnen.

174. Toen het mij werd gegeven met de Engelen in gezelschap te zijn, verschenen mij de dingen die daar zijn, geheel en al zoals die welke in de wereld zijn, en wel zo doorvattelijk dat ik niet anders wist dan dat ik in de wereld was, en daar aan het hof van een koning. Ik sprak ook met hen zoals een mens met een mens.

175. Aangezien alle dingen die met de innerlijke overeenstemmen, dezelve ook uitbeelden, worden zij derhalve **UITBEELDENDE DINGEN** genoemd; en omdat zij variëren volgens den staat der innerlijke dingen bij hen, worden zij derhalve **SCHIJNBAARHEDEN** genoemd, hoewel de dingen die voor de ogen der Engelen in de Hemelen verschijnen en met hun zinnen worden doorvat, zo levend verschijnen en doorvat worden als de dingen die op den aardbol zijn, het door den mens worden, ja zelfs veel helderder, duidelijker onderscheiden, en doorvattelijker. De schijnbaarheden die in de Hemelen daarvandaan zijn, worden *werkelijke schijnbaarheden* geheten, omdat zij werkelijk bestaan. Er zijn ook niet-werkelijke schijnbaarheden, zijnde de dingen die weliswaar verschijnen, maar niet met de innerlijke dingen overeenstemmen.¹²⁷ Maar over deze dingen in hetgeen volgt.

127 Dat alle dingen die bij de Engelen verschijnen, uitbeeldende dingen zijn, n. 1971, 3213 tot 3226, 3457, 3475, 3485, 9481, 9574, 9576, 9577. Dat de Hemelen vol uitbeeldende dingen zijn, n. 1521, 1532, 1619. Dat de uitbeeldende dingen des te schoner zijn naarmate zij meer innerlijk in de Hemelen zijn, n. 3475. Dat de uitbeeldende dingen daar werkelijke schijnbaarheden zijn, omdat zij uit het licht des Hemels zijn, n. 3485. Dat de Goddelijke

176. Hoedanig de dingen zijn die aan de Engelen volgens de overeenstemmingen verschijnen, dienaangaande zou ik terwille van de verduidelijking hier één enig ding willen aanvoeren: aan hen die in het inzicht zijn, verschijnen tuinen en paradijzen vol bomen en bloemen van elk geslacht; de bomen zijn daar in de schoonste orde geplant, bij paren overdwars verbonden, waardoor zij een gewelfden ingang bieden, en rondom wandelgangen, alle dingen van zulk een schoonheid dat zij niet kunnen worden beschreven. Daar wandelen ook diegenen die in het inzicht zijn, en plukken bloemen, en vlechten slingers waarmede zij kleine kinderen tooien. Er zijn daar ook soorten van bomen en bloemen welke nooit in de wereld zijn gezien, noch daar bestaanbaar zijn; in de bomen zijn ook vruchten volgens het goede der liefde waarin de inzichtsvollen zijn. Zij zien zulke dingen omdat de tuin en het paradijs, en eveneens de vruchtbomen en de bloemen met het inzicht en de wijsheid overeenstemmen.¹²⁸ Dat er zulke dingen in de Hemelen zijn, is ook bekend op aarde, maar slechts aan hen die in het goede zijn, en niet het licht des Hemels bij zich hebben uitgeblust door het natuurlijk schijnsel en de begoochelingen ervan; zij denken en zeggen immers, wanneer zij over den Hemel spreken en denken, dat daar zulke dingen zijn: *die het oor nooit heeft gehoord, en het oog gezien.*

invloed in uitbeeldende dingen wordt verkeerdt in de hogere Hemelen, en vandaar eveneens in de lagere Hemelen, n. 2179, 3213, 9457, 9481, 9576, 9577. Uitbeeldende dingen worden die dingen geheten welke voor de ogen der Engelen verschijnen in zulke vormen als er in de natuur zijn, aldus als er in de wereld zijn, n. 9574. Dat de inwendige dingen zo in uitwendige worden verkeerdt, n. 1632, 2987 tot 3002. Hoedanig de uitbeeldende dingen in de Hemelen zijn, door verschillende voorbeelden toegelicht, n. 1521, 1532, 1619, 1628, 1807, 1973, 1974, 1977, 1980, 1981, 2299, 2601, 2761, 2762, 3217, 3219, 3220, 3348, 3350, 5198, 9090, 10278. Dat alle dingen die in de Hemelen verschijnen, volgens de overeenstemmingen zijn, en uitbeeldende dingen worden geheten, n. 3213 tot 3226, 3457, 3475, 3485, 9481, 9574, 9576, 9577. Dat alle dingen die overeenstemmen, ook uitbeelden, en eveneens zulke dingen betekenen, n. 2896, 2987, 2971, 2989, 2990, 3002, 3225.

128 Dat de tuin en het paradijs het inzicht en de wijsheid betekenen, n. 100, 108, 3220. Wat de tuin uit Eden, en de tuin van Jehovah, n. 99, 100, 1588. Over de paradijsse dingen in het andere leven, hoe prachtig zij zijn, n. 1122, 1622, 2296, 4528, 4529. Dat bomen doorvattingen en erkentissen betekenen, vanuit welke de wijsheid en het inzicht is, n. 103, 2163, 2682, 2722, 2972, 7692. Dat de vruchten de goede dingen der liefde en der naastenliefde betekenen, n. 3146, 7690, 9337.

Over de klederen waarmede de Engelen bekleed verschijnen

177. Omdat de Engelen mensen zijn, en onder elkander leven zoals de mensen van den aardbol onder elkander, hebben zij derhalve klederen, hebben zij woonplaatsen, en eendere dingen meer, met dit verschil evenwel dat voor hen alle dingen volmaakter zijn, omdat zij in een volmaakter staat zijn. Want zoals de engellijke wijsheid de menselijke wijsheid in zulk een graad te boven gaat dat zij onuitsprekelijk wordt geheten, aldus is het eveneens gesteld met alle dingen die door hen worden doorvat en aan hen verschijnen; want alle dingen die door de Engelen worden doorvat en aan hen verschijnen, stemmen overeen met hun wijsheid; men zie boven n. 173.

178. De klederen waarmede de Engelen zijn bekleed, stemmen overeen, eender als de overige dingen, en omdat zij overeenstemmen, bestaan zij ook werkelijk; men zie boven n. 175. Hun klederen stemmen overeen met hun inzicht; deswege verschijnen allen in de Hemelen bekleed volgens het inzicht; en omdat de een in inzicht den ander overtreft, n. 43 en 128, heeft derhalve de een voortreffelijker klederen dan de ander; de inzichtsvolsten hebben klederen die fonkelen zoals van een vlam, sommigen klederen die blinken zoals van licht; de minder inzichtsvollen hebben blinkend witte klederen en witte klederen zonder glans, en de nog minder inzichtsvollen hebben klederen van verschillende kleuren; de Engelen van den binnensten Hemel echter zijn naakt.

179. Omdat de klederen der Engelen met hun inzicht overeenstemmen, stemmen zij derhalve ook overeen met het ware, aangezien alle inzicht is vanuit het Goddelijk Ware; en daarom is het hetzelfde of gij zegt dat de Engelen bekleed zijn volgens het inzicht, dan wel dat zij bekleed zijn volgens het Goddelijk Ware. Dat de klederen van sommigen zoals van een vlam fonkelen, en van sommigen zoals van licht blinken, komt omdat de vlam overeenstemt met het goede, en het licht met het ware vanuit het goede;¹²⁹ dat de klederen van sommigen blinkend wit zijn, en wit zonder glans, en van sommigen van verschillende kleuren, komt omdat het Goddelijk Goede en Ware minder

129 Dat de klederen in het Woord de ware dingen betekenen vanwege de overeenstemming, n. 1073, 2576, 5319, 5954, 9212, 9216, 9952, 10536. Omdat de ware dingen het goede bekleden, n. 5248. Dat het omhulsel het verstandelijke betekent, omdat het verstand de recipient van het ware is, n. 6378. Dat de blinkend witte klederen van fijn lijnwaad de ware dingen vanuit het Goddelijke betekenen, n. 5319, 9469. Dat de vlam het geestelijk goede betekent, en het licht daaruit het ware vanuit dat goede, n. 3222, 6832.

flitsen en eveneens op verschillende wijze worden opgenomen bij de minder inzichtsvollen;¹³⁰ het blinkend witte en het witte stemmen ook overeen met het ware,¹³¹ en de kleuren met de verscheidenheden ervan.¹³² Dat zij in den binnensten Hemel naakt zijn, komt omdat zij in de onschuld zijn, en de onschuld stemt overeen met de naaktheid.¹³³

180. Omdat de Engelen met klederen zijn bekleed in den Hemel, verschenen zij derhalve ook met klederen bekleed toen zij in de wereld werden gezien, zoals zij die aan de Profeten verschenen, en eveneens zij die werden gezien aan het graf des Heren *die de gedaante hadden van den bliksem, en de bekleedselen fonkelend en wit*, Matth. xxviii: 3, Markus xvi: 5, Lukas xxiv: 4, Joh. xx: 12, 13; en die in den Hemel gezien werden door Johannes, *die bekleedselen hadden van fijn lijnwaad en wit*, Apoc. iv: 4, hfdst. xix: 11, 13. En omdat het inzicht is vanuit het Goddelijk Ware, waren derhalve *de bekleedselen des Heren, toen Hij van gedaante was veranderd, fonkelend en blinkend wit zoals het licht*, Math. xvii: 2, Markus ix: 3, Lukas ix: 29; dat het licht het uit den Heer voortgaande Goddelijk Ware is, zie men boven in n. 129; vandaar komt het dat de klederen in het Woord de ware dingen betekenen, en vanuit deze het inzicht, zoals bij Johannes: *Die hun bekleedselen niet hebben bevlekt, zullen met Mij wandelen in witte, omdat zij het waardig zijn. Die overwint, die zal bekleed worden met witte bekleedselen*, Apoc. iii: 4, 5. *Gezegend is hij die waakt en zijn bekleedselen bewaart*, Apoc. xvi: 15. En aangaande Hierosolyma, waaronder de Kerk wordt verstaan die in het ware is,¹³⁴ bij Jesaja: *Waak op,*

130 Dat de Engelen en de geesten met klederen bekleed verschijnen volgens de ware dingen, aldus volgens het inzicht, n. 165, 5248, 5954, 9212, 9216, 9814, 9952, 10536. Dat de klederen der Engelen met glans, en zonder glans zijn, n. 5248.

131 Dat het blinkend witte en het witte in het Woord het ware betekent, omdat het vanuit het licht in den Hemel is, n. 3301, 3993, 4001.

132 Dat de kleuren in den Hemel schakeringen van het licht daar zijn, n. 1042, 1043, 1053, 1624, 3993, 4530, 4742, 4922. Dat de kleuren de verschillende dingen betekenen die van het inzicht en van de wijsheid zijn, n. 4530, 4922, 4677, 9466. Dat de kostbare stenen in de Urim en Thummim volgens de kleuren alle dingen van het ware vanuit het goede in de Hemelen betekenden, n. 9865, 9868, 9905. Dat de kleuren voor zoveel als zij vanuit het rode trekken, het goede betekenen; voor zoveel als zij vanuit het witte trekken, het ware, n. 9476.

133 Dat allen in den binnensten Hemel onschulden zijn, en dat zij derhalve naakt verschijnen, n. 154, 165, 297, 2736, 3887, 8375, 9960. Dat de onschuld zich in den Hemel door de naaktheid vertoont, n. 165, 8375, 9960. Dat voor de onschuldigen en de kuisen de naaktheid niet tot schaamte is, omdat zij zonder aanstoot is, n. 165, 213, 8375.

134 Dat Hierosolyma de Kerk betekent waar de echte leer is, n. 402, 3654, 9166.

trek sterkte aan, Zion, trek de klederen uws sieraads aan, Hierosolyma, LII: 1. En bij Ezechiël: *Hierosolyma, Ik bekleedde u met fijn lijnwaad, en Ik hulde u in zijde; uw klederen waren fijn lijnwaad en zijde, XVI: 10, 13; behalve meermalen elders.* Van hem echter die niet in de ware dingen is, wordt gezegd dat hij niet bekleed is met het bruiloftskleed, zoals bij Mattheus: *De koning, binnengeschedren zijnde, zag een mens, niet bekleed met een bruiloftskleed. En hij zeide tot hem: Vriend, hoe zijt gij hier ingekomen, geen bruiloftskleed hebbende. En daarom werd hij uitgeworpen in de uiterlijke duisternis, XXII: 11, 12, 13; onder het bruiloftshuis wordt de Hemel en de Kerk verstaan vanwege de verbinding van den Heer door Zijn Goddelijk Ware met hen; en daarom wordt de Heer in het Woord Bruidegom en Echtgenoot genoemd, en de Hemel met de Kerk Bruid en Echtgenote.*

181. Dat de klederen der Engelen niet zoals klederen verschijnen, maar dat zij werkelijk klederen zijn, staat daarvandaan vast dat zij die niet slechts zien, maar ook met den tast voelen; voorts dat zij verscheidene klederen hebben, en dat zij die uittrekken en aantrekken, en dat zij die welke niet in gebruik zijn, bewaren, en dezelve wanneer zij in gebruik zijn, wederom opnemen. Dat zij met verschillende klederen zijn bekleed, heb ik duizenden malen gezien. Ik vroeg aan hen waarvandaan zij hun klederen hebben; en zij zeiden dat zij ze van den Heer hadden, en dat zijdaarmede begiftigd worden, en dat zij somtijds daarmede worden bekleed zonder dat zij het weten. Zij zeiden ook dat hun klederen worden veranderd volgens hun veranderingen van staat, en dat zij in den eersten en den tweeden staat glanzende en blinkend witte klederen hebben, in den derden en den vierden staat een weinig donkerder, en dit eveneens vanwege de overeenstemming, omdat het voor hen veranderingen van den staat zijn ten aanzien van het inzicht en de wijsheid, waarover men zie boven n. 154 tot 161.

182 Omdat een ieder in de geestelijke wereld klederen heeft volgens het inzicht, aldus volgens de ware dingen vanuit welke het inzicht is, verschijnen derhalve zij die in de hellen zijn, omdat zij zonder ware dingen zijn, weliswaar met klederen bekleed, maar met verscheurde, smerige, en lelijke, een ieder volgens zijn waanzin; en zij kunnen ook met geen andere worden bekleed. Het wordt hun uit den Heer gegeven zich te bekleden, opdat zij niet naakt verschijnen.

Over de woningen en de verblijven der Engelen

183. Aangezien er in den Hemel gezelschappen zijn, en zij zoals de mensen leven, hebben zij derhalve ook woningen, en die zijn eveneens verschillend volgens den staat des levens van een ieder; prachtige voor hen die in een waardigeren staat zijn, en minder prachtige voor hen die in een lageren zijn. Over de woningen in den Hemel heb ik enige malen met de Engelen gesproken, en ik zeide dat heden nauwelijks iemand zal geloven dat zij habitakels en verblijven hebben, sommigen ter oorzake hiervan dat zij ze niet zien. sommigen ter oorzake hiervan dat zij niet weten dat de Engelen mensen zijn, sommigen omdat zij geloven dat de engellijke Hemel de hemel is die met de ogen rondom hen wordt geschouwd, en omdat deze leeg verschijnt, en zij menen dat de Engelen aethervormen zijn, zo concluderen zij dat zij in den aether leven; bovendien vatten zij niet dat er in de geestelijke wereld zulke dingen zijn die er in de natuurlijke wereld zijn, omdat zij niets weten aangaande het geestelijke. De Engelen zeiden dat zij weten dat zodanige onwetendheid heden ten dage in de wereld regeert, en, waarover zij zich verwonderden, het meest binnen de Kerk, en daar meer bij de inzichtsvollen dan bij hen die zij de eenvoudigen noemen. Zij zeiden verder dat genen vanuit het Woord kunnen weten dat de Engelen mensen zijn, aangezien diegenen die gezien werden, als mensen werden gezien; eender de Heer, Die al Zijn Menselijke met Zich heeft genomen; en dat zij, omdat zij mensen zijn, verblijven en habitakels hebben, en niet, volgens de onwetendheid van sommigen, welke zij waanzin noemden, in de lucht fladderen, of winden zijn, hoewel zij geesten worden genoemd. En dat genen dit vatten kunnen, als zij slechts buiten de beginselen denken die zij aangaande de Engelen en de geesten hebben opgevat, hetgeen geschiedt wanneer zij het niet tot een vraagpunt maken en het onder de rechtstreekse denking brengen *of het wel aldus is*; een ieder heeft immers de gemene idee dat de Engelen in den menselijken vorm zijn, en dat zij woonplaatsen hebben, welke zij de habitakels des Hemels noemen, welke prachtiger zijn dan de habitakels der aarde; maar dat deze gemene idee, welke is vanuit den invloed des Hemels, terstond tot niets vervalt, wanneer het ter beziening en overdenking te berde wordt gebracht *of het wel aldus is*, hetgeen vooral geschiedt bij de geleerden die door het eigen inzicht voor zich den Hemel en den weg des lichts daaruit hebben afgesloten. Eender geschiedt met het geloof aangaande het leven van den mens na den dood; wie daarover spreekt, en niet tegelijk denkt vanuit de geleerdheid aangaande de ziel, of vanuit de leer aangaande de hereniging van het lichaam, gelooft dat hij na den dood als mens zal leven,

en onder de Engelen indien hij goed heeft geleefd, en dat hij dan prachtige dingen zal zien, en vreugden zal doorvatten; maar zodra hij naar het leerstellige kijkt aangaande de hereniging van het lichaam, of naar iets hypothetisch aangaande de ziel, en de gedachte opkomt of de ziel wel zodanig is, en zo of het wel aldus is, wordt zijn vorige idee verstrooid.

184. Maar het is beter om de bewijsstukken der ondervinding in het midden te brengen. Zo vaak ik met de Engelen sprak van mond tot mond, was ik met hen in hun habitakels; hun habitakels zijn geheel en al zoals de habitakels op den aardbol, welke huizen worden genoemd, maar schoner; er zijn daarin kamers, vertrekken, en slaapkamers in groten getale, en er zijn voorhoven, en rond daaromheen tuinen, bloemenbedden, en velden. Daar waar zij vergezelschap zijn, zijn de habitakels aan elkander grenzend, het ene naast het andere, gerangschikt in den vorm van een stad, met straten, wegen, en pleinen, geheel en al naar de gelijkenis van de steden op onzen aardbol. Het werd mij ook gegeven dezelve te doorwandelen en naar alle kanten in het rond te zien, en de huizen bij beurten te betreden; dit geschiedde bij volledig wakker zijn, toen mij het innerlijk gezicht was geopend.¹³⁵

185. Er verschenen paleizen des Hemels, welke zo prachtig waren dat zij niet kunnen worden beschreven; van boven flitsten zij alsof zij van zuiver goud waren, en beneden alsof zij uit kostbare stenen waren; het ene paleis was al blinkender dan het andere; van binnen eender; de vertrekken waren met zulke ornamenten versierd dat woorden noch wetenschappen toereiken om die te beschrijven. Aan de zijde die op het zuiden uitzag, waren paradijzen, waar alle dingen eender flonkerden, en in sommige plaatsen waren de bladeren zoals van zilver, en de vruchten zoals van goud, en de bloemen in haar bedden vertoonden door haar kleuren als het ware regenbogen; aan de einden verschenen wederom paleizen waarin de aanblikken hun grens vonden. Zodanig zijn de bouwkunstige werken des Hemels, zodat gij zoudt kunnen zeggen dat de kunst daar in haar kunst is, hetgeen ook geen wonder is, omdat die kunst zelf vanuit den Hemel is. De Engelen zeiden dat zulke dingen, en ontelbare dingen meer welke nog volmaakter zijn, door den Heer voor hun ogen worden vertoond; maar dat die dingen nochtans meer hun gemoederen dan hun ogen verlustigen, en dit omdat zij in de afzonderlijke dingen de overeenstemmingen zien, en door de overeenstemmingen de Goddelijke dingen.

135 Dat de Engelen steden, paleizen, en huizen hebben, waarover gehandeld wordt, n. 940, 941, 942, 1116, 1626, 1627, 1628, 1630, 1631, 4622.

186. Aangaande de overeenstemmingen ben ik ook ingelicht dat niet alleen de paleizen en de huizen, maar ook alle en de afzonderlijke dingen die daarbinnen en daarbuiten zijn, overeenstemmen met de innerlijke dingen die uit den Heer bij hen zijn; dat het huis zelf in het algemeen overeenstemt met hun goede, en dat de afzonderlijke dingen die binnen de huizen zijn, overeenstemmen met de verschillende dingen vanuit welke het goede is,¹³⁶ en de dingen die buiten de huizen zijn, met de ware dingen die vanuit het goede zijn, en eveneens met de doorvattingen en de erkentissen;¹³⁷ en dat zij, omdat zij overeenstemmen met de goede en de ware dingen die bij hen vanuit den Heer zijn, overeenstemmen met hun liefde, en vandaar met de wijsheid en het inzicht van hen, omdat de liefde is van het goede, de wijsheid is van het goede en tegelijk van het ware, en het inzicht is van het ware vanuit het goede; en dat het zulke dingen zijn die de Engelen doorvatten wanneer zij die dingen beschouwen, en dat die dingen derhalve meer hun gemoederen dan hun ogen verlustigen en aandoen.

187. Daaruit bleek waarom de Heer Zich de Tempel heette die in Hierosolyma was, Joh. II: 19, 21.¹³⁸ En waarom Nova Hierosolyma verscheen uit zuiver goud, haar poorten uit paarden, en haar fundamenten uit kostbare stenen, Apoc. XXI, namelijk omdat de Tempel het Goddelijk Menselijke des Heren uitbeeldde; Nova Hierosolyma betekent de Kerk die na dezen moet worden geïnstalleerd; de twaalf poorten de ware dingen die tot het goede leiden; en de fundamenten de ware dingen op welke haar fundering rust.¹³⁹

136 Dat het huis met de dingen die daarbinnen zijn, de dingen bij den mens betekenen die van zijn gemoed zijn, aldus zijn innerlijke dingen, n. 710, 2233, 2234, 2719, 3128, 3538, 4973, 5023, 6619, 6690, 7353, 7848, 7910, 7929, 9150. Bijgevolg de dingen die van het goede en het ware zijn, n. 2233, 2234, 2559, 4982, 7848, 7929. Dat de vertrekken en de slaapkamers de dingen betekenen die daar innerlijk zijn, n. 3900, 5694, 7353. Dat het dak van het huis het binnenste betekent, n. 3652, 10184. Dat een huis uit hout de dingen betekent die van het goede zijn, en een huis uit stenen de dingen die van het ware zijn, n. 3720.

137 [Zie voetnoot 2, pag. 105.]

138 Dat het Huis Gods in den hoogsten zin het Goddelijk Menselijke des Heren betekent ten aanzien van het Goddelijk Goede, de Tempel echter ten aanzien van het Goddelijk Ware; en in den betrekkelijken zin den Hemel en de Kerk ten aanzien van het goede en het ware, n. 3720.

139 Dat Hierosolyma de Kerk betekent waar de echte leer is, n. 402, 3654, 9166. Dat de poorten de inleiding betekenen tot de leer der Kerk, en door de leer in de Kerk, n. 2943, 4478. Dat het fundament het ware betekent waarop de Hemel, de Kerk, en de leer wordt gegrondvest, n. 9643.

188. De Engelen vanuit wie het hemels Rijk des Heren bestaat, wonen voor het merendeel op hoger verheven plaatsen, welke verschijnen zoals bergen uit humus; de Engelen vanuit wie het geestelijk Rijk des Heren bestaat, wonen op minder verheven plaatsen, welke verschijnen zoals heuvelen; de Engelen echter die in de laagste dingen des Hemels zijn, wonen op plaatsen die verschijnen zoals rotsen uit rotsstenen. Deze dingen eveneens ontstaan vanuit overeenstemming; want de innerlijke dingen stemmen overeen met de hogere, en de uiterlijke met de lagere;¹⁴⁰ daarvandaan komt het dat de bergen in het Woord de hemelse liefde betekenen, de heuvelen de geestelijke liefde, en de rotsen het geloof.¹⁴¹

189. Er zijn ook Engelen die niet vergezelschaft, maar afgescheiden leven, huis bij huis; dezen wonen in het midden des Hemels, omdat zij de besten der Engelen zijn.

190. De huizen waarin de Engelen wonen, worden niet gebouwd zoals de huizen in de wereld, maar zij worden hun om niet geschonken door den Heer, aan een ieder volgens de opneming van het goede en het ware. Zij worden ook een klein weinig gevarieerd volgens de veranderingen van den staat hunner innerlijke dingen, waarover boven n. 154 tot 160. Alle dingen die de Engelen ook maar bezitten, hebben zij den Heer te danken, en alle dingen die zij ook maar nodig hebben, worden hun geschonken.

140 Dat in het Woord de innerlijke dingen worden uitgedrukt met hogere, en dat de hogere dingen de innerlijke betekenen, n. 2148, 3084, 4599, 5146, 8325. Dat het hoge het inwendige betekent, en eveneens den Hemel, n. 1735, 2148, 4210, 4599, 8153.

141 Dat in den Hemel bergen, heuvelen, rotsen, dalen, landen verschijnen geheel en al zoals in de wereld, n. 10608. Dat op de bergen de Engelen wonen die in het goede der liefde zijn, op de heuvelen zij die in het goede der naastenliefde zijn, op de rotsen zij die in het goede des geloofs zijn, n. 10438. Dat derhalve met de bergen in het Woord het goede der liefde wordt aangeduid, n. 795, 4210, 6435, 8327, 8758, 10438, 10608. Met de heuvelen het goede der naastenliefde, n. 6435, 10438. Met de rotsen het goede en het ware des geloofs, n. 8581, 10580. Dat de steen vanuit dewelke de rots is, eender het ware des geloofs betekent, n. 114, 643, 1298, 3720, 6426, 8609, 10376. Dat het vandaar komt dat met de bergen de Hemel wordt aangeduid, n. 8327, 8805, 9420. En met den bergtop het hoogste des Hemels, n. 9422, 9434, 10608. Dat derhalve de Ouden den heiligen erediens op de bergen hielden, n. 796, 2722.

Over de ruimte in den Hemel

191. Hoewel alle dingen in den Hemel geheel en al zoals in de wereld op een plaats en in een ruimte verschijnen, hebben de Engelen nochtans geen begrip en idee van plaats en ruimte. Omdat dit niet anders dan zoals een tegenstrijdigheid kan verschijnen, zou ik deze zaak, omdat zij van groot belang is, in het licht willen stellen.

192. Alle voortschrijdingen in de geestelijke wereld geschieden door veranderingen van den staat der innerlijke dingen, zodat de voortschrijdingen niet iets anders zijn dan veranderingen van den staat;¹⁴² aldus ben ik eveneens door den Heer voortgeleid in de Hemelen, en eveneens tot de aardbollen in het heelal, en dit ten aanzien van den geest, terwijl het lichaam op de zelfde plaats bleef.¹⁴³ Aldus schrijden alle Engelen voort; vandaar zijn er voor hen geen afstanden, en indien er geen afstanden zijn, zo zijn er ook geen ruimten, maar in plaats ervan staten en de veranderingen ervan.

193. Omdat de voortschrijdingen aldus geschieden, is het duidelijk dat de naderingen eenderheden zijn ten aanzien van den staat der innerlijke dingen, en de verwijderingen oneenderheden; vandaar komt het dat diegenen in de nabijheid zijn die in een eenderen staat zijn, en diegenen in de verte zijn die in een oneenderen staat zijn, en dat de ruimten in den Hemel niets anders zijn dan uitwendige staten welke met de inwendige overeenstemmen. Het is nergens anders vandaan dat de Hemelen onderling zijn onderscheiden, voorts de gezelschappen van iederen Hemel, en een ieder in een gezelschap; vandaar eveneens is het dat de hellen geheel en al van de Hemelen zijn gescheiden; zij zijn immers in een tegengestelden staat.

142 Dat in het Woord plaatsen en ruimten staten betekenen, n. 2625, 2837, 3356, 3387, 7381, 10578; uit ondervinding, n. 1274, 1277, 1376 tot 1381, 4321, 4882, 10146, 10578. Dat de afstand het verschil van den staat des levens betekent, n. 9104, 9967. Dat bewegingen en veranderingen van plaats in de geestelijke wereld veranderingen van den staat des levens zijn, omdat zij daaruit opkomen, n. 1273, 1274, 1275, 1377, 3356, 9440. Eender de reizen, n. 9440, 10734; toegelicht uit ondervinding, n. 1273 tot 1277, 5605. Dat vandaar in het Woord reizen leven betekent, en eveneens het voortschrijdende van het leven; eender als vreemdeling verkeren, n. 3335, 4554, 4585, 4882, 5493, 5605, 5996, 8345, 8397, 8417, 8420, 8557. Dat gaan met den Heer is met Hem leven, n. 10567.

143 Dat de mens ten aanzien van den geest in de verte kan worden heengeleid door veranderingen van staat, terwijl het lichaam op zijn plaats blijft; ook uit ondervinding, n. 9440, 9967, 10734. Wat het is door den geest tot een andere plaats te worden weggeleid, n. 1884.

194. Vanuit deze oorzaak is het ook dat in de geestelijke wereld de een zich aan den ander tegenwoordig vertoont als hij slechts intens diens tegenwoordigheid verlangt, want zo ziet hij hem met de denking en stelt hij zich in diens staat; en dat omgekeerd de een van den ander wordt verwijderd voor zoveel als hij afkerig van hem is; en omdat alle afkeer is vanuit de tegenstrijdigheid der aandoeningen, en vanuit de niet-samenstemming der denkingen, geschiedt het vandaar dat verscheidenen die daar op één plaats zijn, verschijnen zolang zij samenstemmen, maar verdwijnen zodra zij niet samenstemmen.

195. Wanneer ook iemand van de ene plaats tot de andere voortschrijdt, hetzij in zijn stad, hetzij in voorhoven, hetzij in tuinen, hetzij tot anderen buiten zijn gezelschap, zo komt hij er sneller wanneer hij verlangt, en langzamer wanneer hij niet verlangt; de weg zelf wordt volgens het verlangen verlengd en verkort, hoewel deze dezelfde is. Dit heb ik meermalen gezien, en heb mij daarover verwonderd. Uit deze dingen blijkt wederom dat de afstand, en bijgevolg de ruimten geheel volgens de staten der innerlijke dingen bij de Engelen zijn;¹⁴⁴ en dat omdat het aldus is, het begrip en de idee van ruimte niet in hun denking kan binnengaan, ofschoon er bij hen evenzeer ruimten zijn als in de wereld.

196. Dit kan worden toegelicht met de denkingen van den mens, namelijk dat er voor die evenmin ruimten zijn, want aan hem vertonen zich de dingen die hij met de denking vol aandacht beziet, als het ware tegenwoordig; wie nadenkt, weet ook dat er voor zijn gezicht ook geen ruimten zijn dan alleen vanwege de tussenliggende dingen op den aardbol welke hij tegelijk ziet, of vanwege de erkenning, namelijk dat hij weet dat de dingen zo- en zoveel van elkander afstaan. Dit is het geval omdat er het continue is, en in het continue verschijnt het afstandmakende niet dan vanwege de dingen die niet continu zijn. Dit is nog meer het geval bij de Engelen, omdat hun gezicht als één optreedt met hun denking, en de denking als één met de aandoening, en omdat de nabije en de verwijderde dingen verschijnen en eveneens gevariëerd worden volgens de staten van hun innerlijke dingen, zoals boven is gezegd.

197. Vandaar komt het ook dat in het Woord met plaatsen en ruimten, en met alle dingen die iets uit de ruimte trekken, zulke dingen worden aangeduid die van den staat zijn, zoals met afstanden, het nabije, het verre, wegen, reizen; vreemdelingschappen, met mijlen, stadiën, met velden, akkers, tuinen, steden, straten, met bewegingen, met maten van verschillend geslacht, met

¹⁴⁴ Dat plaatsen en ruimten zich zichtbaar vertonen volgens de staten van de innerlijke dingen der Engelen en der geesten, n. 5604, 9440, 10146.

het lange, het brede, het hoge, en het diepe, en met ontelbare andere dingen, want de meeste dingen die bij den mens in zijn denking vanuit de wereld zijn, trekken iets uit de ruimte en den tijd. Ik zou hier alleen in het midden willen brengen wat in het Woord lengte, breedte, en hoogte betekenen. In de wereld wordt datgene lang en breed geheten wat lang en breed van ruimte is; eender het hoge; maar in den Hemel, waar niet vanuit de ruimte wordt gedacht, wordt onder de lengte de staat van het goede verstaan, onder de breedte de staat van het ware, en onder de hoogte het onderscheid tussen dezelve volgens de graden, waarover n. 38. De oorzaak dat zulke dingen onder die drie afmetingen worden verstaan, is deze dat de lengte in den Hemel is van den opgang tot den ondergang, en daar zijn zij die in het goede der liefde zijn; en het brede in den Hemel is van het zuiden tot het noorden, en daar zijn zij die in het ware vanuit het goede zijn; men zie boven n. 148; en het hoge in den Hemel is het ene en het andere volgens de graden. Vandaar komt het dat in het Woord met de lengte, de breedte, en de hoogte zulke dingen worden aangeduid, zoals bij Ezechiël van hoofdstuk XL tot XLVIII, waar met de maten ten aanzien van het lange, het brede, en het hoge de Nieuwe Tempel en de Nieuwe Aarde wordt beschreven, met de voorhoven, de vertrekken, de poorten, de deuren, de vensters, de voorsteden, waarmede de Nieuwe Kerk wordt aangeduid, en de goede en de ware dingen die daar zijn. Waartoe zouden anders al die maten dienen? Op eendere wijze wordt Nova Hierosolyma in de Apocalyps beschreven, met deze woorden: *Die stad is vierhoekig gelegen, en haar lengte is zo groot als de breedte; en hij mat de stad met het riet op twaalf duizend stadiën, en de lengte, de breedte, en de hoogte zijn evengelijk*, XXI: 16; omdat daar met Nova Hierosolyma de Nieuwe Kerk wordt aangeduid, worden derhalve met die maten de dingen aangeduid die der Kerk zijn, met de lengte het goede harer liefde, met de breedte het ware vanuit dat goede, met de hoogte het goede en het ware ten aanzien van de graden; met twaalf duizend stadiën al het goede en het ware in de samenvatting; wat zou het anders zijn dat de hoogte twaalf duizend stadiën was, evenals de lengte en de breedte. Dat in het Woord met de breedte het ware wordt aangeduid, blijkt bij David: *Jehovah, Gij hebt mij niet besloten in de hand des vijands; Gij hebt mijn voeten doen staan in de breedte*, Psalm XXXI: 9. *Vanuit de benauwdheid, heb ik Jah aangeroepen; Hij antwoordde mij in de breedte*, Psalm CXVIII: 5; behalve elders, zoals bij Jesaja hfdst. VIII: 8, en bij Habakuk hfdst. I: 6; aldus eveneens in de overige dingen.

198. Uit deze dingen kan men zien dat in den Hemel, hoewel daar ruimten zijn zoals in de wereld, toch niets daar wordt geschat volgens de ruimten,

maar volgens de staten; bijgevolg dat de ruimten daar niet kunnen worden gemeten zoals in de wereld, maar alleen gezien uit den staat en volgens den staat der innerlijke dingen van hen.¹⁴⁵

199. De eerste eigenlijke oorzaak zelf is deze dat de Heer voor een ieder aanwezig is volgens de liefde en het geloof,¹⁴⁶ en dat alle dingen in de nabijheid en uit de verte verschijnen volgens Zijn aanwezigheid, want daarvandaan zijn alle dingen bepaald die in de Hemelen zijn; daardoor hebben de Engelen ook wijsheid, want daardoor hebben zij een uitbreiding van de denkingen, en daardoor is er vergemeenschapping van alle dingen die in de Hemelen zijn; in één woord, daardoor hebben zij het dat zij geestelijk denken, en niet natuurlijk zoals de mensen.

145 Dat in het Woord de lengte het goede betekent, n. 1613, 9487; de breedte het ware, n. 1613, 3433, 3434, 4482, 9487, 10179. Dat de hoogte het goede en het ware betekent ten aanzien van de graden, n. 9489, 9773, 10181.

146 Dat het met de verbinding en de aanwezigheid des Heren bij de Engelen is gesteld volgens de opneming van de liefde en de naastenliefde uit Hem, n. 290, 681, 1954, 2658, 2886, 2888, 2889, 3001, 3741, 3742, 3743, 4318, 4319, 4524, 7211, 9128.

Over den vorm des Hemels volgens welken de vergezelschappingen en de vergemeenschappingen daar zijn

200. Hoedanig de vorm des Hemels is, kan enigermate vaststaan uit de dingen die in de voorgaande artikelen zijn getoond, zoals dat de Hemel in grootsten en kleinsten aan zichzelf eender is, n. 72; vandaar dat ieder gezelschap de Hemel in kleineren vorm is, en iedere Engel in kleinsten, n. 51 tot 58; dat zoals de ganse Hemel één mens weergeeft, aldus elk gezelschap des Hemels een mens weergeeft in kleineren vorm, en iedere Engel in den kleinsten, n. 59 tot 77; dat in het midden de wijsten zijn, en dat rondom hen tot aan de grenzen toe de minder wijzen zijn; en dat het eender is gesteld in ieder gezelschap, n. 43; en dat van het oosten tot het westen in den Hemel diegenen wonen die in het goede der liefde zijn, en van het zuiden tot het noorden diegenen die in de ware dingen uit het goede zijn; eender in elk gezelschap, n. 148, 149; al die dingen zijn volgens den vorm des Hemels; weswege men vanuit die dingen kan opmaken hoedanig zijn vorm in het gemeen is.¹⁴⁷

201. Het is van belang om te weten hoedanig de vorm des Hemels is, aangezien niet slechts volgens dien allen zijn vergezelschapt, maar ook volgens dien alle vergemeenschapping geschiedt; en omdat alle vergemeenschapping dienvolgens geschiedt, geschiedt alle uitbreiding der denkingen en der aandoeningen dienvolgens, bijgevolg alle inzicht en wijsheid der Engelen. Vandaar komt het dat voor zoveel als iemand in den vorm des Hemels is, aldus voor zoveel als hij de vorm des Hemels is, hij voor zoveel wijs is. Of gij zegt in den vorm des Hemels zijn, dan wel in de orde des Hemels, komt op hetzelfde neer, aangezien de vorm van ieder ding is vanuit de orde, en volgens haar.¹⁴⁸

202. Hier zal eerst iets worden gezegd dienaangaande wat het is in den vorm des Hemels te zijn; de mens is geschapen naar het beeld des Hemels en naar het beeld der wereld; zijn inwendige naar het beeld des Hemels, en zijn uitwendige naar het beeld der wereld; men zie boven n. 57; of gij zegt naar het beeld, dan wel volgens den vorm, is hetzelfde. Maar omdat de mens door de boze dingen van zijn wil, en vandaar door de valse dingen der denking, bij

147 Dat de algehele Hemel ten aanzien van alle engellijke gezelschappen door den Heer is geschikt volgens Zijn Goddelijke Orde, aangezien het Goddelijke des Heren bij de Engelen den Hemel maakt, n. 3038, 7211, 9128, 9338, 10125, 10151, 10157. Over den hemelsen vorm, n. 4040, 4041, 4042, 4043, 6607, 9877.

148 Dat de vorm des Hemels de vorm volgens de Goddelijke Orde is, n. 4040 tot 4043, 6607, 9877.

zich het beeld des Hemels heeft vernietigd, aldus den vorm ervan, en in plaats daarvan het beeld en den vorm der hel heeft binnengebracht, is derhalve zijn inwendige van de eerste geboorte aan gesloten, hetgeen de oorzaak is dat de mens, anders dan de dieren van elk geslacht, in louter onwetendheid wordt geboren. Opdat echter voor hem het beeld of de vorm des Hemels worde hersteld, moet hij worden onderricht in zulke dingen die van de orde zijn; want, zoals boven is gezegd, volgens de orde is de vorm. Het Woord bevat alle wetten der Goddelijke Orde, want de wetten der Goddelijke Orde zijn de geboden die daar zijn. Voor zoveel als de mens die dus weet en volgens dezelve leeft, wordt voor hem het inwendige geopend, en daar wordt opnieuw de orde of het beeld des Hemels gevormd. Daaruit blijkt wat het is in den vorm des Hemels te zijn, namelijk leven volgens de dingen die in het Woord zijn.¹⁴⁹

203. Voor zoveel als iemand in den vorm des Hemels is, voor zoveel is hij in den Hemel, ja, voor zoveel is hij de Hemel in kleinsten vorm, n. 57; bijgevolg voor zoveel is hij in het inzicht en de wijsheid; want, zoals boven is gezegd, alle denking welke van zijn verstand is, en alle aandoening welke van zijn wil is, breiden zich naar alle kanten in den Hemel uit volgens den vorm ervan, en hebben op wonderbaarlijke wijze gemeenschap met de gezelschappen die daar zijn, en deze omgekeerd met hem.¹⁵⁰ Er zijn sommigen die geloven dat de denkingen en de aandoeningen zich niet daadwerkelijk rondom hen uitbreiden, maar dat zij binnen hen zijn, ter oorzaak hiervan dat zij de dingen die zij den-

149 Dat de Goddelijke ware dingen de wetten der orde zijn, n. 2247, 7995. Dat de mens, voor zoveel als hij volgens de orde leeft, aldus voor zoveel hij in het goede volgens de Goddelijke ware dingen is, voor zoveel mens is, n. 4839, 6605, 6626. Dat het de mens is, in wien alle dingen der Goddelijke Orde zijn verzameld, en dat hij vanuit de schepping de Goddelijke Orde in vorm is, n. 4219, 4220, 4223, 4523, 4524, 5114, 5368, 6013, 6057, 6605, 6626, 9706, 10156, 10472. Dat de mens niet wordt geboren in het goede en het ware maar in het boze en het valse, aldus in hetgeen strijdig is met de Goddelijke Orde, en dat het vandaar is dat hij in louter onwetendheid wordt geboren, en dat hij derhalve noodwendig opnieuw moet worden geboren, dat is, wederverwekt, hetgeen geschiedt door de Goddelijke ware dingen uit den Heer, opdat hij in de orde wordt ingewijd, n. 1047, 2307, 2308, 3518, 3812, 8480, 8550, 10283, 10284, 10286, 10731. Dat de Heer, wanneer Hij den mens opnieuw vormt, dat is, wederverwekt, alle dingen bij hem volgens de orde schikt, hetgeen is in den vorm des Hemels, n. 5700, 6690, 9931, 10303.

150 Dat er vergemeenschapping van het leven, welke uitbreiding kan worden genoemd, is voor een ieder in den Hemel tot de engellijke gezelschappen rondom volgens het hoevele en het hoedanige van het goede, n. 8794, 8797. Dat de denkingen en de aandoeningen zulk een uitbreiding hebben, n. 2475, 6598 tot 6613. Dat men verbonden en ontbonden wordt volgens de regerende aandoeningen, n. 4111.

ken, binnen in zich zien, en niet op een afstand, maar zij bedriegen zich zeer; want evenals het gezicht van het oog Een uitbreiding heeft tot de vergelegen dingen, en wordt aangedaan volgens de orde van die dingen welke het in de uitbreiding ziet, aldus heeft eveneens zijn innerlijk gezicht, hetwelk van het verstand is, een uitbreiding in de geestelijke wereld, hoewel hij dat niet doorvat, vanwege de oorzaak waarover boven in n. 196 is gehandeld. Het verschil is slechts dit, dat het gezicht van het oog natuurlijk wordt aangedaan, omdat het wordt aangedaan vanuit de dingen die in de natuurlijke wereld zijn, het gezicht echter van het verstand geestelijk wordt aangedaan, omdat het wordt aangedaan vanuit de dingen die in de geestelijke wereld zijn, welke dingen alle betrekking hebben op het goede en het ware. Dat de mens niet weet dat het aldus is, komt omdat hij niet weet dat er enig licht is hetwelk het verstand beschijnt, terwijl toch de mens zonder het licht dat het verstand beschijnt, in het geheel niets kan denken; over dat licht zie men boven n. 126 tot 132. Er was een zekere geest die eveneens had geloofd dat hij vanuit zich denkt, aldus zonder enige uitbreiding buiten zich, en vandaar zonder vergemeenschapping met de gezelschappen die buiten hem waren; opdat hij zou weten dat hij in het valse was, werd hem de vergemeenschapping met de naaste gezelschappen ontnomen; vandaar werd hij niet slechts van de denking beroofd, maar ook viel hij als het ware ontzield neder; nochtans sloeg hij de armen uit gelijk als een pas geboren kind, na een poos werd de vergemeenschapping voor hem hersteld, en volgens de graden naar gelang zij hersteld werd, keerde hij in den staat zijner denking terug. Andere geesten, die dit zagen, bekenden daarna dat elke denking en aandoening invloet volgens de vergemeenschapping, en omdat elke denking en aandoening dit doet, doet het ook het al des levens, aangezien het al des levens van den mens daarin bestaat dat hij kan denken en worden aangedaan, of, wat hetzelfde is, dat hij kan verstaan en willen.¹⁵¹

151 Dat er niet dan een enig leven is vanuit hetwelk allen zowel in den Hemel als in de wereld leven, n. 1954, 2021, 2536, 2658, 2886 tot 2889, 3001, 3484, 3742, 5874, 6467. Dat dat leven uit den allenen Heer is, n. 2886 tot 2889, 3344, 3484, 4319, 4320, 4524, 4882, 5986, 6325, 6468, 6469, 6470, 9276, 10196. Dat het op wonderbaarlijke wijze invloet bij de Engelen, de geesten, en de mensen, n. 2886 tot 2889, 3337, 3338, 3484, 3742. Dat de Heer invloet vanuit Zijn Goddelijke Liefde, welke zodanig is dat zij wil dat hetgeen het hare is, van den ander is, n. 3742, 4320. Dat het leven derhalve zoals in den mens, en niet invloeiende verschijnt, n. 3742, 4320. Over de vreugde der Engelen, doorvat en bevestigt zijnde door hun spreken tot mij, uit hoofde hiervan dat zij niet vanuit zich, maar vanuit den Heer leven, n. 6469. Dat de bozen niet overtuigd willen worden dat het leven invloet, n. 3743. Dat het leven uit den Heer ook bij de bozen invloet, n. 2706, 3743,

204. Maar men moet weten dat het inzicht en de wijsheid bij een ieder worden gevarieerd volgens de vergemeenschapping; zij wier inzicht en wijsheid is gevormd vanuit de echte ware en goede dingen, hebben vergemeenschapping met gezelschappen volgens den vorm des Hemels; zij echter wier inzicht en wijsheid niet is gevormd vanuit de echte ware en goede dingen, maar toch vanuit zulke dingen die samenstemmen, hebben een verbroken en op verschillende wijze samenhangende vergemeenschapping, want het is geen vergemeenschapping met de gezelschappen in de reeks waarin de vorm des Hemels is. Zij echter die niet in het inzicht en de wijsheid zijn omdat zij in de valse dingen vanuit het boze zijn, hebben vergemeenschapping met de gezelschappen in de hel. De uitbreiding is volgens het hoevele der bevestiging. Verder moet men weten dat die vergemeenschapping met de gezelschappen niet een vergemeenschapping met dezelve is tot de klaarblijkende doorvatting toe van hen die daar zijn, maar een vergemeenschapping met hun hoedanige waarin zij zijn en hetwelk vanuit hen is.¹⁵²

205. Allen zijn in den Hemel vergezelschap volgens de geestelijke verwantschappen, zijnde die van het goede en het ware in hun orde; aldus in den ganzen Hemel, aldus in ieder gezelschap, en aldus in ieder huis; vandaar komt het dat de Engelen die in een eender goede en ware zijn, elkander kennen zoals bloedverwanten en aanverwanten op aarde, volledig alsof zij van kindsheid aan met elkander bekend waren geweest. Eender vergezelschap zijn de goede en de ware dingen welke de wijsheid en het inzicht maken, bij iederen Engel; zij kennen elkander op eendere wijze, en al naar zij elkander kennen, aldus verbinden zij zich eveneens.¹⁵³ Weswege zij bij wie de ware en de goede dingen volgens den vorm des Hemels zijn verbonden, de daaruit volgende dingen in een reeks zien, en wijd in het rond hoe zij samenhangen; anders is het gesteld met hen bij wie de goede en de ware dingen niet volgens den vorm des Hemels zijn verbonden.

4417, 10196. Maar dat die het goede in het boze en het ware in het valse verkeren, want hoedanig de mens is, zodanig is de opneming van het leven; dit toegelicht, n. 4319, 4320, 4417.

152 Dat de denking zich in de gezelschappen der geesten en der Engelen rondom uitstort, n. 6600 tot 6605. Dat zij nochtans de denkingen der gezelschappen niet beweegt en verstoort, n. 6601, 6603.

153 Dat het goede zijn ware erkent, en het ware zijn goede, n. 2429, 3101, 3102, 3161, 3179, 3180, 4358, 5407, 5835, 9637. Dat daarvandaan de verbinding van het goede en het ware is, n. 3834, 4096, 4097, 4301, 4345, 4353, 4364, 4368, 5365, 7623 tot 7627, 7752 tot 7762, 8530, 9258, 10555. En dat dit is vanuit den invloed des Hemels, n. 9079.

206. Zodanig is de vorm in iederen Hemel, volgens welken de Engelen vergemeenschapping en uitbreiding van denkingen en aandoeningen hebben, aldus volgens welken hun inzicht en wijsheid is; maar een andere is de vergemeenschapping van den enen Hemel met den anderen, namelijk van den derden of binnensten met den tweeden of middelsten, en van dezen en dien met den eersten of laatsten Hemel; doch de vergemeenschapping tussen de Hemelen moet niet vergemeenschapping worden geheten, maar invloed; over dezen zal nu iets worden gezegd. Dat er drie Hemelen zijn, en dat die van elkander zijn onderscheiden, zie men boven in het desbetreffende artikel, n. 29 tot 40.

207. Dat er niet vergemeenschapping is van den enen Hemel met den anderen, maar invloed, kan vaststaan uit de ligging van dezelve onderling; de derde of de binnenste Hemel is boven, de tweede of de middelste Hemel is beneden, en de eerste of de laatste Hemel is nog lager; in een eendere ligging zijn alle gezelschappen van iederen Hemel, zoals die welke op hoog verheven plaatsen zijn, welke zoals bergen verschijnen, n. 188; op de toppen ervan wonen zij die vanuit den binnensten Hemel zijn; beneden de gezelschappen die vanuit den tweeden Hemel zijn; beneden deze wederom die welke vanuit den laatsten Hemel zijn, en zo overal, hetzij het is op hoog verheven, hetzij op niet hoog verheven plaatsen. Een gezelschap van een hogeren Hemel heeft niet vergemeenschapping met een gezelschap van een lageren Hemel dan door overeenstemmingen; men zie boven n. 100; en het is de vergemeenschapping door overeenstemmingen, welke invloed wordt genoemd.

208. De ene Hemel wordt met den anderen verbonden, of een gezelschap van den enen Hemel wordt met een gezelschap van den anderen Hemel verbonden uit den Allenen Heer door invloed, onmiddellijk en middellijk, onmiddellijk uit Hemzelf, en middellijk door de hogere Hemelen in volgorde in de lagere.¹⁵⁴ Omdat de verbinding van de Hemelen door invloed uit den Allenen Heer is, wordt derhalve ten zeerste zorg daarvoor gedragen dat niet enig Engel van een hogeren Hemel nederblijkt in een gezelschap van een lageren Hemel, en met iemand daar spreekt; zodra dit geschiedt, wordt de Engel van zijn inzicht en wijsheid beroofd. De oorzaak zal ook worden gezegd: Iedere Engel heeft drie graden des levens, zoals er drie graden des Hemels zijn; voor hen die in den binnensten Hemel zijn, is de derde of binnenste graad geo-

¹⁵⁴ Dat er invloed is onmiddellijk uit den Heer, en middellijk door den Hemel, n. 6063, 6307, 6472, 9682, 9683. Dat des Heren onmiddellijke invloed in de meest afzonderlijke dingen van alle dingen is, n. 6058, 6474 tot 6478, 8717, 8728. Over den middellijken invloed des Heren door de Hemelen, n. 4067, 6982, 6985, 6996.

pend, en zijn de tweede en de eerste graad gesloten; voor hen die in den middelsten Hemel zijn, is de tweede graad geopend, en zijn de eerste en de derde gesloten; en voor hen die in den laatsten Hemel zijn, is de eerste graad geopend, en zijn de tweede en de derde gesloten. Zodra dus een Engel van den derden Hemel nederblijkt in een gezelschap van den tweeden Hemel, en met iemand daar spreekt, wordt zijn derde graad gesloten, en wanneer deze gesloten is, wordt hij van zijn wijsheid beroofd, want in den derden graad zetelt zijn wijsheid, en hij heeft er geen in den tweeden en den eersten graad. Het zijn deze dingen die worden verstaan onder des Heren woorden bij Mattheus: *Die op het dak is, klimme niet neder om weg te nemen hetgeen in zijn huis is; en die op den akker is, kere niet weder achterwaarts om zijn kleed weg te nemen*, xxiv: 17, 18. En bij Lukas: *In dienzelfen dag, wie op het dak zal geweest zijn, en zijn vaten in huis, die klimme niet neder om dezelve weg te nemen; en wie op den akker is, die kere niet weder tot hetgeen achter hem is; gedenkt aan de echtgenote van Loth*, xvii: 31, 32.

209. Er is geen invloed vanuit de lagere Hemelen in de hogere, omdat dit tegen de orde is, maar vanuit de hogere Hemelen in de lagere. Ook gaat de wijsheid der Engelen van een hogeren Hemel de wijsheid der Engelen van een lageren Hemel te boven zoals tienduizend één te boven gaat; hetgeen ook de oorzaak is dat de Engelen van een lageren Hemel niet kunnen spreken met de Engelen van een hogeren Hemel; ja zelfs, wanneer zij daarheen schouwen, zien zij hen niet; de Hemel van genen verschijnt zoals een nevelachtig iets boven het hoofd; doch de Engelen van den hogeren Hemel kunnen diegenen zien die in een lageren Hemel zijn, maar het is niet geoorloofd om een gesprek met hen te voeren, anders dan met verlies van hun wijsheid, zoals boven is gezegd.

210. De denkingen en de aandoeningen, voorts de gesprekken der Engelen van den binnensten Hemel, worden nooit doorvat in den middelsten Hemel, omdat zij dien zozeer te boven gaan; maar er verschijnt, wanneer het den Heer behaagt, daaruit als het ware iets vlamig in de lagere Hemelen; en de denkingen, aandoeningen, en gesprekken die in den middelsten Hemel zijn, verschijnen als iets lichtends in den laatsten Hemel, en somtijds als een blinkend witte en bontgekleurde wolk; aan die wolk, aan haar opstijgen en nederdalen, en aan haar vorm wordt eveneens enigermate gekend wat zij daar spreken.

211. Uit deze dingen kan vaststaan hoedanig de vorm des Hemels is namelijk dat die in den binnensten Hemel de volmaaktste van alle is, in den middelsten Hemel ook volmaakt, maar in lageren graad, en in den laatsten Hemel

in een nog lageren graad; en dat de vorm van den enen Hemel uit dien van den anderen door den invloed uit den Heer blijft bestaan. Maar hoedanig de vergemeenschapping door invloed is, kan men niet begrijpen tenzij men weet hoedanig de graden van hoogte zijn, en waarin die graden verschillen van de graden van lengte en breedte; hoedanig gene en deze graden zijn, zie men in n. 38.

212. Wat den vorm des Hemels in het bijzonder betreft, en hoe die gaat en vloeit, dit is onbegrijpelijk ook voor de Engelen; iets ervan kan aan de voorstelling nader worden gebracht door den vorm van alle dingen in het menselijk lichaam, wanneer die door een scherpzinnige en een wijze wordt gemonsterd en doorvorst; want boven is in de desbetreffende artikelen getoond dat de ganse Hemel één mens weergeeft; men zie n. 59 tot 72; en dat alle dingen die in den mens zijn, overeenstemmen met de Hemelen, n. 87 tot 102. Hoe onbegrijpelijk en onontwarbaar die vorm is, blijkt alleen al in het gemeen uit de zenuwvezels, door welke alle en de afzonderlijke dingen worden samengevoegd. Hoedanig die zijn, en hoe zij gaan en vloeien in het cerebrum, komt zelfs niet door tot het oog; want daar zijn ontelbare vezels die derwijze zijn samengeplooid dat zij tezamen genomen verschijnen zoals een doorlopende weke massa, terwijl toch alle en de afzonderlijke dingen welke van den wil en van het verstand zijn, volgens die vezels op ten strengste onderscheiden wijze in daden uitvloeien. Hoe zij zich wederom in het lichaam samenvlechten, blijkt uit de verschillende vlechten, zoals uit de hartzenuwvlechten, de darmscheilzenuwvlechten, en andere, en eveneens uit de knopen die zenuwknopen worden genoemd, waarin verscheidene vezels vanuit elk gebied binnenkomen, en zich daarbinnen vermengen, en anders verbonden uitgaan tot haar functies, en dit telkens en telkens weer; behalve eendere dingen in ieder ingewand, lid, orgaan, en spier. Wie met een wijs oog die vezels en tal van wonderbaarlijke dingen daar monstert, zal stellig verbaasd staan, en nochtans zijn het weinig dingen die hij met de ogen ziet; de dingen die hij niet ziet, zijn nog wonderbaarlijker, omdat zij in de innerlijke natuur zijn. Dat die vorm overeenstemt met den vorm des Hemels, blijkt duidelijk uit de werking van alle dingen des verstands en des wils in dien vorm en volgens dien vorm; al wat de mens immers wil, glijdt volgens dien vorm uit eigen beweging in de daad, en al wat hij denkt, gaat door de vezels heen uit haar beginselen tot de einden, waarvandaan de zinnen; en omdat het de vorm van de denking en van den wil is, is het de vorm van het inzicht en van de wijsheid. Deze vorm is het welke met den vorm des Hemels overeenstemt. Daaruit kan men weten dat zodanig de vorm is volgens welchen zich alle aandoening en denking der

Engelen uitbreidt, en dat zij voor zoveel in het inzicht en in de wijsheid zijn als zij in dien vorm zijn. Dat die vorm des Hemels is vanuit het Goddelijk Menselijke des Heren, zie men boven, n. 78 tot 86. Deze dingen zijn aangevoerd opdat men eveneens wete dat de hemelse vorm zodanig is dat hij nooit ten aanzien van zijn gemene dingen kan worden uitgeput, en zo dat hij onbegrijpelijk is ook voor de Engelen, zoals boven is gezegd.

Over de regeringen in den Hemel

213. Omdat de Hemel in gezelschappen is onderscheiden, en de grotere gezelschappen uit ettelijke honderduizenden van Engelen bestaan, n. 50, en allen binnen een gezelschap weliswaar in een eender goede zijn, maar niet in een eendere wijsheid, n. 43, volgt noodwendig daaruit dat er ook regeringen zijn; de orde moet immers in acht worden genomen, en alle dingen van de orde moeten worden bewaakt. Maar de regeringen in de Hemelen zijn verschillend; andere in de gezelschappen die het hemels Rijk des Heren samenstellen, en andere in de gezelschappen die het geestelijk Rijk des Heren samenstellen; zij verschillen ook volgens de bedieningen die elk gezelschap heeft. Maar er is in de Hémelen geen andere regering dan de regering der wederzijdse liefde, en de regering der wederzijdse liefde is de hemelse regering.

214. De regering in het hemels Rijk des Heren wordt GERECHTIGHEID genoemd, omdat allen die daar zijn, in het goede der liefde tot den Heer uit den Heer zijn, en dat wat vanuit dat goede geschiedt, wordt het gerechte genoemd. De regering daar is van den Allenen Heer; Hijzelf leidt hen en leert hen in de zaken des levens. De ware dingen, welke die des Gerichts worden genoemd, zijn aan hun harten ingegrift; een ieder weet, doorvat, en ziet dezelve,¹⁵⁵ weswege de zaken des gericht's daar nooit in het geding komen, maar wel de zaken der gerechtigheid, welke des levens zijn. De minder wijzen stellen aangaande deze dingen aan de wijzere vragen, en dezen aan den Heer, en zij krijgen antwoorden. Het is hun Hemel of hun binnenste vreugde, om gerecht te leven uit den Heer.

215. De regering in het geestelijk Rijk des Heren wordt GERICHT genoemd, omdat zij in het geestelijk goede zijn, zijnde het goede der liefde jegens den naaste, en dit goede in zijn wezen het ware is;¹⁵⁶ en het ware is des gericht's,

155 Dat de hemelse Engelen niet denken en spreken vanuit de ware dingen zoals de geestelijke Engelen, aangezien zij zijn in de doorvatting van alle dingen die van het ware zijn uit den Heer, n. 202, 597, 607, 784, 1121, 1387, 1398, 1442, 1919, 7180, 7877, 8780, 9277, 10336. Dat de hemelse Engelen aangaande de ware dingen ja ja of neen neen zeggen, doch dat de geestelijke Engelen over die dingen redeneren of het aldus is, dan wel niet aldus is, n. 2715, 3246, 44446, 9166, 10786; waar des Heren woorden worden ontvouwd: *Laat uw rede zijn ja ja, neen neen; wat verder dan deze is, dat is vanuit het boze*, Matth. v: 37.

156 Dat zij die in het geestelijk Rijk zijn, in de ware dingen zijn, en zij die in het hemels Rijk zijn, in het goede, n. 863, 875, 927, 1023, 1043, 1044, 1555, 2256, 4328, 4493, 5113, 9596. Dat het goede van het geestelijk Rijk het goede der liefde jegens den naaste is, en dat dit goede in zijn wezen het ware is, n. 8042, 10296.

en het goede is der gerechtigheid.¹⁵⁷ Dezen worden ook door den Heer geleid, maar middellijk, n. 208, weswege zij overheden hebben, in kleiner of groter getal naar gelang van de behoefte van het gezelschap waarin zij zijn; zij hebben eveneens wetten volgens welke zij onder elkander leven. De overheden beheren alle dingen volgens wetten; zij verstaan die omdat zij wijzen zijn, en in twijfelachtige gevallen uit den Heer worden verlicht.

216. Aangezien de regering vanuit het goede, zodanig als zij in het hemels Rijk des Heren is, Gerechtigheid wordt genoemd, en de regering vanuit het ware, zodanig als zij in het geestelijk Rijk des Heren is, Gericht wordt genoemd, wordt derhalve in het Woord gezegd gerechtigheid en gericht waar wordt gehandeld over den Hemel en over de Kerk, en met de gerechtigheid wordt het hemels goede aangeduid, en met het gericht het geestelijk goede, welk goede, zoals boven is gezegd, in zijn wezen het ware is, zoals in deze volgende plaatsen: *Des vredes zal geen einde zijn op den troon van David, en op zijn koninkrijk, om dat te bevestigen; en om dat te schragen in GERICHT en GERECHTIGHEID, van nu aan tot in het eeuwige*, Jes. IX: 6; onder David wordt daar de Heer verstaan,¹⁵⁸ en onder zijn koninkrijk de Hemel, zoals blijkt uit de nu volgende plaats: *Ik zal aan David een Gerechte Spruit opwekken, en Hij zal als Koning regeren, en inzichtsvol handelen, en Hij zal GERICHT en GERECHTIGHEID doen op de aarde*, Jerem. XXIII: 5. *Jehovah worde verhoogd, omdat Hij het hoge bewoont; Hij heeft Zion vervuld met GERICHT en GERECHTIGHEID*, Jes. XXXIII: 5; onder Zion wordt ook de Hemel en de Kerk verstaan.¹⁵⁹ *Ik Jehovah, doende GERICHT en GERECHTIGHEID op de aarde, omdat Ik in die dingen Mijn welbehagen heb*, Jeremia. IX: 24. *Ik zal u Mij ondertrouwen tot in het eeuwige, en Ik zal u Mij ondertrouwen in GERECHTIGHEID en GERICHT*, Hoschea II: 18. o, *Jehovah, in de Hemelen is Uw GERECHTIGHEID zoals de bergen Gods, en Uw GERICHTEN zoals een grote afgrond*, Psalm XXXVI: 6. 7. *Zij vragen Mij naar de GERICHTEN DER GERECHTIGHEID; laten zij verlangen naar de nadering Gods*, Jes. LVIII: 2, en elders.

157 Dat gerechtigheid in het Woord wordt gezegd van het goede, en gericht van het ware; en dat vandaar gerechtigheid en gericht doen is het goede en het ware doen, n. 2235, 9857. Dat de grote gerichten de wetten der Goddelijke Orde zijn, aldus de Goddelijke ware dingen, n. 7206.

158 Dat onder David in de profetische dingen des Woords de Heer wordt verstaan, n. 1888, 9954.

159 Dat onder Zion in het Woord de Kerk wordt verstaan, in het bijzonder de hemelse Kerk, n. 2362, 9055.

217. In het geestelijk Rijk des Heren zijn verschillende regeringsvormen, in het ene gezelschap niet eender als in het andere; de verscheidenheid is volgens de bedieningen die de gezelschappen vervullen; hun bedieningen zijn volgens de bedieningen van alle dingen in den mens, waarmede zij overeenstemmen; en dat deze verschillende zijn, is bekend; een andere bediening immers heeft het hart, een andere de long, een andere de lever, een andere de alvleesklier en de milt, en een andere eveneens ieder zinsorgaan; zoals de beheringen van deze dingen in het lichaam verschillende zijn, aldus eveneens zijn de beheringen der gezelschappen in den Grootsten Mens, zijnde de Hemel, er verschillende, want er zijn gezelschappen die met die dingen overeenstemmen. Dat er een overeenstemming is van alle dingen des Hemels met alle dingen van den mens, zie men in het desbetreffende artikel boven, n. 87 tot 102. Maar alle regeringsvormen komen hierin overeen dat zij het gemenebest als einddoel beschouwen, en in hetzelfde het goede van een ieder,¹⁶⁰ en dit geschiedt omdat allen in den algehelen Hemel zijn onder het toezicht van den Heer, Die allen liefheeft, en vanuit de Goddelijke Liefde het zo ordent dat het het gemene goede is vanuit hetwelk de afzonderlijken hun goede ontvangen; ook ontvangt een ieder het goede al naar hij het gemene liefheeft; want voor zoveel als iemand het gemene liefheeft, heeft hij allen en de afzonderlijken lief, en omdat deze liefde des Heren is, wordt hij derhalve voor zoveel door den Heer geliefd, en gewordt hem het goede.

218. Hieruit kan vaststaan hoedanig de overheden zijn, namelijk dat het diegenen zijn die meer dan de overigen in de liefde en in de wijsheid zijn, aldus diegenen die vanuit de liefde aan allen het goede willen, en vanuit de wijsheid weten zorg daarvoor te dragen dat dit geschiedt; zij die zodanig zijn, heersen en bevelen niet, maar bedienen en dienen, want anderen het goede doen vanuit de liefde van het goede is dienen, en daarvoor zorgen dat het geschiedt, is bedienen; zij maken zich ook niet groter dan de overigen, maar kleiner,

160 Dat elk mens en het gezelschap, voorts het vaderland en de Kerk, en in den universelen zin het Rijk des Heren, de naaste is, en dat dezelve weldoen vanuit de liefde van het goede volgens het hoedanige van hun staat, is den naaste liefhebben, aldus dat hun goede, hetwelk ook het gemene goede is, waarvoor moet worden gezorgd, de naaste is, n. 6818 tot 6824, 8123. Dat ook het burgerlijk goede, zijnde het gerechte, de naaste is, n. 2915, 4730, 8120, 8123. Vandaar dat de liefde jegens den naaste zich uitstrekt tot alle en de afzonderlijke dingen van des mensen leven, en dat het goede liefhebben en het goede doen vanuit de liefde van het goede en het ware, en eveneens het gerechte vanuit de liefde van het gerechte, in onverschillig welke functie en in elk werk, is den naaste liefhebben, n. 2417, 8121, 8124.

want zij hebben het goede van het gezelschap en van den naaste op de voorste plaats, hun eigen goede echter op de achterste; wat op de voorste plaats is, is groter, wat op de achterste plaats is, is kleiner Doch nochtans hebben zij eer en heerlijkheid; zij wonen in het midden van het gezelschap, hoger verheven dan de overigen, en eveneens in prachtige paleizen; zij aanvaarden ook deze heerlijkheid en die eer, doch niet terwille van zich, maar terwille van de gehoorzaamheid; zij weten immers allen daar dat zij die eer en die heerlijkheid hebben uit den Heer, en dat zij derhalve gehoorzaamd moeten worden. Het zijn deze dingen die worden verstaan onder des Heren woorden tot de discipelen: *Al wie onder u zal willen groot worden, zij uw dienaar; en al wie onder u zal willen de eerste zijn, zij uw knecht; zoals de Zoon des mensen niet is gekomen om Zich te laten bedienen, maar om te bedienen*, Matth. xx: 27, 28. *Wie de meeste onder u is, die zij zoals de minste, en die leider is, zoals hij die bedient*, Lukas xxii: 26.

219. Een eendere regering in kleinsten vorm is eveneens in ieder huis; daar is de heer en zijn de bedienden; de heer heeft de bedienden lief, en de bedienden hebben den heer lief; weswege zij elkander vanuit de liefde wederzijds dienen; de heer leert hoe men moet leven en zegt wat er gedaan moet worden; de bedienden gehoorzamen en verrichten diensten; nut betrachten is het verkwikkelijke des levens van allen. Daaruit blijkt dat het Rijk des Heren het Rijk der nutten is.

220. Er zijn eveneens regeringen in de hellen, want indien er geen regeringen waren, zo zouden zij niet in banden worden gehouden; maar de regeringen daar zijn tegenovergesteld aan de regeringen in de Hemelen; zij zijn alle van de liefde van zich; een ieder wil daar de anderen overheersen en boven hen uitmunten; diegenen die hen niet begunstigen, haten zij, zij oefenen wraak aan hen en woeden tegen hen; want zodanig is de liefde van zich; deswege worden zij die boosaardiger zijn, over hen aangesteld, aan wie zij uit vrees gehoorzamen.¹⁶¹ Maar over dezen beneden, waar over de hellen wordt gehandeld.

161 Dat er twee geslachten van heerschappij zijn, de ene vanuit de liefde jegens den naaste, de andere vanuit de liefde van zich, n. 10814. Dat vanuit de heerschappij die vanuit de liefde jegens den naaste is, alle goede en gelukzalige dingen zijn, n. 10160, 10814. Dat in den Hemel niemand wil heersen vanuit de liefde van zich, maar dat allen willen bedienen, en dat dit is heersen vanuit de liefde jegens den naaste, en dat zij vandaar zo grote mogendheid hebben, n. 5732. Dat vanuit de heerschappij die vanuit de liefde van zich is, alle boze dingen zijn, n. 10038. Dat de mensen, nadat de liefden van zich en van de wereld begonnen te regeren, gedwongen werden om zich te onderwerpen aan heerschappijen, opdat zij beveiligd zouden zijn, n. 7364, 10160, 10814.

Over den Goddelijken eredienst in den Hemel

221. De Goddelijke eredienst in de Hemelen is niet ongelijk aan den Goddelijken eredienst op aarde ten aanzien van de uitwendige dingen, maar hij verschilt ten aanzien van de inwendige dingen; zij hebben evenzeer leren, zij hebben predikingen, en zij hebben tempels. De *leren* komen ten aanzien van de wezenlijke dingen overeen, maar die welke in de hogere Hemelen zijn, zijn van een innerlijker wijsheid dan die welke in de lagere Hemelen zijn. De *predikingen* zijn volgens de *leren*; en zoals zij huizen en paleizen hebben, n. 183 tot 190, aldus hebben zij eveneens *tempels*, waarin de predikingen worden gehouden. Dat zulke dingen er eveneens in de Hemelen zijn, komt omdat de Engelen aanhoudend in wijsheid en liefde worden vervolmaakt; zij hebben immers evenzeer als de mensen een verstand en een wil, en het verstand is zodanig dat het aanhoudend vervolmaakt kan worden; eender de wil; het verstand door de ware dingen, welke van het inzicht zijn, en de wil door de goede dingen, welke van de liefde zijn.¹⁶²

222. Doch de Goddelijke Eredienst in de Hemelen bestaat niet in het geregeld bezoeken van tempels, en in het toeluisteren van predikingen, maar in het leven der liefde, der naastenliefde, en des geloofs, volgens de *leren*; de predikingen in de tempels zijn alleen als middelen van dienst opdat zij in de zaken des levens worden onderricht. Ik sprak met de Engelen over deze zaak, en ik zeide dat men in de wereld gelooft dat de Goddelijke Eredienst alleen is de tempels geregeld bezoeken, de predikingen toeluisteren, drie- of viermaal per jaar aan het sacrament des Avondmaals deelnemen, en de overige dingen van den eredienst volgens de inzettingen der Kerk vervullen, en eveneens zich aan gebeden wijden, en dan zich godsvruchtig gedragen. De Engelen zeiden dat deze dingen uitwendige dingen zijn welke moeten worden gedaan, maar dat zij niets uitwerken indien er niet het inwendige is vanuit hetwelk zij voortgaan, en dat het inwendige het leven is volgens de geboden welke de leer leert.

223. Opdat ik zou weten hoedanig hun samenkomsten in de tempels zijn, werd het ettelijke malen gegeven binnen te gaan en de predikingen te horen. De prediker staat in een preekstoel aan het oosten; vóór zijn aangezicht zitten

162 Dat het verstand de recipient van het ware is, en de wil die van het goede, n. 3623, 6125, 7503, 9300, 9930. Dat zoals alle dingen betrekking hebben op het ware en het goede, aldus het al van des mensen leven betrekking heeft op het verstand en den wil, n. 803, 10122. Dat de Engelen tot in het eeuwige worden vervolmaakt, n. 4803, 6648.

zij die meer dan de overigen in het licht der wijsheid zijn; aan de rechter- en de linkerzijde van dezen zitten zij die in minder licht der wijsheid zijn. Zij zijn aangezeten in een cirkelvorm, aldus dat allen in den aanblik van den prediker zijn; aan de ene en de andere zijde daar waarheen zijn blik niet gaat, is er niemand. Aan de deur, welke aan het oosten van den tempel is, ter linkerzijde van den preekstoel, staan zij die worden ingewijd. Het is niemand geoorloofd om achter den preekstoel te staan; indien iemand daar staat, wordt de prediker in verwarring gebracht. Eender geschiedt indien iemand in de gemeente van gevoelen verschilt, weswege hij het aangezicht moet afkeren. De predikingen geschieden met zulk een wijsheid, dat daaraan die welke in de wereld worden gehouden, niet kunnen worden gelijkgesteld; in de Hemelen zijn zij immers in het innerlijk licht. De tempels verschijnen zoals uit steen in het geestelijk Rijk, en zoals vanuit hout in het hemels Rijk, omdat steen overeenstemt met het ware, waarin diegenen zijn die in het geestelijk Rijk zijn, en hout overeenstemt met het goede, waarin diegenen zijn die in het hemels Rijk zijn.¹⁶³ De kerkgebouwen in dit Rijk worden ook niet tempels genoemd, maar huizen Gods. In het hemels Rijk zijn de kerkgebouwen zonder pracht, in het geestelijk Rijk echter met pracht, in meerdere en mindere mate.

224. Ik sprak ook met een zekeren prediker over het heilige waarin diegenen zijn die de predikingen in de tempels horen; en hij zeide dat een ieder het vrome, het godsvruchtige, en het heilige heeft volgens zijn innerlijke dingen, welke der liefde en des geloofs zijn, aangezien in deze het heilige zelf is, omdat het Goddelijke des Heren daarin is; en dat hij niet weet wat het uitwendig heilige zonder dezelve is. En toen hij nadacht over een uitwendig heilige zonder dezelve, zeide hij dat het misschien iets is wat het heilige voorliegt in een uitwendige gedaante, of kunstmatig verworven, of iets huichelachtigs; en dat een of ander onecht vuur vanuit de liefde van zich en van de wereld iets zodanigs opwekt en vertoont.

225. Alle predikers zijn vanuit het geestelijk Rijk des Heren, en geen vanuit het hemels Rijk; dat zij vanuit het geestelijk Rijk zijn, komt omdat zij daar in de ware dingen vanuit het goede zijn, en vanuit de ware dingen geschiedt alle prediking; dat er geen vanuit het hemels Rijk is, komt omdat zij daar in het goede der liefde zijn, en vanuit dat zien en doorvatten zij de ware dingen,

163 Dat steen het ware betekent, n. 114, 643, 1298, 3720, 6426, 8609, 10376. Dat hout het goede betekent, n. 643, 3720, 8354. Dat derhalve de Oudsten, die in het hemels goede zijn geweest, kerkgebouwen hadden vanuit hout, n. 3720.

maar spreken niet over dezelve.¹⁶⁴ Hoewel de Engelen die in het hemels Rijk zijn, de ware dingen doorvatten en zien, worden nochtans predikingen daar gehouden, aangezien zij door dezelve worden verlicht in de ware dingen die zij kenden, en worden vervolmaakt uit verscheidene die zij tevoren niet kenden; zodra zij die horen, erkennen zij die ook, en zo doorvatten zij dezelve; de ware dingen die zij doorvatten, hebben zij ook lief, en door volgens die te leven maken zij ze van hun leven; zij zeggen dat leven volgens de ware dingen is den Heer liefhebben.¹⁶⁵

226. Alle predikers zijn door den Heer aangesteld, en zijn vandaar in de gave van prediken; het is aan niemand behalve aan hen geoorloofd om in de tempels te leren. Zij worden predikers genoemd, niet echter priesters; dat zij niet priesters worden genoemd, komt omdat het priesterschap des Hemels het hemels Rijk is; het priesterschap immers betekent het goede der liefde tot den Heer, waarin diegenen zijn die in dat Rijk zijn; het koningschap des Hemels echter is het geestelijk Rijk; het koningschap immers betekent het ware vanuit het goede, waarin diegenen zijn die in dat Rijk zijn; men zie boven n. 24.¹⁶⁶

227. De leren volgens welke de predikingen worden gehouden, beogen alle het leven als einddoel, en geen het geloof zonder het leven. De leer van den binnensten Hemel is voller van wijsheid dan de leer van den middelsten Hemel, en deze is voller van inzicht dan de leer van den laatsten Hemel; de leren immers zijn aangepast aan de doorvatting der Engelen in iederen Hemel. Het wezenlijke van alle leren is het Goddelijk Menselijke des Heren erkennen.

164 [Zie p. 125 noot 1.]

165 Dat den Heer *en* den naaste liefhebben is leven volgens de geboden des Heren, n. 10143, 10153, 10310, 10578, 10645, 10648.

166 Dat de priesters den Heer uitbeeldden ten aanzien van het Goddelijk Goede, de koningen ten aanzien van het Goddelijk Ware, n. 2015, 6148. Dat vandaar de priester in het Woord diegenen betekent die in het goede der liefde tot den Heer zijn, aldus het priesterschap dat goede, n. 9806, 9809. Dat de koning in het Woord diegenen betekent die in het Goddelijk Ware zijn, aldus het koningschap het ware vanuit het goede, n. 1672, 2015, 2069, 4575, 4581, 4966, 5044.

Over de macht van de Engelen des Hemels

228. Dat de Engelen macht hebben, kunnen diegenen niet vatten die niets weten aangaande de geestelijke wereld, en aangaande den invloed ervan in de natuurlijke wereld; zij denken dat de Engelen geen macht kunnen hebben omdat zij geestelijk zijn, en zo zuiver en teer dat zij zelfs niet met ogen kunnen worden gezien. Maar zij die innerlijk in de oorzaken der dingen doorschouwen, zijn van een ander gevoelen; zij weten dat alle macht die de mens heeft, vanuit zijn verstand en wil is, want zonder dezelve kan hij niet een deeltje van het lichaam bewegen; het verstand en de wil is zijn geestelijke mens; deze drijft het lichaam en de leden van dit geheel naar zijn wenken aan, want wat hij denkt, dat spreekt de mond en de tong, en wat hij wil, dat verricht het lichaam; ook geeft hij krachten naar believen. Des menschen wil en verstand worden uit den Heer door de Engelen en de geesten geregeerd, en omdat de wil en het verstand het worden, worden het ook alle dingen des lichaams, omdat deze daaruit zijn; en, indien gij het wilt geloven, de mens kan zelfs niet een stap bewegen zonder den invloed des Hemels. Dat het aldus is, is mij door veel ondervinding getoond; het werd den Engelen gegeven mijn schreden, mijn handelingen, mijn tong en spreken te bewegen al naar zij wilden, en dit door een invloed in mijn wil en denking; en er werd bevonden dat ik niets vanuit mijzelf kon. Zij zeiden daarna dat ieder mens aldus wordt geregeerd, en dat hij dit kan weten vanuit de leer der Kerk en vanuit het Woord; hij bidt immers dat God Zijn Engelen zende die hem mogen leiden, zijn schreden besturen, hem leren, en inblazen wat hij moet denken en wat hij moet spreken, en meer dingen; hoewel hij, als hij buiten de leer bij zichzelf denkt, anders zegt en gelooft. Deze dingen zijn gezegd opdat men wete hoedanige macht de Engelen bij den mens hebben.

229. De macht der Engelen in de geestelijke wereld echter is zo groot, dat indien ik alle dingen in het midden bracht die ik dienaangaande heb gezien, dezelve het geloof te boven zouden gaan. Indien iets wat verwijderd moet worden omdat het tegen de Goddelijke Orde is, daar weerstand biedt, zo werpen zij het neder en keren het ondersteboven alleen door een drang van den wil en een blik; aldus heb ik bergen die door bozen waren bezet, zien nederwerpen en omkeren, somtijds van het ene einde tot het andere door elkander geschud zoals bij aardbevingen geschiedt; somtijds heb ik ook rotsen in het midden tot in de diepte geopend zien worden, en de bozen die daarop waren, zien verzwolgen worden; ook heb ik door hen ettelijke honderdduizenden boze geesten zien verstrooien en in de hel nederwerpen; een menigte vermag

niets tegen hen, niets vermogen kunstgrepen, geslepenheden, en samenrottingen; zij zien alle dingen en slaan dezelve ogenblikkelijk uiteen; maar over deze dingen zie men meer in de mededeling over het vernietigde Babylon. Zulke macht hebben zij in de geestelijke wereld. Dat de Engelen ook een eendere macht in de natuurlijke wereld hebben wanneer het hun wordt toegeestaan, staat vast uit het Woord, zoals dat zij volledige legers aan de slachting overgaven, dat zij een pest veroorzaakten waardoor zeventig: duizend mensen stierven; over welken Engel men aldus leest: *De Engel strekte zijn hand uit tegen Hierosolyma om haar te verderven, maar het berouwde Jehovah over het boze van haar, en Hij zeide tot den Engel die van het volk verdierf: Het is genoeg; trek uw hand nu af. En David zag den Engel die het volk sloeg*, 2 Sam. xxiv: 15, 16, 17, behalve andere dingen. De Engelen worden omdat zij van zulk een macht zijn, derhalve Machten geheten; en bij David: *Zegent Jehovah, gij Engelen, machtigste in sterkte*, Psalm ciii: 20.

230. Maar men moet weten dat de Engelen in het geheel geen macht van uit zich hebben, maar dat zij alle macht uit den Heer hebben, en dat zij voor zoveel Machten zijn als zij dat erkennen; wie onder hen gelooft dat hij macht heeft vanuit zich, wordt terstond zo krachteloos dat hij zelfs niet één bozen geest kan wederstaan; hetgeen de oorzaak is dat de Engelen in het geheel niets van verdienste aan zich toekennen, en dat zij afkerig zijn van alle lof en heerlijkheid vanwege enige daad, en dat zij dezelve aan den Heer toeschrijven.

231. Het is het uit den Heer voortgaande Goddelijk Ware hetwelk alle macht in de Hemelen heeft, want de Heer in den Hemel is het met het Goddelijk Goede verenigd Goddelijk Ware, men zie n. 126 tot 140; voor zoveel als de Engelen opnemingen ervan zijn, zijn zij machten.¹⁶⁷ Ook is een ieder zijn ware en zijn goede, omdat een ieder zodanig is als zijn verstand en wil is, en het verstand is van het ware, omdat het al ervan vanuit de ware dingen is; en de wil is van het goede, omdat het al ervan vanuit de goede dingen is; want al wat iemand verstaat, dat noemt hij het ware, en al wat hij wil, dat noemt hij het goede; vandaar komt het dat een ieder zijn ware en zijn goede is;¹⁶⁸ voor

167 Dat de Engelen Machten worden geheten, en dat zij Machten zijn vanuit de opneming van het Goddelijk Ware uit den Heer, n. 9639. Dat de Engelen de recipienten zijn van het Goddelijk Ware uit den Heer, en dat zij derhalve in het Woord hier en daar goden worden geheten, n. 4295, 4402, 8301, 8192, 9398.

168 Dat de mens en de Engel zijn goede en zijn ware is, aldus zijn liefde en zijn geloof, n. 10298, 10367. Dat hij zijn verstand en zijn wil is, want het al des levens is daaruit; het leven van het goede is des wils, en het leven van het ware is des verstands, n. 10076, 10177, 10264, 10284.

zoveel als dus de Engel het ware vanuit het Goddelijke en het goede vanuit het Goddelijke is, voor zoveel is hij een Macht, omdat voor zoveel de Heer bij hem is. En omdat niemand in een geheel en al eender of zelfde goede en ware is als de ander, want in den Hemel evenals in de wereld is er een voortdurende verscheidenheid, n. 20, is derhalve de ene Engel niet in een eendere macht als waarin de andere is. In de grootste macht zijn zij die de armen in den Grootsten Mens of in den Hemel samenstellen, ter oorzake hiervan dat zij die daar zijn, meer dan de overigen in de ware dingen zijn, en in hun ware dingen vloeit het goede vanuit den algehelen Hemel in; ook draagt zich de macht van den gansen mens over in de armen, en het ganse lichaam oefent door die zijn krachten uit. Vandaar komt het dat met de armen en met de handen in het Woord de macht wordt aangeduid.¹⁶⁹ In den Hemel verschijnt vandaar somtijds een naakte arm, welke van zulk een grote macht is dat hij al wat in den weg komt zou kunnen verbreken, ook al was het een rotsblok op aarde; eens werd die arm ook naar mij toe bewogen, en ik doorvatte dat hij mijn beenderen tot gruizelementen zou kunnen verbrijzelen.

232. Dat het Goddelijk Ware hetwelk uit den Heer voortgaat, alle macht heeft, en dat de Engelen voor zoveel macht hebben als zij opnemingen van het Goddelijk Ware uit den Heer zijn, zie men boven in n. 137; maar de Engelen zijn voor zoveel opnemingen van het Goddelijk Ware als zij opnemingen van het Goddelijk Goede zijn; de ware dingen hebben immers alle macht vanuit het goede, en de ware dingen zonder het goede hebben er geen; en eveneens heeft het goede alle macht door de ware dingen, en het goede zonder de ware dingen heeft er geen; vanuit de verbinding van het ene en het andere ontstaat de macht. Iets eenders is het geval met het geloof en de liefde, want of gij zegt het ware, dan wel het geloof, het is hetzelfde, aangezien het al des geloofs het ware is; voorts is het hetzelfde, of gij zegt het goede, dan wel de liefde, aangezien het al der liefde het goede is.¹⁷⁰ Hoeveel macht de Engelen door de ware dingen vanuit het goede hebben, bleek ook hieruit dat een boze geest alleen

169 Over de overeenstemming van de handen, de armen, en de schouders met den Grootsten Mens of den Hemel, n. 4931 tot 4937. Dat met de armen en de handen in het Woord de macht wordt aangeduid, n. 878, 3091, 4931, 4932, 6947, 10017.

170 Dat alle macht in de Hemelen is van het ware vanuit het goede, aldus van het geloof vanuit de liefde, n. 3091, 3563, 6413, 8304, 9643, 10019, 10182. Dat alle macht uit den Heer is, omdat uit Hem al het ware is hetwelk des geloofs is, en al het goede hetwelk der liefde is, n. 9327, 9410. Dat deze macht wordt verstaan onder de aan Petrus gegeven sleutels, n. 6344. Dat het het uit den Heer voortgaande Goddelijk Ware is hetwelk alle macht heeft, n. 6948, 8200. Dat het deze macht des Heren is welke wordt verstaan onder zitten aan de

al wanneer hij door de Engelen is aangezien, in zwijm valt, en niet als mens verschijnt, en zulks zolang tot de Engel de ogen afwendt. De oorzaak dat iets zodanigs door den blik der ogen van de Engelen plaats vindt, is deze dat het gezicht der Engelen is vanuit het licht des Hemels, en het licht des Hemels is het Goddelijk Ware; men zie boven n. 126 tot 132; de ogen stemmen ook overeen met de ware dingen vanuit het goede.¹⁷¹

233. Aangezien de ware dingen vanuit het goede alle macht hebben, hebben vandaar de valse dingen vanuit het boze geen macht.¹⁷² Allen in de hel zijn in de valse dingen vanuit het boze, en daarom hebben zij geen macht tegen het ware en het goede. Maar hoedanig hun macht is onder elkander, en hoedanig de macht der boze geesten is voordat zij in de hel zijn geworpen, zal in hetgeen volgt worden gezegd.

rechterhand van Jehovah, n. 3387, 4592, 4933, 7518, 7673, 8281, 9133. Dat de rechterhand de macht is, n. 10019.

171 Dat de ogen overeenstemmen met de ware dingen vanuit het goede, n. 4403 tot 4421, 4523 tot 4534, 6923.

172 Dat het valse vanuit het boze geen macht heeft, omdat het ware vanuit het goede alle macht heeft, n. 6784, 10481.

Over de spraak der Engelen

234. De Engelen spreken onder elkander geheel en al zoals de mensen in de wereld, en eveneens over verschillende zaken, zoals over huiselijke zaken, over de zaken van den burgerlijken staat, over de zaken van het zedelijk leven, en over de zaken van het geestelijk leven; ook treedt er geen ander verschil op dan dat zij inzichtsvoller onder elkander spreken dan de mensen, omdat zij innerlijk uit de denking spreken. Het is mij vaak gegeven met hen in gezelschap te zijn en met hen te spreken zoals een vriend met een vriend, en somtijds zoals een onbekende met een onbekende, en dan wist ik, omdat ik in een eenderen staat was als zij, niet anders dan dat ik met mensen op den aardbol sprak.

235. De engelijke spraak is evenzeer onderscheiden in woorden als de menselijke spraak, ook wordt zij evenzeer helderklinkend uitgesproken en helderklinkend gehoord; zij hebben immers evenzeer een mond, een tong, en oren; en zij hebben eveneens een atmosfeer, waarin de klank van hun spraak wordt gearticuleerd, maar het is een geestelijke atmosfeer, welke is aangepast aan de Engelen, die geestelijk zijn. Ook halen de Engelen adem in hun atmosfeer, en door middel van de ademhaling uiteten zij woorden, zoals de mensen in de hunne.¹⁷³

236. Allen hebben één taal in den algehelen Hemel; allen verstaan zij elkander, vanuit onverschillig welk gezelschap zij zijn, hetzij vanuit een naburig, hetzij vanuit een ver afgelegene gezelschap. De taal wordt daar niet geleerd, maar is een ieder ingeënt; zij vloeit immers vanuit hun aandoening en denking zelf; de klank der spraak stemt overeen met hun aandoening, en de articulaties van den klank, welke de woorden zijn, stemmen overeen met de ideeën der denking, welke vanuit de aandoening is; en omdat de taal daarmee overeenstemt, is eveneens die geestelijk, want zij is klinkende aandoening en sprekende denking. Wie daarop let, kan weten dat alle denking is vanuit de aandoening, welke der liefde is, en dat de ideeën der denking de verschillende vormen zijn waarin de gemene aandoening is verdeeld; want er bestaat volstrekt geen denking en idee zonder aandoening; de ziel en het

173 Dat er in de Hemelen een ademhaling is, maar een innerlijke, n. 3884, 3885; uit ondervinding, n. 3884, 3885, 3891, 3893. Dat de ademhalingen daar oneender en verschillend zijn volgens hun staten, n. 1119, 3886, 3887, 3889, 3892, 3893. Dat de bozen in het geheel niet kunnen ademen in den Hemel, en dat zij indien zij daar komen, worden verstikt, n. 3893.

leven van die is daaruit. Hiervandaan komt het dat de Engelen vanuit de spraak alleen weten hoedanig de ander is, vanuit den klank hoedanig diens aandoening is, en vanuit de articulaties van den klank of vanuit de woorden hoedanig diens gemoed is. De wijzere Engelen weten vanuit één reeks van het spreken hoedanig de heersende aandoening is, want zij letten voornamelijk op die. Dat een ieder verschillende aandoeningen heeft, is bekend; een andere wanneer men in blijdschap is, een andere wanneer men in smart is, een andere wanneer men in goedertierenheid en barmhartigheid is, een andere wanneer men in de oprechtheid en de waarheid is, een andere wanneer men in de liefde en de naastenliefde is, een andere wanneer men in den ijver of in drift is, een andere wanneer men in de veinzing en de arglist is, een andere wanneer men in het dingen naar eer en roem is, en zo voort; maar de aandoening of heersende liefde is in al die dingen; deswege weten de wijzere Engelen, omdat zij deze heersende liefde doorvatten, vanuit het spreken den gehelen staat van den ander. Dat het aldus is gesteld, is mij vanuit veel ondervinding te weten gegeven. Ik heb Engelen het leven van een ander horen opendekken alleen door het aanhoren van hem. Zij zeiden ook dat zij alle dingen des levens van een ander weten vanuit enige ideeën zijner denking, omdat zij daaruit zijn regerende liefde weten welke alle dingen in volgorde inheeft; en dat het boek des levens van den mens niet iets anders is.

237. De engellijke taal heeft niet iets gemeen met de menselijke talen, tenzij met enige woorden die vanuit een zekere aandoening opklinken, echter niet met de woorden zelf, maar met den klank ervan, over welke zaak iets in hetgeen volgt. Dat de engellijke taal niet iets gemeen heeft met de menselijke talen, blijkt hieruit dat het den Engelen onmogelijk is één woord der menselijke taal uit te spreken; dit werd beproefd, maar zij konden het niet; zij kunnen immers niet iets anders uitspreken dan dat wat geheel en al met de aandoening samenstemt; dat wat niet samenstemt, staat hun leven zelf tegen, want het leven is der aandoening, en vanuit die is hun spraak. Het werd mij gezegd dat zij met de eerste taal der mensen op onzen aardbol strookte, omdat zij; die vanuit den Hemel hadden; en dat zij met de Hebreeuwse taal in enige dingen strookt.

238. Omdat de spraak der Engelen overeenstemt met hun aandoening, welke der liefde is, en de liefde des Hemels de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste is, men zie boven n. 13 tot 19, zo is het duidelijk hoe sierlijk en verkwikkelijk hun spraak is; zij doet immers niet slechts de oren aan, maar ook de innerlijke dingen des gemoeds van hen die horen. Er was een zekere geest die hard van hart was, met wien een Engel sprak; deze werd tengevolge van

diens spraak tenslotte zozeer aangedaan dat hij tranen vergoot, zeggende dat hij haar niet kon wederstaan, omdat zij de liefde sprekende was, en dat hij tevoren nooit geweend had.

239. De spraak der Engelen is ook vol wijsheid, aangezien zij voortgaat vanuit hun innerlijke denking, en hun innerlijke denking is wijsheid, zoals hun innerlijke aandoening liefde is. De liefde en de wijsheid van hen verbindt zich in de spraak; vandaar is die zo vol van wijsheid dat zij met één woord dingen kunnen uitdrukken welke de mens niet met duizend woorden kan uitdrukken, en eveneens omvatten en grijpen; de ideeën hunner denking zulke dingen die de mens niet vat, te minder kan uitspreken. Vandaar komt het dat de dingen die in den Hemel werden gehoord en gezien, onuitsprekelijk worden geheten, en zulke dingen die het oor nooit gehoord en het oog nooit gezien heeft. Dat het aldus is, werd ook door ondervinding te weten gegeven; somtijds werd ik in den staat gebracht waarin de Engelen zijn, en in dien staat sprak ik met hen, en dan verstond ik alle dingen; maar wanneer ik wederom in mijn voormaligen staat werd teruggebracht, en zo in de natuurlijke denking welke den mens eigen is, en ik mij de dingen wilde herinneren die ik gehoord had, kon ik dit niet; er waren immers duizenden dingen die niet waren geëvenredigd aan de ideeën der natuurlijke denking, aldus niet uit te drukken tenzij alleen door schakeringen van het hemels licht, en zo geenszins door menselijke woorden. De ideeën der denking van de Engelen, vanuit welke hun woorden zijn, zijn eveneens modificaties van het licht des Hemels, en de aandoeningen, vanuit welke de klank der woorden is, zijn variaties van de warmte des Hemels, aangezien het licht des Hemels het Goddelijk Ware of de Wijsheid is, en de warmte des Hemels het Goddelijk Goede of de Liefde is, men zie boven n. 126 tot 140; en vanuit de Goddelijke Liefde hebben de Engelen de aandoening, en vanuit de Goddelijke Wijsheid hebben zij de denking.¹⁷⁴

240. Omdat de spraak der Engelen onmiddellijk voortgaat vanuit hun aandoening, want, zoals boven in n. 236 is gezegd, de ideeën der denking zijn verschillende vormen in welke de gemene aandoening is verdeeld, kunnen de Engelen derhalve binnen een minuut dingen uitdrukken die een mens niet binnen een half uur kan uitdrukken, en eveneens kunnen zij met ettelijke woorden dingen voorstellen die in tal van bladzijden zijn neergeschreven. Dit

174 Dat de ideeën der Engelen, vanuit welke zij spreken, geschieden door wonderbaarlijke schakeringen van het licht des Hemels, n. 1646, 3343, 3993.

is mij eveneens bewezen door verscheidene ondervindingen.¹⁷⁵ De ideeën der denking van de Engelen en de woorden hunner spraak maken evenzo één als de uitwerkende oorzaak en de uitwerking, want in de woorden wordt in de uitwerking datgene voorgesteld wat in de ideeën der denking in de oorzaak is; vandaar komt het dat ieder woord in zich zo vele dingen omvat. De afzonderlijke dingen der denking, en daaruit de afzonderlijke dingen der spraak van de Engelen verschijnen ook, wanneer zij zich zichtbaar vertonen, zoals een dunne golf of een rondom vloeiende atmosfeer, waarin ontelbare dingen in hun orde zijn, welke vanuit hun wijsheid zijn, en welke de denking van den ander binnengaan en aandoen. De ideeën der denking van een ieder, zowel van den Engel als van den mens, vertonen zich zichtbaar in het licht des Hemels, wanneer het den Heer behaagt.¹⁷⁶

241. De Engelen die vanuit het hemels Rijk zijn, spreken op eendere wijze als de Engelen die vanuit het geestelijk Rijk des Heren zijn; maar die hemelse Engelen spreken vanuit een innerlijker denking dan de geestelijke Engelen; en omdat de hemelse Engelen in het goede der liefde tot den Heer zijn, spreken zij vanuit de wijsheid, en de geestelijke Engelen spreken, omdat zij in het goede der liefde jegens den naaste zijn, hetwelk in zijn wezen het ware is. n. 215, vanuit het inzicht; want vanuit het goede is de wijsheid, en vanuit het ware is het inzicht. Vandaar is de spraak der hemelse Engelen gelijk als een gelijkmatige stroom, zacht, en als het ware continu, maar de spraak der geestelijke Engelen is een klein weinig trillend en discreet; ook klinken in de spraak der hemelse Engelen veel die klinkers *œ* en *o* door, doch in de spraak der geestelijke Engelen de klinkers *e* en *i*; de klinkers staan immers voor den klank, en in den klank is de aandoening; want, zoals boven in n. 236 is gezegd, de klank van de spraak der Engelen stemt overeen met de aandoe-

175 Dat de Engelen door hun spraak in één ogenblik meer dingen kunnen uitdrukken dan de mens in een half uur door de zijne, en dat zij ook zulke dingen uitdrukken die niet in de woorden der menselijke taal vallen, n. 1641, 1642, 1643, 1645, 4609, 7089.

176 Dat in één idee der denking ontelbare dingen zijn, n. 1008, 1869, 4946, 6613, 6614, 6615, 6617, 6618. Dat de ideeën der denking van den mens worden geopend in het andere leven, en zich ten levendigste zichtbaar vertonen zodanig als zij zijn, n. 1869, 3310, 5510. Hoedanig zij verschijnen, n. 1201, 8885. Dat de ideeën der Engelen van den binnensten Hemel gelijk als vlamig licht verschijnen, n. 6615. Dat de ideeën der Engelen van den laatsten Hemel verschijnen gelijk als blinkend witte dunne wolken, n. 6614. Er werd een idee van een Engel gezien, vanuit welke een straling tot den Heer was, n. 6620. Dat de ideeën der denking zich wijd uitstrekken in de gezelschappen der Engelen overal in het rond, n. 6598 tot 6613.

ning, en de articulaties van den klank, welke de woorden zijn, stemmen overeen met de ideeën der denking, welke vanuit de aandoening zijn. Aangezien de klinkers niet tot de taal behoren, maar tot het verheffen van haar woorden door den klank tot de verschillende aandoeningen volgens den staat van een ieder, zijn derhalve in de Hebreeuwse taal de klinkers niet uitgedrukt, en worden zij ook verschillend uitgesproken; daaruit leren de Engelen het hoedanige van den mens kennen ten aanzien van de aandoening en de liefde. De spraak der hemelse Engelen is ook zonder harde medeklinkers, en zelden valt zij van den enen medeklinker in den anderen, tenzij door de tusseninplaatsing van een woord dat met een klinker aanvangt; vandaar komt het dat in het Woord zo vaak het woordje *en* wordt tussengeplaatst, zoals kan vaststaan voor hen die het Woord lezen in de Hebreeuwse taal, in welke dat woordje zacht is en naar beide zijden als klinker doorklinkt. Vanuit de woorden in het Woord in die taal kan men enigermate weten of zij tot de hemelse klasse dan wel tot de geestelijke klasse behoren, aldus of zij het goede dan wel het ware behelzen; die welke het goede behelzen, ontlene veel aan *oe* en *o*, en eveneens enigermate aan *a*, doch die welke het ware behelzen, ontlene aan *e* en *i*. Omdat de aandoeningen vooral door klanken naar buiten komen, worden derhalve eveneens in het spreken van den mens, wanneer over grote dingen wordt gehandeld, zoals aangaande den Hemel en aangaande den Heer, de woorden geliefd waarin de *oe* en de *o* zijn; ook de klanken der muziek verheffen zich daarheen wanneer eendere dingen worden uitgedrukt; anders is het gesteld wanneer over niet grote dingen wordt gehandeld; vandaar komt het dat de kunst der muziek bedreven is in het uitdrukken van verschillende geslachten van aandoeningen.

242. In de engellijke spraak is een zekere samenklank welke niet kan worden beschreven;¹⁷⁷ die samenklank is daarvandaan dat de denkingen en de aandoeningen, vanuit welke de spraak is, zich volgens den vorm des Hemels uitstorten en uiteenstorten; en het de vorm des Hemels is volgens welke allen zijn vergezelschap, en volgens welke alle vergemeenschapping is. Dat de Engelen zijn vergezelschap volgens den vorm des Hemels, en dat de denkingen en de aandoeningen van hen volgens dien vloeien, zie men boven, n. 200 tot 212.

243. Een eendere spraak zodanig als er in de geestelijke wereld is, is ook aan ieder mens ingeënt, maar in zijn innerlijk verstandelijk deel; doch omdat zij bij den mens niet valt in woorden die met de aandoening overeenkomen,

177 Dat in de engellijke spraak een samenklank is welke harmonisch valt, n. 1648, 1649, 7191.

zoals bij de Engelen, weet de mens niet dat hij in dezelve is; vandaar evenwel komt het dat de mens, als hij in het andere leven komt, in dezelfde spraak is als al de geesten en de Engelen daar, en dat hij aldus weet te spreken zonder dat iemand het hem leert.¹⁷⁸ Maar over deze zaak beneden meer.

244. Allen in den Hemel hebben één spraak, zoals boven is gezegd, maar zij wordt hierin gevarieerd dat de spraak der wijzen innerlijker is, en voller van variaties der aandoeningen en ideeën der denkingen, de spraak der minder wijzen uiterlijker en niet met zulk een invulling, en de spraak der eenvoudigen nog uiterlijker, en vandaar bestaande uit woorden, vanuit welke de zin moet worden geput op de wijze waarop dit geschiedt wanneer mensen onder elkander spreken. Er is eveneens een spraak door het aangezicht, welke uitloopt in iets klankvols dat door ideeën is gemodificeerd; er is eveneens een spraak waarin de uitbeeldende dingen des Hemels met ideeën zijn gemengd, en eveneens vanuit de ideeën tot het gezicht; er is ook een spraak door gebaren, overeenstemmende met de aandoeningen en eendere dingen uitbeeldende, welke de woorden van hen zijn; er is een spraak door de gemene dingen der aandoeningen en door de gemene dingen der denkingen; er is een donderende spraak, behalve nog andere.

245. De spraak der boze en der helse geesten is op eendere wijze natuurlijk omdat zij vanuit aandoeningen is, maar vanuit boze aandoeningen, en van daar uit vuile ideeën, welke de Engelen geheel en al verafschuwen; de spraken der hel zijn zo tegenovergesteld aan de spraken des Hemels; deswege houden de bozen de engellijke spraak niet uit, en de Engelen niet de helse spraak; de helse spraak is voor de Engelen zoals een slechte geur welke de neusvleugels beledigt. De spraak der huichelaars, die diegenen zijn die zich als engelen des lichts kunnen voordoen, is ten aanzien van de woorden eender aan de spraak der Engelen, maar ten aanzien van de aandoeningen en de ideeën der denking daaruit geheel en al daaraan tegenovergesteld; deswege wordt hun spraak, wanneer zij wordt doorvat zodanig als zij van binnen is, hetgeen door de wijze Engelen geschiedt, gehoord zoals tandengeknars, en boezemt afgrijzen in.

178 Dat er een geestelijke of engellijke spraak is bij den mens, hoewel hij het niet weet, n. 4104. Dat de ideeën van den inwendigen mens geestelijk zijn, maar dat de mens, wanneer hij in de wereld leeft, dezelve natuurlijk doorvat, omdat hij dan in het natuurlijke denkt, n. 10236, 10240, 10550. Dat de mens na den dood in zijn innerlijke ideeën komt, n. 3226, 3342, 3343, 10568, 10604. Dat die dan zijn spraak teweeg brengen, n. 2470, 2478, 2479.

Over het spreken der Engelen met den mens

246. De Engelen die met den mens spreken, spreken niet in hun taal, maar in de taal van den mens, en eveneens in andere talen waarin de mens bedreven is, niet echter in talen die den mens onbekend zijn. De oorzaak dat het aldus is, is deze dat de Engelen zich, wanneer zij met den mens spreken, tot hem keren en zich met hem verbinden, en de verbinding van den Engel met den mens maakt dat de een en de ander van een eendere denking is; en omdat de denking van den mens met zijn geheugen samenhangt, en daaruit de spraak vloeit, is derhalve de een en de ander in de zelfde taal. Bovendien komt die Engel of de geest, wanneer hij tot den mens komt, en door zijn toekeren tot hem met hem wordt verbonden, in geheel diens geheugen, en wel zozeer dat hij nauwelijks anders weet dan dat hij vanuit zich de dingen weet die de mens weet, aldus eveneens de talen. Ik heb met de Engelen over deze zaak gesproken, en ik zeide dat zij misschien van mening zijn met mij in mijn moedertaal te spreken omdat het aldus wordt opgemerkt, terwijl toch niet zij het zijn die spreken, maar ik; en dat dit hieruit kan vaststaan dat de Engelen niet één woord van de menselijke taal kunnen uitspreken, n. 237; en bovendien is de menselijke taal natuurlijk en zijn zij geestelijk, en de geestelijken kunnen niet iets op natuurlijke wijze uitbrengen. Hierop zeiden zij dat zij weten dat de verbinding van hen met den mens met wien zij spreken, is met zijn geestelijke denking, maar dat, omdat die invloeit in zijn natuurlijke denking, en deze samenhangt met zijn geheugen, derhalve de taal van den mens hun zoals de hunne toeschijnt, eender al zijn wetenschap, en dat dit geschiedt ter oorzaak hiervan dat het den Heer heeft behaagd dat er een zodanige verbinding en invlechting als het ware van den Hemel zij bij den mens; maar dat de staat van den mens heden ten dage een andere is, zodat er een zodanige verbinding niet meer is met de Engelen, maar met de geesten die niet in den Hemel zijn. Ik heb over deze zelfde zaak ook met geesten gesproken, maar die wilden niet geloven dat de mens spreekt, maar dat zij in den mens spreken, voorts dat de mens niet de dingen weet die hij weet, maar dat zij ze weten, en zo dat alle dingen die de mens kent, uit hen zijn; ik wilde hen met verscheidene dingen overtuigen dat het niet aldus is, maar tevergeefs. Wie onder geesten worden verstaan, en wie onder Engelen, zal worden gezegd in hetgeen volgt, waar over de wereld der geesten moet worden gehandeld.

247. Dat de Engelen en de geesten zich zo nauw met den mens verbinden dat zij niet anders weten dan dat de dingen die van den mens zijn, de hunne zijn, is eveneens ter oorzaak hiervan dat er zulk een verbinding is tussen de

geestelijke en de natuurlijke wereld bij den mens dat zij als het ware één zijn. Doch omdat de mens zich van den Hemel had gescheiden, is er uit den Heer in voorzien dat er bij ieder mens Engelen en geesten zouden zijn, en dat de mens door die uit den Heer zou worden geregeerd, om welke oorzaak er een zo nauwe verbinding is. Anders zou het geweest zijn indien de mens zich niet had afgescheiden; dan immers zou hij hebben kunnen geregeerd worden door den gemenen invloed uit den Hemel uit den Heer zonder aan hem aangebonden geesten en Engelen. Maar over deze zaak zal in het bijzonder worden gehandeld in hetgeen volgt, waar sprake is van de verbinding van den Hemel met den mens.

248. Het spreken van een Engel of een geest met den mens wordt even luid gehoord als het spreken van een mens met een mens; het wordt echter niet gehoord door de anderen die daarbij staan, maar door hemzelf alleen. De oorzaak hiervan is deze dat de spraak van een Engel of een geest eerst in de denking van den mens invloeit, en langs den inwendigen weg in het orgaan van zijn gehoor, en zo hetzelfde beweegt van binnen uit; doch het spreken van den mens met den mens vloeit eerst in de lucht in, en langs den uitwendigen weg in het orgaan van zijn gehoor, en beweegt dat van buiten af; daaruit blijkt dat het spreken van een Engel en een geest met den mens in den mens wordt gehoord, en dat het, omdat het evenzeer de gehoororganen beweegt, ook evenzeer luid is. Dat de spraak van een Engel en een geest neervloeit tot in het oor uit het innerlijke, bleek mij hieruit dat zij ook invloeit in de tong, en deze lichtelijk doet trillen, maar niet met enige beweging zoals wanneer door die de klank der spraak tot woonden wordt gearticuleerd door den mens zelf.

249. Maar het wordt heden ten dage zelden gegeven om met geesten te spreken, aangezien het gevaarlijk is;¹⁷⁹ dan immers weten de geesten dat zij bij den mens zijn, hetgeen zij anders niet weten; en de boze geesten zijn zodanig dat zij den mens een dodelijken haat toedragen, en niets meer begeren dan hem te verderven naar ziel en naar lichaam, hetgeen ook geschiedt bij diegenen die zich veel aan fantasieën hebben overgegeven, totdat zij van zich de met den natuurlijke mens overeenkomende verkwikkelijke dingen hebben verwijderd. Sommigen ook die een eenzaam leven leiden, horen somtijds geesten

¹⁷⁹ Dat de mens met geesten en Engelen kan spreken, en dat de Ouden herhaaldelijk met hen spraken, n. 67, 68, 69, 784, 1634, 1636, 7802. Dat op enige aardbollen Engelen en geesten in den menselijken vorm verschijnen, en met hen spreken, n. 10751, 10752. Maar dat het op dezen aardbol heden ten dage gevaarlijk is om met geesten te spreken, indien de mens niet in het ware geloof is, en door den Heer wordt geleid, n. 784, 9438, 10751.

met hen spreken, en zonder gevaar; maar de geesten bij dezen worden bij tussenpozen door den Heer verwijderd, opdat zij niet weten dat zij bij den mens zijn; want de meeste geesten weten niet dat er een andere wereld bestaat dan die waarin zij zijn, aldus eveneens niet dat ergens anders mensen zijn; weswege het den mens niet is geoorloofd om op zijn beurt met hen te spreken, want indien hij sprak, zouden zij het weten. Zij die veel over godsdienstige dingen denken, en zich daaraan vasthechten, dermate dat zij die dingen als het ware van binnen in zich zien, beginnen ook geesten met hen te horen spreken; want wanneer de mens zich vanuit zich vasthecht aan godsdienstige dingen, onverschillig welke zij zijn, en die niet bij tussenpozen afwisselt met verschillende dingen die nutten zijn in de wereld, zo dringen die godsdienstige dingen innerlijk door en houden daar stand, en nemen den gansere geest van den mens in beslag, en treden de geestelijke wereld binnen, en bewegen de geesten die daar zijn; maar dezulken zijn geestenzieners en dwepers, en van elke geest, onverschillig welken, dien zij horen, geloven zij dat het de heilige geest is, terwijl het toch dweepzieke geesten zijn; zij die zodanig zijn, zien valse dingen zoals ware dingen, en omdat zij die zien, overreden zij zichzelf, en eveneens overreden zij hen bij wie zij invloeien; en omdat die geesten ook daarmede begonnen tot boze dingen te overreden, waaraan ook gehoor werd gegeven, werden zij derhalve bij graden verwijderd. De dweepzieke geesten worden van de andere geesten daarin onderscheiden dat zij geloven dat zij de heilige geest zijn, en dat de dingen die zij zeggen, goddelijk zijn. Die geesten schaden den mens niet, omdat de mens hen met Goddelijken eredienst eert. Met hen heb ik ook enige malen gesproken, en toen werden eveneens de schandelijke dingen opgedekt die zij hun vereerders hadden ingegoten. Zij wonen tezamen ter linkerzijde in een verlaten plaats.

250. Doch het wordt niet aan anderen dan aan hen die in de ware dingen vanuit het goede zijn, toegestaan om met de Engelen des Hemels te spreken, in de eerste plaats aan hen die in de erkenning van den Heer en van het Goddelijke in Zijn Menselijke zijn, omdat het dit ware is waarin de Hemelen zijn; want, zoals boven is getoond, de Heer is de God des Hemels, n. 2 tot 6. Het Goddelijke des Heren maakt den Hemel, n. 7 tot 12. Het Goddelijke des Heren in den Hemel is de liefde tot Hem, en de liefde jegens den naaste uit Hem, n. 13 tot 19. De algehele Hemel in één samenvatting geeft één mens weer, eender ieder gezelschap des Hemels, en iedere Engel is in den volmaakten menselijken vorm, en dit vanuit het Goddelijk Menselijke des Heren, n. 59 tot 6. Waaruit blijkt dat het niet aan anderen wordt gegeven om met de Engelen des Hemels te spreken dan aan hen bij wie de innerlijke dingen zijn

geopend door de Goddelijke ware dingen tot aan den Heer toe, want in die vloeit de Heer bij den mens in, en wanneer de Heer invloeit, vloeit ook de Hemel in. Dat de Goddelijke ware dingen de innerlijke dingen van den mens openen, komt omdat de mens aldus is geschapen dat hij ten aanzien van den inwendigen mens een beeld des Hemels zij, en ten aanzien van den uitwendigen een beeld der wereld zij, n. 57; en de inwendige mens wordt niet geopend dan door het uit den Heer voortgaande Goddelijke Ware, omdat dit het licht des Hemels en het leven des Hemels is, n. 126 tot 140.

251. De invloed van den Heer Zelf bij den mens is in diens voorhoofd en vandaar in het ganse aangezicht, aangezien het voorhoofd van den mens overeenstemt met de liefde, en het aangezicht overeenstemt met al zijn innerlijke dingen.¹⁸⁰ De invloed van de geestelijke Engelen bij den mens is in zijn hoofd overal vandaan, van het voorhoofd en de slapen tot elk deel onder hetwelk het cerebrum is, omdat die streek van het hoofd overeenstemt met het inzicht. De invloed echter van de hemelse Engelen is in dat deel van het hoofd onder hetwelk het cerebellum is, en het achterhoofd wordt genoemd, van de oren overal vandaan in het rond tot aan den nek, want die streek stemt overeen met de wijsheid. Elk spreken van de Engelen met den mens treedt langs die wegen in zijn denkingen binnen; daaraan werd ontwaard welke Engelen het waren die met mij spraken.

252. Zij die met de Engelen des Hemels spreken, zien ook de dingen die in den Hemel zijn, omdat zij zien vanuit het licht des Hemels, waarin hun innerlijke dingen zijn; ook zien de Engelen door hen de dingen die op den aardbol zijn;¹⁸¹ bij hen immers is de Hemel verbonden met de wereld, en de wereld verbonden met den Hemel; want, zoals boven in n. 246 is gezegd, wanneer de Engelen zich tot den mens keren, verbinden zij zich aldus met hem dat zij niet anders weten dan dat de dingen die des mensens zijn, de hunne zijn, niet slechts de dingen die van zijn spraak zijn, maar ook die welke van het gezicht en het gehoor zijn; de mens van zijn kant ook weet niet anders dan dat de dingen die door de Engelen invloeien, de zijne zijn. In zulk een verbinding met

¹⁸⁰ Dat het voorhoofd overeenstemt met de hemelse liefde, en vandaar in het Woord die liefde betekent, n. 9936. Dat het aangezicht overeenstemt met de innerlijke dingen van den mens, welke dingen der denking en der aandoening zijn, n. 1568, 2988, 2989, 3631, 4796, 4797, 4800, 5165, 5168, 5695, 9306. Dat ook het aangezicht naar de overeenstemming van de innerlijke dingen is gevormd, n. 4791 tot 4805, 5695. Dat vandaar het aangezicht in het Woord de innerlijke dingen betekent, n. 1999, 2434, 3527, 4066, 4796.

¹⁸¹ Dat de geesten niets kunnen zien door den mens van hetgeen in deze zonnewereld is, maar dat zij door mijn ogen hebben gezien; de oorzaak, n. 1880.

de Engelen des Hemels waren de Oudsten op dezen aardbol, wier tijden derhalve de Gouden Eeuw werden genoemd. Zij spraken, omdat zij het Goddelijke onder den Menselijken vorm, aldus den Heer, erkenden, met de Engelen des Hemels zoals met de hunnen, en de Engelen des Hemels met hen op hun beurt zoals met de hunnen, en in hen maakten de Hemel en de wereld één. Doch de mens heeft zich na die tijden geleidelijk van den Hemel verwijderd daardoor dat hij zich meer dan den Heer liefhad, en de wereld meer dan den Hemel; vandaar begon hij de verkwikkelijke dingen der liefde van zich en van de wereld te voelen afgescheiden van de verkwikkelijke dingen des Hemels, en ten slotte dermate dat hij niet meer wist wat een ander verkwikkelijke was. Toen werden de innerlijke dingen gesloten, welke tot den Hemel openlagen, en werden de uiterlijke dingen tot de wereld geopend; en wanneer dit geschiedt, is de mens in het licht ten aanzien van alle dingen die der wereld zijn, en in donkerheid ten aanzien van alle dingen die des Hemels zijn.

253. Na die tijden heeft zelden iemand met de Engelen des Hemels gesproken, maar enigen met geesten die niet in den Hemel zijn. De innerlijke en de uiterlijke dingen van den mens zijn immers zodanig dat zij of tot den Heer als tot hun gemeen Middelpunt zijn gekeerd, n. 124, of tot zichzelf, aldus achterwaarts van den Heer af; die welke tot den Heer zijn gekeerd, zijn ook tot den Hemel gekeerd; die echter welke tot zichzelf zijn gekeerd, zijn ook tot de wereld gekeerd; en die welke daarheen zijn gekeerd, kunnen bezwaarlijk worden verheven; zij worden evenwel door den Heer opgeheven voor zoveel als het geschieden kan, door toekering van de liefde, en dit geschiedt door de ware dingen vanuit het Woord.

254. Ik ben dienaangaande ingelicht hoe de Heer met de Profeten heeft gesproken door wie het Woord was; Hij sprak niet met hen zoals met de Ouden door invloed in hun innerlijke dingen, maar door geesten die tot hen werden gezonden, welke geesten de Heer vulde met Zijn aanblik, en dien Hij aldus de woorden inblies die zij aan de Profeten dicteerden; zo dat het niet een invloed was, maar een inspraak. En omdat de woorden vanuit den Heer onmiddellijk voortkwamen, waren zij derhalve elk afzonderlijk gevuld met het Goddelijke, en bevatten zij in zich een inwendigen zin, welke zodanig is dat de Engelen des Hemels die dingen in den hemelsen en geestelijken zin doorvatten, terwijl de mensen ze in den natuurlijken zin doorvatten; zo verbond de Heer den Hemel en de wereld door het Woord. Hoe de geesten met het Goddelijke uit den Heer worden gevuld door den aanblik, is ook getoond; de met het Goddelijke uit den Heer gevulde geest weet niet anders dan dat hij de Heer is, en dat het het Goddelijke is hetwelk hij spreekt, en dit zolang

totdat hij heeft uitgesproken; daarna bemerkt en erkent hij dat hij een geest is, en dat hij niet uit zich maar uit den Heer heeft gesproken. Omdat zodanig de staat der geesten was die met de Profeten spraken, wordt er derhalve ook door hen gezegd dat Jehovah sprak; ook noemden de geesten zelf zich Jehovah, zoals niet alleen uit de profetische dingen, maar ook uit de historische dingen van het Woord kan vaststaan.

255. Opdat men wete hoedanig de verbinding van de Engelen en de geesten met den mens is; is het geoorloofd enige vermeldenswaardige dingen mede te delen waaruit het kan worden toegelicht en geconcludeerd. Wanneer de Engelen en de geesten zich tot den mens keren, weten zij niet anders dan dat de taal van den mens de hunne is, en dat zij geen andere hebben; de oorzaak hiervan is deze dat zij dan in de taal van den mens zijn, en niet in de hunne, welke zij zich ook niet herinneren; zodra zij zich echter van den mens afkeren, zijn zij in hun engellijke en geestelijke taal; ook weten zij niet wat dan ook aangaande de taal van den mens. Iets eenders is met mij geschied toen ik met Engelen in gezelschap was, en in een eenderen staat als zij; toen sprak ik eveneens met hen in hun taal, en wist ook niet wat ook aangaande de mijne, welke ik mij ook niet herinnerde; zodra ik echter niet met hen in gezelschap was, was ik in mijn eigen taal. Vermeldenswaardig is ook dit dat de Engelen en de geesten, wanneer zij zich tot den mens keren, met hem op elken afstand kunnen spreken; zij spraken ook met mij uit de verte even luid als in de nabijheid; dat echter wanneer zij zich van den mens afkeren en onder elkander spreken, door den mens in het geheel niets wordt gehoord wat zij spreken, ook al zou het vlak aan zijn oor zelf zijn. Daaruit bleek dat alle verbinding in de geestelijke wereld is volgens de toekering. Vermeldenswaardig is ook dit dat verscheidenen tegelijk kunnen spreken met den mens, en de mens met hen; zij zenden immers van zich den enen of anderen geest tot den mens met wien zij willen spreken, en de uitgezonden geest keert zich tot hem, en die verscheidene geesten keren zich tot hun geest, en zo concentreren zij hun denkingen, welke de geest voordraagt; die geest weet dan niet anders dan dat hij zelf vanuit zich spreekt, en genen weten niet anders dan dat zij zelf spreken; aldus geschiedt de verbinding van verscheidenen met één ook door toekering.¹⁸²

182 Dat de geesten die uit gezelschappen van geesten tot andere gezelschappen zijn uitgezonden, subjecten worden geheten, n. 4403, 5856. Dat de vergemeenschappingen in de geestelijke wereld geschieden door zulke afgezant-geesten, n. 4403, 5856, 5983. Dat een geest, wanneer hij is uitgezonden en als subject van dienst is, niet denkt vanuit zich, maar vanuit diegenen van wie hij werd uitgezonden, n. 5985, 5986, 5987.

Maar over deze afgezant-geesten, die ook subjecten worden genoemd, en over de vergemeenschapping door hen zal in hetgeen volgt meer worden gezegd.

256. Het is niet aan enigen Engel en geest geoorloofd om met den mens vanuit hun geheugen te spreken, maar vanuit het geheugen van den mens; de Engelen immers en de geesten hebben evenzeer een geheugen als de mens; in dien een geest met den mens sprak vanuit zijn eigen geheugen, zo zou de mens niet anders weten dan dat de dingen die hij dan denkt, de zijne waren, terwijl die toch van den geest zijn; het is zoals de herinnering aan een zaak die de mens evenwel nooit heeft gehoord of gezien; dat het aldus is, is mij door ondervinding te weten gegeven. Vandaar hadden sommige ouden de mening dat zij na ettelijke duizenden jaren zouden terugkeren tot hun vorig leven en tot alle daden ervan, en eveneens dat zij daartoe waren teruggekeerd; zij waren tot die gevolgtrekking gekomen uit hoofde hiervan dat somtijds in hen als het ware de herinnering opkwam van dingen die zij evenwel nooit hadden gezien of gehoord; dit geschiedde omdat geesten vanuit hun eigen geheugen in de ideeën der denking van genen waren ingevloeid.

257. Er zijn ook geesten die natuurlijke en lichamelijke geesten worden genoemd; die verbinden zich wanneer zij tot den mens komen, niet met de denking van hem zoals de andere geesten, maar zij treden in zijn lichaam binnen, en nemen al zijn zinnen in beslag, en spreken door zijn mond, en handelen door zijn leden, dan niet anders wetende dan dat alle dingen van den mens de hunne zijn; zij zijn geesten van wie de mens bezeten is, maar dezen zijn door den Heer in de hel geworpen, en zo geheel en al verwijderd, weswege zulke bezetenheden heden ten dage niet voorkomen.¹⁸³

183 Dat er heden ten dage geen uitwendige bezetenheden of bezetenheden des lichaams voorkomen zoals oudtijds, n. 1983. Maar dat er heden ten dage inwendige bezetenheden voorkomen, welke die des gemoeds zijn, meer dan oudtijds, n. 1983, 4793. Dat de mens innerlijk bezeten is wanneer hij vuile denkingen heeft, en ergerlijke aangaande God, en aangaande den naaste, en wanneer hij alleen daarvan wordt afgehouden om die ruchtbaar te maken door de uitwendige banden, zijnde de vrees voor het verlies van faam, eer, gewin, de vrees voor de wet en voor het verlies van het leven, n. 5990. Aangaande de duivelse geesten die voornamelijk de innerlijke dingen van den mens in bezit nemen, n. 4793. Aangaande de duivelse geesten die de uiterlijke dingen van den mens begeren in bezit te nemen; dat zij in de hellen zijn opgesloten, n. 2752, 5990.

Over de schriften in den Hemel

258. Omdat de Engelen een spraak hebben, en hun spraak een spraak van woorden is, hebben zij derhalve eveneens schriften, en met de schriften drukken zij evenzeer de gewaargeworden dingen van hun animus uit als met de spraak. Enige malen werden papieren tot mij gezonden die met schrift waren betekend, geheel en al zoals de met de hand geschreven en eveneens zoals de in druk verveelvoudigde papieren in de wereld; ik kon dezelve ook eender lezen, maar het was niet geoorloofd daaruit meer te putten dan een zin of twee. De oorzaak hiervan was deze dat het niet volgens de Goddelijke Orde is door geschreven dingen vanuit den Hemel te worden opgeleid, maar door het Woord, aangezien er door dit alleen vergemeenschapping en verbinding is van den Hemel met de wereld, aldus van den Heer met den mens. Dat in den Hemel geschreven papieren ook aan de Profeten zijn verschenen, staat vast bij Ezechiël : *Toen ik toeschouwde, ziet, een hand werd door een geest uitgezonden tot mij, en in dezelve was de rol eens boeks, welke hij voor mijn aanblik ontvouwde; zij was beschreven aan den voorkant en aan den rug*, II: 9, 10. En bij Johannes: *Ik zag aan de rechterhand van Hem Die op den troon zat, een boek geschreven van binnen en aan den rug, verzegeld met zeven zegelen*, Apoc. v: 1.

259. Dat er schriften in den Hemelen zijn, daarin is door den Heer voorzien terwille van het Woord, want dat is in zijn wezen het Goddelijk Ware, vanuit hetwelk zowel de mensen als de Engelen alle hemelse wijsheid hebben; het is immers uit den Heer gedicteerd, en dat wat uit den Heer wordt gedicteerd, gaat in volgorde door alle Hemelen heen, en vindt zijn grens bij den mens; vandaar is hetzelfde aangepast zowel aan de wijsheid waarin de Engelen zijn, als aan het inzicht waarin de mensen zijn; daarvandaan komt het dat ook de Engelen het Woord hebben, en dat zij dat evenzeer als de mensen op de aarde lezen; vanuit hetzelfde zijn ook hun leerstellige dingen; en vanuit hetzelfde worden daar de predikingen gehouden, n. 221. Het is hetzelfde Woord; de natuurlijke zin ervan echter, welke voor ons de zin der letter is, is niet in den Hemel, maar daar is de geestelijke zin, welke de inwendige zin ervan is; hoedanig deze zin is, zie men in het werkje over het Witte Paard, waarover in de Apocalyps wordt gehandeld.

260. Eens werd tot mij vanuit den Hemel een blaadje papier gezonden waarop alleen enige woorden met Hebreeuwse letters waren geschreven, en er werd gezegd dat iedere letter verborgenheden der wijsheid behelst, en dat die gelegen zijn in de inbuigingen en krommingen der letters, en vandaar eveneens in de klanken. Daaruit bleek mij wat er wordt aangeduid met deze woorden des

Heren: *Voorwaar zeg Ik u: Totdat de Hemel en de Aarde zal zijn voorbijgegaan, zal er niet één jota of één hoorntje van de Wet voorbijgaan*, Matth. v: 18. Dat het Woord Goddelijk is ten aanzien van elk haaltje ervan, is ook in de Kerk bekend; maar waar het Goddelijke in elk haaltje schuilt, is nog niet bekend, weswege het zal worden gezegd; het schrift in den binnensten Hemel bestaat uit verschillende ingebogen en rondgebogen vormen, en de inbuigingen en rondbuigingen zijn volgens den vorm des Hemels. De Engelen drukken met dezelve de verborgenheden hunner wijsheid uit, en eveneens verscheidene dingen die zij niet met woorden kunnen uitspreken; en, wat wonderbaarlijk is, dat schrift weten de Engelen zonder kunst en leermeester; het is in hen gelegd zoals de spraak zelf, waarover n. 236, weswege dit schrift het hemelse schrift is. Dat het in hen is gelegd, komt omdat alle uitbreiding van de denkingen en de aandoeningen, en vandaar alle vergemeenschapping van het inzicht en de wijsheid der Engelen gaat volgens den vorm des Hemels. n. 201; vandaar komt het dat hun schrift in dien vorm vloeit. Het werd mij gezegd dat de Oudsten op dezen aardbol, voordat de letters waren uitgevonden, ook een zodanig schrift hebben gehad; en dat dat schrift is overgebracht in de letters der Hebreeuwse taal, welke letters in de oude tijden alle ingebogen zijn geweest, en niet enige zoals heden ten dage, uitlopend als rechte lijnen. Vandaar komt het dat in het Woord Goddelijke dingen en verborgenheden des Hemels zijn ook in de jota's, haaltjes, en hoorntjes ervan.

261. Dit schrift, hetwelk door typen van den hemelsen vorm geschiedt, is in gebruik in den binnensten Hemel, waar zij meer dan de overigen in de wijsheid zijn; daarmede worden de aandoeningen uitgedrukt waaruit de denkingen vloeien en in orde op elkander volgen volgens het onderwerp der zaak waarover wordt gehandeld. Vandaar komt het dat die schriften verborgenheden behelzen welke niet met de denking kunnen worden uitgeput; het werd ook gegeven deze schriften te zien. Doch in de lagere Hemelen zijn zulke schriften niet; de schriften in deze Hemelen zijn eender aan de schriften in de wereld, met eendere letters, maar nochtans voor den mens niet verstaanbaar, omdat zij in de engellijke taal zijn, en de engellijke taal zodanig is dat zij niets gemeen heeft met de menselijke talen, n. 237; met de klinkers immers drukken zij aandoeningen uit, met de medeklinkers de ideeën der denking vanuit de aandoeningen, en met de woorden vanuit dezelve den zin der zaak; men zie boven n. 236, 241. Dit schrift behelst ook in weinig woorden meer dingen dan de mens in ettelijke bladzijden kan beschrijven; die schriften zijn ook door mij gezien. Aldus geschreven hebben zij het Woord in de lagere Hemelen, en met hemelse vormen in den binnensten Hemel.

262. Het is vermeldenswaardig dat de schriften in de Hemelen natuurlijk vloeien vanuit hun denkingen zelf, met zulk een gemakkelijheid dat het is alsof de denking zich uitstort; ook blijft de hand niet steken bij de keuze van een of ander woord, omdat de woorden, zowel die welke zij uitspreken als die welke zij schrijven, overeenstemmen met de ideeën van hun denking; en alle overeenstemming is natuurlijk en spontaan. Er bestaan in de Hemelen ook schriften zonder hulp van de hand, vanuit de allene overeenstemming der denkingen, maar deze zijn niet blijvend.

263. Ik heb ook schriften vanuit den Hemel gezien, in louter getallen in orde en in reeks opgetekend, volkomen zoals in schriften vanuit letters en woorden, en ik ben daaromtrent onderricht dat dit schrift vanuit den binnensten Hemel is, en dat hun hemels schrift, waarover boven in n. 260, 261 is gehandeld, zich in getallen vertoont bij de Engelen van den lageren Hemel, wanneer de denking vanuit hetzelfde nedervloeit; en dat dit getallenschrift eender verborgenheden behelst, waarvan er enige niet met de denking kunnen worden begrepen, noch met woorden uitgedrukt; alle getallen immers hebben een overeenstemming, en volgens de overeenstemming duiden zij aan, evenzeer als de woorden;¹⁸⁴ met dit verschil evenwel dat de getallen gemene dingen behelzen, en de woorden afzonderlijke dingen; en omdat één gemene ontelbare afzonderlijke dingen behelst, is het vandaar dat het getallenschrift meer verborgenheden behelst dan het letterschrift. Uit deze dingen bleek mij dat de getallen in het Woord evenzeer dingen betekenen als de woorden daar; wat de enkelvoudige getallen betekenen, zoals 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, en wat de samengestelde, 20, 30; 50, 70, 100, 144, 1000, 10000, 12000 en andere meer, kan men zien in de Hemelse Verborgenheden, waar over die is gehandeld. In dat schrift in den Hemel wordt steeds een getal vooropgesteld, van hetwelk de volgende in een reeks afhangen zoals van hun onderwerp, want dat getal is als het ware de aanwijzer van de zaak waarover wordt gehandeld, en vanuit hetwelk de bepaling der volgende getallen is tot de zaak in het bijzonder.

264. Zij die niet iets aangaande den Hemel weten, en dienaangaande geen andere idee willen hebben dan zoals aangaande iets zuiver atmosferisch,

¹⁸⁴ Dat alle getallen in het Woord dingen betekenen, n. 482, 487, 647, 648, 755, 813, 1963, 1988, 2075, 2252, 3252, 4264, 4670, 6175, 9488, 9659, 10217, 10253. Getoond vanuit den Hemel, n. 4495, 5265. Dat de vermenigvuldigde getallen eendere dingen betekenen als de enkelvoudige getallen waaruit zij door vermenigvuldiging verrijzen, n. 5291, 5335, 5708, 7973. Dat de Oudsten hemelse verborgenheden in getallen hadden, als het ware een kerkelijke berekening, n. 575.

waarin de Engelen fladderen zoals verstandelijke gemoederen zonder den zin van het gehoor en het gezicht, kunnen niet denken dat zij daar een spraak en een schrift hebben; zij stellen immers in het stoffelijke het bestaan van elk ding; terwijl toch de dingen die in den Hemel zijn, zo werkelijk bestaan als die welke in de wereld bestaan, en de Engelen, die daar zijn, alle dingen hebben die van nut tot het leven, en die van nut tot de wijsheid zijn.

Over de wijsheid van de Engelen des Hemels

265. Hoedanig de wijsheid van de Engelen des Hemels is, kan bezwaarlijk worden begrepen, omdat zij de menselijke wijsheid in zulk een mate te boven gaat dat zij niet kunnen worden gelijkgesteld, en dat wat te boven gaat verschijnt alsof het niet iets is. Er zijn ook enige onbekende dingen door welke zij zal worden beschreven, en deze zijn voordat zij bekend worden, in het verstand zoals schaduwen, en verbergen zo eveneens de zaak hoedanig zij in zich is; maar nochtans zijn het zulke dingen die men kan weten, en als men ze weet, kan begrijpen, als het gemoed zich slechts daaraan verlustigt, want de verlustiging brengt licht met zich, omdat zij vanuit de liefde is, en hun die zulke dingen liefhebben die der Goddelijke en der hemelse wijsheid zijn, flitst het licht vanuit den Hemel tegemoet, en zij hebben verlichting.

266. Hoedanig de wijsheid der Engelen is, kan men hieruit opmaken dat zij in het licht des Hemels zijn, en het licht des Hemels is in zijn wezen het Goddelijk Ware of de Goddelijke Wijsheid, en dit licht verlicht tegelijk hun inwendig gezicht hetwelk des gemoeds is, en hun uitwendig gezicht, hetwelk der ogen is. Dat het licht des Hemels het Goddelijk Ware of de Goddelijke Wijsheid is, zie men boven, n. 126 tot 133. De Engelen zijn ook in de hemelse warmte, welke in haar wezen het Goddelijk Goede of de Goddelijke Liefde is, vanuit welke zij de aandoening en het verlangen hebben van wijs te zijn; dat de warmte des Hemels het Goddelijk Goede of de Goddelijke Liefde is, zie men boven, n. 133 tot 140. Dat de Engelen in de wijsheid zijn, dermate dat zij wijsheden kunnen worden geheten, kan men hieruit opmaken dat al hun denkingen en aandoeningen vloeien volgens den hemelsen vorm, welke vorm de vorm der Goddelijke Wijsheid is, en dat hun innerlijke dingen welke de wijsheid opnemen, tot dien vorm zijn samengesteld. Dat de denkingen en de aandoeningen der Engelen vloeien volgens den vorm des Hemels, bijgevolg ook hun inzicht en wijsheid, zie men boven, n. 201 tot 212. Dat de Engelen een overuittmuntende wijsheid hebben, kan ook hieruit vaststaan dat hun spraak de spraak der wijsheid is; zij vloeit immers onmiddellijk en spontaan vanuit de denking, en deze vanuit de aandoening, zo dat hun spraak een denking vanuit aandoening in den uitwendiger vorm is; vandaar komt het dat niets hen van den Goddelijken invloed aftrekt, en niet enig uitwendige hetwelk bij den mens in diens spraak vanuit andere denkingen wordt binnengebracht; dat de spraak der Engelen de spraak hunner denking en aandoening is, zie men in n. 234 tot 245. Tot zulk een wijsheid der Engelen werkt eveneens dit mede dat alle dingen die zij met de ogen zien en met de zinnen door-

vatten, samenstemmen met hun wijsheid, aangezien het overeenstemmingen zijn, en vandaar de voorwerpen de uitbeeldende vormen zijn voor zulke dingen die der wijsheid zijn. Dat alle dingen die in de Hemelen verschijnen, overeenstemmingen met de innerlijke dingen der Engelen zijn, en dat zij de uitbeeldingen van hun wijsheid zijn, zie men boven, n. 170 tot 182. Bovendien worden de denkingen der Engelen niet eindig gemaakt en vernauwd door ideeën vanuit ruimte en tijd, zoals de menselijke denkingen, want ruimten en tijden zijn aan de natuur eigen, en de dingen die aan de natuur eigen zijn, leiden het gemoed van de geestelijke dingen af, en ontnemen aan het verstandelijk gezicht de uitbreiding. Dat de ideeën der Engelen zonder tijd en ruimte zijn, en zo onbegrensd zijn, meer dan de menselijke, zie men hoven, n. 162 tot 169, en 191 tot 199. De denkingen der Engelen worden ook niet nedergevoerd tot aardse en stoffelijke dingen, noch onderbroken door deze of gene zorgen aangaande de levensbehoeften, aldus door die ook niet afgeleid van de verkwikkelijke dingen der wijsheid, zoals de denkingen der mensen in de wereld; alle dingen immers geworden hun om niet uit den Heer; zij worden om niet gekleed, om niet gevoed, zij wonen om niet, n. 181, 190; en bovendien worden zij begiftigd met verkwikkelijke en bekoorlijke dingen volgens de opneming van de wijsheid uit den Heer. Deze dingen zijn gezegd opdat men wete vanwaar de Engelen zulk een grote wijsheid hebben.¹⁸⁵

267. Dat de Engelen zulk een grote wijsheid kunnen opnemen, komt omdat hun innerlijke dingen zijn geopend, en de wijsheid evenals elke volmaaktheid groeit naar de innerlijke dingen toe, aldus volgens de opening ervan.¹⁸⁶ Er zijn bij iederen Engel drie graden des levens, welke overeenstemmen met de drie Hemelen, men zie n. 29 tot 40. Zij bij wie de eerste graad is geopend, zijn in den eersten of laatsten Hemel; zij bij wie de tweede graad is geopend,

185 Over de wijsheid der Engelen, dat zij onbegrijpelijk en onuitsprekelijk is, n. 2795, 2796, 2802, 3314, 3404, 3405, 9094, 9176.

186 Dat de mens voor zoveel als hij uit de uitwendige dingen wordt opgeheven naar de innerlijke dingen, voor zoveel in het licht, aldus voor zoveel in het inzicht komt, n. 6183, 6313. Dat de opheffing daadwerkelijk is, n. 7816, 10330. Dat de opheffing uit de uitwendige dingen tot de innerlijke dingen is zoals uit een nevel in het licht, n. 4598. Dat de uiterlijke dingen meer verwijderd zijn van het Goddelijke bij den mens, en daarom betrekkelijk duister zijn, n. 6451. En eveneens betrekkelijk ongeordend, n. 996, 3855. Dat de innerlijke dingen volmaakter zijn, omdat zij het Goddelijke meer nabij zijn, n. 5146, 5147. Dat in het inwendige duizenden en duizenden dingen zijn welke in het uitwendige verschijnen als één gemene, n. 5707. Dat vandaar de denking en de doorvatting hoe innerlijker zij is, des te klaarder is, n. 5920.

zijn in den tweeden of middelsten Hemel zij echter bij wie de derde graad is geopend, zijn in den derden of binnensten Hemel; volgens deze graden is de wijsheid der Engelen in de Hemelen; vandaar gaat de wijsheid der Engelen van den binnensten Hemel de wijsheid der Engelen van den middelsten Hemel onmetelijk te boven, en de wijsheid van dézen de wijsheid der Engelen van den laatsten Hemel; men zie boven n. 209, 210; en hoedanig de graden zijn, n. 38. Dat er zulke onderscheiden zijn, komt omdat de dingen die in een hogeren graad zijn, afzonderlijke dingen zijn, en die welke in een lageren graad zijn, gemene dingen zijn, en de gemene dingen zijn de samenhouders van de afzonderlijke dingen; de afzonderlijke dingen verhouden zich tot de gemene dingen zoals duizenden of myriaden tot één; aldus staat de wijsheid der Engelen van een hogeren Hemel tot de wijsheid der Engelen van een lageren Hemel naar verhouding. Maar de wijsheid van dezen gaat nochtans eender de wijsheid van den mens te boven, want de mens is in het lichamelijke en in de zinlijke dingen ervan, en de zinlijk-lichamelijke dingen van den mens zijn in den laagsten graad. Daaruit blijkt hoedanige wijsheid diegenen hebben die vanuit de zinlijke dingen denken, dat is, zij die zinlijke mensen worden genoemd, namelijk dat zij niet in enige wijsheid zijn, maar alleen in de wetenschap;¹⁸⁷ anders echter die mensen wier denkingen zijn opgeheven boven de zinlijke dingen, en nog meer zij wier innerlijke dingen geopend zijn tot in het licht des Hemels.

268. Hoe groot de wijsheid der Engelen is, kan hieruit vaststaan dat er in de Hemelen een vergemeenschapping is van alle dingen; het inzicht en de wijsheid van den een wordt vergemeenschaft aan den ander; de Hemel is

187 Dat het zinlijke het laatste van des mensen leven is, vastklevende aan en in zijn lichamelijke, n. 5077, 5767, 9212, 9216, 9331, 9730. Dat diegene een zinlijk mens wordt geheten die alle dingen beoordeelt en besluit vanuit de zinnen des lichaams, en die niets gelooft dan alleen dat wat hij met de ogen ziet en met de handen aanraakt, n. 5094, 7693. Dat zulk een mens in uitwendige dingen, en niet innerlijk in zich denkt, n. 5089, 5094, 6564, 7693. Dat diens innerlijke dingen gesloten zijn, zodat hij daar niets van het geestelijk ware ziet, n. 6564, 6844, 6845. In één woord, hij die in een grof natuurlijk schijnsel is, en zo niets doorvat van wat vanuit het licht des Hemels is, n. 6201, 6310, 6564, 6844, 6845, 6598, 6612, 6614, 6622, 6624. Dat hij innerlijk tegen de dingen is die des Hemels en der Kerk zijn, n. 6201, 6316, 6844, 6845, 6948, 6949. Dat zodanig de geleerden worden die zich tegen de ware dingen der Kerk hebben bevestigd, n. 6316. Dat zinlijke mensen meer dan de overigen geslepen en boosaardig zijn, n. 7693, 10236. Dat zij fel en bedreven redeneren, maar vanuit het lichamenlijk geheugen, waarin zij alle inzicht stellen, n. 195, 196, 5700, 10236. Maar dat het is vanuit de begoochelingen der zinnen, n. 5084, 6948, 6949, 7693.

de gemeenschap van alle goede dingen; de oorzaak hiervan is deze dat de hemelse liefde zodanig is dat zij wil dat van den ander zij wat het hare is, en daarom doorvat niemand in den Hemel zijn eigen goede in zich als het goede indien het niet ook in den ander is; daarvandaan is eveneens de gelukzaligheid des Hemels; de Engelen leiden dit uit den Heer, Wiens Goddelijke liefde zodanig is. Dat er een zodanige vergemeenschapping in de Hemelen is, werd eveneens door ondervinding te weten gegeven; zekere eenvoudigen werden somtijds in den Hemel opgeheven, en wanneer zij daarheen waren opgeheven, kwamen zij ook in de engellijke wijsheid, en dan verstonden zij zulke dingen die zij tevoren niet hadden kunnen begrijpen, en spraken zij dingen die zij in den vorigen staat niet hadden kunnen uitspreken.

269. Hoedanig de wijsheid der Engelen is, kan niet met woorden worden beschreven, maar het kan slechts met enige gemene dingen worden toegeelicht; de Engelen kunnen met één woord dingen uitdrukken welke de mens niet met duizend woorden kan uitdrukken; en bovendien heeft één engelijk woord talloze dingen in welke niet met woorden van menselijke taal kunnen worden uitgedrukt; in de afzonderlijke dingen immers die de Engelen spreken, zijn verborgenheden der wijsheid in een doorlopenden nexus, tot welke dingen de menselijke wetenschappen niet kunnen reiken; ook vullen de Engelen de dingen die zij met de woorden hunner spraak niet kunnen uitputten, met een klank aan welke de aandoening der dingen in hun volgorde inheeft; want, zoals boven in n. 236, 241 is gezegd, zij drukken met klanken aandoeningen uit, en met woorden de ideeën der denking vanuit de aandoeningen; vandaar komt het dat de dingen die in den Hemel worden gehoord, onuitsprekelijk worden geheten. De Engelen kunnen eender de afzonderlijke dingen die in een of ander boekdeel zijn geschreven, in weinig woorden uitzeggen, en aan ieder woord zulke dingen invoegen die opheffen tot de innerlijke wijsheid; hun spraak immers is zodanig dat zij samenklinkt met de aandoeningen, en ieder woord met de ideeën; ook worden de woorden op oneindige wijzen gevariëerd volgens de reeksen der dingen die in een samenvatting in de denking zijn. De innerlijke Engelen kunnen ook vanuit den klank en tegelijk vanuit enige woorden van iemand die spreekt diens volledige leven weten; zij doervatten immers vanuit het door de ideeën in de woorden geschakeerde klankvolle diens regerende liefde, waarin als het ware ingegrift de afzonderlijke dingen zijns levens gelegen zijn.¹⁸⁸ Hieruit blijkt hoedanig de

188 Dat het universeel regerende of heersende bij den mens is in de afzonderlijke dingen zijns levens, aldus in alle en de afzonderlijke dingen van zijn denking en aandoening, n.

wijsheid der Engelen is; hun wijsheid verhoudt zich tot de menselijke wijsheid zoals tienduizend tot één, vergelijkenderwijze zoals de beweegkrachten van het ganse lichaam, welke ontelbaar zijn, tot de handeling vanuit dezelve, welke voor den menselijken zin als één verschijnen; of zoals duizend dingen van een voorwerp, gezien door een volmaakte mikroskoop, tot één duister iets voor het blote oog. Ik zou de zaak ook met een voorbeeld willen toelichten; een Engel beschreef vanuit zijn wijsheid de wederverwekking, en hij bracht de verborgenheden aangaande dezelve in haar volgorde tot aan honderden toe te voorschijn, en hij vulde iedere verborgenheid met ideeën waarin innerlijkere verborgenheden waren, en dit van het begin tot het einde; hij zette immers uiteen hoe de geestelijke mens opnieuw wordt ontvangen, in een baarmoeder als het ware wordt gedragen, geboren wordt, opgroeit, en geleidelijk wordt vervolmaakt; hij zeide dat hij het getal der verborgenheden tot aan ettelijke duizenden toe zou hebben kunnen vermeerderen; en dat de dingen die waren gezegd, alleen aangaande de wederverwekking van den uitwendigen mens waren, en dat er ontelbare dingen meer zouden zijn aangaande de wederverwekking van den inwendigen mens. Uit deze en andere eendere dingen die van de Engelen werden gehoord, bleek mij welk een grote wijsheid zij hebben, en welk een grote onwetendheid naar verhouding de mens heeft, die nauwelijks weet wat wederverwekking is, en niet enig moment van de voortschrijding weet wanneer hij wordt wederverwekt.

270. Over de wijsheid der Engelen van den derden of binnensten Hemel, en hoezeer die de wijsheid der Engelen van den eersten of laatsten Hemel te boven gaat, zal nu iets worden gezegd. De wijsheid der Engelen van den derden of binnensten Hemel is onbegrijpelijk, ook voor hen die in den laatsten Hemel zijn; de oorzaak hiervan is deze dat de innerlijke dingen der Engelen van den derden Hemel tot den derden graad zijn geopend, de innerlijke dingen echter der Engelen van den eersten Hemel slechts tot den eersten graad, en alle wijsheid groeit naar de innerlijke dingen toe, en wordt vervolmaakt volgens de opening ervan n. 208, 267. Omdat de innerlijke dingen der Enge-

4459, 5949, 6159, 6571, 7648, 8067, 8853 tot 8858. Dat de mens zodanig is als zijn heersende liefde is, n. 918, 1040, 8858; toegelicht door voorbeelden, n. 8854, 8857. Dat dat wat universeel regeert, het leven van des mensen geest maakt, n. 7648. Dat dit zijn wil zelf is, zijn liefde zelf, en het einddoel zijns levens, aangezien de mens dat wat hij wil liefheeft, en dat wat hij liefheeft, tot einddoel heeft, n. 1317, 1568, 1571, 1909, 3796, 5949, 6936. Dat derhalve de mens zodanig is als zijn wil is, of als zijn regerende liefde is, of als het einddoel zijns levens is, n. 1568, 1571, 3570, 4054, 6571, 6934, 6938, 8856, 10076, 10109, 10110, 10284.

len van den derden of binnensten Hemel tot den derden graad zijn geopend, zijn hun derhalve de ware Goddelijke dingen als het ware ingegrift, want de innerlijke dingen van den derden graad zijn meer dan de innerlijke dingen van den tweeden en den eersten graad, in den vorm des Hemels, en de vorm des Hemels is vanuit het Goddelijk Ware, aldus volgens de Goddelijke Wijsheid. Vandaar komt het dat in die Engelen de Goddelijke Ware dingen als het ware ingegrift, of als het ware ingeënt en ingeboren schijnen; weswege zij zodra zij de echte ware Goddelijke dingen horen, dezelve terstond erkennen en doorvatten, en ze daarna als het ware van binnen in zich zien. Omdat de Engelen van dien Hemel zodanig zijn, redeneren zij derhalve nooit over de ware Goddelijke dingen, te minder redetwisten zij over enig ware of het aldus dan wel niet aldus is; ook weten zij niet wat geloven of geloof hebben is; zij zeggen immers: Wat is geloof, want ik doorvat en zie dat het aldus is. Zij lichten dit toe met vergelijkende dingen, namelijk dat het zou zijn alsof iemand, wanneer hij met een genoot een huis zag, en de verschillende dingen in hetzelfde en rondom hetzelfde, tegen den genoot zou zeggen dat deze behoort te geloven dat zij er zijn en dat zij zodanig zijn als hij ze ziet; of alsof iemand een tuin zag, en daar bomen en vruchten, en tot zijn genoot zou zeggen dat hij geloof moet hebben dat het een tuin is, en dat het bomen en vruchten zijn, terwijl hij toch die dingen helder met zijn ogen ziet. Daarvandaan komt het dat die Engelen nooit met name het geloof noemen, noch enig idee ervan hebben, weswege zij ook niet over de ware Goddelijke dingen redeneren, te minder redetwisten over enig ware of het aldus dan wel niet aldus is.¹⁸⁹ De Engelen echter van den eersten of laatsten Hemel hebben niet aldus de ware Goddelijke dingen in hun innerlijke dingen gegrift, omdat voor hen niet dan alleen de eerste graad des levens is geopend; derhalve redeneren zij over die dingen, en zij die redeneren, zien nauwelijks iets verder dan het object van de zaak waarover zij redeneren, of zij gaan niet verder dan het subject, dan alleen om hetzelfde met enige dingen te bevestigen; en wanneer zij ze hebben bevestigd, zeggen zij dat ze des geloofs zullen zijn en dat ze moeten worden geloofd.

189 Dat de hemelse Engelen ontelbare dingen weten, en onmetelijk ver boven de geestelijke Engelen wijs zijn, n. 2718. Dat de hemelse Engelen niet denken en spreken vanuit het geloof zoals de geestelijke Engelen, aangezien zij uit den Heer in de doorvatting zijn van alle dingen die des geloofs zijn, n. 202, 597, 607, 784, 1121, 1387, 1398, 1442, 1919, 7680, 7877, 8780, 9277, 10336. Dat zij aangaande de ware dingen des geloofs slechts ja ja of neen neen zeggen, doch dat de geestelijke Engelen redeneren of het aldus is, n. 2715, 3246, 4448, 9166, 10786; daar worden de woorden van den Heer ontvouwd *dat de rede zal zijn ja ja, neen neen*, Matth. v: 37.

Ik sprak met de Engelen over deze dingen, en dezen zeiden dat er een zodanig onderscheid is tussen de wijsheid der Engelen van den derden Hemel en tussen de wijsheid der Engelen van den eersten Hemel, als tussen het lichtvolle en het duistere; ook vergeleken zij de wijsheid der Engelen van den derden Hemel met een prachtig paleis vol van alle dingen die tot nut strekken, en rond daarom heen paradijzen in de lengte en in de breedte, en rondom deze prachtige dingen van verscheidene geslachten; en dat die Engelen, omdat zij in de ware dingen der wijsheid zijn, in het paleis kunnen binnengaan en alle dingen zien, en eveneens in de paradijzen naar alle zijden zich vertreden, en zich aan alle dingen verlustigen. Anders echter is het gesteld met hen die redeneren over de ware dingen, en nog meer met hen die over dezelve redetwisten; dezen zeggen, omdat zij de ware dingen niet vanuit het licht van het ware zien, maar dezelve putten of vanuit anderen, of vanuit den zin der letter des Woords, hetwelk zij niet innerlijk verstaan, dat de dingen moeten worden geloofd, of dat men geloof in dezelve moet hebben, en zij willen daarna niet dat in deze dingen het innerlijk gezicht binnentreedt. Aangaande dezen zeiden zij dat zij niet tot den eersten drempel van het paleis der wijsheid kunnen komen, nog minder in hetzelfde binnengaan, en zich vertreden in de paradijzen ervan, aangezien zij bij den eersten stap blijven staan. Anders is het gesteld met hen die in de ware dingen zelf zijn; niets houdt dezen tegen voort te varen en voort te schrijden zonder grens, want de geziene ware dingen leiden hen waarheen zij ook maar voortgaan, en in brede velden, aangezien ieder ware van een oneindige uitgestrektheid is, en in verbinding met menigvuldige andere. Zij zeiden verder dat de wijsheid der Engelen van den binnensten Hemel voornamelijk hierin bestaat dat zij Goddelijke en hemelse dingen zien in de afzonderlijke voorwerpen, en wonderbaarlijke dingen in een reeks van verscheidene dingen; want alle dingen die voor hun ogen verschijnen, stemmen overeen; zo blijft hun blik, wanneer zij paleizen en tuinen zien, niet bij zulke dingen steken die voor ogen zijn, maar zij zien de innerlijke dingen vanuit welke dezelve zijn, aldus met welke zij overeenstemmen; en zij zien ze met alle verscheidenheid volgens het aangezicht der voorwerpen, aldus tegelijkertijd ontelbare dingen in volgorde en in een nexus, welke hun gemoe-deren dan derwijze verwikken dat zij aan zichzelf schijnen te worden ontvoerd. Dat alle dingen die in de Hemelen verschijnen, overeenstemmen met de Goddelijke dingen die uit den Heer bij de Engelen zijn, zie men boven, n. 170 tot 176.

271. Dat de Engelen van den derden Hemel zodanig zijn, komt omdat zij in de liefde tot den Heer zijn, en die liefde opent de innerlijke dingen die des

gemoeds zijn tot den derden graad, en zij is het receptakel van alle dingen der wijsheid. Verder moet men weten dat de Engelen van den binnensten Hemel nochtans aanhoudend in wijsheid worden vervolmaakt, en dit eveneens anders dan de Engelen van den laatsten Hemel. De Engelen van den binnensten Hemel leggen de Goddelijke ware dingen niet weg in het geheugen, aldus maken zij ook niet vanuit die de ene of andere wetenschap, maar terstond als zij ze horen, doorvatten zij ze, en brengen ze in het leven; vandaar komt het dat de Goddelijke ware dingen bij hen als het ware ingegrift aanblijven; dat wat immers aan het leven wordt opgedragen, is op zodanige wijze daarin. Anders is het echter gesteld met de Engelen van den laatsten Hemel; dezen leggen de Goddelijke ware dingen eerst weg in het geheugen, en bergen ze weg in een wetenschap, en daaruit halen zij ze te voorschijn, en vervolmaken hun verstand daarmede, en zonder de innerlijke doorvatting of het wel ware dingen zijn, willen zij ze en dragen ze aan het leven op; vandaar is er voor hen naar verhouding het duistere. Vermeldenswaardig is dat de Engelen van den derden Hemel in wijsheid worden vervolmaakt door het gehoor, niet echter door het gezicht; de dingen die zij vanuit de prediking horen, treden niet in hun geheugen binnen, maar onmiddellijk in de doorvatting en den wil, en worden des levens; de dingen echter die die Engelen met hun ogen zien, treden in hun geheugen binnen, en zij redeneren en spreken daarover; daaruit bleek dat de weg van het gehoor voor hen de weg der wijsheid is; dit is eveneens vanuit overeenstemming, want het oor stemt overeen met de gehoorzaamheid, en de gehoorzaamheid is des levens; doch het oog stemt overeen met het inzicht, en het inzicht is der leer.¹⁹⁰ De staat van deze Engelen wordt ook hier en daar in het Woord beschreven, zoals bij Jeremia: *Ik zal Mijn wet in hun gemoed geven, en zal die aan hun hart inschrijven; en zij zullen niet langer leren, een ieder zijn vriend, en een ieder zijn broeder, door te zeggen: Leert Jehovah kennen; want zo velen het zullen zijn, zij zullen Mij leren kennen, van hun kleinste tot hun grootste, xxxi: 33, 34.* En bij Mattheus: *Uw rede zal zijn ja ja, neen neen; wat verder dan deze is, is vanuit het boze, v: 37;*

190 Over de overeenstemming van het oor en het gehoor, n. 4652 tot 4660. Dat het oor overeenstemt met de doorvatting en de gehoorzaamheid, en dat het die vandaar betekent, n. 2542, 3869, 4653, 5017, 7216, 8361, 9311, 9397, 10061. Dat het de opneming van de waarheden betekent, n. 5471, 5475, 9926. Over de overeenstemming van het oog en het gezicht ervan, n. 4403 tot 4421, 4523 tot 4534; dat het gezicht van het oog vandaar het inzicht betekent, hetwelk des geloofs en eveneens het geloof is, n. 2701, 4410, 4526, 6923, 9051, 10569.

dat het vanuit het boze is wat verder dan deze is, komt omdat het niet vanuit den Heer is; want de ware dingen die de Engelen van den derden Hemel in hebben, zijn vanuit den Heer, omdat zij in de liefde tot Hem zijn. De liefde tot den Heer in dien Hemel is het Goddelijk Ware willen en doen, want het Goddelijk Ware is de Heer in den Hemel.

272. Bij de boven aangevoerde oorzaken waarom de Engelen zulk een grote wijsheid kunnen opnemen, komt nog deze, welke ook in den Hemel de voor-eerste is, dat zij zonder de liefde van zich zijn, want voor zoveel als iemand zonder die liefde is, kan hij in de Goddelijke dingen wijs zijn; het is die liefde welke de innerlijke dingen tot den Heer en tot den Hemel sluit, en de uiterlijke dingen opent en dezelve tot zich keert; weswege al diegenen bij wie die liefde heerst, in donkerheid zijn ten aanzien van de dingen die des Hemels zijn, hoezeer zij ook in het licht mogen zijn ten aanzien van de dingen die der wereld zijn; de Engelen daarentegen zijn, omdat zij zonder die liefde zijn, in het licht der wijsheid; de hemelse liefden immers waarin zij zijn, zijnde de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste, openen de innerlijke dingen, omdat die liefden uit den Heer zijn, en in dezelve de Heer Zelf is. Dat die liefden den Hemel in het gemeen maken, en den Hemel vormen bij een ieder in het bijzonder, zie men boven, n. 13 tot 19. Omdat de hemelse liefden de innerlijke dingen tot den Heer openen, keren derhalve ook alle Engelen hun aangezichten tot den Heer, n. 142; in de geestelijke wereld immers is het de liefde die de innerlijke dingen van een ieder tot zich keert; en waarheen zij de innerlijke dingen keert, keert zij ook het aangezicht, want het aangezicht treedt daar als één op met de innerlijke dingen; het is immers de uitwendige vorm ervan. Omdat de liefde de innerlijke dingen en het aangezicht tot zich keert, verbindt zij zich derhalve ook met die, want de liefde is geestelijke verbinding; derhalve vergemeenschap zij eveneens haar dingen met dezelve; vanuit die toekering, en de verbinding en de vergemeenschapping daaruit hebben de Engelen de wijsheid. Dat alle verbinding in de geestelijke wereld volgens de toekering is, zie men boven in n. 255.

273. De Engelen worden aanhoudend in wijsheid vervolmaakt;¹⁹¹ maar nochtans kunnen zij tot in het eeuwige niet dermate worden vervolmaakt dat er enige verhouding is tussen de wijsheid van hen en de Goddelijke Wijsheid des Heren, want de Goddelijke Wijsheid des Heren is Oneindig, en die der Engelen is eindig, en er is geen verhouding tussen het Oneindige en het eindige.

191 Dat de Engelen tot in het eeuwige worden vervolmaakt, n. 4803, 6648.

274. Omdat de wijsheid de Engelen vervolmaakt, en het leven van hen maakt, en omdat de Hemel met zijn goede dingen bij een ieder invloeit volgens diens wijsheid, verlangen haar derhalve allen daar en hebben trek ernaar, nauwelijks anders dan zoals een mens die honger heeft, naar spijs verlangt; wetenschap, inzicht, en wijsheid is eveneens geestelijke voeding, zoals spijs natuurlijke voeding is; zij stemmen ook wederzijds met elkander overeen.

275. De Engelen in één Hemel, en eveneens in één gezelschap zijn niet in een eendere wijsheid, maar in een niet-eendere; in de grootste wijsheid zijn zij die in het midden zijn, in een kleinere zij die overal in het rond tot aan de grenzen zijn; de afname van de wijsheid volgens de afstanden van het midden af, is zoals de afname van het licht overgaande tot de schaduw; men zie boven n. 43 en 128; het licht is bij hen ook in een eenderen graad, aangezien het licht des Hemels de Goddelijke Wijsheid is, en een ieder in het licht is volgens de opneming ervan. Over het licht des Hemels en de verschillende opneming ervan zie men boven n. 126 tot 132.

Over den staat van de onschuld der Engelen in den Hemel

276. Wat de onschuld is en hoedanig zij is, wordt door weinigen in de wereld geweten, en in het geheel niet door hen die in het boze zijn; zij verschijnt weliswaar voor de ogen, en dit vanuit het aangezicht, de spraak, en de gebaren, vooral van de kleine kinderen, maar nochtans weet men niet wat zij is, te minder dat zij het is waarin de Hemel zich bij den mens verbergt. Opdat het dus worde geweten, zou ik in de orde willen voortschrijden, en eerst willen spreken over de onschuld der kindsheid, en daarna over de onschuld der wijsheid, en tenslotte over den staat des Hemels ten aanzien van de onschuld.

277. De onschuld der kindsheid of der kleine kinderen is niet de echte onschuld, want zij is alleen in den uitwendigen vorm, en niet in den inwendigen; maar nochtans kan men vanuit haar leren hoedanig de onschuld is; zij blinkt immers op vanuit hun aangezicht, en vanuit enige van hun gebaren, en vanuit hun eerste spreken en zij doet aan, namelijk dat zij geen inwendige denking hebben; zij weten immers nog niet wat het goede en het boze, en het ware en het valse is, vanuit welke de denking is; vandaar hebben zij niet de voorzichtigheid vanuit het eigene, niet het opzet en het overleg, aldus niet het doel van het boze; zij hebben niet het eigene dat vanuit de liefde van zich en van de wereld is verworven; zij kennen niet wat ook aan zich toe, zij zeggen voor alle dingen aan hun ouders dank; tevreden met de weinige en nietige dingetjes die hun ten geschenke worden gegeven, verblijden zij zich ermede; zij hebben geen zorg voor voedsel en kleding, en geen voor de toekomst; zij zien niet naar de wereld, en vatten daar niet veel van; zij hebben hun ouders lief, hun voedster, en hun makkertjes, met wie zij in onschuld spelen; zij laten zich leiden, luisteren, en gehoorzamen; en omdat zij in dien staat zijn, nemen zij alle dingen met het leven op; vandaar hebben zij, zonder te weten waarvandaan, welvoegelijke zeden, vandaar hebben zij spraak, en vandaar hebben zij een aanbegin van geheugen en denking, voor welke hun staat van onschuld als middel van dienst is om dezelve op te nemen en daarvan doordrenkt te worden. Maar deze onschuld is, zoals boven is gezegd, uitwendig omdat zij alleen des lichaams, niet des gemoeds is;¹⁹² hun gemoed is immers

192 Dat de onschuld der kleine kinderen niet de ware onschuld is, maar dat de ware onschuld woont in de wijsheid, n. 1616, 2305, 2306, 3495, 4563, 4797, 5608, 9301, 10021. Dat het goede der kindsheid niet het geestelijk goede is, maar dat het wordt door de inplanting van het ware, n. 3504. Dat evenwel het goede der kindsheid het middel is waardoor het inzicht wordt ingeplant, n. 1616, 3183, 9301, 10110. Dat de mens zonder het

nog niet gevormd, want het gemoed is verstand en wil, vandaar denking en aandoening. Het is mij vanuit den Hemel gezegd dat de kleine kinderen voornamelijk onder het toezicht des Heren zijn, en er een invloed is vanuit den binnensten Hemel, waar de staat der onschuld is; en dat de invloed door hun innerlijke dingen heengaat, en dat de invloed bij het doorheengaan die innerlijke dingen niet dan met onschuld aandoet, en dat vandaar de onschuld zich vertoont in het aangezicht en in enige *gebaren*, en verschijnt; en dat zij het is door welke de ouders op binnenste wijze worden aangedaan, en de liefde maakt die *storge* wordt genoemd.

278. De onschuld der wijsheid is de echte onschuld, omdat zij inwendig is, want zij is van het gemoed zelf, aldus van den wil zelf en daaruit des verstands, en wanneer in die de onschuld is, is er eveneens wijsheid, want de wijsheid is van dezelve; vandaar wordt er in den Hemel gezegd dat de onschuld woont in de wijsheid, en dat de Engel zoveel wijsheid heeft als hij onschuld heeft. Dat het aldus is, bevestigen zij daarmede dat zij die in den staat der onschuld zijn, aan zich niets van het goede toekennen, maar alle dingen aan den Heer danken en ze aan Hem toeschrijven; dat zij door Hem geleid willen worden, en niet door zichzelf; dat zij alles liefhebben wat goed is, en verlustigd worden door alles wat waar is, omdat zij weten en doorvatten dat het goede liefhebben, aldus hetzelfde willen en doen, is den Heer liefhebben, en dat het ware liefhebben is den naaste liefhebben; dat zij tevreden met hun dingen leven, hetzij het er weinige zijn, hetzij vele, omdat zij weten dat zij zoveel ontvangen als bevorderlijk voor hen is, weinige dingen zij voor wie weinig bevorderlijk is, en vele dingen zij voor wie veel bevorderlijk is, en dat zij niet weten wat bevorderlijk voor hen is, maar de Heer alleen, voor Wien alle dingen waarin Hij voorziet, eeuwige dingen zijn; vandaar zijn zij ook niet bezorgd voor de toekomstige dingen; de bezorgdheid voor de toekomstige dingen noemen zij de zorg voor morgen, en zij zeggen van haar dat zij de smart is over het verlies of het niet-ontvangen van zulke dingen die niet noodzakelijk zijn voor de nutten des levens; met de genoten handelen zij nooit vanuit een doel van het boze, maar vanuit het goede, het gerechte, en het oprechte; handelen vanuit een doel van het boze noemen zij geslepenheid, welke zij schuwen als slangengif, aangezien zij geheel en al tegen de onschuld is. Omdat zij niets méér liefhebben dan door den Heer geleid te worden, en omdat zij aan Hem alle dingen danken, zijn zij derhalve van hun eigene verwijderd, en voor zoveel als zij van hun eigene zijn

goede der onschuld in de kindsheid een wild dier zou zijn, n. 3494; dat al datgene wat in de kindsheid wordt opgezogen, natuurlijk verschijnt, n. 3494.

verwijderd, vloeit de Heer in. Vandaar komt het dat zij de dingen die zij uit Hem horen, hetzij door middel van het Woord, hetzij door middel van de prediking, niet in het geheugen wegleggen, maar terstond gehoorzamen, dat is, willen en doen; de wil is hun geheugen zelf. Zij verschijnen voor het merendeel eenvoudig in den uitwendigen vorm, maar zij zijn wijs en voorzichtig in den inwendigen vorm. Zij zijn het die door den Heer worden verstaan met: *Zijt voorzichtig zoals de slangen, en eenvoudig zoals de duiven*, Matth. x: 16; zodanig is de onschuld die de onschuld der wijsheid wordt genoemd. Omdat de onschuld niets van het goede aan zich toekent, maar al het goede aan den Heer toeschrijft, en omdat zij het zo liefheeft door den Heer te worden geleid, en daarvandaan de opneming is van elk goede en ware, vanuit welke de wijsheid is, is de mens derhalve aldus geschapen dat hij, wanneer hij een klein kind is, in de onschuld is, maar een uitwendige, doch wanneer hij een grijsaard wordt, in de inwendige onschuld is, opdat hij door gene in deze, en vanuit deze in gene kome; en daarom ook neemt de mens, wanneer hij een grijsaard wordt, naar het lichaam af, en wordt hij opnieuw als het ware een klein kind, maar als een wijs klein kind, aldus een Engel; want een wijs klein kind is in den eminenten zin een Engel; vandaar komt het dat in het Woord het kleine kind den onschuldige betekent, en de grijsaard den wijze in wien de onschuld is.¹⁹³

279. Eender geschiedt met een elk die wordt wederverwekt; de wederverwekking is een wedergeboorte ten aanzien van den geestelijken mens; hij wordt eerst binnengeleid in de onschuld der kindsheid, welke deze is dat hij niets van het ware weet en van het goede kan vanuit zich, maar alleen vanuit den Heer, en dat hij ernaar verlangt en trek heeft vanuit deze oorzaak alleen dat het het ware en dat het het goede is; zij worden ook uit den Heer gegeven naar gelang hij in leeftijd voortschrijdt; hij wordt eerst geleid in de wetenschap ervan, daarop uit de wetenschap in het inzicht, en tenslotte uit het inzicht in de wijsheid, steeds begeleid door de onschuld, welke, zoals is gezegd, deze is dat hij niets van het ware weet en niets van het goede kan vanuit zich, maar vanuit den Heer; zonder dit geloof en de doorvatting ervan kan niemand iets van den Hemel opnemen; hierin voornamelijk bestaat de onschuld der wijsheid.

193 Dat met de kleine kinderen in het Woord de onschuld wordt aangeduid, n. 5608; en eveneens met de zuigelingen, n. 3183. Dat met den grijsaard de wijze wordt aangeduid, en in den abstracten zin de wijsheid, n. 3183, 6523. Dat de mens aldus is geschapen dat hij voor zoveel als hij naar den ouderdom neigt, zoals een klein kind moge worden, en dat dan de onschuld in de wijsheid zij, en dat de mens in dien staat overga tot den Hemel, en een Engel worde, n. 3183, 5608.

280. Omdat het de onschuld is geleid te worden door den Heer en niet door zichzelf, zijn vandaar allen die in den Hemel zijn in de onschuld, want allen die daar zijn, hebben het lief om door den Heer te worden geleid; zij weten immers dat zichzelf leiden is door het eigene geleid worden, en het eigene is zichzelf liefhebben; en wie zichzelf liefheeft; laat zich niet door een ander leiden; vandaar komt het dat een Engel voor zoveel als hij in de onschuld is, in den Hémel is, dat is, in het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware, want in deze zijn is in den Hemel zijn. De Hemelen worden derhalve onderscheiden volgens de onschuld; zij die in den laatsten of eersten Hemel zijn, zijn in de onschuld van den eersten of laatsten graad; zij die in den middelsten of tweeden Hemel zijn, zijn in de onschuld van den tweeden of middelsten graad; zij echter die in den binnensten of derden Hemel zijn, zijn in de onschuld van den derden of binnensten graad, dezen zijn derhalve de Onschulden zelf des Hemels, want zij hebben het meer dan de overigen lief om door den Heer te worden geleid zoals kleine kinderen door hun Vader; en daarom ook nemen zij het Goddelijk Ware hetwelk zij of onmiddellijk uit den Heer, of middellijk door het Woord en de predikingen horen, terstond met den wil op en doen dat, en zo dragen zij het aan het leven op; vandaar hebben zij zulk een grote wijsheid boven de Engelen der lagere Hemelen, men zie n. 270, 271; omdat die Engelen zodanig zijn, zijn zij derhalve den Heer het meest nabij, uit Wien zij de onschuld hebben, en eveneens zijn zij gescheiden van het eigene, dermate dat zij als het ware in den Heer leven. Zij verschijnen eenvoudig in den uitwendigen vorm, en voor de ogen der Engelen van de lagere Hemelen zoals kleine kinderen, aldus heel klein; en eveneens zoals zij die niet veel wijsheid hebben, hoewel zij de wijsten van de Engelen des Hemels zijn; zij weten immers dat zij niets van wijsheid hebben vanuit zich, en dat wijs zijn is dit erkennen; voorts dat hetgeen zij weten, als het ware niets is ten opzichte van dat wat zij niet weten; dit weten, erkennen, en doorvatten, daarvan zeggen zij dat het de eerste schrede tot de wijsheid is. Die Engelen zijn ook naakt, aanzien de naaktheid met de onschuld overeenstemt.¹⁹⁴

281. Over de onschuld heb ik veel met de Engelen gesproken, en ik ben daaromtrent ingelicht dat de onschuld het Zijn van elk goede is, en vandaar dat

194 Dat allen in den binnensten Hemel Onschulden zijn, n. 154, 2736, 3887. En dat zij derhalve aan de anderen als kleine kinderen verschijnen, n. 154. Dat zij ook naakt zijn, n. 165, 8375, 9960. Dat de naaktheid is der onschuld, n. 165, 8375. Dat de geesten de gewoonte hebben hun onschuld daarmede te betuigen dat zij hun klederen uittrekken en zich naakt vertonen, n. 8375, 9960.

het goede voor zoveel het goede is als in hetzelfde de onschuld is, bijgevolg dat de wijsheid voor zoveel de wijsheid is als zij aan de onschuld ontleent, eender de liefde, de naastenliefde, en het geloof,¹⁹⁵ en dat het vandaar komt dat niemand den Hemel kan binnentreden tenzij hij onschuld heeft; en dat dit het is wat door den Heer wordt verstaan: *Laat de kleine kinderen tot Mij komen, verhindert hen niet, derzulken immers is het Koninkrijk der Hemelen; voorwaar zeg ik u: Zo wie niet het Koninkrijk der Hemelen zal hebben ontvangen als een klein kind, die zal in hetzelfde niet binnenschrijven*, Markus x: 14, 15, Lukas xviii: 16, 17; onder de kleine kinderen worden daar, evenals elders in het Woord, de onschuldigen verstaan;¹⁹⁶ de staat der onschuld wordt ook beschreven door den Heer in Matth. vi: 24 tot 34, maar met louter overeenstemmingen. De oorzaak dat het goede het goede is voor zoveel als daarin de onschuld is, is deze dat al het goede uit den Heer is, en de onschuld is te willen worden geleid door den Heer. Ik ben ook daaromtrent ingelicht dat het ware niet met het goede, en het goede niet met het ware kan worden verbonden tenzij door middel van de onschuld; vandaar komt het eveneens dat de engel niet een Engel des Hemels is indien in hem niet de onschuld is, want de Hemel is niet in iemand voordat in hem het ware met het goede is verbonden; vandaar wordt de verbinding van het ware en het goede het hemels huwelijk genoemd, en het hemels huwelijk is de Hemel. Ik ben ook daaromtrent ingelicht dat de waarlijk echtelijke liefde haar bestaan ontleent aan de onschuld, omdat zij het ontleent aan de verbinding van het goede en het ware, waarin de beide gemoederen zijn, namelijk van den echtgenoot en de echtgenote, welke verbinding zich, wanneer zij nederdaalt, vertoont onder de gedaante van de echtelijke liefde; want de echtelieden hebben elkander, zoals hun gemoederen, wederzijds lief. Vandaar is er een spel zoals der kindsheid en zoals der onschuld in de echtelijke liefde.¹⁹⁷

195 Dat al het goede der liefde en al het ware des geloofs onschuld in zich moet hebben, opdat het het goede en het ware zij, n. 2526, 2780, 3111, 3994, 6013, 7840, 9262, 10134. Dat de onschuld het wezenlijke van het goede en het ware is, n. 2780, 7840. Dat niemand in den Hemel wordt toegelaten tenzij hij iets van onschuld heeft, n. 4797.

196 [zie voetnoot 2, pag. 165.]

197 Dat de waarlijk echtelijke liefde de onschuld is, n. 2736. Dat de echtelijke liefde is willen wat de ander wil, aldus wederzijds en over en weer, n. 2731. Dat zij die in de echtelijke liefde zijn, in de binnenste dingen des levens samenwonen, n. 2732. Dat zij het één-zijn is van de twee gemoederen, en zo dat zij vanuit de liefde één zijn, n. 10168, 10169. Dat de waarlijk echtelijke liefde den oorsprong en het wezen ontleent aan het huwelijk van het goede en het ware, n. 2728, 2729. Aangaande engellijke geesten die de doorvatting

282. Omdat de onschuld het Zijn zelf van het goede is bij de Engelen des Hemels, is het duidelijk dat het uit den Heer voortgaande Goddelijk Goede de Onschuld zelf is, want het is dat Goede hetwelk bij de Engelen invloeit en hun binnenste dingen aandoet, en ze schikt en aanpast om al het goede des Hemels op te nemen; eender geschiedt bij de kleine kinderen, wier innerlijke dingen door den doorheengaanden vloed der Onschuld uit den Heer niet slechts worden gevormd, maar ook aanhoudend worden aangepast en geschikt om het goede der hemelse liefde op te nemen, aangezien het goede der onschuld uit het binnenste aandrijft; het is immers, zoals er is gezegd, het Zijn van elk goede. Uit deze dingen kan vaststaan dat alle onschuld uit den Heer is. Vandaar komt het dat de Heer in het Woord het Lam wordt geheten, want het Lam betekent de Onschuld.¹⁹⁸ Omdat de onschuld het binnenste is in al het goede des Hemels, doet zij derhalve derwijze de gemoederen aan, dat het hem die haar voelt, hetgeen geschiedt bij de nadering van een Engel van den binnensten Hemel, toeschijnt alsof hij zichzelf niet meer meester was, en hij vandaar met zulk een verkwikkelijke wordt aangedaan en als het ware weggevoerd, dat al het verkwikkelijke der wereld naar verhouding als niets verschijnt. Ik spreek dit vanuit de waarneming ervan.

283. Allen die in het goede der onschuld zijn, worden door de onschuld aangedaan, en voor zoveel als iemand in dat goede is, wordt hij aangedaan; doch zij die niet in het goede der onschuld zijn, worden niet door haar aangedaan; weswege allen die in de hel zijn, geheel en al tegen de onschuld zijn; ook weten zij niet wat onschuld is; ja zelfs zijn zij zodanig dat zij voor zoveel als iemand onschuldig is, voor zoveel blaken om hem schade te berokkenen; vandaar komt het dat zij het niet verdragen kleine kinderen te zien; zodra zij hen zien, worden zij met den wreden lust ontstoken om hen te schaden. Daaruit bleek dat het eigene van den mens, en vandaar de liefde van zich, tegen de onschuld is, want allen die in de hel zijn, zijn in het eigene, en vandaar in de liefde van zich.

hebben of het echtelijke er is, vanuit de idee van de verbinding van het goede en het ware, n. 10756. Dat het met de echtelijke liefde geheel en al eender is gesteld als met de verbinding van het goede en het ware, n. 1904, 2173, 2429, 2503, 3101, 3102, 3155, 3179, 3180, 4358, 5407, 5835, 9206, 9207, 9495, 9637. Dat derhalve in het Woord onder het huwelijk het huwelijk van het goede en het ware wordt verstaan hoedanig het in den Hemel is, en hoedanig het in de Kerk zal zijn, n. 3132, 4434, 4834.

198 Dat het Lam in het Woord de onschuld en het goede ervan betekent, n. 3994, 10132.

Over den staat des vredes in den Hemel

284. Wie niet in den vrede des Hemels is geweest, kan niet doorvatten wat de vrede is waarin de Engelen zijn; de mens kan ook niet, zolang hij in het lichaam is, den vrede des Hemels opnemen, aldus denzelve niet doorvatten, omdat des menschen doorvatting is in het natuurlijke. Om dien te doorvatten, moet hij zodanig zijn dat hij ten aanzien van de denking kan worden opgeheven uit en weggeleid van het lichaam, en in den geest gesteld, en dan met de Engelen zijn. Omdat door mij de vrede des Hemels aldus is doorvat, kan ik dien beschrijven, doch niet met woorden zodanig als hij in zich is, omdat de menselijke woorden niet toereikend zijn, maar slechts met woorden zodanig als hij is in vergelijking tot die rust van den animus welke diegenen hebben die tevreden zijn in God.

285. Er zijn twee binnensten des Hemels, namelijk de onschuld en de vrede; binnensten worden zij geheten omdat zij onmiddellijk uit den Heer voortgaan; het is de onschuld vanuit welke al het goede des Hemels is; en het is de vrede vanuit welken al het verkwikkelijke van het goede is; elk goede heeft zijn verkwikkelijke; het ene en het andere, zowel het goede als het verkwikkelijke, is der liefde; want dat wat geliefd wordt, wordt het goede geheten, en eveneens als het verkwikkelijke doorvat; daaruit volgt dat die twee binnensten, zijnde de onschuld en de vrede, vanuit de Goddelijke Liefde des Heren voortgaan, en de Engelen uit het binnenste aandoen. Dat de onschuld het binnenste van het goede is, zie men in het vlak voorafgaande artikel, waar over den staat der onschuld van de Engelen des Hemels is gehandeld; dat echter de vrede het binnenste van het verkwikkelijke vanuit het goede der onschuld is, zal nu worden ontvouwd.

286. Eerst zal het worden gezegd vanwaar de vrede is; de Goddelijke Vrede is in den Heer, ontstaande vanuit het één-zijn van het Goddelijke Zelf en het Goddelijk Menselijke in Hem; het Goddelijke des vredes in den Hemel is uit den Heer, ontstaande vanuit de verbinding van Hem met de Engelen des Hemels, en in het bijzonder vanuit de verbinding van het goede en het ware bij iederen Engel; dit zijn de oorsprongen van den vrede, uit welke kan vaststaan dat de vrede in de Hemelen het Goddelijke is hetwelk op binnenste wijze elk goede daar met gezegendheid aandoet, vanuit dewelke aldus alle vreugde des Hemels is, en dat de vrede is in zijn wezen de Goddelijke vreugde van de Goddelijke Liefde des Heren vanuit Zijn verbinding met den Hemel, en met een ieder daar; deze vreugde, doorvat zijnde uit den Heer in de Engelen, en door de Engelen uit den Heer, is de vrede; vandaar hebben de Engelen

door afleiding elk gezegende, verkwikkelijke, en gelukzalige, of dat wat de hemelse vreugde wordt genoemd.¹⁹⁹

287. Omdat de oorsprongen van den vrede vandaar zijn, wordt derhalve de Heer de Vorst des vredes genoemd, en zegt Hij dat uit Hem de vrede is, en in Hem de vrede is; voorts worden de Engelen Engelen des vredes geheten, en de Hemel het habitakel des vredes, zoals in deze volgende plaatsen: *Een Knaap is ons geboren, een Zoon is ons gegeven, op Wiens schouder het vorstendom is, en Zijn Naam zal genoemd worden Wonderlijk, Raad, God, Held, Vader der eeuwigheid*, VORST DES VREDES; *aan Hem Die het vorstendom vermenigvuldigt en den VREDE zal geen einde zijn*, Jes. IX: 5, 6. *Jezus zeide: VREDE laat Ik u, Mijn VREDE geef Ik u, niet zoals de wereld geeft, geef Ik u*, Joh. XIV: 27. *Deze dingen heb Ik tot u gesproken, opdat gij in Mij VREDE hebt*, Joh. XVI: 33. *Jehovah zal Zijn aangezichten tot u verheffen, en zal u VREDE geven*, Num. VI: 26. *De ENGELN DES VREDES wenen bitter, de paden zijn verwoest*, Jes. XXXIII: 7, 8. *Het werk der gerechtigheid zal VREDE zijn, en Mijn volk zal wonen in een HABITAKEL DES VREDES*. Jes. XXXII: 17, 18. Dat het de Goddelijke en de hemelse Vrede is die onder den vrede in het Woord wordt verstaan, kan ook vaststaan uit andere plaatsen waar de vrede met name wordt genoemd, zoals in Jes. LII: 7; hfdst. LIV: 10; hfdst. LIX: 8; Jerem. XVI: 5; hfdst. XXV: 37; hfdst. XXI.X: II; Hag. II: 9; Zach. VIII: 12; Psalm XXXVII: 37; en elders. Omdat de vrede den Heer en den Hemel betekent, en eveneens de hemelse vreugde, en het verkwikkelijke van het goede, waren derhalve in de oude tijden en zijn vandaar ook heden ten dage de begroetingswoorden *vrede zij met ulieden*; hetgeen ook de Heer heeft bevestigd door te zeggen tot de discipelen die Hij uitzond: *In welk huis gij zult binnengetreden zijn, zegt eerst: VREDE zij dezen huize; en indien daar een zoon des VREDES zal geweest zijn, zo zal op hem uw VREDE rusten*, Lukas X: 5, 6; en eveneens zeide de Heer Zelf toen Hij aan de Apostelen verscheen: *VREDE zij met u*, Joh. XX: 19, 21, 26. De staat des vredes wordt ook daaronder verstaan in het Woord dat van *Jehovah* wordt gezegd *dat Hij den reuk der rust rook*, zoals in Exod. XXIX: 18, 25, 41; Levit. I: 9, 13, 17; hfdst. II: 2, 9; hfdst. VI: 8, 14; hfdst. XXIII: 12, 13, 18; Num. XV: 3, 7, 13; hfdst.

199 Dat onder den vrede in den hoogsten zin de Heer wordt verstaan, omdat uit Hem de vrede is; en in den inwendigen zin de Hemel, omdat zij daar in den staat des vredes zijn, n. 3780, 4681. Dat de vrede in de Hemelen het Goddelijke is hetwelk op binnenste wijze elk goede en ware daar met gezegendheid aandoet, en dat deze onbegrijpelijk voor den mens is, n. 92, 3780, 5662, 8455, 8665. Dat de Goddelijke Vrede is in het goede, niet echter in het ware zonder het goede, n. 8722.

xxviii: 6, 8, 13; hfdst. xxix: 2, 6, 8, 13, 36; met den reuk der rust wordt in den hemelsen zin de doorvatting van den vrede aangeduid.²⁰⁰ Aangezien de vrede het één-zijn betekent van het Goddelijke Zelf en het Goddelijke Menselijke in den Heer, en de verbinding van den Heer met den Hemel en met de Kerk, en met allen in den Hemel, en eveneens in de Kerk, die Hem opnemen, werd derhalve ter gedachtenis van deze dingen de Sabbath ingesteld, en naar de rust of den vrede genoemd, en deze was het heiligste uitbeeldende der Kerk, en derhalve noemde de Heer Zich de Heer van den Sabbath, Matth. xii: 8. Markus ii: 27, 28, Lukas vi: 5.²⁰¹

288. Omdat de vrede des Hemels het Goddelijke is hetwelk op binnenste wijze het goede zelf dat bij de Engelen is met gezegendheid aandoet, komt dezelve niet tot hun klaarblijkende doorvatting, dan alleen door een verkwikkelijkheid des harten wanneer zij in het goede huns levens zijn, en door een liefelijkheid wanneer zij een ware horen dat met hun goede samenstemt, en door een vrolijkheid des gemoeds wanneer zij de verbinding ervan doorvatten; daaruit toch vloeit de vrede in alle gedane en gedachte dingen van hun leven in, en daar vertoont hij zich als vreugde, ook in de uitwendige gedaante. Maar de vrede verschilt ten aanzien van zijn hoedanigheid en hoeveelheid in de Hemelen volgens de onschuld van hen die daar zijn, aangezien de onschuld en de vrede met gelijken schrede wandelen; want, zoals boven is gezegd, het is de onschuld vanuit welke al het goede des Hemels is, en het is de vrede vanuit welken al het verkwikkelijke van dat goede is; Daaruit kan vaststaan dat eendere dingen als over den staat der onschuld in de Hemelen zijn gezegd in vorenstaand artikel, ook hier kunnen worden gezegd over den staat des vre-

200 Dat de reuk in het Woord het doorvattelijke van het aangename of het onaangename betekent volgens het hoedanige der liefde en des geloofs met betrekking waartoe het wordt gezegd, n. 3577, 4626, 4628, 4748, 5621, 10292. Dat de reuk der rust, waar over Jehovah wordt gehandeld, het doorvattelijke van den vrede is, n. 925, 10054. Dat derhalve wierook, reukwerken, geuren in oliën en zalven, uitbeeldende dingen zijn geworden, n. 925, 4748, 5621, 10177.

201 Dat de sabbath in den hoogsten zin het één-zijn betekende van het Goddelijke Zelf en het Goddelijk Menselijke in den Heer, in den inwendigen zin de verbinding van het Goddelijk Menselijke des Heren met den Hemel en met de Kerk, in het algemeen de verbinding van het goede en het ware, aldus het hemels huwelijk, n. 8495, 10356, 10730. Vandaar dat de rust op den dag van den sabbath den staat van dat één-zijn betekende, omdat er toen voor den Heer rust was, en daardoor vrede en heil in de Hemelen en op Aarde; en in den betrekkelijken zin de verbinding van den Heer met den mens, omdat er dan voor hem vrede en heil is, n. 8494, 8510, 10360, 10367, 10370, 10374, 10668, 10730.

des, aangezien de onschuld en de vrede verbonden zijn zoals het goede en het verkwikkelijke ervan; het goede immers wordt gevoeld door zijn verkwikkelijke, en het verkwikkelijke wordt gekend vanuit zijn goede. Omdat het aldus is, is het duidelijk dat de Engelen van den binnensten of derden Hemel in den derden of binnensten graad des vredes zijn, omdat zij in den derden of binnensten graad der onschuld zijn; en dat de Engelen der lagere Hemelen in een kleineren graad des vredes zijn, omdat zij in een kleineren graad der onschuld zijn; men zie boven n. 280. Dat de onschuld en de vrede tezamen zijn zoals het goede en het verkwikkelijke ervan, kan men bij de kleine kinderen zien, die, omdat zij in de onschuld zijn, ook in den vrede zijn; en omdat zij in den vrede zijn, zijn derhalve alle dingen bij hen vol van spel; maar de vrede bij de kleine kinderen is een uitwendige vrede; de inwendige vrede echter, evenals de inwendige onschuld, is er niet dan alleen in de wijsheid, en omdat zij er is in de wijsheid, is zij er in de verbinding van het goede en het ware, want daaruit is de wijsheid. Er is ook hemelse of engellijke vrede bij de mensen die in de wijsheid zijn vanuit de verbinding van het goede en het ware, en die vandaar doorvatten dat zij tevreden in God zijn; doch die vrede schuilt, zolang zij in de wereld leven, verborgen in hun innerlijke dingen, maar hij wordt onthuld wanneer zij het lichaam verlaten en den Hemel binnengaan, want dan worden de innerlijke dingen geopend.

289. Omdat de Goddelijke Vrede ontstaat vanuit de verbinding van den Heer met den Hemel, en in het bijzonder bij iederen Engel vanuit de verbinding van het goede en het ware, zijn derhalve de Engelen wanneer zij in den staat der liefde zijn, in den staat des vredes, want dan wordt bij hen het goede met het ware verbonden; dat de staten der Engelen met beurtwisselingen worden veranderd, zie men boven, n. 154 tot 160. Eender geschiedt met den mens die wordt wederverwekt; wanneer bij hem de verbinding van het goede en het ware ontstaat, hetgeen vooral na de verzoeken geschiedt, dan komt hij in den staat van het verkwikkelijke vanuit den hemelsen vrede.²⁰² Met dien vrede is het vergelijkenderwijs zo gesteld als met den morgen of den dageraad in lentetijd, op welk tijdstip, wanneer de nacht voorbij is, door het opgaan der zon alle dingen van den aardbol opnieuw beginnen te leven, en een groei-zame geur begint rondom gesprenkeld te worden vanuit den dauw die vanuit den hemel nederdaalt, en eveneens door middel van de lentelijke temperatuur vruchtbaarheid aan den aardbodem geeft, en eveneens in de menselijke

202 Dat de verbinding van het goede en het ware bij den mens die wordt wederverwekt, geschiedt in den staat des vredes, it 3696, 8517.

gemoederen een liefelijkheid brengt; en dit deswege, omdat de morgen of de dageraad in lentetijd overeenstemt met den staat van den vrede der Engelen in den Hemel; men zie n. 155.²⁰³

290. Ik sprak ook met de Engelen over den vrede, en ik zeide dat het in de wereld vrede wordt geheten wanneer de oorlogen en de vijandelijkheden tussen de koninkrijken ophouden, en wanneer de vijandschappen en de onenigheden tussen de mensen ophouden, en dat men gelooft dat de inwendige vrede de rust van den animus is tengevolge van de verwijderde zorgen, en voornamelijk de kalmte en de verkwikkelijkheid tengevolge van het welslagen der zaken. Maar de Engelen zeiden dat de rust van den animus, en de kalmte en de verkwikkelijkheid tengevolge van de verwijderde zorgen en tengevolge van het welslagen der zaken, verschijnen alsof zij des vredes zijn, maar dat zij niet des vredes zijn dan alleen bij hen die in het hemels goede zijn, aangezien de vrede er niet is dan in dat goede; de vrede immers vloeit uit den Heer in hun binnenste in, en uit hun binnenste daalt hij neder en vloeit hij neder in hun lagere dingen, en brengt de rust des gemoeds teweeg, de kalmte van den animus, en de vreugde vanuit die. Bij hen echter die in het boze zijn, is er de vrede niet;²⁰⁴ hij verschijnt weliswaar zoals rust, kalmte, en verkwikkelijkheid, wanneer het hun naar wens gaat, maar het is een uitwendige en geen inwendige vrede; innerlijk blaken immers vijandschappen, haatgevoelens, wraaknemingen, woestheden, en tal van boze begeerten, waarin hun animus ook wordt gevoerd zodra zij iemand zien die hen niet begunstigt, en het komt tot uitbarsting wanneer de vrees niet weerhoudt; en dat het vandaar komt dat hun verkwikkelijkheid in den waanzin woont, maar de verkwikkelijkheid van hen die in het goede zijn, in de wijsheid woont; het onderscheid is zoals tussen de hel en den Hemel.

203 Dat het met den staat des vredes in de Hemelen zo is gesteld als met den staat van den dageraad en van de lente op aarde, n. 1726, 2780, 5662.

204 Dat de begeerten, welke van de liefde van zich en van de wereld zijn, den vrede geheel en al wegnemen, n. 3170, 5662. Dat sommigen den vrede stellen in de onrust, en in zulke dingen die met den vrede in strijd zijn, n. 5662. Dat er geen vrede is, tenzij de begeerten van het boze zijn weggenomen, n. 5662.

Over de verbinding van den Hemel met het menselijk geslacht

291. Het is in de Kerk bekend dat al het goede uit God is, en niets uit den mens, en dat derhalve niemand aan zich enig goede als het zijne behoort toe te schrijven; en het is eveneens bekend dat het boze uit den duivel is. Vandaar komt het dat zij die vanuit de leer der Kerk spreken, van hen die goed handelen, en eveneens van hen die vroom spreken en prediken, zeggen dat zij door God worden geleid; het tegendeel echter van hen die boos handelen en goddeloos spreken. Deze dingen kunnen niet aldus zijn tenzij de mens verbinding heeft met den Hemel, en verbinding met de hel, en tenzij die verbindingen er zijn met zijn wil en met zijn verstand, want vanuit die handelt het lichaam en spreekt de mond. Hoedanig die verbinding is, zal nu worden gezegd.

292. Bij ieder mens zijn goede geesten en zijn boze geesten; door de goede geesten gewordt den mens verbinding met den Hemel, en door de boze geesten met de hel. Die geesten zijn in de wereld der geesten, welke midden tussen den Hemel en de hel is, over welke wereld in het bijzonder zal worden gehandeld in hetgeen volgt. Wanneer die geesten tot den mens komen, treden zij in geheel zijn geheugen, en van daar in geheel zijn denking, de boze geesten in de dingen van het geheugen en van de denking die boos zijn, de goede geesten echter in de dingen van het geheugen en van de denking die goed zijn. De geesten weten in het geheel niet dat zij bij den mens zijn, maar wanneer zij daar zijn, geloven zij dat alle dingen die van het geheugen en van de denking des mens zijn, de hunne zijn; ook zien zij den mens niet, omdat de dingen die in onze zonnewereld zijn, niet in hun gezicht vallen.²⁰⁵ Er wordt door den Heer met de grootste zorg voor gewaakt dat de geesten niet weten dat zij bij den mens zijn; indien zij immers het wisten, zouden zij met hem spreken, en dan zouden de boze geesten hem verderven, want de boze geesten begeren, omdat zij met de hel zijn verbonden, niets méér dan den mens te verderven, niet alleen naar de ziel, dat is, naar het geloof en de liefde, maar ook naar het lichaam. Anders geschiedt wanneer zij niet met den mens spreken; dan weten zij ook niet dat vanuit hem de dingen zijn die zij denken, en eveneens

205 Dat bij ieder mens Engelen en geesten zijn, en dat door hen de mens gemeenschap heeft met de geestelijke wereld, n. 697, 2796, 2886, 2887, 4047, 4048, 5846 tot 5866, 5976 tot 5993. Dat de mens zonder geesten bij zich niet kan leven, n. 5993. Dat de mens niet aan de geesten verschijnt, zoals ook de geesten niet aan den mens, n. 5885. Dat de geesten niets kunnen zien van hetgeen in onze zonnewereld bij den mens is, alleen bij hem met wien zij spreken, n. 1880.

de dingen die zij onder elkander spreken, want onder elkander spreken zij ook vanuit den mens, maar zij geloven dat het hun dingen zijn, en een ieder waardeert zijn eigen dingen en heeft die lief; aldus worden de geesten gehouden om den mens lief te hebben en te waarderen, hoewel zij dit niet weten. Dat er een zodanige verbinding van de geesten met den mens is, is mij door de aanhoudende ondervinding van verscheidene jaren zo bekend geworden, dat niets meer bekend is.

293. Dat geesten die met de hel gemeenschap hebben, ook aan den mens zijn aangebonden, komt omdat de mens in boze dingen van elk geslacht wordt geboren, en vandaar zijn eerste leven niet anders dan vanuit die dingen is; weswege de mens, indien aan hem niet zodanige geesten waren aangebonden als hij zelf is, niet kan leven, ja zelfs ook niet van zijn boze dingen afgeleid en hervormd kan worden; en daarom wordt hij in zijn leven gehouden door de boze geesten, en van dat leven afgehouden door de goede geesten; door dezen en genen is hij ook in het evenwicht, en omdat hij in het evenwicht is, is hij in zijn vrije, en kan hij worden afgeleid van de boze dingen, en gebogen tot het goede, en eveneens kan hem het goede worden ingeplant, hetgeen geenszins kan geschieden tenzij hij in het vrije is; ook kan het vrije hem niet worden gegeven tenzij de geesten uit de hel van de ene zijde optreden, en de geesten vanuit den Hemel aan de andere zijde, en de mens in het midden is. Het werd ook getoond dat de mens, voor zoveel als hij het leven vanuit het overgeërfde en vandaar vanuit zich heeft, geen leven zou hebben, indien het hem niet was geoorloofd in het boze te zijn, en eveneens geen leven indien hij niet in het vrije mocht zijn; voorts, dat hij niet tot het goede kan worden gedwongen, en dat het gedwongene zich niet vasthecht; voorts dat het goede dat de mens opneemt in het vrije, aan zijn wil wordt ingeplant, en als het ware zijn eigen wordt;²⁰⁶ en dat het vandaar komt dat de mens vergemeenschapping heeft met de hel, en vergemeenschapping met den Hemel.

206 Dat al het vrije is der liefde en der aandoening, aangezien de mens dat wat hij liefheeft, vrijelijk doet, n. 2870, 3158, 8987, 8990, 9585, 9591. Dat het vrije, omdat het der liefde is, van het leven van hem is, n. 2873. Dat niets als eigen verschijnt dan alleen dat wat vanuit het vrije is, n. 2880. Dat de mens het vrije moet hebben opdat hij kan worden hervormd, n. 1937, 1947, 2876, 2881, 3145, 3146, 3158, 4031, 8700. Dat anders de liefde van het goede en het ware den mens niet kan worden ingeplant en toegeëigend schijnbaar zoals de zijne, n. 2877, 2879, 2880, 2888, 8700. Dat niets van hetgeen vanuit dwang geschiedt, met den mens wordt verbonden, n. 2875, 8700; dat indien de mens vanuit dwang kon worden hervormd, allen zouden worden hervormd, n. 2881. Dat de

294. Hoedanig de vergemeenschapping is van den Hemel met de goede geesten, en hoedanig de vergemeenschapping van de hel met de boze geesten, en vandaar hoedanig de vergemeenschapping is van den Hemel en de hel met den mens, zal ook worden gezegd. Alle geesten die in de wereld der geesten zijn, hebben vergemeenschapping met den Hemel of met de hel; de boze met de hel, en de goede met den Hemel. De Hemel is in gezelschappen onderscheiden, eender de hel. Iedere geest behoort tot enig gezelschap, en blijft eveneens bestaan vanwege den invloed daaruit; aldus handelt hij één met hetzelfde. Vandaar komt het dat de mens zoals hij met de geesten is verbonden, aldus verbonden is met den Hemel of met de hel, en wel met dat gezelschap daar in hetwelk hij is naar zijn aandoening of naar zijn liefde; want alle gezelschappen des Hemels zijn onderscheiden volgens de aandoeningen van het goede en het ware, en alle gezelschappen der hel volgens de aandoeningen van het boze en het valse, over de gezelschappen des Hemels zie men boven n. 41 tot 45, voorts n. 148 tot 151.

295. Aan den mens zijn zodanige geesten aangebonden als hij zelf is ten aanzien van de aandoening of ten aanzien van de liefde, maar goede geesten worden aan hem aangebonden door den Heer, doch boze geesten worden door den mens zelf naar zich toegehaald; de geesten bij den mens worden echter veranderd volgens de veranderingen van zijn aandoeningen; vandaar heeft hij andere geesten in de kindsheid, andere in de knapenjaren, andere in de jongelings- en de jongemannenjaren, en andere in den ouderdom. In de kindsheid zijn geesten aanwezig die in de onschuld zijn, aldus die gemeenschap hebben met den Hemel der onschuld, zijnde de binnenste of derde Hemel. In de knapenjaren zijn geesten aanwezig die in de aandoening van weten zijn, aldus die gemeenschap hebben met den laatsten of eersten hemel. In de jongelings- en jongemannenjaren zijn geesten aanwezig die in de aandoening van het ware en het goede zijn, en vandaar in het inzicht, aldus die gemeenschap hebben met den tweeden of middelsten Hemel. In den ouderdom echter zijn geesten aanwezig die in de wijsheid en de onschuld zijn, aldus die gemeenschap hebben met den binnensten of derden Hemel. Maar deze aanbidding geschiedt uit den Heer bij hen die kunnen worden hervormd en wederverwekt. Anders is het echter gesteld bij hen die niet kunnen worden hervormd of wederverwekt; aan dezen zijn eveneens goede geesten aangebonden opdat zij door hen van het boze worden afgehouden zoveel als mogelijk is; maar hun onmiddel-

dwang in de hervorming schadelijk is, n. 4031; welke staten de staten van dwang zijn, n. 8392.

lijke verbinding is met de boze geesten, die gemeenschap hebben met de hel, waarvandaan zij zodanige geesten hebben als de mensen zelf zijn; indien zij liefhebbers van zich, of liefhebbers van gewin, of liefhebbers van wraak, of liefhebbers van echtbreuk zijn, zijn eendere geesten aanwezig, en wonen als het ware in hun boze aandoeningen; en voor zoveel als de mens niet door de goede geesten van het boze kan worden afgehouden, doen zij hem ontbranden, en voor zoveel als de aandoening regeert, kleven zij aan hem vast en trekken zich niet terug. Aldus is de boze mens met de hel verbonden, en is de goede mens met den Hemel verbonden.

296. Dat de mens door geesten uit den Heer wordt geregeerd, komt omdat hij niet in de orde des Hemels is; hij wordt immers geboren in boze dingen, welke der hel zijn, aldus geheel en al tegen de Goddelijke Orde, weswege hij in de orde moet worden teruggebracht, en hij kan niet daartoe worden teruggebracht dan alleen middellijk door geesten. Anders zou het zijn indien de mens werd geboren in het goede, hetgeen volgens de orde des Hemels is; dan zou hij niet uit den Heer door geesten worden geregeerd, maar door de orde zelf, aldus door den gemenen invloed. Door dezen invloed wordt de mens geregeerd ten aanzien van de dingen die voortgaan uit de denking en den wil in de daad, aldus ten aanzien van de gesprekken en ten aanzien van de handelingen, want deze en gene vloeien volgens de natuurlijke orde, met welke dingen derhalve de geesten die aan den mens zijn aangebonden, niets gemeen hebben. Door den gemenen invloed vanuit de geestelijke wereld worden ook de dieren geregeerd, omdat deze in de orde van hun leven zijn, en dezelve niet hebben kunnen verdraaien en vernietigen, omdat zij het redelijke niet hebben.²⁰⁷ Hoedanig het onderscheid is tussen de mensen en de beesten, zie men boven in n. 39.

297. Wat verder de verbinding van den Hemel met het menselijk geslacht betreft, moet men weten dat de Heer Zelf bij ieder mens invloeit volgens de orde des Hemels, zowel in zijn binnenste dingen als in zijn laatste dingen, en hem schikt om den Hemel op te nemen, en zijn laatste dingen regeert uit

²⁰⁷ Dat het onderscheid tussen de mensen en de beesten dit is dat de mensen door den Heer tot Hem kunnen worden opgeheven, en over het Goddelijke denken, dat liefhebben, en zo met den Heer verbonden worden; vandaar hebben zij het eeuwige leven, anders dan de beesten, n. 4525, 6323, 9231. Dat de beesten in de orde van hun leven zijn, en dat zij derhalve worden geboren in dingen die met hun natuur overeenkomen, niet echter de mens, die derhalve door de verstandelijke dingen in de orde des levens moet worden binnengeleid, n. 637, 5850, 6323. Dat volgens den gemenen invloed de denking in de spraak valt, en de wil in de gebaren bij den mens, n. 5862, 5990, 6192, 6211. Over den gemenen invloed van de geestelijke wereld in de levens der beesten, n. 1633, 3646.

zijn binnenste dingen, en tegelijk de binnenste dingen uit zijn laatste dingen, en zo alle en de afzonderlijke dingen bij hem in een nexus samenhoudt. Deze invloed des Heren wordt de onmiddellijke invloed genoemd; de andere invloed echter, welke door de geesten geschiedt, wordt de middellijke invloed genoemd; de laatstgenoemde blijft door den eerstgenoemden bestaan. De onmiddellijke invloed, welke van den Heer Zelf is, is vanuit Zijn Goddelijk Menselijke, en hij is in den wil van den mens, en door den wil in zijn verstand, aldus in het goede van den mens, en door het goede in zijn ware, of, wat hetzelfde is, in de liefde en door de liefde in het geloof van hem, niet echter omgekeerd, te minder in het geloof zonder de liefde, of in het ware zonder het goede, of in het verstand dat niet vanuit den wil is. Die Goddelijke invloed is voortdurend, en wordt in het goede bij de goeden opgenomen, niet echter bij de bozen; bij dezen wordt dezelve of teruggeworpen, of verstikt, of verdraaid; vandaar hebben dezen het boze leven, hetwelk in den geestelijken zin de dood is.²⁰⁸

298. De geesten die bij den mens zijn, zowel zij die met den Hemel verbonden zijn, als zij die met de hel verbonden zijn, vloeien nooit vanuit hun geheugen en de denking daaruit in bij den mens, want indien zij invloeden vanuit hun denking, zou de mens niet anders weten dan dat de dingen die van hen zijn, de zijne waren; men zie boven n. 256; maar nochtans vloeit door hen bij den mens vanuit den Hemel de aandoening in welke der liefde van het goede en het ware is, en vanuit de hel de aandoening welke der liefde van het boze en het valse is; voor zoveel als dus de aandoening van den mens samenstemt met die welke invloeit, wordt zij door hem in zijn denking opgenomen, want de innerlijke denking van den mens is geheel en al volgens diens aandoening of liefde; voor zoveel echter als zij niet samenstemt, wordt zij niet opgenomen.

208 Dat er een onmiddellijke invloed uit den Heer is, en eveneens een middellijke door de geestelijke wereld, n. 6063, 6307, 6472, 9682, 9683. Dat de invloed des Heren onmiddellijk is in de allerafzonderlijkste dingen, n. 6058, 6474 tot 6478, 8717, 8728. Dat de Heer invloeit in eersten en tegelijk in laatsten; op welke wijze, n. 5147, 5150, 6473, 7004, 7007, 7270. Dat de invloed des Heren is in het goede bij den mens, en door het goede in het ware, en niet omgekeerd, n. 5482, 5649, 6027, 8685, 8701, 10153. Dat het leven hetwelk uit den Heer invloeit, wordt gevarieerd volgens den staat van den mens, en volgens de opneming, n. 2069, 5986, 6472, 7343. Dat bij de bozen het goede hetwelk uit den Heer invloeit, wordt verkeerd in het boze, en het ware in het valse, uit ondervinding, n. 3643, 4632. Dat het goede en daaruit het ware, hetwelk aanhoudend uit den Heer invloeit, voor zoveel wordt opgenomen als het boze en daaruit het valse niet in den weg staat, n. 2411, 3142, 2147, 5828.

Daaruit blijkt dat de mens, omdat niet de denking bij den mens door geesten wordt binnengebracht, maar alleen de aandoening van het goede en de aandoening van het boze, de keuze heeft, omdat hij het vrije heeft, aldus dat hij met de denking het goede kan opnemen en het boze verwerpen; want hij weet wat het goede en wat het boze is vanuit het Woord. Dat wat hij met de denking vanuit de aandoening opneemt, wordt hem ook toegeëigend, dat wat hij echter niet met de denking vanuit de aandoening opneemt, wordt hem niet toegeëigend. Uit deze dingen kan vaststaan hoedanig de invloed van het goede vanuit den Hemel is, en hoedanig de invloed van het boze vanuit het hel bij den mens.

299. Het werd ook te weten gegeven waarvandaan de mens de angst, de smart van den animus, en de innerlijke treurigheid heeft welke melancholie wordt genoemd; er zijn geesten die nog niet in verbinding met de hel zijn, omdat zij nog in hun eersten staat zijn, over welke geesten zal worden gesproken in hetgeen volgt waar wordt gehandeld over de wereld der geesten. Zij houden van onverteerde en boosaardige dingen zodanig als die van in vuilnis overgaande spijsen in de maag, weswege zij daar aanwezig zijn waar zulke dingen bij den mens zijn, omdat die dingen voor hen verkwikkelijk zijn, en zij onder elkander vanuit hun boze aandoening daar spreken. De aandoening van hun spreken vloeit van daar bij den mens in, welke aandoening, indien zij strijdig is met de aandoening van den mens, voor hem treurigheid en melancholische angst wordt, indien zij echter daarmede overeenkomt, voor hem blijdschap en vrolijkheid wordt. Die geesten verschijnen naast de maag, sommige ter linkerzijde ervan, sommige ter rechterzijde ervan, sommige lager, sommige hoger, ook dichterbij en verderaf, aldus verschillend volgens de aandoeningen waarin zij zijn. Het is door meerdere ondervinding gegeven te weten en daarin bevestigd te worden, dat de angst van den animus daarvandaan is; ik heb hen gezien, hen gehoord, de angsten gevoeld die door hen allengs ontstaan, ik heb met hen gesproken; zij werden verdreven, en de angst hield op; zij kwamen terug en de angst kwam terug, en ik bemerkte het toenemen en het afnemen ervan naar gelang van hun nadering en verwijdering. Daaruit bleek mij waarvandaan het komt dat sommigen die niet weten wat het geweten is uit hoofde hiervan dat zij geen geweten hebben, de pijn ervan aan de maag toeschrijven.²⁰⁹

209 Dat zij die geen geweten hebben, niet weten wat geweten is, n. 7490, 9121. Dat er sommigen zijn die om het geweten lachen wanneer zij horen wat het is, n. 7217. Dat sommigen geloven dat het geweten niets is, sommigen dat het een droefgeestig pijnlijk natuurlijk iets is, of vanuit oorzaken in het lichaam, of vanuit oorzaken in de wereld,

300. De verbinding van den Hemel met den mens is niet zoals de verbinding van den mens met den mens, maar zij is de verbinding met de innerlijke dingen die van zijn gemoed zijn, aldus met zijn geestelijken of inwendigen mens; met zijn natuurlijken of uitwendigen mens is er echter verbinding door overeenstemmingen, over welke verbinding zal worden gesproken in het volgende artikel, waar moet worden gehandeld over de verbinding van den Hemel met den mens door het Woord.

301. Dat de verbinding van den Hemel met het menselijk geslacht en van dit met den Hemel zodanig is dat het ene blijft bestaan door het andere, zal ook in het volgende artikel worden gezegd.

302. Ik sprak met de Engelen over de verbinding van den Hemel met het menselijk geslacht, en ik zeide dat de mens der Kerk weliswaar zegt dat al het goede uit God is, en dat er Engelen zijn bij den mens, maar dat nochtans weinigen geloven dat zij met den mens zijn verbonden, te minder dat zij in de denking en de aandoening van hem zijn. Hierop zeiden de Engelen dat zij weten dat er een zodanig geloof en nochtans een zodanig spreken in de wereld is, en het meest binnen de Kerk, tot hun verwondering, waar toch het Woord is, hetwelk hen leert aangaande den Hemel en aangaande de verbinding ervan met den mens; terwijl toch de verbinding zodanig is dat de mens niet het minste kan denken zonder de aan hem aangebonden geesten, en dat zijn geestelijk leven daarvan afhangt. Zij zeiden dat de oorzaak der onwetendheid omtrent deze zaak deze is dat de mens gelooft dat hij vanuit zich leeft zonder nexus met het Eerste Zijn des levens, en dat hij niet weet dat die nexus er is door de Hemelen, terwijl toch de mens indien die nexus werd geslaakt, dadelijk dood zou neervallen. Indien de mens geloofde zoals de zaak in zich is, dat al het goede is uit den Heer, en al het boze uit de hel, dan zou hij het goede bij zich niet tot een zaak van verdienste maken, noch zou het boze hem worden toegerekend, want zo zou hij in elk goede dat hij denkt en doet, tot den Heer schouwen, en zou elk boze dat invloeit, verworpen worden tot de hel, vanwaar het is. Maar omdat de mens niet enigen invloed vanuit den Hemel en vanuit de hel gelooft, en vandaar meent dat in hem en vandaar dat

sommigen dat het iets is bij het gewone volk vanuit het godsdienstige, n. 950. Dat er een waar geweten, een onecht geweten, en een vals geweten is, n. 1033. Dat de pijn van het geweten de angst des gemoeds is vanwege het ongerechte, het onoprechte, en onverschillig welk boze waarvan de mens gelooft dat het tegen God en tegen het goede van den naaste is, n. 7217. Dat diegenen een geweten hebben die in de liefde tot God en in de liefde jegens den naaste zijn, niet echter diegenen die het niet zijn, n. 831, 965, 2380, 7490.

uit hem alle dingen zijn die hij denkt en die hij wil, eigent hij zich derhalve het boze toe, en bevuilt hij het goede dat invloeit, met verdienste.

Over de verbinding van den Hemel met den mens door het woord

303. Zij die vanuit de innerlijke rede denken, kunnen zien dat er een nexus van alle dingen is door tussenliggende dingen met het Eerste, en dat al wat niet in den nexus is, vervloeit. Zij weten immers, wanneer zij denken, dat niets kan blijven bestaan uit zich, maar uit dat wat eerder is dan hetzelfde, aldus dat alle dingen blijven bestaan uit een Eerste; en dat de nexus met dat wat eerder is dan hetzelfde, is zoals de uitwerking met haar uitwerkende oorzaak; wanneer immers de uitwerkende oorzaak wordt weggenomen van haar uitwerking, dan wordt de uitwerking losgemaakt en valt uiteen. Omdat de geleerden aldus hebben gedacht, hebben zij derhalve gezien en gezegd dat het bestaan een voortdurend ontstaan is, aldus dat alle dingen, omdat zij uit een Eerste zijn ontstaan, ook voortdurend uit hetzelfde ontstaan, dat is, blijven bestaan. Maar hoedanig de nexus is van ieder ding met dat wat eerder is dan hetzelfde, aldus met het Eerste uit hetwelk alle dingen zijn, kan niet in het kort worden gezegd, omdat de nexus verschillend en uiteenlopend is. In het algemeen alleen dit, dat er een nexus is van de natuurlijke wereld met de geestelijke wereld, en dat het vandaar komt dat er een overeenstemming is van alle dingen die in de natuurlijke wereld zijn, met alle dingen die in de geestelijke wereld zijn, over welke overeenstemming men zie n. 103 tot 115; voorts dat er een nexus is en vandaar een overeenstemming van alle dingen van den mens met alle dingen des Hemels, waarover ook boven, n. 87 tot 102.

304. De mens is aldus geschapen dat hij een nexus en een verbinding heeft met den Heer, doch met de Engelen des Hemels slechts een vergezelschapping; dat hij met de Engelen geen verbinding, maar slechts een vergezelschapping heeft, komt omdat de mens vanuit de schepping eender is aan den Engelen aanzien van de innerlijke dingen die des gemoeds zijn; de mens immers heeft een eenderen wil als de Engel, en een eender verstand, vandaar komt het dat de mens na het overlijden, indien hij volgens de Goddelijke Orde heeft geleefd, een Engel wordt, en dat hij dan een eendere wijsheid als de Engelen heeft; weswege er, wanneer er wordt gezegd een verbinding van den mens met den Hemel, wordt verstaan de verbinding van hem met den Heer, en de vergezelschapping met de Engelen, want de Hemel is niet de Hemel vanuit het eigene der Engelen, maar vanuit het Goddelijke des Heren. Dat het Goddelijke des Heren den Hemel maakt, zie men boven, n. 7 tot 12. De mens heeft echter bovendien dat wat de Engelen niet hebben, namelijk dat hij niet alleen in de geestelijke wereld is ten aanzien van zijn innerlijke dingen, maar ook tegelijk in de natuurlijke wereld ten aanzien van de uiterlijke

dingen; de uiterlijke dingen van hem, welke in de natuurlijke wereld zijn, zijn alle dingen die van zijn natuurlijk of uitwendig geheugen zijn, en die vandaar der denking en der verbeelding zijn, in het algemeen erkentnissen en wetenschappen met haar verkwikkelijke en bekoorlijke dingen, voor zoveel als zij naar de wereld smaken; voorts verscheidene wellusten, welke van de zinlijke dingen des lichaams zijn; bovendien ook de zinnen zelf, de spraak, en de handelingen. Al die dingen zijn ook de laatsten waarin de Goddelijke invloed des Heren uitloopt, want die blijft niet in het midden stil staan, maar gaat door tot aan zijn laatsten. Uit deze dingen kan vaststaan dat in den mens het laatste der Goddelijke Orde is, en dat het, omdat het het laatste is, de basis en het fundament is. Omdat de Goddelijke invloed des Heren niet in het midden blijft stil staan, maar doorgaat tot aan zijn laatsten, zoals is gezegd, en omdat het midden door hetwelk hij heengaat, die engellijke Hemel is, en het laatste bij den mens is, en omdat er niets is dat zonder nexus is, zo volgt dat de nexus en de verbinding van den Hemel met het menselijk geslacht zodanig is dat het ene blijft bestaan door het andere, en dat het met het menselijk geslacht zonder den Hemel gesteld zou zijn zoals met een keten nadat een schakel daaruit was weggenomen, en met den Hemel zonder het menselijke geslacht zoals met een huis zonder fundament.²¹⁰

305. Maar omdat de mens dezen nexus met den Hemel heeft verbroken doordien hij zijn innerlijke dingen van den Hemel heeft afgekeerd, en dezelve heeft toegekeerd naar de wereld en zichzelf, door de liefde van zich en van de wereld, en zo zich heeft onttrokken, zodat hij niet langer den Hemel als basis en fundament van dienst was, is derhalve uit den Heer voorzien in een

210 Dat niets ontstaat uit zich, maar uit dat wat eerder dan hetzelfde is, aldus alle dingen uit een Eerste, en dat zij uit dat Eerste waaruit zij ontstaan, ook blijven bestaan, en dat blijven bestaan een voortdurend ontstaan is, n. 2886, 2888, 3627, 3628, 3648, 4523, 4524, 6040, 6056. Dat de Goddelijke Orde niet stil blijft staan in het midden, maar haar grens vindt in het laatste, en het laatste is de mens, aldus dat de Goddelijke Orde haar grens vindt bij den mens, n. 634, 2853, 3632, 5897, 6239, 6451, 6465, 9216, 9217, 9824, 9828, 9836, 9905, 10044, 10329, 10335, 10548. Dat de innerlijke dingen in de opeenvolgende orde invloeden in de uitwendige dingen tot in het uiterste of het laatste, en dat zij daar ook ontstaan en blijven bestaan, n. 634, 6239, 6465, 9216, 9217. Dat de innerlijke dingen ontstaan en blijven bestaan in het laatste in de gelijktijdige orde, waarover n. 5897, 6451, 8603, 10099. Dat vandaar alle innerlijke dingen in een nexus worden samengehouden uit het Eerste door het laatste, n. 9828. Dat vandaar het Eerste en het Laatste alle en de afzonderlijke dingen, aldus het ganse betekenen, n. 10044, 10329, 10335. En dat vandaar in de laatsten de sterkte en de macht is, n. 9836.

middel dat voor den Hemel in de plaats van een basis en fundament zou zijn, en eveneens ter verbinding van den Hemel met den mens; dit middel is het Woord. Hoe echter het Woord tot zulk een middel van dienst is, is met vele dingen aangetoond in DE HEMELSE VERBORGENHEDEN, welke dingen men alle tot één verzameld zie in het werkje over HET WITTE PAARD, waarover in de Apocalyps; en eveneens in het AANHANGSEL tot de Hemelse Leer, waaruit hier in de aantekeningen onder de streep enige dingen worden aangevoerd.²¹¹

306. Ik ben vanuit den Hemel daaromtrent ingelicht dat de Oudsten onmiddellijke onthulling hebben gehad, aangezien hun innerlijke dingen naar den Hemel waren gekeerd, en dat er vandaar toen verbinding van den Heer met het menselijk geslacht is geweest. Dat er echter na hun tijden niet een zodanige onmiddellijke onthulling is geweest, maar een middellijke door overeenstemmingen; de gehele Goddelijke eredienst van dezen immers bestond uit die overeenstemmingen, weswege de Kerken van dien tijd uitbeeldende Kerken werden genoemd; zij wisten toen immers wat een overeenstemming is en wat een uitbeelding is, en dat alle dingen die op de aarde zijn, overeenstemden met de geestelijke dingen die in den Hemel en in de Kerk zijn, of, wat hetzelfde is, die dingen uitbeeldden; en daarom waren de natuurlijke

211 Dat het Woord in den zin der letter natuurlijk is, n. 8783. Ter oorzaak hiervan dat het natuurlijke het laatste is waarin de geestelijke en de hemelse dingen, welke de innerlijke dingen zijn, uitloopen, en waarop deze dingen zoals een huis op zijn fundament blijven bestaan, n. 9430, 9433, 9824, 10044, 10436. Dat het Woord, opdat het zodanig zij, derhalve door louter overeenstemmingen is geschreven, n. 1404, 1408, 1409, 1540, 1619, 1659, 1709, 1783, 8615, 10687. Dat het Woord, omdat het zodanig is in den zin der letter, de samenhouder is van den geestelijken en den hemelsen zin, n. 9407. En dat het zowel aan de mensen als aan de Engelen tegelijk is aangepast, n. 1769 tot 1772, 1887, 2143, 2157, 2275, 2333, 2395, 2540, 2541, 2545, 2553, 7381, 8862, 10322. En dat het het verenigende van den Hemel en de aarde is, n. 2310, 2495, 9212, 9216, 9357, 9396, 10375. Dat er verbinding is van den Heer met den mens door het Woord door middel van den inwendigen zin, n. 10375. Dat er verbinding is door alle en de afzonderlijke dingen des Woords, en dat vandaar het Woord wonderbaarlijk is boven elk geschrift, n. 10632, 10633, 10634. Dat de Heer, nadat het Woord is geschreven, door hetzelfde met de mensen spreekt, n. 10290. Dat de Kerk waar het Woord is en door hetzelfde de Heer bekend is, ten opzichte van hen die buiten de Kerk zijn, waar het Woord niet is en de Heer niet bekend is, is zoals het hart en de long in den mens met betrekking tot de overige dingen van het lichaam, welke vanuit dat hart en die long leven zoals vanuit de bronnen van hun leven, n. 637, 931, 2054, 2853. Dat de universele Kerk op de aarde voor den Heer zoals één Mens is, n. 7396, 9276. Vandaar komt het dat indien er niet een Kerk waar het Woord is en door hetzelfde de Heer bekend is, op dezen aardbol was, het menselijk geslacht hier te gronde zou gaan, n. 468, 637, 931, 4545, 10452.

dingen, welke de uitwendige dingen van hun eredienst waren, hun als mid- delen van dienst om geestelijk, aldus om met de Engelen te denken. Nadat de wetenschap der overeenstemmingen en der uitbeeldingen in vergetelheid was geraakt, is toen het Woord geschreven, waarin alle woorden en de zin- nen der woorden overeenstemmingen zijn; zij bevatten zo den geestelijken of den inwendigen zin, waarin de Engelen zijn; en daarom, wanneer de mens het Woord leest en dat doorvat volgens den zin der letter of den uitwendigen zin, doorvatten de Engelen dat volgens den inwendigen of geestelijken zin; alle denking der Engelen immers is geestelijk, doch de denking van den mens is natuurlijk; die denkingen schijnen weliswaar uiteenlopend, maar nochtans zijn zij één omdat zij overeenstemmen. Vandaar komt het dat nadat de mens zich van den Hemel heeft verwijderd en den band heeft verbroken, er uit den Heer is voorzien in een middel tot verbinding van den Hemel met den mens door het Woord.

307. Hoe de Hemel met den mens wordt verbonden door het Woord, zou ik vanuit enige plaatsen daaruit willen toelichten; Nova Hierosolyma wordt in de Apocalyps beschreven met deze woorden: *Ik zag een Nieuwen Hemel en een Nieuwe Aarde, en de eerdere hemel en de eerdere aarde was heengegaan; en ik zag de heilige stad Hierosolyma, nederdalende uit God vanuit den Hemel; de stad was vierhoekig, haar lengte zo groot als haar breedte; en de Engel mat de stad met het riet tot twaalfduizend stadiën; de lengte, de breedte, en de hoogte even- gelijk. En hij mat haar muur 144 ellen, de maat des mensen, welke is des Engels; de bouw van den muur was vanuit jaspis; de stad zelf echter was zuiver goud, en gelijk zuiver glas. En de fundamente van den muur waren met elken kostbaren steen versierd. De twaalf poorten waren twaalf paarlen, en de straat der stad was zuiver goud evenals doorluchtig glas,* hfdst. XXI: 1, 2, 16, 17, 18, 19, 21. De mens die deze dingen leest, verstaat die niet anders dan volgens den zin der letter, namelijk dat de zichtbare hemel met de aarde zal vergaan, en een nieuwe hemel zal ontstaan, en dat op een nieuwe aarde de heilige stad Hierosolyma zal neder dalen, en dat die ten aanzien van al haar maten volgens de beschrij- ving zal zijn. Maar de Engelen die bij den mens zijn, verstaan die dingen geheel en al anders, namelijk de afzonderlijke dingen geestelijk welke de mens natuurlijk verstaat. Onder den Nieuwen Hemel en de Nieuwe Aarde verstaan zij de Nieuwe Kerk; onder de stad Hierosolyma, nederdalende uit God van- uit den Hemel, verstaan zij haar Hemelse Leer, onthuld uit den Heer. Onder de lengte, de breedte, en de hoogte ervan, welke evangelijk zijn, en 12.000 stadiën, verstaan zij alle goede en ware dingen dier Leer in de samenvatting; onder haar muur verstaan zij de ware dingen die haar beschermen; onder de

maat van den muur, 144 ellen, welke de maat des mensen, dat is, des Engels is, verstaan zij al die beschermende ware dingen in de samenvatting, en het hoedanige ervan; onder haar twaalf poorten welke uit paaren zijn, verstaan zij de binnenleidende ware dingen; paaren betekenen ook zulke ware dingen; onder de fundamenten van den muur, welke uit kostbare stenen waren, verstaan zij de erkentnissen waarop die Leer wordt gegrondvest; onder het goud eender aan zuiver glas, waaruit de stad en waaruit haar straat was, verstaan zij het goede der liefde, vanuit hetwelk de Leer met haar ware dingen doorschijnend is. Aldus doorvatten de Engelen al die dingen, bijgevolg niet zoals de mens. De natuurlijke ideeën van den mens gaan aldus in geestelijke ideeën bij de Engelen over, zonder dat zij iets aangaande den zin der letter des Woords weten, zoals aangaande een nieuwen Hemel en een nieuwe Aarde, aangaande een nieuwe stad Hierosolyma, aangaande haar muur, aangaande de fundamenten van den muur, en aangaande de maten; nochtans maken de denkingen der Engelen één met de denkingen van den mens, omdat zij overeenstemmen; zij maken één, bijna zoals de woorden van een spreker en het verstand ervan bij den hoorder die niet let op de woorden maar alleen op het verstand. Daaruit blijkt hoe de Hemel wordt verbonden met den mens door het Woord. Diene nog een voorbeeld uit het Woord: *Te dien dage zal een pad zijn uit Egypte tot Aschur, en Aschur zal in Egypte komen, en Egypte in Aschur, en de Egyptenaren zullen Aschur dienen. Te dien dage zal Israël de derde wezen voor Egypte en Aschur, een zegen in het midden van het land, hetwelk Jehovah Zebaoth zal zegenen, door te zeggen: Gezegend zij Mijn volk, de Egyptenaar, en het werk Mijner handen, de Assyriër, en Mijn erfenis, Israël.* Jes. hfdst. xix: 23, 24, 25. Hoe de mens denkt en hoe de Engelen denken wanneer Deze dingen worden gelezen, kan vaststaan uit den zin der letter des Woords, en uit den inwendigen zin ervan. De mens denkt vanuit den zin der letter dat de Egyptenaren en Assyriërs tot God moeten worden bekeerd en aangenomen, en dat zij één zullen maken met de Israëlitische natie. Maar de Engelen denken volgens den inwendigen zin aangaande den mens der geestelijke Kerk, die in dien zin daar wordt beschreven, wiens geestelijke Israël is, wiens natuurlijke de Egyptenaar is, en wiens redelijke, zijnde het midden, Aschur is.²¹² Deze

212 Dat Egypte en de Egyptenaar in het Woord het natuurlijke, en vandaar het wetenschappelijke betekent, n. 4967, 5079, 5080, 5095, 5160, 5799, 6015, 6147, 6252 7353, 7648, 9340, 9391. Dat Aschur het redelijke betekent, n. 119, 1186. Dat Israël het geestelijke betekent, n. 5414, 5801, 5803, 5806, 5812, 5817, 5819, 5826, 5833, 5879, 5951, 6426, 6637, 6862, 6868, 7035, 7062, 7198, 7201, 7215, 7223, 7956, 8234, 8805, 9340.

en gene zin zijn nochtans één, omdat zij overeenstemmen; en daarom, wanneer de Engelen aldus geestelijk denken, en de mens aldus natuurlijk denkt, zijn zij verbonden, bijna zoals de ziel en het lichaam; de inwendige zin des Woords is ook de ziel ervan, en de zin der letter is het lichaam ervan. Zodanig is het Woord overal. Daaruit blijkt dat het het middel ter verbinding van den Hemel met den mens is, en dat de zin der letter ervan als basis en fundament van dienst is.

308. Er is eveneens een verbinding van den Hemel door het Woord met hen die buiten de Kerk zijn, waar niet het Woord is, want de Kerk des Heren is universeel, en bij allen die het Goddelijke erkennen en in naastenliefde leven; zij worden ook na het overlijden door de Engelen onderricht, en zij nemen de Goddelijke ware dingen op,²¹³ over welke zaak men beneden zie in het desbetreffende artikel, waar over de natiën wordt gehandeld. De universele Kerk op aarde is in den aanblik des Heren zoals één mens, geheel en al zoals de Hemel, waarover boven n. 59 tot 72; doch de Kerk waar het Woord is en door hetzelfde de Heer bekend is, is zoals het hart en zoals de long in dien mens; dat alle ingewanden en leden van het ganse lichaam vanuit het hart en de long door verschillende afleidingen het leven trekken, is bekend; aldus doet dat eveneens dat menselijk geslacht hetwelk leeft buiten de Kerk waar het Woord is, en de leden van dien mens samenstelt. De verbinding van den Hemel door het Woord met hen die op een afstand zijn, kan ook worden vergeleken met het licht hetwelk zich vanuit het midden overal in het rond voortplant; het Goddelijk Licht is in het Woord, en daar is de Heer met den Hemel tegenwoordig, tengevolge van welke tegenwoordigheid ook zij die verder afstaan, in het licht zijn. Anders zou het zijn indien het Woord er niet was. Deze dingen kunnen nog uitvoeriger worden toegelicht door de dingen die boven zijn getoond aangaande den vorm des Hemels, volgens welken de vergezelschappingen en de vergemeenschappingen daar zijn. Maar deze verborgenheid is begrijpelijk voor hen die in het geestelijk licht zijn, niet echter voor hen die alleen in het natuurlijk licht zijn; want zij die in het geestelijk licht zijn, zien

213 Dat de Kerk in het bijzonder daar is waar het Woord is, en door hetzelfde de Heer bekend is, aldus waar de Goddelijke ware dingen vanuit den Hemel zijn onthuld, n. 3857, 10761. Dat de Kerk des Heren is bij allen die in het algehele aardrijk in het goede leven volgens hun godsdienstige, n. 3263, 6637, 10765. Dat allen, waar zij ook zijn, die in het goede leven volgens hun godsdienstige, en het Goddelijk erkennen, door den Heer worden aangenomen, n. 2589 tot 2604, 2861, 2863, 3263, 4190, 4197, 6700, 9256. En bovendien alle kleine kinderen, onverschillig waar zij geboren zijn, n. 2289 tot 2309, 4792.

ontelbare dingen helder welke zij die alleen in het natuurlijk licht zijn, niet zien, of zoals een duister éne zien.

309. Indien zulk een Woord niet op dezen aardbol was gegeven, zo zou de mens van dezen aardbol gescheiden zijn geweest van den Hemel, en indien hij van den Hemel was gescheiden, zou hij niet langer redelijk zijn; het menselijk redelijke ontstaat immers vanuit den invloed van het licht des Hemels. De mens van deze aardbol is ook zodanig dat hij een onmiddellijke onthulling niet kan opnemen en door die onderricht worden aangaande de ware Goddelijke dingen, zoals de inwoners van de andere aardbollen, waarover in een speciaal werkje is gehandeld; hij is immers meer dan genen in wereldlijke, aldus in uitwendige dingen, en het zijn de inwendige dingen die de onthulling opnemen; indien de uitwendige dingen ze opnamen, zo zou het ware niet worden verstaan. Dat de mens van dezen aardbol zodanig is, blijkt duidelijk uit diegenen binnen de Kerk die hoewel zij vanuit het Woord weten aangaande den Hemel, aangaande de hel, aangaande het leven na den dood, die dingen nochtans met het hart ontkennen, en onder dezen zijn er ook die meer dan de overigen naar den roem der geleerdheid hebben gejaagd, van wie men vandaar zou moeten geloven dat zij wijzer waren dan de anderen.

310. Ik heb ettelijke malen met de Engelen over het Woord gesproken, en ik zeide dat dit door sommigen wordt veracht vanwege zijn eenvoudigen stijl; en dat men in het geheel niet iets weet aangaande den inwendigen zin ervan, en vandaar niet gelooft dat daarin zulk een grote wijsheid verborgen schuilt. De Engelen zeiden dat de stijl des Woords, hoewel hij in den zin der letter eenvoudig verschijnt, nochtans zodanig is dat nooit iets daarmede ten aanzien van de uitnemendheid kan worden vergeleken, aangezien de Goddelijke Wijsheid niet alleen in elken zin daar schuilt, maar ook in elk woord afzonderlijk, en dat die wijsheid opblinkt in den Hemel; zij wilden zeggen dat zij het licht des Hemels is, omdat zij het Goddelijk Ware is, want het Goddelijk Ware in den Hemel blinkt; men zie boven n. 132. Zij zeiden ook dat er zonder zulk een Woord geen licht des Hemels bij de mensen van onzen aardbol zou zijn, aldus ook geen verbinding van den Hemel met hen, want voor zoveel als het licht des Hemels bij den mens aanwezig is, is er verbinding, en heeft hij eveneens onthulling van het Goddelijk Ware door het Woord. Dat de mens niet weet dat die verbinding er is door den geestelijken zin des Woords, overeenstemmende met den natuurlijke zin ervan, is ter oorzaak hiervan dat de mens van dezen aardbol niet iets weet aangaande de geestelijke denking en spraak der Engelen, en dat zij afwijkt van de natuurlijke denking en spraak der mensen, en dat hij, indien hij dit niet weet, in het geheel niet kan weten

wat de inwendige zin is, en vandaar dat er door dien zin een zodanige verbinding kan zijn. Zij zeiden ook dat indien de mens wist dat er zulk een zin is, en indien hij vanuit enige wetenschap ervan dacht wanneer hij het Woord leest, in de innerlijke wijsheid zou komen, en nog meer met den Hemel zou worden verbonden, aangezien hij daardoor in ideeën zou binnentreden die eender zijn aan de engelijke ideeën.

Dat de Hemel en de hel zijn vanuit het menselijk geslacht

311. In de Christelijke wereld weet men in het geheel niet dat de Hemel en de hel vanuit het menselijk geslacht zijn; immers, men gelooft dat de Engelen van den beginne aan geschapen waren, en dat daarvandaan de Hemel is, en dat de duivel of de satan een Engel des lichts is geweest, maar dat hij, omdat hij opstandig was geworden, met zijn bende is nedergeworpen, en dat daarvandaan de hel is. Dat er zulk een geloof in de Christelijke wereld is, daarover verwonderen zich de Engelen ten zeerste, en nog meer daarover dat men in het geheel niets weet aangaande den Hemel, terwijl dit toch het primaire van de leer in de Kerk is. En omdat zulk een onwetendheid regeert, zijn zij van harte verheugd dat het den Heer heeft behaagd om nu aan hen verscheidene dingen te onthullen aangaande den Hemel en eveneens aangaande de hel, en daardoor, voor zoveel als het mogelijk is, de duisternis uiteen te slaan welke dagelijks aangroeit, omdat de Kerk aan haar einde is gekomen; en daarom willen zij dat ik vanuit hun mond verzeker dat er in den algehelen Hemel niet één Engel is die van den beginne aan geschapen was, noch in de hel enige duivel die als Engel des licht geschapen en nedergeworpen was, maar dat allen, zowel in den Hemel als in de hel, vanuit het menselijk geslacht zijn, in den Hemel zij die in de wereld in de hemelse liefde en in het hemels geloof hebben geleefd, in de hel zij die in de helse liefde en in het hels geloof hebben geleefd, en dat het de hel in de ganse samenvatting is welke duivel en satan wordt genoemd, die hel welke aan den rug is, waar diegenen zijn die boze geniën worden genoemd, de duivel, en die hel welke vooraan is, waar diegenen zijn die boze geesten worden genoemd, de satan.²¹⁴ Hoedanig de ene hel is, en hoedanig de andere is, zal in hetgeen volgt worden gezegd. Dat de Christelijke wereld een zodanig geloof aangaande hen die in den Hemel zijn, en aangaande hen die in de hel zijn, heeft opgevat, daarvan zeiden zij dat het is vanuit enige plaatsen in het Woord welke niet anders werden verstaan dan volgens den zin der letter, en welke niet werden verlicht en ontvouwd door de echte leer vanuit het Woord; terwijl toch de zin der letter des Woords, indien

²¹⁴ Dat de hellen, tezamen genomen, of de helsen, tezamen genomen, duivel en satan worden geheten, n. 694. Dat zij die duivels in de wereld zijn geweest, duivels na den dood worden, n. 968

de echte leer niet voorlicht, de gemoederen tot verschillende dingen aftrekt, waarvandaan onwetendheden, ketterijen, en dwalingen komen.²¹⁵

312. Dat de mens der Kerk aldus gelooft, is ook ter oorzaak hiervan dat hij gelooft dat geen mens eerder in den Hemel of in de hel komt dan ten tijde van het Laatste Gericht, aangaande hetwelk hij deze mening heeft opgevat dat dan alle dingen ten onder zullen gaan die voor ogen zijn, en dat nieuwe dingen zullen ontstaan, en dat de ziel dan in haar lichaam zal terugkomen, vanuit welke verbinding de mens wederom als mens zal leven; dit geloof sluit het andere aangaande de Engelen in, namelijk dat zij van den beginne aan zijn geschapen, want hij kan niet geloven dat de Hemel en de hel vanuit het menselijk geslacht zijn, aangezien men gelooft dat geen mens daar eerder komt dan aan het einde der wereld. Maar opdat de mens worde overtuigd dat het niet aldus is, is het mij gegeven, omgang te hebben met de Engelen, en eveneens te spreken met hen die in de hel zijn, en dit nu verscheidene jaren achtereen, somtijds ononderbroken van den morgen tot den avond, en zo ingelicht te worden aangaande den Hemel en de hel, en dit terwille hiervan dat de mens der Kerk niet langer volharde in zijn dwaalgeloof aangaande de wederopstanding ten tijde van het Gericht, en aangaande den staat der ziel in den tussentijd, voorts aangaande de Engelen en aangaande den duivel, welk geloof, omdat het een geloof van het valse is, duisternis in zich sluit, en bij hen die vanuit het eigen inzicht over die dingen denken, twijfel en tenslotte ontkenning teweegbrengt; zij zeggen immers in hun hart: Hoe kan een zo grote hemel met zoveel gesternten, en met de zon en de maan vernietigd en verstrooid worden; en hoe kunnen de sterren dan van den hemel op de aarde vallen, welke toch groter dan de aarde zijn; en hoe kunnen de lichamen, door de wormen opgegeten, door verrotting verteerd, en in alle winden verstrooid, tot hun ziel wederom verzameld worden; waar is de ziel ondertussen, en hoedanig is zij als zij zonder den zin is dien zij in het lichaam had; behalve eendere dingen meer, die, omdat zij onbegrijpelijk zijn, niet in het geloof vallen,

215 Dat de leer der Kerk vanuit het Woord moet zijn, n. 3464, 5402, 6832, 10763, 10765. Dat het Woord zonder leer niet wordt verstaan, n. 9021, 9409, 9424, 9430, 10324, 10431, 10582. Dat de ware leer een lamp is voor diegenen die het Woord lezen, n. 10401. Dat de echte leer moet zijn uit hen die in verlichting zijn uit den Heer, n. 2510, 2516, 2519, 9424, 10105. Dat zij die in den zin der letter zonder leer zijn, in geen verstand komen aangaande de ware Goddelijke dingen, n. 9409, 9410, 10582. En dat zij in verscheidene dwalingen worden gevoerd, n. 10431. Het verschil tussen hen die onderwijzen en leren vanuit de leer der Kerk welke vanuit het Woord is, en hen die het doen vanuit den allenen zin der letter des Woords; hoedanig het is, n. 9025.

en bij verscheidenen het geloof vernietigen aangaande het leven der ziel na den dood, en aangaande den Hemel en de hel, en daarmede de overige dingen die van het geloof der Kerk zijn. Dat zij het hebben vernietigd, blijkt uit hen die zeggen: Wie is vanuit den Hemel tot ons gekomen en heeft verteld dat hij er is; wat is de hel; is zij er wel; wat wil dit zeggen dat de mens tot in het eeuwige met vuur zal worden gepijnigd; wat is de dag des Gerichts; is die niet eeuwen lang tevergeefs verwacht; behalve meer dingen die tot de ontkenning van alle dingen behoren. Opdat dus zij die zulke dingen denken, zoals verscheidenen plegen te doen die vanuit de wereldlijke dingen waarin zij wijs zijn, voor ontwikkeld en geleerd gelden, niet langer de eenvoudigen van geloof en van hart verstoren en verleiden, en helse duisternis over hen brengen aangaande God, aangaande den Hemel, aangaande het eeuwige leven, en aangaande de overige dingen die daarvan afhangen, zijn de innerlijke dingen welke van mijn geest zijn, door den Heer geopend, en is het mij zo gegeven te spreken met allen die ik ooit in het leven van het lichaam had gekend, nadat zij overleden waren, met sommigen dagen lang, met sommigen maanden lang, en met sommigen een jaar lang, en eveneens met zo vele anderen dat ik te weinig zou zeggen indien ik zeide dat het er honderdduizend waren, en van dezen waren er verscheidenen in de Hemelen, en verscheidenen in de hellen. Ik sprak ook met sommigen twee dagen na hun overlijden, en ik vertelde hun dat nu de begrafenisplechtigheden en de uitvaart werden voorbereid om hen ter aarde te bestellen, waarop zij zeiden dat men er goed aan deed om datgene weg te werpen wat hun als lichaam en tot de functies ervan in de wereld van dienst was geweest, en zij wilden dat ik zou zeggen dat zij niet dood waren, maar dat zij nu evenzeer als mensen leven zoals tevoren, en dat zij slechts van de ene wereld waren oververhuisd in de andere, en dat zij niet weten dat zij iets hadden verloren, aangezien zij in een lichaam en in de zinlijke dingen van dit zijn zoals tevoren, en eveneens in een verstand en in een wil zoals tevoren, en dat zij eendere denkingen en aandoeningen, eendere gewaarwordingen, en eendere verlangens hebben als zij in de wereld hadden. De meesten van hen die pas gestorven waren, werden, toen zij zagen dat zij als mensen leefden zoals tevoren, en in een eenderen staat (want na den dood heeft een ieder eerst een zodanigen staat des levens als hij in de wereld heeft gehad, maar die wordt geleidelijk bij hem veranderd of in den Hemel, of in de hel), met nieuwe vreugde daarover aangedaan dat zij leven, en zij zeiden dat zij zulks niet hadden geloofd. Maar zij waren zeer verwonderd dat zij in een zodanige onwetendheid en blindheid aangaande den staat van hun leven na den dood waren geweest; en nog meer dat de mens der Kerk in een zodanige

is, die toch meer dan allen in het algehele aardrijk in het licht aangaande die dingen kan zijn.²¹⁶ De oorzaak van die blindheid en onwetendheid zagen zij toen voor het eerst, welke deze is dat de uitwendige dingen, welke de wereldlijke en de lichamelijke dingen zijn, hun gemoederen dermate in beslag genomen en vervuld hadden dat zij niet konden worden opgeheven in het licht des Hemels, en de dingen der Kerk bezien boven de leerstellige dingen uit; vanuit de lichamelijke en de wereldlijke dingen immers, wanneer zij zozeer worden geliefd als heden ten dage het geval is, vloeien louter schaduwen in, wanneer men verder gaat.

313. Zeer velen onder de ontwikkelden uit de Christelijke wereld staan versted wanneer zij zich na het overlijden zien in een lichaam, in klederen, en in huizen, zoals in de wereld; en wanneer de dingen worden teruggeroepen in het geheugen die zij hebben gedacht over het leven na den dood, over de ziel, over de geesten, en over den Hemel en de hel, zo worden zij met schaamte aangedaan, en zeggen zij dat zij dwaas hebben gedacht, en dat de eenvoudigen van geloof veel wijzer hebben gedacht dan zij. De ontwikkelden die zich in zulke dingen hadden bevestigd, en die alle dingen aan de natuur hadden toegeschreven, werden onderzocht, en er werd bevonden dat hun innerlijke dingen geheel en al gesloten waren, en de uiterlijke dingen geopend, zo dat zij niet tot den Hemel hadden geschouwd, maar tot de wereld, bijgevolg ook tot de hel, want voor zoveel als de innerlijke dingen geopend zijn, schouwt de mens tot den Hemel, voor zoveel als echter de innerlijke dingen gesloten, en de uiterlijke dingen geopend zijn, schouwt de mens tot de hel. De innerlijke dingen immers van den mens zijn gevormd tot de opneming van alle

216 Dat heden ten dage weinigen in het Christendom geloven dat de mens na den dood terstond wederopstaat, voorrede tot hfdst. xvi van Genesis, en n. 4622, 10758; maar dat zij geloven dat het gebeurt ten tijde van het Laatste Gericht, wanneer de zichtbare wereld zal vergaan, n. 10594. De oorzaak dat men aldus gelooft, n. 10594, 10758. Dat nochtans de mens terstond na den dood wederopstaat, en dat hij dan een mens is ten aanzien van alle en de afzonderlijke dingen, n. 4527, 5006; 5078, 8939, 8991, 10594, 10758. Dat de ziel welke leeft na den dood, des mensen geest is, die in den mens de mens zelf is, en ook in het andere leven in den volmaakten menselijken vorm, n. 322, 1880, 1881, 3633, 4622, 4735, 5883, 6054, 6605, 6627, 7021, 10594; uit ondervinding, n. 4527, 5006, 8939; vanuit het Woord, n. 10597; het wordt ontvouwd wat daaronder wordt verstaan dat doden werden gezien in de heilige stad, Matth. xxvii: 53, n. 9229. Hoe de mens wederopstaat uit de doden, uit ondervinding, n. 168 tot 189. Over zijn staat na de wederopwekking, n. 317, 318, 319, 2119, 5079, 10596. De valse meningen aangaande de ziel en haar wederopstanding, n. 444, 445, 4527, 4622, 4658.

dingen des Hemels, en de uiterlijke dingen tot de opneming van alle dingen der wereld; en zij die de wereld opnemen en niet tegelijk den Hemel, nemen de hel op.²¹⁷

314. Dat de Hemel is vanuit het menselijk geslacht, kan ook hieruit vaststaan dat de engellijke gemoederen en de menselijke gemoederen eender zijn; deze en gene verheugen zich in het bezit van het vermogen van verstaan, doorvatten, en willen; deze en gene zijn gevormd om den Hemel op te nemen; want het menselijk gemoed wordt evenzeer wijs als het engellijk gemoed, maar dat het niet in zulk een grote mate wijs wordt in de wereld, komt omdat het in een aards lichaam is, en in hetzelfde zijn geestelijk gemoed natuurlijk denkt; anders is het echter wanneer het is losgemaakt van den band met dat lichaam, dan denkt het niet langer natuurlijk, maar geestelijk, en wanneer het geestelijk denkt, dan denkt het dingen die onbegrijpelijk en onuitsprekelijk zijn voor den natuurlijken mens; aldus is het wijs zoals een Engel; uit welke dingen kan vaststaan dat het inwendige van den mens, hetwelk zijn geest wordt genoemd, in zijn wezen een Engel is; men zie boven n. 57;²¹⁸ welke geest, wanneer die van het aardse lichaam is losgemaakt, evenzeer in den menselijken vorm is als de Engel. Dat de Engel in den volmaakten menselijken vorm is, zie men boven, n. 73 tot 77. Wanneer echter het inwendige van den mens niet van boven is geopend, maar slechts beneden, dan is dat nochtans na de losmaking van het lichaam in een menselijken vorm, maar een afgrijselijken en duivelsen; want het kan niet omhoog tot den Hemel schouwen, maar slechts naar omlaag tot de hel.

315. Wie aangaande de Goddelijke Orde is onderricht, kan ook verstaan dat de mens is geschapen opdat hij een Engel worde, omdat in hem het laatste der orde is, n. 304, waarin datgene kan worden gevormd wat der hemelse en engellijke wijsheid is, en wat weder ongerept en vermenigvuldigd kan worden. De Goddelijke Orde staat nooit in het midden stil en vormt daar iets

217 Dat in den mens de geestelijke wereld en de natuurlijke wereld verbonden is, n. 6057. Dat het inwendige van den mens is gevormd naar het beeld van den Hemel, het uitwendige echter naar het beeld van de wereld, n. 3628, 4523, 4524, 6057, 6314, 9706, 10156, 10472.

218 Dat er even zovele graden des levens in den mens zijn als er Hemelen zijn, en dat zij na den dood worden geopend volgens zijn leven, n. 3747, 9594. Dat de Hemel in den mens is, n. 3884. Dat de mensen die het leven der liefde en der naastenliefde leven, in zich de engellijke wijsheid hebben, maar dan verborgen, en dat zij in haar komen na den dood, n. 2494. Dat in het Woord de mens die het goede der liefde en des geloofs uit den Heer opneemt, een Engel wordt geheten, n. 10528.

zonder het laatste; zij is immers niet in haar volle en volmaakte, maar zij gaat tot het laatste;²¹⁹ doch wanneer zij in haar laatste is, dan vormt zij, en eveneens maakt zij zich door de daar verzamelde middelen weder ongerept en brengt zij verder voort, hetgeen geschiedt door voortplantingen; deswege is daar de kweekplaats van den Hemel.

316. Dat de Heer niet slechts ten aanzien van den Geest, maar ook ten aanzien van het Lichaam is wederopgestaan, komt omdat de Heer Zijn ganse Menselijke, toen Hij in de wereld was, heeft verheerlijkt, dat is, Goddelijk gemaakt, de Ziel immers die Hij uit den Vader had, was vanuit zich het Goddelijke zelf, en het Lichaam is de gelijkenis van de Ziel geworden, dat is, van den Vader, aldus eveneens Goddelijk. Vandaar komt het dat Hij, anders dan enig mens, ten aanzien van het ene en het andere is wederopgestaan.²²⁰ Hetgeen Hij ook heeft geopenbaard aan de discipelen die geloofden een geest te zien toen zij Hemzelf zagen, door te zeggen: *Ziet Mijn handen en Mijn voeten, dat Ik het Zelf ben; betast Mij en ziet, want een geest heeft geen vlees en beenderen zoals gij Mij ziet hebben*, Lukas xxiv: 36, 37, 38, 39, waarmede Hij te kennen gaf dat Hij niet slechts Mens was ten aanzien van den geest, maar ook ten aanzien van het lichaam.

317. Opdat men wete dat de mens na den dood leeft en volgens zijn leven in de wereld of in den Hemel, of in de hel komt, zijn mij verscheidene dingen geopenbaard aangaande den staat van den mens na den dood, waarover in hetgeen volgt, waar wordt gesproken over de wereld der geesten, in volgorde zal worden gehandeld.

219 [Zie voetnoot 1, p. 182.]

220 Dat de mens alleen ten aanzien van den geest wederopstaat, n. 10593, 10594. Dat alleen de Heer ook ten aanzien van het lichaam is wederopgestaan, n. 1729, 2083, 5078, 10825.

Over de natiën of de volken buiten de Kerk in den Hemel

318. Het is een gemene mening dat zij die buiten de Kerk geboren zijn, die natiën of heidenen worden genoemd, niet kunnen worden gezaligd, ter oorzake hiervan dat zij het Woord niet hebben, en aldus den Heer niet kennen, en dat er zonder den Heer geen heil is. Maar nochtans kan men alleen hieruit al weten dat zij eveneens gezaligd worden, dat des Heren Barmhartigheid universeel is, dat is, jegens de afzonderlijken; dat zij evenzeer als mensen geboren worden zoals zij die binnen de Kerk zijn, die naar verhouding er weinigen zijn; en dat het hun schuld niet is dat zij den Heer niet kennen. Een ieder die vanuit enige verlichte rede denkt, kan zien dat geen mens tot de hel is geboren; de Heer immers is de Liefde zelf, en Zijn Liefde is allen willen zaligen; en daarom heeft Hij ook daarin voorzien dat allen een godsdienst hebben, en door dien een erkenning van het Goddelijke, en een innerlijk leven; want leven volgens het godsdienstige is innerlijk leven; men beoogt immers dan het Goddelijke, en voor zoveel als men dit beoogt, beoogt men niet de wereld, maar verwijdt men zich van de wereld, aldus van het leven der wereld, zijnde het uiterlijk leven.²²¹

319. Dat de heidenen evenzeer worden gezaligd als de Christenen, kunnen diegenen weten die weten wat den Hemel bij den mens maakt, want de Hemel is in den mens, en zij die den Hemel in zich hebben, komen in den Hemel. De Hemel in den mens is het Goddelijke erkennen en door het Goddelijke geleid worden. Het eerste en het primaire van elken godsdienst is het Goddelijke erkennen; een godsdienst die het Goddelijke niet erkent, is geen godsdienst; en de geboden van elken godsdienst beogen den eredienst, aldus hoe men het Goddelijke moet vereren opdat men Hetzelve aangenaam is; en wanneer dit in iemands animus zetelt, aldus voor zoveel als men dit wil, of voor zoveel als men dit liefheeft, wordt men door den Heer geleid. Het is bekend dat de

221 Dat de natiën evenzeer worden gezaligd als de Christenen, n. 932, 1032, 1059, 2284, 2589, 2590, 3778, 4190, 4197. Over het lot der natiën en der volken buiten de Kerk in het andere leven, n. 2589 tot 2604. Dat de Kerk in het bijzonder daar is waar het Woord is en door hetzelfde de Heer bekend is, n. 3857, 10761. Doch dat nochtans niet daarom diegenen van de Kerk zijn die geboren zijn waar het Woord is en de Heer bekend is, maar zij die het leven der naastenliefde en des geloofs leven, n. 6637, 10143, 10153, 10578, 10645, 10829. Dat de Kerk des Heren is bij allen in de algehele wereld die in het goede leven volgens hun godsdienstige, en het Goddelijke erkennen, en dat zij door den Heer worden aangenomen, en in den Hemel komen, n. 2589 tot 2604, 2861, 2863, 3263, 4190, 4197, 6700, 9256.

heideneen een zedelijk leven leven evenzeer als de Christenen, en verscheidenen van hen een beter leven dan de Christenen. Een zedelijk leven wordt geleefd of terwille van het Goddelijke, of terwille van de mensen in de wereld; het zedelijk leven dat men leeft terwille van het Goddelijke, is een geestelijk leven; het ene en het andere verschijnt eender in den uitwendigen vorm, maar in den inwendigen vorm is het geheel en al oneender; het ene zaligt den mens, het andere zaligt niet. Want hij die een zedelijk leven leeft terwille van het Goddelijke, wordt door het Goddelijke geleid, doch hij die een zedelijk leven leeft terwille van de mensen in de wereld, wordt door zichzelf geleid. Maar dit worde met een voorbeeld toegelicht: Wie den naaste niet boosdoet ter oorzake hiervan dat het tegen den godsdienst is, aldus tegen het Goddelijke, die onthoudt zich vanuit den geestelijken oorsprong van boosdoen; doch wie den ander niet boosdoet alleen vanwege de vrees voor de wet, het verlies van faam, eer, of gewin, aldus terwille van zich en de wereld, die onthoudt zich vanuit den natuurlijken oorsprong van boosdoen, en hij wordt door zichzelf geleid, het leven van deze is natuurlijk, dat van gene echter geestelijk. De mens wiens zedelijk leven geestelijk is, heeft den Hemel in zich, doch hij wiens zedelijk leven alleen natuurlijk is, heeft den Hemel niet in zich. De oorzaak hiervan is deze dat de Hemel uit het hogere invloet en de innerlijke dingen van hem opent, en door de innerlijke dingen heen in de uiterlijke invloet; de wereld vloeit echter uit het lagere in, en opent de uiterlijke dingen, maar niet de innerlijke; want er bestaat geen invloed vanuit de natuurlijke wereld in de geestelijke, maar vanuit de geestelijke wereld in de natuurlijke; weswege de innerlijke dingen, indien niet tegelijk de Hemel wordt opgenomen, gesloten worden. Uit deze dingen kan men zien wie den Hemel in zich opnemen, en wie hem niet opnemen. Maar de Hemel in den een is niet eender hoedanig hij in den ander is; hij verschilt in een ieder volgens de aandoening van het goede en daaruit van het ware. Zij die in de aandoening van het goede zijn terwille van het Goddelijke, hebben het Goddelijk Ware lief, want het goede en het ware hebben elkander wederzijds lief en willen verbonden worden;²²² weswege de natiën, hoewel zij niet in de echte ware dingen zijn in de wereld, nochtans vanuit de liefde dezelve opnemen in het andere leven.

222 Dat tussen het goede en het ware het evenbeeld van een huwelijk is, n. 1094, 2173, 2508. Dat het goede en het ware in het voortdurend streven der verbinding zijn, en dat het goede het ware verlangt en de verbinding ervan, n. 9206, 9207, 9495. Hoe de verbinding van het goede en het ware geschiedt, en bij wie, n. 3834, 3843, 4096, 4097, 4301, 4345, 4353, 4364, 4368, 5365, 7623 tot 7627, 9258.

320. Er was een zekere geest vanuit de heidenen die in het goede der naastenliefde volgens zijn godsdienstige in de wereld had geleefd; toen hij Christelijke geesten hoorde redeneren over de dingen die geloofd moeten worden de geesten redeneren onder elkander veel vollediger en scherper dan de mensen, vooral over de goede en de ware dingen), was hij verwonderd dat zij aldus redetwistten; hij zeide dat hij die dingen niet wilde horen, want zij redeneerden vanuit schijnbaarheden en begoochelingen; hij onderrichtte hen aldus: Indien ik goed ben, zo kan ik de dingen die waar zijn, vanuit het goede zelf weten, en de dingen die ik niet weet, kan ik opnemen.

321. Ik ben met vele dingen daaromtrent onderricht dat de heidenen die een zedelijk leven hebben geleid, en in gehoorzaamheid en onderordering, en in wederzijdse naastenliefde volgens hun godsdienstige hebben geleefd en vandaar iets van geweten hebben opgenomen, in het andere leven zijn aangenomen, en daar met de uiterste zorg door de Engelen worden onderricht in de goede en de ware dingen des geloofs, en dat zij zich wanneer zij worden onderricht, bescheiden, inzichtsvol, en wijs gedragen, en gemakkelijk de ware dingen opnemen en zich daarvan doordrenken. Zij hebben zich ook geen beginselen van het valse tegen de ware dingen des geloofs gevormd, welke uiteengeslagen moeten worden, te minder ergernissen tegen den Heer, zoals verscheidene Christenen die aangaande Hem geen andere idee koesteren dan zoals aangaande een gewoon mens; anders de heidenen, die, wanneer zij horen dat God Mens is geworden en aldus Zich in de wereld heeft geopenbaard, het terstond erkennen, en den Heer aanbidden, zeggende dat God Zich stellig heeft geopenbaard, omdat Hij de God des Hemels en der Aarde is, en omdat het menselijk geslacht van Hem is.²²³ Het is een Goddelijke Waarheid dat er zonder den Heer geen heil is, maar dit moet aldus worden verstaan dat er geen heil is dan uit den Heer. Er zijn in het heelal verscheidene aardbollen, en

223 Het onderscheid tussen het goede waarin de natiën zijn en dat waarin de Christenen zijn, n. 4189, 4197. Over de ware dingen bij de natiën, n. 3263, 3778, 4190. Dat de innerlijke dingen niet zo gesloten kunnen worden bij de natiën als bij de Christenen, n. 9256. Dat er ook niet zulk een grote wolk kan voorkomen bij de natiën die volgens hun godsdienstige in de wederzijdse naastenliefde leven, als bij de Christenen die in geen naastenliefde leven; de oorzaken, n. 1059, 9256. Dat de natiën de heilige dingen der Kerk niet kunnen ontwijden zoals de Christenen, omdat zij die niet weten, n. 1327, 1328, 2051. Dat zij de Christenen vrezen vanwege het leven, n. 2596, 2597. Dat zij die goed volgens hun godsdienstige hebben geleefd, door de Engelen worden onderricht, en gemakkelijk de ware dingen des geloofs opnemen, en den Heer erkennen, n. 2049, 2595, 2598, 2600, 2601, 2603, 2661, 2863, 3263.

alle zijn vol bewoners; nauwelijks enigen daar weten dat de Heer het Menselijke heeft aangenomen op onzen aardbol; maar nochtans worden zij, omdat zij het Goddelijke onder den menselijken vorm aanbidden, door den Heer aangenomen en geleid, over welke zaak men zie in het werkje aangaande de aardbollen in het heelal.

322. Er zijn onder de heidenen evenals onder de Christenen wijzen en eenvoudigen; opdat ik dienaangaande zou worden onderricht hoedanig zij zijn, werd het gegeven met genen en dezen te spreken, somtijds uren en dagen lang; maar zij die wijzen zijn, komen heden ten dage niet voor zoals in de oude tijden, vooral in de Oude Kerk, welke over een groot deel van de Aziatische wereld was verspreid, vanuit welke de godsdienst zich tot verscheidene natiën heeft verbreid. Opdat ik zou weten hoedanig zij zijn geweest, werd het gegeven met sommigen in een vertrouwelijk gesprek te zijn. Er was een zeker iemand bij mij die oudtijds tot de wijzeren had behoord, en vandaar eveneens in de geleerde wereld bekend is; en met hem sprak ik over verschillende dingen; het werd gegeven te geloven dat hij Cicero was; en omdat ik wist dat hij een wijze was, ging het gesprek met hem over de wijsheid, over het inzicht, over de orde, over het Woord, en tenslotte over den Heer. Aangaande de wijsheid zeide hij dat er geen andere wijsheid bestaat dan die welke des levens is; en dat met betrekking tot een andere zaak niet van wijsheid kan worden gesproken. Aangaande het inzicht zeide hij dat hetzelfde daaruit is. Aangaande de orde dat de orde uit den Hoogsten God is, en dat in die orde leven is wijs en inzichtsvol zijn. Wat het Woord aangaat, toen ik hem iets uit de profetische dingen voorlas, werd hij ten zeerste verlustigd, voornamelijk hierover dat de afzonderlijke namen en de afzonderlijke woorden innerlijke dingen betekenden. Hij was zeer verwonderd dat de geleerden heden ten dage zich niet aan een dergelijke studie verlustigen; ik doorvatte klaarblijkend dat de innerlijke dingen van zijn denking of van zijn gemoed geopend waren; hij zeide dat hij niet langer daarbij aanwezig kon zijn, omdat dat wat hij doorvatte te heilig was dan dat hij het kon uithouden; aldus immers werd hij innerlijk aangedaan. Tenslotte ging het gesprek met hem over den Heer, dat Hij als Mens geboren was, maar ontvangen uit God, en dat Hij het menselijk-moederlijke heeft afgelegd, en het Menselijk-Goddelijke heeft aangetrokken, en dat Hij het is Die het heelal regeert. Hierop antwoordde hij dat hij verscheidene dingen aangaande den Heer weet, en op zijn wijze heeft ontwaard dat het niet anders zou hebben kunnen geschieden indien het menselijk geslacht zou worden gezaligd. Ondertussen goten zekere boze Christenen verschillende ergernissen in, maar hij bekommerde zich niet daarom, zeggende dat het niet

verwonderlijk is, omdat zij zich in het leven van het lichaam aangaande die dingen niet hadden doordrenkt van zulke dingen, zoals het betaamt, en dat zij voordat zodanige dingen uiteengeslagen waren, niet de dingen die bevestigen, konden toelaten, zoals diegenen doen die in de onwetendheid zijn.

323. Het werd ook gegeven met anderen te spreken die in de oude tijden hebben geleefd, en die toen tot de wijzeren behoorden; eerst verschenen zij naar voren op een afstand, en daar konden zij de innerlijke dingen van mijn denkingen ontwaren, aldus vele dingen ten volle; vanuit één idee der denking konden zij een volledige reeks weten, en haar met verrukkelijke dingen der wijsheid met liefelijke uitbeeldingen vullen. Daaruit werd doorvat dat zij tot de wijzeren behoorden, en er werd gezegd dat zij van de Ouden waren; en aldus traden zij naderbij; en toen ik hun iets uit het Woord voorlas, werden zij grotelijks verlustigd; ik doorvatte hun verlustiging en verkwikkelijkheid, welke het meest daarvandaan kwam dat alle en de afzonderlijke dingen die zij uit het Woord hoorden, uitbeeldend en aanduidend waren voor hemelse en geestelijke dingen; zij zeiden dat in hun tijd, toen zij in de wereld leefden, hun wijze van denken en spreken, voorts eveneens van schrijven, zodanig was geweest, en dat dit de beoefening van hun wijsheid was geweest.

324. Wat echter de heidenen betreft die er heden ten dage zijn, die zijn niet aldus wijs, maar merendeels eenvoudig van hart; doch nochtans nemen diegenen van hen de wijsheid in het andere leven op, die in wederzijdse naastenliefde hebben geleefd; aangaande hen is het geoorloofd een of twee voorbeelden aan te voeren. Toen ik de hoofdstukken xvii en xviii van Richteren aangaande Micha las, namelijk dat de zonen van Dan het gesneden beeld, de therafim, en den Leviet van hem wegnamen, was er een geest uit de heidenen, die in het leven van zijn lichaam een gesneden beeld had aangeboden. Toen hij aandachtig toehoorde wat met Micha was geschied, en in welk een smart hij was ter oorzaak van zijn gesneden beeld hetwelk de Daniëten hadden weggenomen, overkwam ook hem de smart en deed hem dermate aan dat hij van innerlijke smart nauwelijks wist wat hij dacht; en deze smart werd doorvat, en tevens werd de onschuld doorvat in zijn afzonderlijke aandoeningen. Christelijke geesten waren ook daar, en sloegen het gade, en zij waren verwonderd dat een aanbieder van een gesneden beeld door zulk een grote aandoening van barmhartigheid en onschuld werd bewogen. Daarna sprake goede geesten met hem, zeggende dat men een gesneden beeld niet moest aanbidden, en dat hij dit kon verstaan omdat hij een mens was, maar dat hij buiten het gesneden beeld moest denken over God den Schepper en Bestuurder van den algeheler Hemel en de algehele Aarde, en dat die God de Heer

was. Toen deze dingen werden gezegd, werd het gegeven de innerlijke ontroering van zijn aanbedding te doorvatten, welke met mij werd vergemeenschap, en veel heiliger was dan bij de Christenen; waaruit kan vaststaan dat de heidenen gemakkelijker in den Hemel komen dan de Christenen heden ten dage, volgens des Heren woorden bij Lukas: *Dan zullen zij komen uit het oosten en het westen, en uit het noorden en het zuiden, en aanzitten in het Koninkrijk Gods. En ziet, er zijn laatsten die de eersten zullen zijn, en er zijn eersten die de laatsten zullen zijn*, XIII: 29, 30; want in den staat waarin hij was, kon hij doordrenkt worden van alle dingen des geloofs, en die niet innerlijke aandoening opnemen; bij hem was de barmhartigheid die der liefde is, en in zijn onwetendheid was onschuld; en wanneer deze aanwezig zijn, worden alle dingen des geloofs als het ware uit eigen beweging opgenomen, en dit met vreugde. Hij werd daarna opgenomen onder de Engelen.

325. Er werd op zekeren morgen een koor op een afstand gehoord; vanuit de uitbeeldingen van het koor werd te bekennen gegeven dat het Chinezen waren, zij vertoonden immers een soort wolligen bok, voorts een koek uit gierst, en een ebbenhouten lepel, alsmede de idee van een drijvende stad; zij verlangden nader tot mij te komen, en toen zij zich aanplooiden, zeiden zij dat zij alleen bij mij wilden zijn om hun gedachten te openen. Maar er werd tot hen gezegd dat zij niet alleen waren, en dat er anderen waren die verontwaardigd waren daarover dat zij alleen wilden zijn, terwijl zij toch gasten waren. Toen zij hun verontwaardiging hadden doorvat, vielen zij in een nadenken daarover of zij tegen den naaste hadden overtreden, en of zij iets voor zich hadden opgeëist wat van de anderen was (de denkingen in het andere leven worden alle vergemeenschap). De beroering van hun animus werd te doorvatten gegeven; zij was er een van erkenning dat zij hen misschien beledigd hadden, voorts van schaamte deswege, en tegelijk een van andere rechtschappen aandoeningen; daaraan werd gekend dat zij met naastenliefde begiftigd waren. Kort daarop sprak ik met hen, tenslotte ook over den Heer; toen ik Hem Christus noemde, werd een zekere tegenzin bij hen doorvat; maar de oorzaak werd opengedekt, namelijk dat zij dit uit de wereld hadden meegebracht, uit hoofde hiervan dat zij wisten dat de Christenen slechter leefden dan zij, en in geen naastenliefde. Doch wanneer ik eenvoudig den Heer noemde, werden zij innerlijk bewogen. Daarna werden zij door de Engelen onderricht dat de Christelijke leer meer dan alle andere in de algehele wereld de liefde en de naastenliefde voorschrijft, maar dat het er weinigen zijn die volgens haar leven. Er zijn heidenen die toen zij in de wereld leefden, vanuit den omgang en bij geruchte hadden bekend dat de Christenen een boos leven leidden, zoals

in echtbreuken, in haatgevoelens, in twisten, in dronkenschap, en in eendere dingen, dingen waarvoor zij huiverden, omdat zulke dingen tegen hun godsdienstige dingen indruisen; die zijn in het andere leven schroomvalliger dan de anderen om de ware dingen des geloofs op te nemen. Maar zij worden door de Engelen onderricht dat de Christelijke leer en het geloof zelf geheel en al iets anders leert, doch dat genen minder dan de heidenen volgens de leerstellige dingen leven; en wanneer zij deze dingen ontwaren, nemen zij de ware dingen des geloofs op, en aanbidden zij den Heer, maar later.

326. Het is iets gewoons dat de heidenen die een of anderen god hebben aanbeden onder een beeld of een opgericht teken, of enig gesneden ding, als zij in het andere leven komen, tot sommigen worden binnengeleid die de plaats van hun goden of afgoden innemen, ter oorzake hiervan dat zij hun fantasieën mogen afleggen; wanneer zij ettelijke dagen lang bij hen zijn geweest, worden zij van daar weggevoerd. Zij die mensen hebben aanbeden, worden ook somtijds binnengeleid tot hen, of tot anderen die hun plaats innemen; zoals verscheidenen van de Joden tot Abraham, Jakob, Mozes, David. Maar wanneer zij bemerken dat genen zulk een menselijke hebben als de anderen, en dat zij niets van hulp kunnen verlenen, worden zij beschaamd, en worden zij naar hun plaatsen volgens het leven gevoerd. Onder de natiën worden in den Hemel de Afrikanen het meest bemind; dezen nemen immers gemakkelijker dan de overigen de goede en de ware dingen des Hemels op; zij willen bovenal gehoorzamen worden geheten, niet echter gelovigen; zij zeggen dat de Christenen, omdat zij de leer des geloofs hebben, gelovigen kunnen worden genoemd, zij echter niet, tenzij zij haar opnemen, of, zoals zij zeggen, kunnen opnemen.

327. Ik heb met sommigen gesproken die in de Oude Kerk zijn geweest de Oude Kerk wordt die Kerk geheten welke er na den vloed is geweest, toenmaals over verscheidene koninkrijken uitgestrekt, namelijk over Assyrië, Mesopotamië, Syrië, Aethiopië, Arabië, Libye, Egypte, Palestina tot aan Tyrus en Sidon toe, over het land Kanaan aan deze en gene zijde van den Jordaan,²²⁴ en die toen wisten aangaande den Heer dat Hij komen zou, en

224 Dat de Eerste en Oudste Kerk op dezen aardbol de Kerk is geweest welke wordt beschreven in de eerste hoofdstukken van Genesis, en dat die Kerk hemels is geweest, de voornaamste van alle, n. 607, 895, 920, 1121, 1122, 1123, 1124, 2896, 4493, 8891, 9942, 10545. Hoedanig die in den Hemel zijn, n. 1114 tot 1125. Dat er verschillende Kerken na den vloed zijn geweest, welke de Oude Kerken worden genoemd, over welke Kerken n. 1125, 1126, 1127, 1327, 10355. Hoedanig de mensen der Oude Kerk zijn geweest, n. 609, 895. Dat de

doordrenkt waren van de goede dingen des geloofs, doch nochtans afvielen en afgodendienaren waren geworden; zij waren vooraan naar links, op een duistere plaats, en in een erbarmelijker staat. Hun spraak had iets fluitends, zij was van één toon, bijna zonder het redelijke der denking. Zij zeiden dat zij daar verscheidene eeuwen achtereen waren geweest, en dat zij somtijds daaruit worden weggehaald om anderen van dienst te zijn voor enige nutten welke minderwaardig zijn. Naar aanleiding van hen werd het gegeven om te denken over verscheidene Christenen die niet uiterlijk afgodendienaren zijn, maar innerlijk; zij zijn immers vereerders van zich en van de wereld, en loochenen den Heer in hun hart, namelijk hoedanig lot hun in het andere leven wacht.

328. Dat de Kerk des Heren over het algehele aardrijk is verspreid, aldus universeel is, en dat in haar allen zijn die in het goede der naastenliefde volgens hun godsdienstige hebben geleefd, en dat de Kerk waar het Woord is en door hetzelfde de Heer bekend is, ten opzichte van hen die buiten de Kerk zijn, is zoals het hart en de long in den mens, vanuit welke alle ingewanden en leden van het lichaam op verschillende wijze leven volgens de vormen, de liggingen, en de verbindingen, zie men boven in n. 308.

Oude Kerken uitbeeldende Kerken zijn geweest, n. 519, 521, 2896. Dat bij de Oude Kerk een Woord is geweest, maar dat dit teloor is gegaan, n. 2897. Hoedanig de Oude Kerk was toen zij begon af te buigen, n. 1128. Het onderscheid tussen de Oudste Kerk en de Oude Kerk, n. 597, 607, 640, 641, 765, 784, 895, 4493. Dat de statuten, gerichten, wetten, welke in de Joodse Kerk bevolen waren, voor een deel eender zijn geweest aan die welke in de Oude Kerk zijn geweest, n. 4288, 4449, 10149. Dat de Heer de God der Oudste Kerk is geweest, en eveneens van de Oude Kerk, en dat Hij Jehovah werd genoemd, n. 1343, 6846.

Over de kleine kinderen in den Hemel

329. Het is het geloof van sommigen dat slechts de kleine kinderen die binnen de Kerk zijn geboren, in den Hemel komen, niet echter zij die buiten de Kerk zijn geboren. Als oorzaak geven zij op dat de kleine kinderen binnen de Kerk gedoopt zijn, en door den doop ingewijd in het geloof der Kerk. Maar zij weten niet dat niemand door den doop den Hemel of het geloof heeft; de doop immers is slechts tot een teken en een gedachtenis dat de mens moet worden wederverwekt, en dat diegene kan worden wederverwekt die binnen de Kerk is geboren, aangezien daar het Woord is, waar de Goddelijke ware dingen zijn waardoor de wederverwekking geschiedt, en daar de Heer bekend is, uit Wien de wederverwekking geschiedt.²²⁵ Laten zij dus weten dat ieder klein kind, onverschillig waar het geboren is, hetzij binnen de Kerk, hetzij buiten haar, hetzij uit vrome ouders, hetzij uit goddeloze, wanneer het sterft, door den Heer wordt opgenomen en in den Hemel wordt opgevoed, en volgens de Goddelijke Orde geleerd en met aandoeningen van het goede door-drenkt, en door die met erkentnissen van het ware; en daarna wordt het, naar gelang het in inzicht en wijsheid wordt vervolmaakt, binnengeleid in den Hemel, en wordt het een Engel. Een ieder die vanuit de rede denkt, kan weten dat niemand geboren is tot de hel, maar allen tot den Hemel; en dat de mens zelf in de schuld is dat hij in de hel komt. doch dat de kleine kinderen nog in geen schuld kunnen zijn.

330. De kleine kinderen die sterven, zijn evenzeer kleine kinderen in het andere leven; zij hebben een eenderen kinderlijken animus, een eendere onschuld in de onwetendheid, en een eedere teerheid van alle dingen; zij zijn alleen in de aanvangen om Engelen te kunnen worden, want kleine kinderen zijn niet Engelen, maar zij worden Engelen. Een ieder immers die uit de wereld heengaat, is in een eenderen staat van zijn leven, een klein kind in den staat van het kleine kind, een knaap in den staat van den knaap, een jongeling, een man, een grijsaard in den staat van den jongeling, den man, en

225 Dat de doop de wederverwekking uit den Heer door de ware dingen des geloofs vanuit het Woord betekent, n. 4255, 5120, 9089, 10239, 10386, 10387, 10388, 10392. Dat de doop het teken is dat de mens van de Kerk is waar de Heer wordt erkend, uit Wien de wederverwekking is, en waar het Woord is vanuit hetwelk de ware dingen des geloofs zijn door welke de wederverwekking geschiedt, n. 10386, 10387, 10388. Dat de doop niet het geloof noch het heil geeft, maar dat hij betuigt dat zij die worden wederverwekt, het zullen opnemen, n. 10391.

den grijsaard; doch de staat van een ieder wordt daarna veranderd. De staat der kleine kinderen gaat echter den staat der overigen hierin te boven dat zij in de onschuld zijn, en dat in hen nog niet het boze vanuit het daadwerkelijke leven is ingeworteld; en de onschuld is zodanig dat daaraan alle dingen des Hemels kunnen worden ingeplant, want de onschuld is het receptakel van het ware des geloofs en van het goede der liefde.

331. De staat der kleine kinderen in het andere leven munt zeer uit boven den staat der kleine kinderen in de wereld, want zij zijn niet bekleed met een aards lichaam, maar met een eender als de Engelen hebben; het aardse lichaam is in zich zwaar; het neemt niet uit het innerlijke of uit de geestelijke wereld de eerste gewaarwordingen en de eerste bewegingen op, maar uit het uiterlijke of uit de natuurlijke wereld; en daarom moeten de kleine kinderen in de wereld leren lopen, gebaren maken, en spreken, ja zelfs moeten hun de zinnen, zoals het gezicht en het gehoor, door het gebruik worden geopend. Anders is het gesteld met de kleine kinderen in het andere leven; die handelen, omdat zij geesten zijn, terstond volgens hun innerlijke dingen, lopen zonder geoefend te hebben, spreken ook, maar eerst vanuit gemene aandoeningen welke nog niet aldus zijn onderscheiden in ideeën der denkingen, doch kort daarop worden zij eveneens in deze ingewijd, en dit omdat hun uiterlijke dingen homogeen zijn met hun innerlijke dingen. Dat de spraak der Engelen vloeit vanuit aandoeningen welke door de ideeën der denking zijn geschakeerd, zo dat hun spraak geheel en al gelijkvormig is aan de denkingen vanuit de aandoening, zie men boven, n. 234 tot 245.

332. Zodra als de kleine kinderen zijn opgewekt, hetgeen terstond na het overlijden geschiedt, worden zij naar den Hemel heengevoerd en aan Engelen overgegeven die van het vrouwelijk geslacht zijn, en die in het leven van haar lichaam kleine kinderen teder hebben liefgehad en tegelijk God hebben liefgehad Omdat dezen in de wereld vanuit een als het ware moederlijke tederheid alle kleine kinderen hebben liefgehad, nemen zij die zoals de hare aan, en de kleine kinderen hebben haar eveneens vanuit de ingeënte inborst zoals hun eigen moeders lief. Bij een ieder harer zijn even zovele kleine kinderen als zij er vanuit de geestelijke *storge* verlangt. Deze Hemel verschijnt vooraan vanuit de streek van het voorhoofd, rechtstreeks in de lijn of den straal waarin de Engelen den Heer schouwen; de ligging van dien Hemel is daar, omdat alle kleine kinderen onder het onmiddellijk toezicht des Heren zijn; bij hen vloeit ook de Hemel der onschuld in, welke de derde Hemel is.

333. De kleine kinderen zijn van uiteenlopende inborst, sommigen van de inborst van welke de geestelijke Engelen zijn, sommigen van de inborst

van welke de hemelse Engelen zijn; de kleine kinderen die van een hemelse inborst zijn, verschijnen in dien Hemel ter rechterzijde; zij die van een geestelijke inborst zijn, verschijnen ter linkerzijde. Alle kleine kinderen zijn in den Grootsten Mens, die de Hemel is, in het gebied der ogen, in het gebied van het linkeroog zij die van een geestelijke inborst zijn, en in het gebied van het rechteroog zij die van een hemelse inborst zijn; en dit ter oorzaak hiervan dat de Heer aan de Engelen die in het geestelijk Rijk zijn, vóór het linkeroog verschijnt, en aan hen die in het hemels Rijk zijn, vóór het rechteroog; men zie boven n. 118. Daaruit dat de kleine kinderen in het gebied der ogen zijn in den Grootsten Mens of den Hemel, blijkt ook dat de kleine kinderen onder het onmiddellijk gezicht en toezicht des Heren zijn.

334. Hoe de kleine kinderen in den Hemel worden opgevoed, zal ook in het kort worden gezegd. Van hun opvoedster leren zij spreken; hun eerste spraak is slechts een klank van aandoening, welke bij graden meer onderscheiden wordt, naar gelang de ideeën der denking binnentreden; want de ideeën der denking vanuit de aandoeningen brengen alle engellijke spraak teweeg, over welke zaak men in het desbetreffende artikel zie, n. 234 tot 245. In hun aandoeningen, welke alle voortgaan uit de onschuld, worden eerst zulke dingen binnengebracht die voor de ogen verschijnen en verlustigend zijn; en omdat deze dingen vanuit geestelijken oorsprong zijn, vloeien tegelijk in die de dingen die des Hemels zijn, door welke hun innerlijke dingen worden geopend; en zo worden zij dagelijks vervolmaakt. Na dezen eersten leeftijd volbracht te hebben, worden zij overgebracht tot een anderen Hemel, waar zij door meesters worden onderricht; en zo voort.

335. De kleine kinderen worden vooral onderricht door uitbeeldende dingen die bij hun gemoedsaard passen, en hoe schoon en tegelijk vol van wijsheid uit het innerlijke deze dingen zijn, kan nooit iemand geloven; aldus wordt in hen bij graden het inzicht binnengebracht hetwelk zijn ziel trekt uit het goede. Het is geoorloofd hier een tweetal uitbeeldende dingen mede te delen die te zien zijn gegeven, waaruit men de overige kan opmaken. Eerst beeldden zij den Heer uit, opstijgend uit het graf, en tegelijk de vereniging van Zijn Menselijke met het Goddelijke, hetgeen op zulk een wijze manier geschiedde dat het alle menselijke wijsheid te boven ging, en tegelijk op een onschuldige kinderlijke manier. Zij vertoonden ook de idee van een graf, maar niet tegelijk de idee van den Heer dan alleen zo verwijderd, dat het nauwelijks werd doorvat dat het de Heer was, tenzij als het ware vanuit de verte, ter oorzaak hiervan dat in de idee van een graf iets begrafenisachtigs is gelegen, hetwelk zij zo verwijderden. Daarna lieten zij in het graf voorzichtig een zeker atmosferisch iets

toe hetwelk nochtans als een teer waterachtig iets verscheen, waarmede zij, ook door een gepaste verwijdering, het geestelijk leven in den doop aanduiden. Daarna zag ik door hen de nederdaling des Heren tot de gebondenen uitbeelden, en de opklimming met de gebondenen tot den Hemel, en dit met een onvergelykelijke voorzichtigheid en vroomheid; en, wat kinderlijk was, zij lieten schier onzichtbare, heel zachte en uiterst tere koordjes neer, waarmede zij den Heer oplichtten bij Zijn opklimming, steeds in een heilige vreze dat niet wat ook in het uitbeeldende aan iets zou raken waarin niet het geestelijk-hemelse was. Behalve nog andere uitbeeldende dingen waarin zij zijn, en door welke zij in de erkentissen van het ware en in de aandoeningen van het goede, zoals door spelen welke stroken met den animus der kleine kinderen, worden voortgeleid.

336. Hoedanig hun teer verstand is, werd ook getoond; toen ik het Gebed des Heren bad, en zij toen in de ideeën mijner denking invloeden vanuit hun verstandelijke, werd het ontwaard dat hun invloed zo teer en zacht was dat deze bijna van aandoening alleen was; en tegelijk werd toen waargenomen dat hun verstandelijke geopend was tot aan den Heer toe, want het was als het ware iets doorheenvloeiends wat van hen kwam. De Heer vloeit ook in de ideeën der kleine kinderen bovenal uit binnensten in; niets immers heeft die ideeën gesloten zoals bij de volwassenen, geen beginselen van het valse om het ware te verstaan, noch het leven van het boze om het goede op te nemen, en zo om wijs te worden. Uit deze dingen kan vaststaan dat de kleine kinderen niet terstond na den dood in den engellijken staat komen, maar dat zij door de erkentissen van het goede en het ware geleidelijk worden binnengeleid, en dit volgens alle hemelse orde; want de allerkleinste dingen van hun inborst zijn den Heer bekend, en daarom worden zij volgens alle en de afzonderlijke drijfveren van hun neiging geleid om de ware dingen van het goede en de goede dingen van het ware op te nemen.

337. Hoe alle dingen in hen worden binnengebracht door verkwikkelijke en liefelijke dingen die overeenkomen met hun gemoedsaard, werd mij ook getoond. Het werd immers gegeven kleine kinderen te zien die allersierlijkst waren aangekleed, met rondom de borst slingers van bloemen, glanzend vanuit de liefelijkste en hemelse kleuren, en eveneens rondom hun tere armen. Eens werden ook kleine kinderen te zien gegeven met opvoedsters, tezamen met maagden in een allerfraaisten, paradijssen tuin, niet zozeer uit bomen, maar uit als het ware gelauwerde kruisbogen en zo uit overdekte wandelgangen, met wegen die toegang gaven tot de innerlijke dingen; en de kleine kinderen zelf waren toen eender aangekleed; en toen zij binnentraden, blonk het

bloementapijt boven den ingang in de grootste blijdschap op. Daaruit kan vaststaan hoedanige verrukkingen zij hebben, voorts dat zij door de liefelijke en verkwikkelijke dingen worden binnengeleid in de goede dingen der onschuld en der naastenliefde, welke goede dingen door den Heer bij voortduur in die verkwikkelijke en liefelijke dingen worden ingeboezemd.

338. Mij werd door een wijze van vergemeenschapping welke in de andere wereld heel gewoon is, getoond hoedanig de ideeën der kleine kinderen zijn wanneer zij deze of gene voorwerpen zien; de ideeën waren alsof alle en de afzonderlijke dingen leefden, weswege in de afzonderlijke ideeën van hun denking het leven is gelegen; en het werd doorvat dat de kleine kinderen op den aardbol bijna eendere ideeën hebben wanneer zij in hun spelen zijn, want zij hebben nog niet een bespiegeling, zodanig als de volwassenen hebben, daaromtrent wat het onbezielde is.

339. Boven werd er gezegd dat de kleine kinderen of van een hemelsen, of van een geestelijken gemoedsaard zijn; zij die van een hemelsen gemoedsaard zijn, worden terdege onderkend van hen die van een geestelijken gemoedsaard zijn. De eerstgenoemden denken, spreken, en handelen heel zachtjes, zodat nauwelijks iets anders verschijnt dan iets dat vloeit vanuit de liefde van het goede tot den Heer en jegens de andere kleine kinderen; de laatstgenoemden echter niet zo zacht, maar er openbaart zich een zeker als het ware trillend gevleugelde in de afzonderlijke dingen bij hen; voorts blijkt het eveneens uit hun verontwaardiging, behalve andere dingen.

340. Velen kunnen van mening zijn dat de kleine kinderen in den Hemel kleine kinderen blijven, en dat zij zoals kleine kinderen tussen de Engelen zijn. Zij die daaromtrent in onwetendheid zijn wat een Engel is, hebben zich in die mening kunnen bevestigen door de afbeeldingen hier en daar in de tempels, waar Engelen als kleine kinderen worden voorgesteld. Maar het is met deze dingen gans anders gesteld; het inzicht en de wijsheid maakt den Engel, en zolang de kleine kinderen deze nog niet hebben, zijn zij weliswaar bij de Engelen, maar zijn zij niet Engelen; eerst dan echter, wanneer zij inzichtsvol en wijs zijn, worden zij Engelen; ja zelfs verschijnen zij dan, waarover ik mij verwonderde, niet zoals kleine kinderen, maar zoals volwassenen, want dan zijn zij niet langer van kinderlijken gemoedsaard, maar van meer volwassen engellijken gemoedsaard; dit brengt het inzicht en de wijsheid met zich mede. Dat de kleine kinderen naar gelang zij in inzicht en wijsheid worden vervolmaakt, meer volwassen verschijnen, aldus zoals jongelingen en jongemannen, is ter oorzaak hiervan dat het inzicht en de wijsheid de geestelijke

voeding zelf is;²²⁶ derhalve voeden de dingen die hun gemoederen voeden, eveneens hun lichamen, en dit vanuit de overeenstemming, want de vorm des lichaams is niets anders dan de uitwendige vorm der innerlijke dingen. Men moet weten dat de kleine kinderen in den Hemel niet verder dan tot de eerste jongemansjaren opgroeien, en daar tot in het eeuwige blijven staan. Opdat ik met zekerheid zou weten dat het aldus is, werd het gegeven met enigen te spreken die als kleine kinderen in den Hemel waren opgevoed en die daar waren opgegroeid; ook met sommigen toen zij kleine kinderen waren, en daarna toen de zelfden jongemannen waren geworden; en van hen heb ik den loop huns levens gehoord van den enen leeftijd tot den anderen.

341. Dat de onschuld het receptakel is van alle dingen des Hemels, en dat zo de onschuld der kleine kinderen het vlak is van alle aandoeningen van het goede en het ware, kan vaststaan uit hetgeen eerder, n. 276 tot 283, aangaande de onschuld der Engelen in den Hemel is getoond, namelijk dat de onschuld is geleid willen worden door den Heer en niet door zichzelf, bijgevolg dat de mens voor zoveel in de onschuld is als hij van zijn eigene is verwijderd; en voor zoveel als iemand van zijn eigene is verwijderd, is hij in het Eigene des Heren; het Eigene des Heren is dat wat de Gerechtigheid en de Verdienste des Heren wordt genoemd. Maar de onschuld der kleine kinderen is niet de echte onschuld, omdat zij nog zonder de wijsheid is; de echte onschuld is wijsheid, want voor zoveel als iemand wijs is, heeft hij het lief om geleid te worden door den Heer, of, wat hetzelfde is, voor zoveel als iemand wordt geleid door den Heer, is hij wijs. De kleine kinderen worden dus uit de uitwendige onschuld waarin zij eerst zijn, welke de onschuld der kindsheid wordt genoemd, voortgeleid tot de inwendige onschuld, welke de onschuld der wijsheid is. Deze onschuld is het einddoel van al hun onderricht en voortschrijding; en daarom wordt, wanneer zij tot de onschuld der wijsheid komen, de onschuld der kindsheid met hen verbonden, welke hun ondertussen als vlak van dienst was geweest Het werd voor mij uitgebeeld hoedanig de onschuld der kleine kinderen is, door een zeker houtachtige, bijna van leven versto-

226 Dat de geestelijke spijs de wetenschap, het inzicht, en de wijsheid is, aldus het goede en het ware, vanuit welke die zijn, n. 3114, 4459, 4792, 5147, 5293, 5340, 5342, 5410, 5426, 5576, 5582, 5588, 5655, 8562, 9003. Dat vandaar spijs in den geestelijken zin al datgene is wat vanuit den mond des Heren uitgaat, n. 681. Omdat het brood alle spijs in het algemeen betekent, betekent het derhalve al het hemels en geestelijk goede, n. 276, 680, 2165, 2177, 3478, 6118, 8410. De oorzaak is deze dat die dingen het gemoed voeden dat van den inwendigen mens is, n. 4459, 5293, 5576, 6277, 8418.

ken, hetwelk wordt levendgemaakt naar gelang zij door erkentnissen van het ware en aandoeningen van het goede worden vervolmaakt. En daarna werd uitgebeeld hoedanig de echte onschuld is, door een allerschoonst klein kind, geheel en al levend, en naakt; de onschuldigen zelf immers, die in den binnensten Hemel zijn, en zo den Heer het dichtst nabij, verschijnen voor de ogen der andere Engelen niet anders dan als kleine kinderen, en sommigen naakt, want de onschuld wordt uitgebeeld door de naaktheid waarover zij niet blozen, zoals men leest aangaande den eersten mens en zijn echtgenote in het Paradijs, Gen. hfdst. II: 25; weswege zij ook, toen de staat van hun onschuld verging, over de naaktheid bloosden, en zij zich verborgen, hfdst. III: 7, 10, 11. In één woord: hoe wijzer de Engelen zijn, des te onschuldiger zijn zij, en hoe onschuldiger zij zijn, des te meer verschijnen zij aan zichzelf zoals kleine kinderen; vandaar komt het, dat de kindsheid in het Woord de onschuld betekent; men zie boven n. 278.

342. Ik heb met de Engelen gesproken over de kleine kinderen, of zij zuiver van boze dingen zijn, omdat zij geen daadwerkelijk boze hebben zoals de volwassenen; maar het werd mij gezegd dat zij evenzeer in het boze zijn, ja zelfs dat zij eveneens niets dan het boze zijn;²²⁷ maar dat zij, zoals alle Engelen, van het boze worden afgehouden, en in het goede gehouden door den Heer, en wel dermate dat het hun toeschijnt alsof zij in het goede vanuit zich zijn. En daarom worden ook de kleine kinderen nadat zij volwassen zijn geworden in den Hemel, opdat zij niet in de valse mening over zichzelf zijn dat het goede bij hen vanuit hen is, en niet vanuit den Heer, somtijds terugbracht in hun boze dingen die zij erfelijk hebben aangenomen, en in dezelve achtergelaten,

227 Dat alle mensen, hoevelen het er ook zijn, worden geboren in boze dingen van elk geslacht, en wel dermate dat hun eigene niets anders dan het boze is, n. 210, 215, 731, 874, 875, 876, 987, 1047, 2307, 2308, 3518, 3701, 3812, 8480, 8550, 10283, 10284, 10286, 10731. Dat de mens derhalve wedergeboren, dat is, wederverwekt moet worden, n. 3701. Dat het erfboze van den mens is zich meer lief te hebben dan God, en de wereld meer dan den Hemel, en den naaste als van geen waarde te achten bij zichzelf vergeleken, tenzij slechts terwille van zich, aldus zichzelf alleen van waarde te achten, zo dat het de liefde van zich en van de wereld is, n. 694, 731, 4317, 5660. Dat vanuit de liefde van zich en van de wereld, wanneer zij overheersen, alle boze dingen zijn, n. 1307, 1308, 1321, 1594, 1691, 3413, 7255, 7376, 7480, 7488, 8318, 9335, 9348, 10038, 10742. Zijnde de verachting van anderen, de vijandschap, de haat, de wraak, de woestheid, de arglist, n. 6667, 7372, 7373, 7374, 9348, 10038, 10742. En dat vanuit deze boze dingen al het valse is, n. 1047, 10283, 10284, 10286. Dat die liefden voor zoveel daaraan de teugels worden gevierd, voortstormen, en de liefde van zich tot aan den troon Gods toe, n. 7375, 8678.

totdat zij weten, erkennen, en geloven dat het aldus met de zaak is gesteld. Een zeker iemand die als klein kind gestorven was, maar die in den Hemel was opgegroeid, was in een eendere mening geweest; hij was de zoon van een zekeren koning; en daarom was hij in het hem ingeboren leven der boze dingen teruggebracht, en toen doorvatte ik vanuit de sfeer van zijn leven dat hij de gezindheid had om anderen te overheersen, en dat hij echtbreuken voor niets achtte, welke boze dingen hij erfelijk van de ouders had. Doch nadat hij had erkend dat hij zodanig was, werd hij wederom opgenomen onder de Engelen onder wie hij tevoren was geweest. Nooit ondergaat iemand in het andere leven straf voor het erfboze, omdat het niet van hem is, en hij aldus niet in de schuld is dat hij zodanig is; maar hij ondergaat straf voor het daadwerkelijk boze dat van hemzelf is, aldus voor zoveel als hij zich vanuit het erfelijk boze door een daadwerkelijk leven heeft toegeëigend. Dat de volwassen geworden kleine kinderen in den staat van hun erfboze worden teruggebracht, is derhalve niet om straf te ondergaan, maar opdat zij weten dat zij vanuit zich niets anders dan het boze zijn, en dat zij uit de hel die bij hen is, vanuit de Barmhartigheid des Heren naar den Hemel worden heengevoerd, en dat zij niet in den Hemel zijn krachtens de verdienste van henzelf, maar vanuit den Heer; en zo opdat zij zich niet op het goede dat bij hen is, voor anderen beroemen, want dit is tegen het goede der wederzijdse liefde, zoals het tegen het ware des geloofs is.

343. Meermalen wanneer ettelijke kleine kinderen tezamen bij mij waren in koren, werden zij, aangezien zij nog geheel en al kleintjes waren, gehoord zoals een teer ongeordend iets, zo dat zij nog niet zoals één optraden, gelijk zij daarna doen wanneer zij meer volwassen zijn geworden; en, hetgeen mij verwonderde, de geesten bij mij konden zich niet weerhouden hen daartoe te leiden om te spreken; een zodanige begeerte is den geesten ingeboren. Maar het werd even zoveel malen waargenomen dat de kleine kinderen tegenstribbelden, onwillig om aldus te spreken; de weigering en het tegenstribbelen welke gepaard gingen met een zeker soort van verontwaardiging, heb ik meermalen opgemerkt; en wanneer hun enige gelegenheid werd gegeven om te spreken, zo zeiden zij slechts *dat het niet aldus is*. Ik ben daaromtrent onderricht dat zodanig de verzoeking der kleine kinderen is, opdat zij zich daaraan gewennen en daarin worden ingewijd niet slechts om het valse en het boze te wederstaan, maar ook om niet uit een ander te denken, te spreken, en te handelen, bijgevolg om zich niet door een ander te laten leiden dan door den Allenen Heer.

344. Uit deze dingen die zijn aangevoerd, kan vaststaan hoedanig de opvoeding van de kleine kinderen in den Hemel is, namelijk dat zij door het inzicht van het ware en de wijsheid van het goede in het engellijke leven worden binnengeleid, zijnde de liefde tot den Heer en de wederzijdse liefde, waarin de onschuld is. Maar hoe strijdig daarmede de opvoeding van de kleine kinderen op aarde bij verscheidenen is, kan uit dit voorbeeld vaststaan; ik was in een straat van een grote stad, en zag knaapjes met elkander vechten, een menigte stroomde toe die dit met groten wellust gadesloeg; en ik werd onderdicht dat de ouders zelf de knaapjes, hun kinderen, tot zulke gevechten aansporen. Goede geesten en Engelen die deze dingen door mijn ogen zagen, verafschuwd en zozeer, dat ik hun afgrijzen gewaar werd, en het allermeest deswege dat de ouders hen tot zulke dingen aansporen, zeggende dat zij zo in hun eersten leeftijd alle wederzijdse liefde en alle onschuld uitblussen welke de kleine kinderen uit den Heer hebben, en hen in de haatgevoelens en de wraaknemingen inwijden; bijgevolg, dat zij hun kinderen met opzet buitensluiten van den Hemel, waar niets anders dan de wederzijdse liefde is. Laten derhalve de ouders die voor hun kinderen het goede willen, zich voor zulke dingen wachten.

345. Het zal ook worden gezegd hoedanig het verschil is tussen hen die als kleine kinderen sterven, en hen die als volwassenen sterven; zij die als volwassenen sterven, hebben een vanuit de aardse en stoffelijke wereld verworven vlak, en dragen het met zich mede; dit vlak is hun geheugen en de natuurlijk-lichamelijke aandoening ervan; dit blijft vastgesteld, en rust dan; doch nochtans is het hun denking na den dood van dienst als laatste vlak, want in dat vloeit de denking in. Vandaar komt het dat hoedanig dat vlak is, en hoedanig het redelijke met de dingen die daar zijn, overeenstemt, zodanig de mens na den dood is. De kleine kinderen echter die als kleine kinderen zijn gestorven, en werden opgevoed in den Hemel, hebben zulk een vlak niet, maar een natuurlijk-geestelijk vlak, aangezien zij niets trekken uit de stoffelijke wereld en het aardse lichaam, weswege zij niet in zo grove aandoeningen en de denkingen daaruit kunnen zijn; zij trekken immers alle dingen vanuit den Hemel. Bovendien weten de kleine kinderen niet dat zij geboren waren in de wereld, en daarom geloven zij dat zij geboren zijn in den Hemel, weswege zij ook niet weten wat een andere geboorte dan de geestelijke is, welke geschiedt door de erkentnissen van het goede en het ware, en door het inzicht en de wijsheid, vanuit welke de mens een mens is; omdat deze dingen uit den Heer zijn, geloven zij en hebben zij het lief dat zij van den Heer Zelf zijn. Maar nochtans kan de staat der mensen die op den aardbol opgroeien,

evenzeer volmaakt worden als de staat der kleine kinderen die in den Hemel opgroeien, indien zij de lichamelijke en de aardse liefden, zijnde de liefden van zich en van de wereld, verwijderen, en in de plaats ervan de geestelijke liefden opnemen.

Over de wijzen en de eenvoudigen in den Hemel

346. Men gelooft dat de wijzen heerlijkheid en voorrang boven de eenvoudigen in den Hemel zullen hebben, omdat er bij Daniel wordt gezegd *De inzichtsvollen zullen blinken zoals met den glans des uitspansels; en zij die velen rechtvaardigen, zoals de sterren tot in het eeuwige*, XII: 3; maar weinigen weten wie er worden verstaan onder de inzichtsvollen en de rechtvaardigen. Bij den groten hoop gelooft men dat het diegenen zijn die ontwikkelden en geleerden worden genoemd, vooral zij die in de Kerk hebben geleerd, en de anderen hebben overtroffen in leer en prediking, en nog meer diegenen onder hen die velen tot het geloof hebben bekeerd; alle zodanigen houdt men in de wereld voor inzichtsvollen, maar nochtans zijn zij niet de inzichtsvollen in den Hemel over wie die woorden worden gezegd, indien hun inzicht niet het hemels inzicht is; en hoedanig dit is, zal in hetgeen nu volgt worden gezegd.

347. Het hemels inzicht is het innerlijk inzicht, opkomende vanuit de liefde van het ware, niet terwille van enige heerlijkheid in de wereld, noch terwille van enige heerlijkheid in den Hemel, maar terwille van het ware zelf, waardoor zij het meest van binnen worden aangedaan en verlustigd. Zij die door het ware zelf worden aangedaan en verlustigd, worden door het licht des Hemels aangedaan en verlustigd; en zij die het worden door het licht des Hemels, worden het ook door het Goddelijk Ware, ja zelfs door den Heer Zelf, want het licht des Hemels is het Goddelijk Ware, en het Goddelijk Ware is de Heer in den Hemel: men zie boven n. 126 tot 140. Dit licht treedt niet dan alleen in de innerlijke dingen des gemoeds binnen, want de innerlijke dingen des gemoeds zijn gevormd om dat licht op te nemen, en naar gelang het binnentreedt, doet het ook aan en verlustigt, want al wat vanuit den Hemel invloeit en wordt opgenomen, heeft het verkwikkelijke en het liefelijke in zich; daarvandaan is de echte aandoening van het ware, zijnde de aandoening van het ware terwille van het ware. Zij die in deze aandoening zijn, of, wat hetzelfde is, zij die in deze liefde zijn, zijn in het hemels inzicht, en blinken in den Hemel zoals met den glans des uitspansels; dat zij blinken, komt omdat het Goddelijk Ware, waar het ook maar in den Hemel is, licht; men zie boven n. 132; en het uitspansel des Hemels betekent vanuit de overeenstemming zowel bij de Engelen als bij de mensen dat verstandelijke hetwelk in het licht des Hemels is. Zij die echter in de liefde van het ware zijn terwille van de heerlijkheid in de wereld, of terwille van de heerlijkheid in den Hemel, kunnen niet lichten in den Hemel, aangezien zij niet door het licht zelf des Hemels worden verlustigd en aangedaan, maar door het licht der

wereld; en dit licht zonder dat in den Hemel is louter donkerheid;²²⁸ immers, de zelfverheerlijking overheerst, omdat zij het einddoel is terwille waarvan zij handelen, en als die heerlijkheid het einddoel is, beoogt de mens voornamelijk zichzelf, en beoogt hij de ware dingen die zijn heerlijkheid van dienst zijn, alleen als de middelen tot het einddoel, en als dienstbaarheden; want wie de Goddelijke ware dingen liefheeft terwille van de zelfverheerlijking, die beoogt zich in de Goddelijke ware dingen, en niet den Heer; deswege keert hij zijn gezicht, hetwelk des verstands en des geloofs is, van den Hemel af tot de wereld, en van den Heer af tot zichzelf; vandaar komt het dat zij in het licht der wereld zijn, en niet in het licht des Hemels. Dezen verschijnen in den uitwendigen vorm, aldus voor de mensen, even inzichtsvol en geleerd als zij die in het licht des Hemels zijn, ter oorzake hiervan dat zij eender spreken, somtijds in de uitwendige gedaante wijzer, omdat zij zijn aangespoord door de liefde van zich, en daarin volleerd zijn om hemelse aandoeningen voor te liegen, maar nochtans zijn zij in den inwendigen vorm, waarin zij voor de Engelen verschijnen, geheel en al anders. Uit deze dingen kan enigermate vaststaan wie diegenen zijn die worden verstaan onder de inzichtsvollen die in den Hemel zullen blinken zoals met den glans des uitspansels. Wie echter diegenen zijn die worden verstaan onder hen die velen rechtvaardigen, die zoals de sterren zullen blinken, zal nu worden gezegd.

348. Onder hen die velen rechtvaardigen, worden diegenen verstaan die wijs zijn, en in den Hemel worden diegenen wijs genoemd die in het goede zijn, en diegenen daar zijn in het goede, die de Goddelijke ware dingen terstond in het leven binnenlaten; want het Goddelijk ware wordt, wanneer het des levens wordt, het goede; het wordt immers des wils en der liefde, en al datgene wat des wils en der liefde is, wordt het goede geheten; dezen worden derhalve wijzen genoemd, want de wijsheid is des levens; diegenen echter worden inzichtsvollen genoemd, die de Goddelijke ware dingen niet terstond in het leven binnenlaten, maar eerst in het geheugen, vanuit hetwelk het daarna te

228 Dat het licht der wereld voor den uitwendigen mens is, het licht des Hemels voor den inwendigen, n. 3222, 3223, 3337. Dat het licht des Hemels in het natuurlijk schijnsel invloedt, en dat de natuurlijke mens voor zoveel wijs is als hij het licht des Hemels opneemt, n. 4302, 4408. Dat men vanuit het licht der wereld, hetwelk het natuurlijk schijnsel wordt genoemd, niet de dingen kan zien die in het licht des Hemels zijn, maar wel omgekeerd, n. 9755.

En daarom doorvatten zij die in het allene licht der wereld zijn, niet de dingen die in het licht des Hemels zijn, n. 3108. Dat het licht der wereld voor de Engelen donkerheid is, n. 1521, 1783, 1880.

voorschijn wordt gehaald en aan het leven opgedragen. Hoe en hoeveel genen en dezen in de Hemelen verschillen, kan men zien in het artikel waar wordt gehandeld over de twee Rijken des Hemels, het hemelse en het geestelijke, n. 20 tot 28, en in het artikel waar wordt gehandeld over de drie Hemelen, n. 29 tot 40. Zij die in het hemels Rijk des Heren zijn, bijgevolg die in den derden of binnensten Hemel zijn, worden de gerechten genoemd, uit hoofde hiervan dat zij niets van gerechtigheid aan zichzelf toekennen, maar alle gerechtigheid aan den Heer; de Gerechtigheid des Heren in den Hemel is het goede hetwelk uit den Heer is;²²⁹ en daarom worden die hier verstaan onder de rechtvaardigen. Dezen eveneens zijn het over wie de Heer zegt: *De gerechten zullen flitsen zoals de Zon in het Koninkrijk Mijns Vaders*, Matth. XIII: 43. Dat zij flitsen zoals de zon, komt omdat zij in de liefde tot den Heer uit den Heer zijn, en die liefde wordt verstaan onder de zon; men zie boven n. 116 tot 125; ook is het licht bij hen vlammig, en de ideeën hunner denking trekken vanuit het vlamme, omdat zij het goede der liefde onmiddellijk opnemen uit den Heer als de Zon in den Hemel.

349. Allen die zich inzicht en wijsheid hebben verworven in de wereld, worden in den Hemel aangenomen, en zij worden Engelen, een ieder volgens het hoedanige en hoevele van het inzicht en de wijsheid; al wat de mens zich immers in de wereld verwerft, blijft aan, en draagt hij na den dood met zich mede, en het wordt eveneens vermeerderd en gevuld, maar binnen den graad van zijn aandoening van en verlangen naar het ware en het goede, niet echter verder dan die graad; zij die slechts weinig van aandoening en verlangen hadden, nemen slechts weinig op, maar nochtans zoveel als zij binnen dien graad kunnen opnemen; zij die echter veel van aandoening en verlangen hadden, nemen veel op; de graad zelf van de aandoening en het verlangen is als het ware een maat die ten volle wordt vermeerderd, meer dus voor hem die een grote maat heeft, en minder voor hem die een kleine maat heeft. Dat het aldus is, is ter oorzaak hiervan dat de liefde, van welke de aandoening en het verlangen is, al datgene opneemt wat met haar overeenkomt; hoe groot als

229 Dat de Verdienste en de Gerechtigheid des Heren het goede is hetwelk regeert in den Hemel, n. 9486, 9983. Dat diegene gerecht en gerechtvaardigd is, aan wien de Verdienste en de Gerechtigheid des Heren wordt toegekend; en dat diegene ongerecht is, die eigen gerechtigheid en zelfverdiensde heeft, n. 5069, 9263. Hoedanig in het andere leven diegenen zijn die de gerechtigheid voor zich opeisen, n. 942, 2027. Dat gerechtigheid in het Woord wordt gezegd van het goede, en gericht van het ware; vandaar is gerechtigheid en gericht doen het goede en het ware doen, n. 2235, 9857.

vandaar de liefde is, voor zoveel neemt zij op. Dit wordt verstaan onder des Heren woorden: *Een elk die heeft, dien zal gegeven worden, opdat hij overvloediger hebbe*; Matth. XIII: 12, hfdst. XXV: 29. *In zijn schoot zal gegeven worden een goede, neergedrukte, geschudde, en overlopende maat*, Lukas VI: 38.

350. Al diegenen worden in den Hemel opgenomen die het ware en het goede hebben liefgehad terwille van het ware en het goede; zij dus die ze veel hebben liefgehad, zijn diegenen die wijzen worden genoemd; zij echter die ze slechts weinig hebben liefgehad, zijn diegenen die eenvoudigen worden genoemd; de wijzen in den Hemel zijn in veel licht, de eenvoudigen echter in den Hemel zijn in minder licht, een ieder volgens den graad der liefde van het goede en het ware. Het ware en het goede liefhebben terwille van het ware en het goede, is die willen en die doen, want zij die willen en doen, hebben lief, niet echter zij die niet willen en doen; zij zijn het ook die den Heer liefhebben en door den Heer worden geliefd, aangezien het goede en het ware uit den Heer zijn; en omdat zij uit den Heer zijn, is ook in dezelve, namelijk in het goede en het ware, de Heer, bijgevolg ook bij hen die het goede en het ware in hun leven opnemen door willen en doen. De mens is ook in zich beschouwd niet iets anders dan zijn goede en ware, omdat het goede van zijn wil en het ware van zijn verstand is, en de mens zodanig is als zijn wil en zijn verstand is. Daaruit blijkt dat de mens voor zoveel door den Heer wordt geliefd als zijn wil is gevormd uit het goede, en zijn verstand gevormd is uit het ware. Door den Heer geliefd te worden is eveneens den Heer liefhebben, want de liefde is wederkerig; de Heer geeft immers aan hem die wordt geliefd, dat hij liefhebbe.

351. In de wereld gelooft men dat zij die veel dingen weten, hetzij vanuit de leren der Kerk en het Woord, hetzij vanuit de wetenschappen, de ware dingen innerlijker en scherper zien dan de overigen, aldus dat zij meer verstaan en wijzer zijn; deze zelfden geloven eender aangaande zichzelf; maar wat het ware inzicht en de ware wijsheid is, wat het onechte inzicht en de onechte wijsheid, en wat het valse inzicht en de valse wijsheid, zal in hetgeen nu volgt worden gezegd. Het ware inzicht en de ware wijsheid is zien en doorvatten wat het ware en het goede is, en vandaar wat het valse en het boze, en die terdege onderscheiden, en dit vanuit innerlijke beziening en doorvatting. Bij ieder mens zijn innerlijke en uiterlijke dingen; de innerlijke dingen zijn die welke van den inwendigen of geestelijken mens zijn, de uiterlijke dingen echter zijn die welke van den uitwendigen of natuurlijken mens zijn; zoals de innerlijke dingen zijn gevormd en met de uiterlijke dingen één maken, aldus ziet en doorvat de mens. De innerlijke dingen van den mens kunnen niet gevormd

worden dan in den Hemel, de uiterlijke dingen echter worden gevormd in de wereld. Wanneer de innerlijke dingen zijn gevormd in den Hemel, vloeien de dingen die daar zijn, in de uiterlijke dingen in welke vanuit de wereld zijn, en vormen die tot overeenstemming, dat is, om als één met hen op te treden; wanneer dit is geschied, ziet en doorvat de mens uit het innerlijke. Opdat de innerlijke dingen worden gevormd, daartoe is het enige middel dat de mens tot het Goddelijke en tot den Hemel schouwe; want, zoals er is gezegd, de innerlijke dingen worden gevormd in den Hemel; en de mens schouwt dan tot het Goddelijke wanneer hij het Goddelijke gelooft, en gelooft dat daaruit al het ware en het goede is, bijgevolg alle inzicht en wijsheid, en hij gelooft dan het Goddelijke wanneer hij wil geleid worden door het Goddelijke. Aldus en niet anders worden de innerlijke dingen van den mens geopend. De mens die in dat geloof is, en in een leven volgens het geloof, is in de macht en het vermogen om te verstaan en wijs te zijn. Maar opdat hij inzichtsvol en wijs worde, moet hij vele dingen aanleren, niet alleen die welke des Hemels zijn, maar ook die welke der wereld zijn; die welke des Hemels zijn, zijn vanuit het Woord en uit de Kerk, en die welke der wereld zijn, zijn vanuit de wetenschappen. Voor zoveel als de mens ze aanleert en aan het leven aanplooit, wordt hij inzichtsvol en wijs, want voor zoveel worden het innerlijk gezicht, hetwelk van zijn verstand is, en de innerlijke aandoening, welke van zijn wil is, vervolmaakt. De eenvoudigen uit dit geslacht zijn zij bij wie de innerlijke dingen zijn geopend, maar niet aldus door de geestelijke, zedelijke, burgerlijke, en natuurlijke ware dingen aangekweekt; dezen doorvatten de ware dingen wanneer zij ze horen, maar zij zien ze niet in zich; de wijzen echter uit dit geslacht zijn zij bij wie de innerlijke dingen niet slechts geopend, maar ook aangekweekt zijn; dezen zien in zich zowel als doorvatten de ware dingen. Uit deze dingen blijkt wat het ware inzicht en de ware wijsheid is.

352. Het onechte inzicht en de onechte wijsheid is niet zien en doorvatten wat het ware en het goede, en vandaar het valse en het boze is vanuit het innerlijke, maar slechts geloven dat datgene het ware en het goede, en het valse en het boze is wat door de anderen wordt gezegd, en daarna dat bevestigen. Dezen kunnen, omdat zij het ware niet vanuit het ware, maar vanuit een ander zien, evenzeer het valse als het ware aangrijpen en geloven, en eveneens dat bevestigen totdat het zoals het ware verschijnt; al wat immers wordt bevestigd, trekt den schijn van het ware aan, en er is niets wat niet kan worden bevestigd. De innerlijke dingen van dezen zijn niet geopend dan alleen van beneden, maar de uiterlijke dingen zijn voor zoveel geopend als zij zich hebben bevestigd. En daarom is het licht vanuit hetwelk zij zien, niet het licht

des Hemels, maar het is het licht der wereld, hetwelk het natuurlijk schijnsel wordt genoemd. In dit licht immers kunnen valse dingen lichten als ware dingen; ja zelfs kunnen zij wanneer zij bevestigd zijn, blinken, niet echter in het licht des Hemels. Van dit geslacht zijn diegenen minder inzichtsvol en wijs die zich in hoge mate hebben bevestigd, doch meer inzichtsvol en wijs diegenen die zich slechts weinig hebben bevestigd. Uit deze dingen blijkt wat het onechte inzicht en de onechte wijsheid is. Maar van dit geslacht zijn niet diegenen die in de knapenjaren de dingen voor waar hielden die zij van de leermeesters hadden gehoord, indien zij in de jongemansjaren, wanneer zij vanuit hun eigen verstand denken, niet daaraan blijven hangen, maar naar het ware verlangen en vanuit het verlangen hetzelfde opzoeken, en wanneer zij het vinden er innerlijk door worden aangedaan. Dezen zien, omdat zij door het ware worden aangedaan terwille van het ware, het ware voordat zij het bevestigen.²³⁰ Dit worde door een voorbeeld toegelicht: Er was onder geesten een gesprek daarover waarvandaan het komt dat de dieren worden geboren in alle met hun naturen overeenkomende wetenschap, niet echter de mens; en er werd gezegd, dat de oorzaak deze is dat de dieren in de orde van hun leven zijn, niet echter de mens; en daarom moet deze in de orde worden binnengeleid door erkentissen en wetenschappen; doch dat de mens, indien hij werd geboren in de orde zijns levens, welke is God liefhebben boven alle dingen en den naaste zoals zichzelf, zou worden geboren in het inzicht en de wijsheid, en vandaar eveneens in het geloof van elk ware voor zoveel als de erkentissen toetreden. De goede geesten zagen dit terstond en zij doorvatten dat het aldus was, en dit alleen vanuit het licht van het ware; doch de geesten die zich hadden bevestigd in het geloof-alleen, en vandaar de liefde en de naastenliefde terzijde hadden geworpen, konden dat niet verstaan, omdat het licht van het bevestigde valse bij hen het licht van het ware had verduisterd.

353. Het valse inzicht en de valse wijsheid is alle inzicht en wijsheid die zonder erkenning van het Goddelijke is; zij die immers niet het Goddelijke erkennen, maar in plaats van het Goddelijke de natuur, zij allen denken vanuit het

230 Dat het tot den wijze behoort om te zien en te doorvatten of iets waar is voordat het wordt bevestigd, niet echter om te bevestigen wat door anderen wordt gezegd, n. 1017, 4741, 7012, 7680, 7950. Dat zien en doorvatten of iets waar is voordat het wordt bevestigd, alleen bestaat bij hen die door het ware worden aangedaan terwille van het ware en terwille van het leven, n. 8521. Dat het licht der bevestiging een natuurlijk licht en niet een geestelijk licht is, en dat het een zinlijk licht is, bestaanbaar ook bij de bozen, n. 8780. Dat alle dingen, ook de valse, kunnen worden bevestigd zodat zij als ware dingen verschijnen, n. 2482, 2490, 5033, 6865, 8521.

zinlijk-lichamelijke, en zijn louter zinlijk, hoezeer zij ook voor ontwikkeld en geleerd worden gehouden in de wereld;²³¹ maar hun ontwikkeling klimt niet verder dan tot zulke dingen die in de wereld voor ogen verschijnen, welke zij met het geheugen vasthouden, en zij bezien ze bijna stoffelijk, hoewel het de zelfde wetenschappen zijn welke den waarlijk inzichtsvollen van dienst zijn om het verstand te vormen. Onder de wetenschappen worden de experimentele dingen van verschillend geslacht verstaan, die van de physica, de astronomie, de chemie, de mechanica, de geometrie, de anatomie, de psychologie, de filosofie, de geschiedenis der koninkrijken, voorts letterkunde, kritiek, talen. De kerkelijke voorgangers die het Goddelijke ontkennen, verheffen hun denkingen ook niet verder dan de zinlijke dingen die van den uitwendigen mens zijn, de dingen die des Woords zijn, beschouwen zij niet anders dan zoals de andere wetenschappen; ook maken zij die dingen niet tot een zaak van denking of van enige beziening uit het verlichte redelijke gemoed, en dit ter oorzaak hiervan dat hun innerlijke dingen gesloten zijn, en tegelijk daarmee de uiterlijke dingen die het dichtst nabij de innerlijke dingen liggen. Dat zij gesloten zijn, komt omdat zij zich achterwaarts van den Hemel hebben afgekeerd, en de dingen die daarheen konden schouwen, achterstevoren hebben gedraaid, welke dingen, zoals eerder is gezegd, de innerlijke dingen van het menselijk gemoed zijn. Vandaar komt het dat zij niet kunnen zien wat het ware en het goede is, aangezien deze voor hen in de donkerheid zijn, doch het valse en het boze in het licht. Doch nochtans kunnen de zinlijke mensen redeneren, enigen bedrevener en scherper dan de anderen, maar vanuit de begoochelingen der zinnen, bevestigd door hun wetenschappelijke dingen; en omdat zij aldus kunnen redeneren, houden zij zichzelf ook voor wijzer dan

231 Dat het zinlijke het laatste van des mensen leven is, klevende aan en klevende in zijn lichamelijke, n. 5077, 5767, 9212, 9216, 9331, 9730. Dat diegene een zinlijk mens wordt geheten die alle dingen beoordeelt en besluit vanuit de zinnen des lichaams, en die niets gelooft dan alleen wat hij met de ogen ziet en met de handen aanraakt, n. 5094, 7693. Dat zulk een mens denkt in uitersten, en niet innerlijk in zich, n. 5089, 5094, 6564, 7693. Dat zijn innerlijke dingen gesloten zijn, zodat hij niets van het ware Goddelijke ziet, n. 6564, 6844, 6845. In één woord, dat hij in een grof natuurlijk schijnsel is, en zo dat hij niets doorvat van hetgeen vanuit het licht des Hemels is, n. 6201, 6310, 6564, 6844, 6845, 6598, 6612, 6614, 6622, 6624. Dat hij derhalve innerlijk is tegen de dingen die des Hemels en der Kerk zijn, n. 6201, 6316, 6844, 6845, 6948, 6949. Dat de ontwikkelden die zich tegen de ware dingen der Kerk hebben bevestigd, zinlijk zijn, n. 6316. Het wordt beschreven hoedanig de zinlijke mens is, n. 10236.

de anderen.²³² Het vuur dat hun redeneringen met aandoening ontsteekt, is het vuur der liefde van zich en van de wereld. Dezen zijn het die in het valse inzicht en de valse wijsheid zijn, en die door den Heer worden verstaan bij Mattheus: *Ziende zien zij niet, en horende horen zij niet, noch verstaan zij*, XIII: 13, 14, 15. En elders: *Voor de inzichtsvollen en de wijzen zijn de dingen verborgen, en onthuld aan de kleine kinderen*, XI: 25, 26.

354. Het werd gegeven met verscheidene ontwikkelden na hun heengaan uit de wereld te spreken, met sommigen die ten zeerste vermaard waren geweest en door hun geschriften in de geletterde wereld beroemd, en met sommigen die niet zo beroemd waren geweest, maar nochtans verborgen wijsheid in zich hadden. Zij die met het hart het Goddelijke hadden ontkend, hoezeer zij Hetzelve ook met den mond hadden beleden, waren zo stompzinnig geworden dat zij nauwelijks enig burgerlijk ware konden begrijpen, te minder enig geestelijk ware. Het werd doorvat en eveneens gezien dat hun innerlijke dingen welke des gemoeds zijn, zo toegesloten waren dat zij als het ware zwart verschenen (zulke dingen vertonen zich in de geestelijke wereld zichtbaar), en dat zij zo niet enig hemels licht konden uithouden, aldus ook niet enigen invloed vanuit den Hemel toelaten. Die zwartheid waarin hun innerlijke dingen verschenen, was groter en uitgestrekter bij hen die zich tegen het Goddelijke hadden bevestigd door de wetenschappelijke dingen van hun geleerdheid. Dezulken nemen in het andere leven vanuit het verkwikkelijke elk valse op, hetwelk zij indrinken zoals een spons het water, en zij stoten elk ware terug zoals een veerkrachtig benig iets dat wat daarop valt. Het wordt ook gezegd dat de innerlijke dingen van hen die zich tegen het Goddelijke en vóór de natuur hebben bevestigd, benig zijn geworden; hun hoofd verschijnt ook verhard zoals van ebbenhout, hetgeen tot aan den neus reikt, een aanwijzing dat zij niet langer iets van doorvatting hebben. Zij die zodanig zijn, worden in afronden die als moerassen verschijnen, gedompeld, waar zij door de fantasieën in welke hun valse dingen worden verkeerd, worden opgejaagd. Hun helse vuur is de begeerte naar roem en naam, vanuit welke begeerte zij de een op de ander aanvliegen en vanuit de helse hitte hen daar pijnigen die hen niet

232 Dat de zinlijke mensen fel en bedreven redeneren, aangezien zij in de spraak vanuit het lichamelijk geheugen alle inzicht stellen, n. 195, 196, 5700, 10236. Maar dat het is vanuit de begoochelingen der zinnen, n. 5084, 6948, 6949, 7693. Dat de zinlijke mensen meer geslepen en boosaardig zijn dan de overigen, n. 7693, 10236. Dat dezulken door de Ouden slangen van den boom der wetenschap werden geheten, n. 195, 196, 197, 6398, 6949, 10313.

als godheden vereren, en dit bij beurten de een den ander. In zulke dingen wordt al het geleerde der wereld verkeerd dat niet in zich het licht vanuit den Hemel opneemt door de erkenning van het Goddelijke.

355. Dat zij zodanig zijn in de geestelijke wereld wanneer zij daar na den dood komen, kan men alleen daaruit al opmaken dat dan alle dingen die in het natuurlijk geheugen zijn en onmiddellijk verbonden met de zinlijke dingen des lichaams, zoals zulke wetenschappelijke dingen zijn welke vlak boven zijn opgesomd, rusten, en slechts de redelijke dingen die daaruit zijn, voor de denking en voor de spraak daar van dienst zijn. De mens draagt immers het gehele natuurlijke geheugen met zich mede, maar de dingen die daar zijn, zijn niet onder zijn blik en komen niet in zijn denking zoals toen hij in de wereld leefde; hij kan niets daaruit te voorschijn halen en in het geestelijk licht uitbrengen, omdat zij niet van dat licht zijn; maar de redelijke dingen of de verstandelijke dingen die de mens zich vanuit de wetenschappen heeft verworven toen hij in het lichaam leefde, stroken met het licht der geestelijke wereld; voor zoveel deswege als des mensen geest redelijk is geworden door de erkenningen en de wetenschappen in de wereld, is hij redelijk na de losmaking van het lichaam; want dan is de mens een geest, en het is de geest die denkt in het lichaam.²³³

356. Hun echter die zich door de erkenningen en de wetenschappen inzicht en wijsheid hebben verworven, zijnde diegenen die alle dingen op het nut des levens hebben toegepast, en tegelijk het Goddelijke hebben erkend, het Woord hebben liefgehad, en een geestelijk-zedelijk leven, waarover boven n. 319, hebben geleefd, zijn de wetenschappen van dienst geweest als middelen om wijs te worden, en eveneens om de dingen te versterken die des geloofs zijn. Hun innerlijke dingen, welke des gemoeds zijn, werden doorvat en eveneens gezien als het ware doorschijnend vanwege het licht, in een blinkend witte kleur, vlamig of hemelsblauw, in een zodanige kleur als diamanten, robijnen, saffieren zijn, welke doorzichtig zijn, en dit volgens de bevestigingen vanuit de wetenschappen ten gunste van het Goddelijke en ten gunste van de ware Goddelijke dingen. Het ware inzicht en de ware wijsheid verschijnt zodanig wanneer zij zich zichtbaar in de geestelijke wereld vertoont;

233 Dat de wetenschappelijke dingen zijn van het natuurlijk geheugen, hetwelk de mens heeft in het lichaam, n. 5212, 9922. Dat de mens na den dood het gehele natuurlijke geheugen met zich mededraagt, n. 2475; uit ondervinding, n. 2481 tot 2486. Maar dat hij vanuit dat geheugen niet iets te voorschijn kan halen zoals in de wereld, om verscheidene oorzaken, n. 2476, 2477, 2479.

zij trekt dit uit het licht des Hemels, zijnde het uit den Heer voortgaande Goddelijk Ware, vanuit hetwelk alle inzicht en wijsheid is; men zie boven n. 126 tot 133. De vlakken van dat licht, waarin schakeringen zoals van kleuren ontstaan, zijn de innerlijke dingen des gemoeds; en de bevestigingen van de Goddelijke waarheden door zulke dingen die in de natuur zijn, aldus die in de wetenschappen zijn, brengen die schakeringen voort.²³⁴ Het innerlijk gemoed immers van den mens werpt een blik in de dingen van het natuurlijk geheugen, en de dingen die daar bevestigen, sublimeert het als het ware door het vuur der hemelse liefde, en trekt ze op en verzuivert ze tot aan geestelijke ideeën toe. Dat het aldus geschiedt, weet de mens niet zolang hij in het lichaam leeft, aangezien hij daar en geestelijk en natuurlijk denkt, doch de dingen die hij dan geestelijk denkt, merkt hij niet op, maar slechts die welke hij natuurlijk denkt. Wanneer hij echter in de geestelijke wereld komt, dan merkt hij niet de dingen op die hij natuurlijk in de wereld heeft gedacht, maar de dingen die hij geestelijk heeft gedacht; aldus wordt de staat veranderd. Uit deze dingen blijkt dat de mens door erkennenissen en wetenschappen geestelijk wordt, en dat dezelve middelen zijn om wijs te worden, maar slechts voor hen die met het geloof en het leven het Goddelijke hebben erkend. Dezen zijn ook in den Hemel meer dan de anderen aanvaard, en daar onder degenen die in het midden zijn, n. 43, omdat zij meer dan de overigen in het licht zijn. Dezen zijn de inzichtsvollen en de wijzen in den Hemel, die blinken zoals met den glans van het uitspannel, en die lichten zoals de sterren. De eenvoudigen echter zijn daar diegenen die het Goddelijke hebben erkend, het Woord hebben liefgehad, en een geestelijk-zedelijk leven hebben geleefd, maar hun innerlijke dingen, welke des gemoeds zijn, niet aldus door erkennenissen en wetenschappen hebben aangekweekt. Het menselijk gemoed is zoals een aardbodem, welke zodanig is als hij wordt bebouwd.

234 Dat in den Hemel de schoonste kleuren verschijnen, n. 1053, 1624. Dat de kleuren in den Hemel zijn vanuit het licht daar, en dat zij de modificaties of de schakeringen ervan zijn, n. 1042, 1043, 1053, 1624, 3993, 4530, 4922, 4742; aldus dat zij schijnbaarheden van het ware vanuit het goede zijn, en zulke dingen betekenen die van het inzicht en de wijsheid zijn, n. 4530, 4922, 4677, 9466.

Verzamelde plaatsen uit DE HEMELSE VERBORGENHEDEN aangaande de wetenschappen

Dat de mens moet worden doordrenkt van wetenschappen en erkentissen, aangezien hij door die leert denken, daarna verstaan wat het ware en het goede is, en tenslotte wijs worden, n. 129, 1450, 1451, 1453, 1548, 1802. Dat de wetenschappelijke dingen de eerste dingen zijn waarop des mensen leven wordt gebouwd en gegrondvest, zowel het burgerlijk en zedelijk als het geestelijk leven, en dat zij worden geleerd terwille van het nut als einddoel, n. 1489, 3310. Dat de erkentissen den weg openen tot den inwendigen mens, en daarna dien verbinden met den uitwendigen volgens de nutten, n. 1563, 1616. Dat het redelijke wordt geboren door de wetenschappen en de erkentissen, n. 1895, 1900, 3086. Echter niet door de erkentissen zelf, maar door de aandoening der nutten vanuit dezelve, n. 1895.

Dat er wetenschappelijke dingen zijn die de ware Goddelijke dingen toelaten, en die ze niet toelaten, n. 5213. Dat de ijdele wetenschappelijke dingen moeten worden vernietigd, n. 1489, 1492, 1499, 1580. Dat het de ijdele wetenschappelijke dingen zijn welke de liefden van zich en van de wereld ten doel hebben en bevestigen, en welke aftrekken van de liefden tot God en jegens den naaste, omdat zulke dingen den inwendigen mens toesluiten, en wel dermate dat de mens daarna niet iets vanuit den Hemel kan opnemen, n. 1563, 1600. Dat de wetenschappelijke dingen middelen zijn om wijs te worden, en middelen om waanzinnig te worden, en dat door dezelve de inwendige mens of geopend, of gesloten wordt, en zo het redelijke of aangekweekt of vernietigd, n. 4156, 8628, 9922.

Dat de inwendige mens wordt geopend en geleidelijk vervolmaakt door de wetenschappelijke dingen, indien de mens een goed nut ten doel heeft, vooral een nut dat het eeuwige leven beoogt, n. 3086. Dat dan de geestelijke en de hemelse dingen vanuit den geestelijken mens de wetenschappelijke dingen, welke in den natuurlijken mens zijn, tegemoet gaan, en diegene ervan tot zich nemen welke met dezelve overeenkomen, n. 1495. Dat de nutten van het hemels leven dan vanuit de wetenschappelijke dingen, welke in den natuurlijken mens zijn, door middel van den inwendigen mens door den Heer worden uitgetrokken, afgewerkt, en opgeheven, n. 1895, 1896, 1900, 1901, 1902, 5871, 5874, 5901. En dat de niet strokende en tegengekante wetenschappelijke dingen terzijde geworpen en verbannen worden, n. 5871, 5886, 5889.

Dat het gezicht van den inwendigen mens geen andere dingen oproept vanuit de wetenschappelijke dingen van den uitwendigen mens dan die welke van zijn liefde zijn, n. 9394. Dat onder het gezicht van den inwendigen mens in het midden en in de klaarte de dingen zijn die der liefde zijn, aan de zijden echter en in het duister die welke niet der liefde zijn, n. 6068, 6084. Dat de overeenkomende wetenschappelijke dingen achtereenvolgens aan zijn liefden worden ingeplant, en als het ware in deze wonen, n. 6325. Dat de mens in het inzicht zou geboren worden indien hij in de liefde jegens den naaste was geboren, maar dat hij omdat hij wordt geboren in de liefde van zich en van de wereld, in totale onwetendheid wordt geboren, n. 6323, 6325. Dat de wetenschap, het inzicht, en de wijsheid de zonen zijn van de liefde tot God en van de liefde jegens den naaste, n. 1226, 2049, 2116.

Dat iets anders is wijs zijn, iets anders verstaan, iets anders weten, en iets anders doen, maar dat zij nochtans bij hen die in het geestelijk leven zijn, in orde op elkander volgen, en in doen of in de daden tezamen zijn, n. 10331. Dat ook iets anders is weten, iets anders erkennen, en iets anders geloof hebben, n. 896.

Dat de wetenschappelijke dingen, welke van den uitwendigen of den natuurlijken mens zijn, in het licht der wereld zijn; dat echter de ware dingen die des geloofs en der liefde zijn geworden, en zo het leven hebben verkregen, in het licht des Hemels zijn, n. 5212. Dat de ware dingen die het geestelijk leven hebben verkregen, worden begrepen door natuurlijke ideeën, n. 5510. Dat er een geestelijke invloed is uit den inwendigen of geestelijken mens in de wetenschappelijke dingen welke in den uitwendigen of natuurlijken mens zijn, n. 1940, 8005. Dat de wetenschappelijke dingen de receptakels en als het ware de vaten zijn van het ware en het goede, welke van den inwendigen mens zijn, n. 1469, 1496, 3068, 5489, 6004, 6023, 6052, 6071, 6077, 7770, 9922. Dat de wetenschappelijke dingen als het ware spiegels zijn, waarin de ware en de goede dingen van den inwendigen mens zoals in een beeld verschijnen, n. 5201. Dat zij daar tezamen zijn als in hun laatste, n. 5373, 5874, 5886, 5901, 6004, 6023, 6052, 6071.

Dat er geestelijke invloed is, en niet physische, dat is, dat de invloed is uit den inwendigen mens in den uitwendigen, aldus in de wetenschappelijke dingen van deze, niet echter uit den uitwendigen in den inwendigen, aldus uit de wetenschappelijke dingen van deze in de ware dingen des geloofs, n. 3219, 5119, 5259, 5427, 5428, 5478, 6322, 9110, 9111. Dat uit de ware dingen van de leer der Kerk welke vanuit het Woord is, het beginsel moet worden geleid, en dat die ware dingen eerst moeten worden erkend, en dat het naderhand geoorloofd is de wetenschappelijke dingen te raadplegen, n. 6047. Aldus dat het hun die in het affirmatieve zijn aangaande de ware dingen des geloofs, geoorloofd is om dezelve door de wetenschappelijke dingen verstandelijk te bevestigen, niet echter hun die in het ontkennende zijn, n. 2568, 2588, 4760, 6047. Dat hij die de Goddelijke ware dingen niet gelooft tenzij hij vanuit de wetenschappelijke dingen daartoe wordt overreed, nooit gelooft, n. 2094, 2832. Dat vanuit de wetenschappelijke dingen binnengaan in de ware dingen des geloofs, tegen de orde is, n. 10236. Dat zij die dat doen, onzinnig worden ten aanzien van de dingen die des Hemels en der Kerk zijn, n. 128, 129, 130. Dat zij in de valse dingen van het boze vallen, n. 232, 233, 6047. En dat zij in het andere leven, wanneer zij over geestelijke dingen denken, als het ware dronken worden, n. 1072. Hoedanig zij verder zijn, n. 196. Toelichtende voorbeelden dat men de geestelijke dingen niet kan vatten indien men door wetenschappelijke dingen in dezelve binnentreedt, n. 233, 2094, 2196, 2203, 2209. Dat vele ontwikkelden in de geestelijke dingen meer waanzinnig zijn dan de eenvoudigen, ter oorzake hiervan dat zij in het ontkennende zijn, hetwelk zij bevestigen door de wetenschappelijke dingen die bij voortduur en in overvloed voor hun gezicht zijn, n. 4760, 8629.

Dat zij die vanuit de wetenschappelijke dingen redeneren tegen de ware dingen des geloofs, scherp redeneren, omdat zij het doen vanuit de begoochelingen der zinnen, welke vangen en overreden, omdat zij bezwaarlijk uiteengeslagen kunnen worden, n. 5700. Welke en hoedanig de begoochelingen der zinnen zijn, n. 5084, 5094, 6400, 6948. Dat zij die niets van het ware verstaan, en eveneens zij die in het boze zijn, kunnen redeneren over de ware en de goede dingen des geloofs, en die toch niet verstaan, n. 4214.

Dat het niet van een inzichtsvolle is om alleen een dogma te bevestigen, maar om te zien voordat het wordt bevestigd, of het een ware is of niet, n. 4741, 6047.

Dat de wetenschappen na den dood niets uitrichten, maar wel de dingen die de mens door de wetenschappen met het verstand en het leven heeft geput, n. 2480. Dat nochtans alle wetenschappelijke dingen na den dood blijven, maar dat zij rusten, n. 2476 tot 2479, 2481 tot 2486.

Dat de zelfde wetenschappelijke dingen bij de bozen vals zijn, omdat zij tot boze dingen worden aangewend; en bij de goeden waar, omdat zij tot het goede worden aangewend, n. 6917. Dat de wetenschappelijke ware dingen bij de bozen niet waar zijn, hoezeer zij ook als ware dingen verschijnen wanneer zij ze spreken, omdat van binnen in dezelve het boze is, n. 10331.

Hoedanige weetbegeerte de geesten hebben; een voorbeeld, n. 1973. Dat bij de Engelen het verlangen om te weten en wijs te worden onmetelijk is, aangezien de wetenschap, het inzicht, en de wijsheid geestelijke spijs zijn, n. 3114, 4459, 4792, 4976, 5147, 5293, 5340, 5342, 5410, 5426, 5576, 5582, 5588, 5656, 6277, 8562, 9003. Dat de wetenschap der Ouden de wetenschap der overeenstemmingen en der uitbeeldingen is geweest, door welke zij zich hebben binnengeleid in de erkentenis van de geestelijke dingen, maar dat die wetenschap heden ten dage geheel en al in vergetelheid is geraakt, n. 4844, 4749, 4964, 4965.

Dat de geestelijke ware dingen niet kunnen worden begrepen tenzij men deze volgende universele dingen weet, namelijk:

- I. Dat alle dingen in het heelal betrekking hebben op het goede en het ware, en op de verbinding van het ene en het andere, opdat zij iets zijn, aldus op de liefde en het geloof, en op de verbinding ervan.
- II. Dat bij den mens het verstand en de wil is, en dat het verstand het receptakel van het ware is, en de wil het receptakel van het goede; en dat alle dingen op die beide bij den mens betrekking hebben, en op de verbinding ervan, zoals alle dingen op het ware en het goede, en op de verbinding ervan.
- III. Dat er een inwendige mens is en een uitwendige, en dat die onderling zijn onderscheiden zoals de Hemel en de wereld, en dat zij toch één moeten maken opdat de mens waarlijk een mens zij.
- IV. Dat het licht des Hemels is waarin de inwendige mens is, en het licht der wereld, waarin de uitwendige is, en dat het licht des Hemels het Goddelijk Ware zelf is, vanuit hetwelk alle inzicht is.
- V. Dat er tussen de dingen die in den inwendigen mens zijn, en die welke in den uitwendigen zijn, een overeenstemming is, en dat zij vandaar van de ene en de andere zijde onder een andere gedaante verschijnen, en wel dermate dat zij niet worden onderkend dan door de wetenschap der overeenstemmingen. Indien men deze en verscheidene andere dingen niet weet, zo kan men aangaande de geestelijke en de hemelse ware dingen niet anders dan ongerijmde ideeën vatten en vormen; en dat zo de wetenschappelijke dingen en de erkentissen, welke van den natuurlijke mens zijn, zonder die universele dingen den redelijken mens slechts weinig van dienst kunnen zijn tot het verstand en tot wasdom. Daaruit blijkt hoe noodzakelijk de wetenschappelijke dingen zijn.

Over de rijken en de armen in den Hemel

357. Er zijn verschillende meningen over het opgenomen worden in den Hemel; sommigen menen dat de armen worden opgenomen, en niet de rijken; sommigen dat de rijken evenzeer worden opgenomen als de armen; sommigen dat de rijken niet kunnen worden opgenomen indien zij niet afstand doen van hun vermogens en zoals de armen worden; een ieder bevestigt zijn mening vanuit het Woord. Maar zij die een onderscheid maken tussen de rijken en de armen ten aanzien van den Hemel, verstaan het Woord niet. Het Woord is in zijn schoot geestelijk, in de letter echter natuurlijk, en daarom dwalen zij die het Woord slechts volgens den letterlijken zin, en niet volgens enigen geestelijken zin vatten, in vele dingen, vooral aangaande de rijken en de armen; zoals dat het voor de rijken even moeilijk is om in den Hemel binnen te gaan als voor een kameel om door het oog van een naald te gaan, en dat het voor de armen gemakkelijk is omdat zij arm zijn, aangezien er wordt gezegd: *gezegend zijn de armen, omdat hunner is het Koninkrijk der Hemelen*, Lukas VI: 20, 21. Maar zij die iets aangaande den geestelijken zin des Woords kennen, denken anders. Zij weten dat de Hemel is voor allen die het leven des geloofs en der liefde leven, hetzij zij rijk, hetzij zij arm zijn. Wie echter onder de rijken worden verstaan in het Woord, en wie onder de armen, zal in hetgeen volgt worden gezegd. Uit veel spreken en leven met de Engelen is het als zeker te weten gegeven dat de rijken even gemakkelijk in den Hemel komen als de armen; en dat de mens omdat hij overvloed aan vele dingen heeft, niet van den Hemel wordt uitgesloten, noch omdat hij in nooddrift is, in den Hemel wordt opgenomen. Er zijn daar zowel rijken als armen, en verscheidene rijken in grotere heerlijkheid en gelukzaligheid dan de armen.

358. Vooraf mag het worden vermeld dat de mens rijkdommen kan verwerven en schatten opstapelen zoveel als er gelegenheid wordt gegeven, als het slechts niet geschiedt met geslepenheid en boze kunstgrepen; dat hij heerlijk kan eten en drinken, als hij slechts niet daarin het leven stelt; prachtig kan wonen volgens zijn stand; met anderen kan verkeren zoals de anderen, plaatsen van vermaak bezoeken, over de dingen der wereld praten; en dat hij niet een devoten gang behoeft te hebben met een treurig en zuchtend aangezicht, en met een knikkend hoofd, maar blij en vrolijk kan zijn; ook is het niet nodig dat hij zijn dingen aan de armen geve, tenzij voor zoveel als de aandoening hem daartoe leidt; in één woord, hij kan in den uitwendigen vorm geheel en al leven zoals de mens der wereld; en dat die dingen in het geheel niet verhinderen dat de mens in den Hemel komt, als hij slechts innerlijk in zich over God

denkt zoals het betaamt, en met den naaste oprecht en gerecht handelt. De mens is immers zodanig als zijn aandoening en denking is, of als zijn liefde en geloof is; alle dingen die hij in de uitwendige dingen verricht, trekken daaruit hun leven; want handelen is willen, en spreken is denken; hij handelt immers vanuit den wil, en hij spreekt vanuit de denking; weswege daaronder dat in het Woord wordt gezegd dat de mens volgens zijn daden zal geoordeeld worden, en dat hem volgens zijn werken zal vergolden worden, wordt verstaan dat het zal geschieden volgens zijn denking en aandoening, vanuit welke de daden zijn, of welke in de daden zijn, want daden zijn niemendal zonder dezelve, en geheel en al zodanig als dezelve.²³⁵ Daaruit blijkt dat het uitwendige van den mens niets doet, maar zijn inwendige vanuit hetwelk het uitwendige is. Ter toelichting diene het volgende: Wie oprecht handelt en den ander niet bedriegt alleen ter oorzaak hiervan dat hij de wetten vreest, het verlies van zijn goeden naam en het verlies van eer of gewin dientengevolge, en indien die vrees hem niet beteugelde, den ander zou bedriegen zoveel als hij maar kon, diens denking en wil is bedrog, en toch verschijnen zijn daden in den uitwendigen vorm oprecht; deze heeft, omdat hij innerlijk onoprecht en bedriegelijk is, de hel in zich. Wie echter oprecht handelt en den ander niet bedriegt, ter oorzaak hiervan dat het tegen God en tegen den naaste is, die zou, indien hij den ander kon bedriegen, het nochtans niet willen; zijn denking en wil is het geweten; deze heeft den Hemel in zich. De daden van den een en van den ander verschijnen eender in den uitwendigen vorm, maar in den inwendigen vorm zijn zij geheel en al oneender.

235 Dat het meermalen in het Woord wordt gezegd dat de mens geoordeeld, en dat hem vergolden zal worden volgens zijn daden en werken, n. 3934. Dat onder de daden en de werken daar niet de daden en de werken worden verstaan in den uitwendigen vorm, maar in den inwendigen, aangezien ook de bozen de goede werken in den uitwendigen vorm doen, maar alleen de goeden ze doen in den uitwendigen en tegelijk in den inwendigen vorm, n. 3934, 6073. Dat de werken evenals alle handelingen, vanuit de innerlijke dingen van den mens, welke van zijn denking en wil zijn, hun zijn en bestaan, en hun hoedanige hebben, aangezien zij daaruit voortgaan, weswege de werken zodanig zijn als de innerlijke dingen zijn, n. 3934, 8911, 10331. Aldus zodanig als de innerlijke dingen zijn ten aanzien van de liefde en het geloof, n. 3934, 6073, 10331, 10333. Dat zo de werken die dingen bevatten, dat zij die dingen zijn in de uitwerking, n. 10331. En daarom is geoordeeld worden en vergelding ontvangen volgens de daden en de werken, geoordeeld worden en vergelding ontvangen volgens dezelve, n. 3147, 3934, 6073, 8911, 10331, 10333. Dat de werken voor zoveel als zij het eigen ik en de wereld beogen, niet goed zijn, maar dat zij goed zijn voor zoveel als zij den Heer en den naaste beogen, n. 3147.

359. Aangezien de mens in den uitwendigen vorm kan leven zoals een ander, rijk kan worden, gastmalen houden, wonen en zich prachtig kleden volgens zijn stand en functie, verkwikkelijke dingen en genoegens smaken, en zich van wereldse dingen kwijten terwille van zijn beroepsplichten en zaken, en terwille van het leven van den animus en het lichaam, als hij slechts het Goddelijke innerlijk erkent en den naaste wel wil, zo is het duidelijk dat het niet zo moeilijk is, zoals het door velen wordt geloofd, om den weg des Hemels te betreden. De enige moeilijkheid is, de liefde van zich en van de wereld te kunnen wederstaan en te verhinderen dat zij overheersen, want daaruit zijn alle boze dingen.²³⁶ Dat het niet zo moeilijk is, zoals men gelooft, wordt verstaan onder deze woorden des Heren: *Leert van Mij dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart, en gij zult rust vinden voor uw zielen; Mijn juk immers is gemakkelijk, en Mijn last licht*, Matth. XI: 29, 30. Dat het juk des Heren gemakkelijk is, en de last licht, komt omdat de mens voor zoveel als hij de vanuit de liefde van zich en van de wereld opwellende boze dingen wederstaat, door den Heer wordt geleid en niet door zichzelf; en omdat de Heer daarna die boze dingen bij den mens wederstaat, en ze verwijdert.

360. Ik sprak met enigen na hun dood die, toen zij in de wereld leefden, de wereld hadden verzaakt, en zich aan een bijna eenzaam leven hadden overgegeven, om zich door hun denkingen van de wereldlijke dingen af te trekken, aan vrome overpeinzingen te kunnen wijden, gelovende zo den weg des Hemels te betreden; maar zij zijn in het andere leven van een treurigen gemoedsaard; zij verachten anderen die niet eender als zij zijn; zij zijn verontwaardigd dat hun geen gelukzalige dingen boven de overigen ten deel vallen, gelovende dat zij zulks verdiend hadden; ook bekommeren zij zich niet om de anderen, en keren zich ook af van de dienstverrichtingen der naastenliefde, door welke er verbinding is met den Hemel. Meer dan de overigen begeren zij den Hemel, maar wanneer zij worden opgeheven waar de Engelen zijn, brengen zij beklemmingen teweeg, welke de gelukzalige dingen der Engelen verstoren; weshalve zij van het gezelschap worden buitengesloten, en wanneer zij daarvan zijn buitengesloten, begeven zij zich naar verlaten plaatsen waar zij een eender leven zoals in de wereld slijten. De mens kan niet tot den Hemel

²³⁶ Dat vanuit de liefde van zich en van de wereld alle boze dingen zijn, n. 1307, 1308, 1321, 1594, 1691, 3413, 7255, 7376, 7480, 7488, 8318, 9335, 9348, 10038, 10742. En deze zijn de verachting van anderen, vijandschappen, haatgevoelens, wraaknemingen, woestheden, arglisten, n. 6667, 7372, 7373, 7374, 9348, 10038, 10742. Dat de mens in die liefden wordt geboren, aldus dat in die zijn erfboze dingen zijn, n. 694, 4317, 5660.

worden gevormd dan alleen door de wereld; daar zijn de laatste uitwerkingen waarin de aandoening van een ieder haar grens moet vinden, en indien deze niet in daden naar buiten treedt of zich daarin uitstort, hetgeen geschiedt in gezelschap van verscheidenen, zo wordt zij verstikt, en tenslotte dermate dat de mens niet langer den naaste beoogt, maar zichzelf alleen. Daaruit blijkt dat het leven der liefde jegens den naaste, zijnde het gerechte en het rechte doen in elk werk en in elke functie, tot den Hemel leidt, niet echter een leven van vroomheid zonder hetzelve,²³⁷ bijgevolg dat de beoefeningen der naastenliefde en vandaar de aanwassing van dat leven voor zoveel bestaanbaar zijn als de mens in bezigheden is; en dat zij voor zoveel niet bestaanbaar zijn als hij zich daarvan verwijderd. Over deze dingen zal ik nu uit ondervinding spreken; verscheidenen van hen die in de wereld zich hebben toegelegd op geldzaken en handelszaken, en daarmede eveneens rijk waren geworden, zijn in den Hemel; minder echter van hen die tot eer en aanzien kwamen en rijk waren geworden door functies, ter oorzake hiervan dat dezen door de hun verschaft voordelen en ereposten vanwege hun beschikkingen ten aanzien van het gerechte en het rechte, voorts vanwege het toedelen van winsten en eerbewijzen, daartoe werden geleid zichzelf en de wereld lief te hebben, en daardoor de denkingen en de aandoeningen van den Hemel te verwijderen en naar zichzelf toe te keren; want voor zoveel als de mens zich en de wereld liefheeft, en zich en de wereld in alle dingen beoogt, vervreemdt hij zich van het Goddelijke, en verwijderd hij zich van den Hemel.

361. Het lot der rijken in den Hemel is zodanig dat zij meer dan de overigen in weelde verkeren; sommigen van hen wonen in paleizen, waar van binnen alle dingen flonkeren zoals van goud en zilver; zij hebben een overvloed van alle dingen die tot nutten des levens strekken; zij zetten echter in het geheel niet hun hart op die dingen, maar op de nutten zelf; deze beschouwen zij in de klaarte en zoals in het licht, het goud en het zilver echter in het duister en zoals in de schaduw naar verhouding. De oorzaak hiervan is deze, dat zij in de wereld de nutten hebben liefgehad, en het goud en het zilver slechts als middelen en dienstigheden. De nutten zelf flonkeren aldus in den Hemel, het

²³⁷ Dat de liefde jegens den naaste is het goede, het gerechte, en het rechte doen in elk werk en in elke functie, n. 8120, 8121, 8122. Vandaar dat de liefde jegens den naaste zich uitstrekt tot alle en de afzonderlijke dingen die de mens denkt, wil, en doet, n. 8124. Dat een leven van vroomheid zonder het leven der naastenliefde tot niets nut is, maar met dat leven tot alle dingen bevorderlijk is, n. 8252, 8253.

goede des nuts als goud, en het ware des nuts als zilver.²³⁸ Hoedanige nutten zij dus in de wereld hebben gehad, zodanige weelde hebben zij, en zodanige verkwikkelijkheid en gelukzaligheid. De goede nutten bestaan daarin zich en de zijnen te voorzien van de noodzakelijkheden des levens, overvloed te willen ten behoeve van het vaderland, ook van den naaste, aan wien de rijke, meer dan de arme, op vele wijzen kan weldoen; en omdat men zo den animus kan verwijderen van een leven van lediggang, welk leven verderfelijk is, want in dat denkt de mens boos vanuit het hem ingeënte boze. Deze nutten zijn goed voor zoveel als zij het Goddelijke in zich hebben, dat is, voor zoveel als de mens het Goddelijke beoogt en tot den Hemel schouwt, en daarin zijn goede stelt, en in de schatten slechts het van dienst zijnde goede.

362. Het tegendeel is echter het lot van de rijken die het Goddelijke niet hebben geloofd, en die de dingen die des Hemels en der Kerk zijn, uit den animus hebben geworpen; die zijn in de hel, waar vuilnissen, ellenden, en nooddruft zijn; in zulke dingen worden de rijkdommen verkeerd die als einddoel worden geliefd; en niet slechts de rijkdommen, maar ook de nutten zelf, zijnde of om naar zijn zin te leven, en aan wellusten toe te geven, en om zich te overvloediger en te vrijer aan schanddaden te kunnen overgeven, of om uit te blinken boven de anderen, die zij verachten. Die rijkdommen en die nutten gaan, omdat zij niets geestelijks, maar het aardse in zich hebben, in vuilnis over; het geestelijke immers in de rijkdommen en in de nutten ervan, is zoals de ziel in het lichaam, en zoals het licht des Hemels in den vochtigen grond; en eveneens verrotten zij zoals een lichaam zonder ziel, en zoals een vochtige grond zonder het licht des Hemels. Dezen zijn het die de rijkdommen hebben verleid en van den Hemel afgetrokken.

363. Ieder mens blijft na den dood zijn aandoening of heersende liefde bij; die wordt niet uitgeroeid tot in het eeuwige, aangezien des mensen geest geheel en al is zoals zijn liefde; en, wat een verborgenheid is, het lichaam van iede-

238 Dat al het goede zijn verkwikkelijke heeft vanuit het nut, en volgens de nutten, n. 3049, 4984, 7038; en eveneens zijn hoedanige; hoedanig vandaar het nut is, zodanig is het goede, n. 3049. Dat alle gelukzaligheid en verkwikkelijkheid des levens is vanuit de nutten, n. 997. In het algemeen, dat het leven een leven van nutten is, n. 1964. Dat het engellijke leven bestaat in de goede dingen der liefde en der naastenliefde, aldus in het betrachten van nutten, n. 453. Dat door den Heer, en vandaar door de Engelen niet dan de einddoelen bij den mens worden beschouwd terwille waarvan hij handelt, zijnde de nutten, n. 1317, 1645, 5844. Dat het Rijk des Heren een Rijk van nutten is, n. 453, 696, 1103, 3645, 4054, 7038. Dat den Heer dienen is nutten betrachten, n. 7038. Dat allen zodanig zijn als de nutten die zij betrachten, n. 4054, 6815; toegelicht, n. 7038.

ren geest en Engel is de uitwendige vorm zijner liefde, geheel en al overeenstemmende met den inwendigen vorm, welke van zijn animus en gemoed is; vandaar komt het dat de geesten zodanig als zij zijn worden gekend aan hun aangezicht, aan hun gebaren, en aan hun spraak; en de mens zou eveneens worden gekend ten aanzien van zijn geest terwijl hij in de wereld leeft, indien hij niet had geleerd met aangezicht, gebaar, en spraak dat voor te liegen wat niet zijn dingen zijn. Daaruit kan vaststaan dat de mens tot in het eeuwige zodanig blijft als zijn aandoening of overheersende liefde is. Het werd gegeven om met enigen te spreken die vóór zeventien eeuwen hebben geleefd, wier leven uit de geschriften van dien tijd bekend is, en het werd bevonden dat hun liefde welke zij toen hadden, hen nog steeds drijft. Daaruit kan eveneens vaststaan dat de liefde van de rijkdommen en van de nutten vanuit de rijkdommen een ieder tot in het eeuwige bijblijft, en geheel en al zodanig is als zij in de wereld verworven was; met dit verschil evenwel dat de rijkdommen bij diegenen voor wie zij van dienst zijn geweest tot goede nutten, worden verkeerd in verkwikkelijkheden volgens de nutten, en dat de rijkdommen bij diegenen voor wie zij van dienst zijn geweest tot boze nutten, worden verkeerd in vuilnissen, waaraan zij zich ook dan eender verlustigen als zij zich in de wereld verlustigd hebben aan de rijkdommen terwille van boze nutten. Dat zij zich dan verlustigen aan vuilnissen, komt omdat de vuile wellusten en de schanddaden, welke de nutten vanuit die rijkdommen zijn geweest, en eveneens de gierigheid, welke de liefde van de rijkdommen zonder het nut is, met de vuilnissen overeenstemmen; de geestelijke vuilnissen zijn geen andere.

364. De armen komen niet in den Hemel vanwege de armoede, maar vanwege het leven; het leven van een ieder volgt hem, hetzij hij rijk is, hetzij arm; er is niet een speciale barmhartigheid voor den een meer dan voor den ander;²³⁹ opgenomen wordt wie goed heeft geleefd, en verworpen wie boos heeft geleefd. Bovendien verleidt de armoede den mens evenzeer als de weelde, en trekt hem van den Hemel af; er zijn zeer velen onder hen die met hun lot niet tevreden zijn, die naar veel dingen haken, en geloven dat schatten zegeningen zijn,²⁴⁰ weswege zij toornen wanneer zij die niet ont-

239 Dat er geen onmiddellijke barmhartigheid bestaat, maar een middellijke, dat is, voor hen die leven volgens de geboden des Heren, die Hij vanuit de Barmhartigheid aanhoudend in de wereld leidt, en daarna tot in het eeuwige, n. 8700, 10659.

240 Dat waardigheden en schatten geen werkelijke zegeningen zijn, weswege zij zowel den bozen als den goeden geworden, n. 8939, 10775, 10776. Dat de werkelijke zegening de opneming van de liefde en van het geloof uit den Heer is, en daardoor de verbinding,

vangen, en boos over de Goddelijke Voorzienigheid denken. Ook benijden zij de anderen om hun goederen. Bovendien ook bedriegen zij evenzeer de anderen als de gelegenheid zich voordoet, en eveneens leven zij evenzeer in vuile wellusten. Anders echter de armen die met hun lot tevreden zijn, in hun werk toegewijd en vlijtig, en den arbeid meer liefhebben dan den lediggang, en oprecht en getrouw handelen, en dan tevens een Christelijk leven leven. Ik heb enige malen gesproken met degenen die van het boerenfolk en de lage volksklasse waren, die, toen zij in de wereld leefden, in God hadden geloofd, en het gerechte en het rechte in hun werken hadden gedaan. Omdat zij in de aandoening waren om het ware te weten, vroegen zij wat de naastenliefde en wat het geloof is, omdat zij in de wereld veel over het geloof hadden gehoord, in het andere leven echter veel over de naastenliefde. En daarom werd tot hen gezegd dat de naastenliefde al datgene is wat des levens is, en het geloof al datgene wat der leer is; bijgevolg dat de naastenliefde is het gerechte en het rechte willen en doen in elk werk, het geloof echter gerecht en recht denken; en dat het geloof en de naastenliefde zich verbinden zoals de leer en het leven dienvolgens, of zoals de denking en de wil; en dat het geloof naastenliefde wordt wanneer de mens dat wat hij gerecht en recht denkt, ook wil en doet; en dat zij, wanneer dit geschiedt, niet twee zijn maar één. Dit verstonden zij goed, en zij verheugden zich, zeggende dat zij in de wereld niet hadden begrepen dat geloven iets anders was dan leven.

365. Uit deze dingen kan vaststaan dat de rijken evenzeer als de armen in den Hemel komen, en even gemakkelijk de een als de ander. Dat men gelooft dat de armen gemakkelijk in den Hemel komen, en de rijken bezwaarlijk, komt omdat het Woord niet werd verstaan waar rijken en armen genoemd worden. Onder de rijken worden daar in den geestelijken zin diegenen verstaan die overvloed hebben van erkentnissen van het goede en het ware, aldus zij die binnen de Kerk zijn waar het Woord is; en onder de armen worden diegenen verstaan wien het aan die erkentnissen ontbreekt en die ze toch verlangen, aldus zij die buiten de Kerk zijn, waar het Woord niet is. Onder den rijke die zich bekleedde met purper en fijn lijnwaad, en in de hel werd geworpen, wordt de Joodse natie verstaan, welke, omdat zij het Woord had, en vandaar een overvloed van erkentnissen van het goede en het ware rijk wordt genoemd; met de klederen uit purper worden ook de erkentnissen van het goede aangeduid, en met de klederen uit fijn lijnwaad de erkentnissen van

want daarvandaan is de eeuwige gelukzaligheid, n. 1420, 1422, 2846, 3017, 3406, 3504, 3514, 3530, 3565, 3584, 4216, 4981, 8939, 10495.

het ware.²⁴¹ Onder den arme echter die lag nedergeworpen in diens voorportaal, en verlangde om verzadigd te worden van de kruimels die van de tafel van den rijke vielen, en door de Engelen in den Hemel werd gedragen, worden de natiën verstaan die de erkentnissen van het goede en het ware niet hadden, en ze toch verlangden, Lukas XVI: 19 tot 31. Onder de rijken die tot het grote Avondmaal waren geroepen en zich verontschuldigten, wordt ook de Joodse natie verstaan, en onder de armen die in hun plaats werden binnengeleid, worden de natiën verstaan die buiten de Kerk zijn, Lukas XII: 16 tot 24. Wie er worden verstaan onder den rijke van wien de Heer zegt: *Het is gemakkelijker dat een kameel ga door het oog van een naald, dan dat een rijke inga in het Koninkrijk Gods*, Matth. XIX: 24, zal ook worden gezegd; onder den rijke worden daar de rijken verstaan in den enen en den anderen zin, zowel den natuurlijken als den geestelijken, in den natuurlijken zin de rijken die overvloed van schatten hebben, en daarop hun hart zetten; in den geestelijken zin echter zij die overvloed van erkentnissen en wetenschappen hebben, want deze zijn de geestelijke rijkdommen, en zich door die vanuit het eigen inzicht willen binnenleiden in de dingen die des Hemels en der Kerk zijn; en omdat dit tegen de Goddelijke Orde is, wordt er gezegd dat het gemakkelijker is voor een kameel om door het oog van een naald heen te gaan; in dien zin immers wordt met den kameel het erkennende en het wetenschappelijke in het algemeen aangeduid, en met het oog van een naald het geestelijk ware.²⁴²

241 Dat de klederen de ware dingen beteken, aldus de erkentnissen, n. 1073, 2576, 5319, 5954, 9212, 9216, 9952, 10536. Dat purper het hemels goede betekent, n. 9467. Dat fijn lijnwaad het ware vanuit hemelsen oorsprong betekent, n. 5319, 9469, 9744.

242 Dat de kameel in het Woord het erkennende en het wetenschappelijke in het algemeen betekent, n. 3048, 3071, 3143, 3145. Wat borduursel, borduren, en vandaar wat de naald betekent, n. 9688. Dat vanuit de wetenschappelijke dingen binnengaan in de ware dingen des geloofs tegen de Goddelijke Orde is, n. 10236. Dat zij die dat doen waanzinnig worden ten aanzien van de dingen die des Hemels en der Kerk zijn, n. 128, 129, 130, 232, 233, 6047. En dat zij in het andere leven, wanneer zij over de geestelijke dingen denken, als het ware dronken worden, n. 1072. Hoedanig zij verder zijn, n. 196. Toelichtende voorbeelden dat men de geestelijke dingen niet kan vatten, indien men door de wetenschappelijke dingen binnengaat, n. 233, 2094, 2196, 2203, 2209. Dat het geoorloofd is vanuit het geestelijk ware binnen te gaan in de wetenschappelijke dingen, welke van den natuurlijken mens zijn, niet echter andersom, omdat er een geestelijke invloed in het natuurlijke is, niet echter een natuurlijke invloed in het geestelijke, n. 3219, 5119, 5259, 5427, 5428, 5478, 6322, 9110, 9111. Dat eerst de ware dingen des Woords en der Kerk moeten worden erkend, en dat het daarna geoorloofd is om de wetenschappelijke dingen te raadplegen, niet echter omgekeerd, n. 6047.

Dat onder den kameel en het oog van een naald die dingen worden verstaan, weet men heden ten dage niet, omdat tot nu toe de wetenschap niet was geopend die leert wat in den geestelijken zin met de dingen wordt aangeduid die in den letterlijken zin des Woords zijn gezegd. In de afzonderlijke dingen immers des Woords is een geestelijke zin, en eveneens een natuurlijke zin, want het Woord werd, opdat er verbinding van den Hemel met de wereld, of van de Engelen met de mensen zou zijn, nadat de onmiddellijke verbinding had opgehouden, door louter overeenstemmingen van de natuurlijke dingen met de geestelijke dingen geschreven. Daaruit blijkt wie er onder den rijke daar in het bijzonder worden verstaan. Dat onder de rijken in het Woord in den geestelijken zin diegenen worden verstaan die in de erkentissen van het ware en het goede zijn, en onder de rijkdommen de erkentissen zelf, welke eveneens de geestelijke rijkdommen zijn, kan uit verschillende plaatsen daar vaststaan, welke men zie: Jes. hfdst. x: 12, 13, 14; hfdst. xxx: 6, 7; hfdst. xlv: 3; Jerem. hfdst. xvii: 3; hfdst. xlvii: 7; hfdst. l: 36, 37; hfdst. li: 13; Dan. hfdst. v: 2, 3, 4; Ezech. hfdst. xxvi: 7, 12; hfdst. xxvii: 1 tot einde; Zach. hfdst. ix: 3, 4; Psalm xlv: 13; Hosch. hfdst. xii: 9; Apoc. hfdst. iii: 17, 18; Lukas hfdst. xiv: 33, en elders. En dat met de armen in den geestelijken zin diegenen worden aangeduid die de erkentissen van het goede en het ware niet hebben, en die nochtans dezelve verlangen, Matth. hfdst. xi 5; Lukas hfdst. vi: 20, 21; hfdst. xiv: 21; Jes. hfdst. xiv: 30; hfdst. xxix: 19; hfdst. xli: 17, 18; Zefanja hfdst. iii: 12, 18. Al deze plaatsen zie men volgens den geestelijken zin ontvouwd in DE HEMELSE VERBORGENHEDEN n. 10227.

Over de huwelijken in den Hemel

366. Omdat de Hemel vanuit het menselijk geslacht is, en vandaar de Engelen daar van het ene en het andere geslacht zijn, en omdat het vanuit de schepping is dat de vrouw is voor den man, en de man voor de vrouw, aldus de een van den ander, en omdat aan den een en den ander die liefde is ingeboren, zo volgt dat er in de Hemelen evenzeer huwelijken zijn als op aarde. Maar de huwelijken in de Hemelen verschillen zeer van de huwelijken op aarde. In wat nu volgt zal worden gezegd hoedanig dus de huwelijken in de Hemelen zijn, en waarin zij van de huwelijken op aarde verschillen, en waarin zij daarmede overeenkomen.

367. Het huwelijk in de Hemelen is de verbinding van twee tot één gemoed; hoedanig die verbinding is, zal eerst worden ontvouwd. Het gemoed bestaat uit twee delen, waarvan het ene het verstand, het andere de wil wordt genoemd; wanneer die twee delen als één optreden, worden zij één gemoed geheten; de echtgenoot vervult daar dat deel hetwelk het verstand wordt genoemd, en de echtgenote dat deel hetwelk de wil wordt genoemd. Wanneer deze verbinding welke die van de innerlijke dingen is, nederdaalt in de lagere dingen, welke die van hun lichaam zijn, dan wordt zij doorvat en gevoeld als liefde; deze liefde is de echtelijke liefde. Uit welke dingen blijkt dat de echtelijke liefde den oorsprong ontleent aan de verbinding van twee tot één gemoed; dit wordt in den Hemel samenwoning genoemd; en er wordt gezegd dat zij niet twee zijn, maar één; weswege twee echtelieden in den Hemel niet twee, maar één Engel worden genoemd.²⁴³

368. Dat er ook een zodanige verbinding van echtgenoot en echtgenote is in de binnenste dingen, welke van de gemoederen zijn, komt vanuit de schepping zelf. De man immers wordt geboren opdat hij verstandelijk zij, aldus opdat hij vanuit het verstand denke; de vrouw echter opdat zij willijk zij, aldus vanuit den wil denke; hetgeen ook blijkt uit de neiging of de medegeboren inborst van ieder, alsmede uit den vorm. *Uit de inborst*, dat de man vanuit de rede handelt, de vrouw echter vanuit de aandoening; *uit den vorm*,

243 Dat men heden ten dage niet weet wat en vanwaar de echtelijke liefde is, n. 2727. Dat de echtelijke liefde is willen wat de ander wil, aldus wederzijds en beurtelings, n. 2731. Dat zij die in de echtelijke liefde zijn, in de binnenste dingen des levens samenwonen, n. 2732. Dat zij het één-zijn is van twee gemoederen, en zo dat zij vanuit de liefde één zijn, n. 10168, 10169. Want de liefde der gemoederen, welke de geestelijke liefde is, is het één-zijn, n. 1594, 2057, 3939, 4018, 5807, 6195, 7081 tot 7086, 7501, 10130.

dat de man van een ruwer en minder schoon aangezicht is, van een zwaardere spraak, en van een harder lichaam, de vrouw echter van een gladder en schoner aangezicht, van een teerdere spraak, en van een weker lichaam. Een eender onderscheid is er tussen het verstand en den wil, of tussen de denking en de aandoening; een eender ook tussen het ware en het goede, en een eender tussen het geloof en de liefde, want het ware en het geloof zijn des verstands, en het goede en de liefde zijn des wils. Vandaar komt het dat in het Woord onder den jongeman en den man in den geestelijken zin het verstand van het ware wordt verstaan, en onder de maagd en de vrouw de aandoening van het goede; en eveneens dat de Kerk vanwege de aandoening van het goede en het ware Vrouw wordt geheten, en eveneens Maagd, voorts dat al diegenen die in de aandoening van het goede zijn, maagden worden geheten, zoals in Apoc. XIV: 4.²⁴⁴

369. Een ieder, zowel de man als de vrouw, verheugt zich in het bezit van een verstand en een wil, maar nochtans overheerst bij den man het verstand, en overheerst bij de vrouw de wil; en de mens is volgens dat wat overheerst. In de huwelijken echter in de Hemelen is niet enige overheersing; de wil immers van de echtgenote is ook die van den echtgenoot, en het verstand van den echtgenoot is ook dat van de echtgenote, aangezien de een het liefheeft te willen en te denken zoals de ander, aldus wederzijds en beurtelings; vandaar hun verbinding tot één. Die verbinding is een daadwerkelijke verbinding; de wil immers van de echtgenote treedt binnen in het verstand van den echtgenoot, en het verstand van den echtgenoot in den wil van de echtgenote, en dit vooral wanneer zij elkander van aangezicht tot aangezicht aanzien; want, zoals boven meermalen is gezegd, er is een vergemeenschapping van de denkingen en de aandoeningen in de Hemelen, te meer van den egade met de egade, omdat zij elkander wederzijds liefhebben. Uit deze dingen kan vaststaan hoedanig de verbinding van de gemoederen is welke het huwelijk

244 Dat de jongemannen in het Woord het verstand van het ware of den inzichtsvolle betekenen, n. 7668. Mensen hebben eenzelfde betekenis, n. 158, 265, 749, 915, 1007, 2517, 3134, 3236, 4823, 9007. Dat de vrouw de aandoening van het goede en het ware is, n. 568, 3160, 6014, 7337, 8994; voorts de Kerk, n. 252, 253, 749, 770; en eveneens de echtgenote, n. 252, 253, 409, 749, 770; met welk verschil, n. 915, 2517, 3236, 4510, 4822. Dat Echtgenoot en Echtgenote in den hoogsten zin wordt gezegd van den Heer en van Zijn verbinding met den Hemel en de Kerk, n. 7022. Dat de maagd de aandoening van het goede betekent, n. 3067, 3110, 3179, 3189, 6731, 6742; en eveneens de Kerk, n. 2362, 3081, 3963, 4638, 6729, 6775, 6778.

maakt en de echtelijke liefde voortbrengt in de Hemelen, namelijk dat zij deze is dat de een wil dat zijn dingen van den ander zijn, en zo wederkerig.

370. Het werd mij door de Engelen gezegd dat voorzoveel als twee echtelieden in een zodanige verbinding zijn, zij voor zoveel in de echtelijke liefde zijn, en tegelijk voor zoveel in het inzicht, de wijsheid, en de gelukzaligheid, ter oorzaak hiervan dat het Goddelijk Ware en het Goddelijk Goede, vanuit welke alle inzicht, wijsheid, en gelukzaligheid is, voornamelijk invloet in de echtelijke liefde; bijgevolg dat de echtelijke liefde het vlak zelf is van den Goddelijken invloed, omdat zij tegelijk het huwelijk van het ware en het goede is; want zoals de verbinding van het verstand en den wil is, aldus is eveneens de verbinding van het ware en het goede, aangezien het verstand het Goddelijk Ware opneemt, en ook vanuit de ware dingen wordt gevormd, en de wil het Goddelijk Goede opneemt, en eveneens vanuit de goede dingen wordt gevormd; dat immers wat de mens wil, is voor hem het goede, en dat wat hij verstaat, is voor hem het ware. Vandaar komt het dat het hetzelfde is of gij zegt de verbinding van het verstand en den wil, dan wel of gij zegt de verbinding van het ware en het goede. De verbinding van het ware en het goede maakt den Engel, en eveneens zijn inzicht, wijsheid, en gelukzaligheid; de Engel is immers zodanig als het goede bij hem is verbonden met het ware, en het ware met het goede; of, wat hetzelfde is, de Engel is zodanig als bij hem de liefde is verbonden met het geloof, en het geloof is verbonden met de liefde.

371. Dat het uit den Heer voortgaande Goddelijke voornamelijk invloet in de echtelijke liefde, komt omdat de echtelijke liefde nederdaalt vanuit de verbinding van het goede en het ware, want, zoals boven is gezegd, het is hetzelfde of gij zegt de verbinding van het verstand en den wil, dan wel de verbinding van het goede en het ware. De verbinding van het goede en het ware ontleent den oorsprong aan de Goddelijke Liefde des Heren jegens allen die in de Hemelen zijn, en op aarde. Vanuit de Goddelijke Liefde gaat het Goddelijk Goede voort, en het Goddelijk Goede wordt door de Engelen en door de mensen opgenomen in de Goddelijke ware dingen; het allene receptakel van het goede is het ware; weswege door niemand iets uit den Heer en vanuit den Hemel kan worden opgenomen die niet in de ware dingen is. Voor zoveel als dus de ware dingen bij den mens verbonden zijn met het goede, is de mens verbonden met den Heer en met den Hemel. Daarvandaan nu is de oorsprong zelf der echtelijke liefde, weswege zij het vlak zelf van den Goddelijken invloed is. Vandaar komt het dat de verbinding van het goede en het ware in de Hemelen het hemels huwelijk wordt geheten, en dat de Hemel in het Woord met een huwelijk wordt vergeleken, en eveneens een huwelijk

wordt geheten; en dat de Heer Bruidegom en Echtgenoot wordt geheten, en de Hemel met de Kerk de Bruid, en eveneens Echtgenote.²⁴⁵

372. Het bij den Engel en den mens verbonden goede en ware zijn niet twee maar één, aangezien dan het goede is van het ware en het ware van het goede. Het is met deze verbinding zo gesteld als wanneer de mens denkt wat hij wil en wil wat hij denkt; dan maken de denking en de wil één, aldus één gemoed; de denking immers vormt of vertoont in vorm dat wat de wil wil, en de wil maakt het verkwikkelijk. Vandaar komt het eveneens dat twee echtelieden in den Hemel niet twee, maar één Engel worden geheten. Dit is het eveneens wat wordt verstaan onder des Heren woorden: *Hebt gij niet gelezen dat Hij Die van den beginne heeft gemaakt, ze man en vrouw heeft gemaakt; en heeft gezegd: Deswege zal de mens vader en moeder verlaten, en zijn echtgenote aankleven, en die twee zullen tot één vlees zijn; en daarom zijn zij niet langer twee, maar één vlees; hetgeen dan God heeft verbonden, scheidde de mens niet. Niet allen vatten dit woord, maar zij wien het gegeven is*, Matth. XIX: 4, 5, 6, II; Markus X: 6, 7, 8, 9; Gen. II: 24. Hier wordt het hemels huwelijk beschreven, waarin de Engelen zijn, en tegelijk het huwelijk van het goede en het ware; en daaronder dat de mens niet scheidde hetgeen God heeft verbonden, wordt verstaan dat het goede niet moet worden gescheiden van het ware.

373. Uit deze dingen kan men nu zien waarvandaan de waarlijk echtelijke liefde is, namelijk dat zij eerst wordt gevormd in de gemoederen van hen die in het huwelijk zijn, en dat zij daaruit nederdaalt en wordt afgeleid in het lichaam, en daar wordt doorvat en gevoeld als liefde; al wat immers in het lichaam wordt gevoeld en doorvat, trekt den oorsprong vanuit het geestelijke ervan, aangezien het trekt vanuit het verstand en den wil; het verstand en de wil maken den geestelijken mens. Al wat uit den geestelijken mens in

245 Dat de waarlijk echtelijke liefde den oorsprong, de oorzaak, en het wezen ontleent aan het huwelijk van het goede en het ware, aldus dat zij is vanuit den Hemel, n. 2728, 2729. Over de engellijke geesten, die doorvatting hebben of het echtelijke er is, vanuit de idee der verbinding van het goede en het ware, n. 10756. Dat de echtelijke liefde zich geheel en al eender gedraagt zoals de verbinding van het goede en het ware, waarover n. 1904, 2173, 2429, 2503, 3101, 3102, 3155, 3179, 3180, 4358, 5407, 5835, 9206, 9495, 9637. Hoe de verbinding van het goede en het ware geschiedt, en bij wie, n. 3834, 4096, 4097, 4301, 4345, 4353, 4364, 4368, 5365, 7623 tot 7627, 9258. Dat niet wordt geweten wat de waarlijk echtelijke liefde is, dan alleen door hen die in het goede en het ware zijn uit den Heer, n. 10171. Dat in het Woord met het huwelijk het huwelijk van het goede en het ware wordt aangeduid, n. 3132, 4434, 4834. Dat in de waarlijk echtelijke liefde het Rijk des Heren en de Hemel is, n. 2737.

het lichaam nederdaalt, vertoont zich daar onder een andere gedaante, maar nochtans is het een eendere en eensgezinde, zoals de ziel en het lichaam, en zoals de oorzaak en de uitwerking, zoals kan vaststaan uit de dingen die in de beide artikelen over de overeenstemmingen zijn gezegd en getoond.

374. Ik heb een Engel de waarlijk echtelijke liefde en de hemelse verkwikkelijkheden ervan horen beschrijven in dier voege dat zij het Goddelijke des Heren in de Hemelen is, zijnde het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware, verenigd in twee, en wel dermate dat zij niet twee zijn, maar één. Hij zeide dat twee echtelieden in den Hemel die liefde zijn, omdat een ieder zijn goede en zijn ware is, zowel ten aanzien van het gemoed als ten aanzien van het lichaam, want het lichaam is de beeltenis van het gemoed, omdat het tot het evenbeeld ervan is gevormd. Daaruit leidde hij af dat het Goddelijke is afgebeeld in twee die in de waarlijk echtelijke liefde zijn; en dat omdat het Goddelijke is afgebeeld, de Hemel het ook is, omdat de algehele Hemel het uit den Heer voortgaande Goddelijk Goede en Goddelijk Ware is; en dat het daarvandaan is dat aan die liefde alle dingen des Hemels zijn ingeschreven, en zo vele gezegendheden en verkwikkelijkheden dat zij het getal te boven gaan; hij drukte het getal uit met een woord dat myriaden van myriaden in zich sloot. Hij was verwonderd dat de mens der Kerk niets aangaande dit weet, terwijl toch de Kerk de Hemel des Heren op aarde is, en de Hemel het huwelijk van het goede en het ware is. Hij zeide dat hij verbaasd was wanneer hij daaraan dacht dat er binnen de Kerk meer dan buiten haar echtbreuken bedreven en eveneens bevestigd worden, waarvan toch het verkwikkelijke in zich niet iets anders is in den geestelijken zin en vandaar in de geestelijke wereld dan het verkwikkelijke der liefde van het met het boze verbonden valse, welk verkwikkelijke een hels verkwikkelijke is, omdat het volslagen is tegenovergesteld aan het verkwikkelijke des Hemels, zijnde het verkwikkelijke der liefde van het met het goede verbonden ware.

375. Een ieder weet dat twee echtelieden die elkander liefhebben, innerlijk verenigd zijn, en dat het wezenlijke van het huwelijk de vereniging van de animi of van de gemoederen is; vandaar kan men eveneens weten dat hoedanig de animi of de gemoederen in zich zijn, zodanig de vereniging is, en ook zodanig de liefde tussen hen; het gemoed wordt enig en alleen vanuit de ware en de goede dingen gevormd, want alle dingen die in het heelal zijn, hebben betrekking op het goede en het ware, en eveneens op de verbinding ervan, en daarom is de vereniging der gemoederen geheel en al zodanig als de ware en de goede dingen vanuit welke zij gevormd zijn, bijgevolg dat de vereniging van de gemoederen die gevormd zijn vanuit de echte ware en goede dingen,

de volmaaktste is. Men moet weten dat niet iets elkander wederzijds meer liefheeft dan het ware en het goede, weswege vanuit die liefde de waarlijk echtelijke liefde nederdaalt.²⁴⁶ Het valse en het boze hebben elkander eveneens lief, maar deze liefde wordt daarna in een hel verkeerd.

376. Uit de dingen die nu over den oorsprong der echtelijke liefde zijn gezegd, kan men opmaken wie in de echtelijke liefde zijn, en wie niet; dat diegenen in de echtelijke liefde zijn die vanuit de Goddelijke ware dingen in het Goddelijk Goede zijn; en dat de echtelijke liefde voor zoveel echt is als de ware dingen die met het goede worden verbonden, meer echt zijn. En omdat al het goede dat met de ware dingen wordt verbonden uit den Heer is, zo volgt dat niemand in de waarlijk echtelijke liefde kan zijn indien hij niet den Heer en Zijn Goddelijke erkent, want zonder die erkenning kan de Heer niet invloeden en verbonden worden met de ware dingen die bij den mens zijn.

377. Uit deze dingen blijkt dat diegenen niet in de echtelijke liefde zijn die in de valse dingen zijn, en geheel en al niet zij die in de valse dingen vanuit het boze zijn. Bij hen die in het boze zijn en daaruit in de valse dingen, zijn ook de innerlijke dingen, welke des gemoeds zijn, toegesloten; weswege daarin niet enige oorsprong der echtelijke liefde kan zijn, maar beneden die innerlijke dingen in den uitwendiger of natuurlijken mens, gescheiden van den inwendigen, is er een verbinding van het valse en het boze, welke verbinding het helse huwelijk wordt genoemd. Het werd gegeven te zien hoedanig het huwelijk is tussen hen die in de valse dingen van het boze zijn, hetwelk het helse huwelijk wordt genoemd; zij spreken samen met elkander, en worden eveneens vanuit het wulpse verbonden, maar innerlijk blaken zij van dodelijken haat tegen elkander, welke haat zo groot is dat hij niet kan worden beschreven.

378. Er bestaat ook geen echtelijke liefde tussen twee die van verschillenden godsdienst zijn, aangezien het ware van den een niet samenstemt met het goede van den ander, en twee niet eendere en niet samenstemmende

246 Dat alle dingen in het heelal, zowel in den Hemel als in de wereld, betrekking hebben op het goede en het ware, n. 2451, 3166, 4390, 4409, 5232, 7256, 10122. En op de verbinding van het ene en het andere, n. 10555. Dat er tussen het goede en het ware een huwelijk is, n. 1904, 2173, 2503. Dat het goede het ware liefheeft en vanuit liefde hetzelfde verlangt, en de verbinding ervan met zich, en dat zij vandaar in het voortdurend streven naar verbinding zijn, n. 9206, 9207, 9495. Dat het leven van het ware is vanuit het goede, n. 1589, 1997, 2579, 4070, 4096, 4097, 4736, 4757, 4884, 5147, 9667. Dat het ware de vorm van het goede is, n. 3049, 3180, 4574, 9154. Dat het ware ten opzichte van het goede is zoals water ten opzichte van brood, n. 4976.

dingen kunnen niet één gemoed vanuit twee gemoederen maken, weswege de oorsprong van hun liefde niet iets vanuit het geestelijke trekt. Indien zij samenwonen en samenstemmen, is het alleen vanuit natuurlijke oorzaken.²⁴⁷ Vanwege deze oorzaak worden in de Hemelen huwelijken alleen gesloten met hen die binnen een gezelschap zijn, omdat zij in een eender goede en ware zijn, niet echter met hen die buiten het gezelschap zijn. Dat allen die daar binnen een gezelschap zijn, in een eender goede en ware zijn, en verschillen van hen die buiten hetzelfde zijn, zie men boven in n. 41 en vervolg. Dit werd eveneens bij de Israëlietische natie daarmede uitgebeeld dat huwelijken werden aangegaan binnen de stammen, en in het bijzonder binnen de familiën, en niet buiten dezelve.

379. De waarlijk echtelijke liefde is ook niet bestaanbaar tussen één echtgenoot en meerdere vrouwen-echtgenoten; dit immers vernietigt den geestelijken oorsprong ervan, welke is dat vanuit twee één gemoed wordt gevormd; deswege vernietigt het de innerlijke verbinding, zijnde die van het goede en het ware, en deze is het vanuit welke het wezen zelf dier liefde is. Een huwelijk met meerdere dan met éne is zoals een verstand verdeeld in meerdere willen, en zoals een mens die niet één maar meerdere Kerken is toegedaan; zo immers wordt zijn geloof uiteengetrokken totdat het er geen wordt. De Engelen zeggen dat meerdere vrouwen trouwen geheel en al tegen de Goddelijke Orde is, en dat zij dit vanuit verscheidene oorzaken weten, en eveneens hieruit dat zij, zodra zij over een huwelijk met meerdere denken, worden vervreemd van de inwendige gezegendheid en de hemelse gelukzaligheid, en dat zij dan als het ware dronken worden, omdat bij hen het goede van zijn ware wordt ontbonden; en omdat de innerlijke dingen die van hun gemoed zijn, tengevolge van de allene denking met enige bedoeling in zulk een staat komen, doorvatten zij helder dat een huwelijk met meerdere dan met éne hun inwendige sluit, en maakt dat in de plaats van de echtelijke liefde de liefde der wulpsheid zich binnendringt, welke liefde wegleidt van den Hemel.²⁴⁸ Zij

247 Dat huwelijken tussen hen die van verschillenden godsdienst zijn, ongeoorloofd zijn, ter oorzaak van de niet-verbinding van een eender goede en ware in de innerlijke dingen, n. 8998.

248 Dat aangezien de echtgenoot en de echtgenote één zullen zijn, en zij zullen samenwonen in het binnenste des levens, en omdat zij samen één Engel in den Hemel maken, derhalve de waarlijk echtelijke liefde niet bestaanbaar is tussen één echtgenoot en meerdere vrouwen-echtgenoten, n. 1907, 2740. Dat meerdere vrouwen tegelijk trouwen tegen de Goddelijke Orde is, n. 10835. Dat er geen huwelijk is tenzij van één echtgenoot en één echtgenote, wordt helder doorvat door hen die in het Hemels Rijk des Heren zijn, n.

zeiden verder dat de mens dit bezwaarlijk begrijpt, omdat het er weinigen zijn die in de echte echtelijke liefde zijn; en zij die niet daarin zijn, weten in het geheel niets aangaande het innerlijk verkwikkelijke hetwelk in die liefde is gelegen, maar alleen aangaande het verkwikkelijke der wulpsheid, welk verkwikkelijke na een korte samenwoning in een onverkwikkelijke wordt verkeerd. Doch het verkwikkelijke der waarlijk echtelijke liefde duurt niet alleen voort tot den ouderdom in de wereld, maar wordt ook het verkwikkelijke des Hemels na het overlijden, en dan met een innerlijk verkwikkelijke gevuld, hetwelk tot in het eeuwige wordt vervolmaakt. Zij zeiden ook dat de gezegdheden der waarlijk echtelijke liefde tot verscheidene duizenden kunnen worden opgesomd, waarvan er zelfs niet één aan den mens bekend is, noch met het verstand kan worden begrepen door iemand die niet in het huwelijk van het goede en het ware is uit den Heer.

380. De liefde van de heerschappij van den een over den ander neemt de echtelijke liefde en het hemels verkwikkelijke ervan geheel en al weg, want, zoals boven is gezegd, de echtelijke liefde en het verkwikkelijke ervan bestaat daarin dat de wil van den een die van den ander is, en dit wederzijds en beurtelings; dit wordt door de liefde van de heerschappij in het huwelijk vernietigd, want hij die heerst wil dat zijn wil alleen in den ander is, en wederkerig de wil van den ander in hemzelf er geen; vandaar is er niet het wederzijdse, bijgevolg geen vergemeenschapping van enige liefde en het verkwikkelijke ervan met den ander, en beurtelings, welke vergemeenschapping toch en de verbinding daaruit de innerlijke verkwikkelijkheid zelf is, welke de gezegtheid wordt genoemd, in het huwelijk. De liefde van de heerschappij blust deze gezegtheid en met haar al het hemelse en geestelijke van die liefde geheel en al uit, en wel dermate dat men niet weet dat het er is; en indien ervan werd gesproken zou het voor zo minderwaardig worden gehouden dat men bij het vermelden alleen al van de gezegtheid daaruit of zou lachen of vertoornen. Wanneer de een wil of liefheeft wat de ander wil of liefheeft, dan heeft de een en de ander het vrije, want al het vrije is der liefde; doch geen heeft het vrije waar heerschappij is; de een is knecht, hij die heerst eveneens, omdat hij wordt

865, 3246, 9002, 10172; de oorzaak hiervan is deze dat de Engelen daar in het huwelijk van het goede en het ware zijn, n. 3246. Dat het aan de Israëlietische natie was toegestaan om meerdere vrouwen te trouwen en aan de vrouwen-echtgenoten bijwonen toe te voegen, niet echter aan de Christenen; de oorzaak hiervan was deze dat die natie in uitwendige dingen zonder inwendige dingen was; de Christenen kunnen echter in de inwendige dingen zijn, aldus in het huwelijk van het goede en het ware, n. 3246, 4837, 8809.

geleid door de begeerte van heersen zoals een knecht. Maar dit begrijpt diegene in het geheel niet die niet weet wat het vrije der hemelse liefde is. Doch nochtans kan men vanuit de dingen die boven aangaande den oorsprong en het wezen der echtelijke liefde zijn gezegd, weten dat de gemoederen voor zoveel als de heerschappij binnentreedt, niet verbonden maar verdeeld worden; de heerschappij onderjukt, en het onderjunkte gemoed is of van geen wil, of van een tegenovergestelden wil; indien het van geen wil is, is het eveneens van geen liefde; indien het van een tegenovergestelden wil is, zo is er haat in plaats van liefde. De innerlijke dingen van hen die in zulk een huwelijk leven, botsen en strijden tegen elkander over en weer, zoals twee tegenovergestelden onderling plegen te doen, hoezeer ook de uiterlijke dingen teruggehouden en gestuit worden terwille van de kalmte; de botsing en de strijd van hun innerlijke dingen onthult zich na den dood; meestal komen zij samen en dan vechten zij met elkander zoals vijanden, en verscheuren elkander over en weer; dan handelen zij immers volgens den staat van hun innerlijke dingen. Het is mij enige malen gegeven hun gevechten en verscheuringen te zien, en van sommigen waren zij vol wraaknemingen en woestheden. De innerlijke dingen immers van een ieder worden in het andere leven in het vrije gebracht; en zij worden niet langer door de uitwendige dingen gedwongen vanwege oorzaken in de wereld; een ieder immers is dan zodanig als hij innerlijk is.

381. Er bestaat bij sommigen een zeker iets dat op echtelijke liefde lijkt, maar nochtans de echtelijke liefde niet is, indien zij niet in de liefde van het goede en het ware zijn; het is een liefde die zoals echtelijk verschijnt vanwege verscheidene oorzaken, namelijk om thuis gediend te worden, om in onbezorgdheid te zijn, of in kalmte, of in lediggang, of om bediend te worden wanneer zij niet gezond meer zijn en oud worden, of om de zorg voor de kinderen, die zij liefhebben; bij sommigen is het een dwang uit vrees voor hun egade, voor het verlies van den goeden naam, voor kwade dingen, bij sommigen is het het wulpse hetwelk zulks teweegbrengt. De echtelijke liefde verschilt ook bij de echtelieden; bij den een kan er meer of minder van haar zijn, bij den ander slechts weinig of niets; en omdat zij verschilt, kan er voor den een de Hemel zijn, voor den ander de hel.

382. De echte echtelijke liefde is in den binnensten Hemel, omdat de Engelen daar in het huwelijk van het goede en het ware zijn, en eveneens in de onschuld. De Engelen van de lagere Hemelen zijn ook in de echtelijke liefde, maar voor zoveel als zij in de onschuld zijn, want de echtelijke liefde is in zich beschouwd de staat der onschuld, weswege tussen echtelieden die in de echtelijke liefde zijn, de hemelse verkwikkelijke dingen zijn; voor hun animus zijn

er bijna eendere spelen der onschuld zoals tussen kleine kinderen, want er is niets dat niet hun gemoederen verkwikt de Hemel immers met zijn vreugde vloeit in de afzonderlijke dingen van hun leven in; weswege de echtelijke liefde in den Hemel door de schoonste dingen wordt uitgebeeld. Ik heb haar zien uitgebeeld door een maagd van niet uit te drukken schoonheid, gegord met een blanke wolk. Er werd gezegd dat de Engelen in den Hemel vanuit de echtelijke liefde alle schoonheid hebben; de aandoeningen en de denkingen vanuit dezelve worden uitgebeeld door diamanten aura's welke als het ware van pyropen en robijnen flonkeren, en dit met verrukkingen die de innerlijke dingen der gemoederen aandoen. In één woord, in de echtelijke liefde beeldt zich de Hemel uit, omdat de Hemel bij de Engelen de verbinding van het goede en het ware is, en deze verbinding de echtelijke liefde maakt.

382 [a]. De huwelijken in de Hemelen verschillen hierin van de huwelijken op aarde, dat de huwelijken op aarde bovendien zijn terwille van de voortplanting van kroost, niet echter in de Hemelen; in de plaats van die voortplanting is in de Hemelen de voortplanting van het goede en het ware; dat deze voortplanting in de plaats van gene is, komt omdat hun huwelijk het huwelijk van het goede en het ware is, zoals boven is getoond, en in dat huwelijk het goede en het ware en de verbinding ervan boven alle dingen wordt geliefd; derhalve zijn het deze welke vanuit de huwelijken in de Hemelen worden voortgeplant. Vandaar komt het dat met de geboorten en de verwekkingen in het Woord geestelijke geboorten en verwekkingen worden aangeduid, zijnde die van het goede en het ware; met de moeder en den vader het met het goede verbonden ware hetwelk voortplant; met de zonen en de dochters de ware en de goede dingen die worden voortgeplant, en met de schoonzonen en de schoondochters de verbindingen van deze, en zo voort.²⁴⁹ Uit deze dingen blijkt dat de

249 Dat de ontvangnissen, de baringen, de geboorten, en de verwekkingen zulke dingen geestelijk betekenen, zijnde die van het goede en het ware, of der liefde en des geloofs, n. 613, 1145, 1755, 2020, 2584, 3860, 3868, 4070, 4668, 6239, 8042, 9325, 10249. Dat vandaar de verwekking en de geboorte de wederverwekking en de wedergeboorte door het geloof en de liefde betekenen, n. 5160, 5598, 9042, 9845. Dat de moeder de Kerk betekent ten aanzien van het ware, aldus eveneens het ware der Kerk; de vader de Kerk ten aanzien van het goede, aldus eveneens het goede der Kerk, n. 2691, 2717, 3703, 5581, 8897. Dat de zonen de aandoeningen van het ware betekenen, aldus de ware dingen, n. 489, 491, 533, 2623, 3373, 4257, 8649, 9807. Dat de dochters de aandoeningen van het goede zijn, aldus de goede dingen, n. 489, 490, 491, 2362, 3963, 6729, 6775, 6778, 9055. Dat de schoonzoon het aan de aandoening van het goede vergezelschapte ware betekent, n. 2389. Dat de schoondochter het aan zijn ware vergezelschapte goede betekent, n. 4843.

huwelijken in de Hemelen niet zijn zoals de huwelijken op aarde; in de Hemelen zijn geestelijke bruiloften, welke niet bruiloften moeten worden genoemd, maar verbindingen der gemoederen vanuit het huwelijk van het goede en het ware; op aarde echter zijn bruiloften, omdat zij niet alleen des geestes, maar ook des vlezes zijn. En omdat er geen bruiloften in de Hemelen zijn, worden derhalve twee echtelieden daar niet echtgenoot en echtgenote geheten, maar de egade van den ander wordt vanuit de engellijke idee der verbinding van twee gemoederen tot één, met een woord genoemd dat elkanders wederhelft betekent. Uit deze dingen kan men weten hoe des Heren woorden moeten worden verstaan aangaande de bruiloften, Lukas xx: 35, 36.

383. Het is eveneens gegeven te zien hoe de huwelijken in de Hemelen worden gesloten; overal in den Hemel worden de eenderen vergezelschaft, en zij die oneender zijn, gezelschappelijk ontbonden; vandaar bestaat ieder gezelschap des Hemels uit eenderen; de eenderen worden tot eenderen gevoerd niet vanuit zich maar vanuit den Heer; men zie boven n. 41, 43, 44 en vervolg; desgelijks de egade tot de egade, wier gemoederen tot één kunnen worden verbonden; weswege zij elkander bij den eersten aanblik op binnenste wijze liefhebben, en elkander als echtelieden zien, en een huwelijk aangaan. Vandaar komt het dat alle huwelijken des Hemels vanuit den allenen Heer zijn. Zij vieren ook feest, hetgeen in een samenkomen van verscheidenen plaats vindt. De feestelijkheden verschillen in de gezelschappen.

384. Omdat de huwelijken op aarde de kweekplaatsen van het menselijk geslacht en eveneens van de Engelen des Hemels zijn, want de Hemel is, zoals boven in het desbetreffende artikel is getoond vanuit het menselijk geslacht, voorts omdat zij vanuit geestelijken oorsprong zijn, namelijk vanuit het huwelijk van het goede en het ware, en het Goddelijke des Heren in die liefde voornamelijk invloeit, zijn zij derhalve hoogst heilig voor de Engelen des Hemels; en andersom worden de echtbreuken, omdat zij tegen de echtelijk liefde indruisen, door hen als profaan beschouwd; want zoals de Engelen in de huwelijken het huwelijk van het goede en het ware beschouwen, zijnde de Hemel, aldus beschouwen zij in de echtbreuken het huwelijk van het valse en het boze, zijnde de hel; weswege zij zich als zij slechts het woord echtbreuk horen noemen, afkeren. Hetgeen ook de oorzaak is dat voor den mens wanneer hij echtbreuk begaat vanuit het verkwikkelijke, de Hemel wordt gesloten; wanneer deze gesloten is, erkent hij niet langer het Goddelijke, noch

iets van het geloof der Kerk.²⁵⁰ Dat allen die in de hel zijn, tegen de echtelijke liefde zijn, is te doorvatten gegeven vanuit de sfeer die daarvan uitwasemt, welke sfeer als het ware een voortdurend streven was om de huwelijken te ontbinden en te schenden. Waaruit bleek dat het regerend verkwikkelijke in de hel het verkwikkelijke der echtbreuk is, en dat het verkwikkelijke der echtbreuk eveneens het verkwikkelijke is van de verbinding van het goede en het ware te vernietigen, welke verbinding den Hemel maakt. Daaruit volgt dat het verkwikkelijke der echtbreuk een hels verkwikkelijke is, geheel en al tegengesteld aan het verkwikkelijke van het huwelijk, zijnde het hemels verkwikkelijke.

385. Er waren zekere geesten die krachtens een in het leven des lichaams aangenomen gewoonte mij met een speciale bedrevenheid bestookten, en dit door een heel zachten, als het ware golvenden invloed, zodanig als deze van rechtschapen geesten pleegt te zijn, maar het werd doorvat dat in hen geslepenheden en eendere dingen waren om te vangen en te bedriegen. Ten slotte sprak ik met een van hen, die, naar mij werd gezegd, een legeraanvoerder was geweest toen hij in de wereld leefde. En omdat ik doorvatte dat in de ideeën van zijn denking het wulpse was, sprak ik met hem over het huwelijk, in een geestelijke spraak met uitbeeldende dingen, welke ten volle de gevoelens uitdrukt, en verscheidene in één ogenblik. Hij zeide dat hij in het leven van het lichaam echtbreuken voor niets had geacht. Maar het werd gegeven om tot hem te zeggen dat echtbreuken schandelijk zijn, hoewel zij voor hen die zodanig zijn, vanuit het verkwikkelijke hetwelk zij daarin vinden, en vanuit de overreding daaruit, verschijnen alsof zij niet zodanig zijn, ja zelfs dat zij geoorloofd zijn. Hetgeen hij ook hieruit kon weten, dat de huwelijken de kweekplaatsen van het menselijk geslacht zijn, en vandaar ook de kweekplaatsen van het hemels Rijk, en dat zij daarom nooit geschonden, maar heilig gehouden moeten worden; voorts hieruit dat hij moest weten, omdat hij in het andere leven is, en in een staat van doorvatting, dat de echtelijke liefde uit den Heer door den Hemel nederdaalt, en dat uit die liefde als uit een

250 Dat de echtbreuken profaan zijn, n. 9961, 10174. Dat voor de echtbrekers de Hemel wordt gesloten, n. 2750. Dat zij die een, verkwikkelijke in echtbreuken gewaar werden, niet in den Hemel kunnen komen, n. 539, 2733, 2747, 2748, 2749, 2751, 10175. Dat echtbrekers onbarmhartig, en zonder godsdienstige zijn, n. 824, 2747, 2748. Dat de ideeën der echtbrekers vuil zijn, n. 2747, 2748. Dat zij in het andere leven vuilnissen liefhebben, en in zodanige hellen zijn, n. 2755, 5394, 5722. Dat met de echtbreuken in het Woord de schendingen van het goede worden aangeduid, en met de hoererijen de verdraaiingen van het ware, n. 2466, 2729, 3399, 4865, 8904, 10648.

ouder de wederzijdse liefde wordt afgeleid, welke het firmament des Hemels is; en hieruit dat de echtbrekers als zij slechts tot de hemelse gezelschappen naderen, hun eigen kwalijkriekendheid ruiken, en zich vandaar halsoverkop naar de hel storten. Ten minste zou hij hebben kunnen weten dat huwelijken schenden tegen de Goddelijke wetten is, en tegen de burgerlijke wetten van alle koninkrijken, voorts tegen het echte schijnsel der rede, omdat het zowel tegen de Goddelijke als tegen de menselijke orde is, behalve meer dingen. Maar hij antwoordde dat hij zulke dingen niet had gedacht in het leven van het lichaam. Hij wilde daarover redeneren of het aldus was, maar er werd tot hem gezegd dat de waarheid geen redeneringen toelaat; zij nemen immers de verkwikkelijke dingen, aldus de boze en de valse dingen, in bescherming; en dat hij eerst moet denken over de dingen die gezegd waren, omdat het ware dingen zijn. Of ook vanuit dat beginsel hetwelk overbekend in de wereld is, namelijk dat niemand den ander datgene moet aandoen wat hij niet zou willen dat de ander hem aandoet; en indien iemand zo zijn eigen echtgenote, gesteld dat hij haar had liefgehad, hetgeen in den aanvang van elk huwelijk geschiedt, op zulk een wijze zou hebben bedrogen, zou hij dan niet, als hij in een staat van ontsteking daarover was, indien hij vanuit dien staat sprak, zelf de echtbreuken eveneens hebben verfoeid, en zich dan, omdat hij sterk in vernuft is, meer dan de anderen daartegen hebben bevestigd, dermate dat hij ze tot de hel zou hebben verdoemd?

386. Mij werd getoond hoe de verkwikkelijke dingen der echtelijke liefde tot den Hemel voortschrijden, en de verkwikkelijke dingen der echtbreuk tot de hel. De voortschrijding van de verkwikkelijke dingen der echtelijke liefde naar den Hemel was er een in aanhoudend meer gezegendheden en gelukzaligheden, tot aan ontelbare en onuitsprekelijke toe, en hoe innerlijker de voortschrijding, in des te ontelbaardere en onuitsprekelijker, tot aan de gezegendheden en gelukzaligheden zelf van den binnensten Hemel of van den Hemel ader onschuld toe, en dit door het allergrootste vrije; al het vrije immers is vanuit de liefde, aldus het allergrootste vrije vanuit de echtelijke liefde, zijnde de hemelse liefde zelf. De voortschrijding echter van de echtbreuk was er een naar de hel, en bij graden tot de laagste, waar niets anders dan het afgrijselijke en het huiveringwekkende is. Zodanig lot wacht de echtbrekers na hun leven in de wereld. Onder echtbrekers worden diegenen verstaan die het verkwikkelijke in de echtbreuken en niet het verkwikkelijke in de huwelijken gewaarworden.

Over de functies der Engelen in den Hemel

387. De functies in de Hemelen kunnen niet opgesomd, noch in het bijzonder beschreven worden, maar er kan slechts iets daarover in het algemeen worden gezegd, want zij zijn talloos, en eveneens volgens de ambten der gezelschappen verschillende; ieder gezelschap immers vervult zijn speciaal ambt, want zoals de gezelschappen zijn onderscheiden volgens de goede dingen, men zie boven n. 41, aldus zijn zij het volgens de nutten, aangezien de goede dingen bij allen in de Hemelen goede dingen in de daad zijn, welke dingen nutten zijn. Een ieder daar betracht een nut, want het Rijk des Heren is het Rijk der nutten.²⁵¹

388. Er zijn in de Hemelen zoals op aarde verscheidene beheringen, want er zijn kerkelijke dingen, er zijn burgerlijke dingen, en er zijn huiselijke aangelegenheden. Dat er kerkelijke dingen zijn, staat vast uit de dingen die boven aangaande den Goddelijken Eredienst, n. 221 tot 227, zijn gezegd en getoond; dat er burgerlijke dingen zijn, staat vast uit de dingen die aangaande de Regeringen in den Hemel zijn gezegd en getoond, n. 213 tot 220; en dat er huiselijke aangelegenheden zijn, uit de dingen die aangaande de woningen en verblijven der Engelen zijn gezegd en getoond, n. 183 tot 190; en aangaande de huwelijken in den Hemel, n. 366 tot 386. Daaruit blijkt dat de functies en de beheringen binnen ieder hemels gezelschap er verscheidene zijn.

389. Alle dingen in de Hemelen zijn volgens de Goddelijke Orde ingericht, welke orde overal door beheringen wordt overwaakt door de Engelen, door de wijzere de dingen die van het gemene goede of nut zijn, door de minder wijze die welke van het bijzondere goede of nut zijn, en zo voort. Die dingen zijn aan elkander ondergeordend, geheel en al zoals in de Goddelijke Orde de nutten aan elkander zijn ondergeordend. Vandaar eveneens is aan iedere functie een waardigheid verbonden volgens de waardigheid van het nut. Doch nochtans eist de Engel de waardigheid niet voor zich op, maar geeft haar geheel aan het nut, en omdat het nut het goede is dat hij betracht, en al het goede uit den Heer is, geeft hij haar derhalve geheel aan den Heer;

251 Dat het Rijk des Heren het Rijk der nutten is, n. 453, 696, 1103, 3645, 4054, 7038. Dat den Heer dienen is nutten betrachten, n. 7038. Dat allen in het andere leven nutten moeten betrachten, n. 1103. Dat ook de bozen en de helsen het moeten doen, maar hoe, n. 696. Dat allen zodanig zijn als de nutten die zij betrachten, n. 4054, 6815; toegelicht, n. 7038. Dat het engellijk gezegende bestaat in de goede dingen der naastenliefde, aldus in het betrachten van nutten, n. 454.

weswege hij die denkt over de eer voor zich en daaruit voor het nut, en niet voor het nut en daaruit voor zich, niet enig ambt in den Hemel kan vervullen, omdat hij achterwaarts van den Heer af schouwt, zich in de eerste plaats en het nut in de tweede. Wanneer er wordt gezegd nut, wordt ook de Heer verstaan, omdat, zoals vlak boven is gezegd, het nut het goede is, en het goede is uit den Heer.

390. Uit deze dingen kan men opmaken hoedanig de onderordeningen in de Hemelen zijn, namelijk dat zoals iemand het nut liefheeft, waardeert, en eert, hij aldus eveneens den persoon liefheeft, waardeert, en eert, aan wien dat nut is verbonden; en eveneens dat de persoon voor zoveel wordt geliefd, gewaardeerd, en geëerd, als hij het nut niet aan zich maar aan den Heer toekent; voor zoveel immers is hij wijs, en voor zoveel betracht hij de nutten die hij betracht, vanuit het goede. De geestelijke liefde, waardering, en eer is ook niets anders dan de liefde, de waardering, en de eer van het nut in den persoon, en de eer van den persoon vanuit het nut, en niet die van het nut vanuit den persoon. Wie ook de mensen vanuit het geestelijk ware beschouwt, beschouwt ze ook niet anders, want hij ziet den enen mens eender aan den anderen, hetzij hij in een grote waardigheid is, hetzij in een kleine, maar het verschil alleen in de wijsheid, en de wijsheid is het nut liefhebben, aldus het goede van den medeburger, van het gezelschap, van het vaderland, en van de Kerk. Hierin bestaat ook de liefde tot den Heer, omdat uit den Heer al het goede is dat het goede des nuts is; en eveneens de liefde jegens den naaste, omdat de naaste het goede is dat men lief moet hebben in den medeburger, het gezelschap, het vaderland, en de Kerk, en dat men aan dezelve moet betonen.²⁵²

391. Alle gezelschappen in de Hemelen zijn onderscheiden volgens de nutten, aangezien zij onderscheiden zijn volgens de goede dingen, zoals boven in n. 41 en vervolg is gezegd; en de goede dingen zijn goede dingen met de daad of

252 Dat den naaste liefhebben niet is den persoon liefhebben, maar dat wat bij hem is vanuit hetwelk hij is, n. 5025, 10336. Dat zij die den persoon liefhebben, en niet dat wat bij hem is vanuit hetwelk hij is, evenzeer den boze als den goede liefhebben, n. 3820; en dat zij evenzeer den bozen als den goeden weldoen, terwijl toch den bozen weldoen is den goeden boosdoen, hetgeen niet is den naaste liefhebben, n. 3820, 6703, 8120. De rechter die de bozen straft opdat zij worden verbeterd, en opdat de goeden niet door hen worden besmet en gekwetst, heeft den naaste lief, n. 3820, 8120, 8121. Dat elk mens en het gezelschap, voorts het vaderland en de Kerk, en in den universelen zin het Rijk des Heren de naaste zijn, en dat hun weldoen vanuit de liefde van het goede volgens het hoedanige van hun staat is den naaste liefhebben; aldus is het goede van hen waarvoor men zorg moet dragen, de naaste, n. 6818 tot 6824, 8123.

de goede dingen der naastenliefde, welke de nutten zijn. Er zijn gezelschappen welker functies het zijn zorg te dragen voor de kleine kinderen; er zijn andere gezelschappen welker functies het zijn hen wanneer zij opgroeien, te onderrichten en op te voeden; er zijn andere welke de knapen en de meisjes die van een goede inborst zijn vanwege de opvoeding in de wereld, en vandaar in den Hemel komen, eender onderrichten en opvoeden. Er zijn andere welke de goede eenvoudigen uit de Christelijke wereld leren en op den weg tot den Hemel leiden; er zijn andere welke eender verschillende natiën leren en leiden; er zijn andere welke de nieuweling-geesten, zijnde diegenen die pas uit de wereld komen, beschermen tegen de bestokingen door de boze geesten; er zijn er eveneens die aanwezig zijn voor hen die in de lagere aarde zijn; en eveneens zijn er die aanwezig zijn voor hen die in de hellen zijn en het zo regelen dat zij elkander over en weer niet buiten de voorgeschreven grenzen pijnigen; ook zijn er die aanwezig zijn voor hen die vanuit de doden worden opgewekt. In het algemeen worden de Engelen van ieder gezelschap tot de mensen gezonden om hen te behoeden, en af te leiden van boze aandoeningen en de denkingen daaruit, en goede aandoeningen in te blazen voor zoveel als zij vanuit het vrije opnemen, door welke zij de daden of de werken der mensen ook regeren door, zoveel als mogelijk is, de boze bedoelingen te verwijderen. De Engelen wonen wanneer zij bij den mens zijn, als het ware in hun aandoeningen, en dicht bij den mens voor zoveel als deze in het goede vanuit de ware dingen is, verderaf echter voor zoveel als hij met het leven daarvan afstaat.²⁵³ Maar al deze functies der Engelen zijn de functies des Heren door de Engelen, want de Engelen vervullen dezelve niet vanuit zich maar vanuit den Heer. Vandaar komt het dat onder de Engelen in het Woord in den inwendigen zin ervan niet de Engelen worden verstaan, maar iets van den Heer; en vandaar komt het dat de Engelen in het Woord goden worden geheten.²⁵⁴

253 Over de Engelen bij de kleine kinderen, en daarna bij de knapen, en zo achtereenvolgens, n. 2303. Dat de mens door de Engelen uit de doden wordt wederopgewekt, uit ondervinding, n. 168 tot 189. Dat de Engelen tot hen die in de hel zijn, worden gezonden opdat zij elkander beurtelings niet bovenmate pijnigen, n. 967. Over de diensten der Engelen jegens de mensen die in het andere leven komen, n. 2131. Dat geesten en Engelen zijn bij alle mensen, en dat de mens door geesten en Engelen uit den Heer wordt geleid, n. 50, 697, 2796, 2887, 2888, 5847 tot 5866, 5976 tot 5993, 6209. Dat de Engelen heerschappij hebben over de boze geesten, n. 1755.

254 Dat met de Engelen in het Woord het een of ander Goddelijke uit den Heer wordt aangeduid, n. 1925, 2821, 3039, 4085, 6280, 8192. Dat de Engelen in het Woord goden

392. Deze functies der Engelen zijn hun gemene functies, maar een ieder heeft zijn aandeel in het bijzonder, want ieder gemeen nut wordt samengesteld uit talloze nutten, welke bemiddelende, beherende, van dienst zijnde nutten worden genoemd, alle en de afzonderlijke zijn volgens de Goddelijke Orde samen en aan elkander ondergeordend, en tezamen genomen maken en vervolmaken zij het gemene nut, zijnde het gemene goede.

393. In de kerkelijke dingen zijn diegenen in den Hemel die in de wereld het Woord hebben liefgehad, en uit verlangen daarnaar de ware dingen hebben gezocht, niet terwille van eer of gewin, maar terwille van het nut des levens, zowel van het hunne als van dat der anderen. Die zijn volgens de liefde van en het verlangen naar het nut daar in de verlichting en in het licht der wijsheid, in hetwelk zij ook komen vanuit het Woord in de Hemelen, hetwelk niet natuurlijk is zoals in de wereld, maar geestelijk; men zie boven n. 259. Dezen vervullen het predikersambt, en daar zijn, volgens de Goddelijke Orde, diegenen in een hogere plaats die in wijsheid vanuit verlichting boven de anderen uitmunten. In de burgerlijke dingen zijn zij die in de wereld het vaderland en het gemene goede ervan meer dan hun eigen goede hebben liefgehad, en het gerechte en het rechte hebben gedaan vanuit de liefde van het gerechte en het rechte; voor zoveel als dezen vanuit het verlangen der liefde naar de wetten van het gerechte hebben gezocht en vandaar inzichtsvol zijn geworden, zijn zij in het vermogen om ambten in den Hemel waar te nemen, welke zij ook waarnemen in die plaats of in dien graad waarin hun inzicht is, hetwelk dan ook gelijken tred houdt met de liefde van het nut voor het gemene goede. Bovendien zijn er in den Hemel zoveel ambten en zoveel beheringen, en ook zoveel werken, dat zij vanwege de menigte niet kunnen worden op gesomd; in de wereld zijn het er weinige naar verhouding. Allen, hoe velen het er ook zijn, zijn in het verkwikkelijke van hun werk en arbeid vanuit de liefde van het nut, en niemand vanuit de liefde van zich of van het gewin. Ook heeft niemand de liefde van het gewin terwille van het leven, omdat alle levensbehoeften hun om niet worden geschonken; zij wonen om niet, worden gekleed om niet, gevoed om niet; uit welke dingen blijkt dat zij die zich en de wereld boven het nut hebben liefgehad, niet enig deel aan den Hemel hebben; een ieder immers blijft zijn liefde of aandoening bij na het leven in de wereld, en het wordt niet uitgeroeid tot in het eeuwige; men zie boven n. 363.

worden geheten vanwege de opneming van het Goddelijk Ware en Goede uit den Heer, n. 4295, 4402, 8301, 8192.

394. Een ieder in den Hemel is in zijn werk volgens de overeenstemming, en de overeenstemming is niet met het werk, maar met het nut van ieder werk; men zie boven n. 112; en er is een overeenstemming van alle dingen, n. 106; hij die in den Hemel in een functie of werk is dat overeenstemt met het nut ervan, is in een geheel en al eenderen staat des levens als waarin hij in de wereld is geweest; want het geestelijke en het natuurlijke treden als één op door de overeenstemmingen, met dit verschil evenwel dat hij in het innerlijk verkwikkelijke is, omdat hij in het geestelijk leven is, welk leven innerlijk is, en vandaar ontvankelijker voor de hemelse gezegendheid.

Over de hemelse vreugde en gelukzaligheid

395. Wat de Hemel en wat de hemelse vreugde is, weet nauwelijks iemand heden ten dage; zij die over dien en over deze hebben gedacht, hebben daarover zulk een gemene en zulk een grove idee opgevat, dat het er nauwelijks een is. Aan de geesten die uit de wereld in het andere leven komen, heb ik het best kunnen weten hoedanig begrip zij hadden gehad aangaande den Hemel en aangaande de hemelse vreugde, want als zij aan zichzelf zijn overgelaten alsof zij in de wereld waren, zo denken zij eender. De oorzaak dat men niet weet wat de hemelse vreugde is, is deze dat zij, die daarover hebben gedacht, vanuit de uitwendige vreugden, welke die van den natuurlijken mens zijn, hebben geoordeeld, en niet hebben geweten wat de inwendige of geestelijke mens is, aldus ook niet wat diens verkwikkelijke en gezegende is; en indien daarom door hen die in het geestelijk of inwendig verkwikkelijke waren geweest, werd gezegd wat en hoedanig de hemelse vreugde is, zo zou het niet begrepen hebben kunnen worden; het zou immers in een onbekende idee gevallen zijn, aldus niet in de doorvatting, weswege het tot die dingen zou hebben behoord welke de natuurlijke mens zou verworpen hebben. Toch kan een ieder weten dat de mens wanneer hij den uitwendigen of natuurlijken mens achterlaat, in den inwendigen of geestelijken komt; vandaar kan hij weten dat het hemels verkwikkelijke een inwendig en geestelijk verkwikkelijke is, niet echter een uitwendig en natuurlijk verkwikkelijke; en dat het, omdat het inwendig en geestelijk is, zuiverder en fijner is, en dat het de innerlijke dingen van den mens aandoet, welke van zijn ziel of geest zijn. Een ieder kan vanuit deze dingen alleen al opmaken dat hij een zodanig verkwikkelijke heeft als het verkwikkelijke van zijn geest is geweest, en dat het verkwikkelijke des lichaams, hetwelk het verkwikkelijke des vlezes wordt genoemd, naar verhouding niet hemels is; dat wat ook in des mensen geest is wanneer hij het lichaam achterlaat, blijft na den dood aan, want dan leeft de mens als geest.

396. Alle verkwikkelijke dingen vloeien voort vanuit de liefde, want dat wat de mens liefheeft, voelt hij als verkwikkelijke; niemand heeft ergens anders vandaan het verkwikkelijke. Daaruit volgt dat hoedanig de liefde is, zodanig het verkwikkelijke is. De verkwikkelijke dingen des lichaams, of des vlezes vloeien alle voort vanuit de liefde van zich en vanuit de liefde van de wereld; daaruit zijn eveneens de begerigheden en de wellusten ervan. De verkwikkelijke dingen echter der ziel of des geestes vloeien alle voort vanuit de liefde tot den Heer en vanuit de liefde jegens den naaste; daaruit zijn eveneens de aandoeningen van het goede en het ware, en de innerlijke heilrijkheden. Deze

liefden vloeien met haar verkwikkelijke dingen in uit den Heer en vanuit den Hemel langs den inwendigen weg, welke is uit het hogere, en zij doen de innerlijke dingen aan. Gene liefden echter vloeien met haar verkwikkelijke dingen in vanuit het vlees en vanuit de wereld langs den uitwendigen weg, welke is uit het lagere, en zij doen de uiterlijke dingen aan. Voor zoveel als dus die beide liefden des Hemels worden opgenomen en aandoen, worden de innerlijke dingen geopend, welke der ziel of des geestes zijn, en schouwen zij uit de wereld tot den Hemel. Voor zoveel als echter die beide liefden der wereld worden opgenomen en aandoen, worden de uiterlijke dingen geopend, welke des lichaams of des vlezes zijn, en schouwen zij uit den Hemel tot de wereld. Zoals de liefden invloeien en worden opgenomen, aldus vloeien tegelijk ook de verkwikkelijke dingen ervan in, in de innerlijke dingen de verkwikkelijke dingen des Hemels, in de uiterlijke de verkwikkelijke dingen der wereld, aangezien, zoals is gezegd, elk verkwikkelijke der liefde is.

397. De Hemel in zich is zodanig dat hij vol is van verkwikkelijke dingen, en wel dermate dat hij in zich beschouwd niet iets anders is dan het gezegende en het verkwikkelijke, aangezien het Goddelijk Goede, voortgaande vanuit de Goddelijke Liefde des Heren, den Hemel maakt in het gemeen en in het bijzonder bij een ieder daar, en de Goddelijke Liefde is het heil van allen willen en de gelukzaligheid van allen uit de binnenste dingen en ten volle. Vandaar komt het dat het een en hetzelfde is of gij zegt de Hemel, dan wel de hemelse vreugde.

398. De verkwikkelijke dingen des Hemels zijn onuitsprekelijk, en eveneens zijn zij ontelbaar; maar van de ontelbare kan er geen worden geweten noch geloofd door hem die in het allene verkwikkelijke des lichaams of des vlezes is, aangezien, zoals boven is gezegd, zijn innerlijke dingen schouwen uit den Hemel tot de wereld, aldus achterwaarts; want hij die gans in het verkwikkelijke des lichaams of des vlezes is, of, wat hetzelfde is, in de liefde van zich en van de wereld, voelt niets verkwikkelijks dan alleen in eer, gewin, en in de wellusten des lichaams en der zinnen, welke de innerlijke verkwikkelijke dingen, zijnde die des Hemels, derwijze uitblussen en verstikken dat men niet gelooft dat zij er zijn. En daarom zou hij zeer verwonderd zijn indien er slechts alleen werd gezegd dat er verkwikkelijke dingen bestaan na de verwijdering van de verkwikkelijke dingen van eer en gewin, en nog meer indien er werd gezegd dat de verkwikkelijke dingen des Hemels die in de plaats van gene volgen, ontelbaar zijn, en zodanig dat de verkwikkelijke dingen des lichaams en des vlezes, zijnde voornamelijk die van eer en gewin, daarmede

niet kunnen worden vergeleken. Daaruit blijkt de oorzaak waarom men niet weet wat de hemelse vreugde is.

399. Hoe groot het verkwikkelijke des Hemels is, kan alleen hieruit blijken dat het voor allen daar verkwikkelijk is om hun verkwikkelijke en gezegende dingen aan den ander te vergemeenschappen, en omdat allen zodanig zijn in de Hemelen, is het duidelijk hoe onmetelijk het verkwikkelijke des Hemels is; want er is, zoals boven in n. 268 is getoond, in de Hemelen een vergemeenschapping van allen met de afzonderlijken, en van de afzonderlijken met allen. Zodanige vergemeenschapping vloeit voort uit de beide liefden des Hemels, die, zoals is gezegd, de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste zijn. Deze liefden zijn vergemeenschappend voor haar verkwikkelijke dingen. Dat de liefde tot den Heer zodanig is, komt omdat de liefde des Heren de liefde der vergemeenschapping van alle dingen van haar met allen is, want zij wil de gelukzaligheid van allen. Een eendere liefde is in de afzonderlijken die Hem liefhebben, omdat de Heer in hen is; daarvandaan komt de wederzijdse vergemeenschapping van de verkwikkelijke dingen der Engelen onder elkander. Dat de liefde jegens den naaste ook zodanig is, zal men zien in hetgeen volgt; uit welke dingen kan vaststaan dat die liefden vergemeenschappend voor haar verkwikkelijke dingen zijn. Anders is het gesteld met de liefden van zich en de wereld. De liefde van zich trekt en neemt elk verkwikkelijke weg van de anderen en leidt het op zichzelf over, want zij wil alleen aan zichzelf wel; en de liefde van de wereld wil dat de dingen die van den naaste zijn, de hare zijn. En daarom zijn deze liefden vernietigend voor de verkwikkelijke dingen bij de anderen. Indien zij vergemeenschappend zijn, zo is het terwille van zich en niet terwille van genen, en daarom zijn zij ten opzichte van genen, tenzij voor zoveel als de verkwikkelijke dingen van genen bij hen of in hen zijn, niet vergemeenschappend maar vernietigend. Dat de liefden van zich en van de wereld wanneer zij regeren, zodanig zijn, is mij meermalen door levende ondervinding te weten gegeven; zo vaak als geesten die in die liefden waren geweest toen zij als mensen in de wereld leefden, naderden, week en verdween mijn verkwikkelijke. En eveneens werd het mij gezegd dat indien dezulken slechts in de richting van enig hemels gezelschap naderen, het verkwikkelijke van hen die in het gezelschap zijn, geheel en al naar den graad van hun tegenwoordigheid afneemt; en dan zijn, wat verwonderlijk is, die bozen in hun verkwikkelijke. Daaruit bleek hoedanig de staat van den geest van zulk een mens in het lichaam is, want hij is van eendere hoedanigheid als hij is na de scheiding van het lichaam, namelijk dat hij haakt of begerig is naar de verkwikkelijke of de goede dingen van een ander, en dat hij

voor zoveel als hij ze verkrijgt, het verkwikkelijke heeft. Hieruit kan men zien dat de liefden van zich en van de wereld vernietigend zijn voor de vreugden des Hemels, aldus geheel en al tegenovergesteld aan de hemelse liefden, welke vergemeenschappend zijn.

400. Doch men moet weten dat het verkwikkelijke waarin diegenen zijn die in de liefden van zich en van de wereld zijn, wanneer zij tot enig hemels gezelschap naderen, het verkwikkelijke van hun begerigheden is, aldus eveneens geheel en al tegenovergesteld aan het verkwikkelijke des Hemels. Zij komen in het verkwikkelijke hunner begerigheid vanwege de beroving en de verwijdering van het hemels verkwikkelijke bij hen die daarin zijn. Anders geschiedt wanneer er geen beroving en verwijdering is; dan kunnen zij niet naderen, omdat zij dan voor zoveel als zij naderen, in angsten en smarten komen. Vandaar komt het dat zij zelden dicht naderbij durven komen. Dit is eveneens door verscheidene ondervindingen te weten gegeven, waarvan ik ook iets zou willen mededelen. De geesten die uit de wereld in het andere leven komen, begeren niets liever dan in den Hemel te komen; bijna allen zoeken dat te bereiken, gelovende dat de Hemel niets anders is dan een binnengelaten en opgenomen worden; weswege zij ook, omdat zij het begeren, tot enig gezelschap van den laatsten Hemel worden gebracht; zij die in de liefde van zich en van de wereld zijn, beginnen, wanneer zij tot den eersten drempel van dien Hemel komen, beangst en innerlijk aldus gemarteld te worden dat zij in zich veeleer de hel dan den Hemel voelen, weswege zij zich hals-overkop daarvandaan heenstorten, en niet rusten voordat zij in de hellen bij de hunnen zijn. Meermalen is het ook geschied dat dezulken hebben begeerd te kennen wat de hemelse vreugde is, en toen zij hoorden dat zij in de innerlijke dingen der Engelen is, de vergemeenschapping ervan met henzelf hebben begeerd, en daarom is het ook geschied, want dat wat een geest die nog niet in den Hemel of in de hel is, begeert, wordt hem ook gegeven, indien het bevorderlijk voor hem is. Nadat de vergemeenschapping was geschied, begonnen zij zozeer gemarteld te worden dat zij van pijn niet wisten hoe het lichaam samen te persen. Het werd gezien dat zij het hoofd tot aan de voeten neerduwden en zich op de aarde wierpen, en zich daar op de wijze van een slang in kringen samen kronkelden, en dit tengevolge van de innerlijke marteling. Zulk een uitwerking bezorgde het hemels verkwikkelijke bij hen die in de verkwikkelijke dingen vanuit de liefde van zich en van de wereld waren; de oorzaak hiervan is deze dat die liefden geheel en al tegenovergesteld zijn, en wanneer het tegengestelde op het tegengestelde werkt, ontstaat zulk een pijn; en omdat het hemels verkwikkelijke binnentreedt langs den inwendigen

weg en invloeit in een tegenstrijdig verkwikkelijke, zo wringt het de innerlijke dingen die in dat verkwikkelijke zijn, achterstevoren, aldus in het daaraan tegenovergestelde; daarvandaan zijn zulke martelingen. Dat zij tegenovergesteld zijn, komt, zoals boven is gezegd, omdat de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste al haar dingen aan de anderen willen vergemeenschappen; dit immers is haar verkwikkelijke; en de liefde van zich en van de wereld willen aan de anderen hun dingen ontnemen en die op zich overleiden, en voor zoveel als zij dit kunnen, zijn zij in hun verkwikkelijke. Uit deze dingen kan men eveneens weten vanwaar het komt dat de hel gescheiden is van den Hemel; allen immers die in de hel zijn, waren, toen zij in de wereld leefden, in de allene verkwikkelijke dingen des lichaams en des vlezes vanuit de liefde van zich en van de wereld; allen echter die in de Hemelen zijn, waren, toen zij in de wereld leefden, in de verkwikkelijke dingen der ziel en des geestes vanuit de liefde tot den Heer en vanuit de liefde jegens den naaste; en omdat deze liefden tegenovergesteld zijn, zijn derhalve ook de hellen en de Hemelen geheel en al gescheiden, en wel zozeer dat een geest die in de hel is, zelfs niet één vinger daaruit durft opsteken of de kruin van zijn hoofd verheffen, want hij wordt, hoe weinig hij ook maar opsteekt of verheft, gepijnigd en gemarteld. Dit is eveneens meermalen gezien.

401. De mens die in de liefde van zich en van de werend is, voelt, zolang hij in het lichaam leeft, het verkwikkelijke vanuit die liefden, en eveneens in de afzonderlijke wellusten die vanuit die liefden zijn. De mens echter die in de liefde tot God en in de liefde jegens den naaste is, voelt, zolang hij in het lichaam leeft, niet klaarblijkend het verkwikkelijke vanuit die liefden, en vanuit de goede aandoeningen die vanuit die liefden zijn, maar slechts een bijna ondoorvatbaar gezegende, omdat het is weggeborgen in zijn innerlijke dingen, en oversluierd door de uiterlijke dingen welke des lichaams zijn, en door de zorgen der wereld afgestompt. Doch na den dood worden de staten geheel en al veranderd; de verkwikkelijke dingen der liefde van zich en van de wereld worden dan verkeerd in pijnlijke en afgrijselijke dingen, omdat zij verkeerd worden in zulke dingen die het helse vuur worden genoemd, en bij beurten in vuile en smerige dingen die met hun onreine wellusten overeenstemmen, welke dan voor hen, hetgeen verwonderlijk is, verkwikkelijk zijn. Maar het duistere verkwikkelijke en het bijna ondoorvatbare gezegende hetwelk er was geweest bij diegenen in de wereld die in de liefde tot God en in de liefde jegens den naaste waren geweest, wordt dan verkeerd in het verkwikkelijke des Hemels, hetwelk op alle wijzen doorvatbaar en voelbaar wordt. Dat gezegende immers hetwelk weggeborgen school in de innerlijke dingen toen

zij in de wereld leefden, wordt dan onthuld en tot klaarblijkend gevoelen uitgebracht, omdat zij dan in den geest zijn, en dat verkwikkelijke het verkwikkelijke van hun geest was geweest.

402. Alle verkwikkelijke dingen des Hemels zijn verbonden met en gelegen in de nutten, omdat de nutten de goede dingen der liefde en der naastenliefde zijn, waarin de Engelen zijn; weswege voor een ieder de verkwikkelijke dingen zodanig zijn als de nutten zijn, en eveneens in een zodanigen graad als waarin de aandoening van het nut is. Dat alle verkwikkelijke dingen des Hemels verkwikkelijke dingen des nuts zijn, kan vaststaan uit de vergelijking met de vijf zinnen des lichaams bij den mens; er is aan iederen zin een verkwikkelijke gegeven volgens het nut ervan, aan het gezicht zijn verkwikkelijke, aan het gehoor het zijne, aan den reuk het zijne, aan den smaak het zijne, aan den tast het zijne; aan het gezicht het verkwikkelijke vanuit de schoonheid en de vormen; aan het gehoor vanuit de harmonieën, aan den reuk vanuit de welriekende dingen, aan den smaak vanuit de smakelijke dingen. De nutten die de afzonderlijke zinnen betonen, weten zij die daarover nadenken, en vollediger zij die de overeenstemmingen kennen. Dat het gezicht zulk een verkwikkelijke heeft, is vanuit het nut dat het aan het verstand betoont, hetwelk het inwendig gezicht is. Dat het gehoor zulk een verkwikkelijke heeft, is vanuit het nut dat het betoont zowel aan het verstand als aan den wil door het luisteren; dat de reuk zulk een verkwikkelijke heeft, is vanuit het nut dat het betoont aan het cerebrum en eveneens aan de long; dat de smaak zulk een verkwikkelijke heeft, is vanuit het nut dat het betoont aan de maag en vandaar aan het gehele lichaam door hetzelfde te voeden. Het echtelijk verkwikkelijke, hetwelk een zuiverder en fijner verkwikkelijke van den tast is, is uitnemender dan al gene verkwikkelijkheden vanwege het nut, zijnde de voortplanting van het menselijk geslacht, en vandaar van de Engelen des Hemels. Deze verkwikkelijke dingen hebben die zinzetels in vanuit den invloed des Hemels, waar elk verkwikkelijke is van het nut en volgens het nut.

403. Sommige geesten hadden vanuit een in de wereld opgevatte mening geloofd dat de hemelse gelukzaligheid bestond in een leven van lediggang, waarin zij door anderen zouden worden gediend; maar er werd hun gezegd dat nooit enige gelukzaligheid daarin bestaat dat men rust, en daaruit gelukzaligheid heeft; aldus zou iedereen de gelukzaligheid der anderen voor zich willen hebben, en wanneer iedereen het wilde, zou geen haar hebben. Zulk een leven zou niet actief maar een lediggang zijn, waarin zij zouden verstarren; terwijl het hun toch bekend kan zijn dat er zonder een actief leven geen gelukzaligheid des levens is, en dat een verpozing van dat leven er slechts is

terwille van de ontspanning, om des te opgewekter tot het actieve van zijn leven terug te keren. Daarna werd met vele dingen getoond dat het engellijke leven bestaat in het betrachten van de goede dingen der naastenliefde, welke de nutten zijn, en dat alle gelukzaligheid voor de Engelen is in het nut, vanuit het nut, en volgens het nut. Om hen te beschamen die zulk een idee hadden gehad dat de hemelse vreugde daarin bestond dat zij in lediggang zouden leven, de eeuwige vreugde in lediggang inademende, werd het hun gegeven te doorvatten hoedanig zulk een leven is, en het werd doorvat dat het allertreurigst was, en dat zij, terwijl zo alle vreugde verging, na korten tijd daarvan zouden walgen en braken.

404. Geesten die geloofden dat zij meer waren onderricht dan de anderen, zeiden dat hun geloof in de wereld was geweest dat de hemelse vreugde alleen daarin bestond dat zij God zouden loven en vieren, en dat dit het actieve leven was. Maar het werd hun gezegd dat God loven en vieren niet zulk een actief leven is, en dat God geen behoefte heeft aan lofprijzingen en viering, maar dat Hij wil dat men nutten betrachte, en aldus de goede dingen die de goede dingen der naastenliefde worden genoemd. Doch genen konden in de goede dingen der naastenliefde niet enige idee van de hemelse vreugde hebben, maar die van slavernij. Dat het echter het allervrijste is, omdat het vanuit de innerlijke aandoening is, en met onuitsprekelijke verkwikkelijkheid verbonden, betuigden de Engelen.

405. Bijna allen die in het andere leven komen, menen dat de hel eender voor een ieder is, en dat de Hemel eender voor een ieder is, terwijl toch in de ene en de andere oneindige verscheidenheden en uiteenlopendheden zijn, en dat nooit voor den een de hel geheel en al eender is, noch ooit voor den een de Hemel geheel en al eender is als voor den ander, zoals er nooit een mens, geest, en Engel bestaat die volstrekt eender is aan een ander, zelfs niet ten aanzien van het aangezicht. Wanneer ik alleen al dacht dat er twee zouden zijn die geheel en al aan elkander eender of evangelijsch waren, zo huiverden de Engelen van ontzetting, zeggende dat elk éne wordt gevormd vanuit de harmonische samenstemming van verscheidenen, en dat het een zodanig éne is als die samenstemming is; en dat aldus elk gezelschap des Hemels een éne maakt, en dat alle gezelschappen des Hemels een éne maken, en dit vanuit den allenen Heer door de liefde.²⁵⁵ De nutten in de Hemelen zijn eender in

²⁵⁵ Dat een éne vanuit verschillende dingen bestaat, en daaruit den vorm en het hoedanige ontvangt, en een volmaaktheid volgens het hoedanige van de harmonie en de samenstemming, n. 457, 3241, 8003. Dat er een oneindige verscheidenheid is, en nooit iets

elke verscheidenheid en uiteenlopendheid, en nooit is het nut van den een geheel en al eender en hetzelfde als het nut van den ander, aldus ook niet de verkwikkelijkheid van den een als die van den ander; ja, nog meer, de verkwikkelijke dingen van ieder nut zijn ontelbaar, en die ontelbare dingen zijn eender verscheiden, maar nochtans verbonden in zulk een orde dat zij wederzijds op elkander zien, zoals de nutten van ieder lid, orgaan, en ingewand in het lichaam, en nog meer zoals de nutten van ieder vat en iederen vezel in ieder lid, orgaan, en ingewand, welke alle en elk afzonderlijk aldus zijn verge-meenschap dat zij ieder hun goede beogen in het andere, en zo in alle, en alle in de afzonderlijke. Vanuit dit universele en afzonderlijke aanzien handelen zij zoals een éne.

406. Met geesten die pas uit de wereld kwamen, heb ik ettelijke malen gesproken over den staat van het eeuwige leven, namelijk dat het van belang is te weten wie de Heer van het Rijk is, hoedanig de regering is, en welke de regeringsvorm is, zoals voor hen die in de wereld in een ander koninkrijk komen, niets eerder van belang is dan te weten wie en hoedanig de koning is, hoedanig de regering, en tal van dingen die van dat rijk zijn; hoeveel te meer in dit Rijk waarin zij tot in het eeuwige zullen leven. Laten zij dus weten dat het de Heer is Die den Hemel regeert, en eveneens het heelal, want wie het ene regeert, regeert het andere; aldus dat het Rijk waarin zij nu zijn, des Heren is, en dat de wetten van dit Rijk eeuwige waarheden zijn, welke alle worden gegrondvest in deze Wet dat zij den Heer zullen liefhebben boven alle dingen, en den naaste als zichzelf, ja zelfs nu nog meer, indien zij zoals de Engelen willen zijn, dat zij den naaste meer dan zichzelf moeten liefhebben. Toen zij deze dingen hoorden, konden zij niets antwoorden, omdat zij in het leven van het lichaam iets zodanigs hadden gehoord, maar niet geloofd. Zij waren verwonderd dat er zulk een liefde in den Hemel is, en dat het bestaanbaar is dat iemand den naaste meer liefheeft dan zichzelf. Maar zij werden daaromtrent ingelicht dat alle goede dingen onmetelijk groeien in het andere leven, en dat er een zodanig leven in het lichaam is dat men niet verder kan voortschrijden dan tot het liefhebben van den naaste zoals zichzelf, omdat men in de licha-

hetzelfde als iets anders, n. 7236, 9002. In de Hemelen desgelijks, n. 3744, 4005, 7236, 7833, 7836, 9002. Dat vandaar alle gezelschappen in de Hemelen, en iedere Engel in een gezelschap over en weer van elkander zijn onderscheiden, aangezien zij in een verschillend goede en nut zijn, n. 690, 3241, 3519, 3804, 3986, 4067, 4149, 4263, 7236, 7833, 3986. Dat de Goddelijke Liefde des Heren allen in den hemelsen vorm schikt, en hen verbindt opdat zij zoals één mens zijn, n. 457, 3986, 5598.

melijke dingen is. Doch na verwijdering van deze dingen wordt de liefde dan zuiverder, en tenslotte engellijk, zijnde den naaste liefhebben meer dan zichzelf; want in de Hemelen is het verkwikkelijke den ander het goede te doen, en niet zichzelf het goede te doen, tenzij opdat het het goede van den ander worde, aldus terwille van den ander; en dat dit is den naaste liefhebben meer dan zichzelf. Dat zulk een liefde bestaanbaar is, kan, werd er gezegd, in de wereld vaststaan uit de echtelijke liefde van sommigen, namelijk dat zij liever den dood kozen dan dat hun egade letsel werd aangedaan; uit de liefde van de ouders jegens de kinderen, dat de moeder liever honger lijdt dan dat zij haar kleine kind ziet hongeren; alsmede uit de oprechte vriendschap, namelijk dat men voor vrienden gevaren trotseert, en uit de burgerlijke beleefdheid en de geveinsde vriendschap welke de oprechte wil nabootsen, namelijk dat zij de betere dingen aanbieden aan hen wien zij naar hun zeggen het goede willen, en dat zij iets zodanigs eveneens in den mond voeren, hoewel niet in het hart; tenslotte uit de natuur der liefde, welke zodanig is dat het haar vreugde is anderen van dienst te zijn, niet terwille van zich maar terwille van den ander. Maar deze dingen konden diegenen niet vatten die zichzelf boven de anderen liefhadden, en die in het leven van het lichaam gretig op gewin waren geweest, het minst van allen de gierigaards.

407. Een zeker iemand die in het leven van het lichaam machtiger dan de anderen was geweest, had het in het andere leven overgehouden dat hij ook wilde overheersen. Het werd hem gezegd dat hij in een ander Rijk is, hetwelk eeuwig is, en dat zijn overheersen op aarde gestorven is, en dat nu niet wie ook wordt gewaardeerd dan alleen volgens het goede en het ware, en volgens de Barmhartigheid des Heren waarin hij vanuit het leven in de wereld is. Voorts dat het met dit Rijk zo is gesteld als op aarde, waar men wordt gewaardeerd vanwege de schatten, en vanwege de gunst bij den vorst; de schatten zijn hier het goede en het ware, en de gunst bij den Vorst is de Barmhartigheid waarin de mens is volgens zijn leven in de wereld bij den Heer; indien hij anders zou willen overheersen, is hij een opstandeling, want hij is in het Rijk van een Ander. Na deze dingen gehoord te hebben, was hij beschaamd.

408. Ik sprak met geesten die meenden dat de Hemel en de hemelse vreugde daarin bestaan dat zij groot zijn. Maar het werd hun gezegd dat in den Hemel hij de grootste is die de kleinste is, want de kleinste wordt diegene geheten die niets kan en in niets wijs is, en niets wil kunnen en in niets wil wijs zijn vanuit zich, maar vanuit den Heer; zulk een kleinste heeft de grootste gelukzaligheid; en omdat hij de grootste gelukzaligheid heeft, volgt daaruit dat hij de grootste is, want zo kan hij uit den Heer alle dingen en is hij meer dan de

anderen wijs; en wat is de grootste zijn anders dan de gelukzaligste zijn; het gelukzaligst zijn immers zoeken de machtigen door de macht, en de rijken door de rijkdommen. Verder werd er gezegd dat de Hemel niet daarin bestaat dat men verlangen zou de kleinste te zijn te dien einde dat men de grootste is; dan immers haakt men daarnaar en begeert de grootste te zijn, maar het is dat men vanuit het hart den anderen meer wel wil dan zichzelf, en de anderen wil dienen terwille van hun gelukzaligheid, vanuit geen zelfzuchtig doel om beloond te worden, maar vanuit de liefde.

409. Hoedanig de hemelse vreugde zelf is in haar wezen, kan niet worden beschreven, omdat zij is in de binnenste dingen van het leven der Engelen, en vandaar in de afzonderlijke dingen van hun denking en aandoening, en vanuit deze in de afzonderlijke dingen der spraak en in de afzonderlijke dingen der handeling. Het is alsof de innerlijke dingen volledig geopend en losgemaakt waren om het verkwikkelijke en het gezegende op te nemen hetwelk in de afzonderlijke vezels en zo door het ganse heen verspreid wordt, waarvandaan de doorvatting en de gewaarwording ervan zodanig is dat zij niet kan worden beschreven; dat wat immers uit de binnenste dingen inzet, vloeit in de afzonderlijke dingen in die vanuit de binnenste dingen zijn afgeleid, en zij planten zich steeds met toeneming naar de uiterlijke dingen toe voort. Goede geesten die nog niet in dat verkwikkelijke zijn omdat zij nog niet in den Hemel zijn geheven, worden, wanneer zij dat verkwikkelijke doorvatten vanuit een Engel vanuit diens sfeer der liefde, met zulk een verkwikkelijke vervuld dat zij als het ware in een zoete bezwijming komen. Dit is ettelijke malen geschied met hen die verlangden te weten wat de hemelse vreugde is.

410. Sommige geesten verlangden ook te weten wat de hemelse vreugde was; derhalve werd het hun toegestaan dezelve te doorvatten tot aan dien graad toe dat zij het niet langer konden uithouden; maar nochtans was het niet de engellijke vreugde; het was als het ware nauwelijks de minste engellijke, hetgeen door een vergemeenschapping te bemerken werd gegeven; zij was zo licht dat zij bijna ietwat koud was; en toch noemden zij haar in de hoogste mate hemels, omdat zij hun binnenste vreugde was. Daaruit stond niet alleen vast dat er graden van vreugden des Hemels zijn, maar ook dat de binnenste van den een nauwelijks reikt tot de laatste of de middelste van den ander; voorts dat wanneer iemand het binnenste van de zijne ontvangt, hij in zijn hemelse vreugde is, en dat hij een nog innerlijkere niet uithoudt, en deze voor hem een pijnlijke wending neemt.

411. Sommige niet-boze geesten verzonken in een rust zoals in een slaap, en werden zo ten aanzien van de innerlijke dingen welke van hun gemoed

waren, naar den Hemel overgebracht; want de geesten kunnen, voordat hun innerlijke dingen geopend zijn, naar den Hemel worden overgebracht, en onderwezen worden aangaande de gelukzaligheid van hen die daar zijn. Ik zag hoe zij zo een half uur lang rustten, en daarna terugvielen in de uiterlijke dingen waarin zij tevoren waren, en toen eveneens in de herinnering kwamen van de dingen die zij hadden gezien. Zij zeiden dat zij onder de Engelen in den Hemel waren geweest, en dat zij daar verbazingwekkende dingen hadden gezien en doorvat, alle glanzende zoals van goud, zilver, en kostbare stenen, in bewonderenswaardige vormen, welke wonderbaarlijk werden gevariëerd; en dat de Engelen zich niet verlustigden aan de uitwendige dingen zelf, maar aan de dingen die zij uitbeeldden, welke onuitsprekelijke Goddelijke dingen waren, en van een oneindige wijsheid, en dat deze dingen voor hen de vreugde waren; behalve talloze dingen meer welke met de menselijke talen zelfs niet voor het tienduizendste deel kunnen worden uitgedrukt, en ook niet kunnen vallen in ideeën waarin iets stoffelijks is.

412. Bijna allen die in het andere leven komen, weten niet wat de hemelse gezegendheid en gelukzaligheid is, omdat zij niet weten wat en hoedanig de inwendige vreugde is; alleen vanuit de lichamelijke en de wereldlijke blijdschappen en vreugden krijgen zij een doorvatting; en daarom menen zij dat dat wat zij niet kennen, niets is, terwijl toch de lichamelijke en de wereldlijke vreugden naar verhouding van geen waarde zijn. Derhalve worden de rechtschapenen die niet weten wat de hemelse vreugde is, opdat zij het mogen weten en bekennen, eerst naar paradijsse dingen gebracht welke elke idee der verbeelding te boven gaan. Zij menen dan in het hemels Paradijs te zijn gekomen, maar het wordt hun geleerd dat dit niet de waarlijk hemelse gelukzaligheid is; en daarom wordt het hun gegeven de innerlijke staten der vreugde te leren kennen, doorvattelijk tot hun binnenste; daarna worden zij in een staat van vrede tot aan hun binnenste toe gebracht; dan bekennen zij dat niets ervan ooit is uit te drukken, en ook niet denkbaar; tenslotte worden zij in een staat van onschuld gebracht, ook tot aan hun binnensten zin toe; vandaar wordt hun te kennen gegeven wat het waarlijk geestelijk en hemels goede is.

413. Maar opdat ik zou kunnen weten wat en hoedanig de Hemel en de hemelse vreugde is, werd het vaak en langdurig uit den Heer gegeven de verkwikkelijkheden der hemelse vreugden te doorvatten, en daarom kan ik ze, omdat het uit levende ondervinding is, wel weten, maar nooit beschrijven. Doch opdat men er alleen maar een idee van hebbe, zal iets ervan worden gezegd. Het is een aandoening van ontelbare verkwikkelijkheden en vreugden, welke tezamen een zeker gemene naar voren brengen, in welk gemene

of in welke gemene aandoening de harmonieën van ontelbare aandoeningen zijn welke niet duidelijk onderscheiden tot de doorvatting reiken, maar duister, omdat het een uiterst gemene doorvatting is. Nochtans werd het te doorvatten gegeven dat zij ontelbare dingen inhadden, derwijze geordend dat zij nooit kunnen worden beschreven, die ontelbare dingen vloeien zodanig als zij zijn, vanuit de orde des Hemels. Een zodanige orde is in de afzonderlijke en de kleinste dingen der aandoening, welke zich slechts als een uiterst gemeen éne vertonen en worden doorvat volgens de vatbaarheid van dengene die het subject is. In één woord: oneindige dingen zijn in den meest geordenden vorm van ieder gemene gelegen, en er is niets dat niet leeft en aandoet, en wel alle uit de binnenste dingen, want de hemelse vreugden gaan uit de binnenste dingen voort. Het werd eveneens doorvat dat de vreugde en de verrukking als het ware uit het hart kwam, zich uiterst zacht uitstortende door alle binnenste vezels, en van daar in de vergaderde vezels, met zulk een binnensten zin van verkwikkelijkheid, dat de vezel als het ware niets anders dan vreugde en verrukking is, en eender elk perceptieve en sensitieve daaruit, levende vanuit gelukzaligheid. De vreugde der wellusten van het lichaam verhoudt zich tot die vreugde zoals een grove en stekelige aardkluit tot een zuivere en allertzachtste aura. Het werd waargenomen dat wanneer ik al mijn verkwikkelijke op een ander wilde overdragen, in de plaats ervan voortdurend een innerlijker en voller verkwikkelijke dan het vorige invloeide; en dat voor zoveel als ik dit wilde, hetzelfde invloeide, en het werd doorvat dat dit uit den Heer is.

414. Zij die in den Hemel zijn, schrijden aanhoudend tot het lentelijke des levens voort, en hoe meer duizenden van jaren zij leven, tot een des te verkwikkelijker en gelukzaliger lentelijke, en zulks tot in het eeuwige, met aanwassingens volgens de voortschrijdingen en de graden der liefde, der naastenliefde, en des geloofs. Van het vrouwelijk geslacht komen zij die bejaard en van ouderdom verteerd gestorven zijn, en in het geloof in den Heer, in de liefde jegens den naaste, en in een gelukkige echtelijke liefde met den echtgenoot hebben geleefd, na verloop van jaren meer en meer in den bloem der jongevrouwen- en jongemeisjesleeftijd, en in een schoonheid die elke idee van schoonheid die ooit met het gezicht doorvatbaar was, te boven gaat. Het is de goedheid en de naastenliefde welke vorm geeft en haars gelijke teweegbrengt, en maakt dat het verkwikkelijke en het schone der naastenliefde vanuit de meest afzonderlijke dingen van het aangezicht opblinkt, zo dat zij de vormen zelf der naastenliefde zijn. Zij werden door sommigen gezien, en dezen stonden verbaasd. De vorm van de naastenliefde, welke ten leven toe in den Hemel wordt aanschouwd, is zodanig, dat het de naastenliefde zelf is welke

afbeeldt en wordt afgebeeld, en wel zo dat de ganse Engel, vooral zijn aangezicht. als het ware naastenliefde is, welke klaarblijkend zowel verschijnt als doorvat wordt; en deze vorm is, wanneer hij wordt geschouwd, een onuitsprekelijke schoonheid welke met naastenliefde het binnenste leven zelf des gemoeds aandoet. In één woord, oud worden in den Hemel is jong worden. Zij die in de liefde tot den Heer en in de liefde jegens den naaste hebben geleefd, worden in het andere leven zulke vormen of zulke schoonheden. Alle Engelen zijn zulke vormen, met ontelbare verscheidenheid; vanuit dezen is de Hemel.

Over de onmetelijkheid van den Hemel

415. Dat de Hemel des Heren onmetelijk is, kan vaststaan uit tal van dingen die in hetgeen voorafgaat, zijn gezegd en getoond; vooral hieruit dat de Hemel vanuit het menselijk geslacht is; men zie boven n. 311 tot 317; en niet slechts vanuit dat hetwelk binnen de Kerk is geboren, maar ook vanuit dat hetwelk buiten de Kerk is geboren, n. 318 tot 328; aldus vanuit al diegenen van het eerste ontstaan van dezen aardbol af die in het goede hebben geleefd. Welk een grote menigte van mensen in dit algehele aardrijk is, kan een ieder die iets kent van de delen, de streken, en de rijken van dezen aardbol, daaruit opmaken. Wie zich in een berekening begeeft, zal bevinden dat iederen dag verscheidene duizenden mensen daaruit heengaan, aldus binnen een jaar tot ettelijke myriaden of millioenen toe, en zulks van de eerste tijden aan, sinds welke ettelijke duizenden jaren zijn verlopen; welke mensen allen na het overlijden in de andere wereld, welke de geestelijke wereld wordt genoemd, zijn gekomen, en bij voortduur komen. Hoevelen echter van hen Engelen des Hemels zijn geworden en worden, kan niet worden gezegd. Dit is mij gezegd dat het er in de oude tijden zeer velen waren, omdat toen de mensen innerlijk en meer geestelijk dachten, en vandaar in de hemelse aandoening waren; doch dat het er in de volgende tijdperken niet zo velen waren, omdat de mens in den loop des tijds uiterlijk is geworden, en meer natuurlijk begon te denken, en vandaar in aardse aandoening te zijn. Uit deze dingen kan voor het eerst vaststaan dat de Hemel vanuit de inwoners van dezen aardbol alleen al groot is.

416. Dat de Hemel des Heren onmetelijk is, kan hieruit alleen al vaststaan dat alle kleine kinderen, hetzij zij binnen, hetzij buiten de Kerk geboren zijn, door den Heer worden aangenomen en Engelen worden. wier getal oploopt tot het vierde of het vijfde deel van het ganse menselijke geslacht. Dat ieder klein kind, waar het ook geboren is, hetzij binnen de Kerk, hetzij buiten haar, hetzij uit vrome ouders, hetzij uit goddeloze, wanneer het sterft, door den Heer wordt opgenomen, en in den Hemel opgevoed, en volgens de Goddelijke Orde onderwezen en doordrenkt van de aandoeningen van het goede, en door die met de erkentnissen van het ware, en daarna naar gelang het in inzicht en wijsheid wordt vervolmaakt, in den Hemel wordt binnengeleid, en een Engel wordt, zie men boven, n. 329 tot 345; welk een grote menigte dus van Engelen des Hemels, van de eerste schepping aan tot den huidigen tijd toe, uit hen alleen al is ontstaan, kan men hieruit opmaken.

417. Hoe onmetelijk de Hemel des Heren is, kan ook hieruit vaststaan dat alle planeten die voor de ogen in onze zonnewereld zichtbaar zijn, aardbollen zijn, en dat er bovendien ontelbare in het heelal zijn, en alle vol bewoners, over wie in een speciaal werkje aangaande die aardbollen is gehandeld, waaruit ik deze volgende dingen zou willen aanvoeren:

“Dat er verscheidene aardbollen zijn, en op dezelve mensen, en daaruit geesten en Engelen, is ten zeerste bekend in het andere leven, want aan een ieder daar die het vanuit de liefde van het ware en het nut daaruit verlangt, wordt het toegestaan met geesten van andere aardbollen te spreken, en daaruit bevestigd te worden aangaande de meervoudigheid der werelden, en daaromtrent ingelicht te worden dat het menselijk geslacht niet alleen vanuit één aardbol is, maar vanuit talloze. Ik heb enige malen met geesten van onzen aardbol over deze zaak gesproken, en gezegd dat een mens die over verstand beschikt, uit vele dingen die hij kent, kan weten dat er verscheidene aardbollen zijn, en daar mensen; want hij kan vanuit de rede concluderen dat zulke grote gevaarten als de planeten zijn, waarvan er enige in grootte dezen aardbol overtreffen, niet lege gevaarten zijn, en geschapen om slechts rondom de zon gevoerd te worden en haar te omwandelen, en haar beetje schijnsel te laten lichten voor één aardbol, maar dat haar nut aanzienlijker dan zulk een moet zijn. Wie gelooft, zoals een ieder behoort te geloven, dat het Goddelijke het heelal om geen ander einddoel heeft geschapen dan opdat een menselijk geslacht ontsta, en daaruit een Hemel, want het menselijk geslacht is de kweekplaats van den Hemel, die moet noodwendig geloven dat er mensen zijn waar ook maar een of andere aardbol is. Dat de planeten die voor onze ogen zichtbaar zijn omdat zij binnen de grenzen der wereld van deze zon zijn, aardbollen zijn, kan men klaarblijkend hieruit weten dat zij lichamen van aardse materie zijn, omdat zij het schijnsel der zon terugkaatsen, en bezien door telescopen niet zoals sterren verschijnen, met een rossigen vlamengloed, maar zoals aarden, geschakeerd vanwege de duistere plekken; voorts hieruit dat zij, eender als onze aardbol, rondom de zon worden gevoerd en voortschrijden langs den dierenriem, en vandaar jaren en jaargetijden maken, zijnde lente, zomer, herfst en winter; eender dat zij, desgelijks als onze aardbol, rondom hun as wentelen, en vandaar dagen en de tijden van den dag maken, namelijk morgen,

middag, avond, en nacht; en bovendien dat sommige van haar manen hebben, welke satellieten worden genoemd, en in gezette tijden rondom haar wereldrond zwerven, zoals de maan rondom het onze; en dat de planeet Saturnus omdat zij het verst van de zon afstaat, eveneens een groten lichtenden gordel heeft, welke veel licht, hoewel een weerkaatst licht, aan dien aardbol geeft. Wie deze dingen kent en vanuit de rede denkt, kan ooit zeggen dat dit lege lichamen zijn? Bovendien heb ik met de geesten daarover gesproken dat door den mens kan worden geloofd dat er in het heelal meer aardbollen zijn dan één uit hoofde hiervan, dat de sterrenhemel zo onmetelijk is; en daar zo ontelbaar vele sterren zijn, waarvan een ieder op haar plaats en in haar wereld een zon is, en een evenbeeld van onze zon, in verschillende grootte. Wie dit naar behoren overweegt, maakt daaruit de gevolgtrekking dat zulk een onmetelijk groot ganse niet anders dan een middel tot een einddoel kan zijn, hetwelk het laatste der schepping is, welk einddoel het hemels Rijk is, waarin het Goddelijke met de Engelen en de mensen kan wonen; het zichtbare heelal immers, of de hemel die wordt verlicht door zo ontelbaar vele sterren, welke even zovele zonnen zijn, is slechts het middel opdat er aardbollen bestaan, en daarop mensen, vanuit wie het hemels Rijk is. Vanuit deze dingen kan de redelijke mens niet anders denken dan dat zulk een onmetelijk middel tot zulk een groot einddoel niet is gemaakt voor het menselijk geslacht vanuit één aardbol; wat zou dit zijn voor het Goddelijke, hetwelk oneindig is, voor hetwelk duizenden, ja zelfs myriaden aardbollen, en alle vol bewoners, slechts weinig en nauwelijks iets zouden zijn. Er zijn geesten wier enig streven het is om zich erkennenissen te verwerven, omdat zij zich in die alleen verlustigen; dien geesten is het derhalve geoorloofd om rond te zwerven, en eveneens buiten de wereld van deze zon over te gaan tot andere, en zich erkennenissen te verschaffen. Dezen zeiden dat er niet alleen aardbollen waarop zich mensen bevinden, in deze zonnewereld zijn, maar ook buiten dezelve in den sterrenhemel, in onmetelijk aantal. Deze geesten zijn vanuit de planeet Mercurius. De berekening werd opgemaakt, dat indien er 1,000,000 aardbollen in het heelal waren, en op iederen aardbol mensen ten getale van 300,000,000, of 300 millioenen, en 200 geslachten binnen 6000 jaren, en aan iederen mens of geest een ruimte van 3 kubieke ellen werd gegeven, het getal van zoveel

mensen of geesten tot één eindcijfer samengebracht nochtans niet de ruimte van dezen aardbol zou vullen, en nauwelijks de ruimte van één sateliet rondom de planeten te buiten zou gaan, welke ruimte in het heelal van een bijna onzichtbare kleinheid zou zijn, want een sateliet verschijnt bezwaarlijk voor het blote oog. Wat is dit voor den Schepper des heelals, voor Wien het niet genoeg zou zijn indien het ganse heelal gevuld ware; Hij is immers Oneindig. Ik heb over deze dingen met de Engelen gesproken, die zeiden dat zij een eendere idee hebben aangaande de weinigheid van het menselijk geslacht ten opzichte van de Oneindigheid van den Schepper, maar dat zij nochtans niet vanuit ruimten, maar vanuit staten denken, en dat volgens hun idee de aardbollen ten getale van zoveel myriaden als zij ooit zouden kunnen denken, nochtans in het geheel niets zouden zijn ten opzichte van den Heer.”

Aangaande de aardbollen in het heelal en aangaande hun bewoners en de geesten en de Engelen daarvandaan, zie men in het bovengenoemde werkje. De dingen die daar staan, werden mij onthuld en getoond te dien einde opdat men wete dat de Hemel des Heren onmetelijk is, en dat hij gans en al vanuit het menselijk geslacht is; voorts dat onze Heer overal wordt erkend als de God des Hemels en der aarde.

418. Dat de Hemel des Heren onmetelijk is, kan ook hieruit vaststaan dat de Hemel in de ganse samenvatting één Mens weergeeft, en eveneens met alle en de afzonderlijke dingen bij den mens overeenstemt, en dat die overeenstemming nooit kan worden gevuld, aangezien er niet slechts een overeenstemming is met de afzonderlijke leden, organen, en ingewanden van het lichaam in het algemeen, maar ook in het bijzonder en in het afzonderlijke met alle en de afzonderlijke ingewandjes en orgaantjes die binnen dezelve zijn, ja zelfs met de afzonderlijke vaten en vezels; en niet slechts met die, maar ook met de organische substanties die innerlijk den invloed des Hemels opnemen, waarvandaan de mens de innerlijke activiteiten heeft die van dienst zijn voor de werkingen van zijn animus; want al wat innerlijk in den mens bestaat, bestaat in vormen die substanties zijn; hetgeen immers niet in substanties als subjecten bestaat, is niets. Er is een overeenstemming van al deze dingen met den Hemel, zoals kan vaststaan uit het artikel waar gehandeld is over de overeenstemming van alle dingen van den Hemel met alle dingen van den mens, n. 87 tot 102. Deze overeenstemming kan nooit gevuld worden, omdat hoe meer engellijke vergezelschappingen er zijn die met één lid overeenstemmen, des te

volmaakter de Hemel wordt; alle volmaaktheid immers in de Hemelen groeit volgens de meervoudigheid; de oorzaak dat de volmaaktheid in de Hemelen groeit volgens de meervoudigheid, is deze dat daar één einddoel is van allen, en een eensgezind heenschouwen van allen tot dat einddoel. Dit einddoel is het gemene goede, en wanneer dit regeert hebben de afzonderlijken het goede uit het gemene goede, en heeft het gemene het goede uit de goede dingen van de afzonderlijken. Dit geschiedt omdat de Heer allen in den Hemel tot Zich keert, men zie boven n. 123, en door dat maakt dat zij één zijn in Hem. Dat de eensgezindheid en de samenstemming van verscheidenen, vooral vanuit zulk een oorsprong en in zulk een band, de volmaaktheid voortbrengt, kan een ieder vanuit een enigermate verlichte rede duidelijk inzien.

419. Het werd ook gegeven de uitgestrektheid van den bewoonden Hemel te zien, en eveneens die van den niet bewoonden, en ik zag dat de uitgestrektheid van den niet bewoonden Hemel zo groot was dat zij tot in het eeuwige niet kan worden gevuld, ook al zouden er meer myriaden van aardbollen zijn, en op iederen aardbol zulk een grote menigte van mensen als op den onze, over welke zaak men ook zie in het werkje over de aardbollen in het heelal, n. 168.

420. Dat de Hemel niet onmetelijk is, maar slechts klein, is de mening van sommigen vanwege enige plaatsen in het Woord volgens den zin zijner letter verstaan, zoals vanuit die plaatsen waar er wordt gezegd dat in den Hemel slechts de armen worden opgenomen, voorts niet dan alleen de uitverkorenen; en dat alleen zij het worden die binnen de Kerk zijn, en niet zij die buiten haar zijn; dat alleen zij het worden voor wie de Heer tussenkomst verleent, dat de Hemel toegesloten wordt wanneer hij gevuld is, en dat deze tijd vooraf is bepaald. Maar die weten niet dat de Hemel nooit wordt gesloten, en dat niet enige tijd vooraf is bepaald, noch een hoeveelheid vastgesteld; en dat diegenen uitverkorenen worden geheten die in een leven van het goede en het ware zijn;²⁵⁶ en dat de armen diegenen zijn die niet in de erkennissen van het goede en het ware zijn, en ze nochtans verlangen; dezen worden

²⁵⁶ Dat de uitverkorenen diegenen zijn die in het leven van het goede en het ware zijn, n. 3755, 3900. Dat er geen uitverkiezing en opneming in den Hemel is vanuit Barmhartigheid, zoals het wordt verstaan, maar volgens het leven, n. 5057, 5058. Dat er geen onmiddellijke Barmhartigheid des Heren bestaat, maar een middellijke, dat is, voor hen die volgens Zijn geboden leven, die Hij vanuit de Barmhartigheid aanhoudend leidt in de wereld, en daarna tot in het eeuwige, n. 10659, 8700.

eveneens vanwege dat verlangen hongerigen genoemd.²⁵⁷ Zij die tengevolge van het niet verstaan van het Woord de mening over de kleinheid van den Hemel hebben opgevat, weten ook niet anders dan dat de Hemel op één plaats is, waar de samenkomst van allen is; terwijl toch de Hemel uit talloze gezelschappen bestaat; men zie boven n. 41 tot 50. En eveneens weten zij niet anders dan dat een ieder de Hemel gewordt vanuit onmiddellijke Barmhartigheid, en zo dat het alleen een binnenlating en opneming is vanuit welbehagen. Ook verstaan zij niet dat de Heer vanuit Barmhartigheid een ieder leidt die Hem opneemt, en dat diegene Hem opneemt die leeft volgens de wetten der Goddelijke Orde, welke de geboden der liefde en des geloofs zijn; en dat aldus door den Heer geleid worden van de kindsheid tot het laatste des levens in de wereld, en daarna tot in het eeuwige, de Barmhartigheid is welke wordt verstaan. Laten zij derhalve weten dat ieder mens tot den Hemel wordt geboren, en dat diegene wordt opgenomen die den Hemel in zich opneemt in de wereld, en diegene wordt buitengesloten die niet opneemt.

257 Dat onder de armen in het Woord diegenen worden verstaan die geestelijk armen zijn, zijnde zij die in de onwetendheid van het ware zijn, en nochtans verlangen onderricht te worden, n. 9209, 9253, 10227. Dat met betrekking tot hen wordt gesproken van hongeren en dorsten, zijnde de erkentissen van het goede en het ware verlangen, waardoor er binnenleiding in de Kerk en den Hemel is, n. 4958, 10227.

Over de Wereld der Geesten en over den Staat des mensen na den dood

Wat de wereld der geesten is

421. De wereld der geesten is niet de Hemel, noch is zij de hel, maar zij is de plaats of de staat midden tussen de ene en de andere; daar immers komt de mens het eerst na den dood, en daarop, na volbrachten tijd, wordt hij volgens zijn leven in de wereld of in den Hemel geheven, of in de hel geworpen.

422. De wereld der geesten is de plaats midden tussen den Hemel en de hel, en zij is eveneens des mensen middenstaat na den dood; dat zij een middenplaats is, bleek mij hieruit dat de hellen beneden zijn en de Hemelen boven; en dat zij een middenstaat is, hieruit dat de mens zolang als hij daar is, nog niet in den Hemel is, noch in de hel is. De staat des Hemels bij den mens is de verbinding van het goede en het ware bij hem, en de staat der hel is de verbinding van het boze en het valse bij hem. Wanneer bij den mens-geest het goede met het ware is verbonden, dan komt hij in den Hemel, omdat, zoals er is gezegd, die verbinding de Hemel bij hem is; wanneer echter bij den mens-geest het boze met het valse is verbonden, dan komt hij in de hel, omdat die verbinding de hel bij hem is. Deze verbinding geschiedt in de wereld der geesten, aangezien de mens dan in den middenstaat is. Het is iets eenders of gij zegt de verbinding van het verstand en den wil, dan wel of gij zegt de verbinding van het ware en het goede.

423. Eerst moet hier iets worden gezegd over de verbinding van het verstand en den wil, en over de daaraan eendere verbinding van het goede en het ware, aangezien die verbinding geschiedt in de wereld der geesten. De mens heeft een verstand en hij heeft een wil; het verstand neemt de ware dingen op en wordt vanuit die gevormd, en de wil neemt de goede dingen op, en wordt vanuit die gevormd, weswege de mens al datgene wat hij verstaat en daaruit denkt, het ware heet, en de mens al datgene wat hij wil en daaruit denkt, het goede heet. De mens kan denken vanuit het verstand, en daaruit bemerken dat iets waar is, en eveneens dat iets goed is; maar nochtans denkt hij het niet vanuit den wil tenzij hij dat wil en dat doet; wanneer hij dat wil en vanuit willen dat doet, dan is het zowel in het verstand als in den wil, bijgevolg in den mens, want het verstand alleen maakt niet den mens, noch de wil alleen, maar het verstand en de wil tezamen, weswege dat wat in het ene en het

andere is, in den mens is en hem is toegeëigend. Dat wat alleen in het verstand is, is weliswaar bij den mens, maar niet in hem; het is slechts een zaak van zijn geheugen, en een zaak van wetenschap in het geheugen, waarover hij kan denken wanneer hij niet in zich is, maar buiten zich met anderen, aldus waarover hij kan spreken en redeneren, en volgens hetwelk hij eveneens aandoeningen en gebaren kan veinzen.

424. Daarin dat de mens vanuit het verstand kan denken en niet tegelijk vanuit den wil, is voorzien te dien einde opdat hij kan worden hervormd; want de mens wordt door de ware dingen hervormd, en de ware dingen zijn, zoals is gezegd, des verstands. De mens wordt immers geboren in elk boze ten aanzien van den wil, vandaar wil hij vanuit zich niet het goede voor een ander, maar voor zich alleen, en hij die voor zich alleen het goede wil, verlustigt zich in de boze dingen die den anderen overkomen, vooral ten gunste van hemzelf; hij wil immers de goederen van alle anderen op zich overbrengen, hetzij het eerbewijzen, hetzij het schatten zijn, en voor zoveel als hij dit kan, is hij in zich verblijd. Opdat dit willijke wordt verbeterd en hervormd, is het den mens gegeven dat hij de ware dingen kan verstaan en door die de aandoeningen van het boze, welke vanuit den wil opwellen, kan temmen. Vandaar komt het dat de mens vanuit het verstand de ware dingen kan denken, en die eveneens spreken, en die doen, maar die nochtans niet kan denken vanuit den wil, voordat hij zodanig is dat hij vanuit zich, dat is, vanuit het hart, die dingen wil en die doet. Wanneer de mens zodanig is, dan zijn de dingen die hij denkt vanuit het verstand, van zijn geloof, en zijn de dingen die hij denkt vanuit den wil, van zijn liefde; weswege zich dan bij hem het geloof en de liefde verbinden zoals het verstand en de wil.

425. Voor zoveel als dus de ware dingen welke des verstands zijn, verbonden zijn met de goede dingen welke des wils zijn, aldus voor zoveel als de mens de ware dingen wil en vandaar dezelve doet, heeft de mens den Hemel in zich, omdat, zoals boven is gezegd, de verbinding van het goede en het ware de Hemel is. Voor zoveel als echter de valse dingen welke des verstands zijn, verbonden zijn met de boze dingen welke des wils zijn, heeft de mens de hel in zich, omdat de verbinding van het valse en het boze de hel is. Doch voor zoveel als de ware dingen welke des verstands zijn, niet zijn verbonden met de goede dingen welke des wils zijn, is de mens in een middenstaat. Bijna ieder mens heden is in zulk een staat dat hij de ware dingen weet en ze vanuit de wetenschap en eveneens vanuit het verstand denkt, en of veel vanuit die doet, of slechts weinig vanuit die, of niets vanuit die, of tegen die vanuit de liefde van het boze en het geloof van het valse daaruit. Derhalve wordt hij, opdat

hij of den Hemel, of de hel hebbe, eerst na den dood voortgeleid in de wereld der geesten, en daar geschiedt de verbinding van het goede en het ware voor hen die in den Hemel moeten worden geheven, en de verbinding van het boze en het valse voor hen die in de hel moeten worden geworpen; want het is aan niemand in den Hemel, en ook niet in de hel geoorloofd om een verdeeld gemoed te hebben, namelijk om iets anders te verstaan en iets anders te willen, maar dat wat hij wil zal hij verstaan, en dat wat hij verstaat zal hij willen; en daarom zal in den Hemel hij die het goede wil, het ware verstaan, en zal in de hel hij die het boze wil, het valse verstaan; derhalve worden bij de goeden daar de valse dingen verwijderd, en ware dingen gegeven die met hun goede overeenkomen en daaraan gelijkvormig zijn, en worden daar bij de bozen de ware dingen verwijderd, en valse dingen gegeven die met hun boze overeenkomen en daaraan gelijkvormig zijn. Uit deze dingen blijkt wat de wereld der geesten is.

426. In de wereld der geesten is een ontzaglijk aantal, omdat daar de eerste samenkomst van allen is, en daar allen worden onderzocht en voorbereid. Er is geen vaste grens gesteld aan den duur van hun verblijf daar. Sommigen treden haar slechts binnen en worden terstond daarop of tot den Hemel heengevoerd, of in de hel geworpen; sommigen blijven daar slechts enige weken, sommigen verscheidene jaren, maar niet over de dertig jaren heen. De verscheidenheden van den duur ontstaan vanuit de overeenstemming en de niet-overeenstemming van de innerlijke en de uiterlijke dingen bij den mens. Maar hoe de mens in die wereld van den enen staat tot den anderen wordt doorgeleid, en wordt voorbereid, zal in hetgeen volgt worden gezegd.

427. De mensen worden na het overlijden zodra zij in de wereld der geesten komen, door den Heer terdege onderscheiden; de bozen worden terstond aan het hels gezelschap gebonden waarin zij zijn geweest in de wereld ten aanzien van de regerende liefde; en de goeden worden terstond aan het hemels gezelschap gebonden waarin zij zijn geweest in de wereld ten aanzien van de liefde, de naastenliefde, en het geloof. Doch hoewel zij aldus zijn onderscheiden, komen zij nochtans in die wereld samen, en spreken allen die vrienden en bekenden zijn geweest in het leven van het lichaam, vooral de vrouwen-echtgenoten en de mannenechtgenoten, en eveneens de broeders en de zusters, met elkander wanneer zij het verlangen. Ik zag een vader met zes zonen spreken en hen herkennen; en verscheidene anderen met hun verwanten en vrienden; maar omdat zij van uiteenlopenden animus waren vanuit het leven in de wereld, werden zij na korten tijd van elkander gescheiden. Doch zij die vanuit de wereld der geesten in den Hemel komen, en zij die in de hel komen, zien

elkander daarna niet langer, noch kennen zij elkander, tenzij zij van een eenderen animus vanuit een eendere liefde zijn. De oorzaak dat zij elkander in de wereld der geesten, en niet in den Hemel en de hel zien, is deze dat zij die in de wereld der geesten zijn, in eendere staten worden gevoerd als die welke zij in het leven van het lichaam hebben gehad, uit den enen in den anderen. Doch daarna worden allen in een bestendigen staat gebracht welke eender is aan den staat van hun regerende liefde, waarin de een den ander kent slechts krachtens de eenderheid der liefde; want, zoals boven, n. 41 tot 50, is getoond, de eenderheid verbindt, en de oneenderheid ontbindt.

428. Zoals de wereld der geesten een staat is midden tussen den Hemel en de hel bij den mens, aldus is zij eveneens een middenplaats; daar beneden zijn de hellen, en daarboven zijn de Hemelen. Alle hellen zijn gesloten naar die wereld toe; zij staan slechts open door gaten en spleten zoals van steenrotsen, en door gapingen in de breedte, welke bewaakt zijn opdat niet iemand uitga zonder toelating, hetgeen ook geschiedt als daartoe de ene of andere noodzaak dwingt, waarover in hetgeen volgt. De Hemel is ook naar alle zijden omheind; ook staat tot niet enig hemels gezelschap een toegang open dan alleen door een nauwen weg, welks ingang ook bewaakt is. Die uitgangen en deze ingangen zijn het welke in het Woord de poorten en de deuren der hel en des Hemels worden genoemd.

429. De wereld der geesten verschijnt zoals een dal tussen bergen en rotsen, hier en daar ingekuuld en opgehoogd. De poorten en de deuren tot de hemelse gezelschappen verschijnen niet, alleen aan hen die voorbereid zijn tot den Hemel, en zij worden ook niet door anderen gevonden. Tot ieder gezelschap is vanuit de wereld der geesten één ingang, achter welken één weg is, maar die zich bij het opklimmen in meerdere vertakt. De poorten en de deuren tot de hellen verschijnen ook niet dan alleen aan hen die zullen hebben binnen te gaan, voor wie zij dan worden geopend; en wanneer deze geopend zijn, zo verschijnen donkere en als het ware roetachtige grotten welke zich schuin afwaarts naar de diepte strekken, waar wederom meerdere deuren zijn. Door die grotten wasemen lelijke en stinkende walmen op die de goede geesten ontvluchten omdat zij hun tot een afschuw zijn, doch waarop de boze geesten belust zijn, omdat zij hun tot een verlustiging zijn; naar gelang immers iemand zich in de wereld in zijn eigen boze heeft verlustigd, verlustigt hij zich na den dood in den stank waarmede zijn boze overeenstemt; zij kunnen hierin worden vergeleken met roofvogels en verscheurende wilde dieren, zoals kraaien, wolven, zwijnen die dadelijk bij het waarnemen van den stank toe-vliegen en toesnellen op lijkachtige en drekkige dingen. Ik heb iemand hard

horen schreeuwen zoals van inwendige marteling toen een van den Hemel uitvloeiende adem hem beroerde; en hij was kalm en blij toen een van de hel uitvloeiende adem hem beroerde.

430. Er zijn ook bij ieder mens twee poorten, waarvan de ene openstaat tot de hel, en geopend is voor de boze dingen en de valse dingen daaruit, en de andere poort openstaat naar den Hemel, en geopend is voor de goede dingen en de ware dingen daaruit; de poort der hel is geopend voor hen die in het boze en daaruit in het valse zijn, en alleen door spleten van boven vloeit iets van licht vanuit den Hemel in, door welken invloed de mens kan denken, redeneren, en spreken. De poort des Hemels is echter geopend voor hen die in het goede en daaruit in het ware zijn. Er zijn immers twee wegen die leiden tot het redelijk gemoed van den mens, een hogere of inwendige weg door welken het goede en het ware uit den Heer binnentreedt, en een lagere of uitwendige weg door welken het boze en het valse van onderop binnentreden uit de hel. Het redelijk gemoed zelf is in het midden, naar hetwelk de wegen strekken. Vandaar, voor zoveel als van het licht vanuit den Hemel wordt toegelaten, is de mens redelijk, voor zoveel als het echter niet wordt toegelaten, is hij niet redelijk, hoezeer het hem ook toeschijnt dat hij het is. Deze dingen zijn gezegd opdat men eveneens wete hoedanig de overeenstemming is van den mens met den Hemel en met de hel. Zijn redelijk gemoed stemt, zolang het in vorming is, met de wereld der geesten overeen; de dingen die boven hetzelfde zijn, stemmen overeen met den Hemel, en de dingen die beneden zijn, met de hel. De dingen die boven hetzelfde zijn, worden geopend, en die welke beneden hetzelfde zijn worden gesloten voor den invloed van het boze en het valse bij hen die tot den Hemel worden voorbereid. Doch de dingen die beneden hetzelfde zijn worden geopend, en die welke boven hetzelfde zijn worden gesloten voor den invloed van het goede en het ware bij hen die worden voorbereid tot de hel; vandaar kunnen dezen niet anders dan beneden zich schouwen, dat is, tot de hel, en genen niet anders dan boven zich, dat is, tot den Hemel. Boven zich schouwen is tot den Heer schouwen, omdat Hij het gemene Middelpunt is tot hetwelk alle dingen des Hemels schouwen; doch beneden zich schouwen is achterwaarts van den Heer af schouwen tot het tegenovergestelde middelpunt, tot hetwelk alle dingen der hel schouwen en afbuigen, men zie boven n. 123 en 124.

431. Zij die in de wereld der geesten zijn, zijn in hetgeen voorafgaat verstaan onder de geesten waar die genoemd werden, doch onder de Engelen zij die in den Hemel zijn.

Dat ieder mens een geest is ten aanzien van zijn innerlijke dingen

432. Wie het naar behoren overweegt, kan weten dat het lichaam niet denkt, omdat het stoffelijk is, maar dat de ziel denkt, omdat zij geestelijk is. De ziel des mensen, over welker onsterfelijkheid verscheidenen hebben geschreven, is zijn geest; deze immers is onsterfelijk ten aanzien van al zijn dingen; deze is het eveneens die in het lichaam denkt, want hij is geestelijk, en het geestelijke neemt het geestelijke op en leeft geestelijk, hetgeen is denken en willen. Geheel het redelijk leven dus, hetwelk in het lichaam verschijnt, is van hem, en niets van het lichaam; het lichaam immers is, zoals boven gezegd, stoffelijk, en het stoffelijke, hetwelk aan het lichaam eigen is, is toegevoegd en bijna zoals aangebonden aan den geest ter oorzaak hiervan dat de geest van den mens het leven kan leiden en nutten verrichten in de natuurlijke wereld, welker dingen alle stoffelijk zijn en in zich van leven verstoken; en omdat het stoffelijke niet leeft, maar slechts het geestelijke, kan vaststaan dat al wat bij den mens leeft, van zijn geest is, en dat het lichaam hem slechts van dienst is, geheel zoals het instrumentale aan de levende beweegkracht. Weliswaar wordt van het instrument gezegd dat het drijft, beweegt, of stoot, maar geloven dat het van het instrument is en niet van hem die door hetzelfde drijft, beweegt, of stoot, is een begoocheling.

433. Aangezien al wat in het lichaam leeft, en vanuit het leven handelt en voelt, enig en alleen van den geest is, en niets van het lichaam, zo volgt dat de geest de mens zelf is; of, wat iets eenders is, dat de mens in zich beschouwd een geest is, en eveneens in een eenderen vorm, want al wat leeft en voelt in den mens is van zijn geest, en er is niets in den mens van het hoofd tot de voetzool van hem dat niet leeft en voelt; vandaar komt het dat de mens, wanneer het lichaam van zijn geest wordt gescheiden, hetgeen sterven wordt geheten, nochtans een mens blijft, en leeft. Ik heb vanuit den Hemel gehoord dat sommigen die sterven, wanneer zij op de baar liggen, voordat zij zijn wederopgewekt, ook in hun koude lichaam denken, en niet anders weten dan dat zij nog leven, maar met dit verschil dat zij niet enig stoffelijk deeltje, hetwelk aan het lichaam eigen is, kunnen bewegen.

434. De mens kan niet denken en willen tenzij er een subject is hetwelk de substantie is vanuit hetwelk en in hetwelk hij denkt en wil; dat waarvan men meent dat het bestaat zonder een substantieel subject, is niets. Dat kan men hieruit weten dat de mens niet kan zien zonder een orgaan dat het subject van zijn gezicht is, noch horen zonder een orgaan dat het subject van zijn gehoor is; het gezicht en het gehoor zonder die organen zijn niets, en bestaan niet:

aldus eveneens de denking, welke het inwendig gezicht is, en de bemerking welke het inwendig gehoor is; indien deze niet in substanties en vanuit die waren, zijnde de organische vormen, welke de subjecten zijn, zo zouden zij in het geheel niet bestaan. Uit welke dingen kan vaststaan dat de geest van den mens evenzeer in een vorm is, en dat hij in een menselijken vorm is, en dat hij zich evenzeer verheugt in het bezit van zinzetels en zinnen wanneer hij van het lichaam is gescheiden, als toen hij in hetzelfde was; en dat het al des levens van het oog, en het al des levens van het oor, in één woord, het al des levens van den zin hetwelk de mens heeft, niet van zijn lichaam is, maar van zijn geest in dezelve, en in de meest afzonderlijke dingen ervan. Vandaar komt het dat de geesten evenzeer als de mensen zien, horen, en voelen, echter na losgeworden te zijn van het lichaam niet in de natuurlijke wereld, maar in de geestelijke. Dat de geest natuurlijk voelde toen hij in het lichaam was, kwam door het stoffelijke hetwelk aan hem was toegevoegd, maar nochtans voelde het toen tegelijk geestelijk door te denken en te willen.

435. Deze dingen zijn gezegd ter oorzaak hiervan dat de redelijke mens worde overtuigd dat de mens in zich beschouwd een geest is, en dat het lichamelijke hetwelk aan hem is toegevoegd ter oorzaak van de functies in de natuurlijke en stoffelijke wereld, niet de mens is, maar slechts het instrumentale van zijn geest. Doch bevestigingen uit ondervindingen verdienen de voorkeur, aangezien de redelijke dingen door verscheidenen niet worden gevat, en door hen die zich in het tegendeel hebben bevestigd, in twijfelachtige dingen worden verkeerd door redeneringen vanuit de zinsbegoochelingen. Zij die zich in het tegendeel hebben bevestigd, plegen te denken dat de beesten eender leven en voelen, en dat zij zo eveneens een geestelijke hebben, eender als de mens heeft, en dat dit toch met het lichaam sterft. Maar het geestelijke van de beesten is niet zodanig als het geestelijke van den mens; de mens immers heeft, wat de beesten niet hebben, een binnenste waarin het Goddelijke invloeit en hetzelfde tot Zich verheft, en daardoor met Zich verbindt; vandaar kan de mens, hetgeen hij op de beesten vóór heeft, over God denken, en over de Goddelijke dingen die des Hemels en der Kerk zijn, en God liefhebben vanuit dezelve en in dezelve, en zo met Hem verbonden worden; en wat met het Goddelijke kan worden verbonden, kan niet verstrooid worden; maar wat niet met het Goddelijke kan worden verbonden, dat wordt verstrooid. Over het binnenste hetwelk de mens op de beesten vóór heeft, is boven in n. 39 gehandeld, hetgeen hier wederom moet worden vermeld omdat het van belang is dat de daaruit opgevatte begoochelingen, zoals geschiedt door verscheidenen die vanwege het gemis aan wetenschappen, en vanwege een niet geopend verstand, aan-

gaande deze dingen niet redelijk kunnen concluderen, uiteen worden geslagen. Daar staan deze woorden:

“Ik zou een zekere verborgenheid willen mededelen aangaande de Engelen der drie Hemelen welke tevoren niet in iemands gemoed is opgekomen, omdat men de graden niet verstond, waarover n. 38; namelijk dat bij iederen Engel, en ook bij ieder mens een binnenste en hoogste graad is, of een zeker binnenste en hoogste, waarin het Goddelijke des Heren het eerst of het naast invloeit, en vanuit hetwelk het de overige innerlijke dingen schikt welke volgens de graden der orde bij hen opeenvolgen. Dit binnenste of hoogste kan de ingang van den Heer tot den Engel en tot den mens worden genoemd, en de eigenlijke woonplaats zelf van Hem bij hen. Door dit binnenste of hoogste is de mens een mens, en wordt hij onderscheiden van de brute dieren, want deze hebben dat niet. Vandaar komt het dat de mens, anders dan de dieren, ten aanzien van alle innerlijke dingen die van zijn gemoed en animus zijn, door den Heer tot Hemzelf kan worden verheven, kan geloven in Hem, aangedaan worden met liefde tot Hem, en zo Hem zien, en dat hij inzicht en wijsheid kan opnemen, en vanuit de rede spreken; vandaar eveneens is het dat hij leeft tot in het eeuwige. Wat echter wordt geschikt en waarin wordt voorzien uit den Heer in dat binnenste, vloeit niet klaarblijkend in de doorvatting van enigen Engel in, omdat het boven zijn denking is, en zijn wijsheid te boven gaat.”

436. Dat de mens een geest is ten aanzien van zijn innerlijke dingen, is mij te weten gegeven door veel ondervinding, welke, indien ik haar in haar geheel aanvoerde, zoals men pleegt te zeggen, boekdelen zou vullen. Ik heb met geesten als geest gesproken, en ik heb met hen gesproken als mens in het lichaam; en wanneer ik met hen sprak als geest, zo wisten zij niet anders dan dat ik zelf een geest was, en eveneens in een menselijken vorm zoals zij. Aldus verschenen mijn innerlijke dingen vóór hen, aangezien, wanneer ik als geest sprak, mijn stoffelijk lichaam niet verscheen.

437. Dat de mens ten aanzien van zijn innerlijke dingen een geest is, kan hieruit vaststaan dat hij nadat het lichaam is afgescheiden, hetgeen geschiedt wanneer hij sterft, daarna nochtans als mens leeft zoals tevoren. Opdat ik daarin zou worden bevestigd, is het mij gegeven met nagenoeg allen te spreken die ik ooit had gekend in het leven van hun lichaam, met sommigen uren lang, met sommigen weken en maanden lang, en met sommigen jaren lang,

en dit voornamelijk ter oorzaak hiervan dat ik zou worden bevestigd, en dat ik het zou getuigen.

438. Het is geoorloofd, aan deze dingen toe te voegen dat ieder mens, ook als hij in het lichaam leeft, ten aanzien van zijn geest in gezelschap met geesten is, hoewel hij het niet weet, de goede door die in een engelijk gezelschap, en de boze in een hels gezelschap; en dat hij in hetzelfde gezelschap ook na den dood komt. Dit is meermalen gezegd en getoond aan hen die na den dood onder de geesten kwamen. De mens verschijnt weliswaar niet in dat gezelschap als geest wanneer hij in de wereld leeft, ter oorzaak hiervan dat hij dan natuurlijk denkt. Zij die echter los van het lichaam denken, verschijnen, omdat zij dan in den geest zijn, somtijds in hun eigen gezelschap, en wanneer zij verschijnen, worden zij ter dege onderkend van de geesten die daar zijn; zij gaan immers in gepeins en in stilzwijgen verzonken, zij zien ook de anderen niet aan, zij zijn alsof zij hen niet zien, en zodra een geest hen aanspreekt, verdwijnen zij.

439. Om toe te lichten dat de mens ten aanzien van zijn innerlijke dingen een geest is, zou ik uit ondervinding willen mededelen hoe het toegaat wanneer de mens van het lichaam wordt weggeleid, en hoe wanneer hij door den geest naar een andere plaats wordt heengebracht.

440. Wat het eerste aangaat, namelijk van het lichaam weggeleid worden, hiermede is het aldus gesteld; de mens wordt tot een zekeren staat voortgeleid die het midden houdt tussen slapen en waken, en wanneer hij in dezen staat is, kan hij niet anders weten dan dat hij geheel en al wakker is; alle zinnen zijn zo wakker als bij volledig wakker zijn van het lichaam, zowel het gezicht als het gehoor, en, wat wonderbaarlijk is, de tast, welke dan fijner is dan ooit bestaanbaar is bij het wakker zijn van het lichaam. In welken staat ook geesten en Engelen werden gezien geheel en al tot het levende toe, en ook gehoord, en, wat wonderbaarlijk is, betast, en dan bijna geheel zonder tussenkoms van iets van het lichaam. Deze staat is het waarover wordt gezegd: *weggeleid worden van het lichaam, en niet weten of men in het lichaam dan wel buiten het lichaam is*. In dezen staat ben ik slechts drie- of viermaal ingelaten, opdat ik slechts zou weten hoedanig die is, en tevens dat de geesten en de Engelen zich in het bezit van elken zin verheugen, ook de mens ten aanzien van den geest wanneer hij van het lichaam is weggeleid.

441. Wat het andere aangaat, door den geest naar een andere plaats heengebracht worden, het is mij door levende ondervinding getoond wat het is en hoe het geschiedt, maar dit alleen twee- of driemaal. Ik zou één ondervinding alleen willen aanvoeren: wandelende door de straten van een stad en door

landouwen, toen eveneens in gesprek zijnde met geesten, wist ik niet anders dan dat ik even wakker was en ziende als op andere tijden, aldus wandelende zonder te verdwalen, en ondertussen was ik in het gezicht, ziende bossen, rivieren, paleizen, huizen, mensen, en meer dingen; maar nadat ik aldus uren lang had gewandeld, was ik plotseling in het gezicht van het lichaam, en bemerkte dat ik op een andere plaats was, en zeer verbaasd daarover ontwaarde ik dat ik in een zodanigen staat was geweest als waarin diegenen waren geweest van wie wordt gezegd *dat zij door den geest waren heengeleid naar een andere plaats*; want zolang die staat voortduurt, denkt men in het geheel niet na over den weg, en zulks ook al zou het er een van verscheidene mijlen zijn; evenmin denkt men na over den tijd, ook al zou het er een van verscheidene uren of dagen zijn; ook wordt niet enige vermoeyenis bespeurd; dan wordt men eveneens langs wegen geleid die men zelf niet kent, tot aan de bestemde plaats toe, zonder dwaling.

442. Maar deze beide staten van den mens, welke de staten van hem zijn wanneer hij in zijn innerlijke dingen is, of, wat hetzelfde is, wanneer hij in den geest is, zijn buitengewone; zij werden mij alleen te dien einde getoond dat ik zou weten hoedanig zij zijn, omdat zij binnen de Kerk bekend zijn. Doch met geesten te spreken en met hen te zijn zoals een van hen, is mij ook gegeven bij vol wakker zijn van het lichaam, en dit nu vele jaren lang.

443. Dat de mens ten aanzien van zijn innerlijke dingen een geest is, kan nog ruimer bevestigd worden vanuit hetgeen boven, n. 311 tot 317, is gezegd en getoond, waar daarover is gehandeld dat de Hemel en de hel vanuit het menselijk geslacht zijn.

444. Daaronder dat de mens een geest is ten aanzien van zijn innerlijke dingen, wordt verstaan ten aanzien van de dingen die van zijn denking en wil zijn, aangezien deze de innerlijke dingen zelf zijn, welke maken dat de mens een mens is, en een zodanig mens als hij ten aanzien van die dingen is.

Over de wederopwekking van den mens uit de doden, en de intrede in het eeuwige leven

445. Wanneer het lichaam niet langer zijn functies in de natuurlijke wereld kan vervullen die overeenstemmen met de denkingen en de aandoeningen van zijn geest, welke hij vanuit de geestelijke wereld heeft, dan wordt gezegd dat de mens sterft. Dit geschiedt als de adembewegingen der longen en de systolische bewegingen van het hart ophouden. Maar toch sterft de mens niet, maar wordt slechts van het lichamelijke gescheiden hetwelk hem tot nut had gestrekt in de wereld; de mens zelf immers leeft. Er wordt gezegd dat de mens zelf leeft, omdat de mens niet mens is krachtens het lichaam, maar krachtens den geest, aangezien de geest in den mens denkt, en de denking met de aandoening maakt den mens. Daaruit blijkt dat de mens wanneer hij sterft, slechts overgaat van de ene wereld tot de andere. Vandaar komt het dat de dood in het Woord in zijn inwendigen zin de wederopstanding en de voortzetting van het leven betekent.²⁵⁸

446. Er is een binnenste vergemeenschapping van den geest met de ademhaling en met de beweging van het hart, de denking van hem met de ademhaling, en de aandoening, welke der liefde is, met het hart,²⁵⁹ weswege er, wanneer die beide bewegingen in het lichaam ophouden, terstond scheiding is; deze beide bewegingen, namelijk die van de ademhaling van de longen, en de systolische van het hart, zijn de banden zelf, en wanneer die verbroken zijn, zo is de geest aan zichzelf overgelaten, en het lichaam wordt, omdat het dan zonder het leven van zijn geest is, koud en het verrot. Dat er een binnenste vergemeenschapping is van des menschen geest met de ademhaling en met het hart, komt omdat alle levensbewegingen daarvan afhangen, niet alleen in het gemeen, maar ook in elk deel.²⁶⁰

258 Dat de dood in het Woord de wederopstanding betekent, aangezien wanneer de mens sterft, nochtans zijn leven wordt voortgezet, n. 3498, 3505, 4618, 4621, 6036, 6222.

259 Dat het hart overeenstemt met den wil, aldus eveneens met de aandoening, welke der liefde is, en de ademhaling der longen met het verstand, aldus met de denking, n. 3888. Dat het hart in het Woord vandaar den wil en de liefde betekent, n. 7542, 9050, 10336. En dat de ziel het verstand, het geloof, en het ware betekent; vandaar betekent vanuit de ziel en vanuit het hart, dat wat is vanuit het verstand, het geloof, het ware, en dat wat is vanuit den wil, de liefde, het goede, n. 2930, 9050. Over de overeenstemming van het hart en van de longen met den Grootsten Mens of den Hemel, n. 3883 tot 3896.

260 Dat de pols van het hart en de ademhaling van de longen in het algehele lichaam regeren, en overal wederzijds invloeden, n. 3887, 3889, 3890.

447. De geest van den mens blijft na de scheiding nog enigen tijd in het lichaam, maar niet langer dan tot den totalen stilstand van het hart, hetgeen geschiedt met verscheidenheid al naar den staat der ziekte waaraan de mens sterft, want de beweging van het hart duurt bij sommigen langen tijd voort, en bij sommigen niet langen tijd; zodra deze beweging ophoudt, wordt de mens wederopgewekt, maar dit geschiedt door den allenen Heer. Onder de wederopwekking wordt de uitleiding van des mensen geest uit het lichaam verstaan, en de binnenleiding in de geestelijke wereld, hetgeen gemeenlijk de wederopstanding wordt genoemd. Dat des mensen geest niet eerder van het lichaam wordt gescheiden dan nadat de beweging van het hart heeft opgehouden, is ter oorzaak hiervan dat het hart overeenstemt met de aandoening welke der liefde is, welke des mensen leven zelf is; vanuit de liefde immers heeft een ieder de levenswarmte;²⁶¹ weswege er zolang deze verbinding voortduurt, overeenstemming is, en vandaar het leven des geestes in het lichaam.

448. Hoe de wederopwekking geschiedt, is mij niet slechts gezegd, maar ook door levende ondervinding getoond; de ondervinding zelf met mij is geschied ter oorzaak hiervan dat ik ten volle zou weten hoe het geschiedt.

449. Ik werd overgebracht in een staat van gevoelloosheid ten aanzien van de lichamelijke zinnen, aldus bijna in den staat der stervenden, terwijl toch het innerlijk leven met de denking ongerept bleef, opdat ik de dingen die gingen gebeuren en die gebeuren met hen die vanuit de doden worden opgewekt, zou doorvatten en met het geheugen vasthouden. Ik doorvatte dat de ademhaling van het lichaam bijna was weggenomen, terwijl de innerlijke ademhaling, welke van den geest is, terugbleef, verbonden met een tere en stille van het lichaam. Eerst werd mij toen vergemeenschapping ten aanzien van den pols van het hart gegeven met het hemels Rijk, aangezien dat Rijk overeenstemt met het hart bij den mens;²⁶² ook werden Engelen daarvandaan gezien, ettelijke uit de verte, en twee nabij het hoofd, waarnaast zij nederzaten. Vandaar werd elke eigen aandoening afgenomen, maar nochtans bleef de denking en de doorvatting aan; in dezen staat was ik ettelijke uren lang. De geesten die rondom mij waren, verwijderden zich toen, van mening zijnde dat ik dood was; er werd ook een aromatische geur geroken zoals van een gebalsemd lijk,

261 Dat de liefde het zijn van des mensen leven is, n. 5002. Dat de liefde geestelijke warmte is, en vandaar het levenskrachtige zelf van den mens, n. 1589, 2146, 3338, 4906, 7081 tot 7086, 9954, 10740. Dat de aandoening het continue der liefde is, n. 3938.

262 Dat het hart overeenstemt met het hemels Rijk des Heren, de long echter met Zijn Geestelijk Rijk, n. 3635, 3886, 3887.

want wanneer hemelse Engelen aanwezig zijn, zo wordt het lijkachtige als aromatisch geroken, en wanneer de geesten dit ruiken, kunnen zij niet naderen; aldus worden eveneens de boze geesten afgeweerd van den geest van den mens zodra hij in het eeuwige leven wordt binnengeleid. De Engelen die aan het hoofd zaten, bewaarden het stilzwijgen, slechts hun gedachten met de mijne vergemeenschappende, en wanneer deze worden opgenomen, zo weten de Engelen dat de geest van den mens in dien staat is dat hij uit het lichaam kan worden uitgeleid. De vergemeenschatting van hun denkingen geschiedde door hun blik op mijn aangezicht; zo immers geschieden in de Hemel de vergemeenschattingen der denkingen. Omdat mij de denking en doorvatting gelaten was ter oorzaak hiervan dat ik zou weten en mij herinneren hoe de wederopwekking geschiedt, doorvatte ik dat die Engelen eerst onderzochten welke mijn denking was, of zij eender was als die van hen die sterven, welke er een pleegt te zijn aangaande het eeuwige leven, en dat zij mijn gemoed in die denking wilden houden. Daarna werd er gezegd dat des menschen geest wanneer het lichaam den laatsten adem uitblaast, zolang in zijn laatste denking wordt gehouden tot hij terugkeert tot de denkingen die van uit zijn gemene of in de wereld regerende aandoening zijn. Vooral werd het te doorvatten en eveneens te voelen gegeven dat het een aantrekking en als het ware een uitrukking was van de innerlijke dingen die van mijn gemoed waren, aldus van mijn geest, uit het lichaam; en er werd gezegd dat dit uit den Heer was; en dat de wederopstanding daarvandaan is.

450. Wanneer de hemelse Engelen bij den wederopgewekte zijn, verlaten zij hem niet, omdat zij een ieder liefhebben, maar wanneer de geest zodanig is dat hij niet langer in het samenzijn met de hemelse Engelen kan wezen, dan verlangt hij ongeduldig daarnaar om van hen weg te gaan; en wanneer dit geschiedt, komen Engelen vanuit het geestelijk Rijk des Heren, door wie hij in het genot van het licht wordt gesteld, want tevoren zag hij niets, maar dacht hij alleen. Het werd eveneens getoond hoe dit geschiedt. Die Engelen schenen als het ware een vlies van het linkeroog af te rollen naar het neusbeen toe, opdat het oog werd geopend en het zien werd gegeven. De geest bemerkt niet anders dan dat het aldus geschiedt, maar het is een schijn. Wanneer het vlies schijnt te zijn afgerold, verschijnt een zeker lichtende, maar duister, als het ware zoals wanneer de mens in het eerste wakker worden door de oogleden kijkt. Dit duister lichtende scheen mij van een hemelse kleur te zijn; maar daarop werd gezegd dat dit met verscheidenheid geschiedt. Daarna wordt gevoeld hoe een zeker iets zachtjes van het aangezicht wordt opgerold; nadat dit is geschied wordt geestelijke denking ingebracht. Dat van het aangezicht

oprollen is ook een schijn, want daarmee wordt uitgebeeld dat men van de natuurlijke denking in de geestelijke denking komt. De Engelen waken met de grootste zorg daarvoor dat niet enige idee uit den wederopgewekte komt dan alleen die welke vanuit de liefde haar smaak heeft; dan zeggen zij hem dat hij een geest is. De geestelijke Engelen betonen den nieuwen geest, nadat hij in het genot van het licht is gesteld, alle diensten die hij in dien staat ooit kan verlangen, en zij onderrichten hem over de dingen die in het andere leven zijn, maar voor zoveel als hij het kan vatten. Doch indien de wederopgewekte niet zodanig is dat hij onderricht wil worden, dan begeert hij van het samen-zijn met die Engelen weg; maar nochtans verlaten niet de Engelen hem, maar hij maakt zich van hen los. De Engelen immers hebben een ieder lief, en zij verlangen niets liever dan diensten te betonen, te onderrichten, en tot den Hemel heen te voeren; daarin bestaat hun grootste verlustiging. Wanneer de geest zich zo van hun gezelschap losmaakt, wordt hij door goede geesten overgenomen, en wanneer hij in het samen-zijn met dezen is, worden hem ook alle diensten betoond. Doch indien zijn leven in de wereld zodanig is geweest dat hij niet in het samen-zijn met de goeden zou kunnen zijn, dan begeert hij eveneens van hen weg, en dit zolang en zo vaak totdat hij zich bij zodanigen aansluit die met zijn leven in de wereld geheel en al overeenkomen, bij wie hij zijn leven vindt, en dan leidt hij, wat wonderbaarlijk is, een eender leven zodanig als hij in de wereld leidde.

451. Maar deze eerste opzet van des mensen leven na den dood houdt niet langer dan ettelijke dagen aan; hoe hij echter daarop van den enen staat tot den anderen, en tenslotte of tot den Hemel of tot de hel wordt voortgeleid, zal in hetgeen volgt worden gezegd. Dit is eveneens door veel ondervinding te weten gegeven.

452. Ik heb met sommigen gesproken op den derden dag na hun overlijden, en toen die dingen waarover boven in n. 449, 450 is gehandeld, zich hadden voltrokken; ook met drie die mij in de wereld bekend waren geweest, en aan dezen vertelde ik dat nu de uitvaart wordt voorbereid opdat het lichaam van hen wordt begraven. Ik zeide, opdat zij worden begraven; op het horen van deze woorden stonden zij van een zekere verbijstering geslagen, zeggende dat zij leven, doch dat men dat wat hun in de wereld van dienst was geweest ter aarde mocht bestellen. Daarna waren zij zeer verwonderd dat zij, toen zij in het lichaam leefden, in zulk een leven na den dood niet hadden geloofd, en vooral dat binnen de Kerk bijna allen dit niet geloofden. Wanneer zij die in de wereld niet aan enig leven van de ziel na het leven van het lichaam hebben geloofd, bemerken dat zij leven, zijn zij zeer beschaamd; maar zij die

zich hierin hebben bevestigd, worden met huns gelijken vergezelschap, en gescheiden van hen die in het geloof zijn geweest. Meestal worden zij aan een zeker hels gezelschap gebonden omdat dezulken ook het Goddelijke hebben ontkend en de ware dingen der Kerk hebben veracht; voor zoveel als immers iemand zich bevestigt tegen het eeuwige leven zijner ziel, bevestigt hij zich eveneens tegen de dingen die des Hemels en der Kerk zijn.

Dat de mens na den dood in den volmaakten menselijken vorm is

453. Dat de vorm van des mensen geest de menselijke vorm is, of dat de geest een mens is ook ten aanzien van den vorm, kan vaststaan uit de dingen die in verscheidene artikelen boven zijn getoond, vooral in die waar is getoond dat iedere Engel in den volmaakten menselijken vorm is, n. 73 tot 77: en dat ieder mens een geest is ten aanzien van zijn innerlijke dingen, n. 432 tot 444; en dat de Engelen in den Hemel vanuit het menselijk geslacht zijn, n. 311 tot 317. Dit kan nog helderder hieruit worden gezien dat de mens een mens is krachtens zijn geest, en niet krachtens het lichaam; en dat de lichamelijke vorm aan den geest is toegevoegd volgens diens vorm, en niet omgekeerd, want de geest is bekleed met een lichaam volgens zijn vorm; weswege des mensen geest handelt in de afzonderlijke, ja zelfs in de meest afzonderlijke dingen van het lichaam, en wel dermate dat het deel dat niet door den geest wordt gedreven, of waarin de geest niet het agerende is, niet leeft. Dat het aldus is, kan een ieder hieruit alleen al weten dat de denking en de wil alle en de afzonderlijke dingen van het lichaam zo geheel en al naar hun wensken aandrijft, dat er niets is dat niet meedoet, en dat wat niet meedoet, niet een deel van het lichaam is; het wordt ook uitgeworpen zoals iets waarin het levende niet is; de denking en de wil zijn van des mensen geest, en niet van het lichaam. Dat de geest niet aan den mens verschijnt in den menselijken vorm nadat deze van het lichaam is losgemaakt, ook niet in een ander mens, komt omdat het gezichtsorgaan van het lichaam of deszelfs oog voor zoveel als het in de wereld ziet, stoffelijk is, en het stoffelijke ziet niet dan alleen het stoffelijke, doch het geestelijke ziet het geestelijke, weswege wanneer het stoffelijke van het oog wordt oversluierd of beroofd van zijn medewerking met het geestelijke, de geesten in hun vorm verschijnen, welke de menselijke is, en niet alleen de geesten die in de geestelijke wereld zijn, maar ook de geest die in een ander is terwijl hij nog in zijn lichaam is.

454. Dat de vorm van den geest de menselijke vorm is, komt omdat de mens ten aanzien van zijn geest is geschapen naar den vorm des Hemels, want alle dingen van den Hemel en van de orde ervan zijn samengebracht in de dingen die van des mensen gemoed zijn,²⁶³ waarvandaan hij het vermogen heeft om inzicht en wijsheid op te nemen; of gij zegt het vermogen om inzicht en

263 Dat het de mens is, in wien alle dingen der Goddelijke Orde zijn samengebracht, en dat hij vanuit de schepping de Goddelijke Orde in vorm is, n. 4219, 4220, 4223, 4523, 4524, 5114, 5368, 6013, 6057, 6605, 6626, 9706, 10156, 10472. Dat de mens voor zoveel als

wijsheid op te nemen, dan wel of gij zegt het vermogen om den Hemel op te nemen, is hetzelfde; zoals kan vaststaan uit de dingen die zijn getoond aangaande het licht en de warmte des Hemels, n. 126 tot 140, aangaande den vorm des Hemels, n. 200 tot 212, aangaande de wijsheid der Engelen, n. 265 tot 275, en in het artikel dat de Hemel ten aanzien van zijn vorm in het ganse en in het deel een mens weergeeft, n. 59 tot 77, en dit vanuit het Goddelijk Menselijke des Heren, vanuit hetwelk de Hemel en zijn vorm is, n. 78 tot 86.

455. Deze dingen welke nu zijn gezegd, kan de redelijke mens verstaan, want hij kan ze zien vanuit den nexus der oorzaken, en vanuit de ware dingen in hun orde. Maar de mens die niet redelijk is, verstaat die dingen niet. Dat hij ze niet verstaat, heeft verscheidene oorzaken. De voornaamste is deze dat hij niet wil, omdat die dingen tegen zijn valse dingen zijn welke hij tot zijn ware dingen heeft gemaakt; en derhalve heeft hij die niet wil verstaan, den weg des Hemels tot zijn redelijke toegesloten, hetwelk evenwel steeds kan worden geopend als slechts de wil niet wederstaat, men zie boven n. 424. Dat de mens de ware dingen kan verstaan, en redelijk kan zijn, als hij slechts wil, dit is mij door veel ondervinding getoond. Meermalen werden boze geesten die onredelijk waren geworden doordat zij in de wereld het Goddelijke en de ware dingen der Kerk hadden geloochend en zich tegen dezelve hadden bevestigd, door Goddelijke kracht omgekeerd tot hen die in het licht van het ware waren, en toen begrepen zij alle dingen zoals de Engelen, en bekenden zij dat het ware dingen zijn, en eveneens dat zij ze alle begrijpen. Maar zodra zij in zich waren teruggeslagen en omgekeerd tot de liefde die van hun wil is, begrepen zij niets, en spraken zij het tegendeel. Ik heb ook sommige helsen horen zeggen dat zij weten en doorvatten dat het boos is wat zij doen en dat het vals is wat zij denken, maar dat zij geen weerstand kunnen bieden aan het verkwikkelijke van hun liefde, aldus aan hun wil, en dat deze hun gedachten daartoe voert dat zij het boze zoals het goede, en het valse zoals het ware zien. Daaruit bleek dat zij die in de valse dingen vanuit het boze zijn, konden verstaan, bijgevolg redelijk konden zijn, maar dat zij het niet wilden. En dat zij het niet wilden, had deze oorzaak dat zij de valse dingen meer hadden liefgehad dan de ware dingen, aangezien dezelve samenstemden met de boze dingen waarin zij waren. Liefhebben en willen is hetzelfde, want dat wat de mens wil, heeft hij lief, en dat wat hij liefheeft, wil hij. Aangezien de staat der mensen zodanig is, dat zij de ware dingen kunnen verstaan indien zij het

hij volgens de Goddelijke Orde leeft, in het andere leven als een volmaakt en schoon mens verschijnt, n. 4839, 6605, 6626.

slechts willen, is het mij toegestaan de geestelijke ware dingen, welke der Kerk en des Hemels zijn, ook door redelijke dingen te bevestigen; aldus ter oorzaak hiervan opdat de valse dingen die bij verscheidenen het redelijke hebben toegesloten, door de redelijke dingen worden uiteengeslagen, en zo misschien het oog enigermate worde geopend; want het is aan allen die in de ware dingen zijn, toegestaan om de geestelijke ware dingen door redelijke dingen te bevestigen. Wie zou ooit het Woord vanuit zijn zin der letter verstaan indien hij niet de ware dingen daar vanuit het verlichte redelijke ziet; waarvandaan zijn anders zo vele ketterijen vanuit hetzelfde Woord.²⁶⁴

456. Dat de geest van den mens na losgemaakt te zijn van het lichaam een mens is, en in een eenderen vorm, is mij door de dagelijkse ondervinding van verscheidene jaren bewezen, want ik heb hen duizendmaal gezien, gehoord, en met hen gesproken, ook hierover dat de mensen in de wereld geloven dat zij niet zodanig zijn, en dat zij die het geloven, door de ontwikkelden voor onnozelen worden gehouden. Het deed den geesten van harte leed dat een zodanige onwetendheid nog voortduurt in de wereld, en het meest binnen de Kerk. Maar dit geloof, zo zeiden zij, is vooral uitgegaan van de ontwikkelden die vanuit het zinlijk-lichamelijke hebben gedacht over de ziel, vanuit hetwelk zij over haar geen andere idee hebben gevat dan zoals over een allene denking, welke, wanneer zij wordt beschouwd zonder enig subject in hetwelk en vanuit hetwelk zij is, is zoals een zeker vluchtige van zuiveren aether, hetwelk, wanneer het lichaam sterft, niet anders kan dan verstrooid worden. Maar omdat de Kerk krachtens het Woord aan de onsterfelijkheid der ziel gelooft, hebben zij niet anders gekund dan een of ander vitale, zodanig als dat der denking is, aan de ziel toe te kennen, maar nochtans niet het sensitieve zodanig als de mens het heeft, voordat zij wederom met het lichaam verbonden zou zijn. Op deze mening wordt de leer aangaande de wederopstanding gegrond, en het geloof dat er verbinding zal zijn wanneer het Laatste Gericht komt. Van-

264 Dat uit de ware dingen van de leer der Kerk, welke vanuit het Woord is, het beginsel moet worden geleid, en die ware dingen eerst moeten worden erkend, en dat het daarna is geoorloofd de wetenschappelijke dingen te raadplegen, n. 6047. Aldus dat het aan hen die in het affirmatieve zijn aangaande de ware dingen des geloofs, is geoorloofd om dezelve door wetenschappelijke dingen redelijk te bevestigen, niet echter aan hen die in het ontkennende zijn, n. 2568, 2588, 4760, 6047. Dat het volgens de Goddelijke Orde is om uit de geestelijke ware dingen redelijk binnen te treden in de wetenschappelijke dingen, welke de natuurlijke ware dingen zijn, en niet uit deze tot gene, omdat er een geestelijke invloed is in de natuurlijke dingen, echter niet een natuurlijke of een physische invloed in de geestelijke dingen, n. 3219, 5119, 5259, 5427, 5428, 5478, 6322, 9110, 9111.

daar komt het dat iemand, wanneer hij over de ziel vanuit de leer en tegelijk vanuit de hypothese denkt, in het geheel niet vat dat zij een geest is, en dat deze in den menselijken vorm is. Daarbij komt dat nauwelijks iemand heden ten dage weet wat het geestelijke is, en nog minder dat zij die geestelijk zijn, zodanig als alle geesten en Engelen zijn, enigen menselijken vorm hebben. Vandaar komt het dat bijna allen die uit de wereld komen, ten hoogste verwonderd zijn dat zij leven, en dat zij evenzeer mensen zijn zoals tevoren, dat zij zien, horen, en spreken, en dat hun lichaam over den tast beschikt zoals tevoren, en dat er in het geheel geen verschil is; men zie boven n. 74. Maar wanneer zij ophouden met zich daarover te verwonderen, verwonderen zij zich daarna dat de Kerk niets weet aangaande een zodanigen staat der mensen na den dood, aldus ook niet aangaande den Hemel en de hel, terwijl toch allen, zovelen als er ook maar in de wereld hebben geleefd, in het andere leven zijn, en als mensen leven. En omdat zij zich ook daarover verwonderden waarom dit niet aan den mens was geopenbaard door gezichten, omdat dit het wezenlijke van het geloof der Kerk is, werd aan hen vanuit den Hemel gezegd dat dit had kunnen geschieden, want niets is gemakkelijker wanneer het den Heer behaagt, maar dat nochtans diegenen het niet zouden geloven die zich in de valse dingen daartegen hebben bevestigd, ook al zouden zij het zelf zien. Voorts dat het gevaarlijk is om iets door gezichten te bevestigen bij hen die in de valse dingen zijn, omdat zij zo eerst zouden geloven, en daarna ontkennen, en aldus dat ware zelf zouden ontwijden, want ontwijden is geloven en daarna ontkennen, en zij die de ware dingen ontwijden, worden in de onderste en de zwaarste aller hellen nedergestoten.²⁶⁵ Het is dit gevaar het-

265 Dat de ontwijding de vermenging van het goede en het boze, voorts van het ware en het valse bij den mens is, n. 6348. Dat geen anderen het ware en het goede, of de heilige dingen des Woords en der Kerk kunnen ontwijden dan zij die ze eerst erkennen, en nog meer indien zij volgens dezelve leven, en daarna van het geloof terugtreden, die dingen ontkennen, en voor zichzelf en de wereld leven, n. 593, 1008, 1010, 1059, 3398, 3399, 3898, 4289, 4601, 10284, 10287. Dat de mens indien hij na het berouw des harten tot de vorige boze dingen terugvalt, ontwijdt, en dat dan zijn latere staat erger wordt dan zijn vorige staat, n. 8394. Dat diegenen de heilige dingen niet kunnen ontwijden die dezelve niet hebben erkend, nog minder zij die ze niet weten, n. 1008, 1010, 1059, 9188, 10284. Dat de natiën, omdat zij buiten de Kerk zijn, en het Woord niet hebben, niet kunnen ontwijden, n. 1327, 1328, 2051, 2284. Dat derhalve aan de Joden niet de innerlijke ware dingen waren opengedekt, want indien die opengedekt en erkend waren geweest, zo zouden zij die hebben ontwijd, n. 3398, 4289, 6963. Dat het lot der ontwijders in het andere leven het ergste van alle is, omdat het goede en het ware die zij hebben erkend, blijven, en eveneens het boze en het valse; en omdat zij samenkleven, geschiedt er een verscheuring van het

welk wordt verstaan onder des Heren woorden: *Hij heeft hun ogen verblind, en hun harten verhard, opdat zij met de ogen niet zien, en met het hart verstaan, en zij zich bekeren, en Ik hen geneze*, Joh. xii: 40. En dat zij die in de valse dingen zijn, nochtans niet zullen geloven, onder deze woorden: *Abraham zeide tot den rijke in de hel: Zij hebben Mozes en de Profeten; dat zij die horen. Hij echter zeide: Neen, vader Abraham; maar zo iemand van de doden tot hen kwam, zij zouden bekeerd worden. Abraham echter zeide tot hem: Indien zij Mozes en de Profeten niet horen, zo zullen zij ook al ware het dat er iemand uit de doden opstond, niet geloven*, Lukas xvi: 29, 30, 31.

457. De geest van den mens is, zodra hij in de wereld der geesten binnentreedt, hetgeen kort na zijn wederopwekking geschiedt, waarover boven, van eender aangezicht en van eendere spraakklank als waarin hij in de wereld is geweest; de oorzaak hiervan is deze dat hij dan in den staat van zijn uiterlijke dingen is, en dat zijn innerlijke dingen nog niet zijn opengedekt. Deze staat is de eerste van de mensen na het overlijden. Daarna echter wordt het aangezicht veranderd, en wordt het een gans ander aangezicht; het wordt eender aan zijn regerende aandoening of liefde, in hoedanige de innerlijke dingen welke van zijn gemoed in de wereld waren, zijn geweest, en in hoedanige zijn geest in het lichaam is geweest. Want het aangezicht van des mensen geest verschilt zeer van het aangezicht van zijn lichaam; het aangezicht van het lichaam is uit de ouders, doch het aangezicht van den geest is vanuit zijn aandoening, welker beeld het is. In dit komt de geest na het leven in het lichaam, wanneer de uiterlijke dingen worden verwijderd, en de innerlijke dingen worden onthuld. Deze staat is de derde van den mens. Ik zag sommige pas uit de wereld aangekomenen, en kende hen van aangezicht en spraak, maar toen zij daarna verschenen, kende ik hen niet. Zij die in goede aandoeningen waren geweest, verschenen in een schoon aangezicht; diegenen echter die in boze aandoeningen waren geweest, verschenen in een wanstaltig aangezicht. Des mensen geest immers is in zich beschouwd niets anders dan zijn aandoening; de uitwendige vorm ervan is zijn aangezicht. De oorzaak dat de aangezichten worden veranderd is ook deze dat het aan niemand in het andere leven is geoorloofd om aandoeningen voor te liegen die niet zijn eigen zijn, aldus niet aangezichten over zich te brengen in strijd met hun liefde waarin zij zijn. Allen, hoevelen het er ook zijn, worden daar in een staat gebracht om te spreken zoals zij denken, en om met het gelaat en de gebaren zich zo te vertonen

leven, n. 571, 582, 6348. Dat er derhalve door den Heer met de meeste zorg in wordt voorzien dat er geen ontwijding geschiedt, n. 2426, 10284.

als zij willen. Vandaar nu komt het dat de aangezichten van allen de vormen en de afbeeldingen van hun aandoeningen worden; en vandaar komt het dat allen die elkander in de wereld hebben gekend, elkander eveneens kennen in de wereld der geesten, niet echter in den Hemel en in de hel, zoals boven in n. 427 is gezegd.²⁶⁶

458. De aangezichten van de huichelaars worden later veranderd dan de aangezichten der overigen, ter oorzaak hiervan dat zij zich door de praktijk de gewoonte hebben eigen gemaakt om hun innerlijke dingen zo samen te stellen dat zij goede aandoeningen nabootsen, weswege zij langen tijd niet onschoon verschijnen; maar omdat het geveinsde bij hen geleidelijk wordt afgelegd, en de innerlijke dingen welke des gemoeds zijn, naar den vorm van hun aandoeningen worden geschikt, worden zij daarna wanstaltiger dan de anderen. Huichelaars zijn zij die spraken zoals de Engelen, maar innerlijk de natuur alleen erkenden, en zo niet het Goddelijke, en vandaar de dingen hebben ontkend die der Kerk en des Hemels zijn.

459. Men moet weten dat de menselijke vorm van ieder mens na den dood des te schoner is naarmate hij innerlijker de Goddelijke ware dingen had liefgehad, en volgens dezelve had geleefd, want de innerlijke dingen van een ieder worden volgens de liefde van dezelve en het leven zowel geopend als gevormd; hoe innerlijker deswege de aandoening, des te gelijkvormiger aan den Hemel, en vandaar des te welgevormder het aangezicht. Vandaar komt het dat de Engelen die in den binnensten Hemel zijn, de schoonste zijn, omdat zij de vormen der hemelse liefde zijn. Zij die echter de Goddelijke ware dingen uiterlijk hebben liefgehad, en zo uiterlijk volgens die hebben geleefd, zijn minder schoon, want slechts de uiterlijke dingen blinken uit hun aangezicht op, en niet schijnt de innerlijke hemelse liefde door de uiterlijke dingen heen, bijgevolg niet de vorm des Hemels zodanig als hij in zich is. Er verschijnt naar verhouding iets duisters vanuit hun aangezicht, hetwelk niet is levend

266 Dat het aangezicht is gevormd naar de overeenstemming van de innerlijke dingen, n. 4791 tot 4805, 5695. Over de overeenstemming van het aangezicht en de gelaatstrekken ervan met de aandoeningen des gemoeds, n. 1568, 2988, 2989, 3631, 4796, 4797, 4800, 5165, 5168, 5695, 9306. Dat het aangezicht met de innerlijke dingen, welke des gemoeds zijn, één maakt bij de Engelen des Hemels, n. 4796, 4797, 4798, 4799, 5695, 8250. Dat derhalve het aangezicht in het Woord de innerlijke dingen betekent, welke des gemoeds zijn, dat is, welke der aandoening en der denking zijn, n. 1999, 2434, 3527, 4066, 4796, 5102, 9306, 9546. Hoe de invloed vanuit de hersenen in het aangezicht in den loop des tijds is veranderd, en daarmede de aangezichten zelf ten aanzien van de overeenstemming met de innerlijke dingen, n. 4326, 8250.

gemaakt door de doorschijnendheid van het innerlijk leven. In één woord, alle volmaaktheid groeit naar de innerlijke dingen toe, en zij neemt af naar de uiterlijke dingen toe, en naar gelang de volmaaktheid groeit en afneemt, groeit eveneens de schoonheid en neemt zij af. Ik heb engellijke aangezichten van den derden Hemel gezien welke zodanig waren dat nooit enig schilder met al zijn kunst iets van een zodanig licht aan zijn kleuren zou kunnen geven zodat het het duizendste deel van het licht en het leven zou evenaren dat in hun aangezicht verscheen. Maar de aangezichten der Engelen van den laatsten Hemel kunnen enigermate geëvenaard worden.

460. Tenslotte zou ik een zekere nog aan niemand bekende verborgenheid willen geven, welke deze is dat al het goede en ware dat uit den Heer voortgaat en den Hemel maakt, in den menselijken vorm is, en dit niet alleen in het ganse en het grootste, maar ook in elk deel en in kleinsten; en dat deze vorm een ieder aandoet die het goede en het ware uit den Heer opneemt, en maakt dat iedereen in den Hemel in den menselijken vorm is volgens de opneming. Vandaar komt het dat de Hemel aan zichzelf eender is in het gemeen en in het bijzonder, en dat de ganse Hemel den menselijken vorm heeft, ieder gezelschap dien heeft, en iedere Engel dien heeft, zoals is getoond in vier artikelen, van n. 59 tot 86; waaraan hier dit moet worden toegevoegd dat de afzonderlijke dingen der denking, welke vanuit de hemelse liefde bij de Engelen is, dien hebben. Maar deze verborgenheid valt bezwaarlijk in het verstand van enig mens, doch helder in het verstand der Engelen, omdat zij in het licht des Hemels zijn.

**Dat de mens na den dood in elken zin is, in alle geheugen,
denking, aandoening in welke hij in de wereld was; en dat hij niets
achterlaat uitgezonderd zijn aards lichaam**

461. Dat de mens wanneer hij uit de natuurlijke wereld in de geestelijke overgaat, hetgeen geschiedt wanneer hij sterft, al zijn dingen of de dingen die van zijn mens zijn, met zich mededraagt, uitgezonderd zijn aards lichaam, is mij door veelvoudige ondervinding bewezen. Want de mens is wanneer hij de geestelijke wereld of het leven na den dood binnentreedt, in een lichaam zoals in de wereld; naar den schijn is er geen onderscheid, aangezien hij het onderscheid niet voelt en ziet. Maar zijn lichaam is geestelijk, en zo van de aardse dingen gescheiden of gezuiverd, en wanneer het geestelijke het geestelijke aanraakt en ziet, is het geheel en al zoals wanneer het natuurlijke het natuurlijke aanraakt en ziet. Vandaar weet de mens wanneer hij een geest is geworden, niet anders dan dat hij in zijn lichaam is waarin hij was in de wereld, en vandaar weet hij niet dat hij is overleden. De mens-geest verheugt zich ook in het bezit van elken uitwendigen en inwendigen zin waarin hij zich heeft verheugd in de wereld; hij ziet zoals tevoren, hij hoort en spreekt zoals tevoren, en ruikt eveneens en proeft, en met den tast voelt hij wanneer hij wordt aangeraakt, zoals tevoren; ook heeft hij trek, verlangt, begeert, denkt, bespiegelt hij, wordt hij aangedaan, heeft hij lief, wil hij zoals tevoren; en hij die zich verlustigt in studiën, leest en schrijft zoals tevoren; in één woord, wanneer de mens overgaat van het ene leven in het andere, of van de ene wereld in de andere, zo is het alsof hij van de ene plaats overging tot de andere, en hij draagt alle dingen met zich mede die hij in zich als mens bezit, zo dat niet kan worden gezegd dat de mens na den dood, welke alleen die van het aardse lichaam is, iets van het zijne heeft verloren. Hij draagt ook het natuurlijk geheugen met zich mede; want alle dingen die hij ook maar in de wereld heeft gehoord, gezien, gelezen, geleerd, gedacht, van zijn eerste kindsheid tot aan het laatste des levens, onthoudt hij; maar omdat de natuurlijke voorwerpen die het geheugen inheeft, niet in de geestelijke wereld kunnen worden gereproduceerd, rusten zij, zoals bij den mens geschiedt wanneer hij niet vanuit dezelve denkt. Maar nochtans worden zij gereproduceerd wanneer het den Heer behaagt; doch over dit geheugen en over den staat ervan na den dood, zal in hetgeen terstond volgt meer worden gezegd. Dat de staat van den mens na den dood zodanig is, kan de zinlijke mens in het geheel niet geloven, omdat hij het niet vat; want de zinlijke mens kan niet anders dan natuurlijk denken, en eveneens over de geestelijke dingen; weswege hij van de dingen

die hij niet voelt, dat is, met de ogen van zijn lichaam ziet, en met zijn handen aanraakt, zegt dat zij er niet zijn, zoals men leest van Thomas, Joh. xx: 25, 27, 29; hoedanig de zinlijke mens is, zie men boven, n. 267, en daar in de voetnoot 3.

462. Maar nochtans is het onderscheid tussen het leven van den mens in de geestelijke wereld en zijn leven in de natuurlijke wereld groot, zowel ten aanzien van de uitwendige zinnen en de aandoeningen ervan, als ten aanzien van de inwendige zinnen en de aandoeningen ervan. Zij die in den Hemel zijn, bemerken, dat is, zien en horen, veel fijner, en denken ook wijzer dan toen zij in de wereld waren; zij zien immers vanuit het licht des Hemels, hetwelk met vele graden het licht der wereld te boven gaat; men zie boven n. 126; zij horen ook door de geestelijke atmosfeer, welke ook met vele graden de aardse atmosfeer te boven gaat, n. 235. Het verschil van deze uitwendige zinnen is zoals het verschil van het klare in verhouding tot het duistere van een nevel in de wereld, of zoals van het middaglicht in verhouding tot de avondschaaduw. Het licht des Hemels immers geeft, omdat het het Goddelijk Ware is, aan het gezicht der Engelen dat zij de allerkleinste dingen opmerken en onderscheiden, ook stemt hun uitwendig gezicht met hun inwendig gezicht of met hun verstand overeen, want bij de Engelen vloeit het ene gezicht in het andere opdat zij één handelen; vandaar hebben zij zulk een grote gezichtsscherpte. En eveneens stemt op eendere wijze het gehoor overeen met hun doorvatting, welke zowel van het verstand als van den wil is; vandaar merken zij in den klank en in de woorden van iemand die spreekt, de allerkleinste dingen van zijn aandoening en denking op, in den klank de dingen die der aandoening zijn, en in de woorden de dingen die der denking zijn; men zie boven n. 234 tot 245. Maar de overige zinnen bij de Engelen zijn niet zo fijn als de zin van het gezicht en het gehoor, ter oorzake hiervan dat het gezicht en het gehoor aan hun inzicht en wijsheid van dienst zijn, maar niet de overige zinnen, welke, indien zij in een eenderen graad fijn waren, het licht en het verkwikkelijke van hun wijsheid zouden wegnemen, en het verkwikkelijke binnenbrengen van de wellusten die van de verschillende appetijten en van het lichaam zijn, welke het verstand voor zoveel verduisteren en verzwakken als zij het overwicht hebben; zoals het eveneens geschiedt bij de mensen in de wereld, die voor zoveel log en stompzinnig zijn ten aanzien van de geestelijke ware dingen als zij toegeven aan den smaak en de verlokkingen der tastelijke dingen des lichaams. Dat ook de innerlijke zinnen van de Engelen des Hemels, welke van hun denking en aandoening zijn, fijner en volmaakter zijn dan die welke zij in de wereld hadden, kan vaststaan uit de dingen die gezegd en

getoond zijn in het artikel over de wijsheid van de Engelen des Hemels, n. 265 tot 275. Wat echter het onderscheid aangaat van den staat dergenen die in de hel zijn in verhouding tot hun staat in de wereld, dit is eveneens groot. Zo groot als immers de volmaaktheid en de uitnemendheid van de uitwendige en de inwendige zinnen is bij de Engelen die in den Hemel zijn, zo groot is de onvolmaaktheid bij hen die in de hel zijn. Maar over den staat van dezen moet in hetgeen volgt worden gehandeld.

462 [a]. Dat de mens vanuit de wereld ook geheel zijn geheugen met zich heeft, is met vele dingen getoond, aangaande hetwelk verscheidene vermeldenswaardige dingen zijn gezien en gehoord, waarvan ik er enige in volgorde zou willen mededelen. Er waren er die hun misdaden en schanddaden welke zij in de wereld hadden bedreven, ontkenden; deswege werden, opdat zij niet voor schuldeloos zouden worden gehouden, alle dingen opengedekt en vanuit hun geheugen opgesomd in volgorde van hun eersten leeftijd tot den laatsten; het waren voornamelijk echtbreuken en hoerereien. Er waren er die anderen met boze kunstgrepen hadden bedrogen, en die hadden gestolen; hun geslepenheden en diefstallen werden ook in een reeks opgesomd, waarvan er verscheidene nauwelijks aan iemand anders dan aan hen alleen in de wereld bekend waren geweest. Zij erkenden die dingen ook omdat zij zoals in het licht werden geopenbaard, met al de denking, bedoeling, verkwikkelijkheid, vrees, welke toen tezamen hun animus vervulden. Er waren er die geschenken hadden aangenomen, en van de rechtspraak een winstgevende zaak hadden gemaakt. Zij werden eender vanuit hun geheugen onderzocht, en vanuit hetzelfde werden alle dingen opgesomd van den eersten tijd hunner functie tot den laatsten; de afzonderlijke dingen ten aanzien van den omvang en het hoedanige, met den tijd, den staat van hun gemoed, en de bedoeling, welke dingen alle tegelijk in hun herinnering werden gebracht, en voor het gezicht getoond, en het getal ervan ging verscheidene honderden te boven. Dit geschiedde met enigen, en, wat wonderbaarlijk is, hun aantekenboeken zelf, waarin zij zulke dingen hadden neergeschreven, werden geopend en voor hen van bladzijde tot bladzijde opgelezen. Er waren er die maagden tot ontucht hadden aangedreven en die de kuisheid hadden geschonden, en zij werden tot een eender gericht geroepen, en vanuit hun geheugen werden de afzonderlijke dingen te voorschijn gehaald en opgezegd; de aangezichten zelf der maagden en der vrouwen vertoonden zich eveneens als aanwezig, met de plaats en de gesprekken, en de gezindheden, en dit zo plotseling zoals wanneer iets zich aan het gezicht vertoont; de openbaringen hielden somtijds uren lang aan. Er was er een die het voor niets had geacht om anderen te blameren;

ik hoorde in volgorde zijn blameringen en eveneens zijn lasteringen opsommen, met zijn eigen woorden zelf, over welke personen en voor wie zij gesproken waren; en al deze dingen werden voortgebracht en tegelijk ten levendigste getoond; en toch waren de afzonderlijke dingen door hem met pijnlijke *zorg* verborgen toen hij in de wereld leefde. Er was een zeker iemand die een verwant van hem van diens erfenis had beroofd onder een arglistig voorwendsel; deze werd eveneens op eendere wijze van zijn schuld overtuigd en geoordeeld, en, wat wonderbaarlijk is, de brieven en de stukken die tussen hen gewisseld waren, werden ten aanhoren van mij voorgelezen, en er werd gezegd dat er niet een woord aan ontbrak. De zelfde had eveneens vlak voor zijn dood zijn buurman heimelijk met vergift gedood; dit werd op de volgende wijze opengedekt: hij scheen onder zijn voeten een groeve te graven, en nadat die *gegraven* was, kwam daar een man uit zoals uit een graf, en deze riep tot hem: Wat hebt gij mij gedaan? En toen werden alle dingen onthuld, hoe de giftmenger vriendschappelijk met hem had gesproken, en hem een beker had toegereikt, voorts wat hij tevoren had gedacht, en wat er daarna was gebeurd. Nadat deze dingen waren opengedekt, werd hij tot de hel veroordeeld. In één woord, alle boze dingen, euvel daden, roverijen, kunstgrepen, arglisten, worden aan iederen bozen geest geopenbaard, en te voorschijn gehaald uit hun eigen geheugen zelf, en zij worden overtuigd; er bestaat ook geen gelegenheid tot ontkennen, omdat alle omstandigheden tegelijk verschijnen. Ik hoorde ook vanuit iemands geheugen, door de Engelen gezien en doorvorst, wat hij in den loop van een maand had gedacht, den enen dag na den anderen, en dit zonder vergissing; en deze gedachten werden zo teruggeroepen als hij zelf in dezelve in die dagen was geweest. Uit deze voorbeelden kan vaststaan dat de mens het gehele geheugen met zich mededraagt; en dat niets zo verholen is in de wereld dat het niet openbaar wordt na den dood, en dit in een kring van verscheidenen, volgens des Heren woorden: *Er is niets verborgen dat niet zal worden opengedekt, en niets verholen dat niet zal worden gekend; daarom, de dingen die gij in de duisternis hebt gezegd, zullen in het licht gehoord worden; en wat gij in het oor hebt gesproken, zal op de daken worden gepredikt*, Lukas XII: 2, 3.

463. Wanneer voor den mens na den dood zijn daden worden opengedekt, zien de Engelen die met het onderzoek zijn belast, in zijn aangezicht en het onderzoek wordt over het algehele lichaam voortgezet, te beginnen met de vingers van de ene en de andere hand, en zo voortgaande over het ganse. Omdat ik mij verwonderd afvroeg waarvandaan dit was, werd het opengedekt, namelijk dat zoals de afzonderlijke dingen van de denking en den wil

aan het cerebrum zijn ingegrift, want daar zijn de beginselen ervan, zij aldus eveneens aan het algehele lichaam zijn ingegrift, aangezien alle dingen van de denking en den wil zich daarheen uit hun beginselen voortzetten, en daar hun grens vinden als in hun laatsten; waarvandaan het komt dat de dingen die aan het geheugen zijn ingegrift vanuit den wil en daaruit aan de denking ervan, niet slechts aan het cerebrum zijn ingegrift, maar ook aan den gansen mens, en daar in volgorde volgens de orde van de delen van het lichaam uitkomen. Daaruit bleek dat de mens zodanig in het ganse is als hij in zijn wil en daaruit in de denking is, dermate dat de boze mens zijn boze is, en de goede zijn goede.²⁶⁷ Uit deze dingen kan eveneens vaststaan wat er wordt verstaan onder het boek des levens van den mens, waarover in het Woord wordt gesproken, namelijk dit dat alle dingen, zowel de daden als de gedachten, aan den gansen mens zijn ingegrift, en dat zij verschijnen alsof zij in een boek werden gelezen wanneer zij vanuit het geheugen worden opgeroepen, en alsof zij in afbeelding werden gezien, wanneer de geest in het licht des Hemels wordt beschouwd. Aan deze dingen zou ik iets gedenkwaardigs willen toevoegen aangaande het na den dood aanblijvende geheugen van den mens, waardoor ik ben bevestigd dat niet slechts de gemene dingen, maar ook de meest afzonderlijke dingen die het geheugen zijn binnengegaan, aanblijven, en ook nooit in vergetelheid geraken. Er verschenen mij boeken met schrifturen daarin zoals in de wereld, en ik werd onderricht dat zij zijn vanuit het geheugen van hen die ze geschreven hadden, en dat daar niet enig woord ontbreekt dat stond in het door de zelfden in de wereld geschreven boek; en dat aldus vanuit het geheugen van een ander de allerafzonderlijkste dingen te voorschijn kunnen worden gehaald, ook die welke hij zelf in de wereld had vergeten. De oorzaak werd ook opengedekt, namelijk dat de mens een uitwendig en een inwendig geheugen heeft, een uitwendig geheugen hetwelk van zijn natuurlijke mens is, en een inwendig geheugen hetwelk van zijn geestelijken mens is; en dat de afzonderlijke dingen die de mens heeft gedacht, gewild, gesproken, gedaan, ook die welke hij heeft gehoord en gezien, aan zijn inwendig of gees-

267 Dat de goede mens, geest, en Engel zijn goede en zijn ware is, dat is, dat hij gans zodanig is als zijn goede en ware is, n. 10298, 10367. De oorzaak hiervan is deze dat het goede den wil maakt, en het ware het verstand, en de wil en het verstand het al des levens maken bij den mens, den geest, en den Engel, n. 3332, 3623, 6065. Het is iets eenders indien gij zegt dat mens, geest, en Engel, zijn liefde is, n. 6872, 10177, 10284.

telijk geheugen zijn ingegrift;²⁶⁸ en dat de dingen die daar zijn, nooit worden uitgedelgd, aangezien zij tegelijk zijn ingegrift aan den geest zelf en aan de leden van zijn lichaam, zoals boven is gezegd; en dat zo de geest is gevormd volgens de gedachten en de daden van zijn wil. Ik weet dat deze dingen als paradoxen verschijnen en vandaar nauwelijks worden geloofd; maar nochtans zijn zij waar. Laat de mens dus niet geloven dat er iets is wat de mens in zich gedacht en in het verborgene gedaan heeft, dat na den dood verholen blijft, maar laat hij geloven dat alle en de afzonderlijke dingen dan als op klaarlichten dag openliggen.

464. Hoewel de mens na den dood het uitwendig of natuurlijk geheugen inheeft, worden nochtans de louter natuurlijke dingen die daarin zijn, niet weder voortgebracht in het andere leven, maar de geestelijke dingen die aan de natuurlijke door overeenstemmingen zijn aangebonden; en wanneer deze zich evenwel aan het gezicht vertonen, zo verschijnen zij in een geheel en al eenderen vorm als in de natuurlijke wereld; want alle dingen die in de Hemelen verschijnen, verschijnen eender als in de wereld, hoewel zij in hun wezen niet natuurlijk, maar geestelijk zijn, zoals men zie getoond in het artikel over de uitbeeldende dingen en de schijnbaarheden in den Hemel, n. 170 tot 176. Maar het uitwendig of natuurlijk geheugen is, voor zoveel als het die dingen daarin betreft welke trekken uit het stoffelijke, en vanuit den tijd en de ruimte, en uit de overige dingen die aan de natuur eigen zijn, den geest niet van dienst voor dat nut in hetwelk het hem van dienst was geweest in de wereld, aangezien de mens in de wereld toen hij vanuit het uitwendig zinlijke,

268 Dat de mens een tweetal geheugens heeft, een uiterlijk en een innerlijk, of een natuurlijk en een geestelijk, n. 2469 tot 2494. Dat de mens niet weet dat hij een innerlijk geheugen heeft, n. 2470, 2471. Hoezeer het innerlijk geheugen uitmunt boven het uiterlijk geheugen, n. 2473. Dat de dingen die in het uiterlijk geheugen zijn, in het licht der wereld zijn; dat echter die welke in het innerlijk geheugen zijn, in het licht des Hemels zijn, n. 5212. Dat het vanuit het innerlijk geheugen is dat de mens verstandelijk en redelijk kan denken en spreken, n. 9394. Dat alle en de afzonderlijke dingen die de mens heeft gedacht, gesproken, gedaan, en die hij heeft gezien en gehoord, aan zijn innerlijk geheugen zijn ingegrift, n. 2474, 7398. Dat dat geheugen het boek zijns levens is, n. 2474, 9386, 9841, 10505. Dat in het innerlijk geheugen de ware dingen zijn die des geloofs zijn geworden, en de goede dingen die der liefde zijn geworden, n. 5212, 8067. Dat de dingen die een gewoonte hebben aangenomen en des levens zijn geworden, en daardoor in het uiterlijk geheugen in vergetelheid zijn geraakt, in het innerlijk geheugen zijn, n. 9394, 9723, 9841. Dat de geesten en de Engelen spreken vanuit het innerlijk geheugen, en dat zij vandaar een universele taal hebben, n. 2472, 2476, 2490, 2493. Dat de talen in de wereld van het uiterlijk geheugen zijn, n. 2472, 2476.

en niet tegelijk vanuit het inwendig zinlijke of verstandelijke dacht, natuurlijk en niet geestelijk heeft gedacht; daarentegen denkt hij in het andere leven, als de geest in de geestelijke wereld is, niet natuurlijk maar geestelijk; geestelijk denken is verstandelijk of redelijk denken. Vandaar komt het dat het uitwendig of natuurlijk geheugen ten aanzien van de dingen die stoffelijk zijn, dan rust, en slechts de dingen in gebruik komen welke de mens door die dingen in de wereld heeft geput en redelijk heeft gemaakt. Dat het uitwendig geheugen ten aanzien van de dingen die stoffelijk zijn, rust, is ter oorzaak hiervan dat zij niet weder kunnen worden voortgebracht; de geesten en de Engelen immers spreken vanuit aandoeningen en de denkingen daaruit, welke van hun gemoed zijn, weswege zij de dingen die niet daarmede stroken, niet kunnen uitspreken, zoals kan vaststaan uit de dingen die over de spraak der Engelen in den Hemel, en over hun spreken met den mens, zijn gezegd, n. 234 tot 257. Vandaar komt het dat de mens voor zoveel als hij door talen en door wetenschappen redelijk is geworden in de wereld, redelijk is na den dood, en in het geheel niet voor zoveel als hij in talen en wetenschappen bedreven is geweest. Ik heb met verscheidenen gesproken die in de wereld hadden gegolden voor zeer ontwikkeld uit hoofde hiervan dat zij de oude talen kenden, zoals de Hebreeuwse, de Griekse, en de Latijnse, en niet hun redelijke door de dingen die in die talen geschreven zijn, hadden aangekweekt; en sommigen verschenen zo eenvoudig als zij die niets van die talen kenden, sommigen stompzinnig, maar nochtans bleef bij hen de trots alsof zij wijzer dan de anderen waren. Ik heb met sommigen gesproken die in de wereld hadden geloofd dat de mens voor zoveel wijs is als hij met het geheugen vasthoudt, en die ook hun geheugen met veel dingen hadden verrijkt en bijna alleen vanuit die dingen spraken, aldus niet vanuit zich maar vanuit anderen, en in het geheel niet het redelijke door de dingen van het geheugen hadden vervolmaakt; sommigen van hen waren stompzinnig, sommigen dwaas, in het geheel niet enig ware begrijpende of het al dan niet waar is, en alle valse dingen aangrijpende welke voor ware dingen worden aangeprezen door hen die zich ontwikkelden noemen, zij kunnen immers in het geheel niet vanuit zich zien of iets aldus of niet aldus is, bijgevolg niets redelijk zien wanneer zij anderen horen. Ik sprak ook met enigen die in de wereld veel geschreven hadden, en wel in wetenschappelijke dingen van elk geslacht, en die daardoor een vermaardheid van geleerdheid hadden over een groot deel van de wereld. Enigen van hen konden weliswaar over de ware dingen redeneren of zij waar zijn of niet waar zijn; enigen verstonden wanneer zij tot diegenen waren gekeerd die in het licht van het ware waren, dat het ware dingen waren, maar nochtans wilden zij die niet

verstaan; deswege ontkenden zij die als zij in hun valse dingen en zo in zich waren; enigen waren niet veel wijzer dan de onontwikkelde massa, aldus de ene en de andere op verschillende wijze al naar hij door de wetenschappelijke dingen die hij opgeschreven en overgeschreven had, zijn redelijke had aangekweekt. Zij die echter tegen de ware dingen der Kerk waren geweest en vanuit wetenschappelijke dingen hadden gedacht, en zich door dezelve hadden bevestigd in de valse dingen, hadden niet hun redelijke aangekweekt, maar slechts het vermogen van redeneren, welk vermogen in de wereld voor redelijkheid wordt gehouden, maar het is een van de redelijkheid gescheiden vermogen; het is het vermogen om al wat iemand maar belieft te bevestigen, en vanuit de opgevatte beginselen en vanuit de begoochelingen valse dingen en niet ware dingen te zien. Dezulken kunnen nooit daartoe worden gebracht om de ware dingen te erkennen, aangezien vanuit de valse dingen de ware dingen niet kunnen worden gezien, maar vanuit de ware dingen kunnen de valse dingen worden gezien. Het redelijke van den mens is eender aan een tuin en een bloemenbed, alsmede aan bouwland; het geheugen is de humus, de wetenschappelijke ware dingen en de erkentnissen zijn de zaden, het licht en de warmte des Hemels brengen voort; zonder die is er geen ontkieming; aldus eveneens geschiedt indien niet het licht des Hemels, hetwelk het Goddelijk Ware is, en de warmte des Hemels, welke de Goddelijke Liefde is, worden toegelaten; vanuit die alleen is het redelijke. Het smart den Engelen ten zeerste dat de geleerden voor het merendeel alle dingen aan de natuur toeschrijven, en dat zij vandaar voor zich de innerlijke dingen welke van hun gemoed zijn, hebben toegesloten, zodat zij niets van het ware kunnen zien vanuit het licht van het ware, hetwelk het licht des Hemels is. Zij worden derhalve in het andere leven beroofd van het vermogen van redeneren, opdat zij niet valse dingen door redeneringen uitzaaien onder de goede eenvoudigen en hen verleiden, en zij worden naar verlaten plaatsen gezonden.

465. Een zekere geest was verontwaardigd dat hij zich niet verscheidene dingen herinnerde die hij in het leven van het lichaam had gekend, treurende om het verkwikkelijke dat hij verloren had, waarin hij zich grotelijks had verlustigd. Maar er werd tot hem gezegd dat hij in het geheel niets had verloren, en dat hij alle en de afzonderlijke dingen weet; en dat het hem in die wereld waar hij nu is, niet geoorloofd is om zulke dingen te voorschijn te brengen, en dat het genoeg is dat hij nu veel beter en volmaakter kan denken en spreken, en niet, zoals vroeger, zijn redelijke onderdompelen in dichte donkere, stofelijke, en lichamelijke dingen, welke van geen nut zijn in het Rijk waarin hij nu gekomen is; en dat hij nu alles heeft wat bevorderlijk is tot het nut van het

eeuwige leven, en dat hij zo en niet anders gezegend en gelukzalig kan worden, aldus dat het der onwetendheid is om te geloven dat in dit Rijk met de verwijdering en de rust van de stoffelijke dingen in het geheugen, het inzicht vergaat; terwijl het toch met de zaak aldus is gesteld dat het gemoed voor zoveel als het van de zinlijke dingen welke van den uitwendiger mens of van het lichaam zijn, kan worden afgeleid, tot de geestelijke en de hemelse dingen wordt opgeheven.

466. Hoedanig de geheugens zijn, wordt somtijds in het andere leven zichtbaar vertoond in daar alleen verschijnende vormen (daar vertonen zich aan het gezicht verscheidene dingen die anders bij de mensen alleen in ideeën vallen). Het uiterlijk geheugen vertoont zich daar naar den schijn gelijk als eelt, het innerlijk geheugen gelijk als mergsubstantie zodanig als zij in het menselijk cerebrum is; daaruit wordt eveneens te weten gegeven hoedanig zij zijn. Bij hen die in het leven van het lichaam zich op het geheugen alleen hebben toegelegd, en zo hun redelijke niet hebben aangekweekt, verschijnt hun eeltigheid hard, en van binnen zoals met pezen gestreept. Bij hen die het geheugen met valsheden hebben gevuld, verschijnt het harig en borstelig, en dit vanwege de ongeordende opeenhoping van dingen. Bij hen die zich op het geheugen hebben toegelegd ter oorzake van de liefde van zich en van de wereld, verschijnt het samengeplakt en benig geworden. Bij hen die door wetenschappelijke dingen, vooral door filosofische dingen, in de Goddelijke verborgenheden hebben willen doordringen, en niet eerder hebben willen geloven dan wanneer zij door die dingen werden overreed, verschijnt het geheugen duisterachtig, en het is van zulk een natuur dat het de lichtstralen opslurpt en in duisternis verkeert. Bij hen die arglistig en huichelachtig zijn geweest, verschijnt het geheugen hard benig als van ebbenhout, hetwelk de lichtstralen terugkaatst. Bij hen echter die in het goede der liefde en in de ware dingen des geloofs zijn geweest, verschijnt zulk een eelt niet, omdat hun innerlijk geheugen de lichtstralen doorlaat in het uitwendig geheugen, in welks objecten of ideeën de stralen zoals in hun basis of zoals in hun grond hun grens vinden en daar verrukkelijke receptakels vinden; want het uiterlijk geheugen is het laatste der orde waarin de geestelijke en de hemelse dingen zacht uitloopen en zetelen, wanneer daar goede en ware dingen zijn.

467. Mensen die in de liefde tot den Heer en in de liefde jegens den naaste zijn, hebben, wanneer zij in de wereld leven, engellijk inzicht en engellijke wijsheid bij zich en in zich, maar weggeborgen in de binnenste dingen van hun innerlijk geheugen, welk inzicht en welke wijsheid nooit aan hen kan verschijnen voordat zij de lichamelijke dingen afleggen; dan slaapt het natuurlijk

geheugen in, en ontwaken het inzicht en de wijsheid in het innerlijk geheugen, en allengs daarna in het engelijk geheugen zelf.

468. Hoe het redelijke kan worden aangekweekt, zal ook in het kort worden gezegd, het echte redelijke bestaat uit ware dingen, en niet uit valse dingen; dat wat uit valse dingen bestaat, is niet het redelijke. De ware dingen zijn van drievoudig geslacht; het zijn burgerlijke, zedelijke, en geestelijke dingen. De burgerlijke ware dingen hebben betrekking op de dingen die van het oordeel zijn, en die der regering zijn in de koninkrijken, in het algemeen daar op het gerechte en het billijke. De zedelijke ware dingen hebben betrekking op de dingen die van het leven van ieder mens zijn ten opzichte van de gezelschappen en den omgang, in het algemeen op het oprechte en het rechte, en in het bijzonder op de deugden van elk geslacht. Doch de geestelijke ware dingen hebben betrekking op de dingen die des Hemels en der Kerk zijn, in het algemeen op het goede hetwelk der liefde is, en op het ware hetwelk des geloofs is. Er zijn drie graden des levens bij ieder mens; men zie boven n. 267. Het redelijke wordt tot den eersten graad geopend door de burgerlijke ware dingen; tot den tweeden graad door de zedelijke ware dingen; en tot den derden graad door de geestelijke ware dingen. Doch men moet weten dat het redelijke vanuit die dingen niet daardoor wordt gevormd en geopend dat de mens ze weet, maar daardoor dat de mens volgens dezelve leeft; en onder volgens dezelve leven wordt verstaan ze liefhebben vanuit geestelijke aandoening, en ze liefhebben vanuit geestelijke aandoening is het gerechte en het billijke liefhebben omdat het het gerechte en het billijke is, het oprechte en het rechte omdat het het oprechte en het rechte is, en het goede en het ware omdat het het goede en het ware is. Doch volgens dezelve leven en ze liefhebben vanuit lichamelijke aandoening, is ze liefhebben terwille van zich, van eigen roep, eer of gewin; weswege de mens voor zoveel als hij die ware dingen vanuit de lichamelijke aandoening lief heeft, niet redelijk wordt; hij heeft immers niet die, maar zichzelf lief, en de ware dingen dienen hemzelf zoals knechten hun heer. En wanneer de ware dingen dienstbaarheden worden, treden zij den mens niet binnen en openen zij niet enigen graad van zijn leven, zelfs niet den eersten, maar zetelen slechts in het geheugen als wetenschappelijke dingen onder een stoffelijken vorm, en daar verbinden zij zich met de liefde van zich, welke een lichamelijke liefde is. Uit deze dingen kan vaststaan hoe de mens redelijk wordt, namelijk tot den derden graad door de geestelijke liefde van het goede en het ware welke des Hemels en der Kerk zijn; tot den tweeden graad door de liefde van het oprechte en het rechte; en tot den eersten graad door de liefde van het gerechte en het billijke; welke beide laatstgenoemde

liefdien ook geestelijk worden vanuit de geestelijke liefde van het goede en het ware, omdat deze in gene invloeit en zich met haar verbindt, en in dezelve als het ware haar aangezichten vormt.

469. De geesten en de Engelen hebben evenzeer een geheugen als de mens; bij hen blijft immers aan al wat zij horen, zien, denken, willen, en doen, en daardoor wordt eveneens het redelijke van hen aanhoudend aangekweekt, en dit tot in het eeuwige; vandaar komt het dat de geesten en de Engelen in inzicht en wijsheid door erkentnissen van het ware en het goede worden vervolmaakt evenzeer als de mens. Dat de geesten en de Engelen een geheugen hebben, is mij ook door meerdere ondervinding te weten gegeven; ik zag immers dat vanuit hun geheugen alle dingen werden opgeroepen die zij hadden gedacht en gedaan, zowel in het openbaar als in het verborgene, wanneer zij met andere geesten waren; en eveneens dat zij die in enig ware waren geweest vanuit het eenvoudig goede, met erkentnissen werden doordrenkt, en door die met inzicht, en daarna tot den Hemel werden omhoog gevoerd. Maar men moet weten dat zij niet verder met erkentnissen en door die met inzicht worden doordrenkt dan tot den graad der aandoening van het goede en het ware waarin zij in de wereld zijn geweest, niet echter over dien heen; iederen geest en Engel immers blijft de aandoening bij in de hoeveelheid en de hoedanigheid als hij die in de wereld heeft gehad, en deze wordt daarna vervolmaakt door invulling, hetgeen ook geschiedt tot in het eeuwige, want er is niets dat niet tot in het eeuwige ingevuld kan worden; elk ding immers kan oneindig gevarieerd, aldus door verschillende dingen verrijkt, bijgevolg vermenigvuldigd en vruchtbaar gemaakt worden; er is geen einde voor enig goed ding, omdat het uit het Oneindige is. Dat de geesten en de Engelen aanhoudend in inzicht en wijsheid door erkentnissen van het ware en het goede worden vervolmaakt, zie men in de artikelen waar gehandeld is over de wijsheid van de Engelen des Hemels, n. 265 tot 275, over de natiën en de volken buiten de Kerk in den Hemel, n. 318 tot 328, en over de kleine kinderen in den Hemel, n. 329 tot 345; en dat dit geschiedt tot den graad der aandoening van het goede en het ware waarin zij in de wereld zijn geweest, en niet daaroverheen, n. 349.

Dat de mens na den dood zodanig is als zijn leven in de wereld is geweest

470. Dat een ieder zijn leven bijblijft na den dood, is ieder Christen vanuit het Woord bekend, want daar wordt op vele plaatsen gezegd dat de mens volgens de daden en werken zal geoordeeld worden, en dat hem zal vergolden worden; een ieder ook die vanuit het goede en vanuit het ware zelf denkt, ziet niet anders dan dat hij die goed leeft in den Hemel komt, en die boos leeft, in de hel. Hij daarentegen die in het boze is, wil niet geloven dat zijn staat na den dood is volgens zijn leven in de wereld, maar hij denkt, hetgeen voornamelijk geschiedt wanneer hij ziek is, dat een ieder de Hemel gewordt vanuit zuivere barmhartigheid, hoe men ook mag hebben geleefd, en dat deze hem gewordt volgens het geloof, hetwelk hij van het leven scheidt.

471. Dat de mens volgens de daden en de werken zal worden geoordeeld, en dat hem zal worden vergolden, wordt op vele plaatsen in het Woord gezegd, waarvan ik er hier enige zou willen aanvoeren: *De Zoon des mensen zal komen in de heerlijkheid Zijns Vaders, met Zijn Engelen, en alsdan zal Hij een ieder vergelden naar zijn werken*, Matth. xvi: 27. *Gezegend de doden die in den Heer sterven; ja, zegt de Geest, opdat zij mogen rusten van hun arbeiden; hun werken volgen hen*, Apoc. xiv: 13. *Ik zal een ieder geven naar zijn werken*, Apoc. ii: 23. *Ik zag de doden, klein en groot, staande voor God, en de boeken werden geopend, en de doden werden geoordeeld naar hetgeen in de boeken was geschreven, volgens hun werken. De zee gaf hen die in haar gestorven waren, en de dood en de hel gaf hen die in dezelve waren; en zij werden geoordeeld, een ieder naar hun werken*, Apoc. xx: 12, 13, 15. *Ziet, Ik kom, en Mijn loon is met Mij, opdat Ik een ieder vergelde naar zijn werken*, Apoc. xxii: 12. *Een ieder die Mijn woorden hoort en dezelve doet, die zal Ik vergelijken bij een voorzichtig man; doch een elk die Mijn woorden hoort en dezelve niet doet, die zal bij een dwazen man worden vergeleken*, Matth. vii: 24, 26. *Niet een elk die tot Mij zegt: Heer, Heer, zal ingaan in het Koninkrijk der Hemelen, maar die daar doet den wil mijns Vaders, Die in de Hemelen is. Velen zullen te dien dage tot Mij zeggen: Heer, Heer, hebben wij niet door Uw Naam geprofeteerd, en door Uw Naam demonische dingen uitgeworpen, en in Uw Naam vele krachten gedaan. Maar dan zal Ik hun bekennen: Ik ken u niet, gaat weg van Mij, gij werkers der ongerechtigheid*, Matth. vii: 22, 23. *Dan zult gij beginnen te zeggen: Wij hebben vóór U gegeten en gedronken, Gij hebt in onze straten geleerd. Maar Hij zal zeggen: Ik zeg u, Ik ken u niet, gij werkers der ongerechtigheid*, Lukas xiii: 25, 26, 27. *Ik zal hun vergelden naar hun werk, en naar de daad hunner handen*, Jerem. xxv: 14. *Jehovah, Wiens ogen*

open zijn over alle wegen des mensen, om een ieder te geven naar zijn wegen, en naar de vrucht zijner werken, Jerem. xxxii: 19. Ik zal over zijn wegen bezoeking doen, en zijn werken hem vergelden, Hosch. iv: 9. Jehovah doet met ons naar onze wegen, en naar onze werken, Zachar. i: 6. Waar de Heer voorzeggings doet over het Laatste Gericht, somt Hij niet dan alleen de werken op, en dat in het eeuwige leven zullen binnengaan zij die de goede werken hebben gedaan, en in de verdoemenis diegenen die de boze werken hebben gedaan, Matth. xxv: 32 tot 46; behalve op vele andere plaatsen waar gehandeld wordt over de zaliging en over de verdoemenis van den mens. Dat de werken en de daden het uitwendige leven van den mens zijn, en dat door die zijn inwendig leven wordt geopenbaard zodanig als het is, is duidelijk.

472. Maar onder de daden en de werken worden niet de daden en de werken verstaan alleen zodanig als zij zich in den uitwendigen vorm vertonen, maar ook zodanig als zij zijn in den inwendiger vorm. Een ieder immers weet dat elke daad en elk werk voortgaat vanuit den wil en de denking van den mens, want indien het niet daaruit voortging, zo zou het alleen een beweging zijn zodanig als geschiedt door automaten en mechanische beelden. En daarom is de daad of het werk in zich beschouwd alleen een uitwerking welke haar ziel en leven ontleent aan den wil en de denking, en wel dermate dat het de wil en de denking in de uitwerking is, bijgevolg dat het de wil en de denking in den uitwendigen vorm is. Daaruit volgt dat hoedanig de wil en de denking is die de daad of het werk voortbrengen, zodanig ook de daad en het werk is; indien de denking en de wil goed zijn, dan zijn de daden en de werken goed; indien echter de denking en de wil boos zijn, dan zijn de daden en de werken boos, hoewel zij in den uitwendigen vorm eender verschijnen. Duizend mensen kunnen op eendere wijze handelen, dat is, een eendere daad vertonen, en wel zo eender dat zij naar den uitwendigen vorm nauwelijks kunnen worden onderscheiden; en toch is iedere daad in zich beschouwd niet eender, omdat zij vanuit een niet eenderen wil is. Als voorbeeld diene oprecht en gerecht handelen met den medegenoot. De een kan oprecht en gerecht met hem handelen te dien einde dat hij oprecht en gerecht schijne terwille van zich en van zijn eigen eer; de andere terwille van de wereld en het gewin; de derde terwille van de beloning en de verdienste; de vierde terwille van de vriendschap; de vijfde vanwege de vrees voor de wet, voor het verlies van faam en functie; de zesde om iemand tot zijn eigen partij over te halen, ook tot een boze; de zevende om te bedriegen; aldus anderen anders. Maar hoewel de daden van al dezen goed verschijnen, want oprecht en gerecht met den medegenoot handelen is goed, zijn zij nochtans boos, aangezien zij niet geschie-

den terwille van het oprechte en het gerechte, namelijk dat men die liefheeft, maar terwille van zich en de wereld, welke men liefheeft, aan welke liefde het oprechte en het gerechte dienen zoals knechten aan een heer, welke de heer veracht en heenzendt wanneer zij hem niet dienen. Oprecht en gerecht met den medegenoot naar een eenderen schijn in den uitwendiger vorm handelen ook diegenen die vanuit de liefde van het oprechte en het gerechte handelen; sommigen van hen vanuit het ware des geloofs of vanuit de gehoorzaamheid, omdat het aldus geboden is in het Woord; sommigen vanuit het goede des geloofs of vanuit het geweten, omdat het vanuit het godsdienstige is; sommigen vanuit het goede der liefde jegens den naaste, omdat voor diens goede moet worden gezorgd, sommigen vanuit het goede der liefde tot den Heer, omdat het goede moet worden gedaan terwille van het goede, aldus eveneens het oprechte en het gerechte terwille van het oprechte en het gerechte, welke dingen zij liefhebben omdat zij uit den Heer zijn, en omdat het uit den Heer voortgaande Goddelijke daarin is, en zij vandaar in hun wezen beschouwd Goddelijke dingen zijn. De daden of de werken van dezen zijn innerlijk goed, en daarom zijn zij ook uiterlijk goed; want, zoals boven is gezegd, de daden of de werken zijn geheel en al zodanig als de denking en de wil is vanuit welke zij voortgaan, en dat zij zonder deze geen daden en werken zijn, maar alleen onbezielde bewegingen. Uit deze dingen staat vast wat onder de werken of de daden in het Woord wordt verstaan.

473. Omdat de daden of de werken des wils en der denking zijn, zijn zij derhalve eveneens der liefde en des geloofs; bijgevolg zijn zij zodanig als de liefde en het geloof is; want hetzij gij de liefde zegt, hetzij den wil van den mens, het is hetzelfde; en hetzij gij zegt het geloof en de stellige denking van den mens, het is ook hetzelfde, want dat wat de mens liefheeft, wil hij eveneens, en dat wat de mens gelooft, denkt hij eveneens; indien de mens datgene liefheeft wat hij gelooft, zo wil hij het eveneens, en voor zoveel als hij het kan doet hij het. Een ieder kan weten dat des mensen wil en denking liefde en geloof in hebben, en dat zij niet buiten die zijn, aangezien het de wil is die door de liefde wordt ontstoken, en het de denking is die wordt verlicht in de zaken des geloofs; weswege niet dan alleen zij die wijs kunnen denken, worden verlicht, en volgens de verlichting denken zij de ware dingen en willen zij de ware dingen, of, wat hetzelfde is, geloven zij de ware dingen en hebben zij de ware dingen lief.²⁶⁹

269 Dat zoals alle dingen in het heelal die volgens de orde bestaan, betrekking hebben op het goede en het ware, aldus bij den mens op den wil en het verstand, n. 803, 10122.

474. Doch men moet weten dat de wil den mens maakt, en de denking slechts voor zoveel als zij vanuit den wil voortgaat, en dat de daden of de werken voortgaan vanuit het ene en het andere; of, wat hetzelfde is, dat de liefde den mens maakt, en het geloof slechts voor zoveel als het vanuit de liefde voortgaat, en dat de daden of de werken voortgaan vanuit het ene en het andere. Daaruit volgt dat de wil of de liefde de mens zelf is, want de dingen die voortgaan zijn van hem uit wien zij voortgaan; voortgaan is voortgebracht worden en zich vertonen in een overeenkomenden vorm opdat het wordt opgemerkt en verschijnt.²⁷⁰ Uit deze dingen kan vaststaan wat het van de liefde gescheiden geloof is, namelijk dat het geen geloof is, maar slechts een wetenschap, welke geen geestelijk leven in zich heeft; eender wat een daad of een werk zonder de liefde, namelijk dat het niet een daad of een werk des levens is, maar dat het een daad of een werk des doods is, hetwelk een schijn van leven inheeft vanuit de liefde van het boze en vanuit het geloof van het valse. Het is deze schijn van leven welke de geestelijke dood wordt genoemd.

De oorzaak is deze dat de wil de recipient van het goede is, en het verstand de recipient van het ware, n. 3332, 3623, 5232, 6065, 6125, 7503, 9300, 9930. Het komt op hetzelfde neer of gij zegt het ware dan wel het geloof, omdat het geloof van het ware is, en het ware van het geloof is; en het komt op hetzelfde neer of gij zegt het goede dan wel de liefde, omdat de liefde van het goede is, en het goede van de liefde is, n. 4353, 4997, 7178, 10122, 10367. Daaruit volgt dat het verstand de recipient van het geloof is, en de wil die van de liefde, n. 7178, 10122, 10367. En dat de mens, omdat des mensens verstand het geloof in God kan opnemen, en de wil de liefde tot God, door het geloof en de liefde met God kan worden verbonden; en hij die met God kan worden verbonden door de liefde en het geloof, kan tot in het eeuwige niet sterven, n. 4525, 6323, 9231.

270 Dat des mensens wil het Zijn zelf van diens leven is, omdat dezelve het receptakel van de liefde of van het goede is; en dat het verstand het Bestaan van het leven daaruit is, omdat hetzelfde het receptakel van het geloof of van het ware is, n. 3619, 5002, 9282. Dat aldus het leven van den wil het principale leven van den mens is, en dat het leven van het verstand daaruit voortgaat, n. 585, 590, 3619, 7342, 8885, 9282, 10076, 10109, 10110. Eender als het licht vanuit het vuur of de vlam, n. 6032, 6314. Daaruit volgt dat de mens een mens is vanuit den wil en vanuit het verstand daaruit, n. 8911, 9069, 9071, 10076, 10109, 10110. Ieder mens wordt ook door de anderen geliefd en gewaardeerd volgens het goede van zijn wil en van zijn verstand daaruit; geliefd en gewaardeerd wordt immers hij die goed wil en goed verstaat, en verworpen en geringschat wordt hij die goed verstaat en niet goed wil, n. 8911, 10076. Dat de mens na den dood ook blijft zoals zijn wil en daaruit zijn verstand is, n. 9069, 9071, 9386, 10153. Bijgevolg dat de mens na den dood blijft zoals zijn liefde en daaruit zijn geloof is, en dat de dingen die des geloofs zijn en niet tegelijk der liefde, dan verdwijnen, omdat zij niet in den mens zijn, aldus niet van den mens, n. 553, 2364, 10163.

475. Verder moet men weten dat de ganse mens zich in de daden of de werken vertoont, en dat zijn wil en denking, of zijn liefde en geloof, welke de innerlijke dingen van den mens zijn, niet volledig zijn voordat zij in de daden of de werken zijn, welke de uiterlijke dingen van den mens zijn; deze zijn immers de laatsten waarin gene hun grens vinden, en zonder de begrenzingen zijn zij als het ware onbegrensde dingen welke nog niet bestaan, aldus nog niet in den mens zijn. Denken en willen zonder doen wanneer men het kan, zijn zoals een in een vat ingesloten vlamme, hetwelk wordt uitgedoofd; en zoals een in het zand geworpen zaad, hetwelk niet opgroeit, maar met zijn teelkrachtige vergaat. Doch denken en willen, en daaruit doen, is zoals een vlamme hetwelk rondom warmte en licht geeft, en het is zoals een zaad in den humus, hetwelk opgroeit tot een boom of een bloem, en bestaat. Een ieder kan weten dat willen en niet doen wanneer men het kan, niet is willen; en dat liefhebben, en niet het goede doen wanneer men het kan, niet is liefhebben; aldus dat het slechts is denken dat men wil en liefheeft, aldus dat het een afgescheiden denking is, welke verdwijnt en wordt verstrooid. De liefde en de wil is de ziel zelf van de daad of het werk; zij vormt haar lichaam in de oprechte en gerechte dingen die de mens doet; het geestelijk lichaam, of het lichaam van des mensens geest, is nergens anders vandaan, dat is, het wordt niet vanuit andere dingen gevormd dan vanuit die dingen welke de mens vanuit de liefde of den wil doet; men zie boven n. 463; in één woord, alle dingen van den mens en van zijn geest, zijn in zijn daden of werken.²⁷¹

476. Uit deze dingen kan nu vaststaan wat onder het leven wordt verstaan hetwelk den mens na den dood bijblijft, namelijk dat het zijn liefde en het geloof daaruit is, niet slechts in potentie, maar ook in de daad, aldus dat het de daden of de werken zijn, omdat deze in zich alle dingen van des mensens liefde en geloof bevatten.

477. Het is de regerende liefde die den mens na den dood bijblijft, en zij wordt tot in het eeuwige nooit veranderd; een ieder heeft verscheidene liefden, maar

²⁷¹ Dat de innerlijke dingen achtereenvolgens in de uiterlijke dingen invloeien tot in het uiterste of het laatste, en dat zij daar tot bestaan komen en blijven bestaan, n. 634, 6239, 6465, 9216, 9217. Dat zij niet slechts invloeien, maar ook in het laatste het gelijktijdige vormen; in welke orde, n. 5897, 6451, 8603, 10099. Dat vandaar alle innerlijke dingen in een nexus worden samengehouden, en blijven bestaan, n. 9828. Dat de daden of de werken de laatsten zijn, waarin de innerlijke dingen zijn, n. 10331. Daarom is vergolden en geoordeeld worden volgens de daden en de werken, dat worden volgens alle dingen die der liefde en des geloofs, of des wils en der denking van den mens zijn, omdat deze de innerlijke dingen zijn welke in dezelve zijn, n. 3147, 3934, 6073, 8911, 10331, 10332.

nochtans hebben alle betrekking op zijn regerende liefde, en zij maken één daarmede, of zij stellen tezamen haar samen; alle dingen van den wil die samenstemmen met de regerende liefde, worden helden genoemd, omdat zij geliefd worden. Deze liefden zijn innerlijk en uiterlijk; er zijn er die onmiddellijk zijn verbonden, en er zijn er die middellijk zijn verbonden; er zijn er meer van dichtbij en er zijn er meer verwijderd; zij zijn op verschillende wijze van dienst. Tezamen genomen maken zij als het ware een koninkrijk uit; aldus zijn zij immers bij den mens geordend, hoewel de mens ten aanzien van de ordening ervan in het geheel niets weet; maar iets ervan wordt hem in het andere leven geopenbaard, want volgens de ordening ervan heeft hij uitbreiding van denking en aandoening daar, uitbreiding in de hemelse gezelschappen indien de regerende liefde uit liefden des Hemels bestaat, doch in helse gezelschappen indien de regerende liefde uit liefden der hel bestaat. Dat alle denking en aandoening der geesten en der Engelen een uitbreiding hebben in de gezelschappen, zie men boven in het artikel over de wijsheid van de Engelen des Hemels, en in het artikel over den vorm des Hemels volgens welken de vergezelschappingen en de vergemeenschappingen daar zijn.

478. Maar deze dingen die tot dusver zijn gezegd, doen slechts de denking van den redelijken mens aan; opdat zij zich eveneens aan het opmerken voor de zinnen voordoen, zou ik ondervindingen willen aanvoeren door welke de zelfde dingen verlicht en bevestigd mogen worden. **TEN EERSTE**, dat de mens na den dood zijn liefde of zijn wil is. **TEN TWEEDE**, dat de mens tot in het eeuwige zodanig blijft als hij ten aanzien van zijn wil of van zijn regerende liefde is. **TEN DERDE**, dat de mens die de hemelse en de geestelijke liefde heeft, in den Hemel komt, en dat hij die de lichamelijke en de wereldlijke liefde zonder de hemelse en de geestelijke liefde heeft, in de hel komt. **TEN VIERDE**, dat het geloof den mens niet bijblijft, indien het niet vanuit de hemelse liefde is. **TEN VIJFDE**, dat het de liefde met de daad is welke blijft, aldus het leven van den mens.

479. *Dat de mens na den dood zijn liefde of zijn wil is*, is mij door veelvuldige ondervinding bewezen. De algehele Hemel is onderscheiden in gezelschappen volgens de verschillen van het goede der liefde, en iedere geest die in den Hemel wordt geheven en een Engel wordt, wordt tot het gezelschap gevoerd waar zijn liefde is, en wanneer hij daar komt, is hij als het ware bij zich en als het ware in het huis waar hij om zo te zeggen geboren is. Dit doorvat de Engel, en hij wordt daar met zijns gelijken vergezelschaft. Wanneer hij daaruit heengaat, en ergens anders komt, is er bij hem bij voortduur een zeker tegenstreven, en het is de aandoening van het verlangen om terug te keren

tot zijns gelijken, aldus tot zijn regerende liefde. Aldus geschieden de vergezelschappingen in den Hemel; eender in de hel, waar zij eveneens vergezelschapt zijn volgens de met de hemelse liefde in strijd zijnde liefden. Dat het de gezelschappen zijn welke den Hemel, en eveneens de hel uitmaken, en dat al die gezelschappen zijn onderscheiden volgens de verschillen der liefde, zie men boven in n. 41 tot 50, en n. 200 tot 212. Dat de mens na den dood zijn liefde is, kan eveneens daaruit vaststaan dat die dingen dan worden verwijderd en als het ware van hem afgenomen welke niet één maken met zijn regerende liefde; van hem die goed is worden al die dingen verwijderd en als het ware afgenomen welke niet samenstemmen of die afwijken, en zo wordt hij in zijn liefde binnengelaten. Eender de boze, maar met dit verschil dat van hem de ware dingen worden afgenomen, en dat van den goede de valse dingen worden afgenomen, totdat tenslotte een ieder zijn liefde wordt. Dit geschiedt wanneer de mens-geest wordt voortgeleid tot den derden staat, waarover zal worden gehandeld in hetgeen volgt. Wanneer dit is geschied, keert hij zijn aangezicht bestendig tot zijn liefde, welke hij aanhoudend voor ogen heeft, onverschillig waarheen hij zich ook rondkeert; men zie boven n. 123, 124. Alle geesten kunnen geleid worden waarheen het ook maar belieft, als zij slechts in hun regerende liefde worden gehouden; en zij kunnen geen weerstand bieden, hoezeer zij ook weten dat het aldus geschiedt, en hoezeer zij ook denken zich te zullen verzetten. Het werd meermalen beproefd of zij iets daartegen konden doen, maar het was tevergeefs; hun liefde is zoals een band of zoals een koord waarmede zij als het ware omsnoerd zijn, waardoor zij kunnen worden getrokken, en waarvan zij zich niet kunnen losmaken. Iets eenders geschiedt met de mensen in de wereld; ook dezen leidt hun liefde, en door hun liefde worden zij door anderen geleid; nog meer echter wanneer zij geesten worden, omdat het dan niet geoorloofd is een andere liefde naar den schijn aan den dag te leggen, en een liefde voor te liegen die de hunne niet is. Dat des mens-geest zijn regerende liefde is, wordt geopenbaard in allen omgang in het andere leven; voor zoveel immers als iemand handelt en spreekt volgens de liefde van een ander, verschijnt deze gans en al, met een vol, vrolijk, levend aangezicht; doch voor zoveel als iemand handelt en spreekt tegen de liefde van gene, begint diens aangezicht te veranderen, te verduisteren, en niet te verschijnen, en tenslotte verdwijnt hij gans en al alsof hij daar niet geweest was. Dat aldus geschiedt, verwonderde mij meermalen, omdat zo iets niet kan bestaan in de wereld. Maar er werd gezegd dat iets eenders geschiedt met den geest in den mens, die, wanneer hij zich van den ander afkeert, niet langer in diens gezichtskring is. Dat een geest zijn regerende liefde is, bleek ook hier-

uit dat iedere geest alle dingen naar zich toehaalt en zich toeëigent die met zijn liefde overeenkomen, en alle dingen verwerpt en van zich vervreemdt die niet overeenkomen; de liefde van een ieder is zoals een sponsachtig en poreus hout hetwelk zulke vochten opzuigt als voor zijn gedijen bevorderlijk zijn, en de overige afstoot; en zij is zoals dieren van elk geslacht welke hun voedsel kennen, en belust zijn op de dingen die met hun natuur samenstemmen en afkerig zijn van die welke niet daarmee samenstemmen; iedere liefde immers wil door haar eigen dingen gevoed worden, de boze liefde door valse dingen, en de goede liefde door ware dingen. Het werd enige malen te zien gegeven dat zekere goede eenvoudigen bozen wilden onderrichten in ware en goede dingen, maar dat dezen ver van het onderricht wegvluchtten, en dat zij, toen zij tot de hunnen kwamen, met veel wellust de valse dingen naar zich toehaalden die met hun liefde overeenkwamen; voorts eveneens dat goede geesten onder elkander over de ware dingen spraken, welke de aanwezige goeden met verlangen aanhoorden, doch dat de ook aanwezige bozen daaraan in het geheel geen aandacht schonken, alsof zij ze niet hoorden. Er verschijnen in de wereld der geesten wegen; sommige leiden tot den Hemel, sommige tot de hel, een ieder tot enig gezelschap. De goede geesten gaan geen andere wegen dan die welke tot den Hemel leiden, en tot het gezelschap dat in het goede van hun eigen liefde is; en de wegen die ergens anders heen gericht zijn, zien zij niet. Doch de boze geesten gaan geen andere wegen dan die welke tot de hel leiden, en tot dat gezelschap daar hetwelk in het boze van hun eigen liefde is; de wegen die ergens anders heen gericht zijn, zien zij niet; en indien zij ze zien, willen zij ze nochtans niet gaan. Zulke wegen in de geestelijke wereld zijn werkelijke schijnbaarheden, welke overeenstemmen met de ware of de valse dingen; weswege de wegen in het Woord die dingen betekenen.²⁷² Uit deze bewijsstukken der ondervinding zijn de dingen bevestigd die tevoren vanuit de rede zijn gezegd, namelijk dat ieder mens na den dood zijn liefde en zijn wil is. Er wordt gezegd wil, omdat de wil zelf van een ieder zijn liefde is.

480. *Dat de mens na den dood tot in het eeuwige zodanig blijft als hij ten aanzien van zijn wil of regerende liefde is*, is ook door meerdere ondervinding bevestigd. Het werd gegeven om met enigen te spreken die vóór twee dui-

272 Dat een weg, een pad, een baan, een wijk, een straat, de ware dingen betekenen die tot het goede leiden, alsmede de valse dingen die tot het boze leiden, n. 627, 2333, 10422. Dat den weg vegen is voorbereiden opdat de ware dingen worden opgenomen, n. 3142. Dat den weg bekend maken, wanneer over den Heer wordt gehandeld, wil zeggen onderrichten in de ware dingen die tot het goede leiden, n. 10564.

zend jaren hebben geleefd, wier leven in de historie is beschreven, en vandaar bekend is. Het werd bevonden dat zij nog aan zichzelf gelijk waren, en geheel en al zodanig als zij beschreven zijn, aldus ten aanzien van de liefde, vanuit welke en volgens welke hun leven was. Er waren er anderen die vóór zeventien eeuwen hebben geleefd, en eveneens uit de historie bekend zijn; en er waren er die vóór vier eeuwen, en die vóór drie eeuwen hebben geleefd, en zo voort, met wie het ook werd gegeven te spreken; en het werd bevonden dat een eendere aandoening nog bij hen regeerde; zonder een ander verschil dan dat de verkwikkelijke dingen hunner liefde waren verkeerd in zulke dingen die overeenstemmen. Er werd door de Engelen gezegd dat het leven der regerende liefde tot in het eeuwige nooit bij iemand wordt veranderd, aangezien een ieder zijn liefde is; en daarom staat die liefde bij een geest veranderen gelijk met hem van zijn leven beroven of hetzelfde uitblussen. Zij zeiden ook de oorzaak, namelijk dat de mens na den dood niet langer door onderricht kan worden hervormd zoals in de wereld, omdat het laatste vlak, hetwelk bestaat vanuit natuurlijke erkentnissen en aandoeningen, dan rust en niet kan worden geopend, omdat het niet geestelijk is; men zie boven n. 464; en dat op dat vlak de innerlijke dingen, welke van het gemoed of van den animus zijn, rusten zoals een huis op zijn fundament, en dat het daarvandaan is dat de mens tot in het eeuwige blijft zoals het leven van zijn liefde in de wereld is geweest. De Engelen zijn zeer verwonderd dat de mens niet weet dat een ieder zodanig is als zijn regerende liefde, en dat velen geloven dat zij kunnen worden gezaligd vanuit een onmiddellijke barmhartigheid, en vanuit het geloof-alleen, onverschillig hoedanig men is ten aanzien van het leven; en dat men niet weet dat de Goddelijke Barmhartigheid middellijk is, en dat zij is door den Heer geleid worden zowel in de wereld als daarna tot in het eeuwige, en dat diegenen vanuit de Barmhartigheid worden geleid die niet in het boze leven; ook dat men niet weet dat het geloof de aandoening van het ware is voortgaande vanuit de hemelse liefde, welke uit den Heer is.

481. *Dat de mens die de hemelse en de geestelijke liefde heeft, in den Hemel komt; en dat hij die de lichamelijke en de wereldlijke liefde zonder de hemelse en geestelijke liefde heeft, in de hel komt,* kon voor mij vaststaan uit allen die ik in den Hemel zag opgeheven, en die ik in de hel zag geworpen. Zij die in den Hemel werden opgeheven, hadden een leven gehad vanuit de hemelse en de geestelijke liefde; diegenen echter die in de hel werden geworpen, hadden een leven gehad vanuit de lichamelijke en de wereldlijke liefde. De hemelse liefde is het goede, het oprechte, en het gerechte liefhebben omdat het goed, oprecht, en gerecht is, en vanuit die liefde die dingen doen; vandaar hebben

zij het leven van het goede, het oprechte, en het gerechte, zijnde het hemelse leven. Zij die die dingen liefhebben terwille van die dingen, en ze doen of ze leven, hebben ook den Heer lief boven alle dingen, omdat zij uit Hem zijn, en zij hebben eveneens den naaste lief, omdat die dingen den naaste zijn dien men moet liefhebben.²⁷³ De lichamelijke liefde echter is het goede, het oprechte, en het gerechte liefhebben niet terwille van die, maar terwille van zichzelf, omdat zij door die faam, eerbewijzen, en gewin behalen; zij beogen in het goede, het oprechte, en het gerechte, niet den Heer en den naaste, maar zich en de wereld, en vinden behagen in bedrog; en het goede, het oprechte, en het gerechte vanuit bedrog, is het boze, het onoprechte, en het ongerechte, welke zij in gene liefhebben. Omdat de liefden aldus het leven van een ieder bepalen, worden derhalve allen, zodra zij na den dood in de wereld der geesten komen, daarnaar onderzocht hoedanig zij zijn, en gebonden aan hen die in een eendere liefde zijn, zij die in de hemelse liefde zijn, aan hen die in den Hemel zijn, en zij die in de lichamelijke liefde zijn, aan hen die in de hel zijn; en zij worden eveneens na den doorlopen eersten en tweeden staat derwijze gescheiden dat zij elkander niet langer zien, noch elkander kennen; een ieder wordt immers zijn liefde, niet slechts ten aanzien van de innerlijke dingen welke des gemoeds zijn, maar ook ten aanzien van de uiterlijke dingen welke van het aangezicht, van het lichaam, en van de spraak zijn, want een ieder wordt de beeltenis van zijn liefde, ook in de uitwendige dingen. Zij die lichamelijke liefden zijn, verschijnen grof, duister, zwart, en wanstaltig; zij echter

273 Dat de Heer in den hoogsten zin de Naaste is, omdat Hij boven alle dingen moet worden geliefd; maar dat den Heer liefhebben is datgene liefhebben wat uit Hem is, omdat in al wat uit Hem is Hijzelf is, aldus het goede en het ware, n. 2425, 3419, 6706, 6711, 6819, 6823, 8123. Dat het goede en het ware liefhebben welke uit Hem zijn, is volgens dezelve leven, en dat dit is den Heer liefhebben, n. 10143, 10153, 10310, 10336, 10578, 10645. Dat elk mens, het gezelschap, voorts het vaderland en de Kerk, en in den universelen zin het Rijk des Heren de naaste zijn, en dat aan die weldoen vanuit de liefde van het goede volgens het hoedanige van hun staat, is den naaste liefhebben; aldus is het goede van die, voor hetwelk men zorg moet dragen, de naaste, n. 6818 tot 6824, 8123. Dat ook het zedelijk goede, zijnde het oprechte, en het burgerlijk goede, zijnde het gerechte, de naaste zijn; en dat oprecht en gerecht handelen vanuit de liefde van het oprechte en het gerechte, is den naaste liefhebben, n. 2915, 4730, 8120, 8121, 8122, 8123. Dat vandaar de liefde jegens den naaste zich uitstrekt tot alle dingen van des mensen leven, en dat het goede en het gerechte doen, en oprecht handelen vanuit het hart, in elke functie en in elk werk, is den naaste liefhebben, n. 2417, 8121, 8124. Dat de leer in de Oude Kerk de leer der naastenliefde is geweest, en dat zij daaruit de wijsheid hadden, n. 2417, 2385, 3419, 3420, 4844, 6628.

die hemelse liefden zijn, verschijnen veerkrachtig, lichtend, blank, en schoon. Zij zijn ook geheel en al oneender in animus en denkingen. Zij die hemelse liefden zijn, zijn ook inzichtsvol en wijs; zij echter die lichamelijke liefden zijn, zijn stompzinnig en als het ware dwaas. Wanneer het wordt gegeven om een blik te werpen in de innerlijke en de uiterlijke dingen van de denking en de aandoening diergenen die in de hemelse liefde zijn, zo verschijnen de innerlijke dingen gelijk als licht, van sommigen gelijk als vlamig licht, en de uiterlijke dingen in een schone gevarieerde kleur zoals regenbogen. Doch de innerlijke dingen van hen die in de lichamelijke liefde zijn, verschijnen als het ware zwart, omdat zij gesloten zijn, en die van sommigen zoals een donker vurige; het zijn zij die innerlijk in boosaardige arglist zijn geweest; de uiterlijke dingen echter verschijnen in een lelijke kleur, en van treurig aanzien (de innerlijke en de uiterlijke dingen welke van het gemoed en den animus zijn, vertonen zich in de geestelijke wereld zichtbaar zo vaak het den Heer behaagt). Zij die in de lichamelijke liefde zijn, zien niets in het licht des Hemels; het licht des Hemels is voor hen donkerheid, doch het licht der hel, hetwelk is zoals het licht van vurige kolen, is voor hen als het ware helder licht. In het licht des Hemels wordt ook hun innerlijk gezicht dermate verduisterd dat zij waanzinnig zijn, weswege zij dat licht ontvluchten en zich in grotten en holen verbergen, diep al naar de valse dingen vanuit de boze dingen bij hen. Omgekeerd echter zien zij die in de hemelse liefde zijn, hoe innerlijker of hoger zij in het licht des Hemels komen, des te helderder zij alle dingen zien, en eveneens des te schoner alle dingen zijn, en des te inzichtvoller en wijzer zij de ware dingen doorvatten. Zij die in de lichamelijke liefde zijn, kunnen geenszins leven in de warmte des Hemels, want de warmte des Hemels is de hemelse liefde, maar in de warmte der hel, welke de liefde is van woest op te treden tegen de anderen die hen niet begustigen; de verachting van anderen, de vijandschappen, de haatgevoelens, de wraaknemingen, zijn de verkwikkelijke dingen van die liefde, en wanneer zij in deze zijn, zijn zij in hun leven, in het geheel niet wetende wat het is anderen het goede doen vanuit het goede zelf en terwille van het goede zelf, maar slechts het goede vanuit het boze en terwille van het boze. Zij die in de lichamelijke liefde zijn, kunnen ook niet ademen in den Hemel; wanneer een boze geest daarheen wordt gebracht, zieltoegt hij zoals iemand die in doodstrijd is. Zij die echter in de hemelse liefde zijn, ademen des te vrijer, en leven des te voller naarmate zij innerlijker in den Hemel zijn. Uit deze dingen kan vaststaan dat de hemelse en de geestelijke liefde de Hemel bij den mens is, omdat aan die liefde alle dingen des Hemels zijn ingegrift; en dat de lichamelijke en de wereld-

lijke liefde zonder de hemelse en de geestelijke liefde de hel bij den mens zijn, omdat aan die liefden alle dingen der hel zijn ingegrift. Uit deze dingen blijkt dat diegene in den Hemel komt die de hemelse en de geestelijke liefde heeft, en diegene in de hel die de lichamelijke en de wereldlijke liefde zonder de hemelse en de geestelijke liefde heeft.

482. *Dat het geloof den mens niet blijft, indien het niet vanuit de hemelse liefde is*, is mij door zo veel ondervinding geopenbaard, dat indien de dingen die ik dienaangaande heb gezien en gehoord, werden aangevoerd, dezelve een boek zouden vullen. Dit kan ik getuigen dat er in het geheel geen geloof is, noch enig geloof kan bestaan bij hen die in de lichamelijke en de wereldlijke liefde zonder de hemelse en de geestelijke liefde zijn, en dat het slechts een wetenschap is, of een overreding dat iets waar is omdat het hun liefde dient. Verscheidenen eveneens van hen die hadden geacht dat zij in het geloof waren, werden tot diegenen geleid die in het geloof waren, en toen doorvatten zij na gegeven vergemeenschapping dat zij in het geheel geen geloof hebben. Zij bekenden ook daarna dat alleen het ware en het Woord geloven niet het geloof is, maar het ware liefhebben vanuit de hemelse liefde, en hetzelfde willen en doen vanuit innerlijke aandoening. Het werd ook getoond dat hun overreding, welke zij het geloof heetten, slechts zoals een winterlicht was, waarin alle dingen, omdat er geen warmte is, op aarde door bevrozing verhard zijn en onder de sneeuw terneder liggen; weswege het licht van het overredend geloof bij hen, zodra het door de stralen van het licht des Hemels wordt getroffen, niet slechts wordt uitgeblust, maar ook zoals dichte donkerheid wordt, waarin niemand zichzelf ziet; en dan verduisteren de innerlijke dingen tegelijk derwijze dat zij in het geheel niets verstaan, en tenslotte vanuit de valse dingen waanzinnig zijn. Weswege bij dezulken alle ware dingen worden weggenomen die zij vanuit het Woord en vanuit de Leer der Kerk hebben geweten, en waarvan zij hebben gezegd dat die van hun geloof zijn; en in de plaats ervan worden zij doordrenkt met al het valse dat samenstemt met het boze van hun leven; zij worden immers allen in hun liefden gebracht, en met dezelve in de valse dingen die ermede samenstemmen; en dan dragen zij de ware dingen, omdat die de valse dingen van het boze bestrijden waarin zij zijn, haat toe en verafschuwen zij ze, en verwerpen ze zo. Dit kan ik betuigen vanwege alle ondervinding aangaande de dingen des Hemels en der hel, dat zij die het geloof-alleen vanuit de leer hebben beleden, en in het boze ten aanzien van het leven zijn geweest, allen in de hel zijn; ik heb hen bij verscheidene duizenden daarin zien nederwerpen, over wie wordt gehandeld in het werkje over het Laatste Gericht en het vernietigde Babylonië.

483. *Dat het de liefde met de daad is welke blijft, aldus het leven van den mens, volgt als besluit uit de dingen die nu uit de ondervinding zijn getoond, en vanuit de dingen die over de daden en de werken boven zijn gezegd; de liefde met de daad is het werk en de handeling.*

484. Men moet weten dat alle werken en daden van het zedelijk en burgerlijk leven zijn, en dat zij vandaar het oprechte en het rechte beogen, voorts het gerechte en het billijke; het oprechte en het rechte zijn van het zedelijk leven, en het gerechte en het billijke zijn van het burgerlijk leven. De liefde vanuit welke zij geschieden. is of hemels, of hels. De werken en de daden van het zedelijk en burgerlijk leven zijn hemels, indien zij vanuit de hemelse liefde geschieden, want de dingen die vanuit de hemelse liefde geschieden, geschieden vanuit den Heer, en de dingen die vanuit den Heer geschieden, zijn alle goed. Doch de daden en de werken van het zedelijk en burgerlijk leven zijn hels, indien zij vanuit de helse liefde geschieden, want de dingen die geschieden vanuit deze liefde, welke de liefde van zich en van de wereld is, geschieden vanuit den mens zelf; en de dingen die vanuit den mens zelf geschieden, zijn alle in zich boos; de mens immers in zich beschouwd, of het eigene van hem, is niets dan het boze.²⁷⁴

274 Dat het eigene van den mens is zich meer liefhebben dan God, en de wereld meer dan den Hemel, en den naaste bij zich vergeleken van geen waarde achten; aldus dat het de liefde van zich en van de wereld is, n. 694, 731, 4317. Dat dit het eigene is waarin de mens wordt geboren, en dat dit het opeengepakte boze is, n. 210, 215, 731, 874, 875, 876, 987, 1047, 2307, 2308, 3518, 3701, 3812, 8480, 8550, 10283, 10284, 10286, 10731. Dat vanuit het eigene van den mens niet slechts al het boze is, maar ook al het valse, n. 1047, 10283, 10284, 10286. Dat de boze dingen die vanuit het eigene des mensen zijn, de verachting van anderen, vijandschappen, haatgevoelens, wraaknemingen, woestheden, arglisten zijn, n. 6667, 7372, 7373, 7374, 9348, 10038, 10742. Dat voor zoveel als het eigene van den mens regeert, het goede der liefde en het ware des geloofs of verworpen, of verstikt, of verdraaid worden, n. 2041, 7491, 7492, 7643, 8487, 10455, 10742. Dat het eigene van den mens de hel bij hem is, n. 694, 8480. Dat het goede dat de mens vanuit het eigene doet, niet het goede, maar in zich het boze is, n. 8478.

Dat de verkwikkelijke dingen van eens ieders leven na den dood worden verkeerd in overeenstemmende dingen

485. Dat de regerende aandoening of de heersende liefde tot in het eeuwige bij een ieder blijft, is in het voorgaande artikel getoond; dat echter de verkwikkelijke dingen dier aandoening of liefde worden verkeerd in overeenstemmende dingen, moet nu worden getoond. Onder in overeenstemmende dingen veranderd worden wordt verstaan in geestelijke dingen die met de natuurlijke overeenstemmen. Dat zij in geestelijke dingen worden verkeerd, kan hieruit vaststaan dat de mens zolang hij in zijn aardse lichaam is, in de natuurlijke wereld is; doch dat hij, nadat hij dat lichaam heeft verlaten, in de geestelijke wereld komt, en een geestelijk lichaam aantrekt. Dat de Engelen in een volmaakten menselijken vorm zijn, en eveneens mensen na den dood, en dat hun lichamen waarmede zij bekleed zijn, geestelijk zijn, zie men boven in n. 73 tot 77, en n. 453 tot 460; en wat de overeenstemming van de geestelijke dingen met de natuurlijke dingen is, n. 87 tot 115.

486. Alle verkwikkelijke dingen die de mens heeft, zijn van zijn regerende liefde, want de mens voelt niets anders als verkwikkelijk dan dat wat hij liefheeft, aldus het meest dat wat hij boven alle dingen liefheeft; of gij zegt regerende liefde, dan wel dat wat hij boven alle dingen liefheeft, het is hetzelfde. Die verkwikkelijke dingen zijn verschillend, in het algemeen even zovele als er regerende liefden zijn, deswege even zovele als er mensen, geesten, en Engelen zijn, want de regerende liefde van den een is niet alleszins eender aan die van den ander. Vandaar komt het dat nooit de een een gans eender aangezicht heeft als de ander, want het aangezicht is het beeld van eens ieders animus, en in de geestelijke wereld is het het beeld van eens ieders regerende liefde. De verkwikkelijke dingen van een ieder in het bijzonder zijn ook van oneindige verscheidenheid; er bestaat niet één verkwikkelijke van iemand hetwelk alleszins eender is aan of hetzelfde als een ander verkwikkelijke, zowel de verkwikkelijke dingen die het ene na het andere volgen als die welke tegelijk zijn, het ene met het andere; een verkwikkelijke hetwelk hetzelfde is als een ander verkwikkelijke, bestaat niet. Maar nochtans hebben deze verkwikkelijke dingen in het bijzonder bij een ieder betrekking op zijn éne liefde, welke de regerende liefde is; zij stellen haar immers samen, en maken zo één met haar. Eender hebben alle verkwikkelijke dingen in het algemeen betrekking op één universeel regerende liefde, in den Hemel op de liefde tot den Heer, en in de hel op de liefde van zich.

487. Wat en hoedanig de geestelijke verkwikkelijke dingen zijn waarin de natuurlijke verkwikkelijke dingen van een ieder na den dood worden verkeerd, kan men nergens anders vandaan weten dan vanuit de wetenschap der overeenstemmingen; deze leert in het algemeen dat er niet enig natuurlijke bestaat waarmede niet het geestelijke overeenstemt, en zij leert eveneens in het bijzonder wat en hoedanig datgene is wat overeenstemt; weswege hij die in die wetenschap is, zijn staat na den dood kan leren kennen en weten, als hij slechts zijn liefde weet en hoedanig die is in de universeel regerende liefde, op welke alle liefden betrekking hebben, zoals vlak boven is gezegd. Maar het is voor hen die in de liefde van zich zijn, onmogelijk om hun regerende liefde te weten, omdat zij hun eigen dingen liefhebben, en hun boze dingen goede dingen noemen, en tegelijk de valse dingen die begunstigen en door welke zij hun boze dingen bevestigen, ware dingen noemen. Doch nochtans kunnen zij, indien zij willen, van anderen die wijs zijn, haar weten, aangezien genen de dingen zien die zijzelf niet zien. Maar dit geschiedt ook niet bij hen die derwijze verlost zijn door de liefde van zich dat zij elke leer der wijzen versmaden. Zij echter die in de hemelse liefde zijn, nemen het onderricht op, en zien hun boze dingen waarin zij geboren zijn, als zij in dezelve worden gevoerd, vanuit de ware dingen; deze immers openbaren de boze dingen. Een ieder immers kan vanuit het ware hetwelk vanuit het goede is, het boze en het valse ervan zien, maar niemand kan vanuit het boze het goede en het ware zien. De oorzaak hiervan is deze dat de valse dingen van het boze duisternissen zijn, en eveneens daarmede overeenstemmen. En daarom zijn zij die in de valse dingen vanuit het boze zijn, zoals blinden die de dingen die in het licht zijn, niet zien, en eveneens dezelve ontvluchten zoals nachtuilen.²⁷⁵ Doch de ware dingen vanuit het goede zijn een licht, en stemmen eveneens overeen met het licht; men zie boven n. 126 tot 134. En daarom zijn zij die in de ware dingen vanuit het goede zijn, zienden en geopenden van ogen, en onderscheiden zij de dingen die des lichts en die welke der schaduw zijn. Het werd gegeven eveneens in deze dingen door ondervinding bevestigd te worden. De Enge-

275 Dat de duisternis in het Woord vanuit overeenstemming de valse dingen betekent, en dichte duisternis of donkerheid de valse dingen van het boze, n. 1839, 1860, 7688, 7711. Dat het licht des Hemels donkerheid is voor de bozen, n. 1861, 6832, 8197. Dat van hen die in de hellen zijn, wordt gezegd dat zij in duisternis zijn, omdat zij in de valse dingen van het boze zijn, waarover wordt gehandeld in n. 3340, 4418, 4531. Dat de blinden in het Woord diegenen betekenen die in de valse dingen zijn, en niet onderricht willen worden, n. 2383, 6990.

len, die in de Hemelen zijn, zien niet alleen, maar doorvatten ook de boze en de valse dingen die somtijds in hen oprijzen, en eveneens de boze en de valse dingen waarin die geesten zijn die in de wereld der geesten aan de hellen zijn gebonden, maar de geesten zelf kunnen hun boze en valse dingen niet zien. Wat het goede der hemelse liefde is, wat het geweten, wat het oprechte en het gerechte indien het niet datgene is wat terwille van hen zelf geschiedt, wat het is door den Heer geleid te worden, dit vatten zij niet; zij zeggen dat die dingen niet bestaan, aldus dat zij van geen waarde zijn. Deze dingen zijn gezegd te dien einde dat de mens zich onderzoekte, en vanuit zijn verkwikkelijke dingen zijn liefde lere kennen, en vandaar, voor zoveel als hij vanuit de wetenschap der overeenstemmingen vat, den staat zijns levens na den dood wete.

488. Hoe de verkwikkelijke dingen van eens ieders leven na den dood in overeenstemmende dingen worden verkeerd, kan men weliswaar vanuit de wetenschap der overeenstemmingen weten, maar omdat die wetenschap nog niet wereldkundig is gemaakt, zou ik die zaak door zekere voorbeelden der onderzinding in enig licht willen brengen. Al diegenen die in het boze zijn, en zich in valse dingen tegen de ware dingen der Kerk hebben bevestigd, vooral zij die het Woord hebben verworpen, ontvluchten het licht des Hemels, en stortten zich in krochten die aan de openingen donker verschijnen, en in rotskloven, en daar verbergen zij zich; en dit omdat zij de valse dingen hebben liefgehad, en de ware dingen hebben gehaat; zulke krochten immers, en eveneens de rotskloven,²⁷⁶ voorts de duisternis, stemmen overeen met de valse dingen,¹ en het licht met de ware dingen. Het is hun verkwikkelijke om daar te wonen, en het is onverkwikkelijk voor hen om in open velden te wonen. Eender doen zij wier verkwikkelijke het was om heimelijk te belagen, en in het verborgen arglistige aanslagen te smeden; dezen zijn ook in die krochten, en treden daar zo duistere kamers binnen dat zelfs de een den ander niet ziet, en in de hoeken fluisteren zij elkander in de oren. Hierin wordt het verkwikkelijke van hun liefde verkeerd. Zij die de wetenschappen hebben bestudeerd zonder een ander doel dan om voor geleerden te gelden, en die niet door die wetenschappen het redelijke hebben aangekweekt, en die het verkwikkelijke in de dingen van het geheugen vanwege den trots daarvandaan opzogen, hebben zanderige plaatsen lief, welke zij verkiezen boven de plaatsen waar velden en tuinen zijn, omdat de zanderige plaatsen met zulke studiën overeenstemmen. Zij die in de

276 Dat de kloof en de spleet der rots in het Woord het duistere en het valse des geloofs betekent, n. 10582. Omdat de rots het geloof uit den Heer betekent, n. 8581, 10580, en de steen het ware des geloofs, n. 114, 643, 1298, 3720, 6426, 8609, 10376.

wetenschappen van de leerstellige dingen van hun Kerk en van andere Kerken zijn geweest, en niet wat ook op het leven hebben toegepast, kiezen voor zich rotsachtige plaatsen uit, en wonen tussen steenhopen; zij ontvluchten de bebouwde plaatsen, omdat zij een afkeer daarvan hebben. Zij die alle dingen aan de natuur hebben toegekend, en eveneens zij die alle dingen aan de eigen voorzichtigheid hebben toegekend, en zich door verschillende kunstgrepen tot ereposten hebben opgewerkt en schatten hebben gewonnen, leggen zich in het andere leven op de magische kunsten toe, welke misbruiken van de Goddelijke Orde zijn, in welke kunsten zij het verkwikkelijkt,^e van hun leven gewaarworden. Zij die de Goddelijke ware dingen hebben toegepast op hun liefden, en zo dezelve hebben vervalst, hebben urine-achtige plaatsen lief, omdat de urine-achtige plaatsen met de verkwikkelijke dingen van zulk een liefde overeenstemmen.²⁷⁷ Zij die smerige gierigaards waren, wonen in cellen, en hebben zwijnachtige vuilnissen lief, en eveneens zodanige walmige dingen als uitwasemen van onverteerde dingen van de maag. Zij die in louter wellusten het leven hebben gesleten, en weelderig hebben geleefd, en hun keel en buik hebben verwend, die dingen liefhebbende als het hoogste goede des levens, dezulken hebben in het andere leven uitwerpselen en latrinen lief; deze dingen zijn dan voor hen ter verlustiging, ter oorzaak hiervan dat zulke wellusten geestelijke vuilnissen zijn. De plaatsen die rein en vrij van vuilnissen zijn, ontvluchten zij, omdat die onverkwikkelijk voor hen zijn. Zij die een verkwikkelijke in echtbreuken hebben gevonden, houden zich in bordelen op waar alle dingen vuil en smerig zijn; deze dingen hebben zij lief, en de kuise huizen ontvluchten zij; zodra zij tot deze komen, vallen zij in onmacht; niets is voor hen verkwikkelijker dan huwelijken vaneen te scheuren. Zij die wraakzuchtig waren, en vandaar een woeste en wrede natuur hebben aangenomen, hebben lijkachtige dingen lief, en zij zijn eveneens in zulke hellen. Met anderen is het weer anders gesteld.

489. De verkwikkelijke dingen des levens echter van hen die in de hemelse liefde in de wereld hebben geleefd, worden in zulke overeenstemmende dingen verkeerd als er in de Hemelen zijn, welke ontstaan vanuit de Zon des Hemels en vanuit het licht daaruit, welk licht aan het gezicht zulke dingen vertoont die van binnen in zich Goddelijke dingen verbergen. De dingen die daarvandaan verschijnen, doen de innerlijke dingen der Engelen aan, welke van hun gemoed zijn, en tegelijk de uiterlijke dingen, welke van hun lichaam zijn. En omdat het Goddelijk licht, hetwelk het uit den Heer voortgaande

277 Dat de bevuilingen van het ware met de urine overeenstemmen, n. 5390.

Goddelijke Ware is, invloeit in hun gemoederen, welke door de hemelse liefde geopend zijn, vertoont het derhalve in de uitwendige dingen zulke dingen die overeenstemmen met de verkwikkelijke dingen hunner liefde. Dat de dingen die aan het gezicht verschijnen in de Hemelen, overeenstemmen met de innerlijke dingen der Engelen, of met de dingen die des geloofs en der liefde zijn, en daaruit van het inzicht hunner wijsheid, is getoond in het artikel waar is gehandeld over de uitbeeldende dingen en de schijnbaarheden in den Hemel, n. 170 tot 176, en in het artikel waar is gehandeld over de wijsheid van de Engelen des Hemels. n. 265 tot 275. Aangezien daarmede is aangevangen om deze zaak door voorbeelden der ondervinding te bevestigen, opdat de dingen die tevoren vanuit de oorzaken der dingen zijn gezegd, worden toegelicht, zou ik ook enige dingen in het midden willen brengen aangaande de hemelse verkwikkelijke dingen waarin de natuurlijke verkwikkelijke dingen worden verkeerd bij hen die in de hemelse liefde leven in de wereld. Zij die de Goddelijke ware dingen en het Woord hebben liefgehad vanuit innerlijke aandoening, of vanuit de aandoening van het ware zelf, wonen in het andere leven in het licht, op verheven plaatsen, welke zoals bergen verschijnen, en daar zijn zij aanhoudend in het licht des Hemels; zij weten niet wat de duisternis is zodanig als die van den nacht in de wereld; en eveneens leven zij in een lentelijke temperatuur. Aan hun blik vertonen zich als het ware akkers en oogsten, en eveneens wijngaarden; in hun huizen flonkeren de afzonderlijke dingen zoals van kostbare stenen; hun uitzicht door vensters is zoals door zuiver kristal. Dit zijn de verkwikkelijke dingen van hun gezicht, maar deze zelfde dingen zijn innerlijk verkwikkelijk vanuit de overeenstemmingen met de Goddelijk-hemelse dingen, want de ware dingen die vanuit het Woord zijn, welke zij hebben liefgehad, stemmen overeen met oogsten, wijngaarden, kostbare stenen, vensters, en kristallen.²⁷⁸ Zij die de leerstellige dingen der Kerk welke vanuit het Woord zijn, terstond op het leven hebben toegepast, zijn in den binnesten Hemel, en meer dan de overigen in het verkwikkelijke der wijsheid; in de afzonderlijke objecten zien zij de Goddelijke dingen. Zij zien weliswaar de objecten, maar de overeenstemmende Goddelijke dingen vloeien terstond in

278 Dat de oogst in het Woord den staat der opneming en der aanwassing van het ware vanuit het goede betekent, n. 9294. Dat het staande gewas het ware in de ontvangenis betekent, n. 9146. Dat de wijngaarden de geestelijke Kerk en de ware dingen van die Kerk betekenen, n. 1069, 9139. Dat de kostbare stenen de ware dingen des Hemels en der Kerk doorschijnend vanuit het goede betekenen, n. 114, 9863, 9865, 9868, 9873, 9905. Dat het venster het verstandelijke betekent, hetwelk van het inwendig gezicht is, n. 655, 658, 3391.

hun gemoederen in, en vullen die met een gezegndheid waarmede al hun gewaarwordingen worden aangedaan; vandaar lachen, spelen, en leven alle dingen als het ware voor hun ogen; over deze dingen zie men boven n. 270. Bij hen die de wetenschappen hebben liefgehad, en door die hun redelijke hebben aangekweekt, en zich vandaar inzicht hebben verworven, en tegelijk het Goddelijke hebben erkend, wordt hun wellust der wetenschappen en het redelijk verkwikkelijke in het andere leven verkeerd in het geestelijk verkwikkelijke, hetwelk dat van de erkenningen van het goede en het ware is. Zij wonen in tuinen waar bloemen- en graspartijen schoon in perken zijn onderscheiden, en rondom bomenrijen met gewelfde ingangen en wandelgangen; de bomen en de bloemen worden elken dag gevarieerd; de aanblik van alle dingen vertoont aan hun gemoederen verkwikkelijke dingen in het gemeen, en de verscheidenheden in het bijzonder vernieuwen die bij voortduur, en omdat zij met de Goddelijke dingen overeenstemmen, en zij in de wetenschap der overeenstemmingen zijn, worden zij steeds met nieuwe erkenningen gevuld, en door die wordt hun geestelijk redelijke vervolmaakt. Dit zijn voor hen verkwikkelijke dingen omdat tuinen, bloembedden, grasperken, en bomen overeenstemmen met de wetenschappen, de erkenningen, en vandaar met het inzicht.²⁷⁹ Zij die alle dingen hebben toegekend aan het Goddelijke, en de natuur naar verhouding als dood hebben beschouwd, slechts den geestelijken dingen van dienst zijnde, en zichzelf hierin hebben bevestigd, zijn in het hemels licht, en alle dingen die voor hun ogen verschijnen, ontlenen het aan dat licht dat zij doorschijnend zijn, en in die doorschijnendheid beschouwen zij ontelbare schakeringen des lichts, welke hun inwendig gezicht als het ware onmiddellijk put; daarvandaan doorvatten zij de innerlijke verkwikkelijke dingen. De dingen die in hun huizen verschijnen, zijn als het ware van diamant, en er zijn eendere schakeringen in. Er is gezegd dat de wanden hunner huizen als het ware van kristal zijn, aldus eveneens doorschijnend, en daarin verschijnen als het ware vloeiende vormen welke uitbeeldend zijn voor hemelse dingen, ook met voortdurende verscheidenheid, en deze omdat een zodanige doorschijnendheid overeenstemt met het uit den Heer verlichte

279 Dat de tuin, het bos, en het paradijs het inzicht betekenen, n. 100, 108, 3220. Dat de Ouden derhalve den heiligen eredienst in bossen hadden, n. 2722, 4552. Dat bloemen en bloembedden de wetenschappelijke ware dingen en de erkenningen betekenen, n. 9553. Dat kruiden, grassen, en grasperken de wetenschappelijke ware dingen betekenen, 7571. Dat de bomen de doorvattingen en de erkenningen betekenen, n. 103, 2163, 2682, 2722, 2972, 7692.

inzicht nadat de schaduwen vanuit het geloof en de liefde van de natuurlijke dingen verwijderd zijn. Het zijn zulke dingen, en oneindig vele andere, waarvan door hen die in den Hemel waren geweest, wordt gezegd dat zij dingen hebben gezien die nooit een oog heeft gezien, en vanuit de doorvatting van de Goddelijke dingen vanuit gene dingen met hen vergemeenschap, dat zij dingen hebben gehoord welke nooit een oor heeft gehoord. Zij die niet in het geheim te werk zijn gegaan, maar hebben gewild dat alle dingen die zij dachten, openbaar waren voor zoveel als het burgerlijk leven het toeliet, blinken in den Hemel van aangezicht, omdat zij niets dan het oprechte en het gerechte vanuit het Goddelijke hebben gedacht, en vanuit dat licht verschijnen in hun aangezicht de afzonderlijke aandoeningen en denkingen zoals in vorm, en ten aanzien van de spraak en de handelingen zijn zij als het ware de beeltenissen van hun aandoeningen. Zij worden vandaar meer dan de anderen geliefd; wanneer zij spreken, verduistert hun aangezicht enigermate, maar na het spreken verschijnen de zelfde dingen die zij gesproken hebben, tegelijk in hun aangezicht ten volle zichtbaar. Alle dingen ook die rondom hen bestaan, zijn, omdat zij overeenstemmen met hun innerlijke dingen, in een zodanige verschijning dat door de anderen helder wordt doorvat wat zij uitbeelden en betekenen. De geesten voor wie het een verkwikkelijke was om in het geheim te handelen, ontvluchten hen van verre, en het schijnt henzelf toe alsof zij zoals slangen voor genen wegkruipen. Zij die echtbreuken voor schanddaaden hebben gehouden, en in de kuise liefde van het huwelijk hebben geleefd, zijn meer dan de overigen in de orde en den vorm des Hemels, en vandaar in alle schoonheid, en aanhoudend in den bloei der jeugd. De verkwikkelijke dingen hunner liefde zijn onuitsprekelijk, en groeien tot in het eeuwige. Want in die liefde vloeien alle verkwikkelijke dingen en alle vreugden des Hemels in, omdat die liefde nederdaalt vanuit de verbinding van den Heer met den Hemel en met de Kerk, en in het algemeen vanuit de verbinding van het goede en het ware, welke verbinding de Hemel zelf in het gemeen, en bij iederen Engel in het bijzonder is; men zie boven n. 366 tot 386. Hun uitwendige verkwikkelijke dingen zijn zodanig dat zij niet met menselijke woorden kunnen worden beschreven. Maar dit zijn weinige dingen die aangaande de overeenstemmingen van de verkwikkelijke dingen bij hen die in de hemelse liefde zijn, zijn gezegd.

490. Uit deze dingen kan men weten dat de verkwikkelijke dingen van allen na den dood in overeenstemmende dingen worden verkeerd, terwijl nochtans de liefde zelf tot in het eeuwige blijft, zoals de echtelijke liefde, de liefde van het gerechte, het oprechte, het goede, en het ware, de liefde van de weten-

schappen en van de erkentissen, de liefde van het inzicht en van de wijsheid, en de overige. De dingen die daaruit vloeien zoals beken uit haar bron, zijn verkwikkelijke dingen, welke eveneens aanblijven, maar zij worden tot een hogeren graad verhoogd wanneer zij van natuurlijke tot geestelijke dingen worden verhoogd.

Over den eersten staat van den mens na den dood

491. Er zijn drie staten welke de mens na den dood ondergaat, voordat hij of in den Hemel, of in de hel komt; de eerste staat is die van zijn uiterlijke dingen; de tweede staat is die van zijn innerlijke dingen, en de derde staat is die van zijn voorbereiding. De mens ondergaat deze staten in de wereld der geesten. Er zijn echter sommigen die deze staten niet ondergaan, maar terstond na den dood of in den Hemel worden opgenomen, of in de hel geworpen. Zij die terstond in den Hemel worden opgenomen, zijn diegenen die zijn wederverwekt, en zo tot den Hemel zijn voorbereid in de wereld; zij die derwijze zijn wederverwekt en voorbereid dat zij het slechts nodig hebben de natuurlijke vuilnissen met het lichaam af te werpen, worden terstond door de Engelen in den Hemel gedragen; ik heb er gezien die een uur na den dood werden opgeheven. Zij die echter innerlijk boosaardig zijn geweest, en uiterlijk naar den schijn goed, aldus die bun boosaardigheid met arglisten hebben gevuld, en de goedheid hebben gebruikt als een arglistig middel, worden terstond in de hel geworpen. Ik heb ettelijke zodanigen terstond na den dood in de hel zien werpen, een van de arglistigsten met het hoofd naar beneden en de voeten omhoog, en anderen anders. Er zijn er eveneens die terstond na den dood in hollen worden geworpen en zo gescheiden van hen die in de wereld der geesten zijn, en bij beurten daaruit worden gelaten en daarin worden gebracht; dezen zijn het die met voorgewende beleefdheid boosaardig met den naaste hebben gehandeld. Maar dezen en genen zijn er weinigen ten opzichte van hen die in de wereld der geesten worden gehouden en daar volgens de Goddelijke Orde worden voorbereid tot den Hemel of tot de hel.

492. Wat den eersten staat aangaat, welke de staat van de uiterlijke dingen is, in dien komt de mens terstond na den dood; ieder mens heeft ten aanzien van zijn geest uiterlijke en innerlijke dingen; de uiterlijke dingen van den geest zijn het door welke hij het lichaam van den mens in de wereld, vooral zijn aangezicht, spraak, en gebaren aanpast aan de vergezelschapping met anderen; de innerlijke dingen van den geest echter zijn het die van zijn eigen wil en daaruit van de denking zijn, welke zelden met het aangezicht, de spraak, en het gebaar worden geopenbaard; de mens went het immers van de kindsheid af aan, een vertoon van vriendschap, welwillendheid, en oprechtheid te geven, en de gedachten van zijn eigen wil te verhelen; vandaar ontleent hij aan de gewoonte een zedelijk en burgerlijk leven in de uitwendige dingen, onverschillig hoedanig hij in de inwendige dingen is. Uit die gewoonte komt

het voort dat de mens nauwelijks zijn innerlijke dingen weet, en eveneens dat hij er niet op let.

493. De eerste staat van den mens na den dood is eender aan zijn staat in de wereld, omdat hij dan in de uitwendige dingen eender is; hij is ook eender van aangezicht, eender van spraak, en eender van animus, aldus eender van zedelijk en burgerlijk leven; vandaar komt het dat hij dan niet anders weet dan dat hij nog in de wereld is, indien hij niet let op de dingen die hem wedervaren, en op de dingen die hem door de Engelen, wanneer hij is wederopgewekt, zijn gezegd, namelijk dat hij nu een geest is. n. 450. Aldus wordt het ene leven in het andere voortgezet, en de dood is slechts de overgang.

494. Omdat de nieuwaangekomen geest na het leven in de wereld zodanig is, wordt hij dan derhalve herkend door zijn vrienden en door hen die hij in de wereld heeft gekend; de geesten immers doorvatten dit niet slechts uit zijn aangezicht en spraak, maar ook uit de sfeer van zijn leven wanneer zij naderen. Een ieder in het andere leven stelt zich ook, wanneer hij over een ander denkt, diens aangezicht in gedachte voor en tegelijk meerdere dingen die van diens leven zijn, en wanneer hij dit doet, wordt de ander aanwezig alsof hij gehaald en geroepen was. Zo iets bestaat in de geestelijke wereld uit hoofde hiervan dat daar de denkingen worden vergemeenschaft, en dat daar niet ruimten zijn zodanig als in de natuurlijke wereld; men zie boven n. 191 tot 199; vandaar komt het dat allen zodra zij in het andere leven komen, worden herkend door hun vrienden, verwanten, en door hen die hun op de ene of andere wijze bekend zijn; en eveneens dat zij met elkander spreken en daarna worden vergezelschaft volgens de vriendschappen in de wereld. Ik heb meermalen gehoord dat zij die uit de wereld kwamen, verheugd waren dat zij hun vrienden wederom zagen, en de vrienden hunnerzijds dat zij tot hen kwamen. Dit is gewoon dat de egade met den egade samenkomt en zij elkander wederzijds gelukwensen; zij vertoeven ook tezamen, maar langer en korter al naar het verkwikkelijke der samenwoning in de wereld; doch nochtans worden zij, indien niet de waarlijk echtelijke liefde hen heeft verbonden, welke liefde de verbinding der gemoederen is vanuit de hemelse liefde, na een samentoeven van enigen duur gescheiden. Indien echter de gemoederen der echtelieden onderling in tweedracht waren, en zij elkander innerlijk hadden verafschuwd, zo barsten zij in openlijke vijandschappen uit, en vechten somtijds met elkander; en toch worden zij niet gescheiden voordat zij den tweeden staat ingaan, waarover in hetgeen aanstonds volgt wordt gehandeld.

495. Omdat het leven van de nieuw aangekomen geesten niet ongelijk is aan hun leven in de natuurlijke wereld, en omdat zij niet iets weten aangaande

den staat van hun leven na den dood, noch iets aangaande den Hemel en de hel, behalve de dingen die zij hebben geleerd vanuit den zin der letter des Woords en de prediking daaruit, komen zij derhalve, nadat zij zich daarover hebben verwonderd dat zij in een lichaam zijn en in elken zin waarin zij in de wereld waren, en dat zij eendere dingen zien, in het verlangen om te weten hoedanig de Hemel is, en hoedanig de hel, en waar zij zijn; en daarom worden zij door de vrienden onderricht aangaande den staat van het eeuwige leven, en worden zij eveneens rondgeleid tot verschillende plaatsen en in verschillende gezelschapsgroepen, en sommigen in steden, en eveneens in tuinen en paradijzen, meestal tot prachtige dingen, aangezien zulke dingen de uitwendige dingen waarin zij zijn, verlustigen. Zij worden dan bij beurten in hun denkingen gebracht die zij in het lichaam hebben gehad over den staat van hun ziel na den dood en over den Hemel en de hel, en dit tot aan de verontwaardiging toe dat zij zulke dingen volstrekt niet hebben geweten, en eveneens dat de Kerk het niet weet. Bijna allen begeren te weten of zij in den Hemel zullen komen. De meesten geloven dat zij in den Hemel zullen komen omdat zij in de wereld een zedelijk en burgerlijk leven hebben geleid, niet bedenkende dat de bozen en de goeden een eender leven leiden in de uitwendige dingen; zij doen op eendere wijze aan de anderen goede dingen, en op eendere wijze bezoeken zij geregeld de kerken, en luisteren zij de predikingen toe en bidden zij, in het geheel niet wetend dat de uitwendige daden en de uitwendige dingen van den eredienst niets doen, maar de inwendige dingen vanuit welke de uitwendige dingen voortgaan. Onder ettelijke duizenden weet nauwelijks één wat inwendige dingen zijn, en dat in deze voor den mens de Hemel en de Kerk is; en te minder dat de uitwendige daden zodanig zijn als de bedoeelingen en de denkingen zijn, en in deze de liefde en het geloof, vanuit welke zij zijn. En wanneer zij worden onderricht, vatten zij niet dat denken en willen iets doen, maar dat alleen spreken en handelen iets doen. Zodanig zijn de meesten die heden ten dage uit de Christelijke wereld in het andere leven komen.

496. Nochtans worden zij door de goede geesten daarnaar onderzocht hoedanig zij zijn, en dit op verschillende wijzen, aangezien in dezen eersten staat de bozen evenzeer als de goeden ware dingen spreken en goede dingen verrichten, ter oorzaak hiervan, waarover boven, dat zij evenzeer zedelijk hebben geleefd in den uitwendigen vorm, aangezien zij hebben geleefd in rijken en onder de wetten, en aangezien zij daardoor den roep van gerecht en oprecht te zijn hebben behaald, en de animi hebben gevangen, en zo verheven zijn tot ereposten en schatten hebben gewonnen. De boze geesten worden echter

vooral daaraan van de goede geesten onderkend dat de boze geesten gretig letten op de dingen die worden gezegd over de uitwendige dingen, en slechts weinig op de dingen die worden gezegd over de inwendige dingen, zijnde de ware en de goede dingen der Kerk en des Hemels; deze dingen horen zij weliswaar, maar niet met aandacht en vreugde. Zij worden ook daaraan onderkend dat zij zich herhaaldelijk tot zekere windstreken keren, en dat zij, wanneer zij aan zichzelf zijn overgelaten, de wegen gaan die daarheen leiden. Aan het zich keren tot windstreken, en aan de voortschrijding langs wegen wordt het gekend hoedanig de liefde is die leidt.

497. Alle geesten die uit de wereld aanstromen, zijn weliswaar aan enig gezelschap in den Hemel, of aan enig gezelschap in de hel gebonden, maar slechts ten aanzien van de innerlijke dingen; doch de innerlijke dingen liggen voor niemand open zolang zij in de uiterlijke dingen zijn, want de uitwendige dingen bedekken en verbergen de inwendige dingen, het meest bij hen die in het innerlijk boze zijn; maar daarna verschijnen zij klaarlijkend, wanneer zij in den tweeden staat komen, omdat dan hun innerlijke dingen worden geopend, en de uiterlijke dingen in slaap worden gebracht.

498. Deze eerste staat van den mens na den dood duurt voor enigen dagen lang, voor sommigen maanden lang, en voor sommigen een jaar lang, en zelden voor iemand langer dan een jaar; voor de afzonderlijken met een verschil volgens de samenstemming en de niet-samenstemming van de innerlijke dingen met de uiterlijke. Bij een ieder immers moeten de uiterlijke dingen en de innerlijke één handelen en overeenstemmen; het is niemand in de geestelijke wereld geoorloofd anders te denken en te willen, en anders te spreken en te handelen; een ieder moet daar de beeltenis van zijn aandoening of van zijn liefde zijn; hoedanig men derhalve in de innerlijke dingen is, zodanig moet men in de uiterlijke dingen zijn; en daarom worden de uiterlijke dingen van een geest eerst opengeslagen en in orde gesteld, opdat zij als overeenstemmend vlak dienen voor de innerlijke dingen.

Over den tweeden staat van den mens na den dood

499. De tweede staat van den mens na den dood wordt de staat van de innerlijke dingen genoemd, omdat hij dan in de innerlijke dingen wordt binnengelaten, welke van zijn gemoed zijn, of van zijn wil en denking, en de uiterlijke dingen, waarin hij in zijn eersten staat is geweest, in slaap worden gebracht. Een ieder die let op het leven van den mens en op zijn gesprekken en handelingen, kan leren kennen dat er bij een ieder uiterlijke en innerlijke dingen zijn, of uiterlijke en innerlijke denkingen en bedoelingen; dit kan een ieder leren kennen vanuit deze dingen: hij die in het burgerlijk leven is, denkt over de anderen naar hetgeen hij of bij geruchte of uit omgang aangaande hen heeft gehoord en opgemerkt; maar nochtans spreekt hij niet volgens zijn denking met hen, en hoewel zij boos zijn, gaat hij nochtans beleefd met hen om. Dat het aldus is, is vooral bekend door de veinzaards en de vleiers, die geheel anders spreken en handelen dan zij denken en willen; en door de huichelaars, die spreken over God, over den Hemel, over het heil der zielen, over de ware dingen der Kerk, over de goede dingen van het vaderland, en over den naaste, alsof vanuit geloof en liefde, terwijl zij toch in het hart iets anders geloven en zichzelf alleen liefhebben. Uit deze dingen kan vaststaan dat er een tweetal denkingen is, de ene uiterlijk en de andere innerlijk, en dat zij vanuit de uiterlijke denking spreken, en vanuit de innerlijke denking iets anders gevoelen, en dat die beide denkingen gescheiden zijn, want er wordt voor gewaakt dat de innerlijke denking niet invloeit in de uiterlijke, en op de ene of andere wijze verschijnt. De mens is vanuit de schepping zodanig dat de innerlijke denking één handelt met de uiterlijke door overeenstemming, en zij handelt eveneens één bij hen die in het goede zijn, want niets anders dan het goede denken zij en niets anders dan het goede spreken zij. Daarentegen handelt bij hen die in het boze zijn, de innerlijke denking niet één met de uiterlijke, want dezen denken het boze en spreken het goede; bij hen is de orde omgekeerd, want het goede bij hen is buiten, en het boze binnen; vandaar komt het dat het boze over het goede heerst en dit aan zich onderwerpt zoals een knecht, opdat het aan hetzelfde als middel van dienst zij om de einddoelen te bereiken welke van hun liefde zijn. En omdat zulk een einddoel het goede inheeft dat zij spreken en dat zij verrichten, zo is het duidelijk dat het goede bij hen niet het goede is, maar besmet met het boze, hoezeer het ook in den uitwendigen vorm bij hen die de innerlijke dingen niet weten, als het goede verschijnt. Anders is het gesteld bij hen die in het goede zijn; bij dezen is de orde niet omgekeerd, maar vloeit het goede vanuit de innerlijke denking in de uiterlijke

denking in, en zo in het spreken en in de daden. Het is deze orde waarin de mens is geschapen; zo immers zijn hun innerlijke dingen in den Hemel en in het licht daar, en omdat het licht des Hemels het uit den Heer voortgaande Goddelijke Ware is, bijgevolg de Heer in den Hemel is, n. 126 tot 140, worden zij derhalve door den Heer geleid. Deze dingen zijn gezegd opdat men wete dat ieder mens een innerlijke denking en een uiterlijke denking heeft, en dat die onderling zijn onderscheiden. Wanneer er denking wordt gezegd, zo wordt ook de wil verstaan, want de denking is vanuit den wil; niemand immers kan denken zonder den wil. Uit deze dingen blijkt wat de staat der uiterlijke dingen en de staat der innerlijke dingen van den mens is.

500. Wanneer er wil en denking wordt gezegd, dan wordt onder den wil ook de aandoening en de liefde verstaan, voorts alle verkwikkelijkheid en wellust, welke der aandoening en der liefde zijn, omdat deze betrekking hebben op den wil als op hun subject, want dat wat de mens wil, heeft hij lief, en hij voelt verkwikkelijke en het wellustige; en andersom, hetgeen de mens liefheeft, en als verkwikkelijk en wellustig voelt, dat wil hij. Onder de denking echter wordt dan ook al datgene verstaan waarmede hij zijn aandoening of liefde bevestigt, want de denking is niet iets anders dan de vorm van den wil, of opdat dat wat de mens wil in het licht verschijne; deze vorm vertoont zich door verschillende redelijke analyses, welke haar oorsprong ontleenen aan de geestelijke wereld, en den geest van den mens eigen zijn.

501. Men moet weten dat de mens geheel en al zodanig is als hij is ten aanzien van zijn innerlijke dingen, en niet zodanig als hij is ten aanzien van de uiterlijke dingen, gescheiden van de innerlijke dingen. De oorzaak hiervan is deze dat de innerlijke dingen van zijn geest zijn, en het leven van den mens is het leven van zijn geest; daaruit immers leeft het lichaam; weswege ook de mens zodanig blijft tot in het eeuwige als hij ten aanzien van zijn innerlijke dingen is; de uiterlijke dingen echter worden, omdat zij tot het lichaam behoren, na den dood afgescheiden, en de dingen die vanuit dezelve den geest aankleven, in slaap gebracht, en zij zijn de innerlijke dingen slechts als vlak van dienst, zoals boven is getoond waar gehandeld is over het na den dood aanblijvende geheugen van den mens. Daaruit blijkt welke dingen de eigen dingen van den mens zijn, en welke niet de eigen dingen van hem zijn, namelijk dat bij de bozen al de dingen die zijn van de uiterlijke denking, vanuit welke zij spreken, en van den uiterlijken wil, vanuit welchen zij handelen, niet de eigen dingen van hen zijn, maar de dingen die van hun innerlijke denking en innerlijken wil zijn.

502. Na den volbrachten eersten staat, zijnde de staat der uiterlijke dingen, waarover in het voorgaande artikel is gehandeld, wordt de mens-geest binnengelaten in den staat zijner innerlijke dingen, of in den staat van den innerlijken wil en daaruit van de denking, waarin hij in de wereld was geweest, wanneer hij, aan zichzelf overgelaten, vrijelijk en zonder rem dacht. In dezen staat valt hij zonder het zelf te weten, eender als in de wereld wanneer hij de denking die de spraak het dichtst nabij is, of vanuit welke de spraak is, terugtrekt naar de innerlijke denking, en in dezelve verwijlt. En daarom is de mens-geest wanneer hij in dezen staat is, in zichzelf en in zijn leven zelf, want vrijelijk denken vanuit de eigen aandoening is het leven zelf van den mens, en het is hijzelf.

503. De geest denkt in dezen staat vanuit zijn wil zelf, aldus vanuit zijn aandoening zelf, of vanuit zijn liefde zelf, en dan maakt de denking één met den wil, en aldus één dat het nauwelijks verschijnt dat hij denkt, maar dat hij wil; bijna eender is het gesteld wanneer hij spreekt, met dit verschil evenwel dat het met enige vrees geschiedt dat de gedachten des wils naakt zouden kunnen uitgaan, aangezien dit ook van zijn wil is geworden tengevolge van het burgerlijk leven in de wereld.

504. Alle mensen, hoevelen het er ook zijn, worden na den dood in dezen staat gebracht, omdat die de eigen staat van hun geest is; de vorige staat is zodanig als de mens ten aanzien van den geest was in gezelschap, welke staat niet zijn eigen staat is. Dat deze staat, of de staat van de uiterlijke dingen, waarin de mens het eerst na den dood is, waarover in het voorgaande artikel is gehandeld, niet de eigen staat van hem is, kan uit verscheidene dingen vaststaan, zoals bij voorbeeld hieruit dat de geesten vanuit hun aandoening niet slechts denken maar ook spreken, want hun spraak is vanuit die aandoening, zoals kan vaststaan uit de dingen die in het artikel over de spraak der Engelen, n. 234 tot 245, zijn gezegd en getoond. Eender heeft de mens ook gedacht in de wereld wanneer hij binnen zich dacht, want dan dacht hij niet vanuit de spraak van zijn lichaam, maar hij zag slechts die dingen, en tegelijk binnen een minuut tijds meer dingen dan hij daarna in een half uur kon uitspreken. Dat de staat van de uiterlijke dingen niet de eigen staat van den mens of van zijn geest is, blijkt ook hieruit dat hij wanneer hij in de wereld in gezelschap is, dan spreekt volgens de wetten van het zedelijk en burgerlijk leven, en dat dan de innerlijke denking de uiterlijke regeert zoals de ene mens den ander, opdat zij de grenzen van het gepaste en het eerzame niet te buiten ga. Het blijkt ook hieruit dat de mens, wanneer hij binnen zich denkt, ook denkt hoe hij zal spreken en handelen opdat hij behage en vriendschap, welwillend-

heid, en genade verwerve, en dit op wijzen die hem eigenlijk vreemd zijn, aldus anders dan geschieden zou indien het vanuit den eigen wil geschiedde. Uit deze dingen blijkt dat de staat van de innerlijke dingen waarin een geest wordt gebracht, zijn eigen staat is, aldus eveneens de eigen staat van den mens toen hij in de wereld leefde.

505. Wanneer de geest in den staat van zijn innerlijke dingen is, komt het klaarblijkend uit hoedanig de mens in zich is geweest in de wereld; hij handelt dan immers vanuit zijn eigene; hij die innerlijk in het goede is geweest in de wereld, handelt dan redelijk en wijs, ja zelfs alsdan wijzer dan in de wereld, omdat hij is losgemaakt van den nexus met het lichaam, en vandaar met de aardse dingen, welke verduisterden en als het ware een wolk daartussen hadden gesteld. Wie echter in het boze is geweest in de wereld, handelt dan zot en waanzinnig, ja zelfs waanzinniger dan in de wereld, omdat hij in het vrije is, en niet binnen de perken wordt gehouden; hij was immers, toen hij in de wereld leefde, verstandig in de uitwendige dingen, want door die dingen deed hij zich als een redelijk mens voor; en daarom worden, wanneer hem die uitwendige dingen zijn afgenomen, zijn waanzinnigheden onthuld. De boze die in de uitwendige dingen het beeld van een goed mens voortvoert, kan worden vergeleken met een vat dat uiterlijk blinkend en gepolijst is, en bedekt met een omhulsel, waarbinnen vuiligheden van elk soort verborgen zijn, en volgens de uitspraak des Heren: *Gij zijt den witgepleisterden graven gelijk, welke van buiten schoon schijnen, van binnen echter zijn zij vol doodsbeenderen en alle onreinheid*, Matth. xxiii: 27.

506. Het schijnt allen die in het goede hebben geleefd in de wereld, en vanuit het geweten hebben gehandeld, zijnde diegenen die het Goddelijke hebben erkend en de Goddelijke ware dingen hebben liefgehad, vooral hun die die dingen op het leven hebben toegepast, toe, wanneer zij in den staat van hun innerlijke dingen worden gebracht, alsof zij waren zoals degenen die uit den slaap ontwaakt in wakenden toestand komen, en zoals zij die uit de schaduw in het licht komen. Zij denken ook vanuit het licht des Hemels zo vanuit de innerlijke wijsheid, en vanuit het goede handelen zij zo vanuit de innerlijke aandoening. De Hemel vloeit ook in hun denkingen en aandoeningen in met een innerlijk gezegende en verkwikkelijke, waarvan zij tevoren niet hebben geweten; want dezen hebben vergemeenschapping met de Engelen des Hemels; dan erkennen zij ook den Heer en vereren zij Hem vanuit hun leven zelf, want zij zijn in hun eigen leven wanneer zij in den staat van hun innerlijke dingen zijn, zoals vlak boven in n. 505 is gezegd. En eveneens erkennen en vereren zij Hem vanuit het vrije, want het vrije is der innerlijke aandoe-

ning. Zij treden ook zo terug van het uitwendig heilige, en komen in het inwendig heilige, waarin de eredienst zelf waarlijk bestaat. Zodanig is de staat van hen die volgens de geboden in het Woord een Christelijk leven hebben geleid. Doch geheel en al het tegendeel is de staat van hen die in de wereld in het boze hebben geleefd en die geen geweten hebben gehad, en vandaar het Goddelijke hebben ontkend, want allen die in het boze leven, ontkennen het Goddelijke innerlijk in zich, hoezeer zij ook, wanneer zij in de uitwendige dingen zijn, menen dat zij niet ontkennen maar erkennen, want het Goddelijke erkennen en boos leven zijn tegengestelde dingen. Zij die zodanig zijn, verschijnen in het andere leven, wanneer zij in den staat van hun innerlijke dingen komen, wanneer men hen hoort spreken en ziet handelen, zoals dwazen; want uit hun boze begeerten barsten zij los in euveldeeden, in verachting van anderen, in bespottingen en lasteringen, in haatgevoelens, in wraaknemingen, zij beramen arglistige aanslagen, sommigen van hen met zulk een geslepenheid en boosheid, dat men nauwelijks kan geloven dat er zo iets van binnen in enig mens is geweest; zij zijn immers dan in den staat om vrijelijk te handelen volgens de gedachten van hun wil, omdat zij gescheiden zijn van de uiterlijke dingen welke hen in de wereld binnen de perken hielden en beteugelden; in één woord, zij zijn van de redelijkheid beroofd, omdat het redelijke in de wereld niet had gezeteld in hun innerlijke dingen, maar in de uiterlijke dingen; doch nochtans schijnen zij zichzelf alsdan wijzer toe dan de anderen. Omdat zij zodanig zijn, worden zij derhalve, wanneer zij in dezen tweeden staat zijn, bij korte tussenpozen in den staat van hun uiterlijke dingen teruggebracht, en dan in het geheugen van hun daden toen zij in den staat der innerlijke dingen waren. Sommigen schamen zich dan, en erkennen dat zij waanzinnig zijn geweest; sommigen schamen zich niet; sommigen zijn verontwaardigd dat het hun niet is geoorloofd om aanhoudend in den staat van hun uiterlijke dingen te zijn. Maar dezen wordt het getoond hoedanig zij zouden zijn indien zij aanhoudend in dezen staat waren, namelijk dat zij heiligmeljk eendere dingen in het schild zouden voeren en door schijnen van het goede, van het oprechte en het gerechte de eenvoudigen van hart en geloof zouden verleiden, en zichzelf geheel en al zouden verderven, want de uiterlijke dingen zouden ten slotte in een eenderen brand blaken als waarin de innerlijke dingen zijn, hetgeen geheel hun leven zou verteren.

507. Wanneer de geesten in dezen tweeden staat zijn, verschijnen zij geheel en al zodanig als zij in zich in de wereld zijn geweest, en eveneens worden alle dingen openbaar die zij in het verborgene hebben gedaan en gesproken, want omdat de uitwendige dingen niet binnen de perken worden gehouden,

spreken zij dan openlijk eendere dingen, en trachten eveneens eendere dingen te doen, en zij vrezen niet voor den goeden roep zoals in de wereld. Zij worden dan ook in verscheidene staten van hun boze dingen gevoerd opdat zij aan de Engelen en de goede geesten verschijnen zodanig als zij zijn. Zo worden de verborgen dingen geopend, en de hemelijke dingen opengedekt, volgens des Heren woorden: *Er is niets bedekt dat niet moet worden ontdekt, en verborgen dat niet moet worden gekend; de dingen die gij in de duisternis zult hebben gezegd, zullen in het licht gehoord worden, en wat gij in het oor hebt gesproken, in de binnenkamers, zal op de daken gepredikt worden*, Lukas XII: 2, 3. En elders: *Ik zeg u, elk onnut woord dat de mensen zullen hebben gesproken, van hetzelfde zullen zij rekenschap geven in den dag des Gerichts*, Matth. XII: 36.

508. Hoedanig de bozen in dezen staat zijn, kan niet in het kort worden beschreven, want een ieder is dan waanzinnig volgens zijn begeerten, en deze zijn verschillend, weswege ik slechts enige specifieke dingen zou willen aanvoeren, waaruit men kan concluderen tot de overige. Zij die zichzelf boven alle dingen hebben liefgehad, en in hun ambten en functies hun eigen eer hebben beoogd, en de nutten hebben betracht niet terwille van de nutten, en zich daaraan hebben verlustigd, maar terwille van de faam, opdat zij door dezelve voor waardiger dan de anderen zouden worden geacht, en zich zo verlustigd hebben aan de faam van hun eigen eer, dezulken zijn, wanneer zij in dezen tweeden staat zijn, meer dan de overigen stompzinnig; want voor zoveel als iemand zich liefheeft, verwijdert hij zich van den Hemel, en voor zoveel als hij zich van den Hemel verwijdert, verwijdert hij zich van de wijsheid. Zij echter die in de liefde van zich en tegelijk geslepen zijn geweest, en zich door kunstgrepen tot ereposten hebben verheven, vergezelschappen zich met de ergsten, en leren magische kunsten aan, welke misbruiken van de Goddelijke Orde zijn, door welke zij al diegenen tergen en bestoken die hen niet eren; zij leggen lagen, koesteren haatgevoelens, blaken van wraakgierigheden, en begeren te woeden tegen allen die zich niet onderwerpen, en in al die dingen storten zij zich voor zoveel als de boosaardige bende hen begunstigt, en tenslotte overleggen zij het hoe zij den Hemel kunnen beklimmen om dien te vernietigen, of om daar als goden vereerd te worden; tot zover wordt hun krankzinnigheid gedreven. Diegenen van den pauselijken godsdienst die zodanig zijn geweest, zijn krankzinniger dan de overigen, want zij hebben het in het hoofd gehaald dat de Hemel en de hel onder hun mogendheid staan, en dat zij naar believeen de zonden kunnen vergeven; dezen eisen voor zich al het Goddelijke op, en zij noemen zich Christus. Hun overreding dat het aldus is, is zodanig dat zij, waar zij invloeit, de animi verstoort en

duisternis teweegbrengt tot aan pijn toe. Zij zijn in den enen en den anderen staat bijna aan zichzelf gelijk, maar in den tweeden staat zijn zij zonder redelijkheid. Doch over hun waanzinnen, en over hun lot na dezen staat, zullen in het bijzonder enige dingen worden gezegd in het werkje over het Laatste Gericht en het vernietigde Babylonie. Zij die de schepping aan de natuur hebben toegeschreven, en vandaar met het hart, hoewel niet met den mond, het Goddelijke hebben ontkend, bijgevolg alle dingen der Kerk en des Hemels, vergezelschappen zich met hunsgelijken in dezen staat, en noemen iedereen die meer dan de anderen over geslepenheid beschikt God; zij vereeren hem ook met goddelijke eer. Ik zag dezulken in een samenkomst een magiër aanbidden, en over de natuur raadplegen, en zich dwaas gedragen, alsof zij beesten onder een menselijken vorm waren. Onder hen waren er ook die in de wereld hoge waardigheden hadden bekleed, en sommigen die in de wereld voor geleerden en wijzen waren gehouden. Anderen weer anders. Uit deze weinige dingen kan men opmaken hoedanig diegenen zijn wier innerlijke dingen, welke des gemoeds zijn, naar den Hemel toe gesloten zijn, zoals zij het zijn bij allen die niet enigen invloed vanuit den Hemel hebben opgenomen door de erkenning van het Goddelijke, en door het leven des geloofs. Een ieder kan vanuit zich oordelen hoedanig hij zou zijn, indien hij zodanig was, als het hem geoorloofd was om te handelen zonder vrees voor de wet en voor zijn leven, en zonder uitwendige banden, welke de vreezen zijn van aan den goeden naam schade te lijden, en van beroofd te worden van eer, gewin, en de wellusten daaruit. Maar nochtans wordt hun waanzin door den Heer binnen de perken gehouden, opdat deze niet de grenzen van het nut te buiten ga, want door een ieder die zodanig is, geschiedt nochtans nut. De goede geesten zien in hen wat boos is, en hoedanig het is, en hoedanig de mens is indien hij niet door den Heer wordt geleid; een nut is het ook dat door hen eendere bozen worden verzameld, en gescheiden van de goeden; voorts dat de ware en de goede dingen waarmede de bozen in de uitwendige dingen hebben te koop gelopen en welke zij hebben voorgelogen, hun worden afgenomen, en dat zij in de boze dingen van hun leven en in de valse dingen van het boze worden gebracht, en zo tot de hel worden voorbereid. Want niemand komt eerder in de hel dan wanneer hij in zijn boze en in de valse dingen van het boze is, aangezien het niemand is geoorloofd daar een verdeeld gemoed te hebben, namelijk iets anders te denken en te spreken, en iets anders te willen; iedere boze daar moet het valse daar vanuit het boze denken, en vanuit het valse van het boze spreken, het ene en het andere vanuit den wil, aldus vanuit zijn eigen liefde, en het verkwikkelijke en wellustige ervan, gelijk als in de

wereld wanneer hij in zijn geest dacht, dat is, gelijk als hij in zich dacht als hij vanuit de innerlijke aandoening dacht. De oorzaak hiervan is deze dat de wil de mens zelf is, en niet de denking tenzij voor zoveel als zij uit den wil trekt, en de wil is de natuur zelf of de inborst van den mens; en daarom is teruggebracht worden in zijn wil teruggebracht worden in zijn natuur of inborst, en eveneens in zijn leven, want de mens trekt door het leven een natuur aan; en de mens blijft na den dood zodanig als de natuur is die hij zich door het leven in de wereld heeft verworven, welke natuur bij de bozen niet langer langs den weg van de denking of van het verstand van het ware kan worden verbeterd en veranderd.

509. De boze geesten plegen, wanneer zij in dezen tweeden staat zijn, omdat zij zich in boze dingen van elk geslacht storten, herhaaldelijk en zwaar gestraft te worden; er zijn velerlei straffen in de geestelijke wereld; en er geldt niet enig aanzien des persoons, of men een koning dan wel een knecht was geweest in de wereld; elk boze draagt de straf met zich; zij zijn verbonden; en daarom is hij die in het boze is, ook in de straf van het boze; maar nochtans ondergaat niemand daar de straf voor de boze dingen die hij in de wereld heeft bedreven, maar voor de boze dingen die hij dan bedrijft. Het komt evenwel op hetzelfde neer en het is iets eenders of er wordt gezegd dat zij straffen ondergaan voor hun boze dingen in de wereld, dan wel of er wordt gezegd dat zij straffen ondergaan voor de boze dingen die zij in het andere leven bedrijven, aangezien een ieder na den dood terugkeert in zijn leven, en zo in eendere boze dingen; want de mens is zodanig als hij in het leven van het lichaam was geweest, n. 470 tot 484. Dat zij worden gestraft, komt omdat de vrees voor de straf het enige middel is om de boze dingen in dezen staat te temmen; niets vermag een vermaning langer, niets een inlichting, noch de vrees voor de wet en voor het verlies van den goeden roep aangezien hij handelt vanuit de natuur welke niet in bedwang gehouden noch gebroken kan worden dan door straffen. Doch de goede geesten worden nooit gestraft, hoewel zij boze dingen in de wereld hebben bedreven, want hun boze dingen keren niet terug, en eveneens wordt het te weten gegeven dat hun boze dingen van een ander geslacht of van een andere natuur zijn geweest; zij hebben immers niet met opzet tegen het ware gehandeld, en niet vanuit een ander boos hart dan dat hetwelk zij uit overerving van de ouders hadden, waarin zij, toen zij in de van de inwendige dingen gescheiden uitwendige dingen waren, vanuit een blind verkwikkelijke werden voortgesleurd.

510. Een ieder komt tot zijn gezelschap waarin zijn geest in de wereld is geweest; ieder mens immers is ten aanzien van zijn geest verbonden met een

of ander gezelschap, hetzij hemels, hetzij hels, de boze met een hels gezelschap, de goede met een hemels gezelschap. Dat een ieder tot zijn gezelschap terugkeert na den dood, zie men in n. 438; tot dat gezelschap wordt de geest geleidelijk voortgeleid, en tenslotte treedt hij het binnen. De boze geest wordt, wanneer hij in den staat van zijn innerlijke dingen is, bij graden tot zijn gezelschap gekeerd, en tenslotte rechtstreeks tot hetzelfde, voordat deze staat geëindigd is; en wanneer de staat is geëindigd, dan werpt de boze geest zelf zich in de hel, waar zijns gelijken zijn. De nederwerping zelf verschijnt aan het gezicht alsof iemand achterover valt met het hoofd naar beneden en met de voeten omhoog; de oorzaak dat het aldus verschijnt, is deze dat hij in de omgekeerde orde is; hij had immers de helse dingen liefgehad en de hemelse verworpen. Sommige bozen in dezen tweeden staat treden afwisselend de hellen binnen en gaan er eveneens uit, maar dezen schijnen dan niet achterover te vallen zoals wanneer zij ten volle verwoest zijn. Het gezelschap zelf waarin zij ten aanzien van hun geest in de wereld zijn geweest, wordt hun eveneens getoond wanneer zij in den staat van hun uiterlijke dingen zijn, opdat zij daaruit weten dat zij in de hel zijn geweest ook in het leven van het lichaam, maar toch niet in een eenderen staat als zij die in de hel zelf zijn, maar in een eenderen staat als de staat van hen die in de wereld der geesten zijn, over wier staat in verhouding tot den staat van diegenen die in de hel zijn, in de volgende dingen zal worden gesproken.

511. De scheiding der boze geesten van de goede geesten geschiedt in dezen tweeden staat, want in den eersten staat zijn zij tezamen, aangezien de geest zolang als hij in zijn uiterlijke dingen is, is zoals hij was in de wereld, aldus zoals de boze met den goede daar, en de goede met den boze. Anders is het gesteld wanneer hij in zijn innerlijke dingen is gebracht, en overgelaten aan zijn natuur of wil. De scheiding der goeden van de bozen geschiedt op verschillende wijzen, gemeenlijk door rondvoeringen tot die gezelschappen met welke er vergemeenschapping was geweest door de goede denkingen en aandoeningen in den eersten staat; en zo tot die gezelschappen welke zij door uiterlijke gedaanten ertoe hadden geleid te geloven dat zij niet boos waren. Meestal pleegt men hen rond te voeren over een brede kring, en overal aan de goede geesten te tonen hoedanig zij in zich zijn; op het zien van hen keren dan de goede geesten zich af, en zoals dezen zich afkeren, aldus worden eveneens de boze geesten die worden rondgevoerd, met het aangezicht afgekeerd van genen, tot de windstreek waar hun hels gezelschap is waarin zij zullen komen. Om nog te zwijgen van de andere wijzen van scheiding, welke er verscheidene zijn.

Over den derden staat van den mens na den dood, zijnde de staat van het onderricht van hen die in den hemel komen

512. De derde staat van den mens na den dood, of van zijn geest, is de staat van het onderricht; deze staat is voor hen die in den Hemel komen, en Engelen worden; niet echter voor hen die in de hel komen, aangezien dezen niet kunnen worden onderricht; en daarom is de tweede staat van dezen eveneens de derde, welke hierin een einde vindt dat zij geheel en al tot hun liefde zijn gekeerd, aldus tot het helse gezelschap dat in een eendere liefde is; wanneer dit is geschied, dan willen en denken zij vanuit die liefde; en omdat die liefde hels is, willen zij niet dan alleen het boze, en denken zij niet dan alleen het valse; dit zijn hun verkwikkelijke dingen, omdat zij van hun liefde zijn; en vandaar verwerpen zij elk goede en ware die zij vroeger hadden aangenomen omdat die hun liefde als middelen van dienst waren geweest. Doch de goeden worden van den tweeden staat tot den derden voortgeleid, welke de staat van hun voorbereiding tot den Hemel door het onderricht is. Niemand immers kan tot den Hemel worden voorbereid tenzij door erkentissen van het goede en het ware, aldus tenzij door onderricht; want niemand kan weten wat het geestelijk goede en ware is, en wat het boze en valse, welke daaraan zijn tegenovergesteld, tenzij hij wordt onderricht. Wat het burgerlijk en zedelijk goede en ware is, welke het gerechte en het oprechte worden genoemd, kan men weten in de wereld, omdat daar de burgerlijke wetten zijn welke leren wat het gerechte is, en eveneens omgangen met anderen, waardoor de mens leert leven volgens de zedelijke wetten, welke alle betrekking hebben op het oprechte en het rechte. Doch het geestelijk goede en ware leert men niet vanuit de wereld maar vanuit den Hemel. Men kan ze weliswaar weten vanuit het Woord en vanuit de leer der Kerk welke vanuit het Woord is, maar nochtans kunnen zij niet in het leven invloeden indien de mens niet ten aanzien van de innerlijke dingen welke van zijn gemoed zijn, in den Hemel is; en de mens is dan in den Hemel wanneer hij het Goddelijke erkent, en tevens gerecht en oprecht handelt, aangezien aldus moet gehandeld worden omdat het in het Woord geboden is; zo leeft hij gerecht en oprecht terwille van het Goddelijke, en niet terwille van zichzelf en van de wereld als einddoelen. Maar aldus handelen kan niemand indien hij niet tevoren is onderricht, zoals dat God is, dat de Hemel en de hel zijn, dat er een leven na den dood is, dat men God boven alle dingen moet liefhebben, en den naaste zoals zichzelf, en dat men de dingen moet geloven die in het Woord zijn, omdat het Woord Goddelijk is. Zonder de erkenning en de erkenning van deze dingen kan de

mens niet geestelijk denken, en zonder de denking aangaande dezelve wil hij ze niet, want de dingen die de mens niet weet, kan hij niet denken, en de dingen die hij niet denkt, kan hij niet willen. Wanneer dus de mens die dingen wil, dan vloeit de Hemel, dat is, door den Hemel de Heer in des menschen leven in, want Hij vloeit in den wil in, en door dien in de denking, en door het ene en het andere in het leven, want geheel in des menschen leven is daarvan. Uit deze dingen blijkt dat men het geestelijk goede en ware niet vanuit de wereld maar vanuit den Hemel leert, en dat niemand tot den Hemel kan worden voorbereid tenzij door middel van onderricht. Voor zoveel ook als de Heer in iemands leven invloeit, onderricht Hij hem, want voor zoveel ontsteekt Hij den wil met de liefde om de ware dingen te weten, en voor zoveel verlicht Hij de denking opdat hij dingen weet; en voor zoveel als deze dingen geschieden, worden de innerlijke dingen van den mens geopend, en wordt daaraan de Hemel ingeplant; en verder, voor even zoveel vloeit het Goddelijke en het hemelse in de oprechte dingen welke van het zedelijk leven zijn, en in de gerechte dingen welke van het burgerlijk leven zijn bij den mens in, en maakt die dingen geestelijk, aangezien de mens die dingen dan doet vanuit het Goddelijke, omdat hij het doet terwille van het Goddelijke. De oprechte en de gerechte dingen immers, welke van het zedelijk en het burgerlijk leven zijn, welke de mens vanuit dien oorsprong doet, zijn de uitwerkingen zelf van het geestelijk leven; en de uitwerking trekt al het hare vanuit haar uitwerkende oorzaak, want hoedanig deze oorzaak is, zodanig is de uitwerking.

513. De onderrichtingen geschieden door Engelen van verscheidene gezelschappen, vooral door hen die in de noordelijke en de zuidelijke windstreek zijn, want die engelijke gezelschappen zijn in het inzicht en de wijsheid vanuit de erkentnissen van het goede en het ware. De plaatsen van onderricht zijn aan het noorden, en het zijn er verschillende, geordend en onderscheiden volgens de geslachten en de soorten van de hemelse goede dingen, opdat daar allen en de afzonderlijken volgens hun inborst en volgens het vermogen van opneming worden onderricht. Die plaatsen strekken zich daar overal in het rond op groten afstand uit. Tot dezelve worden door den Heer de goede geesten die onderricht moeten worden, gevoerd nadat hun tweeden staat in de wereld der geesten is volbracht, maar nochtans niet allen; want zij die in de wereld zijn onderricht, werden daar ook door den Heer tot den Hemel voorbereid, en langs een anderen weg tot den Hemel heengevoerd; sommigen terstond na den dood, sommigen na kort verwijlen met de goede geesten, waar de grovere dingen van hun denkingen en aandoeningen, welke zij ontleenden aan de eerbewijzen en de rijkdommen in de wereld, worden verwijderd, en zij

zo gezuiverd worden. Sommigen worden tevoren verwoest, hetgeen geschiedt in plaatsen onder de voetzolen, welke de lagere aarde worden genoemd, waar sommigen het hard hebben te verduren; dezen zijn het die zich in valse dingen hebben bevestigd, en nochtans een goed leven hebben geleid; want bevestigde valse dingen kleven hardnekkig aan, en voordat die zijn uiteengeslagen, kunnen de ware dingen niet gezien, aldus niet opgenomen worden. Maar over de verwoestingen, en over de wijzen hoe zij geschieden, is in DE HEMELSE VERBORGENHEDEN gehandeld, en de daaruit verzamelde plaatsen zie men hier in de noten onder de lijn.²⁸⁰

280 Dat in het andere leven verwoestingen geschieden, dat is, dat zij die vanuit de wereld daar aanstromen, worden verwoest, n. 698, 7122, 7474, 9763. Dat de rechtschapenen worden verwoest ten aanzien van de valse dingen, en de bozen ten aanzien van de ware dingen, n. 7474, 7541, 7542. Dat bij de rechtschapenen verwoestingen geschieden, ook opdat de aardse en de wereldlijke dingen worden uitgetrokken welke zij, toen zij in de wereld leefden, tot zich hadden gehaald, n. 7186, 9763. En opdat de boze en valse dingen worden verwijderd, en zo plaats wordt gegeven voor de goede en de ware dingen vanuit den Hemel uit den Heer om in te vloeien, en het vermogen om die op te nemen, n. 7122, 9331. Dat zij niet eerder tot den Hemel kunnen worden verheven dan nadat zulke dingen zijn verwijderd, omdat zij in den weg staan en niet samenstemmen met de hemelse dingen, n. 6928, 7122, 7136, 7541, 7542, 9763. Dat zo eveneens diegenen worden voorbereid die tot den Hemel moeten worden verheven, n. 4728, 7090. Dat het gevaarlijk is om in den Hemel te komen voordat zij zijn voorbereid, n. 537, 538; over den staat der verlichting en over de vreugde van hen die uit de verwoesting komen, en tot den Hemel worden verheven, en over de opneming van hen daar, n. 2699, 2701, 2704. Dat het gebied waar die verwoestingen geschieden, de lagere aarde wordt geheten, n. 4728, 7090. Dat dat gebied onder de voetzolen is, omgord door de hellen; hoedanig dat gebied is, wordt beschreven, n. 4940 tot 4951, 7090; uit ondervinding, n. 699. Welke hellen het zijn die meer dan de overigen bestoken en verwoesten, n. 7317, 7502, 7545. Dat zij die de rechtschapenen hebben bestookt en verwoest, daarna dezen vrezen, ontvluchten, en afkerig van hen zijn, n. 7768. Dat die bestokingen en verwoestingen op allerlei wijzen geschieden al naar het aankleven van de boze en de valse dingen, en dat zij aanhouden al naar de hoedanigheid *en* de hoeveelheid ervan, n. 1106 tot 1113. Dat sommigen gaarne verwoest willen worden, n. 1107. Dat sommigen door vrezen worden verwoest, n. 4942. Sommigen door bestokingen van de zijde van hun boze dingen die zij in de wereld hebben gedaan, en van de zijde van hun valse dingen die zij in de wereld hebben gedacht, waarvandaan de angsten en de pijnen van het geweten zijn, n. 1106. Sommigen door geestelijke gevangenschap, zijnde de onwetendheid en de onderschepping van het ware, verbonden met het verlangen om de ware dingen te weten, n. 1109, 2694. Sommigen door den slaap; sommigen door een staat tussen waken en slapen, waarover n. 1108. Dat het hun die verdienste hebben gesteld in de werken, toeschijnt alsof zij hout zagen, n. 1110. Anderen weer anders, met veel verscheidenheid, n. 699.

514. Allen die in de plaatsen van onderricht zijn, wonen onderling onderscheiden; zij zijn immers, ieder afzonderlijk, ten aanzien van hun innerlijke dingen gebonden aan de gezelschappen des Hemels tot welke zij zullen komen; weswege, omdat de gezelschappen des Hemels geordend zijn volgens den hemelsen vorm, men zie boven n. 200 tot 212, de plaatsen waar de onderrichtingen geschieden, aldus eveneens geordend zijn; en daarom verschijnt er, wanneer op die plaatsen vanuit den Hemel een blik wordt geworpen, aldaar als het ware een Hemel in kleineren vorm. Zij strekken zich daar uit in de lengte van het oosten tot het westen, en in de breedte van het zuiden tot het noorden; maar de breedte is kleiner dan de lengte naar den schijn. De ordeningen zijn in het algemeen zodanig: naar voren zijn zij die als kleine kinderen zijn gestorven, en tot den eersten jongelingenleeftijd in den Hemel zijn opgevoed; dezen worden na den staat van hun kindsheid bij de opvoedsters, daarheen door den Heer gevoerd, en onderricht. Achter hen zijn de plaatsen waar diegenen worden onderricht die als volwassenen zijn gestorven, en die in de wereld in de aandoening van het ware vanuit het goede des levens zijn geweest. Achter hen echter zijn diegenen die den Mahomedaansen godsdienst waren toegedaan, en in de wereld een zedelijk leven hebben geleid, en één Goddelijke hebben erkend, en den Heer als den Profeet Zelf; wanneer dezen van Mahomed terugtreden, omdat hij hun in het geheel geen hulp kan verlenen, treden zij tot den Heer toe en vereren zij Hem, en erkennen zij het Goddelijke van Hemzelf, en dan worden zij in den Christelijken godsdienst onderricht. Achter dezen, meer naar het noorden, zijn de plaatsen van onderricht van de verschillende natiën die in de wereld een goed leven hebben geleefd overeenkomstig hun godsdienst, en een soort van geweten daaruit hebben verkregen, en het gerechte en het rechte hebben gedaan, niet zozeer terwille van de wetten van hun regering, maar terwille van de wetten van den godsdienst, waarvan zij hebben geloofd dat zij heilig moeten worden nagekomen, en op geen wijze metterdaad mogen worden geschonden. Al dezen worden er, wanneer zij zijn onderricht, gemakkelijk toe gebracht om den Heer te erkennen, omdat zij het in hun hart dragen dat God niet onzichtbaar is, maar zichtbaar onder Menselijken vorm. Zij overtreffen de overigen in aantal; de besten van hen zijn uit Afrika.

515. Maar allen worden niet op eendere wijze onderricht, noch door eendere gezelschappen des Hemels. Zij die van de kindsheid aan in den Hemel zijn opgevoed, worden door de Engelen der innerlijke Hemelen onderricht, aangezien zij niet valse dingen vanuit de valse dingen van den godsdienst hebben opgezogen, noch hun geestelijk leven hebben bezoedeld met de droesems van-

wege de eerbewijzen en de rijkdommen in de wereld. Zij die als volwassenen zijn gestorven, worden merendeels onderricht door de Engelen van den laatsten Hemel, omdat deze Engelen meer voor hen passen dan de Engelen der innerlijke Hemelen, want dezen zijn in een innerlijke wijsheid welke nog niet wordt opgenomen. De Mahomedanen worden echter onderricht door Engelen die tevoren in den zelfden godsdienst waren geweest en tot den Christelijken zijn bekeerd. De natiën worden het eveneens door haar Engelen.

516. Alle onderricht daar geschiedt vanuit de leer welke vanuit het Woord is, en niet vanuit het Woord zonder leer. De Christenen worden onderricht vanuit de hemelse leer, welke geheel en al samenstemt met den inwendigen zin des Woords. De overigen, zoals de Mahomedanen, en de natiën, worden onderricht vanuit aan hun bevattingsgeëvenredigde leren, welke van de hemelse leer slechts hierin verschillen dat het geestelijk leven wordt geleerd door een zedelijk leven strokende met de goede dogma's van hun godsdienst, vanuit welken zij hun leven in de wereld hebben getrokken.

517. De onderrichtingen in de Hemelen verschillen van de onderrichtingen op aarde hierin dat de erkenningen niet aan het geheugen worden toevertrouwd, maar aan het leven; want het geheugen der geesten is in hun leven; zij nemen immers alle dingen op die met hun leven samenstemmen, en doordrenken zich ervan, en zij nemen niet de dingen op die niet daarmede samenstemmen, en te minder doordrenken zij zich ervan, want de geesten zijn aandoeningen, en vandaar in een menselijken vorm die eender is aan hun aandoeningen. Omdat zij zodanig zijn, wordt hun bij voortduur de aandoening van het ware terwille van de nutten des levens ingeblazen; de Heer voorziet immers daarin dat een ieder de nutten liefheeft die overeenkomen met hun inborst; en deze liefde wordt ook verhoogd door de hoop dat zij Engelen zullen worden. En omdat alle nutten des Hemels betrekking hebben op het gemeenschappelijke nut, hetwelk dat is voor het Rijk des Heren, hetwelk daar hun vaderland is, en omdat alle speciale en afzonderlijke nutten des te voortreffelijker zijn naarmate zij van meer nabij en in meerdere mate dat gemeenschappelijk nut beogen, zijn derhalve alle speciale en afzonderlijke nutten, welke ontelbaar zijn, goed en hemels. En daarom wordt bij een ieder de aandoening van het ware verbonden met de aandoening van het nut, dermate dat zij één handelen. Daardoor wordt het ware aan het nut ingeplant, en wel zo dat de ware dingen die zij leren, ware dingen des nuts zijn. Aldus worden de engelijke geesten onderricht en tot den Hemel voorbereid. De aandoening van het met het nut overeenkomende ware wordt door verschillende middelen ingeboezemd, waarvan de meeste onbekend zijn in de wereld, vooral

door de uitbeeldende dingen van de nutten, welke in de geestelijke wereld op duizend wijzen worden vertoond, en met zulke verrukkingen en lieflijkheden dat zij den geestdoordringen van de innerlijke dingen welke van zijn gemoed zijn, tot de uiterlijke dingen welke van zijn lichaam zijn, en zo doen zij het ganse aan; vandaar wordt de geest als het ware zijn nut; weswege hij als hij in zijn gezelschap komt, waarin hij door het onderricht wordt ingewijd, in zijn leven is als hij in zijn nut is.²⁸¹ Uit deze dingen kan vaststaan dat niet erkennenissen, zijnde de uitwendige ware dingen, maken dat iemand in den Hemel komt, maar het leven zelf, hetwelk het leven van het nut is, ingebracht door de erkennenissen.

518. Er waren geesten die zich vanuit een denking in de wereld hadden overreed dat zij in den Hemel zouden komen en vóór de anderen zouden worden opgenomen omdat zij geleerd waren en veel dingen vanuit het Woord en vanuit de leren der Kerken wisten, zo gelovende dat zij wijs waren, en dat zij werden verstaan onder hen die zouden *flonkeren zoals de glans des uitspanzels, en zoals de sterren*, bij Daniel, hfdst. XII: 3. Maar zij werden daarnaar onderzocht of hun erkennenissen zetelden in het geheugen, dan wel in het leven. Zij die in de echte aandoening van het ware waren geweest, aldus terwille van de nutten afgescheiden van de lichamelijke en de wereldlijke dingen, welke nutten in zich geestelijke nutten zijn, werden ook na onderricht te zijn, in den Hemel opgenomen, en toen werd het hun gegeven te weten wat er glanst in den Hemel, namelijk dat het het Goddelijk Ware is, zijnde daar het licht des Hemels, in het nut, Hetwelk het vlak is dat de stralen van dat licht opneemt, en in verschillende glanzen verkeert. Zij echter bij wie de erkennenissen slechts zetelden in het geheugen, en van daar het vermogen was verworven van over de ware dingen te redeneren, en van de dingen te bevestigen die zij als beginselen hadden opgenomen, welke dingen zij, hoewel zij vals waren, na de bevestiging zoals ware dingen zagen, omdat zij in geen licht des Hemels waren geweest, en toch vanuit den trots welke meestal zulk een inzicht aankleeft in het geloof dat zij geleerder dan de anderen waren, en zo

281 Dat elk goede zijn verkwikkelijke heeft vanuit de nutten, en volgens de nutten, en eveneens zijn hoedanige; vandaar hoedanig nut, zodanig goede, n. 3049, 4984, 7038. Dat het engellijk leven bestaat in de goede dingen der liefde en der naastenliefde, aldus in het betrachten van nutten, n. 453. Dat door den Heer, en vandaar door de Engelen, bij den mens niet dan de einddoelen worden beschouwd, welke de nutten zijn, n. 1317, 1645, 5854. Dat het Rijk des Heren een Rijk van nutten is, n. 453, 696, 1103, 3645, 4054, 7038. Dat den Heer dienen is nutten betrachten, n. 7038. Dat de mens zodanig is hoedanig de nutten bij hem zijn, n. 1568, 3570, 4054, 6571, 6934, 6938, 10284.

in den Hemel zouden komen, en dat de Engelen hun zouden dienen, dezen werden derhalve, opdat zij van hun dwaas geloof zouden worden afgebracht, opgeheven tot den eersten of den laatsten Hemel om in een zeker engellijk gezelschap te worden binnengeleid; maar toen zij aan den ingang waren, begonnen zij bij den invloed des Hemels verduisterd van ogen te worden, daarna verward van verstand, en tenslotte te zietogen zoals stervenden; en toen zij de warmte des Hemels voelden, welke de hemelse liefde is, begonnen zij van binnen gepijnigd te worden; weswege zij van daar werden nedergeworpen, en daarna onderricht dat de erkentissen niet den Engel maken, maar het leven zelf hetwelk men verkregen heeft door de erkentissen, aangezien de erkentissen in zich beschouwd buiten den Hemel zijn, maar het leven door de erkentissen binnen den Hemel is.

519. Nadat de geesten in bovengenoemde plaatsen door de onderrichtingen tot den Hemel zijn voorbereid, hetgeen binnen korten tijd geschiedt, ter oorzake hiervan dat zij in geestelijke ideeën zijn welke meerdere dingen tegelijk samenvatten, worden zij met engellijke klederen bekleed, welke meestal blinkend wit zijn zoals van fijn lijnwaad, en zo worden zij tot den weg gevoerd welke zich omhoog naar den Hemel strekt, en overgegeven aan Engel-wachters daar, en daarna opgenomen door andere Engelen, en in gezelschappen binnengeleid, en daar in verscheidene heilrijkheden. Een ieder wordt daarna door den Heer tot zijn eigen gezelschap gevoerd; hetgeen ook geschiedt langs verschillende wegen, somtijds langs omwegen. De wegen waarlangs zij worden geleid, weet geen Engel, maar de Heer alleen. Wanneer zij tot hun gezelschap komen, worden hun innerlijke dingen geopend, en omdat deze gelijkvormig zijn aan de innerlijke dingen der Engelen die in dat gezelschap zijn, worden zij derhalve terstond herkend en met vreugde opgenomen.

520. Aan deze dingen zou ik iets gedenkwaardigs willen toevoegen aangaande de wegen die vanuit die plaatsen naar den Hemel leiden, en langs welke de nieuweling-Engelen worden binnengeleid. Er zijn acht wegen, een tweetal van iedere plaats van onderricht uit, de ene klimt op naar het oosten, de andere tot het westen; zij die in het hemels Rijk des Heren komen, worden binnengeleid langs den oostelijken weg; zij die echter tot het geestelijk Rijk komen, worden binnengeleid langs den westelijken weg. De vier wegen die tot het hemels Rijk des Heren leiden, verschijnen getooid met olijfbomen en vruchtbomen van verschillend geslacht; die welke echter tot het geestelijk Rijk des Heren leiden, verschijnen getooid met wijnstokken en laurierbomen; dit vanwege de overeenstemming, omdat de wijnstokken en de laurierbomen overeenstemmen met de aandoening van het ware en met de nutten ervan, en

de olijfbomen en de vruchten overeenstemmen met de aandoening van het goede en met de nutten ervan.

Dat niemand vanuit onmiddellijke barmhartigheid in den hemel komt

521. Zij die niet zijn onderricht aangaande den Hemel, en aangaande den weg tot den Hemel, voorts aangaande het leven des Hemels bij den mens, zijn van mening dat in den Hemel opgenomen worden alleen vanuit barmhartigheid is, welke hun gewordt die in het geloof zijn, en voor wie de Heer tussenkomst verleent, aldus dat het alleen maar een toelating vanuit genade is; bijgevolg dat alle mensen, hoevelen het er ook zijn, kunnen worden gezaligd uit welbehagen; ja zelfs menen sommigen dat ook allen in de hel kunnen worden gezaligd. Maar dezen weten niet iets aangaande den mens, namelijk dat hij geheel zodanig is als zijn leven, en dat zijn leven zodanig is als zijn liefde, niet slechts ten aanzien van de innerlijke dingen, welke van zijn wil en verstand zijn, maar ook ten aanzien van de uiterlijke dingen, welke van zijn lichaam zijn, en dat de lichamelijke vorm slechts de uitwendige vorm is, waarin de innerlijke dingen zich in de uitwerking vertonen, en dat vandaar de ganse mens zijn liefde is, men zie boven n. 363. Ook weten zij niet dat het lichaam niet leeft vanuit zich, maar vanuit zijn geest, en dat des mensen geest zijn aandoening zelf is, en dat zijn geestelijk lichaam niet iets anders is dan des mensen aandoening in menselijken vorm, in een zodanigen als hij ook na den dood verschijnt; men zie boven n. 453 tot 460. Zolang deze dingen onbekend zijn, kan de mens daartoe worden geleid om te geloven dat de zaliging niets anders is dan een Goddelijk welbehagen, hetwelk Barmhartigheid en Genade wordt genoemd.

522. Maar eerst zal het worden gezegd wat de Goddelijke Barmhartigheid is; de Goddelijke Barmhartigheid is een zuivere Barmhartigheid jegens het gehele menselijke geslacht om dat te zaligen, en zij is eveneens aanhoudend bij ieder mens, en nooit wijkt zij van iemand terug, weswege een ieder die gezaligd kan worden, wordt gezaligd. Maar niemand kan gezaligd worden dan alleen door de Goddelijke middelen, welke middelen door den Heer zijn onthuld in het Woord. Het zijn de Goddelijke middelen welke de Goddelijke ware dingen worden genoemd; deze leren hoe de mens moet leven opdat hij kan worden gezaligd; de Heer leidt den mens door die dingen tot den Hemel, en door die dingen geeft Hij hem het leven des Hemels in. Dit doet de Heer bij allen; maar Hij kan het leven des Hemels niemand ingeven dan alleen aan hem die van het boze aflaat, want het boze staat in den weg; voor zoveel als dus de mens van het boze aflaat, leidt de Heer hem door Zijn Goddelijke middelen vanuit zuivere Barmhartigheid, en dit van de kindsheid aan tot het einde zijns leven in de wereld toe, en daarna tot in het eeuwige. Dit is de Goddelijke Barmhartigheid welke wordt verstaan. Daaruit blijkt dat

de Barmhartigheid des Heren een zuivere Barmhartigheid is, maar niet een onmiddellijke, dat is, om allen vanuit welbehagen te zaligen, onverschillig hoe zij hebben geleefd.

523. De Heer doet nooit iets tegen de orde, omdat Hijzelf de Orde is; het uit den Heer voortgaande Goddelijk Ware is het wat de Orde maakt, en de Goddelijke ware dingen zijn de wetten der Orde; volgens deze leidt de Heer den mens; en daarom is den mens vanuit onmiddellijke barmhartigheid zaligen tegen de Goddelijke Orde, en dat wat tegen de Goddelijke Orde is, is tegen het Goddelijke. De Goddelijke Orde is de Hemel bij den mens; die Orde had de mens bij zich verdraaid door een leven tegen de wetten der Orde, zijnde de Goddelijke ware dingen; tot die Orde wordt de mens teruggeleid vanuit de zuivere Barmhartigheid uit den Heer door de wetten der Orde, en voor zoveel als hij daartoe wordt teruggeleid, neemt hij den Hemel in zich op, en wie den Hemel in zich opneemt, die komt in den Hemel. Daaruit blijkt wederom dat de Goddelijke Barmhartigheid des Heren een zuivere Barmhartigheid is, maar niet een onmiddellijke.²⁸²

282 Dat het het uit den Heer voortgaande Goddelijk Ware is vanuit hetwelk de Orde is, en dat het Goddelijk Goede het wezenlijke der Orde is, n. 1728, 2258, 8700, 8988. Dat vandaar de Heer de Orde is, n. 1919, 2011, 5110, 5703, 10336, 10619. Dat de Goddelijke ware dingen de wetten der Orde zijn, n. 2247, 7995. Dat de algehele Hemel door den Heer is geschikt volgens Zijn Goddelijke Orde, n. 3038, 7211, 9128, 9338, 10125, 10151, 10157. Dat vandaar de vorm des Hemels de vorm volgens de Goddelijke Orde is, n. 4040 tot 4043, 6607, 9877. Dat voor zoveel als de mens volgens de orde leeft, aldus voor zoveel als hij in het goede volgens de ware Goddelijke dingen leeft, hij den Hemel in zich opneemt, n.

4839. Dat het de mens is in wien alle dingen der Goddelijke Orde zijn verzameld, en dat hij vanuit de schepping de Goddelijke Orde in vorm is, omdat hij de recipient ervan is, n. 4219, 4220, 4223, 4523, 4524, 5114, 5368, 6013, 6057, 6605, 6626, 9706, 10156, 10472. Dat de mens niet wordt geboren in het goede en het ware, maar in het boze en het valse, aldus niet in de Goddelijke Orde, maar in het tegendeel van de Orde, en dat het daarvandaan is dat hij in louter onwetendheid wordt geboren, en dat hij derhalve noodwendig opnieuw geboren, dat is, wederverwekt, moet worden, hetgeen geschiedt door de Goddelijke ware dingen uit den Heer, opdat hij in de orde wordt teruggebracht, n. 1047, 2307, 2308, 3518, 3812, 8480, 8550, 10283, 10284, 10286, 10731. Dat de Heer, wanneer Hij den mens opnieuw vormt, dat is, wederverwekt, alle dingen bij hem schikt volgens de orde, dat is, in den vorm des Hemels, n. 5700, 6690, 9931, 10303. Dat de boze en de valse dingen tegen de orde zijn, en dat nochtans zij die in dezelve zijn, door den Heer worden geregeerd, niet volgens de orde maar vanuit de orde, n. 4839, 7877, 10778. Dat het onmogelijk is dat de mens die in het boze leeft, kan worden gezaligd vanuit de allene barmhartigheid, omdat dit tegen de Goddelijke Orde is, n. 8700.

524. Indien de mensen vanuit een onmiddellijke barmhartigheid konden worden gezaligd; zo zouden allen gezaligd worden, ook zij die in de hel zijn, ja zelfs zou er ook geen hel zijn, omdat de Heer de Barmhartigheid zelf is, de Liefde zelf, en het Goede zelf; weswege het tegen Zijn Goddelijke is om te zeggen dat Hij allen onmiddellijk kan zaligen, en niet zaligt. Het is vanuit het Woord bekend dat de Heer het heil van allen en de verdoemenis van niemand wil.

525. De meesten die uit de Christelijke wereld in het andere leven komen, brengen dat geloof met zich mede dat zij moeten worden gezaligd vanuit een onmiddellijke barmhartigheid, want zij smeken die af. Doch toen zij waren onderzocht, werd bevonden dat zij hadden geloofd dat in den Hemel komen alleen maar een toegelaten worden is, en dat zij die worden binnengelaten, in de hemelse vreugde zijn, in het geheel niet wetende wat de Hemel is, en wat de hemelse vreugde; weswege het aan hen werd gezegd dat door den Heer aan niemand de Hemel wordt ontzegd, en dat zij kunnen worden binnengelaten indien zij het verlangen, en eveneens daar kunnen vertoeven. Zij die dit verlangden, werden ook toegelaten, maar toen zij aan den eersten drempel waren, werden zij vanwege het toewaaien van de hemelse warmte, welke de liefde is waarin de Engelen zijn, en vanwege den invloed van het hemelse licht, hetwelk het Goddelijk Ware is, door zulk een beklemming des harten aangegrepen, dat zij in zich helse marteling in plaats van hemelse vreugde bemerkten, en hierdoor nedergeslagen stortten zij zich halsoverkop daarvandaan. Aldus werden zij door levende ondervinding onderricht dat er aan niemand de Hemel kan worden gegeven vanuit een onmiddellijke barmhartigheid.

526. Ik heb hierover somtijds met de Engelen gesproken, en ik zeide dat de meesten in de wereld die in het boze leven, en met anderen over den Hemel en over het eeuwige leven spreken, niet anders zeggen dan dat in den Hemel komen slechts een toegelaten worden vanuit allene barmhartigheid is; en dat vooral diegenen dit geloven die het geloof tot het enige middel des heils maken, want zij schouwen vanuit het beginsel van hun godsdienst niet tot het leven en tot de daden der liefde welke het leven maken, aldus ook niet tot de andere middelen door welke de Heer in den mens den Hemel legt, en maakt dat hij ontvankelijk is voor de hemelse vreugde; en omdat zij zo elk daadwerkelijk bemiddelende verwerpen, stellen zij door het beginsel genoodzaakt vast dat de mens in den Hemel komt vanuit de allene barmhartigheid, waartoe, naar zij geloven, God de Vader wordt bewogen door de tussenkomst van den Zoon. Hierop zeiden de Engelen dat zij weten dat zulk een dogma nood-

wendig volgt uit het opgevatte beginsel aangaande het geloof-alleen; en dat omdat dit dogma het hoofd der overige is, waarin, omdat het niet waar is, niet enig licht vanuit den Hemel kan invloeien, daarvandaan de onwetendheid is waarin de Kerk heden ten dage is, aangaande den Heer, aangaande den Hemel, aangaande het leven na den dood, aangaande de hemelse vreugde, aangaande het wezen der liefde en der naastenliefde, en in het algemeen aangaande het goede, en aangaande de verbinding ervan met het ware, bijgevolg aangaande des mensen leven, waarvandaan het is, en hoedanig het is, welk leven toch nooit iemand heeft vanuit de denking, maar vanuit den wil en de daden daaruit, en dat het leven voor zoveel vanuit de denking is als de denking vanuit den wil trekt, aldus niet vanuit het geloof tenzij voor zoveel als het geloof trekt vanuit de liefde. De Engelen betreuren het dat deze zelfden niet weten dat het geloof-alleen niet bestaanbaar is bij iemand, aangezien het geloof zonder zijn oorsprong, welke de liefde is, slechts een wetenschap is, en bij sommigen iets overredends hetwelk zich bedriegelijk voor geloof uitgeeft, men zie boven n. 482; welke overredende niet is in het leven van den mens, maar buiten hetzelfde, want het wordt van den mens gescheiden indien het niet met de liefde samenhangt. Verder zeiden zij dat zij die in een zodanig beginsel zijn aangaande het wezenlijk middel des heils bij den mens, niet anders kunnen dan geloven aan een onmiddellijke barmhartigheid, omdat zij vanuit het natuurlijk schijnsel, en eveneens vanuit aanschouwelijke onderzending doorvatten dat het afgescheiden geloof niet het leven van den mens maakt, aangezien zij die een boos leven leiden eender kunnen denken en zich overreden. Vandaar komt het dat men gelooft dat de bozen evenzeer kunnen worden gezaligd als de goeden, als zij slechts in het doodsuur vanuit vertrouwen spreken over de tussenkomst en over de barmhartigheid door dezelve. De Engelen bekenden dat zij nog niemand die boos had geleefd in den Hemel hadden zien opgenomen vanuit onmiddellijke barmhartigheid, hoezeer hij ook vanuit vertrouwen of betrouwen, hetwelk in den hoogsten zin onder het geloof wordt verstaan, in de wereld had gesproken. Op de vraag aangaande Abraham, Izak Jakob, en David, en aangaande de Apostelen, of die niet in den Hemel waren opgenomen vanuit onmiddellijke barmhartigheid, antwoordden zij dat geen van hen het was; en dat een ieder was opgenomen volgens zijn leven in de wereld; en dat zij weten waar zij zijn; en dat zij daar niet in hoger aanzien staan dan de anderen. Dat zij in het Woord met eer zijn vermeld, daarvan zeiden zij dat de oorzaak deze was dat onder hen in den inwendigen zin de Heer wordt verstaan; onder Abraham, Izak, en Jakob de Heer ten aanzien van het Goddelijke en het Goddelijk Menselijke;

onder David de Heer ten aanzien van het Goddelijk Koningschap, en onder de Apostelen de Heer ten aanzien van de Goddelijke ware dingen; en dat zij in het geheel niet iets aangaande hen bemerken wanneer het Woord door den mens wordt gelezen, aangezien hun namen den Hemel niet binnengaan; maar dat zij voor hen in de plaats den Heer doorvatten, zoals vlak boven is gezegd; en dat zij derhalve in het Woord dat in den Hemel is, waarover boven n. 259, nergens zijn vermeld, aangezien dat Woord de inwendige zin is van het Woord dat in de wereld is.²⁸³

527. Dat het onmogelijk is het leven des Hemels te leggen in hen die een aan het leven des Hemels tegenovergesteld leven in de wereld hebben geleid, kan ik uit veel ondervinding getuigen; er waren er immers die hadden geloofd dat zij gemakkelijk de ware Goddelijke dingen na den dood zouden opnemen wanneer zij die van de Engelen horen, en dat zij ze zullen geloven, en dat zij vandaar anders zullen leven, en dat zij zo in den Hemel konden worden opgenomen. Maar dit werd met zeer velen beproefd, doch slechts uit diegenen genomen die in een eender geloof waren geweest, aan wie het werd toegestaan terwille hiervan dat zij zouden weten dat er na den dood geen boetedoening is. Sommigen van hen met wie het werd beproefd, verstonden de ware dingen en schenen ze op te nemen, maar zodra zij zich keerden tot het leven hunner liefde, verwierpen zij ze, ja zelfs spraken zij tegen dezelve. Sommigen verwierpen ze terstond, niet willens ze te horen; sommigen wilden dat het leven der liefde dat zij zich hadden eigen gemaakt vanuit de wereld, hun werd afgenomen en in de plaats ervan het engellijke leven of het leven des Hemels werd ingegoten; dit geschiedde eveneens met hen vanuit toelating, maar toen het

283 Dat onder Abraham, Izak, en Jakob in den inwendigen zin des Woords de Heer wordt verstaan ten aanzien van het Goddelijke Zelf en het Goddelijk Menselijke, n. 1893, 4615, 6098, 6185, 6276, 6804, 6847. Dat men van Abraham in den Hemel niet weet, n. 1834, 1876, 3229. Dat onder David de Heer wordt verstaan ten aanzien van het Goddelijk Koningschap, n. 1888, 9954. Dat de twaalf Apostelen den Heer hebben uitgebeeld ten aanzien van alle dingen der Kerk, aldus de dingen die des geloofs en der liefde zijn, n. 2129, 3354, 3488, 3858, 6397. Dat Petrus den Heer heeft uitgebeeld ten aanzien van het geloof, Jakobus ten aanzien van de naastenliefde, en Johannes ten aanzien van de werken der naastenliefde, n. 3750, 10087. Dat de twaalf Apostelen op 12 tronen zullen zitten en de 12 stammen Israëls zullen richten, betekent dat de Heer zal richten volgens de ware en de goede dingen des geloofs en der liefde, n. 2129, 6397. Dat de namen van personen en plaatsen in het Woord den Hemel niet binnengaan, maar in dingen en staten worden verkeerd; en dat men in den Hemel ook geen namen kan uitspreken, n. 1876, 5225, 6516, 10216, 10282, 10432. Dat ook de Engelen los van personen denken, n. 8343, 8985, 9007.

leven hunner liefde was weggenomen lagen zij als dood terneder, niet langer zichzelf meester. Vanuit deze en andere wijzen van ondervinding werden de eenvoudige goeden onderricht dat iemands leven na den dood geenszins kan worden veranderd, en dat in genen dele een boos leven in een goed, of een hels leven in een engellijk leven kan worden overgeschreven, aangezien iedere geest van hoofd tot hiel zodanig is als zijn liefde, bijgevolg zodanig als zijn leven, en dat dit omzetten in een tegenovergesteld leven gelijk staat met den geest geheel en al te vernietigen. De Engelen bekennen dat het gemakkelijker is een nachtuil in een duif te verkeren, en een oehoe in een paradijvogel, dan een helse geest in een Engel des Hemels. Dat de mens na den dood zodanig blijft als zijn leven in de wereld is geweest, zie men boven in het desbetreffende artikel, n. 470 tot 484. Uit deze dingen nu kan vaststaan dat niemand in den Hemel kan worden opgenomen vanuit onmiddellijke barmhartigheid.

Dat het niet zo moeilijk is als men gelooft om een leven te leiden dat tot den hemel voert

528. Sommigen geloven dat het moeilijk is om een leven te leiden dat tot den Hemel voert, welk leven het geestelijk leven wordt genoemd, ter oorzaak hiervan dat zij hadden gehoord dat de mens de wereld moet verzaken, en afstand doen van de begerigheden welke des lichaams en des vlezes worden geheten, en dat hij geestelijk moet leven, welke dingen zij niet anders opvatten dan dat zij de wereldlijke dingen moeten verwerpen, zijnde voornamelijk de rijkdommen en de ereposten, aanhoudend moeten rondgaan in vrome overdenking aangaande God, aangaande het heil, en aangaande het eeuwige leven, en het leven moeten doorbrengen in gebeden, in de lezing van het Woord, en van vrome boeken. Dit, menen zij, is de wereld verzaken, en leven in den geest, en niet met het vlees. Maar dat het met deze zaak geheel anders is gesteld, is door veel ondervinding, en vanuit het samenspreken met de Engelen te weten gegeven, ja zelfs dat zij die de wereld verzaken en op deze wijze in den geest leven, zich een treurig leven verwerven, hetwelk niet ontvankelijk is voor de hemelse vreugde, want een ieder blijft zijn leven bij; maar dat de mens om het leven des Hemels op te nemen, voorzeker in de wereld moet leven, en in ambten en zaken daar, en dat hij dan door een zedelijk en een burgerlijk leven het geestelijk leven opneemt, en dat niet op een andere wijze het geestelijk leven bij den mens gevormd, of zijn geest tot den Hemel voorbereid kan worden; want een inwendig leven leven en niet tegelijk een uitwendig leven, is zoals wonen in een huis dat geen fundament heeft, hetwelk geleidelijk of verzakt, of reten krijgt en opensplijt, of wankelt totdat het ineens stort.

529. Indien het leven van den mens met een redelijken blik wordt beschouwd en onderzocht, zo wordt bevonden dat het drievoudig is, namelijk een geestelijk leven, een zedelijk leven, en een burgerlijk leven, en dat die levens onderscheiden zijn; want er zijn mensen die een burgerlijk leven leven, en evenwel geen zedelijk en geestelijk leven; en er zijn er die een zedelijk leven leven, en nochtans geen geestelijk leven; en er zijn er die zowel een burgerlijk als een zedelijk leven, en tegelijk een geestelijk leven leven; dezen zijn het die het leven des Hemels leiden, genen echter zijn het die een leven der wereld gescheiden van het leven des Hemels leiden. Uit deze dingen kan voor het eerst vaststaan dat het geestelijk leven niet gescheiden is van het natuurlijk leven of van het leven der wereld, maar dat het eerstgenoemde met het laatstgenoemde is verbonden zoals de ziel met haar lichaam, en dat, indien het werd gescheiden, het zou zijn zoals het wonen in een huis dat geen fundament

heeft, zoals boven is gezegd. Het zedelijk en het burgerlijk leven immers is het actieve van het geestelijk leven; want goed willen is van het geestelijk leven, en goed handelen is van het zedelijk en het burgerlijk leven; indien dit van dat wordt gescheiden, zo bestaat het geestelijk leven alleen in de denking en de spraak, en de wil treedt terug, omdat deze geen schraag heeft; en evenwel is de wil het geestelijke zelf van den mens.

530. Dat het niet zo moeilijk is als men gelooft om een leven te leiden dat tot den Hemel voert, kan men zien uit deze dingen welke nu volgen. Wie kan niet een burgerlijk en een zedelijk leven leiden, want een ieder wordt van de kindsheid aan in hetzelfde ingewijd, en vanuit het leven in de wereld weet hij het; een ieder leidt het ook, de boze evenzeer als de goede, want wie wil niet oprecht worden geheten, en wie niet gerecht. Bijna allen beoefenen de oprechtheid en de gerechtigheid in de uitwendige dingen, en wel dermate dat zij verschijnen alsof zij van harte zowel oprecht als gerecht zijn, of alsof zij vanuit de oprechtheid en de gerechtigheid zelf handelen. Eender moet de geestelijke mens leven, hetgeen hij even gemakkelijk kan als de natuurlijke mens, maar alleen met dit verschil dat de geestelijke mens het Goddelijke gelooft, en dat hij oprecht en gerecht handelt niet deswege alleen omdat het is volgens de burgerlijke en de zedelijke wetten, maar ook omdat het is volgens de Goddelijke wetten; want hij heeft, omdat hij over de Goddelijke dingen denkt wanneer hij handelt, gemeenschap met de Engelen des Hemels, en voor zoveel als hij dat doet, wordt zijn inwendige met hen verbonden, en zo wordt zijn inwendige mens geopend, die in zich beschouwd de geestelijke mens is. Wanneer de mens zodanig is, wordt hij door den Heer aangenomen en geleid, zonder dat hij het zelf weet, en dan verricht hij het oprechte en het gerechte, welke van het zedelijk en het burgerlijk leven zijn dat hij leidt, vanuit geestelijken oorsprong. En het oprechte en het gerechte vanuit geestelijken oorsprong verrichten, is dat verrichten vanuit het oprechte en het gerechte zelf, of hetzelfde verrichten vanuit het hart. Zijn gerechtigheid en oprechtheid in den uitwendigen vorm verschijnt geheel en al eender aan de gerechtigheid en de oprechtheid bij de natuurlijke mensen, ja zelfs bij de bozen en de helsen, maar in den inwendigen vorm zijn zij geheel en al oneender; de bozen immers handelen alleen gerecht en oprecht terwille van zich en de wereld, weswege zij, indien zij niet de wetten en de straffen vreesden, voorts het verlies van faam, eer, gewin, en leven, volstrekt onoprecht en ongerecht zouden handelen, aangezien zij God niet vrezen, en niet enige Goddelijke wet: aldus is er niet enige inwendige band welke afhoudt, weswege zij dan de anderen voor zoveel als zij konden, zouden bedriegen, beroven, en plunderen, en dit vanuit

het verkwikkelijke. Dat zij van binnen zodanig zijn, verschijnt vooral vanuit eenderen in het andere leven, waar een ieder de uitwendige dingen worden afgenomen, en de inwendige dingen worden geopend, in welke zij tenslotte tot in het eeuwige leven; men zie boven n. 499 tot 511; en omdat dezen dan handelen zonder uitwendige banden, welke, zoals boven is gezegd, de vrezen zijn voor de wet, en voor het verlies van faam, eer, gewin, en leven, handelen zij waanzinnig, en lachen om oprechtheid en gerechtigheid. Diegenen echter die terwille van de Goddelijke wetten oprecht en gerecht hebben gehandeld, handelen, wanneer de uitwendige dingen zijn weggenomen en zij aan de inwendige dingen zijn overgelaten, wijs, omdat zij verbonden zijn met de Engelen des Hemels, door wie de wijsheid aan hen wordt vergemeenshap. Uit deze dingen nu kan voor het eerst vaststaan dat de geestelijke mens geheel en al eender kan handelen als de natuurlijke mens ten aanzien van het burgerlijk en zedelijk leven, als hij slechts ten aanzien van den inwendigen mens, of ten aanzien van den wil en de denking, verbonden is met het Goddelijke; men zie boven n. 358, 359, 360.

531. De wetten van het geestelijk leven, de wetten van het burgerlijk leven, en de wetten van het zedelijk leven worden ook geleerd in de tien geboden van den Decaloog; in de drie Eerste de wetten van het geestelijk leven, in de vier volgende de wetten van het burgerlijk leven, en in de drie laatste de wetten van het zedelijk leven. De louter natuurlijke mens leeft in den uitwendigen vorm eender volgens de zelfde geboden als de geestelijke mens, want op eendere wijze vereert hij het Goddelijke, betreedt hij den tempel, hoort hij de predikingen aan, plooit hij zijn aangezicht tot godsvruchtigheid; hij doodt niet, pleegt geen echtbreuk, steelt niet, voert geen valse getuigenis aan, berooft zijn genoten niet van hun goederen, maar deze dingen doet hij alleen terwille van zich en terwille van de wereld, om een schijn te geven; doch de zelfde is in den inwendigen vorm geheel en al het tegendeel daarvan zoals hij in den uitwendigen vorm verschijnt, omdat hij in zijn hart het Goddelijke loochent; in den eredienst handelt hij als een huichelaar; wanneer hij aan zichzelf overgelaten denkt, lacht hij om de heilige dingen der Kerk, gelovende dat die dingen slechts als banden dienen voor de onnozele massa. Vandaar komt het dat hij geheel en al van den Hemel gescheiden is, weswege hij, omdat hij niet geestelijk is, ook niet een zedelijk mens, noch een burgerlijk mens is; want hoewel hij niet doodt, draagt hij nochtans een ieder die zich tegen hem verzet, haat toe, en blaakt van wraakgierigheid vanuit haat, weswege hij indien de burgerlijke wetten en de uitwendige banden, zijnde de vrezen, hem niet weerhielden, zou doden; omdat hij dit begeert, zo volgt daaruit dat hij aanhoudend doodt.

Hoewel hij geen echtbreuken pleegt, is hij nochtans, omdat hij ze voor geoorloofd houdt, voortdurend een echtbreker, want hij pleegt echtbreuk zoveel als hij kan en zo vaak als er gelegenheid is. Hoewel de zelfde niet steelt, voert hij nochtans aanhoudend diefstal in zijn schild, omdat hij de goederen van anderen begeert, en bedriegerijen en boze kunstgrepen niet voor wederrechtelijk houdt. Eender ten aanzien van de geboden van het zedelijk leven, welke zijn geen valse getuigenis aan te voeren en de goederen van anderen niet te begeren. Zodanig is elk mens die het Goddelijke ontkent, en die niet vanuit godsdienst enig geweten heeft. Dat zij zodanig zijn, komt klaarblijkend uit bij eenderen in het andere leven; wanneer zij nadat de uitwendige dingen zijn weggenomen, in hun inwendige dingen worden gebracht, dan handelen zij, omdat zij van den Hemel zijn gescheiden, één met de hel, en daarom worden zij met hen die daar zijn vergezelschaft. Anders is het gesteld met hen die van harte het Goddelijke hebben erkend, en in de daden van hun leven tot de Goddelijke wetten hebben geschouwd, en volgens de eerste drie geboden van den Decaloog evenzeer als volgens de overige hebben gehandeld; wanneer dezen nadat de uitwendige dingen zijn weggenomen, in hun inwendige dingen worden gebracht, zo zijn zij wijzer dan in de wereld. Als zij in hun inwendige dingen komen, is het alsof zij uit de schaduw in het licht komen, uit de onwetendheid in de wijsheid, en uit een droevig leven in een gezegend leven, aangezien zij in het Goddelijke zijn, aldus in den Hemel. Deze dingen zijn gezegd opdat men wete hoedanig de een is en hoedanig de ander, hoewel zij beiden een eender uitwendig leven hebben geleid.

532. Een ieder kan weten dat de denkingen worden gevoerd en zich richten volgens de bedoelingen, of daarheen waarheen de mens zijn streven richt; de denking is immers het inwendig gezicht van den mens, waarmede het eender is gesteld als met zijn uitwendig gezicht, namelijk dat het daarheen wordt gekeerd en daar verwijlt waarheen het wordt gebogen en gericht. Indien dus het inwendig gezicht of de denking wordt gekeerd tot de wereld en daar verwijlt, zo volgt dat de denking een wereldlijke wordt; indien zij wordt gekeerd tot zich en de eigen eer, dat zij een lichamelijke wordt; indien zij echter tot den Hemel wordt gekeerd, dat zij een hemelse wordt; bijgevolg dat zij, indien zij tot den Hemel wordt gekeerd, opgeheven wordt; dat zij, indien zij tot zichzelf wordt gekeerd, uit den Hemel wordt teruggetrokken en in het lichamelijke wordt ondergedompeld; en dat zij, indien zij tot de wereld wordt gekeerd, ook van den Hemel wordt afgebogen, en verspreid tot de dingen welke voor ogen zijn. Het is de liefde van den mens welke de bedoeling maakt, en welke het inwendig gezicht van den mens of de denking bepaalt tot de objecten

ervan, aldus de liefde van zich tot zich en tot zijn eigen dingen, de liefde van de wereld tot de wereldlijke dingen, en de liefde van den Hemel tot de hemelse dingen, uit welke dingen men kan weten in hoedanigen staat de innerlijke dingen van den mens zijn, welke van zijn gemoed zijn, als men zijn liefde kent, namelijk dat de innerlijke dingen van hem die den Hemel liefheeft, naar den Hemel zijn opgeheven, en naar boven zijn geopend; dat de innerlijke dingen van hem die de wereld en die zichzelf liefheeft, naar boven zijn gesloten, en uiterlijk geopend. Daaruit kan men opmaken dat de mens, indien de hogere dingen, welke des gemoeds zijn, naar boven zijn gesloten, niet langer de objecten kan zien die des Hemels en der Kerk zijn, en dat die dingen bij hem in donkerheid zijn; en de dingen die in de donkerheid zijn, worden of ontkend, of niet verstaan. Vandaar komt het dat zij die zich en de wereld boven alle dingen liefhebben, omdat bij hen de hogere dingen van het gemoed zijn toegesloten, met het hart de Goddelijke ware dingen ontkennen, en dat zij, indien zij iets aangaande die dingen vanuit het geheugen spreken, ze nochtans niet verstaan. Zij beschouwen die ook niet anders dan zoals zij de wereldlijke en de lichamelijke dingen beschouwen; en omdat zij zodanig zijn, kunnen zij zich met niets anders bezighouden dan met de dingen die door de zinnen des lichaams binnentreden, in welke dingen zij zich ook alleen verlustigen; en onder deze dingen zijn er eveneens vele die ook vuil, ontuchtig, profaan, en misdadig zijn, welke ook niet kunnen worden weggeleid, omdat er bij hen geen invloed is vanuit den Hemel in hun gemoederen, aangezien deze naar boven zijn gesloten, zoals is gezegd. De bedoeling van den mens, vanuit welke het inwendig gezicht of de denking van hem wordt bepaald, is zijn wil, want hetgeen de mens wil, dat bedoelt hij, en hetgeen hij bedoelt, dat denkt hij; weswege zijn denking, indien hij den Hemel bedoelt, daarheen wordt bepaald, en met dezelve zijn ganse gemoed, hetwelk zo in den Hemel is. Vandaar beschouwt hij daarna de dingen die der wereld zijn, beneden zich, zoals iemand vanaf het dak de huizen beschouwt. Vandaar komt het dat de mens wien de innerlijke dingen, welke van zijn gemoed zijn, zijn geopend, de boze en de valse dingen kan zien die bij hem zijn, want deze zijn beneden het geestelijk gemoed; en omgekeerd, dat een mens wien de innerlijke dingen niet zijn geopend, zijn boze en valse dingen niet kan zien, omdat hij in dezelve is, en niet boven dezelve. Uit deze dingen kan men opmaken waarvandaan de mens wijsheid, en waarvandaan hij waanzin heeft, voorts hoedanig de mens na den dood zal zijn, alwaar het aan hem wordt overgelaten te willen en te denken, voorts te handelen en te spreken volgens zijn innerlijke dingen. Deze

dingen zijn eveneens gezegd opdat men wete hoedanig de mens innerlijk is, hoezeer hij ook uiterlijk eender aan een ander verschijnt.

533. Dat het niet zo moeilijk is als men gelooft om het leven des Hemels te leiden, blijkt nu hieruit dat hij, als zich iets voordoet waarvan hij weet dat het onoprecht en ongerecht is, waartoe zijn animus wordt gevoerd, het alleen nodig heeft te denken dat het niet moet worden gedaan omdat het tegen de Goddelijke geboden is. Indien de mens zich aanwent aldus te denken, en vanuit het aanwennen een zekere gewoonte trekt, zo wordt hij van lieverlede met den Hemel verbonden. En voor zoveel als hij met den Hemel wordt verbonden, worden de hogere dingen, welke van zijn gemoed zijn, geopend, en voor zoveel als die worden geopend, ziet hij wat onoprecht en ongerecht is, en voor zoveel als hij deze dingen ziet, kunnen zij uiteengeslagen worden; want een of ander boze kan niet worden uiteengeslagen dan nadat het wordt gezien. Dit is de staat waarin de mens vanuit het vrije kan binnentreden, want wie kan niet vanuit het vrije aldus denken? Doch wanneer hij is ingeleid, dan werkt de Heer alle goede dingen bij hem, en maakt dat hij niet slechts de boze dingen ziet, maar ook dat hij ze niet wil, en ten slotte dat hij ze verafscht. Dit wordt verstaan onder des Heren woorden: *Mijn juk is gemakkelijk, en Mijn last is licht*, Matth. xi: 30. Maar men moet weten dat de moeilijkheid om aldus te denken en eveneens om de boze dingen te wederstaan, groeit voor zoveel als de mens vanuit den wil de boze dingen doet; voor zoveel immers gewent hij zich daaraan, totdat hij ze ten slotte niet ziet, en daarna ze liefheeft, en ze vanwege het verkwikkelijke der liefde verontschuldigt, en ze door begoochelingen van elk geslacht bevestigt, en ze geoorloofd en goed heet. Maar dit geschiedt bij hen die zich in den opgroeienden leeftijd als het ware ongebreideld in de boze dingen stortten, en tegelijk dan vanuit het hart de Goddelijke dingen verwerpen.

534. Eens werd voor mij de weg uitgebeeld die tot den Hemel leidt, en die welke tot de hel leidt; het was een brede weg welke zich naar links of noordwaarts uitstreckte; er verschenen vele geesten die dien weg gingen; maar op een zekeren afstand verscheen een tamelijk grote steen waar de brede weg een einde vond; van dien steen ging daarna een tweetal wegen uit, één naar links, en één in tegenovergestelde richting naar rechts. De weg die zich naar links uitstreckte, was eng of nauw, leidende door het westen tot het zuiden, en zo tot het licht des Hemels; de weg die zich naar rechts uitstreckte, was breed en ruim, leidende schuin afwaarts naar de hel. Eerst schenen allen den zelfden weg te gaan tot aan den groten steen aan den tweesprong; maar toen zij daar gekomen waren, werden zij gescheiden; de goeden bogen naar links af, en

betraden den nauwen weg welke tot den Hemel leidde; doch de bozen zagen den steen aan den tweesprong niet, en vielen daarover, en werden gekwetst; en toen zij waren opgestaan, snelden zij den breden weg naar rechts op, welke zich naar de hel uitstreckte. Daarna werd het mij ontvouwd wat al die dingen betekenden; namelijk dat door den eersten weg, welke breed was, en waarlangs velen, zowel de goeden als de bozen, tezamen gingen, en met elkander zoals vrienden spraken, omdat zich geen onderscheid tussen hen aan het gezicht voordeed, diegenen werden uitgebeeld die in de uitwendige dingen op eendere wijze oprecht en gerecht leven, en die niet voor het gezicht worden onderkend. Door den steen van den tweesprong of den steen des hoeks waarop de bozen vielen, en vanwaar zij daarna den naar de hel leidenden weg opsnelden, werd het Goddelijk Ware uitgebeeld hetwelk wordt ontkend door hen die tot de hel schouwen; in den hoogsten zin wordt met den zelfden steen het Goddelijk Menselijke des Heren aangeduid. Zij echter die het Goddelijk Ware erkenden en tegelijk het Goddelijke des Heren, werden over den weg gevoerd die tot den Hemel leidde. Uit deze dingen bleek wederom dat de bozen evenzeer als de goeden hetzelfde leven leiden in de uitwendige dingen, of den zelfden weg gaan, aldus de een even gemakkelijk als de ander, en dat evenwel zij die het Goddelijke vanuit het hart erkennen, vooral binnen de Kerk zij die het Goddelijke des Heren erkennen, tot den Hemel worden geleid; en dat zij die het niet erkennen, tot de hel worden gevoerd. De denkingen van den mens, welke voortgaan vanuit de bedoeling of den wil, worden in het andere leven uitgebeeld door wegen. Er vertonen zich ook wegen naar den schijn daar geheel en al volgens de denkingen der bedoeling, en eveneens wandelt een ieder volgens zijn denkingen welke voortgaan vanuit de bedoeling. Vandaar komt het dat de geesten aan hun wegen worden gekend hoedanig zij en hun denkingen zijn. Daaruit bleek eveneens wat er wordt verstaan onder des Heren woorden: *Gaat in door de enge poort; breed immers is de poort, en ruim de weg die tot het verderfleidt; en velen zijn er die door denzelven wandelen; nauw is de weg, en eng is de poort die tot het leven leidt, en weinigen zijn er die denzelven vinden*, Matth. VII: 13, 14. Dat de weg nauw is die tot het leven leidt, komt niet omdat hij moeilijk is, maar omdat het er weinigen zijn die denzelven vinden, zoals er wordt gezegd. Uit den steen die aan den hoek werd gezien waar de brede en gemeenschappelijke weg zijn einde vond, en van welken af een tweetal wegen werd gezien die zich naar tegenovergestelde windstreken uitstrekten, bleek wat er wordt aangeduid met deze woorden des Heren: *Hebt gij niet gelezen wat geschreven is: De steen dien de bouwlieden hebben verworpen, deze is geworden tot een hoofd des hoeks: al wie over dien steen*

valt, zal verpletterd worden, Lukas xx: 17, 18. De steen betekent het Goddelijk Ware, en de Steen Israëls den Heer ten aanzien van het Goddelijk Menselijke; de bouwlieden zijn zij die van de Kerk zijn; het hoofd des hoeks is daar waar de tweesprong is; vallen en verpletterd worden is ontkennen en vergaan.²⁸⁴

535. Het werd gegeven met enigen in het andere leven te spreken die zich van de aangelegenheden der wereld hadden teruggetrokken om vroom en heilig te leven, en eveneens met enigen die zich op verschillende wijze hadden gekweld, omdat zij hadden geloofd dat dit was de wereld verzaken en de begerigheden des vlezes temmen. Maar de meesten van hen kunnen, omdat zij zich daarvandaan een treurig leven hebben eigen gemaakt, en zich van het leven der naastenliefde hebben verwijderd, welk leven niet dan in de wereld kan worden geleid, niet met de Engelen vergezelschaft werden, omdat het leven der Engelen blijde is vanuit de gezegendheid, en bestaat in het betrachten van de goede dingen, welke de werken der naastenliefde zijn. En bovendien blaken zij die een leven hebben geleid dat los is van de wereldlijke dingen, van verdienste, en vandaar begeren zij aanhoudend den Hemel, en denken over de hemelse vreugde als een beloning, in het geheel niet wetende wat de hemelse vreugde is. En wanneer zij onder de Engelen en in hun vreugde worden gebracht, welke zonder verdienste is, en bestaat in beoefeningen en klaarblijkende dienstvervullingen, en in de gezegendheid vanuit het goede dat zij daardoor verrichten, zo verwonderen zij zich zoals zij die dingen zien die onverenigbaar zijn met het geloof; en omdat zij voor die vreugde niet ontvankelijk zijn, trekken zij zich terug en vergezelschappen zich met de hunnen die in een eender leven in de wereld zijn geweest. Diegenen echter die in de uitwendige dingen heilig hebben geleefd, aanhoudend in de tempels en in gebeden daar, en die hun zielen hebben afgemarteld, en tegelijk bij voortduur over zichzelf hebben gedacht, namelijk dat zij zo meer dan de anderen moeten worden geacht en geëerd, en tenslotte na den dood voor heiligen gehouden, zijn in het andere leven niet in den Hemel, omdat zij zulke dingen hebben gedaan terwille van zich. En omdat zij de Goddelijke ware dingen hebben bevuild met de liefde van zich waarin zij die hebben ondergedompeld, zijn sommigen van hen zo waanzinnig dat zij van zich denken dat zij goden zijn; weswege zij onder dezulken in de hel zijn. Sommigen zijn gesle-

284 Dat de steen het ware betekent, n. 114, 643, 1298, 3720, 6426, 8609, 10376. Dat derhalve de Wet was geschreven op tafelen die uit steen waren, n. 10376. Dat de Steen Israëls de Heer is ten aanzien van het Goddelijk Ware, en ten aanzien van het Goddelijk Menselijke, n. 6426.

pen en arglistig, en zijn in de hellen der arglistigen, en dezen zijn diegenen die zulke dingen door kunstgrepen en geslepenheden hebben uitgevoerd in den uitwendigen vorm waardoor zij het gewone volk ertoe brachten te geloven dat in hen een Goddelijke heiligheid was. Zodanig zijn verscheidenen van de heiligen in den pauselijken godsdienst. Het werd ook gegeven met sommigen van hen te spreken, en toen werd hun leven klaarblijkend beschreven, hoedanig het was geweest in de wereld, en hoedanig daarna. Deze dingen zijn gezegd opdat men wete dat het leven dat tot den Hemel leidt, niet een leven is dat is onttrokken aan de wereld, maar een dat in de wereld is; en dat een leven van vroomheid zonder het leven der naastenliefde, hetwelk alleen in de wereld bestaat, niet tot den Hemel leidt, maar dat het leven der naastenliefde daarheen leidt, welk leven is oprecht en gerecht handelen in elke functie, in elke bezigheid, en in elk werk, vanuit het innerlijke, aldus vanuit hemelsen oorsprong, welke oorsprong in dat leven is gelegen wanneer de mens oprecht en gerecht handelt omdat het volgens de Goddelijke wetten is. Dit leven is niet moeilijk, maar een leven van vroomheid los van het leven der naastenliefde is moeilijk, welk leven evenwel voor zoveel van den Hemel afleidt als men gelooft dat het tot den Hemel leidt.²⁸⁵

285 Dat een leven van vroomheid zonder het leven der naastenliefde tot niets nut is, maar met dit tot alle dingen bevorderlijk is, n. 8252, 8253. Dat de liefde jegens den naaste is het goede, het gerechte, en het rechte doen in elk werk en in elke functie, n. 8120, 8121, 8122. Dat de liefde jegens den naaste zich uitstrekt tot alle en de afzonderlijke dingen die de mens denkt, wil, en doet, n. 8124. Dat het leven der naastenliefde het leven volgens de geboden des Heren is, n. 3249. Dat leven volgens de geboden des Heren is den Heer liefhebben, n. 10143, 10153, 10310, 10578, 10645. Dat de echte naastenliefde niet op verdienste is gericht, omdat zij is vanuit de innerlijke aandoening, en het verkwikkelijke daaruit, n. 2340, 2373, 2400, 3887, 6388 tot 6393. Dat de mens zodanig blijft na den dood als zijn leven der naastenliefde is geweest in de wereld, n. 8256. Dat de hemelse gezegendheid invloeit uit den Heer in het leven der naastenliefde, n. 2363. Dat niemand in den Hemel wordt toegelaten door het goede alleen te denken, maar tegelijk door het te willen en te doen, n. 2401, 3459. Indien het goede doen niet is verbonden met het goede willen en met het goede denken, is er geen zaliging, noch verbinding van den inwendigen mens met den uitwendigen, n. 3987.

Over de Hel

Dat de Heer de hellen regeert

536. Boven, waar over den Hemel is gehandeld, is overal getoond dat de Heer de God des Hemels is, in het bijzonder in n. 2 tot 6, aldus dat alle regering der Hemelen is des Heren; en omdat de verhouding van den Hemel tot de hel, en van de hel tot den Hemel zodanig is als tussen twee tegenovergestelden, welke over en weer tegen elkander handelen, vanuit welker actie en reactie een evenwicht voortspuit waarin alle dingen blijven bestaan, daarom is het, opdat alle en de afzonderlijke dingen in evenwicht worden gehouden, noodzakelijk dat wie het ene regeert, ook het andere regeert; want tenzij de zelfde Heer de aanvallen uit de hellen in bedwang hield, en de waanzinnigheden daar beteugelde, zou het evenwicht vergaan, en met het evenwicht het ganse.

537. Maar hier zal eerst iets over het evenwicht worden gezegd; het is bekend dat wanneer twee over en weer tegen elkander handelen, en wanneer de een voor even zoveel reageert en weerstand biedt als de andere ageert en voortstoot, de een noch de ander enige kracht heeft, omdat er van weerszijden een eendere macht is, en dat dan de een en de ander door een derde naar believeen kan worden aangedreven; want wanneer de twee geen kracht hebben tengevolge van den gelijkwaardigen tegenstand, zo werkt de kracht van den derde alles, en wel zo gemakkelijk alsof er geen tegenstand was Zulk een evenwicht is er tussen de hel en den Hemel; doch het is geen evenwicht zoals tussen twee die met het lichaam vechten, en van wie de kracht van den een gelijk staat met de kracht van den ander, maar het is een geestelijk evenwicht, namelijk van het valse tegen het ware, en van het boze tegen het goede. Vanuit de hel ademt aanhoudend het valse vanuit het boze, en vanuit den Hemel aanhoudend het ware vanuit het goede. Het is dit geestelijk evenwicht hetwelk maakt dat de mens in het vrije is van denken en willen; want al wat de mens denkt en wil, heeft betrekking of op het boze en daaruit het valse, of op het goede en daaruit het ware; bijgevolg is hij wanneer hij in dat evenwicht is, in het vrije of om het boze en daaruit het valse vanuit de hel toe te laten of op te nemen, of om het goede en daaruit het ware vanuit den Hemel toe te laten of op te nemen; in dit evenwicht wordt ieder mens vanuit den Heer gehouden, omdat Hij het ene en het andere, zowel den Hemel als de hel, regeert. Waarom echter de mens door het evenwicht in dit vrije wordt gehouden, en hem niet vanuit de Goddelijke macht het boze en het valse wordt afgenomen,

en het goede en het ware in hem wordt gebracht, zal in hetgeen volgt in het desbetreffende artikel worden gezegd.

538. Het werd enige malen gegeven de vanuit de hel uitvloeiende sfeer van het valse vanuit het boze te doorvatten; zij was zoals een voortdurend streven om al het goede en het ware te vernietigen, verbonden met den toorn en als het ware de woede dat zij het niet konden, vooral het streven om het Goddelijke des Heren teniet te doen en te vernietigen, en dit omdat uit Hem al het goede en het ware is. Vanuit den Hemel werd echter de sfeer van het ware vanuit het goede doorvat, door welke de woede van het uit de hel opklimmende streven werd beteugeld; vanwaar het evenwicht kwam. Deze uit den Hemel doorvatte sfeer was uit den allenen Heer, hoewel zij verscheen vanuit de Engelen in den Hemel. Dat zij uit den allenen Heer en niet uit de Engelen was, kwam omdat iedere Engel in den Hemel erkent dat niets van het goede en het ware uit hemzelf is, maar dat alles uit den Heer is.

539. Alle macht in de geestelijke wereld is van het ware vanuit het goede, en in het geheel geen macht is van het valse vanuit het boze. Dat alle macht is van het ware vanuit het goede, komt omdat het Goddelijke Zelf in den Hemel het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware is, en het Goddelijke heeft alle macht. Dat er in het geheel geen macht is van het valse vanuit het boze, komt omdat alle macht is van het ware vanuit het goede, en in het valse vanuit het boze is niets van het ware vanuit het goede. Vandaar komt het dat alle macht is in den Hemel, en geen in de hel; een ieder immers in den Hemel is in de ware dingen vanuit het goede, en een ieder in de hel is in de valse dingen vanuit het boze, want niet eerder wordt iemand in den Hemel toegelaten dan wanneer hij in de ware dingen vanuit het goede is; ook wordt iemand niet eerder in de hel geworpen dan wanneer hij in de valse dingen vanuit het boze is. Dat het aldus is, zie men in de artikelen waar gehandeld is over den eersten, den tweeden, en den derden staat van den mens na den dood, n. 491 tot 520; en dat alle macht is van het ware vanuit het goede, in het artikel over de macht van de Engelen des Hemels, n. 228 tot 233.

540. Dit nu is het evenwicht tussen den Hemel en de hel; zij die in de wereld der geesten zijn, zijn in dat evenwicht, want de wereld der geesten is midden tussen den Hemel en de hel; en vandaar eveneens worden alle mensen in de wereld in een eender evenwicht gehouden, want de mensen in de wereld worden geregeerd uit den Heer door de geesten die in de wereld der geesten zijn, over welke zaak beneden in het desbetreffende artikel moet worden gehandeld. Zulk een evenwicht kan niet bestaan indien niet de Heer het ene en het andere, zowel den Hemel als de hel, regeert, en aan weerszijden regelt; anders

zouden de valse dingen vanuit het boze overvloediger zijn en de eenvoudige goeden aantasten die in de laatsten des Hemels zijn, en die gemakkelijker dan de Engelen zelf onzeker kunnen worden gemaakt; en zo zou het evenwicht vergaan, en met het evenwicht het vrije bij de mensen.

541. De hel is eender in gezelschappen onderscheiden als de Hemel, en eveneens in even zovele gezelschappen als waarin de Hemel is onderscheiden; want ieder gezelschap in den Hemel heeft een aan zich tegenovergesteld gezelschap in de hel, en dit terwille van het evenwicht. Maar de gezelschappen in de hel zijn onderscheiden volgens de boze dingen en daaruit de valse dingen, omdat de gezelschappen in den Hemel zijn onderscheiden volgens de goede dingen en daaruit de ware dingen. Dat aan ieder goede een boze is tegenovergesteld, en dat aan ieder ware een valse is tegenovergesteld, kan men hieruit weten dat er niet iets is zonder verhouding tot zijn tegenovergestelde, en dat vanuit het tegenovergestelde wordt gekend hoedanig het is, en in welken graad, en dat daaruit alle doorvatting en gewaarwording is. En daarom voorziet de Heer bij voortduur daarin dat elk gezelschap des Hemels zijn tegenovergestelde heeft in een gezelschap der hel, en dat er tussen die een evenwicht is.

542. Omdat de hel in even zovele gezelschappen is onderscheiden als waarin de Hemel is onderscheiden, zijn er derhalve eveneens even zovele hellen als er gezelschappen des Hemels zijn, want ieder gezelschap des Hemels is de Hemel in kleineren vorm, men zie boven n. 51 tot 58; aldus is ieder gezelschap der hel de hel in kleineren vorm. Omdat er in het algemeen drie Hemelen zijn, zijn er derhalve eveneens in het algemeen drie hellen; een laagste, welke is tegenovergesteld aan den binnensten of derden Hemel, een middelste, welke is tegenovergesteld aan den middelsten of tweeden Hemel, en een hogere, welke is tegenovergesteld aan den laatsten of eersten Hemel.

543. Hoe echter de hellen door den Heer worden geregeerd, zal ook in het kort worden gezegd. De hellen worden in het gemeen geregeerd door een gemenen toevloed van het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware vanuit de Hemelen, waardoor het vanuit de hellen uitvloeiende gemene streven wordt beteugeld en in bedwang gehouden; en eveneens door een specialen toevloed vanuit elken Hemel, en vanuit elk gezelschap des Hemels. De hellen worden in het bijzonder geregeerd door de Engelen aan wie het wordt gegeven in de hellen te zien, en de waanzinnigheden en de woelingen daar in toom te houden; somtijds worden daarheen ook Engelen gezonden, en al tegenwoordig zijnde matigen zij die. In het algemeen echter worden allen die in de hellen zijn, geregeerd door vrezen, sommigen door vanuit de wereld ingeplante en nog ingeënte vrezen, maar omdat deze vrezen niet voldoende zijn,

en eveneens allengs afzakken, worden zij geregeerd door de vrezen voor straffen, waardoor zij er vooral van worden afgeschrikt om boze dingen te doen. De straffen zijn daar veelvoudig, lichter en zwaarder al naar de boze dingen. Meestal worden over de anderen de meer boosaardigen aangesteld die hen overtreffen in bedrevenheid en kunstgrepen, en de overigen door straffen en de verschrikkingen dientengevolge in volgzaamheid en knechtschap kunnen houden; deze overheden durven de hun voorgeschreven grenzen niet te overschrijden. Men moet weten dat het enige middel om de gewelddadigheden en de woede-uitbarstingen van hen die in de hellen zijn, in bedwang te houden, de vrees voor straf is; een ander middel is er niet.

544. Men heeft tot dusver in de wereld geloofd dat er een of andere duivel is die over de hellen het bewind voert, en dat hij als een engel des lichts was geschapen, maar dat hij na een opstandeling geworden te zijn, met zijn bende in de hel is nedergeworpen. Dat men aldus had geloofd, komt omdat in het Woord met name melding wordt gemaakt van den duivel en van den satan, en eveneens van Lucifer, en het Woord daar volgens den zin der letter werd verstaan, terwijl toch onder den duivel en den satan daar de hel wordt verstaan, onder den duivel die hel welke van achteren is, en waar de slechtsten zijn, die boze geniën worden genoemd, en onder den satan die hel welke meer naar voren ligt, waar niet zo boosaardigen zijn, en die boze geesten worden genoemd; en onder Lucifer worden diegenen verstaan die vanuit Babel of Babyionië zijn, zijnde diegenen die hun heerschappijen uitstrekken tot aan den Hemel toe. Dat er niet enig duivel is aan wien de hellen zijn onderworpen, blijkt eveneens hieruit dat allen die in de hellen zijn, evenals allen die in de Hemelen zijn, vanuit het menselijk geslacht zijn; men zie n. 311 tot 317; en dat daar myriaden van myriaden van het begin der schepping tot dezen tijd zijn, en dat een ieder van hen een duivel is zodanig als hij in de wereld tegen het Goddelijke is geweest; men zie hierover boven n. 311, 312.

Dat de Heer niemand in de hel werpt, maar de geest zelf zichzelf

545. Bij sommigen heeft de mening gegolden dat God het aangezicht van den mens afkeert, hem van Zich verwerpt, en in de hel werpt, en dat Hij tegen hem toorn vanwege het boze; en bij sommigen gaat het nog verder, namelijk dat God den mens straft, en hem het boze doet. In deze mening bevestigen zij zich vanuit den zin der letter des Woords, waar eendere dingen worden gezegd, niet wetende dat de geestelijke zin des Woords, welke den zin der letter ontvouwt, een gans andere is, en dat vandaar de echte Leer der Kerk, welke vanuit den geestelijken zin des Woords is, iets anders leert, namelijk dat God het aangezicht nooit van den mens afkeert, en hem van Zich verwerpt, dat Hij niet iemand in de hel werpt, en toornt.²⁸⁶ Dit doorvat ook een ieder wiens gemoed in verlichting is wanneer hij het Woord leest, alleen al hieruit omdat God het Goede zelf, de Liefde zelf, en de Barmhartigheid zelf is; en dat het Goede zelf niet iemand het boze kan doen, en de Liefde zelf en de Barmhartigheid zelfden mens niet van zich kan verwerpen, omdat het tegen het wezen zelf der Barmhartigheid en der Liefde is, aldus tegen het Goddelijke zelf, weswege zij die vanuit een verlicht gemoed denken als zij het Woord lezen, helder doorvatten dat God Zich nooit van den mens afkeert, en dat Hij, omdat Hij Zich niet van hem afkeert, vanuit het Goede, de Liefde, en de Barmhartigheid met hem handelt, dat is, dat Hij diens goede wil, dat Hij hem liefheeft, en dat Hij Zich zijner erbarmt. Vandaar zien zij ook dat de zin der letter des Woords, waarin zulke dingen worden gezegd, een geestelijken zin in zich bergt volgens welken de dingen moeten worden ontvouwd die in den zin der letter zijn gezegd in aanpassing aan des mensen bevattingsvermogen en volgens zijn eerste en gemene ideeën.

546. Zij die in verlichting zijn, zien verder dat het goede en het boze twee tegenovergestelden zijn, en dat zij aldus zijn tegenovergesteld zoals de Hemel en de hel, en dat al het goede vanuit den Hemel is, en al het boze uit de hel; en dat, omdat het Goddelijke des Heren den Hemel maakt, n. 7 tot 12, uit

²⁸⁶ Dat toorn en ontsteking in het Woord aan den Heer wordt toegekend, maar dat het bij den mens is, en dat het aldus wordt gezegd omdat het aldus voor den mens verschijnt wanneer hij gestraft en verdoemd wordt, n. 5798, 6997, 8284, 8483, 8875, 9306, 10431. Dat ook het boze aan den Heer wordt toegekend, terwijl toch uit den Heer niets anders dan het goede is, n. 2447, 6071, 6991, 6997, 7533, 7632, 7679, 7926, 8227, 8228, 8632, 9306. Waarom het aldus in het Woord wordt gezegd, n. 6071, 6991, 6997, 7643, 7632, 7679, 7710, 7926, 8282, 9009, 9128. Dat de Heer de zuivere Barmhartigheid en Mildheid is, n. 6997, 8875.

den Heer niet dan alleen het goede invloeit bij den mens, en dat uit de hel niet dan alleen het boze invloeit; en dat zo de Heer den mens aanhoudend wegleidt van het boze, en tot het goede leidt; en dat de hel den mens aanhoudend in het boze leidt. Indien de mens niet tussen het ene en het andere was, zou hij niet enige denking hebben, noch enigen wil, te minder zou hij enig vrije hebben, en enige keuze; al deze dingen immers heeft de mens vanwege het evenwicht tussen het goede en het boze; weswege de mens, indien de Heer Zich van hem afkeerde, en de mens aan het boze alleen was overgelaten, niet langer een mens zou zijn. Uit deze dingen blijkt dat de Heer met het goede invloeit bij elk mens, evenzeer bij den boze als bij den goede, maar met dit verschil dat Hij den bozen mens aanhoudend van het boze wegleidt, en dat Hij den goeden mens aanhoudend tot het goede leidt; en dat de oorzaak van zulk een verschil bij den mens is, omdat hij een recipient is.

547. Uit deze dingen kan vaststaan dat de mens het boze doet vanuit de hel, en dat hij het goede doet vanuit den Heer; maar dat, omdat de mens gelooft dat hij al wat hij doet vanuit zich doet, derhalve het boze dat hij doet, hem zoals het zijne aankleeft. Vandaar komt het dat de mens verantwoordelijk is voor zijn boze, en geenszins de Heer. Het boze bij den mens is de hel bij hem, want of gij zegt het boze dan wel de hel, het is hetzelfde. Omdat nu de mens verantwoordelijk is voor zijn boze, leidt hij ook zichzelf in de hel, en niet de Heer; en het is dermate ver daarvan af dat de Heer den mens in de hel leidt, dat Hij juist den mens bevrijdt uit de hel, voor zoveel als de mens het niet wil en liefheeft om in zijn boze te zijn. Het al van des mens wil en liefde blijft bij hem na den dood, n. 470 tot 484; wie het boze wil en liefheeft in de wereld, wil en bemint hetzelfde boze in het andere leven, waarvan hij zich dan niet langer laat afleiden. Vandaar komt het dat de mens die in het boze is, aan de hel is gebonden, en eveneens daadwerkelijk ten aanzien van zijn geest daar is, en na den dood niets méér begeert dan daar te zijn waar zijn boze is; weswege de mens zichzelf na den dood in de hel werpt, en niet de Heer.

548. Hoe dit geschiedt, zal ook worden gezegd. Wanneer de mens het andere leven binnentreedt, wordt hij eerst overgenomen door de Engelen, die hem alle diensten bewijzen, en eveneens met hem spreken over den Heer, over den Hemel, over het engellijke leven, en hem onderrichten in de ware en de goede dingen. Doch indien de mens, dan een geest, zodanig is dat hij eendere dingen in de wereld weliswaar heeft gekend, maar in zijn hart geloochend, of veracht, dan begeert hij na enig samenspreken van hen weg, en zoekt hij eveneens een heenkomen; wanneer de Engelen dit bemerken, verlaten zij hem; na enig samenzijn met anderen, sluit hij zich tenslotte bij diegenen aan die in een

eender boze als hij zijn; men zie n. 445 tot 452. Wanneer dit geschiedt, keert hij zich van den Heer af, en keert hij het aangezicht tot de hel waarmede hij verbonden was geweest in de wereld, waar diegenen zijn die in een eendere liefde van het boze zijn. Uit deze dingen blijkt dat de Heer elken geest tot Zich leidt door Engelen, en eveneens door een invloed vanuit den Hemel, maar dat de geesten die in het boze zijn, geheel en al tegenstribbelen, en zich als het ware van den Heer losscheuren, en door hun boze worden getrokken zoals door een koord, aldus door de hel; en omdat zij worden getrokken, en vanuit de liefde van het boze willen volgen, staat het vast dat zij zich vanuit het vrije in de hel werpen. Dat het aldus is, kan men in de wereld niet geloven, vanwege de voorstelling van de hel; ja zelfs verschijnt het in het andere leven ook niet anders voor de ogen van hen die buiten de hel zijn, niet echter bij hen die zich daarin werpen; zij gaan immers uit eigen beweging binnen, en zij die vanuit een brandende liefde van het boze binnengaan, verschijnen alsof zij achterover, met het hoofd naar beneden en de voeten omhoog, worden geworpen. Het is vanuit dezen schijn dat het lijkt alsof zij vanuit een Goddelijke kracht in de hel worden nedergeworpen; over deze zaak zie men meer beneden in n. 574. Uit deze dingen kan men nu zien dat niet de Heer iemand in de hel werpt, maar een ieder zichzelf, niet slechts wanneer hij in de wereld leeft, maar ook na den dood wanneer hij onder de geesten komt.

549. Dat de Heer vanuit Zijn Goddelijk Wezen, zijnde het Goede, de Liefde, en de Barmhartigheid, niet eender kan handelen met elk mens, is ter oorzaak hiervan dat de boze dingen en daaruit de valse dingen in den weg staan, en Zijn Goddelijken invloed niet slechts verzwakken, maar ook verwerpen. De boze dingen en daaruit de valse dingen zijn zoals zwarte wolken, welke zich tussen de zon en het oog des mensen plaatsen, en het zonnige en de klaarte van het licht wegnemen, terwijl nochtans de zon volhardt in het aanhoudende streven om de in den weg staande wolken te verstrooien, want zij is van achteren en werkt, en laat ondertussen eveneens iets van schaduwig licht in het oog van den mens binnen door verschillende doorgangen overal in het rond. In de geestelijke wereld is iets eenders het geval; de Zon daar is de Heer en de Goddelijke Liefde, n. 116 tot 140; het licht daar is het Goddelijk Ware, n. 126 tot 140; de zwarte wolken daar zijn de valse dingen vanuit het boze; het oog daar is het verstand, voor zoveel als iemand daar in de valse dingen vanuit het boze is, is er rondom hem zulk een wolk, zwart en verdicht volgens den graad van het boze; uit welke vergelijking men kan zien dat de tegenwoordigheid des Heren een voortdurende is bij een ieder, maar dat zij op verschillende wijze wordt opgenomen.

550. De boze geesten in de wereld der geesten worden zeer gestraft, opdat zij door de straffen ervan worden afgeschrikt om boze dingen te doen; dit verschijnt eveneens alsof het uit den Heer is; doch nochtans is niets van de straf daar uit den Heer, maar uit het boze zelf; want het boze is met zijn straf derwijze verbonden, dat zij niet kunnen worden gescheiden; de helse bende immers begeert en bemint niets meer dan om het boze te doen, vooral om straffen op te leggen en te pijnigen, en eveneens doen zij het boze en leggen zij straffen op aan een ieder die niet door den Heer wordt beschermd; weswege de helse geesten zich, wanneer het boze vanuit een boos hart geschiedt, omdat het dan alle bescherming door den Heer van zich werpt, op hem storten die zulk een boze doet, en hem straffen. Dit kan enigermate worden toegelicht met de boze dingen en de straffen ervan in de wereld, waar zij ook verbonden zijn; de wetten immers schrijven daar aan elk boze een straf voor, weswege hij die zich in het boze stort, zich ook in de straf van het boze stort. Het verschil is alleen dit, dat het boze in de wereld kan worden verborgen, niet echter in het andere leven. Uit deze dingen kan vaststaan dat de Heer niemand het boze doet; en dat het hiermede eveneens iets eenders is als in de wereld, namelijk dat niet de koning, noch de rechter, noch de wet de oorzaak zijn dat de schuldige wordt gestraft, omdat zij niet de oorzaak zijn van het boze bij den boosdoener.

Dat allen die in de hellen zijn, in de boze dingen en daaruit in de valse dingen zijn vanuit de liefden van zich en van de wereld

551. Allen die in de hellen zijn, zijn in de boze dingen en de valse dingen daaruit, en niemand is daar die in de boze dingen en tegelijk in de ware dingen is. De meeste bozen in de wereld weten de geestelijke ware dingen, welke de ware dingen der Kerk zijn; zij hebben ze immers van de kindsheid aan geleerd, en daarop vanuit de prediking en vanuit de lezing van het Woord, en daarna hebben zij gesproken vanuit dezelve. Sommigen hebben er anderen ook toe gebracht om te geloven dat zij Christenen van hart waren, omdat zij vanuit de ware dingen met een geveinsde aandoening wisten te spreken, en eveneens oprecht te handelen als vanuit geestelijk geloof. Maar diegenen onder hen die in zich tegen die dingen hebben gedacht, en zich daarvan hebben onthouden om de boze dingen volgens hun gedachten te doen slechts alleen terwille van de burgerlijke wetten, en terwille van de faam, de eerbewijzen, en het gewin, zijn alle van harte boos, en zij zijn slechts ten aanzien van het lichaam en niet ten aanzien van den geest in de ware en de goede dingen; weswege zij, wanneer hun in het andere leven de uitwendige dingen worden afgenomen, en de inwendige dingen worden onthuld welke van hun geest zijn geweest, geheel en al in boze en valse dingen zijn, en niet in enige ware en goede dingen, en het blijkt dat de ware en de goede dingen slechts hebben gezeteld in hun geheugen, niet anders dan als wetenschappelijke dingen, en dat zij die daaruit te voorschijn hebben gebracht wanneer zij spraken, en de goede dingen hebben voorgewend alsof die vanuit geestelijke liefde en geestelijk geloof waren. Wanneer dezulken in hun inwendige dingen worden gebracht, bijgevolg in hun boze dingen, zo kunnen zij niet langer de ware dingen spreken, maar slechts valse dingen, aangezien zij vanuit de boze dingen spreken; want het is onmogelijk om vanuit boze dingen ware dingen te spreken, aangezien de geest dan niets anders dan zijn boze is, en het valse voortgaat vanuit het boze. Iedere boze geest wordt in dezen staat gebracht voordat hij in de hel wordt geworpen; men zie boven n. 499 tot 512. Dit wordt geheten verwoest worden ten aanzien van de ware en de goede dingen;²⁸⁷ en de verwoesting is

287 Dat de bozen voordat zij tot de hel worden nedergeworpen, worden verwoest ten aanzien van de ware en de goede dingen, en dat zij, nadat deze dingen zijn afgenomen, vanuit zich tot de hel worden gevoerd, n. 6977, 7039, 7795, 8210, 8232, 9330. Dat de Heer hen niet verwoest, maar dat zij zichzelf verwoesten, n. 7643, 7926. Dat elk boze het valse in zich heeft, weswege zij die in het boze zijn, ook in het valse zijn, hoewel sommigen dit

niets anders dan de binnenlating in de inwendige dingen, aldus in het eigene van den geest, of in den geest zelf; hierover zie men eveneens boven n. 425.

552. Wanneer de mens na den dood zodanig is, dan is hij niet langer een mens-geest zodanig als hij in zijn eersten staat is, waarover boven n. 491 tot 498, maar is hij waarlijk een geest; want hij is waarlijk geest in het aangezicht en het lichaam overeenstemmende met zijn inwendige dingen welke van zijn animus zijn, aldus in den uitwendigern vorm, welke de afdruk of de beeltenis van zijn inwendige dingen is; zodanig is de geest na den volbrachten eersten en tweeden staat, waarover boven; en daarom wordt het dan, wanneer hij met de ogen wordt beschouwd, terstond gekend hoedanig hij is, niet slechts vanuit het aangezicht, maar ook vanuit het lichaam, en bovendien vanuit de spraak en vanuit de gebaren. En omdat hij dan in zich is, kan hij niet ergens anders zijn dan waar zijns gelijken zijn. Er is immers vergemeenschapping op alle wijzen van de aandoeningen en van de denkingen daaruit in de geestelijke wereld, weswege de geest tot zijns gelijken wordt gevoerd, als het ware vanuit zich, omdat het geschiedt vanuit zijn aandoening en het verkwikkelijke ervan, ja zelfs keert hij zich ook daarheen, want zo ademt hij zijn leven, of haalt hij vrijelijk zijn adem, niet echter wanneer hij zich ergens anders heenkeert. Men moet weten dat de vergemeenschapping met anderen in de geestelijke wereld geschiedt volgens het heenkeren van het aangezicht, en dat bij voortduur voor iemands aangezicht diegenen zijn die in een eendere liefde als hij zijn, en dit in elke wending van het lichaam; men zie boven n. 151. Vandaar komt het dat alle helse geesten zich achterwaarts van den Heer af tot het donkere en het duistere keren welke daar zijn in de plaats van de zon en in de plaats van de maan der wereld, maar dat alle Engelen des Hemels zich keren tot den Heer als de Zon des Hemels en als de Maan des Hemels; men zie boven n. 123, 143, 144, 151. Uit deze dingen nu kan vaststaan dat allen die in de hellen zijn, in de boze dingen en de valse dingen daaruit zijn; en eveneens dat zij zijn gekeerd tot hun liefden.

553. Alle geesten in de hellen verschijnen, wanneer zij in enig licht des Hemels worden gezien, in den vorm van hun boze; een ieder is immers de beeltenis van zijn boze, want bij een ieder treden de innerlijke en de uiterlijke dingen als één op, en de innerlijke dingen vertonen zich zichtbaar in de uiterlijke dingen, welke het aangezicht, het lichaam, de spraak, en de gebaren zijn;

niet weten, n. 7577, 8094. Dat zij die in het boze zijn, niet anders kunnen dan het valse denken als zij vanuit zich denken, n. 7437. Dat allen die in de hel zijn, valse dingen vanuit het boze spreken, n. 1695, 7351, 7352, 7357, 7392, 7698.

aldus erkent men bij den aanblik hoedanig zij zijn. In het algemeen zijn zij vormen der verachting van anderen, der bedreigingen tegen hen die hen niet huldigen; zij zijn vormen van haatgevoelens van verschillend geslacht, zij zijn vormen van wraaknemingen, ook van verschillend geslacht; woestheden en wreedheden schijnen vanuit de innerlijke dingen door die vormen heen; doch wanneer anderen hen prijzen, huldigen, en vereren, trekt hun aangezicht zich samen, en er verschijnt als het ware een blijdschap tengevolge van het verkwikkelijke; al die vormen kunnen niet in het kort worden beschreven hoedanig zij verschijnen; de ene vorm immers is niet eender aan den anderen; slechts onder hen die in een eender boze zijn en vandaar in een eender hels gezelschap, is er een gemene gelijkenis, vanuit welke zoals vanuit een vlak van afleiding de aangezichten der afzonderlijken daar in een zekere eenderheid verschijnen. In het algemeen zijn hun aangezichten afgrijselijk, en van leven verstoken zoals de aangezichten van lijken; die van sommigen zijn zwart, die van sommigen gelijk als vurige fakkels, die van sommigen onregelmatig tengevolge van puisten, wratten, en zweren; bij verscheidenen verschijnen niet aangezichten, maar in plaats daarvan iets borsteligs of benigns; bij sommigen staan slechts tanden uit. Hun lichamen zijn ook monsterlijk; en hun spraak is zoals vanuit toorn, of vanuit haat, of vanuit wraak, want een ieder spreekt vanuit zijn valse, en de klank der spraak is vanuit zijn boze; in één woord, allen zijn de beelden van hun hel. Het werd niet gegeven te zien in welken vorm de hel zelf in het gemeen is; er werd slechts gezegd dat zoals de algehele Hemel in één samenvatting één Mens weergeeft, n. 59 tot 67, aldus de algehele hel in één samenvatting één duivel weergeeft, en eveneens dat zij zich kan vertonen in de beeltenis van één duivel; men zie boven n. 544. Maar in hoedanigen vorm de hellen in het bijzonder zijn, of de helse gezelschappen, werd meermalen te zien gegeven, want aan de openingen ervan, welke de poorten der hel worden genoemd, verschijnt meestal een monster, hetwelk in het gemeen den vorm uitbeeldt van hen die daarin zijn. De woestheden van hen die daar zijn, worden dan ook tegelijk uitgebeeld door afgrijselijke en gruwelijke dingen, waarvan de vermelding achterwege blijve. Doch men moet weten dat de helse geesten zodanig verschijnen in het licht des Hemels, maar onder elkander zoals mensen, dit vanuit de Barmhartigheid des Heren, opdat zij niet ook onder elkander de afzictelikheden zijn zoals zij voor de Engelen verschijnen; maar die verschijning is een begoocheling, want zodra iets van licht vanuit den Hemel wordt binnengelaten, worden de menselijke vormen van hen in monsterlijke vormen verkeerd, zodanig als zij in zich zijn, waarover boven is gehandeld; want in het licht des Hemels verschijnt alles

zoals het in zich is. Vandaar komt het eveneens dat zij het licht des Hemels ontvluchten, en in hun schijnsel zich nederwerpen, hetwelk een schijnsel is zoals het schijnsel uit vurige kolen, en op sommige plaatsen elders zoals het schijnsel uit brandend zwavel. Maar ook dit schijnsel wordt in louter donkerheid verkeerd wanneer daar vanuit den Hemel iets van licht invloeit. Vandaar komt het dat van de hellen wordt gezegd dat zij in donkerheid en in duisternis zijn; en dat de donkerheid en de duisternis de valse dingen vanuit het boze betekenen, zodanig als zij in de hel zijn.

554. Uit de beziening van die monsterlijke vormen der geesten in de hellen – welke alle, als gezegd, de vormen zijn van de verachting van anderen, bedreigingen tegen diegenen die hen niet eren en huldigen, voorts de vormen van de haatgevoelens en van de wraaknemingen tegen diegenen die hen niet begunsten – bleek dat zij alle in het algemeen vormen van de liefde van zich en van de liefde van de wereld waren, en dat de boze dingen waarvan zij de speciale vormen zijn, aan die beide liefden hun oorsprongen ontleen. Het werd mij eveneens vanuit den Hemel gezegd, en eveneens door veel ondervinding bewezen dat die beide liefden, namelijk de liefde van zich en de liefde van de wereld, in de hellen regeren, en eveneens de hellen maken, en dat de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste in de Hemelen regeren, en eveneens de Hemelen maken; voorts dat die beide liefden welke de liefden der hel zijn, en die beide liefden welke de liefden des Hemels zijn, lijnrecht aan elkander zijn tegenovergesteld.

555. Eerst was ik verwonderd waarvandaan dit kwam dat de liefde van zich en de liefde van de wereld zo duivels zijn, en dat zij die daarin zijn, zulke monsters zijn van aanblik, aangezien men in de wereld slechts weinig nadenkt over de liefde van zich, maar over de verhovaardiging van den animus in de uitwendige dingen; welke de hoogmoed wordt genoemd, waarvan, omdat deze voor het gezicht verschijnt, wordt geloofd dat deze alleen de liefde van zich is; en bovendien wordt van de liefde van zich die zich niet aldus openbaart, in de wereld geloofd dat zij het vuur des levens is vanuit hetwelk de mens wordt aangespoord om naar functies te dingen en om nutten te betrachten, en dat zijn animus verslapt indien hij niet eer en roem in dezelve ziet. Men zegt: Wie heeft iets waardigs, nuttigs, en gedenkwaardigs gedaan, tenzij opdat hij door anderen, of in den animus van anderen wordt gevierd en geëerd; en waarvandaan is dit, indien niet vanuit het vuur der liefde voor roem en eer, bijgevolg voor zich? Vandaar komt het dat men in de wereld niet weet dat de liefde van zich in zich beschouwd de liefde is die in de hel regeert, en de hel bij den mens maakt. Omdat het hiermede aldus is gesteld, zou ik eerst willen beschrijven

wat de liefde van zich is, en daarop dat uit die liefde alle boze dingen en daaruit alle valse dingen opwellen.

556. De liefde van zich is aan zichzelf alleen goed willen, en niet aan anderen tenzij terwille van zich, zelfs niet aan de Kerk, aan het vaderland, of aan enig menselijk gezelschap, alsmede dezelve weldoen alleen terwille van gezelschap, faam, eer, en roem, en indien men deze niet ziet in de nutten die men aan dezelve bewijst, zegt men in zijn hart: Wat heb ik eraan, waarom zou ik dit doen, en wat levert het mij op? en zo laat men het na. Waaruit blijkt dat hij die in de liefde van zich is, niet de Kerk, noch het vaderland, noch het gezelschap, noch enig nut liefheeft, maar zich alleen. Zijn verkwikkelijke is slechts het verkwikkelijke der liefde van zich, en omdat het verkwikkelijke hetwelk vanuit de liefde voortkomt, des mensen leven maakt, is derhalve zijn leven een leven van zich, en het leven van zich is het leven vanuit het eigene des mensen, en het eigene des mensen is in zich geschouwd niets anders dan het boze. Wie zich liefheeft, heeft ook de zijnen lief, die in het bijzonder zijn kinderen en kleinkinderen zijn, en in het algemeen allen die één met hem maken, die hij de zijnen noemt. Dezen en genen liefhebben is eveneens zich liefhebben, want hij beschouwt hen als het ware in zich, en zich in hen; onder hen die hij de zijnen noemt, zijn eveneens allen die hem prijzen, eren, en vereren.

557. Uit de vergelijking met de hemelse liefde kan vaststaan hoedanig de liefde van zich is; de hemelse liefde is de nutten liefhebben terwille van de nutten, of de goede dingen terwille van de goede dingen, welke de mens bewijst aan de Kerk, het vaderland, het menselijk gezelschap, en den medeburger; dit is immers God liefhebben en den naaste liefhebben, omdat alle nutten en alle goede dingen uit God zijn, en eveneens de naaste zijn dien men moet liefhebben. Doch hij die deze dingen liefheeft terwille van zich, heeft dezelve niet anders lief dan als dienstvolk, omdat zij hem dienen. Daaruit volgt dat hij die in de liefde van zich is, wil dat de Kerk, het vaderland, de menselijke gezelschappen, en de medeburgers hem dienen, en niet hij dezelve; hij stelt zich boven dezelve, en dezelve beneden zich. Vandaar komt het dat voor zoveel als iemand in de liefde van zich is, hij zich van den Hemel verwijdert, omdat hij zich van de hemelse liefde verwijdert.

558. Verder, voor zoveel als iemand in de hemelse liefde is, welke is de nutten en de goede dingen liefhebben, en met een verkwikkelijke des harten worden aangedaan wanneer men die verricht terwille van de Kerk, het vaderland, het menselijk gezelschap, en den medeburger, voor evenzoveel wordt hij door den Heer geleid, omdat het die liefde is in welke Hijzelf is, en welke uit Hemzelf is. Doch voor zoveel als iemand in de liefde van zich is, welke liefde is nutten

en goede dingen verrichten terwille van zich, voor evenzoveel wordt hij door zichzelf geleid; en voor zoveel als iemand door zichzelf wordt geleid, wordt hij niet door den Heer geleid. Daaruit volgt eveneens dat voor zoveel als iemand zich liefheeft, hij zich van het Goddelijke verwijdert, aldus eveneens van den Hemel. Door zichzelf geleid worden, is door zijn eigene geleid worden, en het eigene des mensen is niets dan het boze; het is immers zijn erfboze, zijnde zichzelf meer dan God, en de wereld meer dan den Hemel liefhebben.²⁸⁸ De mens wordt even vaak in zijn eigene binnengelaten, aldus in zijn erfboze dingen, als hij zich beschouwt in de goede dingen die hij doet, want hij schouwt uit de goede dingen tot zich, en niet uit zich tot de goede dingen; en daarom stelt hij in de goede dingen een beeld van zich op, en niet enig beeld van het Goddelijke. Daarin dat het aldus is, ben ik ook door ondervinding bevestigd. Er zijn boze geesten, wier woningen zijn in een windstreek midden tussen het noorden en het westen onder de Hemelen, die bedreven zijn in de kunst om rechtschapen geesten in hun eigene binnen te brengen, en zo in boze dingen van verschillend geslacht, hetgeen zij daardoor bewerken dat zij hen binnenbrengen in denkingen aangaande zichzelf, of openlijk door lofprijzingen en eerbewijzen, of heimelijk door hun aandoeningen tot zichzelf te bepalen; en voor zoveel als zij dit bewerkstelligen, keren zij de aangezichten der rechtschapen geesten af van den Hemel, en verduisteren zij eveneens hun verstand, en roepen zij de boze dingen vanuit hun eigene op.

558 [a]. Dat de liefde van zich is tegenovergesteld aan de liefde jegens den naaste, kan men zien uit den oorsprong en het wezen van de ene en de andere. De liefde van den naaste bij hem die in de liefde van zich is, zet uit hemzelf in; hij zegt immers dat een ieder zichzelf de naaste is; en uit hem zoals uit een middelpunt gaat zij voort tot allen die één met hem maken, met een vermindering al naar de graden der verbinding door de liefde met hemzelf; en zij die

288 Dat des mensen eigene, hetwelk hij erfelijk aan de ouders ontleent, niets anders dan een dicht boze is, n. 210, 215, 731, 876, 987, 1047, 2307, 2308, 3518, 3701, 3812, 8480, 8550, 10283, 10284, 10286, 10731. Dat het des mensen eigene is zich meer lief te hebben dan God, en de wereld meer dan den Hemel, en den naaste als niets te achten bij zichzelf vergeleken, tenzij alleen terwille van zich, aldus zichzelf te achten, en dat zo het eigene de liefde van zich en van de wereld is, n. 694, 731, 4317, 5660. Dat vanuit de liefde van zich en van de wereld, als zij overheersen, alle boze dingen zijn, n. 1307, 1308, 1321, 1594, 1691, 3413, 7255, 7376, 7480, 7488, 8318, 9335, 9348, 10038, 10742. Welke boze dingen zijn de verachting van anderen, vijandschappen, haat, wraak, woestheid, arglist, n. 6667, 7372, 7374, 9348, 10038, 10742. En dat vanuit deze boze dingen al het valse opwelt, n. 1047, 10283, 10284, 10286.

buiten die vergezelschapping zijn, worden als van geen waarde gerekend, en zij die tegen hen en hun boze dingen zijn, als vijanden, onverschillig hoedanig zij zijn, hetzij wijzen, hetzij rechtschapenen, oprechten, of gerechten. Doch de geestelijke liefde jegens den naaste zet uit den Heer in, en uit Hem als uit een middelpunt gaat zij voort tot allen die met Hem zijn verbonden door de liefde en het geloof, en zij gaat voort volgens het hoedanige der liefde en des geloofs bij hen.²⁸⁹ Daaruit blijkt dat de uit den mens inzettende liefde van den naaste is tegenovergesteld aan de liefde jegens den naaste die inzet uit den Heer; en dat eerstgenoemde liefde voortgaat uit het boze, omdat zij uit het eigene des mensen voortgaat, doch dat laatstgenoemde liefde voortgaat uit het goede, omdat zij voortgaat uit den Heer, Die het Goede zelf is. Ook is het duidelijk dat de liefde van den naaste die uit den mens en diens eigene voortgaat, lichamelijk is, doch de liefde jegens den naaste die uit den Heer voortgaat, hemels is. In één woord, de liefde van zich maakt bij den mens in wien zij is, het hoofd; en de hemelse liefde maakt bij hem de voeten, en hij stelt zich op deze liefde, welke hij indien zij hem niet dient, met de voeten vertreedt; vandaar komt het dat zij die in de hel worden geworpen, achterover schijnen te worden nedergeworpen, met het hoofd omlaag naar de hel, en met de voeten omhoog naar den Hemel; men zie boven n. 548.

559 De liefde van zich is ook zodanig dat zij, voor zoveel als haar de teugels worden gevierd, dat is de uitwendige banden worden verwijderd, zijnde de

289 Zij die niet weten wat den naaste liefhebben is, menen dat ieder mens de naaste is, en dat een ieder die hulp behoeft, moet worden welgedaan, n. 6704. En eveneens geloven zij dat een ieder zichzelf de naaste is, en zo dat de liefde jegens den naaste van henzelf uit aanvangt, n. 6933. Zij die zich boven alle dingen liefhebben, aldus zij bij wie de liefde van zich regeert, vangen ook met de liefde jegens den naaste aan van henzelf uit, n. 8120. Maar het wordt ontvouwd hoe een ieder zichzelf de naaste is, n. 6933 tot 6938. Doch zij die Christenen zijn, en God boven alle dingen liefhebben, vangen met de liefde jegens den naaste aan van den Heer uit, omdat Hij boven alle dingen moet worden geliefd, n. 6706, 6711, 6819, 6824. Dat er even zovele onderscheiden van den naaste zijn als er onderscheiden van het goede uit den Heer zijn, *en* dat het goede moet worden gedaan met een onderscheid jegens een ieder volgens het hoedanige van diens staat, en dat dit der Christelijke voorzichtigheid is, n. 6707, 6709, 6710, 6818. Dat die onderscheiden talloos zijn; en dat derhalve de Ouden, die kenden wat de naaste is, de beoefeningen der naastenliefde in klassen hebben ondergebracht, en die met haar namen hebben gekenmerkt, en dat zij vandaar wisten in welk opzicht de een en de ander de naaste was, en hoe men een ieder met voorzichtigheid moet weldoen, n. 2417, 6629, 6705, 7259 tot 7262. Dat de leer in de Oude Kerken de leer der liefde jegens den naaste is geweest, en dat zij daarvandaan de wijsheid hadden, n. 2417, 2385, 3419, 3420, 4844, 6628.

vrezen voor de wet en de straffen ervan, en voor het verlies van faam, eer, gewin, functie, en leven, voortrent, totdat zij tenslotte niet slechts wil heersen over het algehele wereldrond, maar ook over den gansen Hemel, en over het Goddelijke zelf; nooit is er voor haar enige grens of einde. Dit ligt verborgen in een ieder die in de liefde van zich is, hoewel het niet uitkomt voor de wereld, waar hem de genoemde banden weerhouden. Dat het aldus is, ziet een ieder bij de machthebbers en de koningen die zulke teugels en banden niet hebben, die voortrennen, en gewesten en rijken onderjucken voor zoveel als het hun gelukt, en naar macht en heerlijkheid zonder grenzen hijgen. Dat het aldus is, komt nog klaarblijken uit bij het huidige Babylonië; hetwelk zijn heerschappij heeft uitgestrekt tot in den Hemel, en alle Goddelijke macht des Heren op zich heeft overgedragen, en aanhoudend verder begeert te gaan. Dat dezulken geheel en al tegen het Goddelijke en tegen den Hemel zijn, en voor de hel, wanneer zij na den dood in het andere leven komen, zie men in het werkje over het Laatste Gericht en over het vernietigde Babylonië.

560. Stel u een of ander gezelschap van dezulken voor, van wie allen zich alleen liefhebben, en niet de anderen dan alleen voor zoveel als zij met henzelf één maken, en gij zult zien dat hun liefde niet een andere is dan zoals de liefde van rovers onderling, die elkander voor zoveel als zij verbonden optreden, kussen en vrienden noemen, doch voor zoveel als zij niet verbonden optreden en voor zoveel als zij de heerschappij van hen verwerpen, op elkander losvliegen en elkander afmaken. Indien hun innerlijke dingen of hun animus worden onderzocht, zo zal uitkomen dat zij vol vijandigen haat zijn, de een tegen den ander, en dat zij in hun hart om elk gerechte en oprechte lachen, en eveneens om het Goddelijke, hetwelk zij als van geen waarde verwerpen. Dit kan nog beter vaststaan uit hun gezelschappen in de hellen, waarover beneden.

561. De innerlijke dingen welke der denkingen en der aandoeningen zijn van hen die zichzelf boven alle dingen liefhebben, zijn tot henzelf en tot de wereld gekeerd, aldus afgekeerd van den Heer en van den Hemel; vandaar komt het dat zij door boze dingen van elk geslacht zijn bezeten, en dat het Goddelijke niet kan invloeiën, omdat het zodra als het invloeië, in de denkingen aangaande zich wordt ondergedompeld, en bevuild, en eveneens wordt het ingegoten aan de boze dingen die vanuit hun eigene zijn. Vandaar komt het dat al dezen in het andere leven achterwaarts van den Heer weg schouwen, en tot het donkere hetwelk daar in de plaats van de zon der wereld is, en hetwelk lijnrecht is tegenovergesteld aan de Zon des Hemels, welke de Heer is; men

zie boven n. 123; de donkerheid betekent ook het boze, en de zon der wereld de liefde van zich.²⁹⁰

562. De boze dingen die zij hebben die in de liefde van zich zijn, zijn in het algemeen de verachting van anderen, de wangunst, de vijandschap tegen allen die hen niet begunstigen, de vijandigheid dientengevolge, allerlei haatgevoelens, wraaknemingen, geslepenheden, arglisten, onbarmhartigheid, en wreedheid; en ten aanzien van de godsdienstige dingen is het niet slechts de verachting van het Goddelijke en van de Goddelijke dingen welke de ware en de goede dingen der Kerk zijn, maar ook de toorn tegen dezelve, welke eveneens in haat wordt verkeerd wanneer de mens een geest wordt, en niet alleen verdraagt hij het dan niet die dingen te horen, maar blaakt ook van haat tegen allen die het Goddelijke erkennen en vereren. Ik sprak met een zeker iemand die in de wereld een machthebber was geweest, en zichzelf in een hogeren graad had liefgehad; wanneer deze alleen maar het Goddelijke hoorde noemen, en vooral wanneer hij den Heer hoorde noemen, werd hij door zulk een haat vanuit toorn geprikkeld, dat hij blaakte van begeerte om Hem te doden. Deze begeerde eveneens, toen aan zijn liefde de teugels werden gevierd, de duivel zelf te zijn, opdat hij vanuit de liefde van zich aanhoudend den Hemel zou kunnen bestoken. Dit begeren ook verscheidenen die van den pauselijken godsdienst zijn, wanneer zij in het andere leven bemerken dat de Heer alle macht heeft, en zij er geen.

563. Er verschenen mij enige geesten in de westelijke windstreek naar de zuidelijke toe, die zeiden dat zij in de wereld grote waardigheid hadden bekleed, en dat zij het verdienden boven de anderen te worden voorgetrokken en over hen te heersen. Zij werden door de Engelen daarnaar onderzocht hoedanig zij van binnen waren, en er werd bevonden dat zij in hun ambten in de wereld niet tot de nutten, maar tot zichzelf hadden geschouwd, en dat zij zo aan zichzelf boven de nutten de voorkeur hadden gegeven. Omdat zij echter daarnaar dongen en heftig aandrongen om over anderen te worden aangesteld, werd het ook gegeven om onder diegenen te zijn die beraadslaagden over dingen van gewichtiger staatsaangelegenheid; maar het werd doorvat dat zij in het geheel geen aandacht konden geven aan de staatsaangelegenheden waarover werd gehandeld, en dat zij de dingen niet van binnen in zich konden zien, en

290 Dat de zon der wereld de liefde van zich betekent, n. 2441. In welken zin met de zon aanbidden wordt aangeduid de dingen aanbidden die strijdig zijn met de hemelse liefde, en met den Heer, n. 2441, 10584. Dat de heet wordende zon de groeiende begerigheid van het boze is, n. 8487.

dat zij niet spraken vanuit het nut der zaak, maar vanuit het eigene, en ook dat zij wilden handelen vanuit welbehagen volgens de gunst; weswege zij uit die functie werden ontslagen, en het aan hen werd overgelaten om elders voor zich ambten te zoeken. Zij gingen derhalve verder in de westelijke windstreek voort, waar zij hier en daar werden opgenomen, maar overal werd tot hen gezegd dat zij niet dan over zichzelf dachten, en niet over enige zaak tenzij vanuit zich; aldus dat zij stompzinig waren en slechts zoals zinlijk-lichamelijke geesten; weswege zij overal waar zij maar kwamen, werden heengezonden. Na enigen tijd zag men hen tot den uitersten nood gebracht, en om een aalmoes vragen. Daaruit bleek eveneens dat zij die in de liefde van zich zijn, hoezeer zij ook vanuit het vuur hunner liefde als het ware wijs schijnen te spreken in de wereld, dit nochtans alleen is vanuit het geheugen en niet vanuit enig redelijk licht; en daarom zijn zij in het andere leven, wanneer het niet langer wordt toegestaan de dingen van het natuurlijk geheugen weder voort te brengen, stompziniger dan de anderen, en dit ter oorzake hiervan dat zij van het Goddelijke gescheiden zijn.

564. Er zijn twee geslachten van heerschappij, de ene is die der liefde jegens den naaste, en de andere is die der liefde van zich; deze twee heerschappijen zijn in haar wezen geheel en al aan elkander tegenovergesteld. Wie heerst vanuit de liefde jegens den naaste, wil voor allen het goede, en niets heeft hij méér lief dan de nutten, aldus anderen dienen onder anderen dienen wordt verstaan voor anderen het goede willen en nutten betrachten, hetzij voor de Kerk, voor het vaderland, hetzij voor het gezelschap, hetzij voor den medeburger; dit is zijn liefde, en dit het verkwikkelijke zijns harten. Voor zoveel als hij tot waardigheden boven de anderen wordt verheven, verblijdt hij zich eveneens, niet echter terwille van de waardigheden, maar terwille van de nutten, welke hij dan in meerderen omvang en in een groteren graad kan betrachten; zulk een heerschappij is er in de Hemelen. Doch hij die heerst vanuit de liefde van zich, wil voor niemand het goede, maar voor zichzelf alleen; de nutten die hij betracht, zijn terwille van zijn eigen eer en roem, welke voor hem de enige nutten zijn. Anderen dienen is voor hem te dien einde dat hij gediend en geëerd wordt, en heerst; hij dingt naar waardigheden niet terwille van de goede dingen die aan het vaderland en aan de Kerk moeten worden betoond, maar opdat hij voorrang hebbe en in heerlijkheid zij, en vandaar in het verkwikkelijke zijns harten. De liefde van de heerschappij blijft ook een ieder na het leven in de wereld bij; maar aan hen die hebben geheerst vanuit de liefde jegens den naaste, wordt ook een heerschappij in de Hemelen toevertrouwd; dan heersen echter niet zij, maar de nutten welke zij liefhebben, en wanneer

de nutten heersen, heerst de Heer. Doch zij die in de wereld hebben geheerst vanuit de liefde van zich zijn na het leven in de wereld in de hel, en daar minderwaardige slaven. Ik heb machthebbers die in de wereld vanuit de liefde van zich hebben geheerst, nedergeworpen gezien onder de geringsten, en sommigen onder hen die daar in latrines zijn.

565. Wat echter de liefde van de wereld aangaat, deze liefde is niet in zulk een graad tegenovergesteld aan de hemelse liefde, aangezien daarin niet zo grote boze dingen zijn verborgen. De liefde van de wereld is door elke kunstgreep, onverschillig welke, de schatten van anderen naar zichzelf willen afleiden, en in rijkdommen het hart stellen, en het gedogen dat de wereld hem aftrekt en weggleidt van de geestelijke liefde, welke de liefde jegens den naaste is, aldus van den Hemel en van het Goddelijke weg. Maar deze liefde is veelvoudig; er is de liefde van schatten om tot ereposten te worden verheven welke zij alleen liefhebben; er is de liefde van ereposten en waardigheden om schatten te gewinnen; er is de liefde van schatten terwille van verschillende nutten waaraan zij zich verlustigen in de wereld; er is de liefde van schatten terwille van de schatten alleen; zodanige liefde hebben de gierigaards; en zo voort. Het einddoel terwille waarvan men de schatten liefheeft, wordt het nut genoemd, en het is het einddoel of het nut waaruit de liefde haar hoedanige heeft; want de liefde is zodanig als het einddoel is terwille waarvan men liefheeft; de overige dingen immers dienen haar als middelen.

Wat het helse vuur is, en wat de knersing der tanden

566. Wat het eeuwige vuur en de knersing der tanden is, waarover in het Woord wordt gesproken met betrekking tot hen die in de hel zijn, is tot nu toe nauwelijks aan iemand bekend, ter oorzaak hiervan dat men over de dingen die in het Woord zijn, stoffelijk heeft gedacht, zonder den geestelijken zin ervan te weten, weswege sommigen onder het vuur een zeker stoffelijk vuur verstonden, sommigen in het algemeen een pijniging, sommigen een gewetensknaging; sommigen meenden dat dit slechts aldus werd gezegd om schrik voor de boze dingen aan te jagen, en onder de knersing der tanden verstonden sommigen zulk een knersing, sommigen slechts een zodanige huivering als men heeft wanneer zulk een tandenklapperen wordt gehoord. Maar hij die den geestelijken zin des Woord kent, kan weten wat het eeuwige vuur is, en wat de knersing der tanden, want ieder woord, en iedere zin der woorden in het Woord heeft een geestelijken zin in, aangezien het Woord in zijn schoot geestelijk is en het geestelijke voor den mens niet anders dan natuurlijk kan worden uitgedrukt, omdat de mens in de natuurlijke wereld is, en vanuit de dingen die daar zijn, denkt. Wat dus het eeuwige vuur en de knersing der tanden is, waarin de boze mensen ten aanzien van hun geesten na den dood komen, of welke hun geesten die dan in de geestelijke wereld zijn, lijden, zal in hetgeen nu volgt worden gezegd.

567. Er zijn twee oorsprongen van de warmte, de ene vanuit de Zon des Hemels, welke de Heer is, en de andere vanuit de zon der wereld; de warmte die vanuit de Zon des Hemels of vanuit den Heer is, is een geestelijke warmte, omdat zij in haar wezen liefde is; men zie boven n. 126 tot 140. De warmte echter vanuit de zon der wereld is een natuurlijke warmte, welke in haar wezen niet liefde is, maar aan de geestelijke warmte of de liefde van dienst is als receptakel. Dat de liefde in haar wezen warmte is, kan vaststaan uit het warm worden van den animus, en daaruit van het lichaam vanuit de liefde, en volgens den graad ervan en het hoedanige ervan, en dit bij den mens evenzeer in den winter als in den zomer, voorts eveneens uit het warm worden van het bloed. Dat de natuurlijke warmte, welke vanuit de zon der wereld ontstaat, aan de geestelijke warmte als receptakel van dienst is, staat vast uit de warmte van het lichaam, welke vanuit de warmte van zijn geest wordt opgewekt en daaraan bijstand verleent; vooral uit de lente- en zomerwarmte bij de dieren van elk geslacht, die dan tot hun jaarlijkse liefden terugkeren; niet dat die warmte dat bewerkt maar omdat die hun lichamen schikt om de warmte op te nemen die vanuit de geestelijke wereld ook bij hen invloeit, want de geeste-

lijke wereld vloeit in de natuurlijke in zoals de oorzaak in de uitwerking. Wie gelooft dat de natuurlijke warmte hun liefden voortbrengt, dwaalt schromelijk, want er is een invloed van de geestelijke wereld in de natuurlijke wereld, en niet van de natuurlijke wereld in de geestelijke; en elke liefde is, omdat zij van het leven zelf is, geestelijk. Voorts dwaalt ook hij die gelooft dat iets ontstaat in de natuurlijke wereld zonder een invloed van de geestelijke wereld, want het natuurlijke ontstaat niet en blijft niet bestaan dan alleen vanuit het geestelijke; en eveneens ontleen de subjecten van het plantenrijk aan den invloed daaruit hun ontkiemen; de natuurlijke warmte, welke er in lente- en zomertijd is, schikt slechts de zaden in hun natuurlijke vormen door ze uit te zetten en te openen, opdat de invloed vanuit de geestelijke wereld daar als oorzaak optreedt. Deze dingen zijn aangevoerd opdat men wete dat er twee warmten zijn, namelijk een geestelijke en een natuurlijke, en dat de geestelijke warmte is vanuit de Zon des Hemels, en de natuurlijke warmte vanuit de zon der wereld, en dat de invloed en daarna de medewerking de uitwerkingen teweegbrengen die voor de ogen in de wereld verschijnen.²⁹¹

568. De geestelijke warmte bij den mens is de warmte van zijn leven, omdat zij, zoals boven is gezegd, in haar wezen liefde is; het is deze warmte welke onder het vuur wordt verstaan in het Woord, de liefde tot den Heer en de liefde jegens den naaste onder het hemelse vuur, en de liefde van zich en de liefde van de wereld onder het helse vuur.

569. Het helse vuur of de helse liefde ontstaat vanuit een eenderen oorsprong als waaruit het hemelse vuur of de hemelse liefde ontstaat, namelijk vanuit de Zon des Hemels of vanuit den Heer; maar deze wordt hets door hen die opnemen; want elke invloed vanuit de geestelijke wereld wordt gevarieerd volgens de opneming, of volgens de vormen waarin hij invloeit; niet anders dan zoals de warmte en het licht vanuit de zon der wereld; de warmte die daaruit invloeit in de boomgaarden en de bloemenbedden, brengt den plantengroei voort, en brengt eveneens de aangename en zoete geuren teweeg; doch de zelfde warmte invloeiende in drekkige en lijkachtige dingen, brengt verrottingen voort, en brengt kwalijkriekende walmen en stanken teweeg; desgeleijks brengt het licht vanuit de zelfde zon in het ene subject schone en liefelijke

291 Dat er invloed is van de geestelijke wereld in de natuurlijke wereld, n. 6053 tot 6058, 6189 tot 6215, 6307 tot 6327, 6466 tot 6495, 6598 tot 6626. Dat er ook een invloed is in de levens der dieren, n. 5850. Een eveneens in de subjecten van het plantenrijk, n. 3648. Dat die invloed het aanhoudend streven is om volgens de Goddelijke Orde te handelen, n. 6211 einde.

kleuren voort, in het andere onschone en onliefelijke. Eender de warmte en het licht vanuit de Zon des Hemels, welke de liefde is; wanneer de warmte of de liefde daaruit invloeit in de goede dingen, zoals bij de goede mensen en geesten, en bij de Engelen, zo bevrucht zij hun goede dingen; doch bij de bozen brengt zij een tegengestelde uitwerking te voorschijn; de boze dingen immers verstikken of verdraaien haar; desgelijks geeft het licht des Hemels als het in de ware dingen van het goede invloeit, inzicht en wijsheid; wanneer het echter in de valse dingen van het boze invloeit, zo wordt het daar verkeerd in waanzinnigheden en in allerlei fantasieën. Aldus overal volgens de opneming. 570. Omdat het helse vuur de liefde van zich en van de wereld is, is het aldus elke begeerte die van die liefden is, aangezien de begeerte de liefde in haar continue is, want dat wat de mens liefheeft, begeert hij aanhoudend, en eveneens is het een verkwikkelijkheid, want wanneer de mens dat verkrijgt wat hij liefheeft of begeert, wordt hij een verkwikkelijke gewaar; de mens heeft nergens anders het verkwikkelijke des harten vandaan. Het helse vuur is dus de begeerte en de verkwikkelijkheid die vanuit die beide liefden zoals uit haar oorsprongen opwellen. Die boze dingen zijn de verachting van anderen, vijandschap en vijandigheid tegen hen die hem niet begunstigen; het is de walgunst, de haat, en de wraak, en vanuit deze de woestheid en de wreedheid; en ten aanzien van het Goddelijke is het de ontkenning, en daarvandaan de verachting, de bespottung, en de lastering van de heilige dingen die der Kerk zijn, welke na den dood, wanneer de mens een geest wordt, worden verkeerd in toorn en haat tegen die dingen; men zie boven n. 562. En omdat die boze dingen aanhoudend hijgen naar het vernietigen en doden van hen die zij voor hun vijanden houden, en tegen wie zij van haat en wraakzucht blaken, is het deswege het verkwikkelijke huns levens om te willen vernietigen en doden, en voor zoveel als zij dit niet kunnen, te willen nadeel berokkenen, schaden, en woeden. Het zijn deze dingen die worden verstaan onder het vuur in het Woord waar over de bozen en over de hellen wordt gehandeld; waaruit ik enige plaatsen ter bevestiging zou willen aanvoeren: *Iedereen is huichelachtig en boosaardig, en alle mond spreekt dwaasheid, omdat de boosheid blaakt zoals een vuur; doorn en distel verteert het; en het ontsteekt het struweel des wouds; en zij verheffen zich met de verheffing des rooks; en het volk is een spijs des vuurs geworden; zij zullen, den man zijn broeder, niet sparen*, Jes. IX: 16, 17, 18. *Ik zal wondertekenen geven, in den Hemel en op de aarde, bloed, en vuur, en rookpilaren; de zon zal verkeerd worden in duisternis*, Joël II: 30, 31. *De aarde zal tot brandend pek zijn; nacht en dag zal het niet uitgeblust worden; tot in het eeuwige zal zijn rook opklimmen*, Jes. XXXIV: 9, 10. *Ziet, de dag komt, brandende zoals*

een oven; en alle hoogmoedigen, en een elk die boosheid doet, zullen een stoppel zijn; en de komende dag zal ze in vlam zetten, Malach. IV: 1. Babylon is een habitakel der demonen geworden; zij riepen, ziende den rook van haar verbranding; haar rook klimt op tot in de eeuwen der eeuwen, Apoc. XVIII: 2, 18, hfdst. XIX: 3. Zij heeft den put des afgronds geopend, waarvandaan rook is opgegaan vanuit den put, zoals de rook eens groten ovens; en verduisterd is de zon, en de lucht, vanwege den rook des puts, Apoc. IX: 2. Vanuit den mond der paarden ging uit vuur, rook, en zwavel; door deze werden gedood het derde deel der mensen, door het vuur, en door den rook, en door de zwavel, Apoc. IX: 17, 18. Wie het beest aanbidt, zal drinken van den wijn des toorns Gods, gemengd met louteren wijn in den beker Zijns toorns, en hij zal gepijnigd worden met vuur en zwavel, Apoc. XIV: 9, 10. De vierde engel goot zijn fiool uit op de zon, en haar werd gegeven om de mensen met hitte te schroeien door het vuur; dus werden de mensen verhit met grote hitte, Apoc. XVI: 8, 9. Zij werden geworpen in den poel, brandend van vuur en zwavel. Apoc. XIX: 20, hfdst. XX: 14, 15, hfdst. XXI: 8. Alle boom die geen goede vrucht maakt, zal uitgehouwen, en in het vuur geworpen worden, Matth. III: 10, Lukas III: 9. De Zoon des mensen zal Zijn engelen zenden, en zij zullen uit Zijn koninkrijk verzamelen al de aanstoten, en degenen die de ongerechtigheid doen, en zullen dezelve in den oven des vuurs zenden, Matth. XIII: 41, 42, 50. De koning zal zeggen tot hen die ter linkerzijde zijn: Gaat weg van Mij, gij vervloekten, in het eeuwige vuur hetwelk den duivel en zijn engelen bereid is. Matth. XXV: 41. En zij zullen gezonden worden in het eeuwige vuur, in de gehenna des vuurs, waar hun worm niet zal sterven, en het vuur niet zal worden uitgeblust, Matth. XVIII: 8, 9, Markus II: 43 tot 49. De rijke in de hel zeide tot Abraham dat hij werd gepijnigd in de vlam, Lukas XVI: 24. In deze en in verscheidene andere plaatsen wordt onder het vuur de begeerte verstaan welke der liefde van zich en van de wereld is, en onder den rook daaruit wordt het valse vanuit het boze verstaan.

571. Omdat de begeerte om boze dingen te doen die vanuit de liefde van zich en van de wereld zijn, onder het helse vuur wordt verstaan, en omdat zodanig de begeerte is van allen in de hellen, men zie het voorgaande artikel, verschijnt derhalve eveneens, wanneer de hellen worden geopend, als het ware een vurige met rook, zodanig als het geval pleegt te zijn bij branden; een dicht vurige vanuit de hellen waar de liefde van zich regeert; en een vlamme vanuit de hellen waar de liefde van de wereld regeert. Wanneer zij echter gesloten zijn, verschijnt dat vurige niet, maar in de plaats ervan als het ware iets duisters, door rook verdicht, nochtans gloeit dat vurige van binnen, hetgeen ook merkbaar is aan de warmte die daarvan uitwasemt, welke warmte is zoals

die uit verbrande dingen na een brand, op sommige plaatsen elders zoals de warmte uit een heetwordenden oven, en elders zoals de warmte van een heet bad, welke hitte wanneer zij bij den mens invloeit, bij hem begeerten opwekt, en bij de bozen haatgevoelens en wraakzuchtigheden, en bij zieken waanzinnigheden. Zodanig vuur of zodanig warmte hebben zij die in de bovengenoemde liefden zijn, aangezien zij ten aanzien van hun geesten aan die hellen zijn gebonden, ook wanneer zij in het lichaam leven. Maar men moet weten dat zij die in de hellen zijn, niet in een vuur zijn, maar dat het vuur een schijn is; zij voelen daar immers niet enige verbranding, maar slechts een zodanige warmte als eerder in de wereld. Dat er een vuur verschijnt, is vanuit de overeenstemming; want de liefde stemt overeen met het vuur, en alle dingen die in de geestelijke wereld verschijnen, verschijnen volgens de overeenstemmingen.

572. Men moet acht erop slaan dat dat vuur of die helse warmte in een intense koude wordt verkeerd wanneer de warmte vanuit den Hemel invloeit, en dan huiveren zij die daar zijn zoals zij die door een koude koorts zijn bevangen, en eveneens worden zij ook van binnen gemarteld; en dit ter oorzaak hiervan dat zij geheel en al tegen het Goddelijke zijn, en de warmte des Hemels, welke de Goddelijke Liefde is, de warmte van de hel uitblust welke de liefde van zich is, en daarmee het vuur huns levens, waarvandaan er zulk een koude is, en vandaar een huivering, en eveneens een marteling; dan ontstaat daar eveneens donkerheid, en vandaar verdwazing, en beneveling. Maar dit geschiedt zelden, alleen wanneer de smaadheden als die daar bovenmate toenemen, moeten worden gestuit.

573. Omdat onder het helse vuur elke begeerte wordt verstaan om het boze te doen, voortvloeiende vanuit de liefde van zich, wordt vandaar ook onder hetzelfde vuur een zodanige marteling verstaan als er in de hellen is; want de begeerte vanuit die liefde is de begeerte om anderen te schaden die hen niet eren, huldigen, en vereren; en zoveel toorn zij daaruit opvatten, en zoveel haatgevoelens en wraakgierigheden vanuit den toorn, even zoveel begeerte is er om tegen hen te woeden; en als zulk een begeerte is gelegen in een ieder in een gezelschap waar geen uitwendige banden in bedwang houden, zijnde de vrezes voor de wet, en voor het verlies van faam, eer, gewin, en leven, dan stort een ieder zich vanuit zijn boze op den ander, en hij onderjukt hem ook voor zoveel als hij vermag, en onderwerpt de overigen aan zijn heerschappij, en woedt vanuit het verkwikkelijke tegen hen die zich niet onderwerpen. Dit verkwikkelijke is geheel en al verbonden met het verkwikkelijke om te heersen, en wel dermate dat zij in een eenderen graad zijn, aangezien het verkwik-

kelijke van te schaden gelegen is in de vijandschap, de wangunst, den haat, en de wraak, welke, zoals boven is gezegd, de boze dingen van die liefde zijn. Alle hellen zijn zulke gezelschappen, en daarom draagt daar een ieder haat tegen den ander in zijn hart, en barst vanuit den haat in woeste dingen uit voor zoveel als hij het vermag. Deze woestheden en de martelingen dientengevolge worden ook verstaan onder het helse vuur, want zij zijn de uitwerkingen der begeerten.

574. Boven werd in n. 548 getoond dat de boze geest zich uit eigen beweging in de hel stort; en daarom zal in het kort ook worden gezegd vanwaar dit komt, terwijl er toch in de hel zulke martelingen zijn. Vanuit iedere hel wasemt een sfeer van begeerten uit in welke diegenen zijn die daar zijn; wanneer deze sfeer wordt doorvat door hem die in een eendere begeerte is, zo wordt hij in het hart erdoor aangedaan en met een verkwikkelijke vervuld; want de begeerte en de verkwikkelijkheid ervan maken één; datgene immers wat iemand begeert, is voor hem verkwikkelijk; vandaar komt het dat de geest zich daarheen keert, en daarheen vanuit het verkwikkelijke des harten begeert; hij weet immers nog niet dat daar zulke martelingen zijn, en wie het weet, begeert nochtans daarheen. Niemand immers in de geestelijke wereld kan aan zijn begeerte weerstand bieden, omdat de begeerte is van zijn liefde, en de liefde is van zijn wil, en de wil is van zijn natuur, en een ieder daar vanuit de natuur handelt. Wanneer dus een geest uit eigen beweging of vanuit zijn vrije naar zijn hel toedrijft en die binnentreedt, dan wordt hij eerst vriendschappelijk ontvangen, en gelooft zo dat hij onder vrienden is gekomen; maar dit houdt slechts ettelijke uren aan; ondertussen wordt hij daarnaar onderzocht van hoedanige geslepenheid hij is, en vandaar van hoedanige waarde; na het onderzoek beginnen zij hem te bestoken, en zulks op verschillende wijzen, en allengs feller en heviger, hetgeen geschiedt door hem innerlijker en dieper in de hel binnen te leiden, want hoe innerlijker en dieper men daar is, des te boosaardiger zijn de geesten. Na de bestokingen beginnen zij met straffen tegen hem te woeden, en dit totdat hij tot slavernij is gebracht. Maar omdat daar aanhoudend oproerige bewegingen ontstaan, aangezien een ieder daar de grootste wil zijn, en tegen de anderen van haat blaakt, vinden vandaar nieuwe aanslagen plaats; zo wordt het ene toneel in het andere veranderd, en daarom worden zij die slaven waren geworden uit hun slavernij gehaald, opdat zij een zekeren nieuwen duivel bijstand verlenen om anderen te onderjukkan; dan worden zij die zich niet onderwerpen en op een wenk dienen, wederom op verschillende wijzen gemarteld, en zo gaat het

aanhoudend door. Zulke martelingen zijn de martelingen der hel, welke het helse vuur worden genoemd.

575. De knersing der tanden echter is de aanhoudende redetwist en strijd van de valse dingen onderling, bijgevolg van hen die in de valse dingen zijn, verbonden eveneens met de verachting van anderen, met vijandschap, belaching, bespottig, lastering, welke eveneens in verscheuringen van verschillend geslacht losbarsten; een ieder immers strijdt voor zijn valse, en heet dit het ware. Deze redetwisten en gevechten worden buiten die hellen gehoord zoals knersingen der tanden; en zij worden eveneens in tandenknersingen verkeerd wanneer ware dingen vanuit den Hemel daar invloeien. In die hellen zijn al diegenen die de natuur hebben erkend en het Goddelijke hebben ontkend, in de diepere hellen zij die zich daarin hebben bevestigd. Omdat die niets van licht vanuit den Hemel kunnen opnemen, en vandaar niets van binnen in zich zien, zijn zij derhalve merendeels zinlijklichamelijk, zijnde diegenen die niets geloven dan hetgeen zij met de ogen zien en met de handen aanraken; vandaar zijn alle begoochelingen der zinnen voor hen ware dingen, vanuit welke zij ook redetwisten. Daarvandaan komt het dat hun redetwisten worden gehoord zoals tandenknersingen, want alle valse dingen in de geestelijke wereld knersen, en de tanden stemmen overeen met de laatsten in de natuur, en eveneens met de laatsten bij den mens, welke de zinlijklichamelijke dingen zijn.²⁹² Dat er in de hellen knersing der tanden is, zie men in Matth. VIII: 12, hfdst. XIII: 42, 50, hfdst. XXII: 13, hfdst. XXIV: 51, hfdst. XXV: 30, Lukas XIII: 28.

292 Over de overeenstemming van de tanden, n. 5565 tot 5568. Dat met de tanden diegenen overeenstemmen die louter zinlijk zijn, en nauwelijks iets van geestelijk licht hebben, n. 5565. Dat de tand in het Woord het zinlijke betekent, hetwelk het laatste van des mensen leven is, n. 9052, 9062. Dat de knersing der tanden in het andere leven vanuit diegenen is die geloven dat de natuur alles is, en het Goddelijke niets, n. 5568.

Over de boosheid en de schandelijke kunstgrepen van de helse geesten

576. Hoedanig de uitnemendheid der geesten is boven de mensen, kan een ieder die innerlijk denkt, en iets kent aangaande de werking van zijn gemoed, zien en begrijpen. De mens immers kan met zijn gemoed meer dingen binnen een minuut overwegen, ontwikkelen, en besluiten, dan hij binnen een half uur kan uitspreken en in geschrifte uitdrukken. Daaruit blijkt hoezeer de mens uitmunt wanneer hij in zijn geest is, bijgevolg hoezeer hij uitmunt wanneer hij een geest wordt, want het is de geest die denkt, en het is het lichaam door hetwelk de geest zijn gedachten uitdrukt door te spreken of te schrijven. Vandaar komt het dat de mens die een Engel wordt na den dood, in een inzicht en een Wijsheid is welke onuitsprekelijk is in verhouding tot zijn inzicht en wijsheid toen hij in de wereld leefde. Zijn geest was immers, toen hij in de wereld leefde, aan het lichaam gebonden, en door hetzelfde in de natuurlijke wereld, weswege dat wat hij toen geestelijk dacht, in de natuurlijke ideeën invloeide, welke naar verhouding gemeen, grof, en duister zijn, en welke de talloze dingen die van de geestelijke denking zijn, niet opnemen, en eveneens ze wikkelen in dichte ideeën welke zijn vanuit de zorgen in de wereld. Anders is het gesteld wanneer de geest is geslaakt van het lichaam, en in zijn geestelijken staat komt, hetgeen geschiedt wanneer hij uit de natuurlijke wereld overgaat in de geestelijke, welke hem eigen is. Dat zijn staat dan ten aanzien van de denkingen en de aandoeningen onmetelijk uitmunt boven zijn vorigen staat, is duidelijk uit de dingen die nu gezegd zijn. Vandaar komt het dat de Engelen onuitsprekelijke en niet uit te drukken dingen denken, bijgevolg zulke dingen die niet in de natuurlijke denkingen van den mens kunnen binnengaan, terwijl toch iedere Engel als mens is geboren, en als mens had geleefd, en het hem toen toescheen niet meer wijsheid te hebben dan een eender ander mens.

577. In dien graad waarin de wijsheid en het inzicht bij de Engelen is, in dien graad is ook de boosheid en de geslepenheid bij de helse geesten; de zaak is immers eender, aangezien des mensen geest wanneer die geslaakt is van het lichaam, in zijn goede of in zijn boze is, de engellijke geest in zijn goede, en de helse geest in zijn boze; want iedere geest is zijn goede of zijn boze, omdat hij zijn liefde is, zoals meermalen eerder is gezegd en getoond; zoals deswege de engellijke geest vanuit zijn goede denkt, wil, spreekt, en handelt, aldus denkt, wil, spreekt, en handelt de helse geest vanuit zijn boze. En vanuit het boze zelf denken, willen, spreken, en handelen, is vanuit de gezamenlijke dingen die in het boze zijn. Anders toen hij in het lichaam leefde; toen was het boze

van des mensen geest in banden, welke ieder mens heeft vanwege de wet, vanwege het gewin, vanwege de eer, vanwege de faam, en vanwege de vrezen voor het verlies ervan, weswege het boze van zijn geest toen niet kon losbarsten en zich openbaren hoedanig het in zich was. Bovendien ook lag het boze van des mensen geest toen omhuld en oversluierd met uitwendige rechtschapenheid, oprechtheid, gerechtigheid, en aandoening van het ware en goede, welke een zodanig mens met den mond aan den dag legde en veinsde terwille van de wereld, waaronder het aldus verborgen en in het duister school dat hij nauwelijks zelf wist dat er in zijn geest zulk een grote boosheid en geslepenheid is, aldus dat hij in zich zulk een duivel is als hij na den dood wordt, wanneer zijn geest in zich en in zijn natuur komt. Dan openbaart zich zulk een boosheid dat zij elk geloof te boven gaat; het zijn duizenden dingen die dan vanuit het boze zelf losbarsten, onder welke er ook zulke dingen zijn die niet met woorden van enige taal kunnen worden uitgedrukt; hoedanige dingen het zijn, werd mij door verscheidene ondervindingen te weten en eveneens te bemerken gegeven, omdat het mij uit den Heer is gegeven om in de geestelijke wereld ten aanzien van den geest te zijn, en tegelijk in de natuurlijke wereld ten aanzien van het lichaam. Dit kan ik getuigen dat hun boosheid zo groot is dat uit duizend dingen er nauwelijks één kan worden beschreven, en eveneens dat de mens, indien de Heer hem niet beschermt, nooit uit de hel kan worden gehaald; want bij ieder mens zijn zowel geesten uit de hel als Engelen vanuit den Hemel; men zie boven n. 292, 293; en de Heer kan den mens niet beschermen tenzij de mens het Goddelijke erkent, en tenzij hij het leven des geloofs en der naastenliefde leeft; anders keert hij zich immers van den Heer af, en keert hij zich naar de helse geesten toe, en doordrenkt zich zo ten aanzien van zijn geest met een eendere boosheid. De mens wordt nochtans door den Heer aanhoudend van de boze dingen die hij krachtens de vergezelschapping met die geesten aan zich aanplooit en als het ware aantrekt, afgeleid, indien niet door de inwendige banden, welke die van het geweten zijn, welke hij niet opneemt als hij het Goddelijke ontkent, dan toch door de uitwendige banden, welke, zoals boven is gezegd, de vrezen zijn voor de wet en de straffen ervan, en voor het verlies van het gewin, en voor de beroving van eer en faam. Een zodanig mens kan weliswaar van de boze dingen worden afgeleid door de verkwikkelijke dingen van zijn liefde, en door de vrees voor het verlies en de beroving ervan, maar hij kan niet tot de geestelijke goede dingen worden geleid, want voor zoveel als hij tot deze wordt geleid, heeft hij bij zichzelf geslepenheden en arglisten in den zin, door de goede, de oprechte, en de gerechte dingen te veinzen en te liegen, ten einde te overreden en zo te

bedriegen; deze geslepenheid voegt zich toe aan het boze van zijn geest, en vormt dat, en maakt dat het een zodanig boze is als het in zijn natuur is.

578. De ergsten van allen zijn zij die in de boze dingen vanuit de liefde van zich zijn geweest, en die tegelijk van binnen in zich vanuit arglist hebben gehandeld, aangezien de arglist dieper in de denkingen en de bedoelingen binnentreedt, en ze met venijn besmet, en zo geheel des mensen geestelijk leven vernietigt; de meesten van hen zijn in de hellen aan den rug, en worden geniën genoemd, en daar is het hun verkwikkelijke, zich onzichtbaar te maken, en rondom de anderen zoals spoken te fladderen, en hun in het verborgene boze dingen aan te doen, welke zij rondspreken zoals adders hun vergiften. Zij worden meer dan de overigen afgrijselijk gemarteld. Doch zij die niet arglistig en niet aan boosaardige geslepenheden verslingerd zijn geweest, en toch in de boze dingen vanuit de liefde van zich, zijn ook in de hellen aan den rug, maar niet in zulke diepe. Diegenen echter die in de boze dingen vanuit de liefde van de wereld zijn geweest, zijn in naar voren gelegen hellen, en worden geesten genoemd. Dezen zijn niet zulke boze dingen, dat is, niet zulke haatgevoelens en wraakgierigheden, zoals zij die in de boze dingen vanuit de liefde van zich zijn; bijgevolg hebben zij ook niet zulk een boosheid en geslepenheid; en daarom zijn hun hellen ook minder hard.

579. Het werd door ondervinding te kennen gegeven van hoedanige boosheid diegenen zijn die geniën worden genoemd; de geniën werken en vloeien niet in de denkingen in, maar in de aandoeningen; deze merken zij op, en ruiken zij zoals honden het wild in de wouden; waar zij goede aandoeningen opmerken, daar verkeren zij die ogenblikkelijk in boze, door ze wonderbaarlijk te leiden en te buigen door de verkwikkelijke dingen van den ander, en dit zo heimelijk, en met zulk een boosaardige kunst, dat de ander niets daarvan te weten komt, door er sluw voor te zorgen dat niet iets de denking binnentreedt, aangezien zij zich zo verraden. Bij den mens zijn zij gelegerd onder het achterhoofd. Dezen zijn in de wereld die mensen geweest die arglistig de animi der anderen hebben ingepalmd door hen te leiden en te overreden door de verkwikkelijke dingen hunner aandoeningen of begeerten. Maar dezen worden door den Heer van elk mens afgeweerd voor wien er enige hoop op hervorming is; zij zijn immers zodanig dat zij niet slechts de gewetens kunnen vernietigen, maar ook bij den mens diens erfboze dingen opwekken, welke anders verborgen liggen; en daarom wordt, opdat de mens niet in die wordt geleid, daarin door den Heer voorzien dat deze hellen geheel en al zijn toegesloten. En wanneer een of ander mens die een zodanige genius is, na den dood in het andere leven komt, wordt hij dadelijk in hun hel geworpen. Zij

verschijnen ook, wanneer zij ten aanzien van de arglisten en de geslepenheden worden gezien, zoals adders.

580. Hoedanige boosheid de helse geesten hebben, kan vaststaan uit hun schandelijke kunstgrepen, welke er zo vele zijn dat het een boek zou vullen om ze op te sommen, en verscheidene boeken om ze te beschrijven; die kunstgrepen zijn bijna alle onbekend in de wereld. EEN SOORT betreft misbruiken van overeenstemmingen; EEN TWEEDE betreft misbruiken van de laatsten der Goddelijke Orde; EEN DERDE betreft een vergemeenschapping en een invloed van de denkingen en de aandoeningen, door toekeringen, door monsteringen, zowel door andere geesten buiten hen, als door van hen uitgezonden geesten; EEN VIERDE betreft werkingen door fantasieën; EEN VIJFDE door buiten zich uit te schieten, en vandaar door ergens anders aanwezig te zijn dan waar zij met het lichaam zijn; EEN ZESDE betreft veinzingen, overredingen, en leugens. In deze kunstgrepen komt de geest van den bozen mens als hij van zijn lichaam is geslaakt, uit zich; zij zijn immers gelegen in de natuur van zijn boze, in welke natuur hij dan is. Door deze kunstgrepen martelen zij elkander wederzijds in de hellen. Omdat echter al die kunstgrepen, met uitzondering van die welke door veinzingen, overredingen, en leugens geschieden, onbekend zijn in de wereld, zou ik die hier niet in het bijzonder willen beschrijven, zowel omdat zij niet zouden worden begrepen, als omdat zij schandelijk zijn.

581. Dat de martelingen in de hellen door den Heer worden toegelaten, is ter oorzaak hiervan dat de boze dingen anders niet in bedwang gehouden en getemd kunnen worden: het enige middel om die in bedwang te houden en te temmen, en de helse bende in banden te houden, is de vrees voor straf: er bestaat geen ander middel; want zonder de vrees voor straf en marteling, zou het boze zich in woedeuitbarstingen storten, en het ganse zou worden verstrooid, zoals op aarde een koninkrijk waar geen wet en geen straf is.

Over de verschijning, de ligging, en de meervoudigheid der hellen

582. In de geestelijke wereld, of in de wereld waar de geesten en de Engelen zijn, verschijnen eendere dingen als in de natuurlijke wereld, of waar de mensen zijn, dermate eender dat er ten aanzien van het uitwendig aangezicht geen verschil is; daar verschijnen vlakten, en verschijnen bergen, heuvelen, en rotsen, en daartussen dalen; bovendien ook wateren, en meer andere dingen die op den aardbol zijn; maar nochtans zijn die alle vanuit geestelijken oorsprong; weswege zij verschijnen voor de ogen der geesten en der Engelen, en niet voor de ogen der mensen, omdat de mensen in de natuurlijke wereld zijn; en de geestelijken zien de dingen die vanuit geestelijken oorsprong zijn, en de natuurlijken zien de dingen die vanuit natuurlijken oorsprong zijn. Weswege de mens met zijn ogen geenszins de dingen kan zien die in de geestelijke wereld zijn, tenzij het hem wordt gegeven in den geest te zijn, en niet dan na den dood wanneer hij een geest wordt Andersom eveneens kunnen de Engel en de geest in het geheel niet iets zien in de natuurlijke wereld, indien zij niet zijn bij den mens wien het gegeven is met hen te spreken. De ogen van den mens immers zijn aangepast aan de opneming van het licht van de natuurlijke wereld, en de ogen van de Engelen en de geesten zijn aangepast aan de opneming van het licht van de geestelijke wereld en toch hebben dezen en genen geheel en al eendere ogen om te aanschouwen. Dat de geestelijke wereld zodanig is, kan de natuurlijke mens niet begrijpen, en het minst de zinlijke mens, zijnde diegene die niets gelooft dan alleen de dingen die hij met de ogen van zijn lichaam ziet, en met zijn handen aanraakt, bijgevolg die hij door het gezicht en den tast in zich heeft opgenomen; en vanuit die denkt hij; en deze heeft derhalve een stoffelijke denking, en niet een geestelijke. Omdat de eenderheid van de geestelijke wereld en van de natuurlijk wereld zodanig is, weet derhalve de mens na den dood nauwelijks anders dan dat hij in de wereld is waar hij geboren is, en waaruit hij is heengegaan; ter oorzaak waarvan men ook den dood slechts een overgedragen worden noemt van de ene wereld in een eendere andere. Dat er een zodanige eenderheid van de ene en de andere wereld is, zie men boven waar over de uitbeeldende dingen en de schijnbaarheden in den Hemel, n. 170 tot 176, is gehandeld.

583. In de hoger gelegen plaatsen daar zijn de Hemelen; in de lager gelegen plaatsen daar is de wereld der geesten; onder deze en onder gene zijn de hellen. De Hemelen verschijnen niet aan de geesten die in de wereld der geesten zijn, tenzij wanneer hun innerlijk gezicht wordt geopend; somtijds evenwel verschijnen zij zoals nevels, of zoals blinkend witte wolken. De oorzaak hier-

van is deze dat de Engelen des Hemels in een innerlijken staat zijn ten aanzien van het inzicht en de wijsheid, aldus boven het gezicht van hen die in de wereld der geesten zijn. De geesten echter die in de vlakten en de dalen zijn, zien elkander wederzijds; wanneer zij daar echter gescheiden zijn, hetgeen geschiedt wanneer zij in hun innerlijke dingen worden gelaten, dan zien de boze geesten de goede niet; de goede echter kunnen de boze zien, maar zij keren zich van hen af, en de geesten die zich afkeren, worden onzichtbaar. De hellen echter verschijnen niet, aangezien zij gesloten zijn; alleen de ingangen, welke poorten worden genoemd, verschijnen wanneer zij worden geopend om anderen die aan hen eender zijn binnen te laten. Alle poorten tot de hellen staan open van de wereld der geesten uit, en geen poorten van den Hemel uit.

584. De hellen zijn overal, zowel onder de bergen, de heuvelen, en de rotsen, als onder de vlakten en de dalen; de openingen of de poorten tot de hel die onder de bergen, de heuvelen, en de rotsen zijn, verschijnen voor den blik zoals gaten en zoals spleten van rotsblokken, sommige naar voren uitgestrekt in de breedte en ruim, sommige eng en nauw, de meeste oneffen; zij alle verschijnen, wanneer men er een blik in werpt, in dichte schaduw en donkerzwart; maar de helse geesten die daarin zijn, zijn in een zodanig schijnse-lachtige als dat van vurige kolen is; hun ogen zijn aangepast om dat schijnsel op te nemen; en dit ter oorzaak hiervan dat zij toen zij in de wereld leefden, in donkerheid waren ten aanzien van de Goddelijke ware dingen, door die te ontkennen, en als het ware in een schijnsel ten aanzien van de valse dingen, door die te bevestigen, weswege het gezicht van hun ogen aldus is gevormd. Vandaar eveneens komt het dat het licht des Hemels voor hen donkerheid is, en daarom zien zij niets wanneer zij uit hun grotten gaan. Uit welke dingen ten duidelijkste bleek dat de mens voor zoveel in het licht des Hemels komt als hij het Goddelijke erkent, en de dingen bij zich bevestigt die des Hemels en der Kerk zijn; en dat hij voor zoveel in de donkerheid der hel komt als hij het Goddelijke ontkent, en bij zich de dingen bevestigt die tegen de dingen zijn die des Hemels en der Kerk zijn.

585. De openingen of de poorten tot de hellen die onder de vlakten en de dalen zijn, verschijnen voor den aanblik op verschillende wijze; sommige eender aan die welke onder de bergen, de heuvelen, en de rotsen zijn, sommige zoals grotten en holen, sommige zoals grote gapingen en afgronden, sommige zoals moerassen, en sommige zoals waterpoelen; alle zijn toegedekt, en staan niet open dan wanneer boze geesten vanuit de wereld der geesten daarin worden geworpen; en wanneer zij openstaan, wasemt daaruit iets of zoals vuur met rook, zodanig als in de lucht verschijnt tengevolge van branden,

of zoals een vlam zonder rook, of zoals roet, zodanig als uit een brandende schoorsteen, of zoals een nevel en een dikke wolk. Het werd gehoord dat de helse geesten die dingen niet zien, noch gewaarworden, omdat zij, wanneer zij daarin zijn, als het ware in hun atmosfeer zijn, en zo in het verkwikkelijke van hun leven, en dit ter oorzaak hiervan dat die dingen overeenstemmen met de boze en de valse dingen waarin zij zijn, namelijk het vuur met den haat en de wraak, de rook en het roet met de valse dingen vanuit dezelve, de vlam met de boze dingen der liefde van zich, en de nevel en de dikke wolk met de valse dingen daaruit.

586. Het werd ook gegeven een blik te werpen in de hellen, en te zien hoedanig zij van binnen zijn, want als het den Heer behaagt, kan de geest en de Engel, die boven is, met het gezicht doordringen in de onderste dingen, en bezien hoedanig zij zijn, zonder dat de bedekselen een beletsel vormen; aldus werd het mij eveneens gegeven daarin een blik te werpen. Sommige hellen verschenen voor den aanblik zoals hollen en grotten in de steenblokken naar binnen gericht, en van daar eveneens naar de diepte, schuin of loodrecht. Sommige hellen verschenen voor den blik eender aan de legerplaatsen en spelonken zodanig als de wilde dieren in de wouden hebben, sommige eender aan de gewelfde hollen en krochten zodanig als in de mijnen voor komen, met grotten naar de lagere gedeelten toe. De meeste hellen zijn drievoudig; de hogere verschijnen van binnen donker, omdat zij daar in de valse dingen van het boze zijn, de lagere echter verschijnen vurig, omdat zij daar in de boze dingen zelf zijn; de donkerheid stemt immers overeen met de valse dingen van het boze, en het vuur met de boze dingen zelf, want in de diepere hellen zijn zij die innerlijk vanuit het boze hebben gehandeld, in de minder diepe echter zijn zij die uiterlijk zo hebben gehandeld, zijnde vanuit de valse dingen van het boze. In sommige hellen verschijnen als het ware puinhopen van huizen en steden na een brand, in welke puinhopen de helse geesten wonen en zich verbergen. In de minder erge hellen verschijnen als het ware grove hutten, op sommige plaatsen aan elkander belendend tot een soort van stad, met wijken en straten; binnen in de huizen daar zijn helse geesten, waar aanhoudend twisten, vijandelijkheden, tuchtigingen, en verscheuringen voorvallen, op de straten en in de wijken roverijen en plunderingen. In sommige hellen zijn louter bordelen, welke afschuwelijk zijn om aan te zien, vervuld met allerlei vuilnissen en uitwerpselen. Er zijn ook dichte wouden, waarin helse geesten zoals wilde dieren rondzwerven, en daar zijn eveneens oneraardse grotten waarin diegenen vluchten die door anderen worden achtervolgd. Er zijn eveneens woestijnen waar alles onvruchtbaar en zanderig is, en op som-

mige plaatsen zijn ruige steenblokken waarin holen zijn, en op andere plaatsen ook hutten. Vanuit de hellen worden naar deze woeste plaatsen diegenen geworpen die de uiterste dingen te lijden hebben gehad, het meest zij die in de wereld geslepenner dan de overigen waren geweest in het beramen en uitdenken van kunstgrepen en arglisten; hun laatste lot is een zodanig leven.

587. Wat de ligging der hellen in het bijzonder aangaat, niemand kan die weten, zelfs de Engelen in den Hemel niet, maar de allene Heer; doch hun ligging in het gemeen is bekend vanuit de windstreken waarin zij zijn, de hellen zijn immers evenals de Hemelen naar windstreken onderscheiden, en de windstreken in de geestelijke wereld zijn bepaald volgens de liefden, want alle windstreken in den Hemel vangen aan uit den Heer als Zon, Die het oosten is; en omdat de hellen tegenovergesteld zijn aan de Hemelen, vangen haar windstreken aan uit het tegenovergestelde, aldus uit het westen; men zie hierover in het artikel over de vier windstreken in den Hemel, n. 141 tot 153. Vandaar komt het dat de hellen in de westelijke streek de ergste van alle zijn en in de hoogste mate huiveringwekkend, en des te erger en huiveringwekkender naar gelang zij verder van het oosten zijn verwijderd, aldus bij graden in opeenvolging erger. In die hellen zijn zij die in de wereld in de liefde van zich zijn geweest, en vandaar in de verachting van anderen, en in vijandschap tegen diegenen die hen niet begunstigten, voorts in haat en wraakzucht tegen diegenen die hen niet huldigden en vereerden. In de verst verwijderde zijn daar zij die uit het katholieke godsdienstige, zoals het wordt genoemd, zijn geweest en daar wilden vereerd worden als goden, en vandaar van haat en wraakzucht hebben geblaakt tegen allen die hun mogendheid over de zielen der mensen en over den Hemel niet erkenden. Zij zijn van een eenderen animus, dat is, van een eenderen haat en een eendere wraakzucht jegens diegenen die zich tegen hen verzetten, als zij in de wereld zijn geweest. Hun hoogste verkwikkelijke is het te woeden, maar dit keert zich in het andere leven tegen henzelf; want in hun hellen waarmede de westelijke windstreek gevuld is, woedt een ieder tegen ieder ander die hem de Goddelijke mogendheid ontzegt. Maar hierover zal meer worden gezegd in het werkje over het Laatste Gericht en over het vernietigde Babyloonië. Hoe echter de hellen in die windstreek zijn geordend, kan men niet weten, alleen dat de gruwelijkste van dat geslacht aan de zijden zijn naar de noordelijke windstreek toe; de minder gruwelijke naar de zuidelijke windstreek toe; aldus neemt de gruwelijkheid der hellen af van de noordelijke windstreek naar de zuidelijke, en eveneens bij graden naar het oosten toe. Aan het oosten zijn zij die hoogmoedig zijn geweest en niet aan het Goddelijke hebben geloofd, maar nochtans niet in

zulk een haat en wraakzucht zijn geweest, noch in arglist, zoals zij die daar dieper in de westelijke windstreek zijn. In de oostelijke windstreek zijn heden ten dage geen hellen; die welke daar waren zijn overgebracht naar de westelijke windstreek vooraan. De hellen in de noordelijke en de zuidelijke windstreek zijn er verscheidene; in deze zijn zij die, toen zij leefden, in de liefde van de wereld zijn geweest, en vandaar in boze dingen van verschillend geslacht, zijnde vijandschap, vijandigheid, diefstallen, roverijen, geslepenheid, gierigheid, onbarmhartigheid; de ergste hellen van dat geslacht zijn in de noordelijke windstreek, de minder erge in de zuidelijke; de afgrijselijkheid ervan neemt toe naar gelang zij dichterbij de westelijke windstreek zijn, en eveneens naar gelang zij verder verwijderd zijn van de zuidelijke windstreek, en zij neemt af naar de oostelijke windstreek, en eveneens naar de zuidelijke. Achter de hellen die in de westelijke windstreek zijn, liggen dichte wouden waarin de boosaardige geesten zoals wilde dieren rondzwerven; eender achter de hellen in de noordelijke windstreek. Achter de hellen echter in de zuidelijke windstreek zijn woestijnen, waarover vlak boven is gehandeld. Deze dingen aangaande de ligging der hellen.

588. Wat de meervoudigheid der hellen aangaat, de hellen zijn even talrijk als de engellijke gezelschappen in de Hemelen, aangezien met ieder hemels gezelschap vanuit het tegenovergestelde een hels gezelschap overeenstemt; dat er talloze hemelse gezelschappen zijn, en alle onderscheiden volgens de goede dingen der liefde, der naastenliefde, en des geloofs, zie men in het artikel over de gezelschappen uit welke de Hemelen bestaan, n. 41 tot 50; en in het artikel over de onmetelijkheid des Hemels, n. 415 tot 420. Eender dus de helse gezelschappen, welke zijn onderscheiden volgens de aan de goede dingen tegenovergestelde boze dingen. Ieder boze is van oneindige verscheidenheid, evenals ieder goede. Dat het aldus is, vatten zij niet die slechts een enkelvoudige idee hebben van ieder boze onverschillig welk, zoals over de verachting, over de vijandschap, over den haat, over de wraakzucht, over de arglist, en over andere dingen daaraan eender; maar laten zij weten dat een ieder van deze zoveel specifieke verschillen bevat, en ieder van deze wederom zoveel specifieke of bijzondere verschillen, dat een boekdeel niet zou toereiken om ze op te sommen. De hellen zijn volgens de verschillen van ieder boze derwijze ordelijk onderscheiden, dat niets ordelijker en strenger onderscheiden is. Daaruit kan vaststaan dat de hellen ontelbaar zijn, de ene nabij de andere, en de ene verder van de andere af, overeenkomstig de verschillen van de boze dingen in het algemeen, inzonderheid, en in het bijzonder. Er zijn eveneens hellen onder de hellen; er zijn vergemeenschappingen van sommige

langs doorgangen, en er zijn vergemeenschappingen van verscheidene door uitwasemingen, en dit geheel en al volgens de verwantschappen van het ene geslacht en van het ene soort van het boze met de andere. In welk een groot aantal de hellen zijn werd mij te weten gegeven uit het feit dat de hellen zijn onder elken berg, heuvel, en rots, en eveneens onder elke vlakte en elk dal, en dat zij zich daaronder uitstrekken in de lengte, de breedte, en de diepte; in één woord, de ganse Hemel en de ganse wereld der geesten zijn als het ware uitgehold, en onder dezelve is een continue hel. Deze dingen aangaande de meervoudigheid der hellen.

Over het evenwicht tussen den Hemel en de hel

589. Er moet, opdat iets besta, een evenwicht van alle dingen zijn; zonder evenwicht is er geen actie en reactie, want het evenwicht is tussen een tweetal krachten waarvan de ene ageert en de andere reageert; de rust vanwege de eendere agerende en reagerende kracht wordt evenwicht genoemd. In de natuurlijke wereld is er een evenwicht in alle en de afzonderlijke dingen; in het algemeen in de atmosferen zelf, in welke de lagere dingen reageren en weerstand bieden voor zoveel als de hogere ageren en nederdrukken. In de natuurlijke wereld is er ook een evenwicht tussen de warmte en de koude, tussen het licht en de schaduw, en tussen het droge en het vochtige; de gemiddelde temperatuur is het evenwicht. Er is eveneens een evenwicht in alle subjecten van de rijken der wereld, welke er drie zijn, namelijk het delfstoffen-, het planten-, en het dierenrijk; want zonder een evenwicht daarin ontstaat niets en blijft niets bestaan; er is overal als het ware een streven, van de ene zijde agerende, en van de andere zijde reagerende. Alle ontstaan of elke uitwerking geschiedt in een evenwicht, maar het geschiedt daardoor dat de ene kracht drijft, en de andere zich laat drijven, of dat de ene kracht door te drijven invloeit, en de andere opneemt en op overeenkomstige wijze zich voegt. In de natuurlijke wereld wordt dat wat ageert en wat reageert, kracht, en eveneens streven genoemd; maar in de geestelijke wereld wordt dat wat ageert en wat reageert, leven en wil genoemd; het leven daar is de levende kracht, en de wil is het levende streven, en het evenwicht zelf wordt het vrije genoemd. Het geestelijk evenwicht of het vrije ontstaat dus en blijft bestaan tussen het goede, van de ene zijde agerende, en het boze, van de andere zijde reagerende, of tussen het boze, van de ene zijde agerende, en het goede, van de andere zijde reagerende; evenwicht tussen het agerende goede en het reagerende boze is bij de goeden, doch evenwicht tussen het agerende boze en het reagerende goede is bij de bozen. Dat het geestelijk evenwicht is tussen het goede en het boze, komt omdat het al van des mensen leven betrekking heeft op het goede en het boze, en de wil het receptakel is. Er is eveneens een evenwicht tussen het ware en het valse; maar dit hangt af van het evenwicht tussen het goede en het boze. Het evenwicht tussen het ware en het valse is zoals tussen het licht en de schaduw, welke voor zoveel op de subjecten van het plantenrijk werken als er in het licht en de schaduw warmte en koude is. Dat het licht en de schaduw vanuit zich niets werken, maar dat de warmte door dezelve werkt, kan vaststaan uit het eendere licht en de eendere schaduw in wintertijd en in lentetijd. De vergelijking van het ware en het valse met het licht en de schaduw

is vanwege de overeenstemming, want het ware stemt overeen met het licht, het valse met de schaduw, en de warmte met het goede der liefde; en eveneens is het geestelijk licht het ware, is de geestelijke schaduw het valse, en is de geestelijke warmte het goede der liefde; over welke zaak men zie in het artikel waar over het licht en de warmte in den Hemel, n. 126 tot 140, is gehandeld.

590. Er is een voortdurend evenwicht tussen den Hemel en de hel; vanuit de hel ademt en stijgt aanhoudend het streven om het boze te doen, en vanuit den Hemel ademt en daalt aanhoudend het streven om het goede te doen; in dat evenwicht is de wereld der geesten, en dat deze midden tussen den Hemel en tussen de hel is, zie men boven, n. 421 tot 431. Dat de wereld der geesten in dat evenwicht is, komt omdat elk mens na den dood eerst in de wereld der geesten binnentreedt, en daar in een eenderen staat wordt gehouden als waarin hij in de wereld is geweest, hetgeen niet zou kunnen geschieden indien daar niet het grootste evenwicht was: door dit immers worden allen onderzocht hoedanig zij zijn: zij zijn immers daar overgelaten aan hun vrije, in een zodanig als waarin zij in de wereld zijn geweest. Het geestelijk evenwicht is het vrije bij den mens en den geest, zoals vlak boven in n. 589 is gezegd. Hoedanig het vrije van een ieder is, wordt daar door de Engelen in den Hemel gekend door de vergemeenschapping van de aandoeningen en de denkingen daaruit: en het verschijnt aan het gezicht voor de engellijke geesten door de wegen die zij gaan; zij die goede geesten zijn, gaan de wegen die zich uitstrekken naar den Hemel; doch de boze geesten gaan de wegen die zich uitstrekken naar de hel, er verschijnen daadwerkelijk wegen in die wereld; hetgeen ook de oorzaak is dat wegen in het Woord de ware dingen betekenen die tot het goede leiden, en in den tegenovergestelden zin de valse dingen die tot het boze leiden. En vandaar komt het eveneens dat gaan, wandelen, en reizen in het Woord de voortschrijdingen des levens betekenen.²⁹³ Zulke wegen zijn mij vaak te zien gegeven, en eveneens het gaan en wandelen der geesten daarover, vrijelijk volgens de aandoeningen en de denkingen daaruit.

591. Dat het boze aanhoudend ademt en opstijgt vanuit de hel, en het goede aanhoudend ademt en afdaalt vanuit den Hemel, komt omdat een geestelijke sfeer een ieder omgeeft, en die sfeer uitvloeit en uitgolft van het leven der aan-

293 Dat reizen in het Woord het voortschrijdende des levens betekent, eender gaan, n. 3335, 4375, 4554, 4585, 4882, 5493, 5605, 5996, 8181, 8345, 8397, 8417, 8420, 8557. Dat gaan en wandelen met den Heer, is het geestelijk leven opnemen, en met Hem leven, n. 10567. Dat wandelen leven is, n. 519, 1794, 8417, 8420.

doeningen en der denkingen daaruit;²⁹⁴ en omdat een zodanige levenssfeer uitvloeit van een ieder, vloeit zij vandaar eveneens uit van ieder hemels gezelschap, en van ieder hels gezelschap, bijgevolg van allen tezamen, dat is, vanuit den gansen Hemel en vanuit de ganse hel. Dat het goede uitvloeit van den Hemel, komt omdat allen daar in het goede zijn; en dat het boze uitvloeit van de hel, komt omdat allen daar in het boze zijn. Het goede hetwelk vanuit den Hemel is, is geheel uit den Heer, want de Engelen die in de Hemelen zijn worden allen van hun eigene afgehouden, en gehouden in het Eigene des Heren, hetwelk het Goede zelf is. Doch de geesten die in de hellen zijn, zijn allen in hun eigene, en het eigene van een ieder is niets anders dan het boze, en omdat het niets anders dan het boze is, is het de hel.²⁹⁵ Uit deze dingen kan vaststaan dat het evenwicht waarin de Engelen in de Hemelen en de geesten in de hellen worden gehouden, niet is zoals het evenwicht in de wereld der geesten; het evenwicht van de Engelen in de Hemelen is naar gelang zij in het goede hebben willen zijn, of naar gelang zij in het goede hebben geleefd in de wereld, aldus eveneens naar gelang zij het boze hebben verafschuwd; het evenwicht echter van de geesten in de hel is naar gelang zij in het boze hebben willen zijn, of naar gelang zij in het boze hebben geleefd in de wereld, aldus eveneens naar gelang zij met het hart en den geest tegen het goede zijn geweest.

592. Indien niet de Heer zowel de Hemelen als de hellen regeerde, zou er niet enig evenwicht zijn, en indien er geen evenwicht was, zou de Hemel en de hel er niet zijn; alle en de afzonderlijke dingen immers in het heelal, dat is, zowel in de natuurlijke wereld als in de geestelijke wereld, houden stand krachtens het evenwicht; dat het aldus is, kan elk redelijk mens doorvatten; geef slechts een overwicht aan de ene zijde en niets van weerstand aan de andere zijde, zou dan niet het ene en het andere vergaan? Aldus zou het in de geestelijke wereld

294 Dat een geestelijke sfeer, zijnde de sfeer des levens, uitvloeit en uitgolft van iederen mens, geest en Engel, en hen omstuwt, n. 4464, 5179, 7454, 8630. Dat zij uitvloeit vanuit het leven hunner aandoeningen en denkingen, n. 2489, 4464, 6206 einde. Dat de geesten hoedanig zij zijn, op een afstand vanuit hun sferen worden gekend, n. 1048, 1053, 1316, 1504. Dat de sferen vanuit de boze dingen in strijd zijn met de sferen vanuit de goede dingen, n. 1695, 10187, 10312. Dat die sferen zich ver uitstrekken in de engellijke gezelschappen, volgens het hoedanige en de hoeveelheid van het goede, n. 6598 tot 6613, 8063, 8794, 8797. En in de helse gezelschappen volgens het hoedanige en de hoeveelheid van het boze, n. 8794, 8797.

295 Dat het eigene van den mens niets dan het boze is, n. 210, 215, 731, 874, 875, 876, 987, 1047, 2307, 2308, 3518, 3701, 3812, 8480, 8550, 10283, 10284, 10286, 10731. Dat het eigene van den mens de hel bij hem is, n. 694, 8480.

zijn indien niet het goede reageerde tegen het boze, en den opstand ervan bij voortduur in bedwang hield; indien dit niet enig en alleen het Goddelijke deed, zou en de Hemel en de hel vergaan, en met deze het ganse menselijke geslacht. Er wordt gezegd indien dit niet enig en alleen het Goddelijke deed, omdat het eigene van een ieder, zowel van den Engel, als van den geest en van den mens niets dan het boze is; men zie boven n. 591; en daarom kunnen nooit enig Engel en geest de boze dingen wederstaan welke aanhoudend uit de hellen opwasemen, aangezien allen vanuit het eigene tot de hel neigen. Uit deze dingen blijkt dat indien niet de allene Heer zowel de Hemelen als de hellen regeerde, er nooit voor iemand heil zou zijn. Bovendien handelen alle hellen één, want de boze dingen in de hellen zijn aaneengeschakeld, evenals de goede dingen in de Hemelen, en weerstand bieden aan alle hellen, welke talloos zijn, en welke tezamen tegen den Hemel handelen, en tegen allen die daar zijn, kan niet dan alleen het Goddelijke, hetwelk enig en alleen voortgaat vanuit den Heer.

593. Het evenwicht tussen de Hemelen en de hellen neemt af en neemt toe volgens het getal van hen die den Hemel binnentreden en de hel binnentreden, hetgeen dagelijks geschiedt bij verscheidene duizenden; dit weten en doorvatten, en dit nauwkeurig afwegen en verevenen, kan niet enig Engel, maar kan de Allene Heer, want het uit den Heer voortgaande Goddelijke is alomtegenwoordig, en het ziet overal waar iets wankelt; de Engel ziet slechts dat wat dicht bij hem is, en doorvat zelfs niet in zich wat in zijn eigen gezelschap geschiedt.

594. Hoe alle dingen in de Hemelen en in de hellen zijn geordend, opdat allen en de afzonderlijken die daar zijn, in hun evenwicht zijn, kan enigermate vaststaan uit de dingen die boven over de Hemelen en over de hellen zijn gezegd en getoond, namelijk dat alle gezelschappen des Hemels op de meest geordende wijze zijn onderscheiden volgens de goede dingen en de geslachten en de soorten ervan, en alle gezelschappen der hel volgens de boze dingen en de geslachten en de soorten ervan, en dat onder ieder gezelschap des Hemels een gezelschap der hel is dat vanuit het tegenovergestelde daarmede overeenstemt; vanuit welke tegenovergestelde overeenstemming het evenwicht voortspuit; en daarom wordt er bij voortduur door den Heer in voorzien dat niet een hels gezelschap onder een hemels gezelschap de overhand heeft; en voor zoveel als het de overhand begint te krijgen, wordt het door verschillende middelen bedwongen en tot de juiste evenwichtsverhouding teruggebracht; deze middelen zijn er verscheidene, waarvan alleen enige mogen worden vermeld; sommige middelen hebben betrekking op een sterkere tegenwoordigheid van

den Heer; sommige op een nauwere vergemeenschapping en verbinding van een of meerdere gezelschappen met andere; sommige op een uitwerping van de overtollige helse geesten in woestijnen; sommige op het overbrengen van enigen van de ene hel in de andere; sommige op de ordening van hen die in de hellen zijn, hetgeen ook op verschillende wijzen geschiedt; sommige op de verberging van zekere hellen onder dichtere en grovere bedekselen; voorts op het nederlaten in grotere diepten; behalve andere middelen; ook in de Hemelen die boven dezelve zijn. Deze dingen zijn gezegd opdat men enigermate doorvatte dat de Heer Alleen daarin voorziet dat er overal een evenwicht zij tussen het goede en het boze, aldus tussen den Hemel en de hel; want op zulk een evenwicht wordt het heil gegrondvest van allen in de Hemelen en van allen op aarde.

595. Men moet weten dat de hellen aanhoudend den Hemel aanvallen en dien trachten te vernietigen, en dat de Heer aanhoudend de Hemelen beschermt door hen die daar zijn af te houden van de boze dingen die vanuit het eigene van hen zijn, en door hen te houden in het goede hetwelk uit Hem is. Het werd meermalen gegeven de van de hellen uitvloeiende sfeer te doorvatten, welke geheel en al een sfeer van pogingen was om het Goddelijke des Heren en zo den Hemel te vernietigen; ettelijke malen werden ook de opborrelingen van enige hellen doorvat, welke de pogingen waren om op te rijzen en te vernietigen. Omgekeerd echter vallen de Hemelen de hellen nooit aan, want de uit den Heer voortgaande Goddelijke sfeer is het voortdurend streven om allen te zaligen; en omdat zij die in de hellen zijn, niet kunnen worden gezaligd, aangezien allen die daar zijn, in het boze en tegen het Goddelijke des Heren zijn, worden derhalve, voor zoveel als het mogelijk is, in de hellen de aanvallen bedwongen en de woestheden binnen de perken gehouden, opdat zij daar niet overmatig tegen elkander over en weer losbarsten; hetgeen ook geschiedt door talloze middelen der Goddelijke macht.

596. Er zijn twee Rijken waarin de Hemelen zijn onderscheiden, namelijk het hemels Rijk en het geestelijk Rijk, waarover men boven zie n. 20 tot 28; eender zijn er twee rijken waarin de hellen zijn onderscheiden; het ene van deze rijken is tegenovergesteld aan het hemels Rijk, en het andere is tegenovergesteld aan het geestelijk Rijk; dat wat tegenovergesteld is aan het hemels Rijk is in de westelijke windstreek, en zij die daar zijn, worden geniën genoemd; dat echter wat is tegenovergesteld aan het geestelijk Rijk, is in de noordelijke en de zuidelijke windstreek, en zij die daar zijn, worden geesten genoemd. Allen die in het hemels Rijk zijn, zijn in de liefde tot den Heer, en allen die in de aan dat Rijk tegenovergestelde hellen zijn, zijn in de liefde van zich; doch allen die

in het geestelijk Rijk zijn, zijn in de liefde jegens den naaste, doch allen die in de aan dat Rijk tegenovergestelde hellen zijn, zijn in de liefde van de wereld. Daaruit bleek dat de liefde tot den Heer en de liefde van zich tegengestelden zijn; eender de liefde jegens den naaste en de liefde van de wereld. Er wordt bij voortduur door den Heer in voorzien dat niet iets vanuit de aan des Heren hemels Rijk tegenovergestelde hellen uitvloeit naar hen die in het geestelijk Rijk zijn, want indien dit geschiedde, zou het geestelijk Rijk vergaan; de oorzaak zie men boven, n. 578, 579. Dit zijn de twee gemene evenwichten, welke door den Heer bij voortduur onverbroken worden bewaard.

Dat de mens in het vrije is door het evenwicht tussen den Hemel en de hel

597. Boven werd gehandeld over het evenwicht tussen den Hemel en de hel, en er werd getoond dat dat evenwicht een evenwicht is tussen het goede hetwelk vanuit den Hemel is, en het boze hetwelk vanuit de hel is, aldus dat het een geestelijk evenwicht is, hetwelk in zijn wezen het vrije is. Dat het geestelijk evenwicht in zijn wezen het vrije is, komt omdat het is tussen het goede en het boze, en tussen het ware en het valse, en deze dingen zijn geestelijk; weswege het goede of het boze kunnen willen, en het ware of het valse denken, en het ene boven het andere verkiezen, het vrije is, waarover hier wordt gehandeld. Dit vrije wordt aan ieder mens gegeven uit den Heer, en hem ook nooit afgenomen; het is weliswaar vanuit zijn oorsprong niet des mensen, maar des Heren, omdat het uit den Heer is, doch nochtans wordt het met het leven aan den mens gegeven zoals het zijne; en dit ter oorzaak hiervan dat de mens kunne worden hervormd en gezaligd, want zonder het vrije is er geen hervorming en zaliging. Een ieder kan vanuit enige redelijke beschouwing zien dat het in des mensen vrije is om boos of goed, oprecht of onoprecht, gerecht of ongerecht te denken; en eveneens dat hij goed kan spreken en handelen, oprecht en gerecht, maar niet boos, onoprecht, en ongerecht, terwille van de geestelijke, zedelijke en burgerlijke wetten, waardoor zijn uitwendige in banden wordt gehouden. Uit deze dingen blijkt dat de geest des mensen, zijnde degene die denkt en wil, in het vrije is, niet aldus het uitwendige van den mens, hetwelk spreekt en handelt, indien dit niet is volgens de bovengenoemde wetten.

598. Dat de mens niet kan worden hervormd tenzij hij het vrije heeft, komt omdat hij geboren is in boze dingen van elk geslacht, welke evenwel moeten worden verwijderd opdat hij kan worden gezaligd; zij kunnen ook niet verwijderd worden tenzij hij die in zich ziet, en ze erkent, en daarop ze niet wil, en tenslotte ze verafschuwt; dan eerst worden zij verwijderd. Dit kan niet geschieden tenzij de mens zowel in het goede als in het boze is; vanuit het goede immers kan hij de boze dingen zien, maar niet uit het boze de goede dingen. De geestelijke goede dingen welke de mens kan denken, leert hij van de kindsheid aan vanuit de lezing van het Woord en vanuit de prediking; en de zedelijke en burgerlijke goede dingen leert hij vanuit het leven in de wereld. Dit is het eerste waarom de mens in het vrije moet zijn. Het tweede is dit dat den mens niets wordt toegeëigend indien het niet geschiedt vanuit de aandoening welke der liefde is; de overige dingen kunnen weliswaar bin-

nengaan, maar niet verder dan in de denking, en niet in den wil; en dat wat niet tot in den wil van den mens binnengaat, wordt niet van hem, want de denking trekt het zijne vanuit het geheugen, maar de wil vanuit het leven zelf. Niets is ooit vrij wat niet is vanuit den wil, of, wat hetzelfde is, vanuit de aandoening welke der liefde is. Al wat de mens immers wil of liefheeft, doet hij vrijelijk. Vandaar komt het dat het vrije van den mens en de aandoening welke van zijn liefde of wil is, één zijn; derhalve heeft de mens dus het vrije opdat hij kan worden aangedaan door het ware en het goede, of die liefhebben, en dezelve zo als het ware zijn eigen dingen kunnen worden. In één woord, al wat niet binnengaat in het vrije bij den mens, blijft niet, omdat het niet van zijn liefde of wil is, en de dingen die niet van des mensens liefde of wil zijn, zijn niet van zijn geest; het Zijn immers van des mensens geest is de liefde of de wil. Er wordt gezegd de liefde of de wil, aangezien de mens datgene wil wat hij liefheeft. Dit nu is de oorzaak dat de mens niet dan in het vrije kan worden hervormd. Maar meer aangaande het vrije van den mens zie men in DE HEMELSE VERBORGENHEDEN in de beneden aangehaalde plaatsen.

599. Opdat de mens in het vrije zij, ter oorzake hiervan dat hij worde hervormd, wordt hij derhalve naar zijn geest verbonden met den Hemel en met de hel. Er zijn immers bij ieder mens geesten vanuit de hel, en Engelen vanuit den Hemel; door de geesten vanuit de hel is de mens in zijn boze, door de Engelen echter vanuit den Hemel is de mens in het goede uit den Heer, aldus is hij in het geestelijk evenwicht, dat is, in het vrije. Dat aan ieder mens Engelen vanuit den Hemel zijn aangebonden, en geesten vanuit de hel, zie men in het artikel over de verbinding van den Hemel met het menselijk geslacht, n. 291 tot 302.

600. Men moet weten dat de verbinding van den mens met den Hemel en met de hel niet onmiddellijk met die is, maar middellijk door de geesten die in de wereld der geesten zijn. Deze geesten zijn bij den mens, doch geen vanuit de hel zelf en vanuit den Hemel zelf; door de boze geesten in de wereld der geesten wordt de mens verbonden met de hel, en door de goede geesten die daar zijn, met den Hemel; omdat het aldus daarmee is gesteld, is derhalve de wereld der geesten midden tussen den Hemel en de hel, en daar is het evenwicht zelf. Dat de wereld der geesten midden tussen den Hemel en de hel is, zie men in het artikel over de wereld der geesten, n. 421 tot 431; en dat daar het evenwicht zelf is tussen den Hemel en de hel, in het vlak voorafgaande artikel n. 589 tot 596. Hieruit nu blijkt waarvandaan de mens het vrije heeft.

601. Er zal nog verder iets worden gezegd over de den mens aangebonden geesten; een volledig gezelschap kan vergemeenschapping hebben met een

ander gezelschap, en eveneens met iemand anders alleen, waar hij ook is, door een van het gezelschap uitgezonden geest; deze geest wordt een subject van verscheidenen genoemd. Eender is het gesteld met de verbinding van den mens met de gezelschappen in den Hemel, en met de gezelschappen in de hel, door geesten die vanuit de wereld der geesten den mens zijn aangebonden. Hierover zie men eveneens in DE HEMELSE VERBORGENHEDEN in de aangehaalde plaatsen aan het slot.

602. Tenslotte moet nog iets worden vermeld over het ingeënte hetwelk vanuit den invloed des Hemels bij den mens is, aangaande zijn leven na den dood. Er waren sommigen van het eenvoudige volk, die in de wereld in het goede des geloofs hadden geleefd. Zij werden teruggebracht in een eenderen staat als waarin zij in de wereld waren geweest; dit kan met een ieder geschieden wanneer de Heer het toestaat; en toen werd getoond hoedanige idee zij aangaande den staat van den mens na den dood hadden gehad. Zij zeiden dat enige inzichtsvollen in de wereld hen hadden gevraagd wat zij denken over hun ziel na het leven in de wereld; zij hadden gezegd dat zij niet weten wat de ziel is. Genen hadden verder gevraagd wat zij geloven aangaande hun staat na den dood; zij hadden gezegd dat zij geloven als geesten te zullen leven. Toen hadden zij gevraagd hoedanig geloof zij hebben aangaande den geest; zij hadden gezegd dat hij de mens is. Zij vroegen waarvandaan zij dit weten; zij zeiden dat zij dit weten omdat het aldus is. Die inzichtsvollen hadden zich verwonderd dat de eenvoudigen zulk een geloof hadden, en zijzelf niet. Daaruit bleek dat bij ieder mens die in verbinding met den Hemel is, iets ingeënts is aangaande zijn leven na den dood. Dit ingeënte is nergens anders vandaan dan vanuit den invloed vanuit den Hemel, dat is, door den Hemel uit den Heer, door middel van de geesten die vanuit de wereld der geesten den mens zijn aangebonden, en dat diegenen het hebben bij wie het vrije van denken niet is uitgeblust door opgevatte en met verschillende dingen bevestigde beginselen aangaande de ziel van den mens, waarvan zij zeggen dat zij of een zuivere denking is, of een of ander bezielde beginsel, welks zetel zij in het lichaam zoeken. Terwijl toch de ziel niets anders is dan het leven van den mens, doch de geest is de mens zelf, en het aardse lichaam hetwelk hij in de wereld ronddraagt, is slechts het tenuitvoerbrennende waardoor de geest, die de mens zelf is, op overeenkomstige wijze handelt in de natuurlijke wereld.

603. Deze dingen welke in dit werk over den Hemel, de wereld der geesten, en de hel, zijn gezegd, zullen duister zijn voor hen die niet in het verkwikkelijke zijn van de geestelijke ware dingen te weten, maar helder voor hen die in dat verkwikkelijke zijn, het meest voor hen die in de aandoening van het

ware zijn terwille van het ware, dat is, die het ware liefhebben omdat het het ware is. Al wat men immers liefheeft, dit gaat met het licht binnen in de idee des gemoeds, vooral wanneer men het ware liefheeft, omdat al het ware in het licht is.

Verzamelde plaatsen uit DE HEMELSE VERBORGENHEDEN aangaande het vrije van den mens, aangaande den invloed, en aangaande de geesten door wie de ver-gemeenschappingen geschieden

Aangaande het vrije. Dat elk vrije is der liefde of der aandoening, aangezien de mens dat wat hij liefheeft, vrijelijk doet, n. 2870, 3158, 8987, 8990, 9585, 9591. Dat het vrije, omdat het der liefde is, het leven van een ieder is, n. 2873. Dat niets als eigen verschijnt dan alleen dat wat vanuit het vrije is, n. 2880. Dat er het hemels vrije en het helse vrije is, n. 2870, 2873, 2874, 9589, 9590.

Dat het hemels vrije is der hemelse liefde, of der liefde van het goede en het ware, n. 1947, 2870, 2872. En dat, omdat de liefde van het goede en het ware uit den Heer is, het vrije zelf is door den Heer te worden geleid, n. 892, 905, 2872, 2886, 2890, 2891, 2892, 9096, 9586, 9587, 9589, 9590, 9591. Dat de mens in het hemels vrije wordt binnengeleid uit den Heer door de wederverwekking, n. 2874, 2875, 2882, 2892. Dat de mens het vrije moet hebben om wederverwekt te kunnen worden, n. 1937, 1947, 2876, 2881, 3145, 3146, 3158, 4031, 8700. Dat anders de liefde van het goede en het ware niet den mens kan worden ingeplant, en hem toegeëigend schijnbaar als het zijne, n. 2877, 2879, 2880, 2888. Dat niets wat in dwang geschiedt, met den mens wordt verbonden, n. 8700, 2875. Dat indien de mens vanuit dwang kon worden hervormd, allen zouden worden gezellig, n. 2881. Dat dwang in de hervorming schadelijk is, n. 4031. Dat elke eredienst vanuit het vrije een eredienst is, niet echter die welke vanuit dwang is, n. 1947, 2880, 7349, 10097. Dat de boetedoening moet geschieden in een vrijen staat, en dat die welke in een gedwongen staat geschiedt, geen waarde heeft, n. 8392. Welke staten die van den dwang zijn, n. 8392.

Dat het den mens is gegeven vanuit het vrije der rede te handelen, opdat voor hem in het goede wordt voorzien, en dat de mens derhalve in het vrije is om ook het boze te denken en te willen, en het eveneens te doen voor zoveel als de wetten het niet verbieden, n. 10777. Dat de mens door den Heer tussen den Hemel en de hel wordt gehouden, en zo in het evenwicht, opdat hij in het vrije zij terwille van de hervorming, n. 5982, 6477, 8209, 8987. Dat datgene blijft wat in het vrije wordt ingezaaid, niet echter dat wat in dwang wordt ingezaaid, n. 9588. Dat derhalve nooit van iemand het vrije wordt afgenomen, n. 2876, 2881. Dat niemand door den Heer wordt gedwongen, n. 1937, 1947.

Dat zich dwingen is vanuit het vrije, niet echter gedwongen worden, n. 1937, 1947. Dat de mens zich moet dwingen om het boze te wederstaan, n. 1937, 1947, 7914. En eveneens om het goede te doen zoals uit zich, maar nochtans moet erkennen dat het uit den Heer is, n. 2883, 2891, 2892, 7914. Dat de mens een sterker vrije heeft in de worstelingen der verzoekingingen waarin hij overwint, aangezien de mens zich dan innerlijk dwingt om te wederstaan, hoewel het anders schijnt, n. 1937, 1947, 2881.

Dat het helse vrije is geleid worden door de liefden van zich en van de wereld, en de begerigheden ervan, n. 2870, 2873. Dat zij die in de hel zijn, niet een ander vrije weten, n. 2871. Dat het hemels vrije zoveel van het helse vrije afstaat als de Hemel van de hel, n. 2873, 2874. Dat het helse vrije, zijnde geleid worden door de liefden van zich en van de

wereld, niet het vrije is, maar het slaafse, n. 2884, 2890. Aangezien het slaafse is door de hel geleid worden, n. 9586, 9589, 9590, 9591.

Over den invloed. Dat alle dingen invloeden die de mens denkt en die hij wil, uit ondervinding, n. 904, 2886, 2887, 2888, 4151, 4319, 4320, 5846, 5848, 6189, 6191, 6194, 6197, 6198, 6199, 6213, 7147, 10219. Dat het feit dat de mens dingen kan bezien, denken, en analytisch besluiten, vanuit den invloed is, n. 5288, 4319, 4320. Dat de mens niet één ogenblik kan leven indien hem de invloed vanuit de geestelijke wereld wordt afgenomen; de ondervinding, n. 2887, 5849, 5854, 6321. Dat het leven hetwelk uit den Heer invloeit, wordt gevarieerd volgens den staat van den mens, en volgens de opneming, n. 2069, 5986, 6472, 7343. Dat bij de bozen het goede hetwelk uit den Heer invloeit, in het boze wordt verkeerd, en het ware in het valse; uit ondervinding, n. 3643, 4632. Dat het goede en het ware hetwelk aanhoudend uit den Heer invloeit, voor zoveel wordt opgenomen als het boze en het valse niet in den weg staat, n. 2411, 3142, 3147, 5828.

Dat elk goede invloeit uit den Heer, en elk boze uit de hel, n. 904, 4151. Dat de mens heden ten dage gelooft dat alle dingen in hem zijn en vanuit hem zijn, terwijl zij toch invloeden, en hij dit weet vanuit het leerstellige der Kerk, hetwelk leert dat al het goede uit God is, en al het boze vanuit den duivel, n. 4249, 6193, 6206. Doch dat de mens indien hij volgens het leerstellige geloofde, dan zich het boze niet zou toeëigenen, noch het goede tot het zijne maken, n. 6206, 6324, 6325. Hoe gelukkig de staat van den mens zou zijn indien hij geloofde dat al het goede uit den Heer invloeit, en al het boze uit de hel, n. 6325. Dat zij die den Hemel ontkennen of niets daaromtrent weten, niet weten dat er enige invloed daarvandaan is, n. 4322, 5649, 6193, 6479. Wat de invloed is, toegelicht door vergelijkingen, n. 6128, 6190, 9407.

Dat het al des levens uit de eerste bron des levens invloeit, omdat het daarvandaan is, en dat het aanhoudend invloeit, aldus uit den Heer, n. 3001, 3318, 3337, 3338, 3344, 3484, 3619, 3741, 3742, 3743, 4318, 4319, 4320, 4417, 4524, 4882, 5847, 5986, 6325, 6468, 6469, 6470, 6479, 9276, 10196. Dat er een geestelijke invloed is, en niet een fysieke, aldus dat er een invloed is vanuit de geestelijke wereld in de natuurlijke, en niet vanuit de natuurlijke in de geestelijke, n. 3219, 5119, 5259, 5427, 5428, 5477, 6322, 9110, 9111. Dat er een invloed is door den inwendigen mens in den uitwendigen, of door den geest in het lichaam, en niet omgekeerd, omdat de geest van den mens in de geestelijke wereld is, en het lichaam in de natuurlijke, n. 1702, 1707, 1940, 1954, 5119, 5259, 5779, 6322, 9380. Dat de inwendige mens in de geestelijke wereld is, en de uitwendige in de natuurlijke wereld, n. 978, 1015, 3628, 4459, 4523, 4524, 6057, 6309, 9701 tot 9709, 10156, 10472. Dat het schijnt alsof er een invloed is uit de uitwendige dingen bij den mens in de inwendige, maar dat het een begoocheling is, n. 3721. Dat er bij den mens een invloed is in zijn redelijke dingen, en door deze in de wetenschappelijke dingen, en niet omgekeerd, n. 1495, 1707, 1940. Hoedanig de orde van den invloed is, n. 775, 880, 1096, 1495, 7270. Dat er een onmiddellijke invloed uit den Heer is, en eveneens een middellijke door de geestelijke wereld of den Hemel, n. 6063, 6307, 6472, 9682, 9683. Dat de invloed des Heren is in het goede bij den mens, en door het goede in het ware, niet echter omgekeerd, n. 5482, 5649, 6027, 8685, 8701, 10153. Dat het goede het vermogen geeft om den invloed uit den Heer op te nemen, niet echter het ware zonder het goede, n. 8321. Dat niets schaadt wat

in de denking invloeit, maar dat wat in den wil invloeit, aangezien dit den mens wordt toegeëigend, n. 6308.

Dat er een gemene invloed is, n. 5850. Dat deze het aanhoudend streven is van te handelen volgens de orde, n. 6211. Dat die invloed is in de levens der dieren, n. 5850. En eveneens in de subjecten van het plantenrijk, n. 3648. Dat ook volgens den gemenen invloed de denking in de spraak valt, en de wil in de handelingen en de gebaren bij den mens, n. 5862, 5990, 6192, 6211.

Over de subjecten. Dat geesten die van gezelschappen van geesten tot andere gezelschappen, voorts tot deze of gene geesten zijn uitgezonden, subjecten worden geheten, n. 4403, 5856. Dat de vergemeenschappingen in het andere leven geschieden door zulke afgezant-geesten, n. 4403, 5856, 5983. Dat een geest die, uitgezonden zijnde, als subject van dienst is, niet denkt vanuit zich, maar vanuit hen van wie hij is uitgezonden, n. 5985, 5986, 5987. Meer dingen over die geesten, n. 5988, 5989.

EINDE

